

GULDMYNTFOTENS INFÖRANDE
I FINLAND ÅREN 1877—1878.

PUBLIKATIONER UTGIVNA AV
FINLANDS BANKS INSTITUT
FÖR EKONOMISK FORSKNING

SERIE B: 13

HEIMER BJÖRKQVIST: GULDMYNTFOTENS INFÖRANDE
I FINLAND ÅREN 1877—1878

BANK OF FINLAND
INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH
PUBLICATIONS

SERIES B: 13

HEIMER BJÖRKQVIST: THE INTRODUCTION OF THE GOLD
STANDARD IN FINLAND IN 1877—1878

FOR SALE AT THE ACADEMIC BOOK SHOP, HELSINGFORS

SUOMEN PANKKI
Kirjasto

GULDMYNTFOTENS INFÖRANDE
I FINLAND ÅREN 1877—1878

HEIMER BJÖRKQVIST

Filosofiemagister

Akademisk avhandling, som med tillstånd av Statsvetenskapliga fakulteten vid Helsingfors Universitet framlägges till offentlig granskning i auditorium 8 onsdagen den 27 maj 1953 kl. 12.

HELSINGFORS 1953.

Främst av alla dem som bistått mig i arbetet med den undersökning, vars resultat nu når offentligheten, vill jag tacka professor *Hugo E. Piip- ping*. Han fäste min uppmärksamhet på detta monetära tema ur Finlands ekonomiska historia och han har med aldrig svikande intresse följt mitt arbete i alla dess olika faser och med råd och dåd understött mig. Därför är jag honom djupt tacksam. Honom och professor *Eino Jutikkala* tackar jag för de värdefulla påpekanden de gjort i egenskap av förhandsgranskare, utsedda av Statsvetenskapliga fakulteten vid Helsingfors Universitet. Högst angelägen är jag att framföra mitt tack till professor *A. E. Tudeer* och ledningen för Finlands Banks institut för ekonomisk forskning samt till alla där anställda, vilka på ett eller annat sätt varit mig behjälpliga. Finlands Banks Direktion ställde redan i ett tidigt stadium beredvilligt bankens arkivmaterial till min disposition och har möjliggjort tryckningen genom att intaga avhandlingen i serien Publikationer utgivna av Finlands Banks institut för ekonomisk forskning. Därför frambär jag mitt uppriktiga tack.

Chefen för Stockholms Enskilda Bank, *Marcus Wallenberg*, tackar jag för en studieresa till Stockholm och för att han berett mig tillfälle att insamla material i Wallenbergska arkivet. Med professor *Thomas Sinding* har jag varit i tillfälle att diskutera några frågor i samband med den norska övergången till guldmyntfot på 1870-talet. Tack skyldig är jag professor *Gabriel Nikander* för värdefulla arkivupplysningar och professor *Gunnar Castrén* för meddelanden ur Castrénska brevsamlingen samt pol.dr *Gunnar Fougstedt* för statistiska anmärkningar till kap. VIII.

Jag tackar vidare de privatpersoner, som lämnat upplysningar ur brevsamlingar och ledningen för alla de företag, vilkas arkiv jag haft förmånen att begagna samt personalen vid Riksarkivet och Helsingfors Universitetsbibliotek för beredvilligt tillmötesgående. Till författaren *Örnulf Tigerstedt* riktar jag ett tack för hjälp vid materialinsamlingen i firman Hackmans arkiv i Strängnäs.

Stipendier för denna avhandling har tilldelats mig av Svenska Litteratursällskapet i Finland och Svenska Vetenskapliga Centralrådet. Genom Svenska Handelshögskolan i Helsingfors har jag erhållit ett statsstipendium för unga vetenskapsidkare. För dessa ekonomiska bidrag uttalar jag mitt djupt kända tack.

Jag glömmer inte heller det bistånd jag i olika former erhållit av mina närmaste vänner och anförvanter. Till sist tackar jag min hustru för ovärderlig hjälp med arbetet i alla skeden av undersökningen. Min bok tillägnar jag henne.

Helsingfors i maj 1953.

Heimer Björkqvist.

I N N E H Å L L.

	Sid.
Inledning	11
KAP. I. SILVRETS PRISFALL OCH DÄRÅV FÖRORSAKADE MONE- TÄRA RUBBNINGAR PÅ 1870-TALET.....	13
<p>Myntreformen år 1865, 13. — Övergång till guldmyntfot en omöjlighet år 1865, 14. — Prisfallet på silver på världsmarknaden, 14. — Randanmärkningar till Soetbeers siffror, 17. — Värdeförhållandet mellan silver och guld i Hamburg, 17. — Schematisk framställning av orsakerna till priset, 21. — På guldvärdet verkande faktorer, 23. — Cassels »relativa guldmängd», 25. — Monetära rubbningar förorsakade av silverprisets fall, 29. — Mot abstraktare betalningsmedel, 33. — Världsprisnivån och silvrets värdefall, 34. — Olika uppfattningar om nedgången i världsprisnivån, 35.</p>	
KAP. II. FINLANDS BANKS KURSPOLITIK VID TIDEN FÖR SILVER- MYNTFOT	42
<p>Kurspolitikens mål, 42. — Silverpunkterna, 43. — Kurspolitik med stabilt silvervärde, 44. — Kursdifferensens storlek, 46. — Kursnedsättning önskvärd ur handels synpunkt, 49. — Fransk-tyska kriget och bankens kurser, 51. — Freden och Tysklands övergång till guldmyntfot, 53. — Rubelkursens fluktuationer, 55. — Finlands Banks noteringsprinciper för rubeln, 60. — Markkursen på rubel, 61. — Kursdifferensen på Petersburg, 61. — Kurspolitik i deprecierat mynt, 62. — Finlands Banks försök att styra kursen, 64. — Ny kurspolitik, 66. — Ryska riksbanken inställer silver- och guldinköpen, 69. — Katastrofåret 1876, 70. — Kurserna och silverprisets dagsfluktuationer, 71. — »Temporär tvångskurs», 75. — Kursfall på kreditrubeln, 76. — Metallväxlingen upphävd 1 juli 1877—1 juli 1878, 82.</p>	
KAP. III. SPEKULATION I SILVER OCH FRÅGAN OM SILVERSPÄRR- NING	85
<p>Spekulation i silver, 85. — Protest av Heimberger-Nybom mot vägrad silverinlösning, 87. — Bestämmelsen om förslitet mynts gångbarhet förtydligas, 87. — Principiella synpunkter, 89. — Nötningsgränsen, 90. — Inskränkning av rubelns gångbarhet möjlig?, 91. — Analogier med svensk och tysk lagstiftning, 93. — Svårigheterna att begränsa silverrubelns cirkulation, 95. — Senatens förslag, 96. — Frågan förfaller, 97. — Begränsning av utmyntningen genom ändring av § 28 i reglementet för myntverket, 98. — Mekanismen vid spärrad silverprägling, 99. — Spärrad silverprägling ifrågasatt, 101. — Den privata utmyntningens storlek, 103. — Myntskatt, 104. — Kurspolitikens möjligheter att stävja spekulationen, 105. — Molander och senaten avböja, 107. — FBD:s resonemang och förnyade framställning, 108. — Bfges motiv för spärradprägling, 110. — Montgomery och bankdirektionens silverskräck, 110. — Senatsutredning av bankens kurspolitik och spekulationsmöjligheterna, 111. — Valutareservens nedgång som motiv för silverspärning, 112. — Pressopinion, 114. — Snellman om myntningsrätten, 115. — Dagbladet om den spärrade myntfotens svagheter, 116. — Bankens vinstintressen och monopol på växelhandeln, 117. — De juridiska motsättningarna, 119. — Handelsföreningens i Helsingfors skrivelse till finanschefen, 120. — Finanschefens inställning, 121. — Övergång till guldmyntfot en nödvändighet, 123.</p>	

KAP. IV. GULDMYNTFOTSKOMMITTEN 125

Robert Montgomerys initiativ, 125. — Kejsaren avvisar bankfullmäktiges hemställan, 127. — Senaten låter frågan förfalla, 130. — Bar Stjernvall-Walleen skulden till fiaskot?, 131. — Stjernvall-Walleen lyckas utvinna kejsarens medgivande, 132. — Kommittén nomineras, 133. — Kritik av myntkommitténs sammansättning, 136. — Sekreterarposten, 138. — Litteraturen, 140. — Kommittéarbetet fördröjes, 142. — Katastrofal nedgång i silvervärdet, 143. — Kejsarbesöket och myntreformen, 146. — Guldmyntfotskommittén föreslår förberedande åtgärder, 147. — Wallenbergs förslag till myntlag för Finland, 149. — Betänkandet utformas, 151. — Presskritik av myntkommitténs arbete, 155. — Kommitténs förslag, 156.

KAP. V. FÖRBEREDANDE ÅTGÄRDER. SILVERSPÄRRNINGEN I PRINCIP GODKÄND 162

Senatens hemställan, 162. — Interimistisk silverspärrning förordas av statskontoret, 164. — Adlerbergs PM om statsskulderna, 165. — Farhågor för utgången i statssekretariatet, 165. — Ryska finansministerns utfästelser till Molander, 166. — von Reutern medger inte en eliminering av rubeln, 168. — Reträtt i fråga om silverrubelns ställning, 169. — Föredragning för kejsaren, 170. — Bordläggning i senaten, 172. — Myntförlitningslagen förfaller, 173. — Ny kurspolitik i FB, 173. — Pressopinionen mot silverspärrningen, 174. — Polemiken Snellman kontra HD, 175. — Morgonbladets (Snellmans) plan till administrativ reform, 176. — Dagbladets försvar för ständernas rättigheter, 178. — Tillstramning av växelhandeln och konflikten med Förenings-Banken, 182.

KAP. VI. PROPOSITIONEN OM GULDMYNTFOT UTARBETAS OCH ANTAGES AV REGENT OCH STÄNDER 185

Senatsutskott för beredning av propositionen, 185. — Propositionsförslaget, 186. — Statskontorets kritik av utmyntningsbestämmelsen, 188. — Omröstningsproceduren i senaten, 189. — De interimistiska åtgärderna få anstå, 189. — Adlerberg tillstyrker, 190. — Molanders resa till Petersburg i januari 1877, 192. — Molander underhandlar i Petersburg om silverrubelns ställning, 193. — Senaten medgiver gångbarhet för silverrubeln, 195. — Senatens svar, 195. — Proposition om silverrubelns gångbarhet, 196. — Omredigering i statssekretariatet, 197. — von Reuterns PM till ryska finanskommittén, 198. — Det diplomatiska spelet, 201. — Behandlingen i ryska finanskommittén, 203. — Stjernvall-Walleens ståndpunkt, 204. — Finanskommitténs förord, 205. — Kejsarens godkännande, 207. — Lantdagen antager propositionen oförändrad, 208.

KAP. VII. REFORMENS PRAKTISKA GENOMFÖRANDE OCH DÄRAV FÖRORSAKADE BANKPOLITISKA ÅTGÄRDER 212

Regeringsåtgärder, 212. — Intrycket av reformen bland allmänheten, 214. — På Finlands Bank ankommande åtgärder, 215. — Bankens guldförråd och valutor vid tiden för reformen, 215. — Höjning av metalliska kassan till 20 miljoner, 218. — Staten övertar en del av det överflödiga silvermyntet, 219. — Silvermyntets medräkning i metalliska kassan, 220. — Minskning av metalliska kassans minimibelopp, 220. — Bristande tillgodohavanden utrikes, 223. — Bättre betalningsmedelsförsörjning genom utvidgad sedelutgivningsrätt, 224. — Utländskt lån med statsgaranti, 227. — Finlands Banks kreditpolitik, 231. — Räntepolitiken, 236. — Svårigheterna att förse rörelsen med guldmynt, 240. — Sedeltryckningen, 242. — Behovet av skiljemynt, 243. — Krav på och försök att realisera silverförrådet, 245. — Kursnedsättningen, 247. — Rubelns gångbarhet och konvertibilitet, 247.

KAP. VIII. MARKENS KÖPKRAFT FÖRE OCH EFTER MYNTREFORMEN	250
<p>Debatten i lantdagen om prisstegringen, 251. — Samtida uppskattning av importprisstegringens storlek, 255. — En importprisindex, 256. — Det statistiska materialet för hemmamarknadsva­rornas priser, 258. — Prisin­vån i de olika länen, 262. — Mar­kegångsindex och hemmamarknadsva­rornas prisväxlingar, 264. — Analys av konjunkturcykeln åren 1870—1879, 267. — Prisutvecklingen för exportvarorna, 272. — Levnadskostnaderna i Helsingfors, 275. — Levnadskostnaderna i hela landet, 278. — Lönenivå och produktionskostnader, 280. — Köpkraften uttryckt i sädespriser, 282. — Sedelmängden och prisnivån, 285. — Kapitalmarknaden, 290. — Markens köpkraft och köpkraftspariteter, 293.</p>	
KAP. IX. KONVERTERINGSKURSEN	300
<p>Allmänna synpunkter, 300. — Konverteringsmöjligheter, 301. — Fallet A. Fritt val av betalningsmedel, 302. — Fallet B. Likvid i silver. I. I silvermynt, 303. — II. I plants, 304. — III. Moratorium för äldre silverförbindelser, 306. — Fallet C. Likvid i guldmark beräknad enligt variabel kurs på silver, 306. — Fallet D. Konvertering till guld enligt en lagstadgad fast kurs på silver, 310. — I. Guldplantssystemets konverteringskurs, 310. — II. Konvertering till guldmynt enligt en fix kurs, 311. — Devalvering eller uppskrivning, 312. — Snellmans paralleller med år 1865, 313. — Devalvering enligt börskursen på silver, 315. — Medelkursberäkningens vanskligheter, 317. — Tidsintervallen för medeltalsberäkningen, 320. — Guldmyntfotkommitténs motiv för en övergång al pari, 320. — Prisfallet efter reformens genomförande, 322. — Konvertering dels al pari dels med agio, 323. — Devalvering med frångående av francsystemet, 327.</p>	
KAP. X. REFORMENS EKONOMISKA VERKNINGAR.....	331
<p>Exporten, 331. — Importen, 334. — Sockerimporten, 335. — Kaffeimporten, 337. — Handelsförbindelserna med Ryssland, 338. — Textilindustrin, 340. — Krisen inom järnindustrin, 343. — Pappersindustrin, 351. — Myntreformens inverkan på sågindustrin, 356. — Trävarukonjunkturerna, 360. — Nyinriktning av smörexporten, 369. — Tjärexporten, 378. — Jordbrukskrediten, 380.</p>	
KAP. XI. EFTER REFORMEN	389
<p>Slutomdöme om devalveringen, 389. — Andra omdömen om reformen, 390. — Till kritiken av tidpunkten för reformen, 391. — Vad man vann politiskt och ekonomiskt, 392. — Den reala olikheten mellan det ryska och det finländska penningväsendet, 394. — Rysk medgörlighet, 395. — Finansminister von Reuters motiv, 397. — Generalguvernör Adlerberg, 398. — Unifieringssträvandena, 399. — Rubeln jämsättes på olaglig väg med marken, 402. — Guldmyntfotens suspendering 1914, 404. — Guldmyntfoten en internationell myntfot, 405.</p>	
BILAGOR.	
1. A. O. Wallenbergs förslag till myntlag för Finland	407
2. Tabeller	411
3. Diagram	481
SUMMARY.....	465
KÄLLFÖRTECKNING	468

FÖRKORTNINGAR.

- AKBD = Allmänna kansliets i senaten brevdarium.
 BD = Ekonomiedepartementets brevdarium.
 Bfge = Bankfullmäktige.
 ED = Ekonomiedepartementet.
 EDSD = Ekonomiedepartementets supplikdiarium.
 FAT = Finlands Allmänna Tidning.
 FB = Finlands Bank.
 FBD = Finlands Banks Direktion.
 FE = Finansexpeditionen.
 FEBD = Finansexpeditionens brevdarium.
 FHF = Finlands Hypoteksförening.
 FK = Finanskontoret.
 FKBD = Finanskontorets brevdarium.
 FOS = Finlands Officiella Statistik.
 GG = Generalguvernören.
 GGBD = Generalguvernörskansliets brevdarium.
 Hbl = Hufvudstadsbladet.
 HD = Helsingfors Dagblad.
 HKM = Hans Kejsersliga Majestät.
 KFFÄ = Kommittén för finska ärenden (i St. Petersburg).
 KS = Kejsersliga Senaten.
 Mbl = Morgonbladet.
 MS = Ministerstatssekreteraren.
 RA = Riksarkivet.
 R. o. A. = Finlands Ridderskap och Adel.
 SD = Supplikdiarium.
 SOS = Sveriges Officiella Statistik.
 SS = Statssekretariatet.
 SSBD = Statssekretariatets brevdarium.

INLEDNING.

Övergången till guldmynntfot i vårt land åren 1877—1878 kan inte behandlas som en isolerad företeelse, vare sig beträffande tidpunkten eller i fråga om händelseförloppet beroende av utifrån kommande impulser. Själva genomförandet inträffade visserligen i samband med lantdagen nämnda år, men det föregicks av en livlig diskussion i bankfullmäktige och finansexpeditionen åren därförinnan. Orsaken till denna diskussion var dels den överallt i Europa timade övergången till guld som värdemätare och dels det i samband därmed inträffade värdefallet på silvret, den dåvarande myntmetallen i vårt land. Värdeförsämringen blev märkbar åtminstone från år 1873, och frågan aktualiserades redan då. Tanken på en övergång till guld som värdemätare växte sig starkare allteftersom värdefallet på silvret förde fram en inflatorisk tendens i markens inre värde och kursfallet i ett senare stadium, enligt samtida utsagor, kännbart försvårade utrikeshandeln. Då alltså silvervärdefallet utgör den egentliga orsaken till övergången, har det visat sig nödvändigt att så upplägga undersökningen, att denna orsak inledningsvis uppskisserats som en bakgrund till reformen. Därefter undersökes, på vilka olika sätt Finlands Banks direktion ävensom bankfullmäktige och finanschefen sökte komma till rätta med svårigheterna vid upprätthållandet av markens värde, vilken uppgift enligt bankens reglemente var den viktigaste i förvaltningen av ständernas bank. Då emellertid varje ändring av myntet var en politisk fråga av stor bärvidd, har det varit nödvändigt att utröna, i vilken mån de politiska förhållandena spelade in vid beslutet i samband med övergången. På grund härav och med hänsyn till att forskningen tillsvidare inte frambragt tillräckligt med material, har det inte varit möjligt att upplägga undersökningen på en rent ekonomisk-teoretisk bas, utan den har fått formen av en ekonomisk-historisk studie.

Med beaktande av dessa omständigheter har som en naturlig utgångspunkt för undersökningen tagits myntreformåret 1865, då silvermyntfoten genomfördes, och å andra sidan ha observationerna utsträckt till mitten av 1880-talet ifråga om reformens korttidsverkningar på det ekonomiska området, medan långtidsverkningarna endast översiktligt kunnat beaktas.

Ovanstående synpunkter ha tagit sig uttryck i dispositionen av undersökningen på sådant sätt, att i *kap. I* en exposé givits över silvrets värdefall och därav förorsakade monetära rubbningar i Europa. Därjämte har

diskuterats den då och senare aktuella frågan, om prisfallet efter år 1873 huvudsakligen kan återföras på monetära orsaker eller ej. Kännedom om stabiliseringen av penningvärdet i vårt land genom 1865 års reform har förutsatts på grundvalen av prof. Hugo E. Pippings arbete därom. I *kap. II* har den hittills outforskade frågan om bankens kursnoteringar och kurspolitik som medel att i första hand upprätthålla markens utlandsvärde blivit föremål för diskussion, varvid det visat sig nödvändigt att beakta hela perioden mellan de bägge myntreformerna för att få fram den principiella utvecklingen och kurspolitikens möjligheter. Då det visade sig, att banken inte förmådde upprätthålla ett stabilt utlandsvärde på marken enbart med tillhjälp av kurspolitiken, aktualiserades från bankens sida frågan om spärrning av silvret (»inskränkning av utmyntningsrätten»). Den häftiga diskussion, som fördes om denna fråga inte endast i finansiella och officiella kretsar utan även i tidningspressen, har berörts i *kap. III*. Frukten för att marken skulle återföras till pappersbas omintetgjorde detta för dåtida förhållanden djärva och oprövade steg och klargjorde samtidigt, att den enda återstående utvägen var övergång till guldmyntfot. Initiativet till åtgärden samt guldmyntfotskommittén, dess arbete och förslag ha undersökts i *kap. IV*. De häftiga kursfluktuationerna i silvervärdet år 1876 tvang senaten att såsom förberedelse för reformen tillgripa vissa åtgärder, vilka dock med anledning av sin grundlagsstridiga natur och därav förorsakade betänkligheter icke fullföljdes. Härför redogöres i *kap. V*, medan i *kap. VI* de egentliga lagstiftningsåtgärderna och den politiska dragkampen dryftas.

Själva verkställandet jämte de av reformen förorsakade bankpolitiska åtgärderna ha behandlats i *kap. VII*. Då det praktiska genomförandet av reformen främst av allt berodde på, i vilken mån silvervärdets fall redan hunnit influera den allmänna prisnivån i landet och påverka markens inrikesvärde, har i *kap. VIII* denna fråga statistiskt utretts, liksom ock förändringarna efter reformen. Den praktiska gestaltningen av reformen var i hög grad beroende av konverteringskursen mellan silvermark och guldmark. Diskussionen därom har i *kap. IX* hållits mera på det teoretiska planet.

De verkningar myntreformen åren 1877—1878 medförde för näringslivet i landet ha slutligen behandlats i *kap. X*. Slutavsnittet, *kap. XI*, innefattar en överblick av vad reformen gav och dess betydelse i kampen mot de ryska unifieringssträvandena. Det har visat sig vara lämpligt att så vitt möjligt låta kritiken fortgå parallellt med undersökningen.

K a p. I.

SILVRETS PRISFALL OCH DÄRAV FÖRORSKADE MONETÄRA RUBBNINGAR PÅ 1870-TALET.

Myntreformen år 1865. Tvenne hörnstenar för vårt penningväsende voro under senare delen av 1800-talet och äro i viss mån allt fortfarande 1) kejsrerliga manifestet av den 4 april 1860, varigenom vårt land erhöU en egen myntenhet, benämnd mark (och penni) och till sitt silvervärde lika med en fjärdedels rubel, ävensom 2) förordningen av den 8 november 1865, enligt vilken det metalliska myntet förklarades vara det enda lagliga betalningsmedlet i Finland och varigenom den ryska kreditrubeln avlystes i Finland. Genom dessa stadganden erhöU vårt land ett eget nationellt mynt baserat på silver. Penningvärdet stabiliserades, då marken frigjordes från beroendet av de icke inlösbara ryska kreditsedlarna.

Den nationella och nationalekonomiska betydelsen av 1865 års reform, vars lyckliga om ock rätt hårdhänta genomförande främst bör tillskrivas den dåvarande finanschefen J. V. Snellman, visade sig vara långt större än samtiden rimligtvis kunde ana. Visserligen undanskymde den år 1866 infallande ekonomiska krisen och de därpå följande hårda nödåren de omedelbart gynnsamma verkningarna av reformen, men trots de svåra påfrestningarna lyckades man dessa år bevara penningvärdet och undgå de stora kursfluktuationer, som drabbade rubeln. Denna penningpolitiska framgång kan tillskrivas reformen och de för våra dåtida förhållanden sällsynt stabila kurserna åren efter densamma. För den snabba ekonomiska återhämtningen efter nödåren var ett fast penningvärde även en grundförutsättning.

Om ock reformen, som utgjorde resultatet av årslånga förhandlingar med de ryska myndigheterna, var väl förberedd och diplomatiskt lyckligt genomförd, inrymde den dock tvenne stadganden, vilkas konsekvenser knappt ett årtionde senare hotade att beröva vårt land frukterna av densamma. De uppoftningar den varit förenad med skulle då även ha gjorts förgäves. Stadgandena voro för det första själva grundprincipen

att silvret skulle utgöra den metalliska basen för penningvärdet och för det andra klausulen om att ryska silverrubeln jämte dess fullhaltiga underavdelningar jämsides med marken skulle utgöra lagligt betalningsmedel i Finland, formellt motiverad med att marken var en jämn del av rubeln. Det senare stadgandet var det pris, som betalades för reformens fullföljande, och det kunde med hänsyn till vår politiska ställning inte undvikas.

Övergång till guldmyntfot en omöjlighet år 1865. De konsekvenser, som silvermyntfoten medförde, kunde inte förutses vid tiden för reformens genomförande. Ytligt sett kan uppställas frågan, varför inte en övergång direkt till guld eftersträvades. Ovetande kunde man ju inte ha stått beträffande värdefluktuationerna mellan de bägge metallerna. Guldet hade visat sig vara en säker bas för penningvärdet i England sedan år 1816 och hade inom bimetallismens ram funnit användning i en rad andra länder. Till och med i själva ryska kejsarriket präglades vid sidan av silverrubeln, som för övrigt inte längre cirkulerade i större utsträckning, ett guldmynt: halvimperialen. Redan utan någon närmare undersökning måste tanken på guldmyntfot avfärdas som orealiserbar med hänsyn till att alla våra närmaste handelsgrannar Sverige, Danmark och Tyskland vid sidan av Ryssland grundade penningvärdet på silver. Formellt hade den nya myntenheten mark införts med motiveringen att för vårt land skapa en mindre myntenhet än silverrubeln, som man angav (trodde) vara för stor för våra förhållanden. Osäkert är också, om Finlands Bank skulle ha lyckats i uppgiften att anskaffa det nödvändiga guldförrådet för att säkerställa guldväxlingen. Ytterligare skulle en dylik reorganisation av myntväsendet i vårt land ha markerat en alltför stor separatism och möjligen redan av denna orsak ha rönt för starka mothugg från rysk sida. Även i den form 1865 års reform genomfördes hade den att övervinna många politiska betänkligheter.

Under dylika förhållanden kunde reformen år 1865 med hänsyn till metallen, varpå den grundades, lösas på ett enda sätt. Men redan den samtida generationen fick erfaras, att i och med reformen endast ett halvt steg tagits mot penningvärdets stabilisering. Ur denna synpunkt kan övergången till guld som värdemätare betraktas som en direkt fortsättning på reformen år 1865.

Prisfallet på silver på världsmarknaden. Myntreformen av år 1865 genomfördes under förutsättningen av vad man ansåg vara ett »stabilt» värdeförhållande mellan silver och guld, nämligen 1:15.50. (Det exakta värdeförhållandet mellan silvermyntet och guldmyntet i Ryssland var 1:15.45. En halvimperial innehållande 5.9987 g fint guld var näm-

ligen lika med 5 rubel 15 kopek silver och en rubel i silver lika med 17.9961 g fint silver.)¹ Detta förhållandet hade genom den napoleonska lagstiftningen (1803) vunnit burskap såsom det normala förhållandet mellan de bägge myntmetallerna.² De minimala växlingar, som hade förekommit årtiondena närmast före reformen, ansågos främst härleda sig från växlingar i guldpriset. På börsen i Hamburg hade silvret sålunda åren 1851—1872 ett fastställt genomsnittspris, medan guldets pris fluktuerade. Från år 1850 till år 1867 hade silvret t.o.m. ett högre värde än det förutsatta 1:15.50. Å andra sidan var man ingalunda okunnig om det prisfall silvret hade undergått under seklernas lopp.³

Det faktiska förhållandet var enligt Soetbeers siffror, att silvret allt sedan 1500-talet nedgått i värde i förhållande till guld i följande proportion: ⁴

Period	Värdeförhållandet guld till silver	Period	Värdeförhållandet guld till silver
1501—1520	10.75:1	1661—1680	15.00:1
1521—1540	11.25:1	1681—1700	15.00:1
1541—1560	11.30:1	1701—1720	15.21:1
1561—1580	11.50:1	1721—1740	15.08:1
1581—1600	11.80:1	1741—1760	14.75:1
1601—1620	12.25:1	1761—1780	14.72:1
1621—1640	14.00:1	1781—1800	15.09:1
1641—1660	14.50:1		

Under 1800-talet växlade värdeförhållandet ⁵ på följande sätt:

¹ *Hugo E. Pipping*, Myntreformen år 1865, s. 45; *Friedrich Nobach*, Münz-, Maass- und Gewichtsbuch II, s. 716—718; Samling af stadganden angående Finlands Bank, s. 186—188.

² Ett närmare studium av detta värdeförhållande har främst utförts av *Adolf Soetbeer* i *Materialien zur Erleuterung und Beurtheilung der wirtschaftlichen Edelmetallverhältnisse und der Währungsfrage*. På detta grundläggande arbete stöder sig bl.a. *The Gold and Silver Commission* i dess *Final Report 1888* samt *Karl Helfferich*, *Das Geld*, vari silverfrågan förtjänstfullt behandlas. Då problemet genom dessa undersökningar siffermässigt kan anses fullständigt belyst för ifrågavarande tid och senare generationer fått bevitna silvrets urvattning såsom myntmetall, få vi i det följande nöja oss med att återgiva det siffermaterial, som kan vara av betydelse för den efterföljande diskussionen.

³ Bl.a. hade *M. Blanqui* år 1838 i *Histoire de l'économie politique en Europe*, varav en fjärde upplaga utkom i Paris år 1860, behandlat frågan, och år 1866 utkom andra upplagan av det dåför tiden högt uppskattade arbetet *La Monnaie* av *Michel Chevalier*, vilken spelade rollen av auktoritet i myntfrågor.

⁴ *Soetbeer*, *Materialien . . .*, s. 23—25.

⁵ *Soetbeer*, *Materialien . . .*, s. 25 och *Helfferich*, a.a., s. 112.

Period	Värdeförhållandet guld till silver	Period	Värdeförhållandet guld till silver
1801—1810	15.61:1	1866—1870	15.55:1
1811—1820	15.51:1	1871—1875	15.97:1
1821—1830	15.80:1	1876—1880	17.81:1
1831—1840	15.75:1	1881—1885	18.63:1
1841—1850	15.83:1	1886—1890	21.16:1
1851—1855	15.41:1	1891—1895	26.32:1
1856—1860	15.30:1	1896—1900	33.45:1
1861—1865	15.40:1		

Av dessa siffror framgår att silvret under förra hälften av 1800-talet hade ett värde, som (utom under andra decenniet) stod lägre än det »normala» och att silvrvärdet under 1850-talet visade en stigande tendens. Från och med 1870-talet inträdde en avgjord försämring. Denna värdeförsämring antogs av Soetbeer och The Gold and Silver Commission ha inletts först från och med år 1873. Ernest Seyd¹ gjorde åter gällande att före år 1873 kunde alla fluktuationer i silvrvärdet runt 60 $\frac{7}{8}$ pence per ounce på märknaden i London återföras på försändelsekostnaderna.² Soetbeer konstaterade dock, att silvret under tiden 1867—1872 hade ett något lägre värde än 1:15.50, om ock det egentliga värdefallet började år 1873. I sitt »Betänkande angående Sveriges öfvergång till ett nytt myntsystem med guld som värdemätare», kom den därstädes år 1870 tillsatta kommittén till slutsatsen, att guldet i framtiden komme att förete ett stabilare värde och att en övergång till guldmyntfot borde ske ju förr dess bättre.³ Något fast förhållande mellan de bägge metallerna fann kommittén⁴ att inte kunde föreligga och konstaterade, att silverpriset i London steg redan från och med år 1867. En blick på Soetbeers månads- och årsmedeltal för silverpriset i London och de därpå uträknade värdeförhållandetalen⁵ visa, att ett värdefall⁶ i verkligheten kan iakttagas redan från och med år 1867, då värdeförhållandetallet överskrider 15.50:1.

¹ Ernest Seyd, *The Decline of Prosperity; its insidious cause and obvious remedy*, s. 76. Jfr *Joseph Neuwirth, Der Kampf um die Währung*, s. 122—129.

² Silverpriset i London 60 $\frac{13}{16}$ pence (exaktare 60 $\frac{55}{64}$) per ounce motsvarar 15.50:1.

³ Nämnda betänkande, s. 102.

⁴ *Ibidem*, s. 181 och Litt. D. a och b samt den grafiska framställningen i Litt E. 2.

⁵ *Soetbeer, Materialien . . .*, s. 20—22.

⁶ Jfr not 2 s. 22.

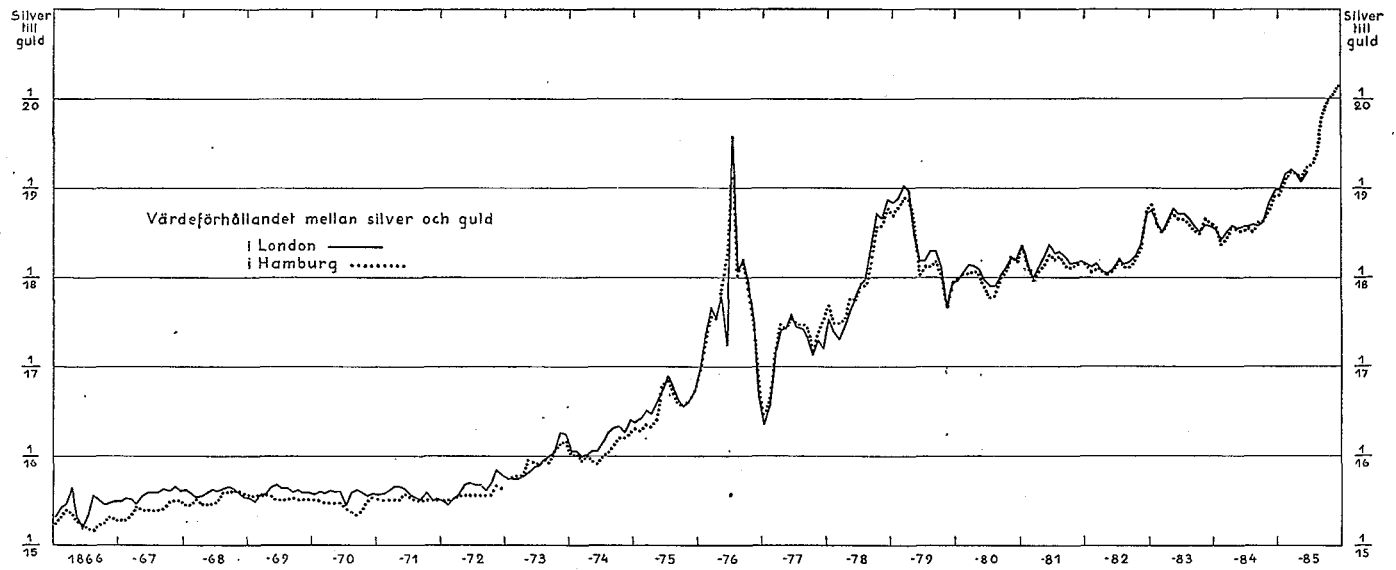
Randanmärkning till Soetbeers siffror. Det på börsen i London noterade silverpriset hänförde sig till s.k. standard silver (37/40 finhet) och angavs i guldpenne per troy-ounce som ett högsta, lägsta och medelpris. Av ett troy-ounce myntguld av finheten 11/12 präglades åter £3 17s. 10.5d. eller 934.5d. Utgående härifrån får man, om a betecknar prisnoteringen i pence och X värdeförhållandet mellan guld och silver,

$$X = \frac{934.5 \times 12/11}{a \times 40/37} = \frac{942.995454}{a}$$

Man har således att dividera den konstanta faktorn med det variabla silverpriset, angivet med noggrannheten av 16:de delar av pence. Vid förvandlingen av de oegentliga bråken till decimaltal måste bråken göras liknämninga med 64 som gemensam nämnare. På detta sätt erhålles ett noggrannare resultat än det, vartill Soetbeer kommit. Vid förvandlingen uppstå lätt små inkonsekvenser som i Soetbeers tabell, där t.ex. 1868 års medelpris $60 \frac{1}{2} = 15.61$ men år 1871 motsvaras samma pris av 15.58. Rätta värdet för detta pris är 15.58(67). År 1868 utgjorde utgångstalet tydligen $60 \frac{27}{64}$ (avrundat till $60 \frac{1}{2}$), vilket ger 15.6069 eller avkortat 15.61. Vid en jämförelse mellan å ena sidan Helfferichs och Soetbeers siffror, å andra sidan här uträknade värdetal (med fyra decimaler), var avvikelserna endast 1—3 hundraedelar. Endast åren 1875 och 1876 var den något större, 5 och 8 hundraedelar eller 0.3 resp. 0.5 % av 15.50. Då avvikelserna inte äro desto större, ha i det följande Soetbeers siffror bibehållits vad månadsmedeltalen beträffar, medan års-siffrorna ha korrigerats. Även i guldmyntfotkommitténs betänkande år 1876 variera siffrorna något.

Värdeförhållandet mellan silver och guld i Hamburg. Den näst London viktigaste marknaden för silver var börsen i Hamburg, som med hänsyn till den i Tyskland tillämpade silvermyntfoten och därstädes förefintliga silverbankfonder kanske var av samma rang som den i London. Då marknaden i Hamburg spelade en betydande roll för Finlands handel och penningväsende (kapitalmarknad, kursnoteringar), har här uträknats en tabell för värdeförhållandet mellan silver och guld månadsvis för tiden 1866—1885 (tabell 1) som komplettering till de av Soetbeer publicerade årsmedeltalen¹ av silverpriset på sistnämnda ort. Därjämte ha bägge

¹ *Soetbeer, Materialien . . .*, s. 21—22. Månadsmedeltal av silverpriset och guldpriset i Hamburg ha erhållits ur Hamburgs stads statistiska byrås publikation *Tabellarische Uebersichten des Hamburgischen Handels im Jahre 1866(—1885)*.

Diagram 1. *Värdet förhållandet mellan silver och guld åren 1866—1885.*Enligt tabell 1 (bilagor) och *Soetbeer, Materialien ...*, s. 22.

serierna framställt grafiskt. En blick på kurvorna i diagram 1 och värdesiffrorna i tabell 1 visar, att trenden är densamma på bägge börsplatserna, medan månadsfluktuationerna äro rätt olika. De variationer, som förekomma, kunna i viss mån tillskrivas olika börsavgifter och kutymmer på börsen. Någon större olikhet i prisleförhållandet var en omöjlighet, emedan den snabbt hade utjämnats genom arbitrage.

Årsmedeltalet för silverpriset i Hamburg och London jämte motsvarande värdeförhållanden utgjorde tiden 1866—1885:

År	London	Hamburg	Värdeförhållande		Värdeförhållandet i	
	Pence/ounce standard silver	RM i guld/kg fint silver	London	Hamburg	procent av 15.50	
					London	Hamburg
1866	61 1/8	178.00	15.43:1	15.27:1	99.6	99.2
1867	60 9/16	178.00	15.57:1	15.40:1	100.5	99.4
1868	60 1/2	178.00	15.59:1	15.52:1	100.7	100.1
1869	60 7/16	178.00	15.60:1	15.53:1	100.7	100.2
1870	60 9/16	178.00	15.57:1	15.45:1	100.7	99.7
1871	60 1/2	178.00	15.59:1	15.51:1	100.5	100.1
1872	60 5/16	178.00	15.64:1	15.56:1	100.9	100.4
1873	59 1/4	173.22	15.92:1	15.95:1	102.8	102.9
1874	58 5/16	171.94	16.17:1	16.05:1	104.3	103.6
1875	56 7/8	167.78	16.58:1	16.54:1	107.3	106.9
1876	52 3/4	156.34	17.88:1	17.72:1	114.8	114.3
1877	54 13/16	160.66	17.20:1	17.24:1	110.9	111.2
1878	52 9/16	154.30	17.94:1	17.96:1	115.9	115.9
1879	51 1/4	151.54	18.40:1	18.31:1	118.7	118.1
1880	52 1/4	154.11	18.05:1	18.00:1	116.5	116.1
1881	51 11/16	152.93	18.24:1	18.15:1	117.0	117.1
1882	51 5/8	152.78	18.26:1	18.17:1	117.9	117.2
1883	50 9/16	149.11	18.65:1	18.62:1	120.0	120.1
1884	50 5/8	149.43	18.63:1	18.58:1	120.0	119.9
1885	48 5/8 ¹	143.22 ²	19.39:1	19.42:1	125.1	125.3

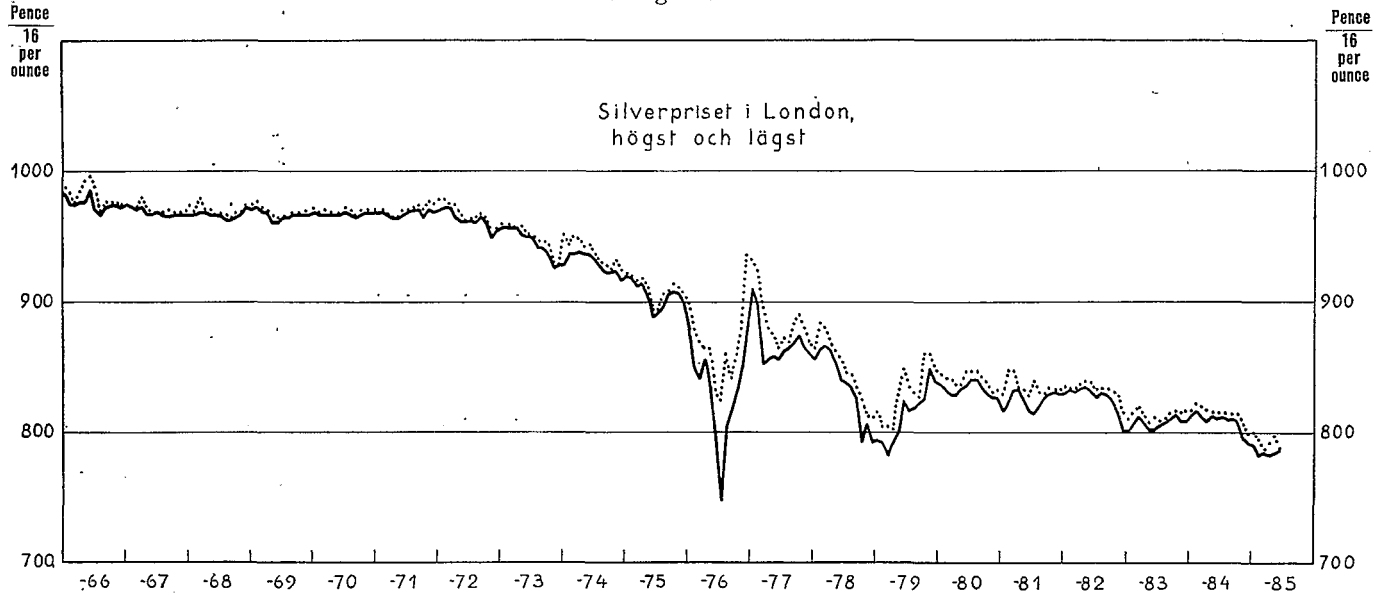
Medelpriset för åren 1869—1871 motsvarar, som synes, i det allra närmaste värdeförhållandet 15.50:1 mellan guld och silver. Därjämte framgår, att silvret kontinuerligt föll i pris från år 1873 med undantag för en mindre prisstegring år 1877. En noggrannare uppfattning av förloppet erhålles ur diagram 2. Prisfallets gång var följande:

¹ Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, Neue Folge, Bd 12, Miscellen IX, s. 263.

² Tabellarische Uebersichten des Hamburgischen Handels im Jahre 1885, D, s. 22.

Diagram 2. *Silverpriset i London åren 1866—1885.*

Enligt tabell 2.

1) Från år 1873 till juli 1876 sjönk priset i snabbt tempo och visade den starkaste nedgången under början av sistnämnda år. I juli, då läget var som sämst, hade silvret förlorat 26.4 % av sitt värde. Värdefallet utgjorde nämnda år 7.5 %.

2) Efter en sporadisk förbättring i slutet av år 1876 och början av år 1877 fortsatte priset under sistnämnda år.

3) Frånsett en svag prisförbättring i slutet av år 1877 sjönk silvervärdet åter i raskt tempo och nådde en ny minimipunkt i mars 1879, då silvret hade förlorat 22.6 procent av sitt värde.

4) Efter en mindre prisförbättring i slutet av år 1879 fortfor värdefallet fram till år 1885 i en lugnare takt. Därtill kan tilläggas att åren 1885—1887 ett starkt prisfall änyo inträffade, varvid indexen år 1887 stod på 136.3 (15.50 = 100).

Schematisk framställning av orsakerna till priset. I den samtida ekonomiska litteraturen var »silverfrågan» det brännande problemet likväl som i dagspressen. En detaljerad framställning måste i detta sammanhang ge vika för en schematisk skissering, detta så mycket mera som denna monetära fråga utförligt behandlats i ett flertal arbeten, av vilka i synnerhet The Final Report avgiven av The Gold and Silver Commission år 1888 blivit klassisk. Efterföljande redogörelse stöder sig främst på den.

De faktorer, som till silverprisets nackdel förändrade värdeförhållandet mellan silver och guld, kunna hänföras till tre olika kategorier: 1) de på silvret ensamt verkande, 2) de på guldets ensamt verkande, samt 3) faktorer verkande på bägge.

På silvervärdet ensamt influerade A) ett onormalt starkt utbud a) från gruvorna och b) (med anteciperung av den tyska myntreformen) vid försäljningen av det frigjorda tyska myntsilvret. Världens totala silverproduktion i årligt medeltal var i 1 000 kg och 1 000 pund enligt det aktuella guldpriset:¹

Period	1 000 kg	£ 1 000
1851—1855	886	8 019
1856—1860	905	8 236
1861—1865	1 101	9 965
1866—1870	1 339	11 985
1871—1875	1 969	17 233
1876—1880	2 450	19 103
1881—1885	2 862	21 438

¹ Soetbeer, Materialien . . . , s. 8 och Final Report, s. 22.

Den årliga produktionen under början av 1870-talet är således närapå dubbelt så stor som 10 år tidigare. Därtill kom den årliga försäljningen på silvermarknaden av det tyska silvret till följande belopp.¹

År	£ 1 000	Medelpriset för året i pence per ounce
1873	465	59 5/16
1874	3 057	58 3/4
1875	910	57 1/4
1876	4 697	52 3/8
1877	11 521	54 5/16
1878	6 310	52 9/16
1879	1 398	50

Försäljningens verkan måste dock ha varit av mera temporär karaktär. Vidare hade silvret erfarit B) en minskad efterfrågan för monetära ändamål

a) genom övergången till guldmyntfot i Tyskland, Sverige, Norge, Danmark och Holland samt i Japan. Därtill kommo fr.o.m. år 1874 limiteringar i utmyntningen av silver i den latinska myntunionen såsom en följd av det tyska myntsilvrets försäljning² inom unionen. Den psykologiska effekten av dessa åtgärder, och särskilt av den sistnämnda, hade rubbat förtroendet för silvret, i all synnerhet som produktionen samtidigt starkt ökat. Den latinska myntunionen hade de föregående åren verkat som ett slags regulator för marknaden med ädla metaller; samt

b) genom den minskade exporten till Indien av silver för betalnings-

¹ Final Report, s. 23.

² På bimetallistiskt håll, där man ville påbörda den tyska övergången till guldmyntfot största skulden till silvrets värdefall, höll man före, att nedgången började på hösten 1873 (i augusti och september) strax efter att den tyska myntlagen hade antagits den 9 juli 1873. Från tysk sida gjordes åter gällande, att silvervärdet märkbart började dala redan år 1872, trots att några större silverförsäljningar från Tyskland inte inträffade åren 1870—1873. I stället tillmätte man på tyskt håll inskränkningarna av utmyntningsrätten i Frankrike den 6 september och 17 november 1873 och i Belgien den 8 september 1873 större betydelse för nedgången i silvervärdet. *Max J. Bonn* har i en undersökning *Die Vorgänge am Edelmetallmarkte in den Jahren 1870—1873* detaljerat behandlat dessa frågor och s. 102 påstått följande: »Schon vor Herbst 1873 wirken die entscheidenden Faktoren: die legislativen Massnahmen, die Silberverkäufe, die schwankende Nachfrage nach Silber für Indien, die erhöhte Begebung von Councilbills, die starke Goldnachfrage mit ihrer Einwirkung auf den Diskont, die hohen Diskontsätze mit ihrem Einflusse auf die Wechselkurse und deren Wirkungen auf den Silberpreis.»

ändamål.¹ Totala silverimporten till Indien sjönk sålunda från 9.4 miljoner rupier i medeltal under femårsperioden 1866—1870 till 3.1 miljoner under femårsperioden 1871—1875. I stället försiggingo betalningarna i större utsträckning med statsväxlar. I slutet av 1870-talet steg visserligen silverexporten något, till 7.1 miljoner, men gick ånyo i början av 1880-talet ned till 6.1 miljoner rupier årligen i medeltal.²

Det har framhållits, att stegringen i silverproduktionen ingalunda var tillräcklig att förklara ett prisfall på silvret om 25—30 % år 1876. Soetbeer uppskattade den årliga effektiva ökningen till mindre än 1.5 % under hela nya tiden. Normalt borde således produktionen av silver ha kunnat öka åtminstone i denna proportion. Såsom i Final Report³ visas, hade efterfrågan inte minskat över lag, ty den avtagande efterfrågan i Europa uppvägdes av ökad konsumtion i USA, där genom den s.k. Bland Act den årliga utmyntningen av silver från år 1878 fastställdes till minst 4 miljoner dollar med full betalningskraft för vilken summa som helst. Under 10 år konsumerades silver för 300 miljoner dollar. Även Kina, som normalt exporterade silver, uppträdde sedan år 1875 som importör.

Det kan alltså tagas för givet, att produktionen av silver inte var enda orsak till deprecieringen av silvret. Skulle så ha varit fallet borde ju silvret ha sökt sig även till de länder, som allt fort bibehöllo silvermyntfot. Att så inte skedde, visa silverimportsiffrorna för Indien⁴. Ej heller till vårt eget land kan någon nämnvärd silverimport iakttagas. Såsom senare visas gjorde sig svårigheter gällande vid försäljningen på den ryska marknaden av det efter myntreformen i vårt land frigjorda silvret.

På guldvärdet verkande faktorer. Att döma av prisstegringen på guld kan en nedgång i produktionen förutsättas, något som bekräftas av siffermaterialet. Enligt Final Report var guldproduktionen⁵ i medeltal per år:

¹ Beträffande silverfrågan och indienproblemet samt de bimetallistiska angreppen mot Tyskland se även *Heimer Björkeqvist*, Om den internationella bimetallismens och inflationismens uppkomst och återverkningarna i Finland på 1870-talet, s. 31—41.

² Final Report, s. 33.

³ Ibidem, s. 29.

⁴ *Soetbeer*, *Materialien* . . . , s. 42—48.

⁵ Final Report, s. 35.

Period	Kg	Värde i £ 1 000
1851—1855	199 388	27 815
1856—1860	201 750	28 145
1861—1865	185 057	25 816
1866—1870	195 026	27 207
1871—1875	173 904	24 260
1876—1880	172 474	24 052
1881—1885	149 137	20 805

Sedan början av 1850-talet hade utbudet sjunkit med 13 % två decennier senare och i början av 1880-talet med 25 %. Hand i-hand med denna minskning gick en fortgående stegring i efterfrågan från de nya guldvalutaländernas sida: Tyskland, Sverige, Danmark, Norge och Holland, men därjämte köpte silverländerna guld. I Ryssland pågingo inköp för en påtänkt reform av penningväsendet. Även i vårt land hade man blick för pristegringen och gjorde inköp.¹ Den största konsumenten av guld var dock USA, som ännu under förra hälften av 1870-talet hade en export av guld om 8.6 miljoner pund årligen, men under senare hälften importerade i medeltal 2.5 miljoner pund och under 1880-talets förra hälft i medeltal 4.4 miljoner pund per år.

Totalt absorberade USA 11.2 miljoner pound guld under decenniet 1866—1875 och 112.6 miljoner pound under följande tioårsperiod,² vilket betingades av en bortdragning av sedlarna ur rörelsen, ökad användning för industriella ändamål, en sällsynt snabb ekonomisk expansion och en stark ökning av befolkningen. Inköpen av guld från Europa inleddes i början av år 1878.

Härtill kan ytterligare tilläggas, att efterfrågan tilltog genom en allmän tendens att skapa guldreserver.

Det kan ifrågasättas, om någon guldbrist alls förelåg, då guld alltid kunde fås och t.o.m. förråd³ lades upp i statsbankerna, varjämte diskontot visade mindre fluktuationer än åren före 1873. Emellertid visade världsprisnivån en tendens att sjunka efter detta år. På bimetallistiskt håll ville man göra gällande, att priset förorsakades av en knapphet på ädla metaller och på guld i synnerhet. En återgång till dubbelmyntfot i de mest betydande handelsstaterna skulle inte blott göra världens guld-

¹ Handlingar 1877—78, IV, Bfges berättelse för åren 1872—1876, s. 4.

² Final Report, s. 35—36.

³ T.ex. i början av år 1876 hade Banque de France 1.5 miljarder franc i guld spärrade i sina valv, *Soetbeer, Materialien . . .*, s. 65, medan enligt Mbl nr 40 den 18 febr. 1876 silverförrådet uppgick till blott 639 miljoner franc.

förråd tillräckligt utan därjämte återställa silvrets värde, ty huvudorsaken till värdefallet på silvret var dess demonetisering. Då den häftigaste bi-metallistiska propagandan inträffade samma år guldmyntfotskommittén i vårt land tillsattes, var den i någon mån ägnad att på en del håll väcka farhågor beträffande Finlands Banks möjligheter att skapa en tillräcklig guldreserv. Efter övergången till guldmyntfot i Tyskland och Norden återstod dock endast samma utväg vad vårt land beträffar. I viss mån invercade den bimetallistiska propagandan vid valet av myntenhet.

Cassels »relativa guldmängd». Cassel har för att bedöma tillräckligheten av gulförsörjningen under tiden 1850—1910 jämfört partiprisnivån med den »relativa guldmängden», varmed han avser kvoten mellan den faktiska guldmängden och den normala guldmängden. Med sistnämnda begrepp förstår han åter den guldmängd, som borde förefinnas vid en viss tidpunkt, förutsatt att stegringen i guldmängden varit normal. En sådan likformig stegring av guldmängden, som efter en viss period lämnar prisnivån oförändrad, kallar han normal.¹ På grundvalen av Lexis' uppgifter² över guldproduktionen kommer han till, att den normala ökningen under denna period borde ha varit 2.8 % per år eller, med hänsyn till en årlig förbrukning om 0.2 %, 3 % av föregående års siffra. Den motsvarande ekonomiska expansionen per år uppskattas likaså till 3 %. De av Cassel anförda och beräknade siffrorna äro (i 1 000 RM):³

År	Faktisk guldmängd	Normal guldmängd	Relativ guldmängd
1865	17 795	15 400	1.18
1870	20 335	17 320	1.17
1875	22 555	19 880	1.13
1876	22 973	20 435	1.12
1877	23 428	21 005	1.12
1878	23 900	21 591	1.11
1879	24 319	22 193	1.10
1880	24 735	22 800	1.08
1881	25 146	23 448	1.07
1882	25 525	24 102	1.06
1883	25 884	24 774	1.04
1884	26 272	25 465	1.03
1885	26 650	26 160	1.02

¹ *Gustav Cassel*, Om förändringar i allmänna prisnivån, s. 311—331, och *Densamme*, Teoretisk socialekonomi, s. 432—442.

² *Handwörterbuch der Staatswissenschaften*. II Aufl. Art. Gold und Goldwährung.

³ *Cassel*, Teoretisk. socialekonomi, s. 652.

En dylik ökning i guldproduktionen borde således ha lämnat såväl silverpriset som partipriserna (i England) oförändrade under den förutsättningen, att inga exceptionella rubbningar i silvrets produktion inträffade. Under hela den här berörda perioden understiger således den normalt nödvändiga guldmängden icke den faktiskt producerade. Överskottet var 12 % över det normala åren 1877—1878. Någon knapphet på guld enligt Cassels resonemang kan således inte konstateras. En sådan gör sig gällande först efter år 1887. Kvar står dock det faktum att i Europa under ifrågavarande period en viss brist på guld kunde förmärkas. Orsaken härtill måste åtminstone delvis sökas i de monetära rubbningar, som framkallades av priset på silvret.

Cassel avsåg med sin metod att genom en kvantitativ analys av prisväxlingarna återföra dessa på monetära förändringar, förorsakade av relativa förskjutningar i världens guldförsörjning. Om guldmängden var relativt knapp, förorsakade den ett prisfall, medan en relativt stor guldreserv stegrade prisnivån. Att med stöd av denna metod i fråga om guldförsörjningen under perioden 1865—1885, som här närmast kommer i fråga, draga så definitiva slutsatser, som dem Cassel kommit till, förefaller dock något djärvt. Om guldförsörjningens inverkan på värdeförhållandet mellan silver och guld är det likaså svårt att göra några hållbara påståenden. Cassels metod och teori ha fått många eftersägare¹ och de ha även spelat en stor roll i gestaltningen av guldmyntsystemen i världen, men bägge ha också mött många kritiska uttalanden. En analys av dessa problem faller utom ramen för denna framställning. Här må dock påpekas motsägelsen mellan Cassels slutsats att under ifrågavarande undersökningsperiod en tillräcklig och t.o.m. övernormal guldförsörjning jämte åtföljande prisstegring förelåg och den allmänt hävdade guldbristen jämte prisnedgången redan fr.o.m. år 1873. Motsägelsen är så mycket mera påfallande som värdeförhållandet mellan silver och guld redan nämnda år undergick rubbningar, vilka antydde en värdestegring hos guldet och en värdeminskning hos silvret. Åtminstone vad 1860- och 1870-talen beträffar, torde man kunna resa följande anmärkningar mot Cassels metod:

¹ Jfr följande arbeten: *Cassel*, Teoretisk socialekonomi, s. 448—451; *J. M. Keynes*, A Treatise on Money II, s. 293—301; *J. Kitchin*, The Supply of Gold compared with the Prices of Commodities. Interim Report of the Gold Delegation of the Financial Committee of the League of Nations, Document C. 375. M. 16, September 1930; *G. F. Warren—F. A. Pearson*, Gold and Prices, s. 89—103, samt bibliografin s. 117 därstädes.

1) Framställningen rör sig med mer eller mindre osäkra uppskattningar såväl av världens guldmängd som av världsproduktionens framsteg. Med större noggrannhet kunde måhända världens monetära guldförråd uppskattas, men därmed är man inte betjänt, eftersom det monetära guldbehovet kan täckas med köp på den fria marknaden. Sifferorna för världsproduktionen under denna tid äro i de flesta fall rena uppskattningar, och därtill kommer att endast en mindre del av produkterna utbyttes mot guld.

2) Under tiden 1865—1885 var guld ingalunda den enda värdemätaren för världsprisnivån (Cassel talar dock endast om partipriserna i England). I verkligheten uppskattade endast ett fåtal av världens främsta handelsstater priserna i guld. Silvermyntfot var fortfarande rådande i alla Österns stater, främst Indien. Pappersmyntfot härskade i Italien¹ (till år 1881), Ryssland² (till år 1896), Österrike³ (till år 1892) och Förenta Staterna⁴ (till år 1878). Bimetallism förefanns i latinska myntunionens stater, men silverpräglungen inställdes helt redan år 1876. På ett övergångsstadium befann sig Tyskland åren 1873—1876, de nordiska staterna åren 1873—1875 och Holland åren 1871—1876. Det rena guldmyntfotssystemet bestod under hela perioden egentligen endast i England och från år 1876 i Tyskland, Norden och Holland, medan Japan⁵ från år 1871 och Förenta Staterna efter år 1878 tillämpade ett bimetallistiskt system.

3) För att klarlägga, om den kvantitativa försörjningen med metalliska betalningsmedel var orsaken till prisutvecklingen, är det således inte till-

¹ Italien anslöt sig år 1865 till latinska myntunionen, men den 31 dec. 1873 jämställde pappersmyntet med metallmynten i guld och silver, vilka trängdes ur rörelsen. Jfr *Nobach*, a.a., s. 410—411 och *Robert Greul*, Die Lateinische Münz-Union, s. 17—28 o. 74—76.

² De genom manifestet den 1/13 juli 1843 i Ryssland införda kreditsedlarna voro jämställda med silvermyntet i betalningar och inlöstes överhuvudtaget icke efter år 1854 med silvermynt. Jfr *Pipping*, Myntreformen år 1865, s. 19 och *Nobach*, a.a., II, s. 718.

³ Genom myntfördraget i Wien den 19 sept. 1857 baserades valutan i Österrike-Ungern enbart på silver, men även där blev det statsgaranterade och oinlösliga pappersmyntet det viktigaste betalningsmedlet. Genom lagen av den 24 dec. 1867 ställdes övergång till guld i utsikt, men planen kom ej till utförande, Jfr *Helffferich*, a.a., s. 127; *Greul*, a.a., s. 31—33; *Nobach*, a.a., II, s. 908—914; samt guldmyntfotskommitténs betänkande, s. 62. Den fria silverutmyntningsrätten upphävdes år 1879. *Helffferich*, a.a., s. 185.

⁴ *Helffferich*, a.a., s. 185.

⁵ Guldmyntfotskommitténs betänkande, s. 62. Guldmyntfot infördes 29 mars 1897. Jfr *Helffferich*, a.a., s. 189.

räckligt att beakta endast guld. Även silvret bör medräknas¹. Att med tillbörlig noggrannhet uppskatta världens silverförråd ställer sig emellertid ogörligt. Det har visat sig, att beräkningarna av det monetära silverförrådet rätt avsevärt variera.² Men även om man komme till en sannolik uppskattning, är man inte betjänt därmed, ty så snart silverförrådets värde skall uppskattas, måste man tillgripa talet för värdeförhållandet mellan silver och guld och därmed har man återkommit till vad som skulle klarläggas. Försöker man åter enligt Cassels metod uppskatta silverförrådet i förhållande till världsproduktionen i dess helhet torde man sannolikt komma till, att en »överproduktion» av silver förelåg från början av 1870-talet, men kalkylen säger ingenting så länge inte guldförrådet kan uppskattas jämsides.

4) Cassel har för att erhålla så relevanta tal som möjligt hållit sig till de i England i guld uttryckta partipriserna. Metoden är naturligtvis riktig, men prisutvecklingen i England är ingalunda en ensamstående företeelse i världen, utan måste ses mot bakgrunden av världsprisutvecklingen. Prisutvecklingen i de enskilda staterna beror åter dels av monetära förhållanden (silver- eller pappersmyntfot), dels av icke-monetära. Därtill kommer att Sauerbecks index bygger huvudsakligen på råvarupriser, medan de genom omvägsproduktionen stegrade priserna på högt förädlade varor lämnats obeaktade. Sauerbecks indextal äro ovägsda och t.ex. trävarupriserna spela en ringa roll, varjämte frakternas inflytande på priserna blir obeaktat.

¹ Jfr *Knut Wicksell*, Professor Cassels nationalekonomiska system, s. 195—226. Denna uppsats, en kritisk anmälan av Cassels Teoretische Sozialökonomie, utgör en "Auseinandersetzung" med Cassels hela nationalekonomiska uppfattning. Wicksell skriver s. 223—224 om Cassels »mera fantasirika än vederhäftiga spekulationer» om sammanhanget mellan guldmängden och varuprisnivån, att Cassel löst problemet »— utan att en enda gång så mycket som nämna ordet *silver*. Jag är icke den förste, som påpekar denna egendomlighet, det har skett flere gånger förut, hos oss för öfver tio år sedan af *Brock*. Cassel låter sig emellertid alls ingenting bekomma, utan troller fortfarande med sina guldkurvor. Hvad skola dylika konststycken egentligen tjäna till? Ju bättre de lyckas, desto mera misstänkt blir metoden, då den, rätt genomförd, ovillkorligen borde leda till påvisande af den omnämnda luckan i resonemanget, åtminstone för den del af 1800-talet, då världens hufvudsakliga myntmetall utgjordes af *silver*. Hade Cassel fortsatt sina kurvor ett stycke *tillbaka*, in på 1700-talet, så skulle f.ö., så vidt jag kan se, deras öfverensstämmelse med verkligheten, för att icke säga deras absurditet, strax ha blifvit uppenbar.»

² Jfr *Soetbeer*, Zur Statistik der Edelmetalle in den Jahren 1876—1880, s. 347—348 o. 412; *Soetbeer*, Materialien, s. 63—80; Kommittébetänkandet 1870, s. 31 Litt I.; Report from the Select Committee on the Depreciation of Silver, s. 146, Appendix N:o 21; samt *Ludwig Cobnstaedt*, Zur Silberfrage, s. 22—48.

5) Matematiskt sett utvisar Cassels »normala guldmängd» ingenting annat än trenden för guldmängdens tillväxt. Det är klart att om man väljer ett annat årtal än 1910, t.ex. 1884, då Sauerbecks index stod så gott som på samma nivå som utgångsåret 1850, den faktiska och den normala guldmängden komma att närma sig varandra och sambandet mellan prisnivån och relativa guldmängden blir ett annat. Följande siffror klargöra denna olikhet:

År	Faktisk guldmängd	Normal ¹ guldmängd	Relativ guldmängd	Cassels relativa guldmängd
1850	10 000	10 000	1.00	1.00
1855	12 680	11 526	1.10	1.11
1860	15 370	13 286	1.16	1.17
1865	17 795	15 313	1.16	1.18
1870	20 335	17 651	1.15	1.17
1875	22 555	20 344	1.11	1.13
1876	22 973	20 931	1.10	1.12
1877	23 428	21 534	1.09	1.12
1878	23 900	22 154	1.08	1.11
1879	24 319	22 793	1.07	1.10
1880	24 735	23 450	1.06	1.08
1881	25 146	24 126	1.05	1.07
1882	25 525	24 822	1.03	1.06
1883	25 884	25 536	1.02	1.04
1884	26 272	26 272	1.00	1.03

Siffrorna för relativa guldmängden äro, som sig bör, i detta fall lägre än de av Cassel anförda, men visa att någon guldknapphet inte förelåg ännu år 1873 (en relativ minskning inträffade dock redan från år 1865). Som synes kan någon bestämd gräns inte heller dragas för övergången till en relativt knapp guldförsörjning. Enligt Cassels siffror skulle 1887 ha varit gränsår. Vad man kommer till är, att Cassels metod tydligen inte tillfredsställande kan leda i bevis, att prisnivåns växlingar berodde enbart av guldmängden. Därmed är även avgjort, att på denna väg inte kan klargöras, om i och med övergången till guldmyntfot i Europa en guldvärdestegring inträffade eller ej.

Monetära rubbningar försakade av silverprisets fall. Vi komma nu till den tredje gruppen av faktorer, som inverkade på silvrets värdeförhållande till guld, nämligen de monetära rubbningar, som i sin tur kunna återföras på silverprisets fall.

¹ $y = \alpha^t \cdot 10\,000$; $\alpha = 1.0288$ då $y = 26\,272$ och $t = 34$; $t =$ tid; $y =$ normal guldmängd.

Ännu mot slutet av 1860-talet var silvrets ställning som myntmetall tämligen orubbad. En bidragande orsak härtill var bildandet av den latinska myntunionen¹ år 1865, en månad efter myntreformens genomförande i vårt land. Denna union, baserad på bimetallism med värdeförhållandet 1:15.50, lämnade dörren öppen även för övriga länder att ansluta sig, och de följande åren hade världsmynttanken förlig vind i seglen, ehuru både Tyskland och England hade reserverat sig redan på den internationella konferensen i Paris år 1867, där frågan dryftades.² Idén om ett världsmynt på bimetallisk bas erhöll dock dödsstöten genom fransk-tyska kriget åren 1870—1871. Därmed hade förtroendet för silvret som myntmetall allvarligt rubbats. I ännu högre grad försämrades silvrets ställning genom den tyska myntreformens genomförande åren 1871—1873.

Ur det kaos, som intill år 1871 kännetecknade de tyska myntförhållandena, utgjorde en övergång till guldmyntfot³ den enda räddningen. Övergång till guld hade redan tidigare rekommenderats av en nationalekonomisk kongress år 1867 i Hamburg och av den allmänna tyska handelsdagen⁴ i Berlin år 1868, men tanken var orealiserbar så länge erforderliga guldförråd saknades. Genom fransk-tyska kriget löstes detta problem. De franska krigsskadeståndsmiljarderna inkrävdes nämligen i guld eller på guld lydande förbindelser, varigenom reformens framgång var säkrad. På den fria valutamarknaden hade åtgärden till följd, att efterfrågan på guld steg, medan efterfrågan på silver minskade. Detta var den första omedelbara verkningen av reformbeslutet. Då Helfferich⁵

¹ *Gretl*, a.a., s. 19.

² *Helfferich*, a.a., s. 141—147; Kommittébetänkandet 1870, s. 11—41; I myntkonferensen i Paris år 1867 deltog från Sverige-Norge bankdirektör *A. O. Wallenberg* och dåvarande professorn vid universitet i Kristiania, *O. J. Broch*, vilka bägge ha avgivit sin redogörelse för konferensens förlopp. Se litteraturförteckningen.

³ Den tyska övergången till guld gav upphov till en rikhaltig ekonomisk litteratur beträffande spörsmålen i samband med den. Här kan endast hänvisas till *Helfferichs* översiktliga framställning i *Das Geld* (s. 147—174), *Soetbeers* sifferframställning i *Materialien zur Erläuterung und Beurtheilung der wirtschaftlichen Edelmetallverhältnisse und der Währungsfrage* samt hans samling av lagtexter berörande myntreformen i *Deutsche Münzverfassung*. Sistnämnda arbete innehåller (s. 136—143) en givande litteraturförteckning t.o.m. år 1873. En överblick av denna litteratur lämnar *Soetbeer* i *Uebersicht der Litteratur über die deutsche Münzfrage in den Jahren 1869—1871*, s. 141—156. Jfr även litteraturförteckningen i Kommittébetänkandet 1870, Litt. A., s. 5—18.

⁴ *Soetbeer*, *Deutsche Münzverfassung*, s. 8—9; *Helfferich*, a.a., s. 152 och följande.

⁵ *Helfferich*, a.a., s. 194—204.

bemödar sig att fränkänna reformen något inflytande på silvrets värde, förbigår han denna omständighet. Å andra sidan frigjordes Tysklands silverförråd och en god del av silvermyntet, som i form av metall utbjöds på silvermarknaden i London, Belgien och Frankrike. Som nämnts var detta förråd inte så stort att ett avgörande värdefall på silvret skulle ha förorsakats därav, men desto större voro de psykologiska verkningarna. Silverutmyntningen i Tyskland inställdes år 1872, och följande år inleddes försäljningen.¹ Den samtidigt i Norden timade övergången till guld år 1873 frigjorde endast mindre kvantiteter² silver, men förstärkte psykologiskt trycket på dess pris.

Större betydelse än den nordiska övergången till guld som värdemätare kunde däremot tillmätas inställningen av silverutmyntningen i Holland den 3 december 1874, trots att någon silverförsäljning inte kom till.³ Därmed undandrogos nämligen även de ostindiska kolonierna silverutbudet. Guldmyntfot infördes i Holland år 1877.

Med oavbrutet sjunkande pris på silver råkade den latinska myntunionen i trångmål. Silvret sökte sig efter hand till myntverkstäderna i unionsländerna till ett lagstadgat pris, fördelaktigare än på valutamarknaden. Frankrike och Belgien gjorde stora förluster, vilket hade till följd att unionens medlemmar den 30 januari 1874 limiterade sin silverprägling. År 1876 upphävdes rättigheten att inlämna silver till prägling och år 1878 togs steget fullt ut, då silverpräglingen upphörde.⁴

I Förenta Staterna bestod sedan år 1837 ett bimetallistiskt system med värdeförhållandet 1:15.99 mellan silver och guld. (Däremot präglades ett skiljemynt av silver enligt värdeförhållandet 1:14.88, men myn-

¹ Final Report, s. 22—23.

² *Helffferich*, a.a., s. 175, anför att Danmark exporterade silver för 17 miljoner riksmark och Sverige-Norge för 22 miljoner riksmark. En del av det svenska silvret tog vägen till Finland redan då frågan om övergång till guld befann sig i beredningsstadiet. Jfr Robert Montgomery till A. O. Wallenberg den 2 sept. 1870, Stockholms Enskilda Banks arkiv och not 2 s. 216.

³ Redan i december 1872 tillsattes i Holland en kommitté för att utreda silverfrågan och på dess förslag inställde den holländska banken i samma månad silverinköpen. Den 21 maj 1873 befullmäktigades regeringen genom en lag att provisoriskt upphäva silverutmyntningsrätten och gjorde genast bruk av sina befogenheter. Då denna lag upphörde att gälla den 1 maj 1874 började silver inströmma i sådan mängd till banken, att silverspärningen återinfördes den 3 december 1874. Guldpräglingen frigavs den 6 juni 1875 och silverspärningen blev definitiv den 9 december 1877. Kolonierna erhöilo den 28 mars 1877 samma myntsytstem som moderlandet. Jfr *Helffferich*, a.a., s. 175—176.

⁴ *Greul*, a.a., s. 37—54.

tet ägde inte laglig gångbarhet till högre belopp än 5 dollar): Då huvudmyntet av guld värderades så högt försvann detta efter hand ur rörelsen och den 12 februari 1873 suspenderades¹ silvermyntet som lagligt betalningsmedel i större belopp, varigenom guldmyntfot de facto blev införd och kvarstod till år 1878. Något större inflytande på efterfrågan på guld hade åtgärden inte, emedan det gängse betalningsmedlet såsom förut utgjordes av det cirkulerande pappersmyntet till tvångskurs. Genom en av presidenten den 14 januari 1875 sanktionerad lag² fattades beslut om att inlösa detta pappersmynt (greenbacks) med guld från och med den 1 januari 1879, för vilket ändamål guldinköp inleddes från år 1878.

Till följd av de stora förluster Förenta Staterna gjorde på silvervärdets fall inleddes en aktion³ för att rehabilitera silvret som myntmetall. I detta syfte inbjödo Förenta Staterna till en internationell myntkonferens⁴ i Paris angående bimetallismen och säkerställandet av silvrets värde, men resultatet blev intet. Vida större betydelse fick den i samma anda tillkomna lagen av den 28 februari 1878 (Bland Act = Allison Act), enligt vilken silvermynt månatligen skulle präglas till ett värde av minst 2 och högst 4 miljoner dollar, varjämte dessa silvermynt ånyo blevo lagliga betalningsmedel. Därmed hade en återgång till bimetallism⁵ i verkligheten försiggått och en ny marknad för silvret skapats.

År 1881 försiggick en ny konferens i Paris. Resultatet av dessa aktioner var, att marknaden psykologiskt lugnade sig. År 1879 inställde även Tyskland sina silverförsäljningar.⁶

Åtgärderna avspeglar sig i kurvan för värdeförhållandet mellan silver och guld. Det bör kanske ytterligare påpekas, att Förenta Staternas konsumtion av guld kraftigt steg. Från att åren 1871—1875 ha exporterat netto 40.9 miljoner dollar förvandlades landet till ett guldimportland med

¹ Helfferich, a.a., s. 176—177.

² Guldmyntfotkommitténs betänkande, s. 67.

³ I täten gingo silvergruvägarna, stödda, märkligt nog, av de s.k. inflationisterna, vilka hävdade att silvermyntfoten medförde större penningmängd, livligare handelsomsättning och högre sysselsättning än vad fallet var vid guldmyntfot samt reducerade statsskulden. Inkonsekvent nog motarbetade inflationisterna silvervärdets nedgång. Kampen mellan dem och guldmyntfotens försvarare har livfullt skildrats av *Max Prager*, *Die Währungsfrage in den Vereinigten Staaten von Nordamerika*, s. 148—177.

⁴ *Greul*, a.a., s. 56—57.

⁵ *Ibidem*, s. 55. *E. W. Kemmerer*, *Gold and Gold Standard*, s. 84—88, räknar med att bimetallismen avskaffades i USA år 1873, varefter pappersmyntfot var rådande och att guldmyntfot de facto var gällande från år 1879.

⁶ Final Report, s. 134.

en införsel av 11.7 miljoner dollar åren 1876—1880 och 21.1 miljoner dollar följande femårsperiod.¹ Det kan tillfogas, att Österrike i och för en avsedd övergång till guldmyntfot under 1870-talet uppträdde som köpare av guld, medan silverpräglingen hade suspenderats.

Den uppmärksamhet silverfrågan väckte i pressen i Finland och den verkan den bimetallistiska propagandan hade i vårt land har jag varit i tillfälle att tidigare behandla i ovanomnämnda uppsats i Ekonomiska Samfundets Tidskrift, varför dessa frågor kunna förbigås i detta sammanhang.

Mot abstraktare betalningsmedel. Det undgick icke Cassel, att under tiden 1850—1910 efterfrågan på guld var något svagare än den allmänna ekonomiska utvecklingen hade förutsatt. Den förklaring han ger härpå är följande: »Det är ju icke heller otroligt att utvecklingen av bruket av bankbetalningsmedel haft den verkan, att guldbehovet stigit långsammare än realomsättningen. Faktiskt måste denna utveckling ha varit så stark, att den i det hela kompenserat eller kanske något övervägt det inflytande, som guldmyntfotens utbredning kan ha haft på efterfrågan efter guld».² Att förutsätta guld eller silver som enda betalningsmedel är naturligtvis inte tillräckligt. Visserligen rättade sig utelöpande sedelstock och avista förbindelser efter det tillbudsstående metallförrådet som, sedan guldet blivit värdemätare, allmänt värderades i denna metall, men därjämte vunno modernare betalningsformer alltmera insteg. Främst är att räkna med girorörelsens tillväxt, i synnerhet på de stora stapelplatserna i London och New York. Soetbeer anför,³ att talrika avräkningsplatser funnos på ifrågavarande orter, och i tyska riksbanken växte girorörelsen från 406 miljoner RM år 1875 till inte mindre än 26 335 miljoner RM år 1884. Checkrörelsen tillväxte i London och New York från 628 milj. pund per månad år 1864 till 1 270 milj. pund år 1884.⁴ Denna ofantligt snabba utveckling mot abstraktare betalningsmedel gjorde silveret mindre åtråvärt vid betalningar.⁵ Cassel har även medgivit, att pris-

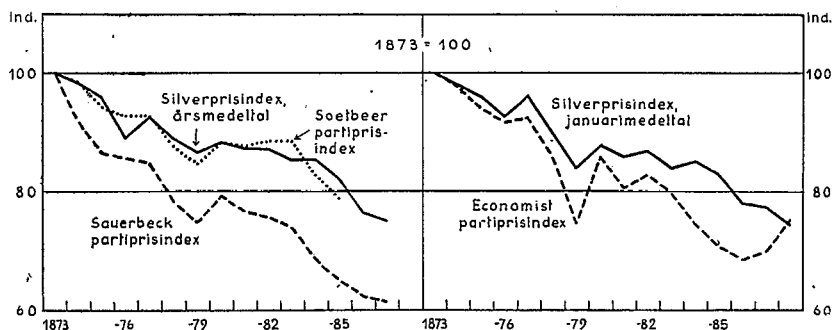
¹ Final Report, s. 242.

² Cassel, Teoretisk socialekonomi, s. 449.

³ Soetbeer, Materialien. . . , s. 93.

⁴ M. G. Mulball, Prices and Gold Supply, s. 194. Girorörelsens uppkomst i Tyskland har bl.a. behandlats av Albert Simonson i en uppsats Ueber Giro- und Chequeverkehr in Deutschland, s. 135—156.

⁵ En den 17 september 1881 verkställd undersökning i 2 132 banker i USA gav vid handen att av totalinbetalningarna denna dag, 295 miljoner dollar, erlades 1.38 % i guldmynt, 0.17 % i silvermynt, 4.36 % i pappersmynt och inte mindre än 94.09 % i checkar, växlar och giroöverföringar, Soetbeer, Wirkungen der Silberentwertung, s. 329.

Diagram 3. *Silvrets värdefall och världsprisnivån åren 1873—1887.*Enligt *D. M. Barbour* i *Final Report*, s. 340—343.

stegringen på 1860-talet inte kan förklaras enbart med tillhjälp av den relativt rikliga guldförsörjningen.¹ Prisfallet på det demonetiserade silvret under de följande årtiondena sammanhänger även med den ökade användningen av abstraktare betalningsmedel än metallmynt.

Världsprisnivån och silvrets värdefall. Det var av betydelse för finska markens värde utomlands, om silverpriset följde den allmänna prisnivån åt eller ej. Efter demonetiseringen av silvret rättade sig dess pris mätt i guld som varje annan vara efter utbudet och efterfrågan. I vårt land kan prisnivån fram till år 1878 inte uppskattas på annat sätt än i silvermark, varför det har sitt intresse att försöka påvisa eventuella samband mellan silverprisets fall och nedgången i den allmänna prisnivån. Kan ett mot den allmänna prisnedgången svarande fall i silvervärdet konstateras, så är det sannolikt att markvärdet i stort sätt gick ned i samma mån och att prisnivån i vårt land steg.

En dylik jämförelse har i England utförts av *D. M. Barbour* för den omtalade guld- och silverkommissionens räkning.² Han har med år 1873 som bas räknat ut en index för silverpriset och jämfört den med Soetbeers index med samma år som bas och kommit till en mycket nära överensstämmelse dem emellan. Endast år 1876 förededde silvret ett starkare prisfall, åren 1878 och 1879 ett något svagare. De två sistnämnda åren gjorde sig som nämnts en starkare efterfrågan gällande på betalningsmedel lydande på silver för Indien, och år 1878 inleddes Förenta Staternas silverinköp. Sauerbecks index visade däremot ett starkare prisfall än det silvret förededde (index talen hade år 1877 fallit med 15.4 resp.

¹ *Cassel*, *Teoretisk socialekonomi*, s. 435.

² *Final Report*, s. 340—343.

7.5 poäng och år 1878 med 21.6 resp. 11.3 poäng). I Tyskland följde silverpriset partipriserna åt, medan i England silvret längre lyckades bevara ett något högre värde jämfört med övriga varuvärden (jfr. diagram 3). Att så var fallet torde i viss mån få tillskrivas en bättre ävsättning på Indien och Amerika. I Finland torde vi således inledningsvis kunna förutsätta en allmän prisstegring (och nedgång i markvärdet?) motsvarande nedgången i Soetbeers index. Fluktuationerna i markvärdet undersökas närmare i kap. VIII. I detta sammanhang skall dock någon uppmärksamhet ägnas åt samtidens uppfattning av orsakerna till prisnedgången.

Olika uppfattningar om nedgången i världsprisnivån. Två teorier om orsakerna till den sjunkande tendensen i prisnivån efter år 1873 ha uppställts: 1) bimetallisternas monetära kvantitetsteori¹, som fått en fortsättning i Cassels åskådning, och 2) en produktivitetsteoretisk förklaring, som tillmäter de monetära förhållandena en mindre betydelse. Därtill kommer en förmedlande riktning, under nyare tid representerad t.ex. av David Davidson.²

Bimetallisternas uppfattning³ var att genom den allmänna övergången till guldmyntfot under 1870-talet efterfrågan på guld steg i sådant tempo, att den inte kunde tillfredsställas. Då produktionen av guld samtidigt avtog, steg guldets värde, varför varupriserna gingo ned. Bote-medlet häremot var att silver åter skulle införas som lagligt betalningsmedel i de största kulturstaterna. Vad härigenom kunde vinnas har, enligt Émile de Laveleye i *La monnaie bimétallique*⁴ (1876), av bimetalismens främsta förespråkare under dessa år, H. Cernuschi, framställts på följande sätt:

¹ Det var naturligt, att den kvantitetsteoretiska åskådningen med stöd av de iakttagelser man hade gjort beträffande prisväxlingarna vid övergång till pappersmyntfot (tvångskurs), skulle få vind i seglen just i mitten av 1870-talet, då silverutmyntningen inställdes i de flesta europeiska länder samt penningvärdet frigjordes från silvermetallen och bands vid guldets, samtidigt som guldproduktionen avtog och efterfrågan på guld steg.

² *David Davidson*, *Guldmyntfotens rationalisering*, s. 5—6 o. 33—38.

³ Var och en tidsperiod brottas med sina ekonomiska problem. I slutet av 1800-talet utgjorde »Der Währungsstreit» det stora tvisteäpplet. Litteraturen över denna strid mellan monometallister och bimetalister är även i det närmaste oöverskådlig. Den mest uttömmande bibliografin har *Soetbeer* i *Litteraturnachweis über Geld und Münzwesen insbesondere über den Währungsstreit 1871—91*. En fortsättning på den lämnar *Helfferrich* för åren 1892—1902 i *Das Geld*, s. 532—590 (förteckningen uppgjord av *P. Lippert*).

⁴ Referensen enligt tyska upplagan, *Emil von Laveleye*, *Die Doppelwährung*, s. 35.

1) Värdeförhållandet mellan silver och guld skulle göras långt stabilare än tidigare.

2) De av rubbningarna i penningens köpkraft förorsakade prisfluktuationerna skulle därtigenom reduceras till ett minimum.

3) Silvervärdet skulle åter stiga. Orsaken till silvrets värdefall var enligt bimetalisterna dess demonetisering.

4) Finansiella svårigheter och uppskattbara förluster i samband med silvrets indragning skulle undvikas.

5) Betalningsförbindelser på Indien och Kina, i vilka länder silvret var det enda lagliga betalningsmedlet, skulle underlättas.

6) I länder med tvångskurs skulle övergång till metallmyntfot lättare kunna försiggå.

På prisnivån inverkade guldknappheten enligt bimetalisternas uppfattning på två vägar.¹ Då silvret sjönk i värde, gick köpkraften ned i asiatiska och sydamerikanska stater, vilka därför inte förmådde köpa europeiska varor till höga priser. Det samma var förhållandet i Europa, där guldagiot steg,² t.ex. i Österrike, Ryssland, Italien och Rumänien. På detta sätt gingo priserna i guldvalutaländerna ned. Å andra sidan kunde silvervalutaländerna exportera till billigare priser, varför trycket på prisnivån ökade även denna väg. Bimetalisterna förutspådde därför skyddstullar, vilka i verkligheten även visade sig vara nödvändiga i början av 1880-talet.

Mot denna rent monetära åskådning har dock produktivitetsteorin rest allvarliga anmärkningar.³

För det första betvivlade man starkt, att en allmän prisstegring över huvud kunde påvisas före överspekulationsperioden 1871—1874. En prisstegring hade konstaterats endast för en del massvaror i partihandeln (råmaterial och halvfabrikat), men inte för varor i detaljhandeln och färdiga konsumtionsvaror. Därjämte hade man konstaterat, att arbetslönerna inte hade stigit.

För det andra hade produktionskostnaderna för de flesta varor, vilka användes för att fastställa penningvärdet, ansenligt sjunkit sedan genom utvecklingen av kommunikationsmedlen nya fruktbara och rika områden hade dragits in i produktionen (vilket betydde bättre utbyte

¹ Beträffande bimetalisternas teoretiska åskådning jfr *Björkqvist*, Om den internationella bimetalismen . . . , s. 47—51.

² *Béla Földes (Weisz)*, Beiträge zur Frage über Ursachen und Wirkungen des Agios, s. 256—260 o. 276—281 och *B. F.*, (= *Béla Földes*), Beiträge zur Statistik des Agios, s. 536—538.

³ Jfr *Soetbeer*, Materialien . . . , s. 87—90.

av arbete och kapital). Därtill kom ett flertal tekniska förbättringar, vilka förbilligade produktionen inom stålindustrin, färgindustrin, sockerindustrin etc.

För det tredje hade genom överproduktionen på varor lagerförråden ökat i en förut oanad grad. För att få ett grepp om denna sida av saken, har Luke Hansard undersökt produktionsökningen och prisnedgången i England på 25 av de viktigaste varorna i partihandeln i världen och kommit till följande relativa tal (här omräknade med december 1874 = 100)¹:

Ultimo	Lager	Index	Pris	Index
1874	2 500	100	2 500	100
1875	2 545	102	2 360	94
1876	2 824	113	2 504	100
1877	3 351	134	2 248	90
1878	3 448	138	2 140	86
1879	3 169	127	2 460	98
1880	3 333	133	2 194	88
1881	3 361	134	2 232	89
1882	3 363	135	2 119	85
1883	3 310	132	2 111	84

För det fjärde kunde på den europeiska marknaden distributionen av såväl färdiga produkter som halvfabrikat till fabrikena försiggå mycket snabbare och billigare än tidigare. Därtill kom att utbudet genom telegrafens tillhjälp kunde ske på olika platser samtidigt, vilket medförde prisfall på varubörsen.

För det femte hade en eventuell brist i betalningsmedelsförsörjningen (med guld) inte kommit till synes i en motsvarande diskontostegring. Tvärtom visade diskontot sedan år 1874 en nedåtgående tendens. Det gjordes t.o.m. gällande, att trots gulddamstringen någon guldbrist inte förelåg i England, ty de allra flesta och de största betalningarna i utrikeshandeln fullgjordes med andra betalningsmedel än guld. Guldreserven i bankernas valv spelade enligt denna åskådning ingen roll i prisbildningen.

Den största bristen i den kvantitetsteoretiska åskådningen, som för övrigt går igen i indextänkandet, föreligger såsom Davidson framhållit² i grundantagandet

¹ Luke Hansard, On the Prices of Some Commodities during the Decade 1874—83, s. 22.

² Davidson, a.a., s. 33.

1) att penningvärdet har förblivit oförändrat, om prisnivån har hållit sig oförändrad, och omvänt

2) att penningens värde ändrat sig, om prisnivån ändrat sig. »Felet ligger», säger han, »i förbiseende av att prisnivåns höjd ej påverkas utslutande av penningens värde, utan ock påverkas av andra faktorer. Den viktigaste av dessa andra faktorer är för närvarande — — — varornas värde». ¹ Följaktligen är den rätta formuleringen av ovanstående två satser följande:

1) om prisnivån hållit sig oförändrad, är detta bevis på att penningens värde också förblivit oförändrat, ifall varornas värde i genomsnitt ej ändrats;

2) om prisnivån ändrat sig, är detta bevis på att penningens värde ändrat sig, så vida varornas värde i genomsnitt ej ändrat sig.

Davidson uttalade sig med stöd av erfarenheterna från tiden efter första världskriget, ² då produktionskostnaderna i synnerhet inom lantbruket gingo ned. För att under sådana förhållanden bevara penningvärdet oförändrat var det enligt hans mening nödvändigt, att prisnivån till följd av de tekniska och ekonomiska framstegen sjönk enligt en viss norm. Situationen var densamma tiden efter 1873—1874. De förhållanden, som då rådde på penningväsendets område, kunna inte, framhåller Davidson, karakteriseras såsom en deflation med en åtföljande sänkning av varupriserna. Även förelågo, säger han, »andra händelser, som kunde ge förklaringen till sänkningen av varupriserna under denna period, nämligen betydande sänkningar av varornas produktionskostnader genom snabba tekniska framsteg i varuproduktionen och betydande förbättringar av kommunikationsväsendet (järnvägar och kommunikationer med de transoceana länderna). Som bekant undergingo just på grund av nyssnämnda orsaker särskilt spannmålspriserna synnerligen betydande reduceringar, av vilka Sverige och Danmark då fingo en obehaglig erfarenhet. Den sänkning av varupriserna, som framkallats av dessa händelser, berodde ej på en stegring av penningens värde, utan på en sänkning av varornas värde, och denna sänkning kunde därför ej anföras såsom bevis på tillvaron av en deflation.» ³

Davidsons begrepp »varuvärde» har samma innehåll som Cassels »varuknapphet». Varuvärdet är det, för vilket varupriset betalas. Då varuvärdet inte kan uppfattas på annat sätt än just genom varupriset,

¹ *Davidson*, a. a., s. 33.

² *Ibidem*, s. 35.

³ *Ibidem*, s. 5.

är det av största betydelse att varornas värde får sitt rätta uttryck i priset. Priset är dock i sin tur beroende såväl av varans som penningens värde. Detta visar, hur viktigt det är att penningvärdet är stabilt, för att inte den allmänna uppfattningen skall bli vilseledd beträffande varornas värde. Om förändringar i varuvärdet döljas av förskjutningar i penningvärdet, kan svåra ekonomiska rubbningar bli följden.¹

Som synes tangerades de på 1930-talet aktuella problemen redan på 1870-talet. Även det långt senare av Cassel präglade begreppet »relativ guldmängd» förefaller att ha haft sina föregångare redan då. Det heter hos Soetbeer: »Man kan nicht behaupten, dass das Sinken der Preise in einem Mangel an Zirkulationsmitteln seinen Grund habe. Dieser Mangel müsste doch erst bewiesen werden. Aus der behaupteten relativ ungenügenden Goldproduktion [H.B.] folgt dieselbe keineswegs, da der moderne Verkehr namentlich auf denjenigen Gebieten, auf welchen die grosse Zunahme stattfindet, in immer steigenden Umfange nicht durch klingende Münze, sondern durch Wechsel- und Giro-Verkehr, durch Effektenarbitrage und ähnliche Transaktionen vermittelt wird, für die das Metall zwar den Standard liefert, aber nicht weiter als für den Saldo gebraucht wird.»²

Det var inte av oväsentlig betydelse för myntreformens genomförande i vårt land, hur man uppfattade orsakerna till prisnedgången på världsmarknaden. Betraktade man guldvärdestegringen som huvudorsak, återfördes priset på rent monetära förhållanden, och prisstegringen i vårt land måste då behandlas som ett inflationsfenomen. Följde man åter den produktivitetsteoretiska åskådningen, ställdes problemet på en helt annan bog.

Det är tydligt, att varken den ena eller andra teorin kan utsäga hela sanningen. Såsom ovan har framhållits, kunna utbudet och efterfrågan på de ädla metallerna inte ha varit överksamma i fråga om prisnedgången, men huvudorsaken står ändå att söka på det andra planet. Sammanfattningsvis kan således sägas följande:

Den prisnedgång, som började år 1873, kan hänföras dels till monetära, dels till icke-monetära orsaker. De monetära härledde sig ur ett stigande utbud och en minskad efterfrågan på silver och betalningsmedel lydande på silver. Å andra sidan erfor guldets en stegrad efterfrågan för monetära ändamål, medan utbudet samtidigt minskades. Följden var ett värdefall på silvret och en (antagligen svagare) värdestegring på guldets. På pris-

¹ Davidson, a.a., s. 36—38.

² Soetbeer, a.a., s. 89.

sidan kom samtidigt till synes ett prisfall. Kursstegringen i länder med silvermyntfot försvårade importen från guldvalutaländerna och tryckte ned prisnivån i dessa, och å andra sidan inbringade exporten till silverländerna mindre än tidigare. Att prisnedgången dock inte helt kan förklaras på detta sätt, visas kanske bäst av att den fortgick även i länder med pappersmyntfot. Prisnedgången måste därför huvudsakligen förklaras av den ökade produktiviteten. Denna förorsakades av en explosionsartad ekonomisk expansion i början av 1870-talet. Tidigare orörda områden fogades in i världens produktionsapparat, särskilt på jordbrukets och skogsbrukets område, då de nordamerikanska kornbodarna och skogarna blevo tillgängliga för den europeiska marknaden. Expansionen möjliggjordes främst genom de stora förbättringarna på transportväsendets område. Konkurrenten från Amerika var så eftertrycklig, att den blev kännbar även i vår exporthandel med trävaror och smör (se kap. X). Till den ökade produktiviteten bidrog ytterligare en rad uppfinningar (Bessemer-metoden, elektriciteten, telegrafan), till vilka i vårt land kunna läggas tekniska förbättringar inom sågindustrin, pappersindustrin, mejeriväsendet o.a. Utbudet på marknaden förstärktes ytterligare genom en snabbare varudistribution.

Den ökade varuströmmen satte betalningsmedelsförsörjningen på hårdare prov än tidigare. Tillfällig brist på betalningsmedel lydande på guld kunde därför göra sig gällande. En allt större användning av icke metalliska betalningsmedel upphävde dock denna tendens.

På kreditväsendets område inträffade samtidigt betydande omställningar, då företagen efter hand övergingo från den dittills vanliga förlagskrediten till bankkredit. De av konkurrensens krav nödvändiggjorda tekniska omläggningarna inom de äldre företagen blevo kanske lika betungande som själva prisfallet på produkten. Med en smidigare kreditgivning från bankernas sida kunde man ha undvikit svårigheterna, men bankerna voro bundna av täckningsbestämmelserna.

I och för sig var prisnedgången inte av ondo, ty vid ett s.g.s. oförändrat penningvärde betydde den endast att levnadsstandarden steg. Ytterligare kan tilläggas att tillräckliga och tillförlitliga statistiska vittnesbörd om priser, produktion och löner inte föreligga. Prisfallet på silvret måste främst behandlas som ett problem om tillgång och efterfrågan på betalningsmedel (lydande dels på guld, dels på silver). Efterfrågan på sådana lydande på guld stegrade guldets värde. En minskad efterfrågan på betalningsmedel avsedda för Tyskland och Indien och lydande på silver nedtryckte silvervärdet.

Bakom dessa fenomen stå förändringarna i handels- och betalnings-

balanserna. Så länge bomullsimporten från Indien salderades med silverförsändelser, bibehölls det hävdvunna förhållandet mellan silver och guld, men sedan den amerikanska konkurrensen på bomullsmarknaden på allvar hade gjort sig kännbar, minskade efterfrågan på betalningsmedel lydande på silver för Indien, medan efterfrågan på sådana lydande på guld för Amerika ökade.

**FINLANDS BANKS KURSPOLITIK VID
TIDEN FÖR SILVERMYNTFOT.**

Kurspolitikens mål. Genom myntreformen år 1865 baserades markens värde på metall (med fri prägling samt fri införsel och utförsel av silver), och beroendet av den inkonvertibla ryska pappersrubeln upphörde. Härmed nåddes reformens egentliga mål, nämligen en stabilisering av penningvärdet. En blick på de av Finlands Bank noterade kurserna på utländska valutor (tabell 3—4) ådagalägger även en sällsynt jämn och lugn utveckling under de närmaste sju åren efter reformen. Vid rådande silvermyntfot kunde kurserna fluktuera endast mellan silverpunkterna och även inom dessa gränser voro fluktuationerna små. Sedan beroendet av rubeln lättat, kunde banken justera kurserna enligt betalningsbalansens fordringar. Men friheten var inte obegränsad.

Kurspolitikens yttersta mål var att upprätthålla ett stabilt markvärde på utlandet. Men genom kursnoteringarna kunde FBD (= Finlands Banks direktion) tillvarataga exportens eller importens intressen. Hölls diskontkursen hög arbetade exporten under gynnsammare konjunkturer och samtidigt steg växelkursen till en för importen ogynnsam nivå, emedan differensen dem emellan måste hållas så stor att den täckte bankens omkostnader för nyanskaffning av silver och gav en skälig vinst. En låg diskontkurs (= köpkurs) gav mindre behållning åt exportörerna och drog växelkursen (= säljkurs) nedåt, varigenom importen främjades. Tillgrepp man åter ändringar i kursdifferensen, gällde det att beakta, att en för stor differens (som gav banken större vinst) vid hög diskontkurs kunde leda till silverexport, medan en för liten differens strypte privat växelhandel, vilket varken låg i handelsintresse eller motsvarade en centralbanks principer. I bankens eget intresse låg åter att från trävaruexportörerna draga till sig en så stor procent som möjligt av de säkra eller prima inkassoväxlarna, att dessa inte skulle söka sig andra vägar.

I utrikeshandeln hade de höga kurserna inflatoriska verkningar. Nä-

gon större inverkan på prisnivån i hemlandet var däremot knappast att vänta av kursjusteringar mellan silverpunkterna. Men å andra sidan kunde ett så valutafattigt land som Finland med tämligen outvecklad handel inte föra en kurspolitik som var oberoende av de mäktiga handelsgrannarna Hamburg och Ryssland.¹ Det merkantila övertag Hamburg sedan gammalt hade över Norden kvarstod i viss mån ännu beträffande vårt land, och en god del av vår marknad återfanns i Ryssland. Under sådana förhållanden måste markens värde eller noteringen av de utländska valutorna rätta sig efter markens anseende och efterfrågan på densamma i respektive länder. Vid kursställningen beaktade Finlands Bank främst kursnoteringarna på börsen i Hamburg.

Uppfattningen att bankdirektionen vid tiden före övergången till guld skulle ha rättat markkursen främst efter pundet är inte trolig, eftersom kurstelegrammen från London inlöpte mindre ofta än från Hamburg. Från denna ort avsändes telegrammen regelbundet tvenne gånger i veckan. Vidare framgår av kursuträkningarna, att kursen på Hamburg² fastställdes först och därefter kursen på guldländerna, sålänge silvermyntfot var gällande i Hamburg.

Silverpunkterna. Finlands Banks direktion kunde alltså vid rådande fri in- och utväxling samt fri export och import av silver variera kurserna blott mellan silverpunkterna. Ett försök att fastställa dessa har därför sin betydelse för förståelsen av bankens kurspolitik även under den period silvret var deprecierat. Uppgiften försvåras genom att någon valutabörs inte arbetade i vårt land och privatbankerna saknade erfarenhet av arbitrage. Privat silverexport och -import förekom inte heller i större utsträckning, varför de praktiska erfarenheterna voro obetydliga. Då motsvarande gränser inte heller hade fastslagits för svenska förhållanden, erbjuda sig inga jämförelsemöjligheter. En viss ledning har man likväl i den av banken tillämpade kursdifferensen, som dock inte åskådliggör den faktiska silverpunkten, emedan bankens vinstmarginal är medräknad. Därjämte ansågs differensen allmänt vara för stor.

En detaljundersökning av denna fråga har visat, att då någon präg-

¹ Jfr s. 17 och kap. X.

² I Ryssland rådde pappersmyntfot. Någon egentlig silvermarknad förekom därför inte i Petersburg, men på börsen därstädes förekommo åtminstone sporadiska försäljningar av silver. Priset följde världsmarknadspriset åt med tillägg av fraktkostnaderna. Till detta pris gjorde ryska riksbanken sina silverinköp. Priset på guld framgår av kurvan för noteringarna av guldhälvimperialen. Finlands Banks försäljningspris för ryskt guldmynt var detsamma uttryckt i mark (1 rubel = 4 mark). Jfr s. 59 och 85 samt diagram 6.

lingsavgift för silvret inte förekom i Hamburg, emedan hamburger banko marken inte förefanns i präglad form, silverexportpunkten på Hamburg låg c. 0.85 % högre än parivärdet. Detta var 187.31 mark för 100 hamburger banko mark (enligt silvervärdet 8.42720 g fint silver i hamburger banko marken och 4.49903 g i finska marken). Silverexportpunkten skulle alltså legat vid kursen 188.90. Denna siffra stämmer rätt väl överens med ett av bankiren Heckscher till den svenska myntkommittén år 1870 avgivet utlåtande¹, enligt vilket kostnaderna för försändning av silver från Stockholm till Hamburg uppskattades till mellan 5/8 och 3/4 %. För kostnadernas storlek i samband med silverimport finnes ett par uppgifter i de fakturor², som åtföljde Finlands Banks silverinköp år 1872 från Hamburg. Med ledning av dessa kunna kostnaderna för hemtagning av silver uppskattas till 0.80 %, vartill komma präglingskostnaderna i Finland om 1.5 %. Silverimportpunkten kom således att ligga vid 183.00 eller betydligt längre avlägset från parivärdet än silverexportpunkten.

För London har, med beaktande av att exportören fick vidkännas en kostnad om 2.343 0/100 för präglingen, ifall han inte fann sig i tidsförlusten vid kostnadsfri prägling, silverexportpunkten kunnat fastställas till 25.50 (parivärdet 25.23 ökat med 1.1 %). Den motsvarande silverimportpunkten vid värdeförhållandet 1:15.50 mellan silver och guld blir 24.62, om myntningskostnaderna i Helsingfors utgöra 1.5 % och omkostnaderna (omfattande provisioner, kurtage, inpackningskostnader, frakt, assurans, ränteförlust och vinst) 0.90 %.

Kurspolitik med stabilt silvervärde. Det gäller främst att konstatera, huruvida FBD i sin strävan att upprätthålla ett stabilt myntvärde genom kursnoteringarna lyckades hindra spekulation på bankens silverförråd och samtidigt tillhandahålla affärsvärlden utländsk valuta. Då FBD vid den fortgående nedgången i silvervärdet starkt kritiserades för att avsiktligt vilja ge marken ett konstlat värde och för att tillämpa en felaktig kursnoteringsmetod, föreligger här skäl att utreda de metoder och principer, som tillämpades. Däröver lämna Bfges (= Bankfullmäktige) och FBD:s protokoll upplysningar endast till år 1872, varför det är nödvändigt att kasta en återblick på denna tid, då ett något så när stabilt värdeförhållande mellan silver och guld rådde.

De höga kurserna under de första månaderna av markens självständighetstid (november 1865—februari 1866) motiverades³ av att banken

¹ Betänkande 1870, bilaga Litt. N, s. 37.

² Verifikationer 1872.

³ Bankodirektör Florins anteckningar i RA och FBD:s prot. den 8 april 1868.

för att kunna tillgodose den väntade stegringen i efterfrågan anskaffat sina valutor till ett högt pris. Växelkursen på Hamburg ställdes på 193.00, emot ett parivärde av 187.31 (för 100). Den tidigare differensen mellan växel- och diskontkursen förstörades i samklang därmed till $2-2.5\%$ och ändå stod diskontkursen för det mesta över silverexportpunkten. Spekulation kunde dock inte försiggå förrän silverutväxling i mars började. Då hade kursen emellertid åter trappstegsvis sänkts, så att växelkursen den 13 mars stod på 189.00 och diskontkursen på 187.00 eller något lägre än parivärdet, såsom sig borde. Differensen utgjorde alltså åter 1% . Försöksvis höjdes inköpskursen i samband med maj-krisen i England år 1866 till 187.80 under juni månad för att den 11 juli 1866 åter stanna strax under parivärdet eller 187.20. Denna diskontkurs och växelkursen 189.00 tillämpades sedan år efter år ända till den 24 februari 1870.¹

Växelkursen kom således hela denna tid att ligga en aning högre än den här beräknade silverexportpunkten. Någon silverexport var dock inte att räkna med, då vinstmarginalen var så pass knapp. Därjämte kan man åtminstone i viss mån hos våra affärsmän räkna med en patriotisk anda, som förbjöd dem att exportera silver under nödåren, då landets valutaförråd ansträngdes genom den exceptionellt stora sädesimporten. Ett så gott som analogt förhållande kan anföras från Sverige vid samma tid. Riksdalernas parivärde med hamburger banko marken var 132.17 (för 100) och avistakursen borde alltså stått i närheten av detta värde, men hade gått upp till och fluktuerat omkring 133.50 eller c. $1-1.25\%$ och t.o.m. 1.75% över pari, medan silverexportpunkten låg på 133.25 eller högst $4/5\%$ över pari. Silverförrådet hade där antagit karaktären av en oangriplig nationalhelgedom, vilket gynnade exporten, men åsamkade importen förluster.² Denna »monetära protektionism» i form av en övervärdering av hamburger banko marken rubbades dock under de sista åren av silvermyntfot i Sverige genom silverexport, och kursen sjönk till sin normala nivå.³

¹ Finlands Banks kursnoteringar 1865—1870. Jfr tabell 3—4.

² Betänkande 1870, s. 51—54.

³ Ibidem, Heckschers yttrande, Litt. N, s. 39. Enligt Sveriges Riksbank, Statistiska Tabeller, s. 154, noterades följande kurser i riksdaler riksmünt per 100 hamburger banko mark:

År	Högst	Medeltal	Lägst
1867	134.50	133.89	133.00
1868	134.25	133.84	133.65
1869	134.40	133.47	133.75
1870	134.25	133.38	133.00

Några bisyften med kursnoteringen borde FBD naturligtvis inte ha haft, men Finlands Bank kunde inte gärna hålla lägre pris på sina hamburgväxlar än t.ex. Riksbanken i Stockholm, så mycket mindre som handelsbalansen dessa år visade en större import än export, varigenom valutaförrådet ansträngdes. I FBD fann man det därför vara naturligt att hålla en sådan kurs på den utländska valutan, att den mera gynnade exporten än importen. Utländsk valuta har alltid i vårt land varit eftertraktad, men inte lätt att förvärva, varför FBD förfor rätt i att så långt sig göra lät bevara den. Medlet härför var att hålla såväl växel- som diskontkursen hög.¹ En sådan notering lockade valutorna till banken och dämpade utflödet. En strävan till övervärdering av den utländska valutan motiverades även med att marken ännu inte hade erövrat sig en aktad plats bland handelns valutor och att FBD därjämte i sina noteringar måste beakta rubelkursens växlingar. Även nödårens händelser måste ha varit ägnade att utrikes rubba förtroendet för vår unga valuta och FB:s förmåga att infria sedlarna med silver.

Kursdifferensens storlek. Fram till år 1865 hade FB inte behövt frukta någon konkurrens på växelhandelns område. Situationen blev en annan sedan den obegränsade silverinväxlingsrätten öppnat möjligheter till konkurrens och till import och export av valutor. Genom sina resurser och möjligheten att variera kursdifferensen ägde banken dock ett säkert grepp om handeln med valutorna. Som redan nämnts fastställdes kursdifferensen till 1 %. Med beaktande av att skillnaden mellan köp- och försäljningskurser på utländska börser växlade mellan $\frac{1}{4}$ och $\frac{1}{2}$ %, var denna skillnad stor nog. Ur FBD:s synpunkt motiverades den dock med: 1) att den gav verksamhetsmöjligheter för en inhemsk börs medan en för liten skillnad skulle ha strypt all annan växelhandel; 2) att den hindrade arbitrageaffärer på FB:s bekostnad; och 3) att den skaffade banken en skäligen vinst. Den stora skillnaden vållade dock svårigheter vid noteringarna genom att växelkursen kom att ligga vid silverexportpunkten (om ej högre). I början av år 1868 konstaterade² Victor von Haartman i FBD, att de prima inkassoväxlarna från trävaruexporten visade benägenhet att söka sig åt annat håll, där de betalades bättre än vid försäljning till FB, som därför fick nöja sig endast med osäkra växlar. Botemedlet häremot var en minskning av kursdifferensen. Då normala förhållanden hade inträtt efter nödåren, var det även omotiverat att genom en hög diskontkurs

¹ I FBD synes främst ordföranden August Florin ha varit en förespråkare för detta system, att döma av hans efterlämnade papper i RA.

² FBD:s prot. den 8 april 1868.

gynna exporten på bekostnad av importen. Växelhandeln borde, ansåg von Haartman, drivas endast på ett för banken fördelaktigt sätt. Ur dessa synpunkter ville han inte ställa diskontkursen på Hamburg och London så nära pari utan lägre. En växelsumma, som banken kunde disponera först efter tre månader, kunde ju inte köpas till ett värde motsvarande metallvärdet. Här bör framhållas, att banken då ännu saknade rätt att utgiva sedlar på växelportföljens belopp. Hade detta varit fallet, skulle den höga kursen ur bankens egen synpunkt kunnat bibehållas.

Följden av den höga diskontkursen och den stora differensen var enligt von Haartmans utsago, att remittenterna fann en fördel i att sända klingande mynt till utlandet. Så kunde man med fördel göra, om diskontot i utlandet höjdes. Att märka är även, att en diskontpolitik med häftiga och kraftiga höjningar och sänkningar av räntefoten dessa år tillämpades främst i Bank of England men även i tyska banker. Samma silver, som hade exporterats från Finland, bleve FB i sin tur tvungen att importera tillbaka med förlust. Bankens kurspolitik¹ ville von Haartman gestalta på följande sätt:

- 1) utgångspunkten för kursnoteringarna skulle vara parivärdet mellan myntsorterna;
- 2) diskontkursen skulle för 3 månaders växlar ställas något därunder;
- 3) diskontkursen för siktväxlar skulle hållas något högre än kursen för 3 månaders växlarna; och
- 4) kursdifferensen skulle göras beroende av kostnaderna för myntets indragning på växelplatserna i fråga ökad med en skäligen vinst.

Då provisionerna på växelplatserna i London, Paris och Amsterdam utgjorde 1/3 %, i Hamburg 1/4 % och i Stockholm 1/8 % och man därtill lade bankens vinst samt omkostnader för kurtage, porto etc., vilka tillsammans av von Haartman uppskattades till högst 1/2 %, borde följande kursdifferenser ha tillämpats: på London och Paris 5/6 %, Hamburg 3/4 %, Amsterdam 2/3 % (porto ej medräknat) och Stockholm 5/8 %.

Om diskontkursen på London och Hamburg sänktes något skulle »n o r m a l k u r s e r n a» ha blivit följande (mark per pund):

		Växelkurs	Differens	Diskontkurs	Parikurs ²
London	3 mån.	25.30	0.20	25.10	25.10—25.15
Paris	3 »	100.65	0.80	99.85	100.00
Hamburg	3 »	188.50	1.50	187.00	187.30
Amsterdam	3 »	211.10	1.40	209.70	210.00
Stockholm	3 dag.	142.50	0.90	141.60	141.71

¹ FBD:s prot. den 8 april 1868.

² von Haartmans uppgifter.

Vad denna deflatoriska åtgärd skulle ha inneburit framgår av följande jämförelse med FB:s kurser¹ sådana de voro den 1 april 1868:

		Enligt bankens notering			Enligt von Haartmans förslag		
		Växel	Diskont	Differens	Växel	Diskont	Differens
London	3 mån.	25.40	25.15	0.25	25.30	25.10	0.20
Paris	3 »	101.00	99.80	1.20	100.65	99.85	0.80
Hamburg	3 »	189.00	187.20	1.80	188.50	187.00	1.50
Amsterdam	3 »	213.00	211.00	2.00	212.45	211.05	1.40
Stockholm	3 dag.	141.50	140.50	1.00	141.20	140.30	0.90
Petersburg	7 »	347.00	342.00	5.00	346.25	341.25	5.00

En sekundär fördel av kursnedsättningen² skulle för banken ha varit, att dess årliga förluster på annuiteterna på FHF:s (= Finlands Hypoteksförening) lån från M. A. von Rothschild & Söhne skulle ha bortfallit. Enligt ett beslut av FBD den 30 augusti 1867 ägde FHF rätt att inlösa annuiteterna till en kurs av 24.85 per pund och 187.30 mark per 100 hamburger banko mark, medan banken själv hade inköpt punden till 25.15.³

Tydligt är att åtgärden var riktad mot privatbankerna, vilket även styrkes av det samtidiga beslutet att sänka den returränta om 0.01 % per dag, som banken dittills hade beviljat privatbankerna för växlar med kortare återstående löptid än den i kursnoteringarna nämnda. Banken själv erhöll en lägre procent i gottgörelse på utländsk ort. (Högsta gottgörelse borde enligt förslaget ha varit: för London och Paris 1 ½ %, för Hamburg 3 % och Amsterdam 2—2 ½ % per år, medan den gällande gottgörelsen till privatbankerna utgjorde 3.6 %.

V. von Haartmans förslag innebar i verkligheten icke några större praktiska förändringar av den tillämpade politiken. I FBD var man böjd för en nedsättning av provisionerna och bankodirektör A. W. Nykopp medgav också att kursen på Hamburg stod för högt över pari. Å andra sidan påpekade Reinhold Frenckell, att kurserna inte kunde vara för höga, emedan någon silverexport ej förekommit och alla försök därtill hade strandat. August Florin stod på sin förutfattade ståndpunkt och ville på inga villkor biträda förslaget.

¹ Finska mark i silver för 1 guldpond, 100 guld- eller silverfranc, 100 hamburger banko mark (silver), 100 silvergulden (floriner), 100 riksdaler riksmünt och 100 kreditrubel.

² Det svenska myntet hade år 1868 ett lågt och holländska florinen åter ett högt pris på börsplatserna i Europa, vilket förklarar den betydliga avvikelser från »normalkursen» på Amsterdam och Stockholm.

³ FBD:s prot. den 8 april 1868.

Det praktiska genomförandet stötte dock på svårigheter, ty tidpunkten var inte lämplig, 1) dels emedan bankens behållning på utlandet var större än vanligt genom det upptagna 6-procentiga järnväglånet för St. Petersburgsbanan. Ultimo mars inestod hos utrikesombuden 7.5 miljoner mark mera än vanligt. Dessa medel inköptes enligt en kalkyl till det högre inköpspriset, varför det skulle ha varit »föga affärsmässigt» att just då nedsätta kurserna; förlusten skulle ha utgjort 35 000 mark; 2) dels emedan efterfrågan på utländska valutor för sädesimport och för järnvägsbygget skulle vara stor under försommaren efter seglationens öppnande, och beroende på skördeutfallet skulle den privata efterfrågan vara större eller mindre på hösten. Någon svårighet att avsätta valutorna fanns nog inte. På grund av dessa bemötanden föll von Haartmans förslag att driva en mera affärsmässig kurspolitik igenom, trots att han ytterligare framlade siffermässiga bevis för att statsverket hade tillräckliga reserver att möta sommaren och hösten. I reserv återstod av järnväglånet o.a. disponibla tillgångar 5.7 miljoner mark för sädesimport och järnvägsmateriel, och under de närmaste månaderna skulle enligt hans mening importen salderas av exporten. I fall av missväxt bleve åter ett utländskt lån nödvändigt. I ingen händelse kunde förlusterna vid en framtida kursnedsättning väntas bli mindre än beräknade 21 000 mark.

Bankdirektionens överdrivet försiktiga politik dikterades kanske lika mycket av en önskan att bevara banken från förluster som av omvårdnaden om de utländska valutorna. Beslutet var ett tveeggat svärd i det att växelhandeln år 1869 gick ned, från 22.5 miljoner mark till 16.6 miljoner, trots att exporten visade stegrade siffror. En annan sida av saken var den, att överskottet av utländska valutor inte hade uppstått genom ett exportöverskott utan bestod av upplånade medel, med vilka sparsamhet skulle iakttagas.¹

Kursnedsättning önskvärd ur handels synpunkt. Den i FBD vidlyftigt diskuterade frågan kom upp till ny behandling både i Bfge och i direktionen vid årsskiftet 1869/1870. Även på affärsmannahåll gjorde sig då den uppfattningen gällande, att en ändring i kursnoteringarna borde fås till stånd. Av uttalanden, som FBD:s ordförande V. von Haartman införskaffat från handelsföreningarna i Helsingfors, Åbo och

¹ Vid överläggningen den 8 april 1868 i FBD yttrade Frenckell bl.a.: »Slutligen må man icke förbise, att den stora fond af utländska valutor Banken f.n. besitter (7.5 miljoner mk), ingalunda är en frukt af landets produktionsförmåga, utan till större delen består af valutor upplånade af Statsverket samt af Banken inköpta emot dess egna sedlar. Men ett så bekvämt sätt att förskaffa sig en stor utländsk valuta står ingalunda fortfarande till buds.»

Viborg, framgick det, att en minskning av kursdifferensen var allmänt önskad. Om kursnedsättning inte kom till stånd ville man i Helsingfors och Åbo vid en sammanknipning av kurserna bibehålla växelkursen vid det gamla och alltså höja diskontkursen något, vilket gick väl samman med dessa orters importintressen. I Viborg, som hade stor export, ville man åter bibehålla diskontkursen hög utom på Petersburg, men köpa valuta för importen billigare.¹ I FBD enades man i princip om 1868 års förslag. För att inte förorsaka större rubbningar i affärskalkylerna drog man sig för att skrida till en alltför häftig nedsättning av vare sig växel- eller diskontkursen. Ur denna synpunkt bibehölls som utgångspunkt 187.00 för 100 hamburger banko mark och i enlighet härmed fastställdes en normalkurs på London, Paris, Amsterdam och Stockholm enligt parivärdet. Dock fästes avseende vid kursfluktuationerna på respektive orter. Av bekvämlighetsskäl bibehölls vid uträkningen samma kursdifferens (3/4 %) på samtliga orter utom på Petersburg, där den var 5 mark (med avrundning till närmast högre tal delbart med 2 eller 5). Enligt dessa noteringsprinciper kom man till följande normalkurser:

		Gällande notering			von Haartmans förslag		
		Växel	Diskont	Differens	Växel	Diskont	Differens
London	3 mån.	25.40	25.15	0.25	25.35	25.15	0.20
Paris	3 »	101.00	99.80	1.20	100.60	99.85	0.75
Hamburg	3 »	189.00	187.20	1.80	188.50	187.00	1.50
Amsterdam	3 »	212.00	210.00	2.00	211.30	209.70	1.60
Stockholm	a.v.	142.00	141.00	1.00	142.00	141.00	1.00
Petersburg	»	309.00	304.00	5.00	309.00	304.00	5.00

Att diskontkursen på London hölls så nära pari berodde på pundets dyrhet i Petersburg och på att mindre fluktuationer i guldpriset förekommo. Rubelns diskontkurs uträknades enligt ett medeltal av noteringarna i London, Paris och Hamburg.

Utan tvivel var denna noteringsmetod rationell och tydligen även den för situationen riktiga. I alla händelser gav den större rättvisa åt importörerna och större fasthet åt noteringarna än tidigare. Enhälligt genomdrevs saken ingalunda i direktionen. Ett förslag att fastställa även en normal växelkurs framlades i direktionen av friherre Gustaf von Troil. Han voterade i sitt anförande, vilket i en randanmärkning betecknades som inspirerat av affärsbankernas intressen, mot åtgärden, emedan all privat växelhandel därigenom komme att strypas. August Florins principiella ståndpunkt var klart emot, emedan någon silverexport ej förekommit och den nyinslagna linjen kunde bli farlig vid kriser. Ej heller

¹ FBD:s prot. den 22 febr. 1870.

ansåg han, att kostnader, provisioner, vinst och risk föranledde en ny metod. Prima växlar skulle trots allt, enligt hans mening, inte söka sig till banken, som alltfort finge nöja sig med sämre växlar.

Tidpunkten var i alla händelser lämplig genom att skörden för året var god och goda konjunkturer förelågo på trävarumarknaden. Då åtgärden förutspåddes leda till en större efterfrågan på växlar, uppmanades kontoren till försiktighet och att vid diskonteringen av trattor hålla affärstransaktionen bakom dem för ögonen.

Fransk-tyska kriget och bankens kurser. De nya kurserna på Tyskland blevo inte länge bestående. I samband med krigsutbrottet i juli 1870 mellan Frankrike och Tyskland inslogs åter en försiktigare valutapolitik främst på Tyskland.

Vid krigsutbrottet hade banken nämligen betydande tillgodohavanden hos ombudet i Hamburg Haller Söhle et Co (2 600 000 hamburger banko mark) och hos ombudet i Berlin Mendelssohn et Co (41 000 hamburger banko mark). I samråd med Bfge¹ fattades därför beslut 1) att Haller Söhle oförtövat skulle effektuera 500 000 banko mark i silverplantsar (under rysk eller svensk flagg); 2) att omplaceringar tillsviare ej skulle ske; och 3) att kontoren inom landet tillsviare skulle diskontera växlar främst av solidare firmor, dock med försiktighet. Därjämte frågades telegrafiskt av Haller Söhle, vilka försiktighetsåtgärder som vidtagits. Ett lugnande svar ingick härpå, men samtidigt meddelades, att större silverpartier svårligen kunde frigöras ens mot londonväxlar.² På börserna i Hamburg rådde nämligen fullständig panik, vilket ombudet inte meddelade. Bankfullmäktiges ordförande Robert Montgomery sammankallade därför Bfge, varvid beslut att öka bankens metalliska fond till minst 12 miljoner mark fattades,³ för vilket ändamål främst tillgodohavandena hos Haller Söhle skulle användas, varjämte en del av nämnda tillgodohavanden skulle överflyttas till London för att göras brukbara för valutainköp. Praktiskt genomfördes transaktionen så, att 4 stycken 3 månaders växlar på 250 000 hamburger banko mark utställdes, varvid silverfonden i banken steg till 10.6 miljoner mark. Ytterligare indrogs från London 50 000 pund i guldplantsar och från Stockholm 500 000 riksdaler. Därjämte skulle växlar på Hamburg säljas på börserna i Petersburg, London och Stockholm »utan synnerlig förlust», varigenom över-

¹ FBD:s prot. den 22 juli 1870.

² FBD:s prot. den 25 juli 1870. Jfr telegramkoncept nr 46, 48, 50 och 51 i Af-lätne telegram 1870.

³ Bfges prot. den 25 juli 1870 och brevkoncept nr 45 till FBD av s.d.

flyttningen kunde ske. Restriktionerna vid kontorens inköp av växlar förblevo i kraft, dock så att FBD ej fattade beslut i varje fråga (vilket skulle ha medfört dröjsmål), såsom först hade avsetts.¹

Dessutom sänktes diskontkursen på Hamburg i samma avsikt till 186.50. Johan (Jean) Galindo, den blivande chefen för Förenings-Banken, föreslog en måttligare sänkning till 186.80. Av intresse var Reinhold Frenckells skriftliga reservation mot beslutet. Börspaniken i Hamburg ansåg han vara tillfällig och snart övergående. Vad viktigare var, priset på hamburger banko marken hade inte nedgått utan tvärtom stigit. En 3 månaders tratta på pund på London kunde nämligen köpas för 13 mark 1 ½ à 2 schillingar, vilket enligt FB:s notering 25.35 på London gav ett värde av 193.00 mark för 100 banko mark. Att nedsätta kursen till 186.50 skulle därför inte ha varit lämpligt, ty kursen var redan för låg såsom den fastställdes i februari 1870: »Den princip som för närvarande tyckes ligga till grund för kursnoteringarne, nemligen de utländska myntens inneboende metallvärde, kan väl försvaras ur theoretisk synpunkt, men har icke sin motsvarighet i verkligheten, emedan vaxlar öfverallt, och det af ganska kända skäl, noteras högre än metalliskt mynt».² Som bevis för att kursen var för låg framhöll Frenckell, att trots att affärsverksamheten sistnämnda år låg nere, utbudet av trattor tiden februari t.o.m. juni 1870 understeg utbudet samma tid år 1869 med följande belopp i mark:

London	655 449: 60
Paris	134 611: 77
Hamburg	152 683: 11
Amsterdam	16 867: 20
	Summa 959 611: 68

Frågan var värd uppmärksamhet, emedan 25 % av bankens vinst år 1869 härrörde från växelhandeln. Nedgången i växelhandeln kunde dock knappast bedömas på så kort tid, såsom Frenckell även anförde. En nedsättning av diskontkursen hade i alla händelser varit opsykologisk med hänsyn till att affärsvärlden kunde ha oroats i det ögonblick krigskonjunkturen borde ha utnyttjats.

Kurserna sänktes därför endast för Hamburgs del och i konsekvens därmed på Petersburg. De erfarenheter, som Frenckell medförde från

¹ FBD:s prot. den 25 juli 1870.

² Ibidem.

en av Bfge förordad resa¹ till Tyskland, gävo vid handen, att paniken varit överdriven. Bägge ombuden i Tyskland hade förklarat sig villiga, att när som helst utbetala silver mot 3 månaders växlar, om ej alltför stora summor önskades på en gång. Själv hade Frenckell kommit till uppfattningen att silveralutorna visade en stigande tendens gentemot sådana lydande på guld, varför han inte vidare ville minska förrådet av hamburger banko mark. Mycket brydsammare blev situationen i Paris efter hand som kriget utvecklade sig till Frankrikes nackdel. Redan den 16 augusti 1870 inställde banken köp och försäljning av växlar på ombudet i Paris, Rothschild Frères.² Kursnoteringarna på francen voro inställda från följande dag till den 25 juli 1871.³ Den 20 augusti 1870 aktualiserades, enligt ett telegram från ombudet i Paris, en överflyttning av tillgodohavandena till London. Då detta kunde ske endast med större förlust, underställdes⁴ frågan prövning av Bfge, vilka ansågo⁵, att endast en del skulle flyttas över, medan resten skulle ställas i disposition för »överflyttning utan förlust». Överföringen skedde till en kurs av 25.40.⁶

I början av september⁷ var ställningen den, att Hamburg trasserats för 1 miljon hamburger banko mark, men beloppet disponerades endast delvis för silverköp. I stället användes 900 000 franc för uppköp av pundväxlar. Någon ytterligare minskning av hamburgervalutorna ansågo Bfge⁸ dämera inte vara av behovet påkallad. I november hade läget så förändrats, att restriktionerna med avseende på köp och försäljning av växlar på Hamburg kunde upphävas, och från början av december återgick man till den gamla kursskillnaden från februari, men i stället för att höja diskontkursen sänktes växelkursen i samma proportion. Med beaktande av att den västeuropeiska marknaden var stängd, förelåg ju intet skäl att i onödan fördyra importen från Tyskland. Kurserna lågo symmetriskt kring parivärdet och bestodo så till krigets slut.

Freden och Tysklands övergång till guldmyntfot. Efter fredsslutet i maj 1871 översvämmades Tyskland, som nämnts, av en ström av silver och

¹ Bfges prot. den 25 juli 1870 och brevkoncept nr 54 av s.d. Frenckell avreste omedelbart och resan varade till den 12 aug. 1870.

² FBD:s prot. den 16 aug. 1870.

³ FB:s kursnoteringar 1870.

⁴ Bfges prot. den 20 aug. 1870.

⁵ Bfges prot. den 23 aug. 1870 och brevkoncept nr 50 till FBD s.d.

⁶ FBD:s prot. den 24 aug. 1870.

⁷ FBD:s prot. den 6 sept. 1870.

⁸ FBD:s prot. den 8 sept. 1870.

guld samt anvisningar på dessa metaller som avbetalning på det 5 miljarder franc stora franska krigsskadedeståndet. För att begränsa silverinförseln nedsattes priset efter hand, men då ingenting hjälpte, inställde myntverket i Berlin helt och hållet inköpen av silver den 3 juli 1871.¹ På grund av dessa omständigheter måste även FBD sänka inköpspriset på hamburger banko mark till 186.00 den 27 maj (växelkursen till 187.50) och i juli minskades differensen ytterligare med 20 penni per 100 hamburger banko mark genom en nedsättning av växelkursen. Till följd härav måste differensen på London och Stockholm även minskas med 5 respektive 20 penni. Noteringarna av francen, som återfinnas från nämnda dag, stodo på 99.60 och 100.30.²

På affärslivets område förde de goda konjunkturerna isynnerhet på trävarumarknadens område med sig rikligt med valuta till vårt land, samtidigt som ett utländskt lån upptogs för byggandet av Hangö—Hyvinge järnväg, vari främst holländska medel investerades. På utländskt initiativ och med utländska medel grundades även Nordiska Aktiebanken för Handel och Industri. Då därtill skördarna utföllo lyckligt, visade penningmarknaden ett sådant överskott, att t.o.m. utländska obligationer funno avsättning härstädes bland allmänheten, anför Schybergson.³ Under sådana förhållanden kunde FBD inte hålla ett alltför högt pris på sina utländska valutor. Redan den 27 januari 1872 sänktes diskontkursen på pundet från 25.10 till 25.05, och i februari företogs en sänkning över lag, varigenom de nya kurserna tedde sig på följande sätt:

		Växelkurs	Diskontkurs
London	3 mån.	25.15	25.00
Paris	3 »	98.00	96.00
Hamburg	3 »	187.00	185.80
Amsterdam	3 »	211.40	210.00
Stockholm	a.v.	141.60	140.80

För att möta den ökade efterfrågan vid seglationens början höjdes kursen på London åter i april med 5 penni. Största stabiliteten visade kursen på Stockholm, vilken förblev oförändrad till årets slut.

Under år 1872 betingades kursnoteringarna på Hamburg av den förestående övergången till guldmyntfot i Tyskland. Den tyska myntlagen

¹ *Helfferrich*, a.a., s. 155.

² Finlands Banks kursnoteringar 1871. Anförda kursuppgifter hänföra sig i det följande till bankens kursböcker.

³ *Emil Schybergson*, *Finlands Bank 1811—1911*, s. 220—221.

hade emanerat den 4 december 1871. I FBD rådde en viss tvekan om, hur man skulle förfara med de tyska tillgodohavandena för att undgå förluster. Ombudet Haller Söhle rådde till en överföring i riksmark. Enligt den nya myntlagen skulle riksmarken komma att innehålla 0.35842 g fint guld, varför det nya parivärdet med riksmarken blev 1.2348 vid värdeförhållandet 1: 15.50 och $100 \text{ RM} = 123.48 \text{ mark}$. Övergången förutsatte en kursenkning till denna gräns, alltså under det gällande parivärdet. Redan i februari noterades 187.00 och samtidigt minskades kursdifferensen från 1.30 till 1.20. Ytterligare nedsättningar på våren förde kursen ned till 185.00, vilket i det allra närmaste motsvarade parivärdet med riksmarken 123.48. Det är nämligen att observera, att den för hamburger banko marken fastställda kursen för övergång¹ till riksmark, $150 \text{ riksmark} = 100 \text{ hamburger banko mark}$, i verkligheten gav riksmarken ett något lägre metallvärde än nämnda förhållande hade förutsatt, ty $187.30:123.48 = 1.5168$. Diskontkursen måste därför ställas något lägre än parivärdet med hamburger banko marken fordrade. Kursen sänktes därför till 184.60 den 16 november och under december noterades t.o.m. 184.20, men efter den 18 december hölls kursen vid 184.50 till dess att bankkontona lydande på silver i Hamburg avslutades. Samtidigt hölls en kursdifferens om endast 10 penni, varigenom spekulation förhindrades. Riksmarken noterades till 123.00 och 123.80, vilket motsvarade förhållandet mellan detta mynt och hamburger banko marken.

Noteringarna på börsen i Amsterdam följde i allmänhet hamburg-noteringarna åt. Genom icke mindre än 11 nedsättningar fällde FB kursen på florinen från 212.00 till 208.20 (växel) år 1872 eller med 1.8 %. Järnvägslånet spelade sin roll i denna kursnedsättning, och spekulatören hade gärna begagnat sig av bankens höga kurser på floriner.² Även kursdifferensen minskades därför tvenne gånger, från 1.50 till 1.20.

Kursen på Paris företedde en motsatt tendens att stiga under större delen av året, men i november sänktes den från 99.50 till 98.80. Kursdifferensen minskades däremot såsom på de övriga växelplatserna.

Rubelkursens fluktuationer. Den viktigaste framgången med myntreformen år 1865 var, som tidigare konstaterades, att marken, om också inte helt och hållet, frigjordes från de växlingar pappersrubeln var under-

¹ Lag jämte regulativ utfärdades den 11 nov. 1872 i Hamburg. Jfr *Soetbeer*, *Deutsche Münzverfassung*, s. 124—127.

² I synnerhet Förenings-Bankens chef Jean Cronstedt visade, såsom *Pipping* har ådagalagt i biografien *Jean Cronstedt 1832 11/11 1932*, s. 52—59, stor smidighet i växelhandeln.

kastad. I det följande skall ägnas uppmärksamhet åt dessa växlingar och undersökas, i vilken mån de kunde influera markens värde.

Då en enhetlig rysk kursstatistik¹ inte kunnat uppbringas för denna tid, har här uträknats en medelkurs per månad för rubeln enligt börsnoteringarna i Petersburg för tiden 1865—1885, sådana de rapporterades till Finlands Bank.² Dessa kurser ha jämförts med den i Hamburg noterade rubelkursen.³ Kurvorna i diagram 4 klargöra, hur pass oberäkneligt rubelpriset var. Fluktuationerna framträda inte blott i års- och månadsmedeltalen, som ge en förenklad bild av läget, utan från börsdag till börsdag, ja t.o.m. under dagens lopp.

Genom tvenne större kursfall — det ena i samband med finansieringen av Krimkriget med tillhjälp av kreditbiljetter (det ryska pappersmyntet), det andra i och med finansminister von Reuters misslyckade reformförsök⁴ att återupptaga silverväxling åren 1862—1863 — hade de ryska kreditbiljetterna förlorat c. 20 % i värde. Strax efter vår myntreform år 1865 inträffade år 1866 ett nytt större kursfall, vars lägsta punkt den 10/23 juni 1866 utvisade ett disagio om icke mindre än 33.7 %. Enligt noteringarna i Hamburg var motsvarande tal 35.2 %. Denna kris var emellertid kortvarig ty decemberkursen 28.24 stod högre än januari-medeltalet för år 1866. I Hamburg stod rubeln i december år 1866 c. 2 % högre än i januari samma år. Under år 1867 förbättrades kursen ytterligare med närmare 3 % från januari till december, varjämte fluktuationerna voro mindre våldsamma. Lugnast höll sig kursen år 1868, då noteringarna i Petersburg i medeltal visade ett ringa fall från 29.90 i januari till 29.57 i december, medan medeltalen i Hamburg stodo på 29.00. Kursstegringen sammanhänger tydligen med den ökade sädesexporten till Norden i samband med missväxterna dessa år. Nödårens säd inköptes till vårt land inte blott till stegrade priser utan även till en stegrad kurs på valutan. Året 1869 medförde åter ett nytt kursfall, som fortsatte i jämn takt inpå följande år, då det uppnådde sin lägsta punkt i augusti. Månadsmedeltalet utgjorde då i Petersburg 26.15 och i Hamburg 26.00,

¹ Högsta och lägsta, ibland även en medelkurs, per månad finnas publicerade enligt g.st. av *A. Vessélowsky* i *Annuaire des Finances Russes* 1869(—1885).

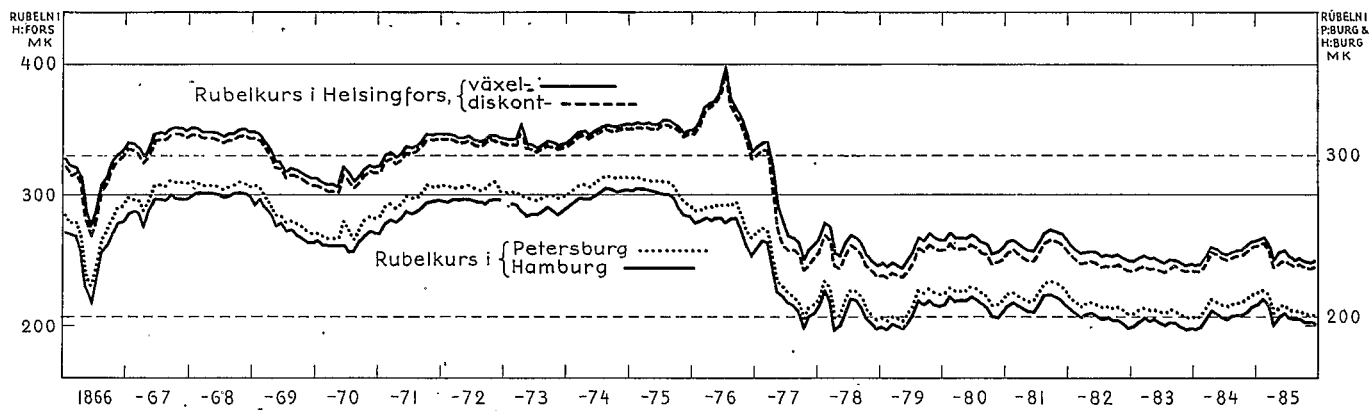
² Kurstelegrammen inflöto tvenne gånger i veckan efter tisdagens och fredagens börs i Petersburg och gällde priset på 3 månaders växlar. Vid uträkningen har avslutskursen för dagen tagits och om den saknats medeltalet av köp- och säljkursen.

³ Månadsmedeltalen finnas publicerade av Hamburg stads statistiska byrå i *Tabellarische Uebersichten des Hamburgischen Handels im Jahre 1866(—1885)*.

⁴ Jfr *Pipping*, Myntreformen år 1865, Tab. I, s. 360—361; *W. Goldmann*, *Das russische Papiergeld*, kapitlet *Die Reichs-Creditbille*, speciellt s. 99—108.

Diagram 4. Rubelkursen åren 1866—1885.

Enligt tabell 3, 4 och 5.

vilket motsvarade ett kursfall om 10.0 respektive 10.8 %. Disagiot stod därmed på cirka 23 respektive 25 %. Under senare halvåret 1870 och hela följande år steg kursen åter, så att 1868 års nivå nåddes med decembermedeltalet vad Petersburgs-kursen beträffar, medan Hamburg-kursen stod ännu något lägre. Denna nivå, som låg c. 12—13 % under pari i Petersburg och 15—16% under pari i Hamburg, stod sig under år 1872.

Det bör ytterligare poängteras, att endast medelvärden här kommit i fråga. Svårigheterna att hålla de rätta marknoteringarna på rubeln åskådliggöras bäst av en kurva för de dagliga fluktuationerna upp och ned.

Orsakerna till fluktuationerna i pappersrubelns värde äro att söka i: 1) emissionen av kreditbiljetter och skattkamarbevis, 2) minskad metalltäckning, 3) skördeutfallet, 4) krigskonjunkturerna samt 5) beroendet av Hamburg-börsen.

Den utelöpande sedelmängden i Ryssland¹ varierade inte i alltför hög grad dessa år. Enligt rysk statistik växlade index för utelöpande kreditbiljetter med medeltalet för åren 1865—1867 (674.3 miljoner rubel) som bas på följande sätt:

År	Index	År	Index
1865	98	1869	104
1866	98	1870	103
1867	103	1871	103
1868	100	1872	112

Kursfallet år 1866 kan inte förklaras av dessa siffror. Inte heller ange dessa rätta förhållandet. Enligt ett beslut av år 1862 skulle emission av kreditbiljetter inte få försiggå utan metalltäckning och detta beslut hade inte upphävts. Emissionerna försiggingo därför under oskyldigare rubriker s.s. »temporära emissioner för understöd av riksbankens kassor, kontor och avdelningar» eller »på grund av nödtvånget att utvidga riksbankens operationer för befrämjandet av handels och industrins behov». I början av år 1866 voro emissionerna i full gång under beteckningen »förskott till kassor och kontor» (sukkursaler), en post som den 7 oktober 1867 helt kort heter: »emissioner för kontoren». Säkra siffror för dessa emissioner stå inte att få. L. Zieliński uppskattar² dem till 29.8 miljoner rubel den 1 augusti 1866, 63.6 miljoner den 1 november 1866 och 34.7 miljoner i slutet av år 1867. Emissionerna bragtes i omlopp på ett konst-

¹ Russisches Münzreform-Projekt von 1896, tabellbil. II; Jfr *Ludwig Zieliński*, *Der Rubel jetzt und vor 100 Jahren*, s. 48.

² *Zieliński*, a.a., s. 44.

lat sätt som förskott ända till 90 % på 1864 års premieobligationslån, och från år 1867 mot täckning i skattkamarbevis. Dyliga kreditbiljetter skulle omedelbart inlösas, då de återkommo till banken. Inlösningen fullföljdes även under år 1868.

Kursfallet förorsakades i lika hög grad av kriget mellan Preussen och Österrike, och berodde på att börsen i Petersburg stod i beroende av börserna i Hamburg och Berlin.¹ Den lägsta kursen noterades strax efter krigsförklaringen förrän något slag inträffat, men efterhand som vapenframgångar för Preussen inrapporterades steg kursen ånyo. Till stegringen bidro ytterligare de gynnsamma skörderesultaten i södra Ryssland och därpå grundad sädeselexport. Den gynnsamma sädesexporten jämte emissionen av järnvägsobligationer samt ett statslån förorsakade en förmånlig kursutveckling under år 1867.²

Emellertid företog den ryska regeringen ett experiment, som åter våldsam och ökade pappersmyntets mängd. I avsikt att vid en gynnsam konjunktur inlösa kreditbiljetterna beslöt man att anskaffa ett större förråd av ädla metaller. Den 30 juli 1867 förklarade riksbanken, att den från och med den 1 augusti 1867 inköpte guld och silver till en bestämd kurs³ av 4.27 kreditrubel för en solotnik guld och 26.40 kreditrubel för ett ryskt skålpund⁴ silver. Priset var fördelaktigt för säljarna och inköpen löpte undan och fortsatte till år 1875. Men guldinköpen voro samtidigt sedelemmissioner. Efterfrågan på ädel metall och utbudet av kreditbiljetter bragte kursen nedåt. Ett kursfall underlättades på detta sätt, medan en förbättring omintetgjordes. Kursfallet åren 1869—1870 synes få sin förklaring i dessa sedelemmissioner. I cirkulation befann sig 674.9 miljoner rubel år 1868 och 702.8 miljoner rubel i kreditsedlar år 1869. Härtill kom att skörden dessa år utföll illa. Överensstämmelsen mellan rubelkurs och sädeselexport är i allmänhet påtaglig.⁵

¹ Jfr *Valentin Wittschensky*, Rysslands Handels-, Zoll-und Industriepolitik von Peter dem Grossen bis auf die Gegenwart, s. 166—168.

² *A. E. Horn*, Wechselcours des Rubels an der St. Petersburger Börse in den letzten acht Jahren, s. 94—97.

³ Detta pris översteg alltid världsmarknadspriset med ett belopp motsvarande transportkostnaderna till Petersburg eller 0.50—0.58 pence per kreditrubel.

⁴ Ett ryskt skålpund = 409.512 g och 1 solotnik = 4.266 g.

⁵ Frågan om rubelkursens beroende av skördeutfallet och sädesexportens storlek har för perioden 1885—1895 undersökts av *Franz Kantorowicz*, Rubelkurs und russische Getreideausfuhr, s. 359—374 och Anhang s. 67—68. Någon påtaglig ökning av exporten till Tyskland har han inte kunnat påvisa som en följd av rubelns undervärdering i förhållande till guldvalutor. Tvärtom visade kursen en stigande tendens vid större export.

I början av år 1870 avspeglade sig det hotande kriget mellan Frankrike och Tyskland i ett kursfall, medan den stigande tendensen under slutet av året och under år 1871 åtminstone delvis förklaras av en något minskad emission av kreditbiljetter och nedgång i deras utelöpande be-
lopp, en stigande metallisk täckning och särskilt goda skördar.

Finlands Banks noteringsprinciper för rubeln. Vid uträkningen av rubelkursen utgick man i FB från det i kejsrerliga brevet av den 17 maj 1843 givna direktivet, att diskontkursen (inköpskursen) skulle rätta sig efter dagens högsta notering i Petersburg (och Riga), dvs. det pris banken själv måste erlægga för att anskaffa samma valuta, och växelkursen efter den lägsta med tillägg av provision.¹ Den normala skillnaden på börserna var en halv procent och provisionen beräknades till en halv procent, varför skillnaden mellan kurserna blev 1 %. Den 13 november år 1865 fastställdes kurserna till 332.00 växel och 327.00 diskont och denna kursskillnad bibehölls de följande åren. År 1868, då kursskillnaden var föremål för diskussion, framhöll V. von Haartman i FBD, att den, för såvitt banken ville gardera sig emot förluster, inte kunde inskränkas på Ryssland, emedan växlingarna på börserna voro så stora som 1.5—2 %. Någon inskränkning av kursdifferensen förekom inte heller år 1870.²

Kursen räknades ut så, att en medelkurs av rubelnoteringarna på börserna i London, Paris och Hamburg fastställdes och reducerades med 5, senare med 2 och 1 mark. Växelkursen på börserna i London, Paris och Hamburg avsåg nämligen 3 månaders växlar, och Finlands Bank sålde endast korta växlar på Petersburg. Den i mark angivna kursskillnaden (5 mark) adderades sedan till diskontkursen, varigenom växelkursen erhöles. Metoden belyses av följande exempel:³

Den 12/24 augusti 1870 angavs börsnoteringen i Petersburg på följande sätt: »London 29 1/2, 3/4; Amsterdam 147, 148; Hamburg 26 5/8, 11/16; Paris 311, 311 1/2; halvimperialen 6.58; diskontot 7 1/2—8.»

Enligt de av banken noterade priserna på

London motsvarades	29 5/8 av	312.91 mark
Amsterdam	» 147 1/2 av	312.10 »
Hamburg	» 26 21/32 av	314.00 »
		Medeltal 313.00 mark

¹ Jfr *Pipping*, Myntreformen år 1865, s. 171—174.

² FBD:s prot. den 8 april 1868 och 22 febr. 1870.

³ Anlända kurstelegram 1870.

Diskontkursen blev $313 - 2 = 311$ mark, växelkursen 316 mark för 100 rubel. Paris, som noterades endast nominellt dessa månader, hade ersatts med Amsterdam och av dagsnoteringarna togs ett medelvärde, ej det högsta värdet. En dylik medelvärdesberäkning gav en rätt tillförlitlig bild av det internationella förtroendet för rubeln. Helt schematiskt tillämpad lämnade den dock en marginal för spekulation, i fall någon av kurserna av en eller annan orsak i högre grad avvek från de övriga.

Markkursen på rubel. Med beaktande av ovanstående noteringsmetoder är det uppenbart, att en parallellism måste ha förelegat mellan markkursen på rubel och hamburger banko markkursen (resp. riksmarkskursen) på rubel. Tydligt är också, att den noggrannare överensstämmelsen borde ha förefunnits snarare med noteringarna i Hamburg än med noteringarna i Petersburg på rubel (observera den indirekta noteringen i Petersburg). Så var dock inte fallet, utan kurvan för markkursen på rubeln sammanfaller i det allra närmaste med kurvan för rubelnoteringen i Hamburg, ett förhållande som kan anses utgöra ett bevis för börsens i Petersburg beroende av börsen i Hamburg.

Som redan framhållits förelåg en rätt kännbar undervärdering av rubeln på börsen i Hamburg. Enligt här uträknade medelvärden utgjorde den

År	%	År	%
1866	3.59	1870	2.71
1867	3.01	1871	3.44
1868	2.03	1872	2.95
1869	2.57		

Av allt att döma betraktade man i Hamburg kursstegringarna med skepsis, medan man i Petersburg bedömde situationen mera optimistiskt. Då kurvorna för noteringarna av rubeln i Hamburg och Helsingfors rätt väl sammanfalla (med beaktande av att noteringarna i Helsingfors gälla växlar på kort sikt, men i Hamburg 3 månaders växlar), bör man kunna antaga en lika stor undervärdering av rubeln i vårt land. En fullt självständig kurspolitik synes FBD inte ha förmått följa med avseende på rubeln. Å andra sidan är det att observera, att en försämring av markkursen på Hamburg i motsvarande mån förbättrade rubelns värde i vårt land.

Kursdifferensen på Petersburg. Kursnoteringarna på Petersburg fordrade av Finlands Banks ledning stor påpasslighet för att förluster icke skulle

uppstå. Kursskillnaden undergick därför flerfaldiga växlingar redan under år 1866 och steg under majkrisen detta år till 10 à 11 mark men återgick i juli till 5 mark. Minsta differensen 3 mark annoterades i mars och början av april. Differensen på 5 mark blev bestående under åren 1867—1869.

Större vaksamhet än de ekonomiska kristillbuden fordrade de politiska tilldragelserna. Belysande äro händelserna i samband med Preussens krigsförklaring tisdagen den 19 juli 1870. Redan kvällen förut visste bankkommissarien för kontoret i Petersburg, Alexander Neiglick, som denna tid spelade en betydelsefull roll i bankens växel- och kursaffärer på Petersburg, att telegrafiskt meddela att »Preussen har antagit Frankrikes krigsförklaring».¹ Finlands Banks kurser noterades föregående lördag 318 och 313. Nästa kursnotering skulle inträffa påföljande onsdag, sedan kurstelegrammet från börsmäklaren Fehleisen i Petersburg hade anlänt. Flere försök gjordes därför från spekulanters sida att draga nytta av bankens kurser. På eget bevåg sänkte därför FBD:s ordförande Frenckell telegrafiskt diskontkursen på ryska valutor till 300 till dess den nya noteringen kom.² Temporärt ökade kursskillnaden således till 18 mark. Vid följande notering fastställdes dock kursen till 310 och 303, alltså med 7 marks differens. Under den kritiska tiden bemyndigades Fehleisen även att dagligen meddela eventuella kursändringar. Större summor skulle inköpas endast i samråd med Neiglick och denne åter skulle hålla så liten kassa som möjligt samt inköpa utländska valutor, när tillfälle gavs. Övriga kontor bemyndigades att vägra inköp av större summor rysk valuta. Allt detta i syfte att förhindra spekulation.

I slutet av juli var situationen så pass ljus att kursskillnaden om 5 mark kunde återställas genom en nedsättning av växelkursen till 305 och diskontkursen till 300, men från den 10 augusti började en stegring på nytt. Kursskillnaden kunde dock bibehållas till krigets slut. Under de goda konjunkturerna efter kriget kunde växelkursen hållas närmare diskontkursen, och differensen utgjorde 4 mark från den 26 juli 1871 och 3 mark från den 14 februari 1872 till årets slut.

Kurspolitik i deprecierat mynt. Av vad som ovan antytts framgår, att FBD under tiden efter år 1865 och fram till år 1872 lyckades i sin främsta uppgift att genom sin kurspolitik upprätthålla markens yttre värde. Därtill hade banken jämte Förenings-Banken genom köp och för-

¹ FBD:s prot. den 19 juli 1870.

² Ibidem.

säljning av växlar möjliggjort affärsmännens transaktioner på utlandet, om ock en allt större procent av växelhandeln efter hand föll på sistnämnda banks andel. Noteringarna hade visat sig vara en kinkig sak, som fordrade all uppmärksamhet, och trots detta hade FB vissa år inte kunnat undgå förluster. Situationen komplicerades ytterligare av, att en stor del av vår utrikeshandel försiggick på Ryssland. Börsen i Petersburg var instabil och noterade i allmänhet höga pris på pundvaluta och hamburger banko mark.

Dessa svårigheter kvarstodo ännu efter år 1872, men därtill fogade sig ytterligare tvenne omständigheter av speciell betydelse för bankens kurspolitik, nämligen 1) den tyska (och skandinaviska) övergången till guldmyntfot och 2) silvrets depreciering. I och med att silvret demonetiserades i Tyskland förlorade Finlands Bank nämligen en fast hållpunkt för sina noteringar.¹ Att »spika» markkursen vid den enda² återstående »silvervalutan» rubeln var ju otänkbart eftersom creditsedeln löpte med tvångskurs. Återstod alltså en anknytning till någon guldvaluta, närmast då till tyska riksmarken. Men på samma gång ställdes man inför den andra svårigheten, silverprisets fluktuationer på världsmarknaden. Händelserna i Tyskland voro därför kurspolitiskt sett ägnade att öppna ögonen för den enda naturliga linje, som återstod, nämligen en övergång till guld som värdemätare.

Före år 1872 vållade inte silverprisets växlingar FBD några allvarliga bekymmer vid kursställningen. Från det »normala» förhållandet till guld avvek silvervärdet endast åren 1865—1866 med något mera än 1 % och då endast i Hamburg. För hela perioden utgjorde värdeförhållandet³ i medeltal 1:15.57. Såsom tidigare konstaterades, blev silverimporten lönsam först då silvret på utländsk ort kunde inköpas så billigt, att präglingskostnaderna och övriga omkostnader i vårt land täcktes. Sådana möjligheter erbjödo sig endast år 1866, men för övrigt inte. Även om 1:15.45 hade betraktats som det normala, skulle situationen därigenom

¹ Silvret noterades till ett fast pris i Hamburg till och med år 1872. Jfr s. 15.

² Silvermyntfot bestod visserligen i Holland åren 1847—1875, men Finlands handelsförbindelser med detta land voro inte av större betydelse. Den 16 mars 1875 infördes spärrad silverprägling även i Holland och genom en lag av den 5 juni 1875 infördes i verkligheten guldmyntfot, preliminärt till ingången av år 1877 och definitivt detta år. Jfr guldmyntfotkommitténs betänkande s. 85—86 och Final Report s. 38. Tänkbart är att spärrad silverprägling skulle ha införts även i Finland redan då i avvaktan på den valutapolitiska utvecklingen i världen. Jfr dock kap. III.

³ *Soetbeer, Materialien . . .*, s. 26.

inte ha förändrats. Den procentuella förändringen skulle ha varit endast 0.32 %.

Men från och med år 1873 sätter prisfallet på silvret in på allvar. Redan i november 1872 hade 2-procentsstreckets tillfälligt överskridits, men från och med maj 1873 är värdefallet i London inte mindre än 2 % i medeltal per månad. I september var värdeförhållandet mellan guld och silver 16.00:1. Silvret hade då förlorat 3.2 % och i november och december i det närmaste 5 % av sitt förra värde jämfört med guldvärdet.

Finlands Banks försök att styra kursen. Silvrets värdefall försämrade i motsvarande mån markens metallvärde utomlands och kursen på guldländerna borde alltså även automatiskt ha höjts i den mån priset på silver föll. Banken noterade emellertid en mycket stabil kurs såväl på Hamburg som på London hela året. Sålunda sänktes diskontkursen på pund i början av januari från 25.05 till 24.95 och växelkursen från 25.20 till 25.10 och kvarhölls på denna nivå till årets slut. På Hamburg räknades med diskontkursen 123.00 och växelkursen 123.80, med en del mindre variationer förorsakade av handelsfordringar.

I och med att guldmyntfot infördes i Tyskland, inträffade en rubbning av guldpunkterna (de förra silverpunkterna) med hänsyn till transportkostnaderna. Vid silver- eller gullexport till Tyskland måste numera även en präglingsavgift beaktas. År 1872 kunde FB draga in en post silver om 1.9 miljoner mark i plantsar till en kostnad av 0.52 % och år 1873 indrogs en post om 0.6 miljoner mark i plantsar till en kostnad av 0.44 %. Mindre försändelser ställde sig dyrare. Utan större fel torde dock kostnaderna för indragningen av guld till landet kunna antagas vara 0.10 % lägre än för silver. Vi komma alltså till en silverpunkt $123.48 - 2.30 \% = 120.64$ och en guldpunkt $123.48 - 2.20 \% = 120.68$. Då silverpriset hade sjunkit med 2.30 % bör det således ha varit en lönsam affär att köpa upp riksmark för silver och föra dem till Finland, emedan riksmarken här var en väl ansedd valuta, eller också kunde man köpa in rent silver till ett pris 2.30 % lägre än 1:15.50 förutsatte, alltså till värdeförhållandet 1:15.94. I FBD räknade man med 3 %, motsvarande värdeförhållandet 1:15.98. I London hade månadsmedeltalen för juli, augusti och september 1873 stigit till 15.90, 15.96 och 16.00. I Hamburg låg årsmedeltalet något högre än i London, 15.95 mot 15.93. Möjligheter till spekulation i silver förelågo således från och med tredje kvartalet år 1873.

I fall FBD uppfattade markens värde såsom det inneboende metallvärdet borde vid en försämring av silvervärdet om högst 2.30 % en

justering uppåt av kursen ha gjorts för att hålla den inom ramen för silverpunkterna. Men kursen höjdes ej. För den skull kan man dock inte anse, att marken frigjorts från silvret, ty inväxlingstvänet fortbestod, fri import och export av silver likaså. Men markvärdet kunde upprätthållas endast i skydd av bankens samlade förråd av ädla metaller och ostridiga fordringar hos utrikesombuden. Frågan gällde därför, huru länge dessa förråd komme att förslå och huruvida prisfallet vore av övergående natur eller ej.

Motiven¹ till denna politik voro: 1) Stabilitet i kurserna inte blott främjade myntets internationella anseende, utan underlättade även handens kalkylationer i utrikesaffärerna; 2) Kursnoteringen av rubeln vållade stora svårigheter. En nedsättning av markens värde i proportion till silvrets prisfall skulle ha betytt en lika stor procentuell förhöjning av rubelkursen. Pappersrubeln inlöstes nämligen inte med metall; 3) Bankens egen fördel, ty en förhöjning av kursen betydde en motsvarande nedskrivning av värdet av bankens silverförråd; 4) Uppfattningen att landets nationalförmögenhet skulle minska i samma proportion som penningvärdet sjönk (se även polemiken om utmyntningsrätten s. 101).

Även om banken i sina kursnoteringar hade följt silverpriset, kunde en sådan princip inte tillämpas slaviskt, ty dels skulle växelkursens fluktuationer ha försvårat kalkylerna i utrikeshandeln, dels skulle banken ha lidit förluster (eller gjort vinster) genom de möjligheter till spekulation i silver, som hade uppkommit, samtidigt som markens anseende på utrikesort allvarligt hade tagit skada och banken skulle ha svikit sin främsta uppgift, att upprätthålla ett stabilt penningvärde. Möjligen kunde ett medelpris ha kommit ifråga, dock så att bankens diskontkurs hade hållits på betryggande avstånd från markens inneliggande silvervärde. Som amplitud kunde lämpligen ha tänkts silverimportpunktens avstånd från parivärdet eller 2.30 % (i detta fall 2.50 %). Med detta tal skulle varje silvernotering ha reducerats, varefter ett glidande medeltal kunde ha apterats som normalt för silvervärdet. För att hindra spekulation kunde differensen mellan växel- och diskontkursen ha hållits liten, ehuru med risk för, att växlar av sämre kvalitet i större mån hade dragit sig till banken. (Som en tredje faktor på växelhandelns område hade man då mera

¹ Om kurspolitikens mål och medel anförde prof. G. Z. Forsman i Bfge den 24 nov. 1876 vid överläggningen om guldmyntfotkommitténs betänkande, att myntets värde »uteslutande» berott av kursnoteringarna, »hvilka såsom känt är, under en längre tid varit artificiella med ändamål att oaktadt silvrets prisfall upprätthålla landets myntväsende.»

även att beakta Nordiska Aktiebanken för Handel och Industri, som flitigt ägnade sig åt växelhandel).¹

Under föråret 1874 förbättrades situationen på silvermarknaden något (mars hade ett värdeförhållande av 1:16.00), men förhoppningarna om att värdeförsämringen skulle vara av övergående natur gäckades dock, ty från och med maj fortsatte den i snabb takt.² I december var värdeförhållandet mellan silver och guld i London 1:16.40 och i medeltal för året 1:16.16. Ej heller detta år företog FBD några justeringar av kursen enligt silverprisets växlingar. På Hamburg företogos t.o.m. tvärt emot vad väntat var mindre kursnedsättningar i maj och september. En inskränkning av kursdifferensen från 80 till 60 penni, ansågs av direktionen vara nödvändig redan i mars, då silverpriset började stiga. Londonkursen företedde däremot en mindre stegring från 25.10 i mars till 25.22 i juli. Men även på denna ort gjordes en inskränkning av kursdifferensen från 15 till 12 penni den 7 mars 1874.

Ny kurspolitik. Såsom anfördes vållade priset på silver i den latinska myntunionen liknande svårigheter, främst i Frankrike. För att begränsa förlusterna vid silverimporten limiterades där det belopp silvermynt, som årligen präglades. I Ryssland bestod motsvarande åtgärd i att inköpspriset för silver sattes ned, t.ex. i september 1873 från 26.40 kreditrubel per ryskt skålpund silver till 26.30. Det är tydligt att FBD under intrycket av åtgärderna inom latinska myntunionen och i Holland³ slog in på en helt annan linje än tidigare i sin kurspolitik, nämligen att försöka sig på en spärning av silverförrådet i banken genom en inskränkning av den enskilda utmyntningsrätten. Frågan var år 1873 uppe i en till synes oskyldigare form, befrielse för banken från att inlösa myntverkets mynttätter, men upptogs följande år i form av ett direkt förslag om begränsning. Som motivering till åtgärden anför August Florin i sina anteckningar⁴, att den var ämnad som en förberedelse för övergång till guldmyntfot, men dessa anteckningar äro gjorda sedan denna redan var ett faktum och händelserna kunde bedömas ur en annan synvinkel. I lika hög grad måste förslaget ha dikterats av fruktan för silverinförsel

¹ *Felix Heikel*, Nordiska Aktiebanken för Handel och Industri 1872—1919, s. 40. Silvermarkens nedgång i värde beredde dock banken stora svårigheter, likaså rubelns fluktuationer.

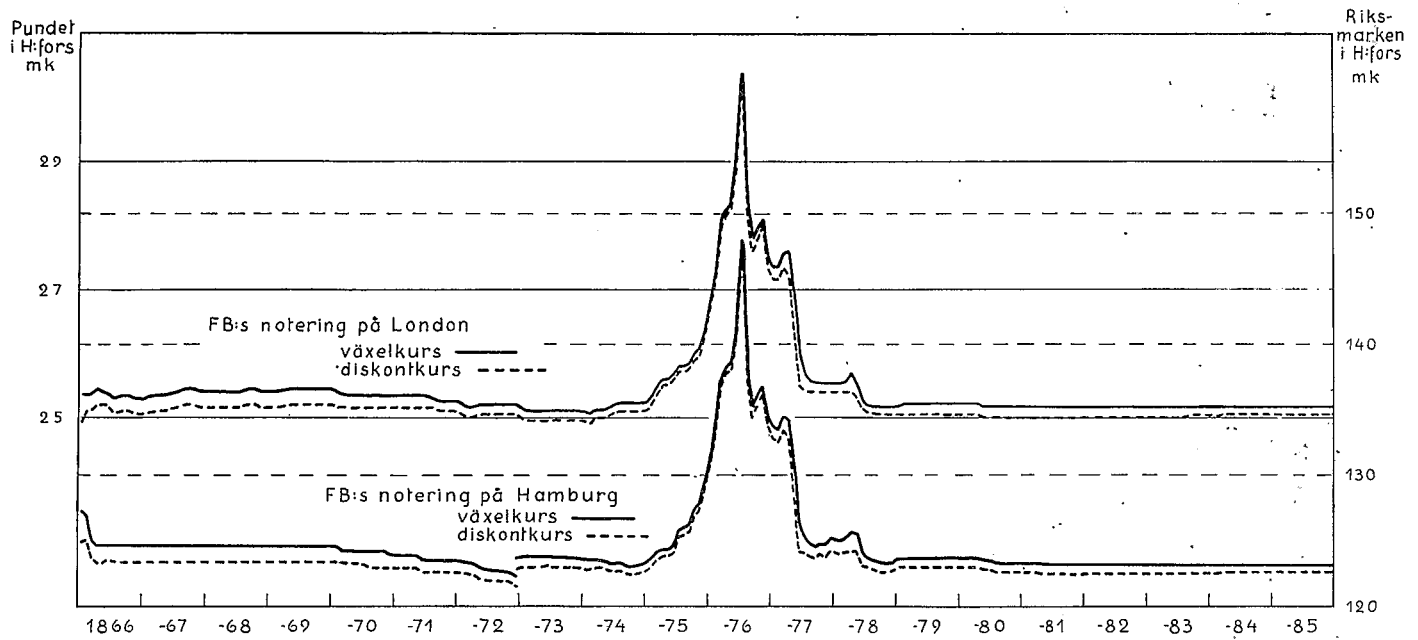
² Värdeförhållandet för juli var i Hamburg 16.00:1 och i London 16.15:1 icke 16.96:1 som Soetbeer felaktigt anger. *Soetbeer*, *Materialien* . . . , s. 22.

³ Jfr kap. III, s. 105, not 2.

⁴ Bankdirektören August Florins anteckningar.

Diagram 5. Av Finlands Bank tillämpade kurser på London och Hamburg åren 1866—1885.

Enligt tabell 3—4.

i stort. Genom åtgärden ville direktionen, säger Florin, giva sedlarna ett värde som närmade dem till guld, trots att de lydte på silver. För åtgärden talade den omständigheten, att banken vid denna tidpunkt ägde ett förråd av metall och till metall realiserbar valuta om c. 68 miljoner mark mot en utelöpande sedelstock av c. 64 miljoner och att det ålåg direktionen att rätt förvalta dessa medel med bankens fördel för ögonen. I alla fall ägde silvermarken och därjämte silverrubeln ställning av lagligt betalningsmedel i Finland och måste mottagas i likvider till sitt fulla värde. Hur denna situation skulle mötas framgår inte fullt tydligt av FBD:s förslag. Möjligen hade man avsett att åtgärden skulle begränsa sig endast till den utländska växelhandeln.

Saken röntte emellertid kraftiga mothugg både i senaten och i tidningspressen, och då frågan slutligen förföll, hade FBD enligt direktiv ovanifrån lagt om sin kurspolitik, vilken då mera avsåg att närma kursen till metallvärdet. Till en början gick man försiktigt till väga. Under första halvåret 1875 företogs inalles 10 kursändringar, av dem 8 höjningar, genom vilka diskontkursen på Hamburg steg från 122.60 till 124.70 (växelkursen från 123.20 till 125.20). Under andra halvåret stegrades kursen kraftigare genom 15 förhöjningar (av 21 ändringar) till 129.50 diskont och 130.00 växel. London-kursen växlade 15 gånger och steg från 25.10 till 26.50 diskont (växel från 25.15 till 26.40) eller 5.7 %.

I följande sammanställning jämföres den av Finlands Bank noterade diskontkursen på pund i månadsmedeltal med pundets metallvärde uttryckt i silvermark enligt det för månaden gällande värdeförhållandet mellan guld och silver på börsen i London år 1875.

Månad och år	Värdeförhål- landet mellan guld och silver	Metallvärdet av ett pund uttryckt i silvermark	Av FB noterad diskontkurs på pund	Diskontkursen i procent av markens sil- vervärde
Januari	16.38: 1	26.69	25.11	94.08
Februari ...	16.42: 1	26.76	25.24	94.31
Mars	16.51: 1	26.87	25.40	94.52
April	16.47: 1	26.83	25.51	95.08
Maj	16.61: 1	27.06	25.51	94.27
Juni	16.74: 1	27.26	25.58	93.83
Juli	16.90: 1	27.59	25.71	93.18
Augusti ...	16.76: 1	27.31	25.71	94.14
September ..	16.63: 1	27.09	25.75	95.05
Oktober ...	16.56: 1	26.98	25.90	95.90
November..	16.61: 1	27.06	25.97	95.97
December ..	16.74: 1	27.26	26.28	96.40
Året	16.63: 1	27.09	25.65	94.68

Det framgår, att FBD inköpte pundväxlarna till ett pris c. 5 % lägre än metallvärdet skulle ha förutsatt,¹ varigenom marken erhöll ett konstlat högre värde. Det lågt tilltagna inköpspriset på växlarna uppmuntrade till silverimport, ty även om man räknar med så höga omkostnader som 3 % lämnade varje införd kvantitet silver en vinst om ett par procent. Av allt att döma borde silverimporten således under år 1875 varit en inbringande rörelse.

Ryska riksbanken inställer silver- och guldinköpen. Såsom längre fram omtalas² förekommo vissa ansatser till spekulation i silver ifrågavarande år. Dyliga affärer lämpade sig dock främst för affärsbankerna, vilka kunde uppbringa växlar lydande på utländsk valuta, särskilt sålänge silvret skulle hämtas på större avstånd. Men från och med år 1876 stodo ädla metaller till buds i Petersburg och t.o.m. i riksbanken.

Den år 1867 etablerade valutapolitiken i Ryssland, stödd på silver- och guldinköp till högt pris, ledde till dyrköpta resultat. Till synes var situationen rätt gynnsam. Rubelns kurs i Hamburg fluktuerade endast mellan 260 och 270 riksmark per 100 rubel (pari 323.93) under år 1873, om ock tendensen var nedåtgående. De goda konjunkturerna under år 1874 förbättrade åter kursen. Den metalliska täckningen hade genom guld- och silverköpen utvidgats betydligt från år 1867 (från 57 miljoner rubel hade den fyrdubblats till 229 miljoner år 1875.) Likväl kunde inte förhindras att den utelöpande sedelstocken oavbrutet ökade, även från sett tillfälliga emissioner. Därtill kom i början av år 1875 en häftig ekonomisk kris samtidigt som det politiska läget stramade till. Kursen började med anledning härav sjunka, vilket ledde till, att metallinköpen måste

¹ I tidningspressen väckte de stigande kurserna bekymmer. En översikt av kursnoteringarna under år 1875 ingick i FAT nr 37 den 15 febr. 1876 och kommenterades av HD i nr 45 den 16 febr. 1876 och Mbl nr 49 den 29 febr. 1876. En höjning av växelkursen ansåg sistnämnda tidning vara det »enda och riktiga korrektivet» mot spekulation. Mbl konstaterade i sin analys av kursstegringen, att denna inte hållit jämna steg med guldets värdestegring (10 %), varför ytterligare stegringar vore att vänta, men över nämnda procental kunde banken ej gärna gå (i febr. 1876) utan att riskera silverexport. De tidigare låga kurserna skulle med all säkerhet ha lett till silverimport. Mycket riktigt insåg tidningen även att handelsbalansens fordringar måste tillgodoses i noteringarna. Tiden 13 febr. 1875—19 febr. 1876 hade kurserna stigit på London 8.8 %, Hamburg 8.5 %, Paris 8.4 %, Stockholm 7.1 % och på Amsterdam endast 4.8 %. Den låga kursen på sistnämnda ort berodde på den ringa handeln med Holland. Kursen måste dock stiga, ty anmars bleve det lönande att i Finland inköpa holländska växlar och därmed i England och Tyskland inköpa valutor samt därefter indraga dessa till Finland.

² Kap. III, s. 86.

inställas. I början av år 1876 vidtogs även en konträrt motsatt åtgärd. I stället för att köpa silver och guld, vilket blivit en omöjlighet sedan silvret i början av år 1876 hade avlysts i Tyskland, försålde banken metall till obegränsade belopp. Genom försändningar av guld till utlandet erhöll den tillfälle att på börserna i Petersburg sälja växlar trasserade på dessa belopp. Kursen på utlandsväxlarna kunde på detta sätt hållas nere och pappersrubeln stabiliseras genom en minskning av sedelstocken (de inlösta sedlarna förstördes). Samtidigt hoppades man att priset på guld skulle hållas nere.

Den 4/16 juni 1876 kungjorde ryska riksbanken i pressen, att den tillsvidare och intill dess ändring i beslutet vidtoges icke tog emot vare sig myntat eller omyntat utländskt silver. Däremot hölls priset på guld i mynt och plantsar vid det gamla.¹

Katastrofåret 1876. Finlands Bank kunde inte ignorera dessa händelser. Tydligen skulle en allt starkare ström av silver söka sig till banken, om motåtgärder inte vidtoges. I första hand måste kurserna bringas i närmare överensstämmelse med silvrets verkliga värde på världsmarknaden.

Index (med pari 25.23 på London och 123.48 på Hamburg = 100) för FB:s växel- och diskontkurser på London och Hamburg var för år 1876 jämförd med silvervärdet i relation till guld:

År och månad	L o n d o n			H a m b u r g		
	Växel- kurs Index	Diskont- kurs Index	Värdeför- hållande silver till guld (1: 15.50 = 100)	Växel- kurs Index	Diskont- kurs Index	Värdeför- hållande silver till guld (1: 15.50 = 100)
Januari	106.1	105.7	109.5	106.4	106.0	109.3
Februari	108.0	107.6	112.1	108.3	107.9	111.5
Mars	111.3	110.9	114.0	111.2	110.8	113.2
April	112.0	111.6	113.2	112.0	111.6	113.1
Maj	112.4	112.0	114.8	112.2	111.8	115.0
Juni	115.1	114.7	111.2	114.5	114.1	117.3
Juli	120.5	120.0	126.4	120.0	119.4	123.4
Augusti	112.8	112.0	116.6	112.2	111.5	116.3
September	110.2	109.4	117.5	109.5	108.8	117.3
Oktober	110.9	110.1	115.9	110.2	110.6	115.5
November	111.4	111.0	112.9	110.8	110.4	112.6
December	109.1	108.5	107.4	109.0	108.4	108.0
Året.....	111.7	111.1	114.8	111.4	110.9	114.3

¹ Jfr Mbl nr 151 den 4 juli 1876; Jfr *Wittschensky*, a. a., s. 113—116.

Föregående tabell visar, att banken i sina kursnoteringar rätt väl följde silverpriset åt under första halvåret samt i juli och augusti 1876. Kursen låg innanför 3-procentsgränsen utom i juni. Då den relativa stegringen av diskontkursen utgjorde 96.7 % av guldvärdestegringen för året i London förelåg tydligen även år 1876 spekulationsmöjligheter på London. På Hamburg var motsvarande tal 97.0 %, dvs. diskontkursen stod på gränsen för silverimport.

Diagrambilagan med bankens kursnoteringar på Hamburg under tiden 1875—1877 jämförda med markens metallvärde visar den detaljerade överensstämmelsen med silverpriset i Hamburg och London.

Närmandet till silvervärdet försiggick genom kraftiga förhöjningar av kursen i november 1875 och i början av följande år. Förhöjningarna voro generella för alla noteringsorter. Differensen mellan den noterade diskontkursen på London och silvervärdet minskades sålunda från 4.7 % i september 1875 till 2.6 % i mars 1876.

Kurserna och silverprisets dagsfluktuationer. Av vikt var att banken i sina noteringar (av fruktan för eventuella förluster?) inte tillät kurserna att fluktuera med de dagliga noteringarna på silvret, emedan spekulanterna i silver på börserna i Hamburg och London åtminstone tillfälligt kunde inverka på silvrets värde. Så kan t.ex. det abnorma värdefallet på silver i juli 1876 närmast karakteriseras som en lyckad spekulatio*n* i baisse.

Justering av kurserna enligt dagliga börsnoteringar av silvret kan ej ha försiggått före den 17 februari 1876. Intill denna dag inlöpte nämligen kurstelegrammen från ombudet Haller Söhle i Hamburg en gång i veckan, men London-telegrammen en gång i månaden, utom i speciella fall. Den 17 februari anhöll FBD emellertid om tvenne noteringar i veckan från Hamburg,¹ och från och med slutet av februari oscillerade kurskurvan mycket känsligt för variationerna i silverpriset. Från den 15 februari till den 15 augusti inträffade 36 kursändringar, medan silverpriset växlade 44 gånger.

Så täta kursändringar skapade självfallet oro på affärsmannahåll. Därjämte ville illvilliga rykten göra gällande, att banken försökte skapa sig vinster genom kursställningen. Då kursen från den 4 till den 8 mars sjönk med 1/2 % frågade Mbl: »Är detta en följd af motsvarande höjning af

¹ Konceptet i avgående kurstelegram 17 febr. 1876 lyder: »Da wir Kurse Dienstag Freitag Abend noticren wäre uns angenehm an diesen Abenden früh möglichst Kursdespeche zu erhalten besonders bei bedeutenderen Veränderungen Gold Silberpreises».

silfverpriset?»¹ Att banken inte kunde vinna något med att köpa växlar om kursen under växelns löptid föll (eller steg) med flere procent var klart. I stället rekommenderade Mbl, att banken efter hand borde höja priset på sina växlar för att sätta sig i säkerhet, »men denna stegring borde ske oberoende af tillfälliga prisväxlingar för dagen [H.B.] på en eller annan börs, varsamt och efter hand, enligt en förutbestämd plan [vilken? H.B.]; och sedan det önskade skyddet vunnits borde trafikanterna kunna påräkna helst någon tids stadga i kursen.»

Mbl räknade således med fortsatta värdefall på silvret, en sak varom ingen visste något. Just däri bestod kursnoteringens svårighet. Men, poängterade bladet, »banken är inte beroende av en större eller mindre vinst för året. Med stor mer eller mindre räntelös behållning på hand kan den sälja vaxlar till närmaste närhet af silfverexport.» En sådan uppoffring kunde inte fordras av en privatbank eller av bankirer, men FB:s monopolställning och ställning som centralbank förband den att hålla sina anspråk låga. »I synnerhet i en så svår tid bör Banken sälja så lågt att priset icke alls öfverstiger silfverexporten. Omgången och risken hindrar det oaktadt vaxelköpare att tillgripa denna utväg.» Fullt på det klara sade bladet sig inte vara, om banken även beaktade tillgång och efterfrågan i sina noteringar, men ville gärna få klarhet i saken. Svaret uteblev dock. »Må man tro, att spekulation icke alls ingår i densamma. Då verkar alltså endast det i utlandet noterade silfverpriset. Men såsom vi antyd, är en sådan notering efter skiftningarna för dagen icke välbe-
tänkt; den är förderflig för landets handel.»

Såsom de reglementsenliga bestämmelserna angående noteringarna tolkades i FBD och Bfge, förelågo även praktiska svårigheter att undgå förluster genom de dagliga växlingarna i silfvervärdet. Då noteringen skedde tisdag och fredag kvällar, var banken tvungen att onsdag, torsdag och fredag lösa in växlar enligt tisdagens kurs samt lördag, måndag och tisdag efter fredagens kursnotering, medan börspriset på silver i utlandet kunde variera högst betydligt under tiden. Spekulanter, som stodo i telegrafisk förbindelse med sina ombud i utlandet, kunde därför med lätthet göra sig goda förtjänster genom att sälja och köpa i rätt tid. Som statsbank måste FB träda emellan och samma dag tillmötesgå både efterfrågans och utbudets fordringar. Alltför stor differens kunde därför inte hållas mellan diskont- och växelkurserna. Bfge försökte senare råda bot på detta förhållande genom att i sin berättelse² till ständernas bank-

¹ Mbl nr 58 den 10 mars 1876, ledaren.

² Handlingar 1877—1878, IV, s. 10—15.

utskott vid lantdagen åren 1877—1878 föreslå en ändring av § 70 i bankreglementet i så måtto, att bankens noteringar skulle vara bindande för växelhandeln endast de dagar, då de kungjordes, medan banken övriga dagar berättigades att köpa växlar till priser, som fastställdes av FBD i vart fall. Filialkontorens växelhandel skulle inskränkas till noteringsdagarna. Bfge ansågo en sådan ändring även ägnad att gynna uppkomsten av en inhemsk börs. I bankutskottet fastslogs¹ emellertid, att FBD med stöd av tidigare förordningar v a r berättigad att begagna sig av tätare kurssättningar, blott kurserna höllos synliga under den tid de gällde. Något inflytande på uppkomsten av en börs ansåg utskottet däremot att en ändring inte skulle ha, emedan FB genom sina kurser dominerade valutahandeln.

I slutet av juni och början av juli 1876 föll silvervärdet katastrofalt. På börsen i Hamburg och i London noterades följande värdeförhållanden och priser vid ett fast guldvärde:²

Datum	I H a m b u r g			I L o n d o n	
	Silverpris RM per pfund	Värdeför- hållande silver till guld	100 RM i mk	Värdeför- hållande silver till guld	1 pund i mk
27 juni	75.60	1: 18.45	146.99	1: 18.78	30.56
30 juni	75.00	1: 18.60	148.18	1: 18.83	30.64
4 juli	75.40	1: 18.50	147.38	1: 19.21	31.25
7 juli	71.50	1: 19.51	155.43	1: 20.03	32.60
11 juli	70.50	1: 19.79	157.66	1: 19.50	31.73
14 juli	71.25	1: 19.58	155.99	1: 19.61	31.89
18 juli	72.00	1: 19.38	154.40	1: 19.61	31.89
21 juli	73.25	1: 19.04	151.69	1: 19.26	31.34

Guldets pris utgjorde i Hamburg 1395 RM per pfund (= 500 g), i London beräknades värdeförhållandet enligt på s. 17 angivet sätt. Banken noterade vid dessa silverpriser följande kurser på Hamburg och London:

¹ Handlingar 1877—1878, IV, bankutskottets betänkande nr 4, s. 5—6.

² Anlända kurstelegram 1876 och Bankutskottets berättelse öfver verkställd granskning af Finlands banks styrelse och tillstånd. Handlingar 1877—1878, IV, U.B. XIX, Tab. IV. Förenings-Banken, som noga följde silverprisets växlingar i London har antecknat följande priser i pence per ounce standard silver:

23 juni	51	14 juli	48
30 juni	50	21 juli	48 $\frac{3}{4}$
4 juli	49 $\frac{1}{4}$	25 juli	50
7 juli	47	28 juli	51—51 $\frac{1}{4}$

»Diverse Anteckningar», Nordiska Föreningsbankens arkiv.

Datum	H a m b u r g		L o n d o n	
	Växelkurs	Diskontkurs	Växelkurs	Diskontkurs
28 juni	144.10	143.60	29.55	29.45
1 juli	146.10	145.60	29.95	29.85
5 juli	147.20	146.70	30.15	30.05
8 juli	150.00	149.50	30.75	30.65
12 juli	150.00	149.50	30.75	30.65
15 juli	148.50	149.00	30.75	30.65
19 juli	149.40	148.90	30.75	30.65
22 juli	149.10	148.40	30.65	30.50

Siffrorna visa den mer eller mindre förtvivalade situationen. Då läget var som sämst (den 7 juli i London och den 11 juli i Hamburg) hade finska marken förlorat 29.2 % resp. 27.7 % av sitt metallvärde eller drygt en fjärdedel. De av banken noterade kurserna gav marken ett något förmanligare värde: diskontkursen 30.65 på London stod 21.5 % under pari, diskontkursen 149.50 på Hamburg låg åter 21.1 % under pari. Stegringen från föregående notering av silvret utgjorde inte mindre än 6.0 % i London och 6.5 % i Hamburg. Med hänsyn till den ryska kursen var det dock en omöjlighet att företaga en så kraftig höjning av respektive kurser.

Sedan årets början hade nämligen markkursen på rubel stigit i samma proportion som övriga kurser. Diskontkursen för 100 rubel hade gått upp från 346.00 till 391.50 den 5 juli och växelkursen från 349.00 till 394.50. En förhöjning om 6 % från nivån den 5 juli skulle ha gett en diskontkurs om 414.15 och en växelkurs om 418.17, räknat då enligt priset på silver i London. Enligt Hamburg-noteringen (Brief) skulle stegringen ha blivit 8.3 % på kursen den 5 juli, 394.50 växel och 391.50 diskont, varför de nya kurserna på rubeln skulle ha legat långt högre än pariteten mellan marken och rubeln, växelkursen på 427.30 och diskontkursen på 423.72. (Enligt Geld-priset på silver på Hamburg-börsen skulle kursstegringen ha blivit 10.1 % och motsvarande kurser på rubeln 434.46 och 431.94.)

Brief-kursen låg normalt som grund för beräkningarna av växlingarna i silverpriset, varför Geld-värdet inte alls kunde komma i fråga härför, i all synnerhet som silverpriset i London redan då sades vara i fallande. Redan ett prisfall om 6 procent på silvret höjde rubelkursen över pari varför silverrubler kunde importeras till landet med god förtjänst. Av dessa orsaker höjdes kursen inte ens så mycket¹ utan endast 2 %, varigenom

¹ Ändå konstaterade HD i nr 183 den 9 juli att kursen på Ryssland och utlandet steg »med förfärande hastighet».

den ryska växelkursen ställdes på 402.50 och diskontkursen på 399.50. Växelkursen stegrades den 19 juli till 403.00 och diskontkursen till 400.00, men därefter vidtog nedgången ånyo.

Ordföranden i FBD friherre Gustaf von Troil befann sig vid tiden för denna händelse på inspektionsresa till Uleåborg och tillrådde telegrafiskt, att »taga rubeln à 403 som norm vid kursnoteringen och ställa öfriga mynt derefter».¹ Kurspekulanterna synas ha varit på sin vakt och haft för avsikt att begagna sig av situationen. Vissa rykten förmälde, att en två-årig blankokredit om flere tusen RM skulle ha sökts hos Haller Söhle. Ordföranden von Troil fann det därför rådligt att varna för dylika papper, varjämte han yrkade på att »en kursreglering borde energiskt påskyndas och genomföras med överraskning».² I Helsingfors ansåg man dock alla ändringar vara överflödiga, som det hette, »sålänge man är i Hamburg pank och ej vet efter hvilken norm öfvergången till guld sker. Vi få ännu sälja flere miljoner innan detta inträffar.»³

»*Temporär tvångskurs*». En kursreglering kom emellertid till stånd. I början av augusti ingick guldmyntfotkommittén med hemställen om preliminära åtgärder för guldmyntfotens införande, vari ingick bl.a. att inlösningsplikten skulle upphävas. Samtidigt visade silvermarknaden tecken till förbättring. Från den 21 juni till den 15 och 8 augusti⁴ steg silvervärdet med c. 10 %. FBD fick därigenom anledning att försöka stabilisera kursen på en ny lägre nivå. Jämförd med nivån den 8 juli var ställningen den 16 augusti år 1876:

	Den 8 juli 1876		Den 16 augusti 1876		Växelkursen den 16 aug. i % av noteringen den 8 juli
	Växelkurs	Diskontkurs	Växelkurs	Diskontkurs	
London	30.75	30.65	27.80	27.60	90.4
Hamburg	150.00	149.50	135.50	134.60	90.3
Paris	122.00	121.50	110.00	109.10	90.2
Amsterdam	253.50	252.50	228.80	226.80	90.3
Stockholm	170.10	169.60	153.70	152.60	90.4
Petersburg	402.50	399.50	364.00	359.00	90.4

¹ Telegram från Uleåborg till Helsingfors den 26 juli 1876.

² Telegram från Jakobstad till Helsingfors den 11 juli 1876.

³ Telegram från Jakobstad till Helsingfors den 11 juli 1876, randanmärkning.

⁴ I början av augusti gjorde emellertid franska finansministern bruk av sina fullmakter och inställde silverutmyntningen i Paris och Bordeaux. Dekretet kungjordes i Journal officiel och intogs som notis i HD nr 223 den 18 aug. 1876.

På 5 veckor hade kursen således gått ned med c. 10 %. På den nya nivån »stabiliserades» den för drygt en månad »till allmän belåtenhet och båtnad», trots att silverpriset varierade. De starka kursfluktuationerna månaderna förut hade utövat ett förlamande inflytande på affärsverksamheten.¹ Glädjen över förbättringen var dock inte långvarig, ty redan den 14 oktober blev åter en generell förhöjning nödvändig. Denna kursstegring föreföll så mycket oförklarligare, som silverpriset samtidigt visade en tydlig förbättring. Förklaringen låg dock i en kursnedgång på rubeln.

Kursfall på kreditrubeln. Systemet med guldförsändelser till utlandet för att upprätthålla kreditrubelns ställning hade inte lett till åsyftat resultat. »I så måtto», säger Zieliński, »hade systemet lyckats, att pappersrubeln under denna tid hållit sig på en höjd av 81.8 silverkopek och att 66 miljoner rubel kreditbiljetter inlösts.»² Då kriget mot Turkiet stod för dörren, kunde metallbeståndet inte längre minskas, varför försäljningarna³ inställdes i oktober 1876. Beslutet hade till följd att de banker, som på börserna i Petersburg hade opererat för riksbankens räkning, undandrog sig försäljningen av dess växlar. Följden var osäkerhet på börserna och ett hastigt prisfall på rubeln från ingången av oktober 1876. I den ryska pressen började man öppet kritisera⁴ den förda valutapolitiken, som i vårt land fått erkännande bl.a. av Mbl.

I stället för att sänka den ryska kursen, företog sig FBD att, tvärt emot vad silverpriset hade fordrat, höja guldvalutorna och sänka rubelkursen från 364.00 till 358.00 den 14 oktober 1876 (växelkurs) och fördelade på detta sätt kursfallet på rubeln på alla kurser. I en notis den 15 oktober noterade HD det »godtyckliga» i denna åtgärd och påpekade, att allmänheten kunde bibringas uppfattningen att silvret åter vore i fallande samt att FBD ville »göra våra öfriga vaxelkurser på utlandet beroende af ryska kreditsedelns fluktuationer, från hvilket inflytande vår myntreform [1865 års reform] främst afsett att befria våra myntförhållanden».⁵ Förhöjningen av kurserna hade faktiskt skett av mindre vägande

¹ HD nr 281 den 15 okt. 1876, Finlands Banks vaxelkurser.

² Zieliński, a.a., s. 46.

³ I sin år 1879 offentliggjorda plan Zur Reform des russischen Geldsystems fördömer W. Goldmann den förda politiken: »Wir erinnern nur an den Versuch des Jahres 1862 und den Goldverkauf unmittelbar vor dem Kriege, in welchen beiden Fällen die aufgewendeten Mittel sich als durchaus verschwendet erwiesen haben», s. 3, nämnda arbete.

⁴ HD nr 282 den 16 okt. 1876, På Petersburgs börs.

⁵ HD nr 281 den 15 okt. 1876, Finlands Banks vaxelkurser.

skäl. Inlagan föranledde en signatur N. (= Neovius) att försvara bankens notering såsom mera »naturlig» än den föregående månadens noteringar. Sålänge Finland saknade en börs komme kursen i alla händelser att vara mer eller mindre konstgjord och icke naturlig, dvs. rätta sig efter den internationella handelns resultat. Men så långt sig göra låter, borde kursen rätta sig efter »silfverpriset, tillgången och efterfrågan, diskontot etc».¹ Genom nämnda förhöjning närmades i verkligheten markkursen och silfverpriset till varandra. Skribenten påpekade vidare, att man just de dagarna på alltför nära håll haft tillfälle att se, vart konstgjorda kurser kunde leda och att man borde taga varning därav. Inlagan föranledde HD till en snabb korrigerings av sin intrampning: tidningens mening var inte att försvara en notering betydligt över silfvervärdet, utan endast att poängtera det egendomliga i att »Banken vid den nu inträffade omsvängningen i sina noteringar gått i tvärt motsatt riktning mot silfverprisets gång».² Det nya systemet var tidningen villig att beteckna som en övergång till ett bättre. Det förra hade kunnat bestå endast, emedan bland allmänheten hade rått osäkerhet, huruvida rätten att införa silver till präglings skulle kvarstå eller ej. Därom rådde dåmera inte någon tvekan, ty senaten hade erhållit rätt³ att på administrativ väg upphäva präglingsrätten och tillståndets publicering var att vänta. Då rubelstyckenas gångbarhet emellertid inte hade upphävts, hade grunden för åtgärden, såsom tidningen framhöll, blivit vacklande, vilket synbarligen föranledde banken att ändra sin kurspolitik.

Händelserna den 14 oktober 1876 blevo upptakten till ett kursfall på rubeln av samma storleksordning som under Krimkriget dagar. Orsaken var av politisk natur. Den 28 september/10 oktober var rubelns värde i Petersburg 67 kopek (i Hamburg 65), 8/20 oktober 64 (62) och den 19/31 oktober 65 (64) kopek. Därefter kan konstateras en sporadisk förbättring, men på den politiska fronten inträffade den 13 november mobiliseringen av 6 armékårar mot turkiska gränsen. Under intrycket därav föll rubelns värde på börsen i Hamburg till 59 kopek silver och i Petersburg till 61. Då den utnämnde överbefälhavaren för armén, storfurst Nikolai, den 5 december reste ned till högkvarteret, sjönk kursen ytterligare på börsen. Vid tiden för diplomatkonferensen i Konstantinopel i början av år 1877 visade kursen en tendens att stiga så länge turkarna voro förhandlingsvilliga, men så snart konferensens utgång var klar den

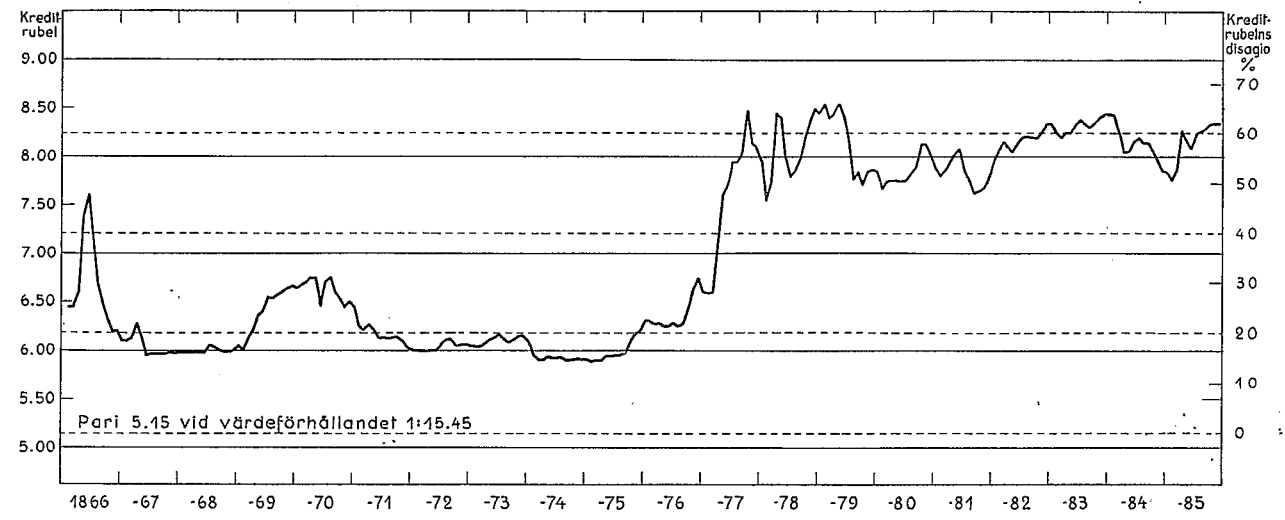
¹ HD nr 286 den 20 okt. 1876, Till Red. af H:fors Dagblad.

² Ibidem.

³ Se s. 189—190 och 212.

Diagram 6. Börskursen på guldbalvimperalen i St. Petersburg åren 1866—1885.

Enligt tabell 7.

13 februari (n.st.) började kursen åter att dala. Då Turkiet den 31 mars 1877 vägrade att lämna de fordrade garantierna för de kristna, föll kursen på en månad katastrofartat från 248 till 219 i Hamburg och från 252 till 220 i Petersburg. Av pappersrubelns värde återstod dåmera endast 55 kopek i silver. Den 24 april var kriget ett faktum och något hopp om att kunna förbättra kursen hyste inte den ryska regeringen. Rysslands finansiella ställning var i själva verket så ansträngd, att finansministern von Reutern lämnade in sin avskedsansökan¹ då kriget förklarades, emedan han ansåg att kriget skulle utarma landet. Som väl var för myntreformens lyckliga genomförande i vårt land, stannade han dock kvar på sin post så länge kriget varade. Under sommaren skedde inga plötsliga kursfall, men rubelns värde dalade sakta och säkert i den mån kriget finansierades med sedelpressarna. Under åren 1877—1878 ökade utelöpande beloppet kreditbiljetter med 400 miljoner rubel. Resten av de totala krigskostnaderna, 1 114 miljoner rubel, täcktes genom inrikeslån.² Vid tiden för kampen om Plevna stod rubelkursen som lägst, den 11/24 oktober 1877 på 196 3/4 i Petersburg och 193 i Hamburg, motsvarande 22 15/16 pence per rubel. Av rubelns silvervärde återstod dåmera knappt hälften. Jfr diagram 6.

Det inbördes värdeförhållandet mellan marken och rubeln borde teoretiskt inte ha undergått några växlingar på grund av silverprisets fall. Kursstegringen, som försiggick på Ryssland intill slutet av juli 1876, kan därför anses vara mer eller mindre omotiverad. Då silvervärdet åter började stiga, var det naturligt att även rubeln drogs tillbaka i rätt fåra. Dessutom måste man hålla i minnet, att rubeln var lagligt betalningsmedel i Finland om ock till mindre belopp, i vilka den räknades lika med 4 mark. Å andra sidan kunde rubelkursen inte heller med hänsyn till exportens fordringar nedsättas alltför snabbt. Man har därför att vänta en övertvärdering av rubeln under dessa månader av nedgång, medan en undervärdering hade varit det naturligare. För att belysa saken framläggas här indexsiffror för rubelkursen i Hamburg och Petersburg i jämförelse med rubelkursen i Finland och silverpriset medio och ultimo varje månad. Siffrorna äro anförda enligt till Finlands Bank inkomna kurstelegram och enligt dess noteringar. Petersburgs-noteringen är den lägsta för dagen. Sista kolumnen anger priset på rubeln enligt Petersburgs-noteringen reducerad till enhetligt silvervärde.

¹ *Zieliński*, a.a., s. 47.

² *Ibidem*, s. 47.

Index för rubelns notering i Hamburg, Petersburg och Finlands Bank
oktober 1876—juni 1877.

	Index för rubelkursen i			Index för RM-kursen i Helsing- fors (växelkurs) Pari 123.48 = 100	Värdeför- hållande guld till silver (15.50: 1 = 100)	Index för rubelnote- ring i Pe- tersburg reducerad till enhet- ligt silver- värde
	Hamburg	Petersburg	Helsingfors			
	Pari (100 rubel = 323.93 RM) = 100	Pari (100 rubel = 323.93·RM) = 100	Pari (1 ru- bel = 4 mk) = 100			
År 1876						
Oktober						
3	80.3	82.7	91.0	109.8	116.3	99.0
13	79.8	80.6	89.5	110.5	116.5	97.2
31	77.8	79.6	88.3	110.7	115.1	94.7
November						
14	76.9	78.1	87.0	111.1	113.6	91.7
28	74.4	75.9	84.8	111.1	111.1	87.0
December						
5	73.3	75.0	83.1	111.1	109.1	84.1
15	74.9	76.8	82.3	108.0	104.7	81.5
29	74.6	76.6	83.1	108.0	107.8	84.4
År 1877						
Januari						
15	75.5	77.5	84.4	108.7	106.3	83.8
31	76.4	78.4	85.0	107.9	105.3	83.7
Februari						
15	77.0	78.6	85.3	108.2	105.9	84.4
30	76.6	78.0	84.6	108.2	108.5	86.5
Mars						
15	76.6	77.6	84.3	108.0	110.5	88.1
30	76.6	77.8	86.0	110.5	112.1	89.9
April						
15	72.2	71.6	79.4	110.1	112.1	83.7
30	67.6	67.9	72.8	106.6	112.1	80.1
Maj						
15	66.5	67.9	73.3	106.3	110.8	78.7
30	66.1	67.3	69.5	102.4	112.5	79.8
Juni						
15	66.5	67.8	70.0	102.3	112.1	79.9
30	66.2	66.8	69.0	102.8	112.7	79.5

Det väsentligaste, som framgår ur uppställningen är följande:

1) En förbättring av silvervärdet infaller under tiden 3 oktober—15 december (index sjunker från 116 till 105), varefter en ny försämring inträffar (index stiger till 113 den 30 juni 1877).

2) En motsvarande förbättring av markens kurs visar sig ej i noteringen på riksmarken. Tvärtom försämras index från 110 den 3 oktober till 111 den 28 november år 1876. I december rättar den sig efter silvervärdet men håller sig stabil under tiden 15 december—15 mars 1877, varefter en nedgång kan konstateras;

3) Genom en kursstegring i oktober—november och genom en förbättring av silvervärdet uppnås paritet med metallen i slutet av november (vardera index stå på 111). Från början av december till medlet av februari 1877 ligga kurserna något högre än metallvärdet skulle förutsätta och fluktuera till en början med metallen, men hålla sig därefter varaktigt under och variera med silverpriset. Från april börjar ett kursfall;

4) FBD noterade rubeln för högt. I början av oktober står index på 91, men i Petersburg på 83 eller 8 poäng lägre. Differensen minskas dock till 5 poäng i medlet av december, stiger till 8 poäng ultimo mars 1877 och är 2 poäng i slutet av juni. Elimineras man den av silvervärdets fall förorsakade försämringen av rubeln erhålles ett indextal c. 9 poäng högre;

5) Markkursen på rubeln sjunker i samma proportion som riksmarkkursen under oktober—november, men då rubeln den 5 december står lägst, är index 83 i Helsingfors men 73 i Hamburg och 75 i Petersburg. För markkursen är stegringen från den 5 december till medio februari 1877 svagare än för riksmarkkursen och kursfallet från den 15 februari åter starkare.

Det framgår således att FBD under tiden oktober 1876—mars 1877 i stor utsträckning rättade sina kursnoteringar efter kreditrubeln. Kurs-sänkningen i enlighet med silverpriset i december 1876 (men även enligt rubelkursen) måste sättas i samband med senatens då fattade beslut, att låta frågan om inskränkning av utmyntningsrätten tillsvidare bero.

Att banken kunde hålla sina kurser högre än silvervärdet möjliggjordes genom att växel- och diskontkurserna höllos nära varandra. Mbl påpekade, att »ingen frestelse förelåg med denna differens, trots att tillgången på börsspekulanter var stor». Enligt samma artikel, tydligen skriven av Snellman, skulle »förändringen i noteringssättet» varit en följd av en påstöt från »Bankutskottet».¹

Kursnedsättningen fr.o.m. april skedde i syfte att uppnå värdeförhållandet 1:15.50 mellan silvermarken och guldvalutorna. Denna nedsätt-

¹ Mbl nr 138 den 18 juni 1877, ledaren Myntfrågan och kurserna. Håller påståendet streck, hade lantdagen visat prov på direkta ingrepp i FB:s förvaltning.

ning försiggick raskt från slutet av april. Växelkursen på London sjönk härvid från 27.50 den 25 april till 25.50 den 29 maj med en kursdifferens om 50 penni.

Mbl, som konsekvent höll på sin linje, att en höjning av markens värde vore av ondo, kritiserade den häftiga nedsättningen. Någon fara förelåg ju inte för banken, så låg som diskontkursen hölls, och dessutom kunde ju senaten numera ingripa enligt kejsarens beslut i utmyntningsfrågan. Därför »skulle det minskat o r ä t t v i s a n [H.B.] af den antagna konverteringskursen, om Banken blott steg för steg nedsatt sin notering ända till den dag, den nya myntenheten blir gällande. Ty, fördelen af, att inga nya affärer under hög kurs uppgöras, motväges af hindret att småningom afveckla tidigare uppgjorda affärer med ett måttligare kursfall och alltså med en måttligare förlust för dem, som äro dömda att förlora. Vid nya affärer skulle nog i all händelse den säkert motsedda konversionen tagits i beräkning.»¹

Metallväxlingen upphävd 1 juli 1877—1 juli 1878. Myntreformens praktiska genomförande gjorde det nödvändigt att FB:s skyldighet att inlösa sedlarna med metall upphävdes under den tid det nya guldmynnet präglades. Den i denna avsikt den 7 juli 1877 etablerade kursen utgjorde jämförd med parivärdet:

	Växelkurs	Diskontkurs	Silverparitet	Guldparitet
Petersburg, mark per 100 rubel . . .	269.00	259.00	400.00	400.00
London, mark per £	25.60	25.40	25.23	25.22
Paris, mark per 100 franc	101.50	100.60	100.02	100.00
Hamburg, mark per 100 RM	124.80	123.80	123.48	123.46
Amsterdam, mark per 100 gulden .	211.40	209.70	208.37	208.32
Stockholm, mark per 100 kronor ..	141.60	140.50	138.92	138.89

Differensen mellan växelkursen och diskontkursen kom sålunda att utgöra på Petersburg 2.5 %, på London, Hamburg, Amsterdam och Stockholm 0.8 % samt på Paris 0.9 % beräknat på silverpariteten, och för att göra all spekulation olönsam inskränktes den ytterligare den 22 augusti. Efter de senaste årens otaliga fluktuationer var en stabil kurs, om ock en »tvångskurs», helt säkert av välgörande inverkan på affärlivet. London- och Paris-kurserna höllos stabila hela året 1877, medan kurserna på Hamburg, Amsterdam och Stockholm fluktuerade något. Den ryska kursen fortfor att falla till den 17 oktober (till 231.50 och 239.50), men visade sedan en tendens att stiga.

¹ Mbl nr 138 den 18 juni 1877, ledaren Myntfrågan och kurserna. Jfr kap. IX.

En tilltagande brist på utländsk valuta gjorde sig gällande under år 1878. Då den storpolitiska situationen dessutom var labil och betydande kursfluktuationer inträffade på de stora valutabörserna i Europa, främst då på børsen i Petersburgs, ansåg sig FBD tvungen att hålla sådana kurser på den utländska valutan, att de »åtminstone i någon mån säkerställde Banken emot förluster».¹ Högst stodo bankens växelkurser på

Petersburg den 1 februari med 285.00,

London den 27 mars—15 maj med 25.70,

Paris den 27 mars—1 maj med 102.40 och den 1 maj t.o.m. 102.90,

Amsterdam den 1—14 maj med 211.50,

Hamburg den 7—14 maj 126.20, samt

Stockholm den 27 mars—14 maj med 142.00.

Då ett närmande till parivärdet hade varit det naturliga, väckte denna stegring Bfges uppmärksamhet med hänsyn till den förestående guldutväxlingen. Prof. G. Z. Forsman framhöll i Bfge, att detta noteringssätt kunde »hos allmänheten väcka berättigadt tvifvelsmål derom, huruvida Banken verkligen hade för afsigt, att den första instundande Juli öppna sina luckor för guldutväxling, emedan i sådant fall äfven Bankens egen säkerhet borde påkalla ett upphörande af hvarje artificiell kursförhöjning.»² FBD: sordförande Gustaf von Troil påpekade, att avsikten var att närma kursen efterhand till den normalkurs, som borde bli gällande då inlösningen av sedlarna mot guld började. Därmed läto sig Bfge för tillfället nöja, men då någon åtgärd ej hördes av, utan kursen tvärtom steg, följde en skarp reprimand från Bfges sida den 2 maj 1878. Bfge framhöllo, att då allmänheten inte kunde bedöma situationen, kunde stegringen tolkas som direkt stridande mot beslutet att införa guldmyntfot och att avskaffa »tvångskursen» samt så att svårigheter för myntreformens genomförande på bestämd tidpunkt skulle ha uppstått. Från FBD:s sida borde ha beaktats, att »tvångskursen för Bankens sedlar hufvudsakligen är påbjuden af det praktiska skäl, att en tid behöfts för fastställandet af de nya guldmyntens utseende samt, sedan detta skett, deras pregling, men ingalunda är att anses såsom föranledd af den för införandet af tvångskurs eljes vanliga orsaken, brist på metallisk valuta; till följd hvaraf en kursnotering, som utan denna tillfälliga tvångskurs vore omöjlig, med skäl kan anses sakna verkligt berättigande. Då härtill komme, att en hastig öfvergång till de noteringar nära de resp. myntslagens parivärde, som blir en själffallen följd af guldmyntfotens införande som enda lagligt

¹ Bfges prot. den 12 april 1878, von Troils yttrande.

² Bfges prot. den 8 april 1878.

betalningsmedel, måste medföra skadliga verkningar å landets transaktioner med utlandet»¹ fann Bfge, att de av FBD anförda skälen för en förhöjning måste ge vika för ovannämnda synpunkter. Bfges inställning delgavs FBD redan vid en muntlig överläggning i april. Nu tillhölls FBD skriftligen att inte vidare »uppskjuta med tillämpandet af sådant noteringssätt, som småningom närmar vaxelkurserna till den ståndpunkt, hvilken från och med den 1. nästkommande Juli, då guldutvexlingen skall vidtaga, måste blifva den normala».²

Den väntade sänkningen, som definitivt tillkännagav att guldutväxlingen skulle börja och tvångskursen upphöra, kom slutligen den 15 maj, och genom fyra sänkningar över lag i juni fördes kurserna ned till pari. Den 1 juli, då luckorna öppnades för guldutväxling, voro noteringarna följande:

	Växelkurs	Diskontkurs
Petersburg	262.00	254.00
London	25.20	25.08
Paris	100.10	99.50
Hamburg	123.70	123.00
Amsterdam	208.00	206.50
Stockholm	139.30	138.60

Noteringen av bankens kurser på utländsk valuta mätt med en värde-mätare, som mer och mer själv föll i värde jämfört med andra varor, hade i mångt och mycket varit en kryssning mellan blindskär på ett av tidvatten, storm och korsvindar upprört hav. Det kan därför inte förvåna, att FBD inte alltid fann den rätta linjen och att misstag begingos, som voro värda kritik och som även skarpt nagelforos, men i det stora hela hade Banken bevarats från större förluster och markens värde hade på utrikes ort sjunkit långt mindre än rubelns. En god del av berömmet för framgången i kurspolitiken tillkommer dock Bfge och främst dess ordförande Robert Montgomery.

¹ Bfges prot. den 2 maj 1878 och brevkoncept nr 44 s.d.

² Ibidem.

K a p. I I I.

SPEKULATION I SILVER OCH FRÅGAN OM SILVERSÄRRNING.

Spekulation i silver. Den andra svagheten, som vidlåde myntreformen år 1865 var, som inledningsvis nämndes, att det ryska silvermyntet enligt kejserliga förordningen av den 8 november 1865 fortfarande var lagligt betalningsmedel i Finland vid sidan av mark och penni och således måste tagas emot av Finlands Bank till sitt nominella värde. Så länge värdeförhållandet mellan silver och guld förhöll sig som 1:15.50 medförde det fullhaltiga ryska silvret självfallet ingen direkt fara för banken eller för markens värde. Dessutom hade silvermyntet, sedan ryska riksbanken emitterat sitt inkonvertibla pappersmynt, trängts ut ur rörelsen i Ryssland och låg, om det inte hade nedsmälts, oanvänt i utlandets bank- och kassavalv. Ryska riksbanken inköpte detta silvermynt enbart efter vikt och finhet. Situationen förändrades emellertid i och med silvrets värdefall. Det låg nära till hands att vid fullgörandet av en betalning i Finland inköpa detta silvermynt efter vikt och till förmånligt pris för att sedan vid likvidens fullgörande kunna räkna med myntets nominella värde.

Sitt inköpspris på silvret rättade den ryska riksbanken noggrant efter silverprisets växlingar på de större börsplatserna. En första känning av hur denna inköpstransaktion påverkade FB:s ställning vid en fortgående depreciering av metallen fick man redan på hösten 1873. I september meddelade nämligen ryska riksbanken genom kungörelse i tidningspressen,¹ att den satt ned sitt inköpspris för silver b å d e i p l a n t s o c h m y n t a t från 26.40 till 26.30 rubel² för ett ryskt skålpund. Finlands Bank utsattes därigenom för risken att inlösa dessa deprecierade rubler till ett högre värde än emissionsbanken själv. I en hemställan³ till Bfge

¹ Enligt Bfges prot. den 27 sept. 1873 ingick kungörelsen i Journal de St. Petersburg nr 229 den 12—13 sept. 1873; BD 11/266 1873; Jfr s. 66.

² Jfr *Zielinski*, a.a., s. 45—46.

³ FBD:s skr. nr 1 570 till Bfge den 24 sept. 1873, Till Bfge ank. brev 1873.

anhöll FBD därför om rätt att inlösa dessa mynt till samma pris som riksbanken noterade för dagen. I ett preliminärt svar fann dock Bfge,¹ att FBD enligt förordningen av år 1865 alltfört var skyldig att taga mot det fullhaltiga ryska silvermyntet till nominella värdet, dock endast i likvid. Därmed var frågan dock endast provisoriskt ordnad.

Redan under sommarens lopp hade banken inlöst flere större partier silver, som av allt att döma hade anskaffats över Stockholm. FBD konstaterade t.o.m. att dessa affärer hade tagit god fart. Silvermyntet användes här dels i likvider, dels för inköp av postremissväxlar, tydligen avsedda för nya silverinköp. »Då denna industri syntes antaga alltför stor utsträckning», delgav FBD en av spekulanterna, handlanden F. L. Heimberger, att sådan växling inte vidare skulle medgivas honom, ty »det torde inte åligga Finlands Bank att emot silfver utgifva sedlar till obegränsadt belopp», en motivering, som avgavs endast inför Bfge.² Samtidigt ingick FBD den 24 september 1873 till Bfge med anhållan om att nådig tillåtelse skulle utverkas för banken »att emottaga silfver, såväl myntadt som i plantsar, till det pris som af Riksbanken i Kejsardömet noteras»³ i avsikt att på så sätt kunna bromsa upp spekulationsivern.⁴ Skrivelsen undertecknades av bankodirektörerna August Florin, Otto Reinhold Frenckell och t.f. bankodirektörerna Paul Frans Vilhelm von Hausen och Emil Reinhold Strömberg, av vilka ordföranden Florin synes ha varit den drivande kraften. Vatten på sin kvarn fick FBD, då två dagar senare filialdirektören för Nordiska Aktiebancens för Handel och Industri kontor i Helsingfors, handlanden Fredrik Kristian Nybom, muntligen förfrågade sig hos bankodirektör Florin om möjligheterna att få ett parti ryska rubler inväxlade eller godkända som betalning för växlar lydande på holländska floriner eller för remissväxlar. Svaret blev dock nekande med en hänvisning till ryska riksbankens kungörelse. I en förklaring till Bfge angavs som motivering för avslaget, att tillströmningen till banken av ryskt silvermynt måhända kunde bliva så stor och

¹ Bfges prot. den 26 och 27 sept. 1873, samt brevkoncept nr 54 s.d. Av Bfge reserverade sig prosten F. W. G. Hjelt och föredrog formuleringen: »— — endast vid likvid, men icke vid vaxling och köp av vaxlar, emottaga sådant fullhaltigt och fullviktigt Ryskt silfvermynt, som omnämndes i återopade Nådiga förordning af den 8. November 1865.»

² FBD:s skr. nr 1 623 till Bfge den 4 okt. 1873, Till Bfge ank. brev 1873. Skrivelsen utgör svar på Bfges uppmaning den 30 sept. 1873 till FBD att inkomma med förklaring i affären Heimberger-Nybom.

³ FBD till Bfge nr 1 570 den 24 sept. 1873, Till Bfge ank. brev 1873. Jfr Bfges prot. den 26 och 27 sept., 6 okt. och 10 nov. 1873.

⁴ Jfr *Björkqvist*, Om den internationella bimetalismen . . . , s. 29—31.

förlustbringande, att banken ej kunde möta den.¹ Nyboms anhållan hade, sadet det, avvisats endast i avvaktan på tillåtelse att få inlösa silvret efter vikt.

Protest av Heimberger-Nybm mot vägrad silverinlösnng. FBD:s lagstridiga förfaringssätt väckte naturligtvis vederbörandes gensaga. Skrivelsen, som uppsattes och inlämnades till Bfge av friherre Hans Gustaf Boije, är i så måtto anmärkningsvärd, att den var ett uttryck för den allmänna opinionen och tangerar alla de problem, som skulle uppstå i samband med denna fråga. Efter att ha konstaterat åtgärdens olaglighet framhålles, att den skall »skada landets handel och industri i allmänhet, bringa olycka och ruin åt enskilda, störa våra grannliga relationer till Kejsardömet, motverka de välsignade följderna af myntreformen, om Finlands Bank, som faktiskt är landets silfver reservoir, vägrar att i betalning för de valutor, Banken handhar och har till uppgift att handla med, emottaga landets gällande mynt med rubelprägel».² Hittills, påpekades det, hade detta mynt gällt som lagligt betalningsmedel, och komme åtgärden att leda till rättegångar. Förövrigt hade FBD »ingenting publicerat om att Banken numera icke emottager i betalning fyra- och tvåmarkssilfverstycken med Kejsardömet's prägel» avslutades skrivelsen rätt bitande.

Redan innan Bfge den 10 november 1873 slutgiltigt hade behandlat protestskrivelsen, som väckte berättigad uppmärksamhet, och FBD:s anhållan att få inlösa silvret efter vikt hade FBD ställt sig Bfges preliminära utlåtande till efterrättelse. Kontroversen avgjordes därmed. I FBD och Bfge togs frågan emellertid upp till ny behandling i annan form.³

Bestämmelsen om förslitit mynts gångbarhet förtydligas. Bristerna i lagstiftningen angående det förslitna myntet och dess inväxling hade genom händelsen på ett markant sätt kommit i dagen och kunde ej längre undgå att påkalla Bfges uppmärksamhet. Vid en provvägning av ett parti förslitna rubel- och 50-kopeksstycken visade det sig, att de förra med 2 % och de senare med 3 % underskredo den medelvikt, som föreskrefs i förordningen.⁴ Några klara bestämmelser funnos inte heller att tillgå i

¹ FBD:s skr. nr 1623 till Bfge den 4 okt. 1873.

² Heimberger-Nyboms skr. till Bfge den 26 sept. 1873, Till Bfge ank. brev 1873.

³ Bfges prot. den 27 sept. 1873 och Bfges brevkoncept nr 54 till FBD s.d.

⁴ Enligt förordningen av den 8 nov. 1865 gällde följande vikter: för rubeln 4 solotnik 82.56 doli, för 50-kopeksstycket 2 solotnik 41.28 doli och för 25-kopeksstycket 1 solotnik 20.64 doli kopparn medräknad. Storfurstendömet Finlands Författnings-Samling 1865 nr 34. I FB kasserades silvermynten om förslitningen var så stor att medelvikten utgjorde för rubler 4 solotnik 77.5 doli, för 50-kopeksstycken 2 solotnik 38 doli och för 25-kopeksstycken 1 solotnik 18.5 doli. 1 solotnik = 96 doli = 4.266 g.

den ryska lagstiftningen för rubeln, enligt vad ordföranden i Bfge, Montgomery, hade erfarit. Då alltså behovet av en ny författning — eller ett förtydligande av den gällande — var trängande, hemställde FBD¹ på uppmaning av Bfge den 3 november 1873 att en sådan skulle utfärdas i ärendet.

Enligt Bfges mening var spekulationen inte en övergående företeelse. Snarare ansåg man, att den skulle tilltaga och enligt uppgifter som stodo Bfge till buds »från andra håll har det bekräftats, att dylika undervigtiga myntstycken begynt i allmänna rörelsen förekomma».² I Bfges skrivelse till HKM heter det vidare, att den i Europa av allmänt bekanta orsaker förorsakade rubbningen i värdeförhållandet mellan silver och guld »kan enligt allmänna ekonomiska lagar icke undgå att hafva den verkan, att internationella liqvider i de länder, hvarest silfver utgör laglig värdemätare, företrädesvis skall saldera sig i nämnde metall, och uppenbart är att derest tillfälle dertill erbjudes, för sådant ändamål i främsta rummet skola användas myntstycken af denna metall, hvilka i landet der liqviden göres, hafva gångbarhet såsom lagligt mynt».³ Fara förelåg verkligen att det underhålliga myntet skulle fördriva icke blott det ryska utan även det fullviktiga inhemska silvermyntet ur rörelse (genom nedsmältning eller export). Det enda medlet att avvärja saken var, som Bfge påpekade, en lagstiftning i ärendet. Det är nämligen att märka, att myntlagen av den 8 november 1865 inte innehöll något stadgande om, hur mycket myntet genom nötning och förslitning fick avvika från den i utmyntningslagen fastställda minimivikten. Ej heller ingick anmärkning därom i kejsrerliga manifestet av den 12 juni 1860. I så fall, att kejsrerliga manifestet av den 9 april 1840 då ännu kunde anses vara i kraft, förefanns nog ett lagrum därom, men saken förbättrades ej därigenom. Det hette nämligen däri, i överensstämmelse med kejsardörets lagstiftning, att den, som vägrar emottaga ryskt silvermynt, varpå prägeln ännu kunde urskiljas och som ej var avskuret, genomborrat eller avfilat, skulle underkastas ansvar för sin vägran.⁴

Även den omständigheten, att det i Finland präglande silvermyntet började bli rätt nött, talade för att en lagstiftning om minimivikt åväga-

¹ FBD:s skr. nr 1 847 till Bfge den 3 nov. 1873, Till Bfge ank. brev 1873.

² Bfges skr. nr 73 till HKM den 10 nov. 1873. Jfr Bfges prot. den 9 nov. 1873 och brevkoncept nr 73 den 10 nov. 1873. Skrivelsen påträffas i senaten under BD 11/266 1873 (FEBD 11/211 1873 och FKBD 29/270 1874).

³ Ibidem.

⁴ Ibidem. Bestämmelsen finnes i § 169 i ryska myntreglementet i lagsamlingen Svod Zakonov, VII, varur Montgomery bifogade till Bfges skr. en översättning. Lika-lydande var manifestet den 9 april 1840.

bragtes.¹ FBD och Bfge föreslogo att tvenne förslitningsgränser skulle fastställas: en lägre gräns, vid vilken myntet miste egenskapen av lagligt betalningsmedel man och man emellan, men kvarhöll den vid betalningar till kronans kassor, och en högre, vid vilken myntet inte längre gällde som lagligt betalningsmedel ens i kronans kassor enligt prägeln men väl togs emot efter vikt. Avsikten var, att myntet, innan det hade förlorat alltför mycket av sitt värde, skulle samlas in i kronans kassor, för att därifrån överbringas till myntverken för ommyntning, det ryska myntet i Petersburg och markmyntet i myntverket i Helsingfors.

Principiella synpunkter. Det förefaller som om Bfge mer eller mindre skulle ha betraktat myntförslitningen som en engångs företeelse, vilken innebar en fara för bankens metallbestånd, och mindre beaktat sakens principiella sida. Det är ofrånkomligt, att ett i omlopp varande metallmynt genom den fortgående nötningen efter en viss tid har förlorat så mycket i värde, att det upphör att gälla som lagligt betalningsmedel och förr eller senare måste smältas ned och myntas om. Likaså är det alldeles klart, att myntservisen måste ha förluster i form av ädel metall och att dessa skola bli allt större, ju längre ommyntningen uppskjutes. Tillåtes nötningen fortsätta tillräckligt länge och i obegränsat omfång, leder detta till att myntets anseende undergräves och ekonomiska rubbningar uppstå. Det osäkra myntet kommer att tagas emot till lägsta möjliga värde och givas ut till högsta möjliga, vilket leder till tvister och rättegångar. Näringslivet i sin helhet och handeln i synnerhet undergrävas på detta sätt. Därtill kommer nötningens sekundära följder, vilka äro ägnade att ställa hinder i vägen för dess avhjälpande, nämligen 1) att försämringen tilltager gradvis genom avsiktlig åverkan och 2) att verkställandet av ommyntningen försvåras därigenom.

I själva verket är den mekaniska nötningen inte stor (enligt de rön man då hade kommit till för den preussiska silverthalern var den 0.02—0.03 % per år, medan mindre mynt hade ett något större procenttal), men så snart en viktskillnad kan konstateras mellan äldre och nyare myntstycken vidtager enligt erfarenheten en spekulation, som tillgodogör sig det relativa silveröverskottet. De fullviktiga mynten smältas ned och exporteras, medan de lättare stanna kvar i rörelsen. Takten i försämringen ökar självfallet även genom avsiktlig åverkan, ty vinsten blir desto större ju större viktskillnaden är. Denna åverkan kan ej förhindras genom

¹ Inom latinska myntunionen aktualiserades myntförslitningsfrågan år 1885, jfr *Greul, a.a.*, s. 78—80.

kriminallagar. Å andra sidan försvårar försämringen av myntet indragningen och ommyntningen. Kostnaderna stiga, och så länge förslitet mynt finnes i rörelsen uppsamlas det nya fullviktiga myntet av spekulatio- nen och undanhålles allmänheten. Skall en sådan sak författningsenligt ordnas föreligger även faran att en oförstående allmänhet gripes av oro och att oreda uppstår.

Till dessa synpunkter kom myntdirektorn August F. Soldan i ett detaljerat betänkande¹ i ärendet. Hans utredning synes ha väckt en viss uppmärksamhet i senaten, att döma av en marginalanteckning (möjligen av Adolf Mechelin), där det heter, att detta är »ganska riktigt» och »visar behovet af noggranna stadganden i ämnet». ² Soldan kom till slutsatsen, att allt pekade därpå, att en reglering av det slag Bfge åsyftade måste åstadkommas. Vad tidpunkten beträffade var det viktigt att åtgärden hellre vidtogs för tidigt än för sent, eftersom ändamålet var att förhindra nämnda missförhållanden.

Nöttningsgränsen. Soldan erhöll i uppdrag att uttala sig främst om de av Bfge föreslagna nöttningsgränsernas procentuella storlek. Procenttalet inrymdes senare i den nya myntlagen och diskussionen om myntförslit- ningen är ägnad att belysa det metallistiska tänkesätt, som rådde beträff- ande myntets natur. Soldan fastslog, att det var lagstiftningens uppgift att bestämma gränserna för nötningen. Prägeln var inte ensam tillräck- lig att bestämma myntets laglighet, emedan den endast bestyrkte beskaf- fenhet, men inte »bristande värde». Då silvermyntets prägel var synlig, även sedan myntet förlorat 4 till 5 % och mera av sin vikt, fann han, att det var alldeles nödvändigt att ett viktremedium fastställdes, alltså en viktgräns vid vilken myntet borde indragas.

I praktiken var det emellertid svårt att tillämpa en noggrant fixerad förslitningsgräns. Den bästa lösningen såg Soldan i, att en *d u b b e l g r ä n s* fastställdes: en »minimalvikt» exempelvis 2 ½ % under normal- vikten, vid vilken gräns silvermyntets gångbarhet enligt prägelvärdet

¹ För frågans beredning i FE införskaffades genom bergsintendenten Walfrid Brehmer sakkunnigt utlåtande av myntdirektorn Soldan (FE:s skr. nr 1 509 till Inten- denten för Bergsstyrelsen den 25 nov. 1873, FE:s brevkoncept 1873). Soldans betän- kande omfattar 44 folio sidor. Stödd på egna rön och experiment samt på prof. C. Kar- marsch i Tyskland gav Soldan en allsidig och grundlig utredning av frågan. *C. Kar- marsch'* viktigaste arbete *Beiträge zur Technik des Münzwesens* utkom 1856 i Hanno- ver. Jfr *Soetbeer*, *Litteraturnachweis . . .*, s. 91. Soldans betänkande är daterat den 9 mars 1874 och överbringades av bergsintendenten till senaten den 14 mars. Jfr BD 11/266 och FEBD 11/211 1873.

² Soldans betänkande.

helt och hållet upphörde. I kronans kassor skulle det således tagas emot endast efter vikt. För att förhindra att denna gräns för snabbt skulle uppnås, borde en trängre gräns fastställas (exempelvis $1\frac{1}{2}\%$ under normalvikten) vid vilken myntet icke upphörde att vara lagligt betalningsmedel man och man emellan, ej heller vid likvid till kronans kassor, men inte vidare gavs ut från dessa. Om vikten föll mellan dessa tvenne gränser inskränktes gångbarheten enskilda emellan till summor om 500 mark. Större belopp skulle tagas emot endast efter vikt. Motiveringen för procenttalen var, att då myntet förlorat 2% av sin vikt, företedde det redan en i ögonenfallande förslitning, vilken kunde bestämmas även med decimalvåg. Vid 3% var nötningen så stor, att spekulatör väl kunde försiggå.

En dylik dubbelgräns skulle ge såväl borgenär som gäldenär rättvisa och samtidigt påskynda inlösningen, emedan allmänhetens intresse skulle hållas vaket.

Rubelstyckena företedde en så stor förslitning, att deras indragning till kronans kassor omedelbart borde ordnas, markindragningen däremot först år 1880. En spekulatör i silverrubler var högst sannolikt.¹ Vad åter det underhålliga silverskiljemyntet beträffade var inlösningen av det samma förenat med stora omkostnader, emedan nötningen uppgick till $18-20\%$ av nominella värdet. Men frågan låg i detta fall på ett helt annat plan, eftersom banken måste inlösa myntet till nominellt belopp.

Inskränkning av rubelns gångbarhet möjlig? Det gällde intending mindre än en inskränkning av rubelns lagliga gångbarhet i Finland. Med de erfarenheter man hade från 1865 års reform, var det högst osannolikt, att något resultat skulle uppnås. Tanken var att finna en formel för en administrativ åtgärd i ärendet. Enligt Soldans mening gavs en sådan utväg i att Finlands Bank finge av enskilda lösa in större belopp än 500 mark i förslitna rubelstycken efter vikt. Det andra alternativet var en ny lag om silverrubelns gångbarhet med temporär rätt för banken att lösa in rublerna till samma pris som ryska riksbanken. Med bergsintendenten Walter Brehmer kan man mot det förra förslaget anmärka, att alltför många bestämmelser om myntet skulle förbrylla allmänheten och föranleda oro och förvecklingar vid likvider med föreskriven fataljetid.²

¹ En randanmärkare i Soldans PM betvivlar, att det fanns större mängder silverrubler utelöpande, men medgav att, om så var fallet, regeringen borde ägna frågan all uppmärksamhet.

² Bergsintendenten till HKM den 14 mars 1874, BD 11/266 1873 (FEBD 11/211 1873).

I senaten, där frågan kom före i ED¹ den 22 och 27 maj 1874, ansåg man tydligen även försiktigheten bjuda, att man först sonderade den ryska uppfattningen om det förslitna silvermyntets gångbarhet. Man slog alltså in på Bfges linje att försöka få ett förtydligande till stånd på administrativ väg. Senaten anhöll om GG:s medverkan för att från officiellt ryskt håll få klargjort, vilka stadganden voro utfärdade i Ryssland och alltfört gällde beträffande gångbarheten av förslitet silvermynt. Saken framställdes² så, att senaten endast hade för avsikt, att hos HKM hemställa om en författning, som skulle stadga en minimivikt vid vilken silvermyntets gångbarhet skulle upphöra, eftersom förordningen av den 9 april 1840 inte gav klart besked om prägelns beskaffenhet. Med tillbörlig försiktighet formulerades själva huvudfrågan så, att författningen även komme att beröra det ryska underhaltiga silvermyntet, som enligt nådiga förordningen den 28 februari 1866 vid sidan av det finska silvermyntet³ utgjorde lagligt betalningsmedel i Finland i kronouppböörden till belopp om 2 rubel 50 kopek.

Det önskade svaret⁴ förelåg i ED den 10 september 1874. För silvermyntets mottagning i kronans kassor gällde i Ryssland: 1) »Ryska större och smärre silfvermyntstycken af äldre och nyare prägel, äfvensom Polska myntstycken, skola mottagas vid alla betalningar utan vägring; och må deras emottagande ej vägras för stämpelns otydlighet eller myntstyckets undervigt [H.B.], allenast stämpelns yttre afbildning icke saknas och myntstycket för öfrigt icke är affiladt eller skuret i kanterna, eller och helt och hållet utslitet».⁵ Med helt och hållet slitet mynt förstods ett, där stämpeln var så utplånad, att valören ej mera kunde anges. Mynt, som var skuret i kanterna, helt och hållet slitet och i allmänhet förstört mottogs dock i betalning efter vikt, men skulle ej få utbytas mot annat. För varje bristande doli skulle erläggas 1/4 kopek i silver, och helt och hållet förslitet mynt skulle ha fyllnadsersättning. Det heter vidare uttryckligen i svaret: »Alldenstund ryska finhaltiga metalliska rubeln och dess

¹ ED:s prot. den 22 april 1874, bd 2, fol. 1 023 och 27 maj 1874, bd 3, fol. 694—696.

² KS:s skr. nr 630 till GG den 27 maj 1874, GG kansliets akter 29/1874. Jfr BD 11/266 1873 (FKBD 29/270 1874).

³ Storfurstendömet Finlands Författnings-Samling 1866, nr 6.

⁴ GG:s skr. nr 1235 till finansministern den 15/27 juni 1874 och svarsskr. nr 1068 den 19 aug. 1874 (g.st.) finnes i GG kansliets arkiv nr 29/1874 på ryska. Den av senatstranslatorn Michael Deineckin gjorda översättningen jämte GG:s skr. nr 1 551 den 5 sept./24 aug. 1874 finnas i BD 11/266 1873 (FEBD 11/211 1873 och FKBD 29/270 1874).

⁵ Finansministerns svarsskrivelse, BD 11/266 1873.

underafdelningar af 83 1/3 profvet, enligt Nådiga Kungörelsen den 8 november 1865 är lagligen påbudet betalningsmedel i Storfurstendömet Finland, böra de ofvanåberopade stadgandena, i hvad de angå silfvermynt af 83 1/3 profvet, vara obligatoriska i Finland».¹

Vad beträffar riksbankens kungörelse, att den emottog silvermynt efter vikten av fint silver och dess marknadspris, gällde detta inte om »mottagande i betalning uti kronans kassor, utan om det klingande mynt, såväl ryskt som utländskt, äfvensom guld och silfver i plantsar, som Riksbanken i stöd af Nådiga Förordningen den 2/14 Juni 1867 eger mottaga efter de af Bankstyrelsen med afseende å gällande vexelkurs tid efter annan fastställande pris.»²

Svaret lämnade således inte rum för några tolkningar, för den händelse man så hade hoppats. Inte heller syntes FBD:s och Bfges förslag ha haft stora utsikter att vinna medhåll i ryska finanskretsar. Att åter bestämma en förslitningsgräns för det ryska silvermyntets gångbarhet i Ryssland var överflödigt, emedan sedelmyntet därstädes inte inlöstes med silver och agiot på silvermyntet var så stort, att ingen kunde finna det vara fördelaktigt att betala en skuld med silvermynt, hur slitet detta än var.

Analogier med svensk och tysk lagstiftning. I så måtto voro Bfge ense med Soldan att förslitningsgränserna skulle fastställas till 2 ½ och 1 ½ % under normalvikten samt att kostnaderna skulle drabba statsverket ensamt. Däremot ville de inte frångå sin inslagna linje, att myntet redan vid den lägre förslitningsgränsen skulle förlora sin gångbarhet i alla andra betalningar utom till statsverket. Denna bestämning var enligt deras förmenande enkel och lättfattlig för den stora allmänheten och samtidigt effektivare. Samma princip hade tillämpats även i andra länder och hade alltså prövats i praktiken.³ Enligt den svenska myntlagen av den 30 maj 1873 förlorade myntet sin giltighet som lagligt betalningsmedel, då det vanställdes genom skavning eller filning eller skadats på annat sätt. Guldmyntet gällde ej mera som lagligt betalningsmedel till kronans kassor, då det förlorat mer än 2 %, och i förhållande till övriga, när det förlorat 1/2 % av normalvikten. Silverskiljemyntet förlorade sin egenkap av lagligt betalningsmedel man och man emellan, då prägeln blivit otydlig, och till statens kassor, då man ej kunde fästställa för vems räkning prägeln hade gjorts.

¹ Finansministerns svarsskrivelse, BD 11/266 1873.

² *Ibidem.*

³ Bfges skr. nr 51 till HKM den 20 juni 1874. Jfr ED:s prot. bd 3, fol. 694—696 den 27 maj och Bfges prot. den 8 och 20 juni 1874, BD 11/266 1873 (FEBD 11/211 1873 och FKBD 29/270 1874).

I den tyska myntlagen av den 4 december 1871 fastslogs åter, att nötningen fick uppgå till 0.005 av normalvikten, vid vilken punkt myntet förlorade sin giltighet som betalningsmedel enskilda emellan, men motogs för omsmältning till nominella värdet i alla riks- och förbundsstatskassor, i penning- och kreditanstalter samt banker. Att även sistnämnda institut voro skyldiga att emottaga myntet ansågs betydelsefullt för myntfotens upprätthållande. Endast en gräns var således angiven och staten bar alla kostnader.¹ Inom latinska myntunionen gällde enligt konventionen av den 15 december 1865, att varje lands mynt skulle vara fullt gångbart i övriga länder till fastställt skrot och korn och storlek. Om vikten nedgick under det angivna remediet, för guldmynt 1/2 %, för silver 5-francsstycket med 1 % och för 2- och 1-francsstyckena samt 50- och 20-centimesstyckena med 5 % (och stämpeln inte var utplånad) upphörde gångbarheten. Ompräglingen handhades av vart land för sig.²

Även i England tillämpades en gräns för nötningen. Underskreds denna förlorade myntet sin lagliga gångbarhet i alla betalningar, även till kronan. Då staten inte var förpliktigad att inlösa dessa mynt och envar berättigades att sönderklippa dylika ifall de erbjödos i betalning, samt återlämna dem i detta skick, var följden att myntet sällan inflöt till bankerna, som plögade göra bruk av denna rättighet. I stället cirkulerade myntet i landsorten så länge, att passervikten betydligt underskreds. De skadliga följderna av detta system hade lett till att soveraignen flere gånger blivit avlyst och ompräglad.³

Kamreraren i finanskontoret⁴ statsrådet Julius Thilén påpekade, att myntets gångbarhet varken i Sverige eller Ryssland var beroende av nötningens förhållande till vikten utan av nötningens beskaffenhet. För Rysslands del var situationen klar eftersom pappersmyntet var gängse betalningsmedel och i Sverige utgjorde silvret blott ett mynttecken, dvs. skiljemynt, som kunde utbytas mot guld. I Finland voro däremot både rubeln och marken såsom huvudmynt fullt gällande lagliga betalningsmedel till obegränsade belopp.

Ur denna synpunkt voro de av Bfge gjorda jämförelserna med svensk lagstiftning icke analoga, och någon direkt motsvarighet förefanns inte i andra länder.

¹ *Soetbeer*, Deutsche Münzverfassung, s. 55—59; *Helfferrich*, a.a., s. 375—376.

² *Grenl*, a.a., s. 26.

³ *Helfferrich*, a.a., s. 374.

⁴ Julius Thiléns recit, BD 11/266 1873 (FKBD 29/270 1874). Jfr guldmyntfotskommitténs betänkande 1876, s. 28—29.

Svårigheterna att begränsa silverrubelns cirkulation. Bfges förslag hade i första hand avsett att begränsa spekulationen i silverrubler och att på lagstiftningsväg förhindra en åderlåtning av bankens metallförråd. Den vändning diskussionen i senaten tog med anledning av Soldans PM motsvarade inte detta mål. Därjämte visade den fortgående försämringen av silvervärdet att en dylik lagändring komme att medföra endast tillfälliga förbättringar. I andra hand ville Bfge genom förslaget övervältra de emotsedda förlusterna i samband med en spekulation i silverrubler på statsverket. Enligt gällande lagbestämmelser slogs nämligen allt silvermynt för statsverkets räkning och kopparmynt för bankens. Banken inlöste således det fullhaltiga silvermyntet efter dess silvermängd, skiljemyntet efter nominella beloppet och kopparmyntet enligt en viss taxa.¹ Enligt Bfges mening var det därför naturligt, att statsverket ersatte banken de förluster den led vid inlösningen av förslitna rubel- och markmynt, dvs. att statsverket skulle stå för alla kostnader vid ommyntningen. Rublerna hade emellertid inte präglats för finska statsverkets räkning och ryska riksbanken hade uttryckligen förklarat, att rubeln inlöstes enbart efter vikt. Något hopp om ändring i detta hänseende förefanns således inte.

För att undgå svårigheterna i samband med kostnadsfördelningen vid inlösnig och samtidigt få till stånd en lagbestämmelse, som gav banken skydd mot silverspekulation även om silverpriset ytterligare nedgick, föreslog Julius Thilén att en skatt, exempelvis om 1 %, skulle upptagas för att täcka kostnaderna vid utmyntningen. Han ansåg att saken enklast ordnades så och tillade: »— — kronan förlorar dock på skillnaden mellan det undervigtiga och fullvigtiga silfvermyntet».² I alla händelser skulle spekulationen effektivt ha kunnat bekämpas med en myntskatt, som vid behov lätt nog kunde stegras. I senaten, där frågans beredning närmast handhades av biträdande finanschefen, senator Victor von Haartman jämte protokollsekreteraren i FE, statsrådet Carl Johan Jägerhorn, blev detta förslag inte understött. V. von Haartman framhöll bl.a., att det stred mot grundsatsen, »att myntet bör vara ett af staten till vigten med möjligaste noggrannhet bestämdt metallstycke». Förslaget skulle därjämte ha lett till att »myntets bytesvärde skulle understiga prägelvärdet»,³ dvs. att marken skulle ha cirkulerat med kurs. För övrigt stred förslaget om

¹ Soldans PM om pennsilvrets omsmältning, BD 11/266 1873 (FEBD 11/211 1873), samt V. von Haartmans utlåtande, Litt. B, ibidem.

² Julius Thiléns recit, BD 11/266 1873 (FEBD 11/211 1873).

³ V. von Haartmans utlåtande, odaterat, Litt. A och Litt. B, BD 11/266 1873 (FEBD 11/211 1873).

att myntningskostnaderna skulle åvälvas myntinnehavaren klart mot förordningen den 12 juni 1860, där det stadgades att »något afdrag ej eger rum för myntningskostnader, som bestridas av kronan». Då i denna punkt rådde en viss motsägelse till myntreglementet den 1 mars 1865 (§ 28) och då man enligt ett beslut av Snellman uppbar en myntningsavgift om 1 ½ %, förefanns dock ett visst stöd för en myntskatt. Enligt von Haartman var denna procentsats för stor och en nedsättning därav borde beslutas i senaten för den händelse förslaget ginge igenom. Finanschefen Herman Molander intog den ståndpunkten, att finska statsverket skulle vidkännas all förlust i samband med ompräglingen. I fall en myntskatt pålades, borde enligt hans mening den av von Haartman påpekade utvägen begagnas. Om ersättningen beräknades (av myntdirektorn) så stor att ett överskott uppstod, kunde statsverkets förluster av myntförslitningen därigenom täckas.¹

Allt berodde på, om ryska statsverket var villigt att ersätta den förlust det finländska led genom inväxling av den 2 ½ % underviktiga silverrubeln. I denna fråga kunde från finländsk sida inga positiva förslag göras, förrän det planerade statskontoret kom till stånd. Det var således klarast, att silverrubeln bibehöll sin ställning enligt Molanders förslag.²

Ehuru någon spekulation i silverskiljemynt inte kunde tänkas, aktualiserades frågan om lagen skulle inbegripa även dessa. V. von Haartmans åsikt var att så borde ske. Denna plan strandade dock på oklarheten angående det blivande statskontorets befogenheter.³

Senatens förslag. Molander ansåg, att frågan lämpligast löstes i etapper så, att en myntförslitningslag först skulle stiftas, varefter en ny framställning om fördelningen av förlusterna skulle göras. Den föreslagna gränsen om 1 ½ % var, enligt hans mening, dels svår för allmänheten att urskilja, dels onödig, emedan dylika mynt kunde inväxlas mot bättre. Vad värre var, han befarade att finansministern skulle göra svårigheter beträffande en så låg förslitningsgräns för det ryska silvermyntets giltighet enskilda emellan. Inga inskränkningar voro ju gällande i Ryssland (ej heller i Sverige). I sitt förslag till en redaktionell utformning av ett förslag⁴ ställt till finansministern sammanfattade han sin ståndpunkt i 5 paragrafer i stort sett enligt finanskontorets recit och von Haartmans uttalande i frågan. Förslaget skulle underställas finansministerns gransk-

¹ Molanders uttalande (odaterat), BD 11/266 1873.

² Ibidem.

³ V. von Haartmans utlåtande, Litt. B, BD 11/266 1873.

⁴ Molanders uttalande, BD 11/266 1873.

ning, innan det gick till kejsaren. I skrivelsen framhölls, enligt Molanders formulering, att silverrubeln och dess underavdelningar av 83 1/3 provet visserligen voro lagliga betalningsmedel i Finland, och att det enligt förordning var kungjort, huru många doli och solotnik silver dylika mynt borde innehålla, vilket de förslitna mynten inte gjorde.

Det förslag,¹ som utarbetades i senaten och föredrogs vid plenum den 28 januari 1875, baserade sig på såväl von Haartmans som Molanders uttalanden och upptog följande:

1) fullhaltigt ryskt och finskt silvermynt, vars viktförlust genom förslitning uppgick till 1 ½ % av myntets normalvikt,² likasom dylikt silvermynt, vars viktförlust genom förslitning översteg sagda procenttal, finge ej ånyo utgivnas från Finlands Bank eller statsverkets kassor;

2) fullhaltigt ryskt och finskt silvermynt, vars undervikt till följd av förslitning icke översteg 2 ½ %, finge inväxlas till full valör i Finlands Bank och de av statens kassor, vilka framdeles ålades sådan inväxling;

3) hade det i mom. 1 och 2 omnämnda silvermyntet genom förslitning förlorat mera än 2 ½ % av normalvikten, upphörde dess giltighet såsom betalningsmedel såväl till statsverkets kassor som enskilda emellan, men inlöstes på anfordran i Finlands Bank eller av finska myntverket efter det värde den i myntstyckena ingående metallen befanns ha;

4) ryskt och finskt myntstycke, som blivit filat, avskuret, genomborrat eller skadat genom annan åverkan av vilket slag som helst, hade jämväl förlorat sin egenskap av lagligt betalningsmedel och inlöstes på sätt mom. 3 därom stadgade.

Ovanstående stadganden skulle inte gälla silverskiljemynten, vilka skulle mottagas så länge med säkerhet kunde urskiljas att de blivit präglade för finska kronans räkning.

Frågan förfaller. Ärendets beredning i senaten hade fordrat en tid av närmare ett år. Det ursprungliga ändamålet, att stävja spekulation i silverrubler, hade undanskymts av diskussionen om myntets omsmältning och därmed sammanhängande problem. Tydligt visade sig inte spekulationen så farlig, som man förmodat. Å andra sidan insågo såväl FBD som Bfge, att ingenting var att vinna genom förslaget, som tydligen komme att bli föremål för behandling i lantdagen. Därför inslog man på en helt annan linje, nämligen inskränkning av utmyntningsrätten. Förslag

¹ ED:s prot. den 28 jan. 1875, bd 1, fol. 509—511 och KS:s skr. nr 300 till GG s.d., BD 11/266 1873 (FE 11/211 1873). Skrivelsen i GG kansliets akter 29/1874.

² Över vikterna utarbetade Soldan på von Haartmans anmodan ett betänkande den 15 dec. 1874 (»reviderat och befunnet felfritt» den 15 febr. 1875) BD 11/266 1873.

i detta ärende förelåg till behandling i senaten redan våren 1874, alltså innan skrivelsen till finansministern ingick.¹ Under sådana förhållanden var det klart, att intresset för ärendets snabba genomdrivande skulle avtaga, i all synnerhet som frågan om silverrubelns gångbarhet var av rätt ömtålig natur.

Frågans vidare öden förtjäna inte större uppmärksamhet i detta sammanhang. Förslaget, som den 4/16 mars anlände till GG, kom med en skrivelse av den 23 september / 5 oktober 1875 till finansministern,² och behandlades i ryska finansministeriets särskilda kansli för kreditärenden. Ministern ville dock inte fatta ståndpunkt i frågan, innan han blivit underrättad om varpå förslitningsprocentens storlek grundade sig och infortrade den 2 september 1876 upplysningar i denna detalj av GG. Då guldmyntfrågan vid det laget hade väckts, gjordes tillika förfrågan, om senaten alltfört hade för avsikt att fullfölja planen. I skrivelse den 11/23 september underrättade GG senaten därom, varefter vid plenum den 18 oktober 1876³ beslut fattades, att förslaget skulle lämnas därefter till dess frågan om guldmyntfot slutgiltigt blivit avgjord.⁴

Ärendets behandling hade klargjort, att stora svårigheter mötte varje åtgärd, som avsåg att göra vårt myntväsende kvitt silverrubeln.

Begränsning av utmyntningen genom ändring av § 28 i reglementet för myntverket. I början av år 1874 rubbades förhållandet mellan utbudet och efterfrågan på marknaden för silver, så att dess värde nedgick 6.3 % och silverimport till Finland blev lönsam. Samtidigt hade diskussionen om myntförslitningslagen klargjort, att ryska silverrubeln inte inom en nära framtid kunde elimineras ur cirkulationen i Finland. Åtgärden hade inte heller, som nämnts, varit tillräcklig att stävja silverinförseln i detta nya skede. Spekulationen kunde numera tillgodogöra sig prissänkningen på världsmarknaden genom att i utlandet köpa upp silver i plants och sälja det till Finlands Bank. I § 28 i reglementet för myntverket stadgades nämligen, att envar var berättigad att lämna in silver till utmyntning. I praktiken förfors så, att sedan det inlämnade silvret hade proberats utfärdade myntdirektorn över vikten och halten en attest, mot vilken ägaren var berättigad att få silvermynt i förskott från banken. På detta sätt undgick utmyntaren ränteförluster. Ingenting hindrade att detta

¹ Jfr s. 99 och 110.

² GG kansliets akter 29/1874.

³ KS:s skr. nr 2 643 till GG den 18 okt. 1876, FEBD 67/15 1876 och GG kansliets akter 29/1874.

⁴ ED:s prot. den 18 okt. 1876, bd 4, fol. 839.

förskott därefter användes för en förnyad transaktion. I FBD ansåg man att affärerna kunde få en sådan utsträckning, att banken komme att lida förluster på det anhopade silvret i bankens valv. För att förekomma en dylik spekulation väckte bankodirektör August Florin den 25 februari 1874 i FBD frågan om att åvägabringa en ändring av myntreglementet på denna punkt.¹ Florins plan var, att direktören för myntverket väl skulle utfärda en attest över silvrets vikt och halt, men att banken härefter skulle berättigas att inlösa silvret efter priset på världsmarknaden. Fasthölle någon vid, att erhålla myntstycken i ersättning för silvret, skulle detta ske i den mån utmyntningen hann fullgöras.

I Bfge var man ense² med ordföranden Montgomery och ansåg det vara naturligt, att banken själv borde få bestämma över sina silverinköp såväl till belopp och pris som till tidpunkt. Emellertid förelåg klar bestämmelse om, att banken till obegränsat belopp skulle mottaga silver för utmyntning till gångbart mynt. Bfge medgävo att en oegentlighet bestod däri, att banken skulle utbetala likviden *fö r s k o t t s v i s* ibland långt innan utmyntningen hann fullgöras. På denna punkt tillmötesgick Bfge FBD:s önskan och tillställde i detta syfte HKM den 2 mars 1874 en hemställan³ om ändring av § 28 i reglementet för myntverket.

Mekanismen vid spärrad silverpräglning. Vid silvermyntfot bindes metallmyntet vid metallen genom fri införsel och utförsel av metall och mynt. Om priset på metallen stiger utomlands kunna silvermynt exporteras och smältas ned i utlandet. Priset utjämnas därigenom. Stiger priset i det egna landet i jämförelse med utlandet, kommer en silverinförsel i gång, som snart sänker priset.

Pappersmyntets värde bindes åter vid metallen via metallmyntet genom att fri präglning införes, dvs. bankens skyldighet att köpa silver för sedlar, jämte fri nedsmältningsrätt. (Myntet betraktas helt som en vara.) Sjunker pappersmyntet i värde kan det inväxlas i banken mot silver, emedan banken är pliktig att sälja silver mot sina sedlar. Det motsatta förhållandet att sedlarna skulle stiga högre än metallmyntet⁴ i värde

¹ FBD:s prot. den 25 febr. 1874 och skr. nr 363 till Bfge s.d. Skrivelsen i BD 2/266 1874 (FEBD 2/227 1874).

² Jämte ordföranden prof. Robert Montgomery sutto i Bfge prosten Frans Wilhelm Gustaf Hjelt, hovrättsassessor Carl Adolf Öhrnberg och e.o. universitetslektor Carl Gustaf Borg.

³ Bfges skr. nr 18 till HKM den 2 mars 1874, BD 2/266 1874 (FEBD 2/227 1874). Hemställan remitterades till myntdirektorn Soldan för utlåtande.

⁴ Jfr J. L. *Laughlin*, *The Principles of Money*, s. 534—535 och diagram XXI därstädes över ryska pappersrubelns värde i förhållande till silVERRUBELN åren 1892—1894.

är tänkbart endast i fall en exceptionell brist på penningar, i synnerhet på sedlar, gör sig gällande.

Vid spärrad silverprägling upphäves bankens skyldighet att inköpa det silver, som av allmänheten presenteras för utmyntning. Däremot bibehålles rätten att importera och exportera silver. Konsekvensen av denna åtgärd är att sedlarna kunna antaga ett högre värde än metallen, ty de utgöra lagligt betalningsmedel i landet. Detta sker, då silvret på världsmarknaden sjunker i värde under parivärdet.

Myntets metallvärde sjunker i samma mån som silvrets värde går ned på världsmarknaden, varvid dess köpkraft i utlandet nedgår. I hemlandet är det fortfarande lagligt betalningsmedel och mottages därför av allmänheten, ehuru dess värde inte längre motsvarar pari. Pappersmyntet kommer alltså att intaga ställning av huvudmynt till fastställt pari och silvermyntet behåller samma värde som pappersmyntet.

Pappersmyntet å sin sida kan inte sjunka under silvervärdet, varför dess nedre gräns är fixerad. Skulle dess värde sjunka under silvrets, skulle sedlarna presenteras för inlösen, ty bankens inlösningsplikt i fråga om sedlarna är inte upphävd.

Frågan är nu, huruvida myntet skall kunna upprätthålla sitt värde oaktat det tryck som det sjunkande silvervärdet oavbrutet utövar. I hemlandet har allmänheten att värdera å ena sidan ett kg silver, å den andra ett kg silvermynt. Genom prägelning har det senare kilogrammet högre köpkraft, men någon faktisk värdeskillnad kan ej förekomma. Metallmyntet kommer att undervärderas och drager pappersmyntet med sig. Osäkerheten i fråga om värdet gör att allmänheten undviker metallmyntet, utom i mindre betalningar, som bekvämare utföras med slantar. Metallmyntets ställning som skiljemynt accentueras därigenom ytterligare.

I förhållande till utlandets valuta intager den spärrade valutan en oförmånlig ställning. I utlandet befintliga förråd av silvermyntet i fråga förlora därstädes i köpkraft. Denna benägenhet för undervärdering förstärkes ytterligare genom att myntet inte heller i hemlandet är begärligt i likvid. Dess lägsta värde är silvervärdet. I fråga om ett obetydligt handelsland är det tydligt att även pappersmyntet får dela silvermyntets öde. Centralbanken får sannolikt svårt att upprätthålla pappersmyntets anseende utomlands. Undervärderingen fördyrar importen. Då importvarornas priser stiga, stiga hemmamarknadspriserna med dem, och ett ökat behov av betalningsmedel uppstår. Även på denna väg gör sig alltså ett tryck på penningvärdet gällande.

Spärrad silverprägling ifrågasatt. Det förefaller alldeles tydligt, att åtgärden i främsta hand var avsedd att lägga hinder i vägen för privatbankernas, som man ansåg, rätt så inbringande affärer i silver. Men därvid kom Finlands Banks egna intressen i konflikt dels med myntlagen, dels med de principer, vartill den ekonomiska vetenskapen hade kommit beträffande gestaltningen av ett metalliskt myntsysteem. Ty då ädel metall hade antagits som myntfot, innebar detta för samhällsmedlemmarna en självfallen rättighet att låta utmynta basmetallen till gångbart mynt antingen kostnadsfritt om så bestämdes eller mot en avgift motsvarande arbetskostnaderna. På denna ståndpunkt står även myntreglementet den 1 mars 1865, §§ 20, 29 och speciellt 28. Då bankens direktion genom det gjorda förslaget hade erhållit rätt att bestämma över beloppet, tidpunkten och villkoren för sina inköp av silver, skulle en sådan maktbefogenhet samtidigt ha inneburit en inskränkning av den åt enskilda medgivna lagliga rätten att prägla silver. Och likväl kan åtgärden åtminstone i viss mån »af omständigheterna rättfärdigas, eller till och med både såsom rättvis och nödvändig erkännas».¹ Den föreslagna exceptionella försiktighetsåtgärden (som en sådan måste den anses) och det berättigade däri måste nämligen bedömas mot bakgrunden av de undantagsförhållanden, som voro rådande på världsmarknaden för de ädla metallerna. Silvrets relativa värde hade sjunkit med 3 % och beträffande den kommande utvecklingen kunde ingenting bestämt förutsägas, vilket undergrävde basen för och komplicerade alla affärskalkyler. Därjämte hade affärslivet lidit allvarliga förluster och den relativa prisstegringen på guldets hade fört med sig en verklig förminskning av silvrets värde så att en återgång med hänsyn till överflödet på marknaden inte längre var möjlig. Silverinnehavarna hade förlorat 3 % av sin egendom, bland dem FB, som förlorat 360 000 mark på sitt innehav av silver värt 12 miljoner mark. Då det ålåg FBD att förvalta bankens egendom, är det klart att den sökte finna en utväg, som skyddade banken mot ytterligare förluster genom silvrets värdefall. Dessutom hade även det myntade silvret förlorat i värde. År 1873 erlades för en silvermark 290 milligram fint guld, år 1875 endast 280 milligram. Likaså borde priset på en lantegendom ha stigit exempelvis från 100 000 mark till 103 000 mark och alla varupriser med 3 %, för att inte innehavaren skulle ha lidit någon förlust. Kännbara blevo dessa förluster dock först i det ögonblick realegendomen skulle realiseras mot den deprecierade metallen.

Någon möjlighet att gottgöra dessa genom penningens värdeförsäkring försorsakade rubbningar i egendomsfördelningen förefanns inte då

¹ Soldans utlåtande den 11 maj 1874, BD 2/266 1874 (FEBD 2/227 1874).

mera, såvida man inte tillgrepp en nedskrivning av markens värde med 3 % eller m.a.o. höjde priserna och lönerna i motsvarande grad. Devalveringen skulle i alla fall ha varit en halvmesyra, då silvrets värdeförsämring av allt döma skulle fortsätta. Då å andra sidan det effektivaste sättet att eliminera nya förluster, övergång till guldmyntfot, av praktiska skäl inte kunde i den närmaste framtiden genomföras, återstod att vidtaga alla tänkbara försiktighetsmått. Syftet med dessa var, att i rättvisans namn förhindra att uppkomna förluster övervältrades på andra. Utan ingrepp ovanifrån kunde sådant inte ske: allmänheten observerade inte värdeminskningen, varupriserna stego i den mån bytesmedlet förlorade i värde och de som förstodo sig på saken spekulerade i kursen. Schematiskt kunde detta exemplifieras på följande sätt: Ville man köpa en egendom i Finland till 1873 års värde av 100 000 mark, så erlade man ingalunda därför 29 kg guld utan köpte i stället för 28 kg guld en silvermängd motsvarande 100 000 mark från utlandet och därmed betalades egendomen, medan säljaren fick bära förlusten. Gällde det att erlägga arbetslöner och dessa inte stego i samma mån som silvrets värde föll, åsamkades arbetarna förluster. Därjämte kom landet i sin helhet att lida förlust på transaktionen, ty landets silverförråd var tillräckligt och den överflödiga metallen samlades i Finlands Banks valv. I sista hand var det alltså banken som genom inlösningsplikten fick vidkännas förlusten, då den sände remissor till utlandet antingen i silver eller guld. Då landet inte var i behov av silverimport vare sig för betalningsmedelsförsörjningen eller för industriella ändamål och följderna av en ohämmad import tedde sig allvarliga, kunde den föreslagna restriktiva åtgärden anses varken skadlig eller orättvis sedd ur samhälls- och synpunkt. Det var, påpekade FBD och Bfge, deras moraliska tjänsteplikt att förhindra spekulation på landets bekostnad. Däremot kunde en inskränkning av den enskildas rätt att importera och exportera silver inte komma ifråga utan rubbningar i myntsystemets struktur. Grundorsaken till den rådande situationen var att landet isolerats ifråga om sitt myntsystem genom omständigheter, som inte hade kunnat förutses av lagstiftningen och ej heller av den ekonomiska teorin.

En analys av Bfges förslag att bibehålla utmyntningsrätten partiellt klargör, att innebörden i grund och botten var densamma som i FBD:s förslag. I praktiken skulle principen att erlägga likvid i myntstycken allt efter utmyntningens förlopp endast ha varit en formalitet. Deponenten skulle ha fått nöja sig med en approximativ uppgift om ersättningsbeloppet och skulle under väntan på utmyntningen ha förlorat räntan för denna tid. Förutsatt att utmyntningen dröjde 2 månader, utgjorde

ränteförlusten 1 % beräknad efter 6 % per år. Om assurans o.a. kostnader beräknades till 1 % och själva utmyntningen till 1 %, var alltså 2 månader den längsta tid deponenten kunde vänta på utmyntningen, förutsatt att han inköpt silvret 3 % billigare på världsmarknaden än normalt. I själva verket kunde myntverket inte prestera mynt i så snabb takt med endast två maskiner, ty kapaciteten var 8 miljoner mark om året i markslantar.¹ En upplagring av färdiga mynt vållade även svårigheter. Genom att ränteförlusten tillstötte, skulle åtgärden alltså betytt »ett mindre i ögonen fallande sätt att nedsätta det inlämnade silfrets pris», såsom Soldan uttryckte saken. »Häri ligger just andemeningen af Bankfullmäktiges förslag», konstaterade finansexpeditionens referendariesekreterare, statsrådet Carl Johan Jägerhorn i en randanmärkning till Soldans utredning.²

Nu krävde utmyntaren i verkligheten inte ut summan i silver utan i sedlar, växlar eller andra kreditpapper. Då banken inte själv kunde påtaga sig ränteförlusten under utmyntningstiden, skulle den alltså ha varit tvungen att gardera sig mot förlust genom att höja priset på dessa kreditpapper, vilket skulle ha inneburit en premieberäkning på sedlarna eller en stegring av växelpriset. Men en stegring av växelpriset betydde ju en nedskrivning av markens värde, vilket var detsamma som att banken bestämde priset för sina silverinköp enligt världsmarknadspriset för silvret.

Någon väsentlig olikhet förelåg alltså inte mellan förslagen.

Den privata utmyntningens storlek. För de personer, som inte avsågo vinst med utmyntningen, innebar förslaget en klar orättvisa. Någon större roll spelade den privata utmyntningen i ingen händelse. De depositioner, som de föregående åren hade gjorts, bestodo i allmänhet av förarbetat silver i en eller annan form och vägde sällan mera än 1 kg. Siffrorna³ utgjorde för åren 1866—1875:

År	Antal depositioner	Plantsar och utländskt mynt	Förarbetat silver	Summa mark
1866	154	1 320 116	44 993	1 365 109
1867	198	37 221	47 941	85 162
1868	560	39 410	122 098	161 508
1869	363	21 117	67 335	88 452
1870	164	16 340	37 221	53 561
1871	99	10 127	12 814	22 941
1872	69	8 026	11 126	19 152
1873	56	12 108	15 124	27 232
1874	36	2 041	3 183	5 224
1875	36	173 362	3 913	177 275

¹ Soldans utlåtande den 11 maj 1874, BD 2/266 1874 (FEBD 2/227 1874).

² *Ibidem.*

³ Promemoria i BD 11/266 1875 (FEBD 12/238 1875).

Om ock en stigande tendens gjorde sig gällande år 1875, utgjorde dessa depositioner i ingen händelse någon fara för banken.

I syfte att finna en kompromiss, framställde myntdirektor Soldan förslaget att skilja normala privata depositioner från sådana i spekulationssyfte. Någon svårighet förelåg inte, ansåg han, emedan det utländska spekulationssilvret förefanns i form av plantsar eller utländskt silvermynt. »Banken borde således erhålla rättighet att följa, samt uti sina tillkännagifvanden för allmänheten uttala den princip, att densamma framgent, liksom hittills, inlöser förarbetadt silfver med afdrag af endast preglingskostnaden, men emottager silfver i form af plants eller af utländskt mynt endast enligt förutgången öfverenskommelse med deponenten angående ersättningsbeloppet.»¹

Soldan tillstyrkte inte den förändring av § 28, som Bfge åsyftade, men var benägen att förorda en »af egendomliga tidsförhållanden påkallad administrativ åtgärd» enligt »den del av hemställan, som afser en rättighet för Banken, att i händelse för ändamålet särskildt importeradt silfver till inlösen erbjudes, sjelf få bestämma, till hvilket pris detsamma för tillfället kan emottagas».² Fullt övertygad förefaller han emellertid inte att ha varit beträffande förslagens lyckliga genomförande. Skulle nämligen tvivel uppstå ifråga om arten av en deposition, så skulle frågan, säger han, »bero på särskild pröfning». Till detta förslag gör den föregående randanmärkaren (C.J.J.) följande anteckning: »Vådligt!»³

Myntskatt. Såväl Bfges som Soldans förslag avsågo att nedsätta det för spekulation importerade silvrets värde och på så sätt göra dylika transaktioner olönsamma. Bägge förslagen ledo emellertid av det felet, att de i praktiken skulle ha lett till förvecklingar och svårigheter, förutom att de stredo mot gällande lagstiftning. Ett effektivare och tillika lätt användbart medel att stegra spekulationskostnaderna var att höja utmyntningsavgiften. Emellertid förbjöd lagstiftningen uttryckligen tillämpningen av en *m y n t s k a t t*, vilket en dylik förhöjning skulle ha inneburit. Myntskattens trogna förespråkare, Julius Thilén, som ansåg den sjunkande tendensen i silvrets värde vara en övergående företeelse, fann att en dylik prohibitiv åtgärd kunde försvaras — någon silverimport hade erfarenhetsmässigt inte konstaterats, poängterade han — även om silver trots allt kunde börja inflyta. Förhöjningen skulle av senaten bestämmas

¹ Soldans utlåtande den 11 maj 1874, BD 2/266 1874 (FEBD 2/227 1874).

² Ibidem.

³ Ibidem. Till senaten överbringades det med bergsintendentens skr. nr 80 den 18 maj 1874. Jfr FKBD 6/373 1874.

provisoriskt för så lång tid omständigheterna fordrade. Något understöd för sitt förslag¹ fick han dock inte. Då silvervärdets fall senare visade sig vara långt allvarligare än man föreställt sig, skulle fortsatta förhöjningar varit nödvändiga och måhända lett till ännu större godtycke (från bankens sida) än de föregående förslagen.

Kurspolitikens möjligheter att stävja spekulationen. Under normala förhållanden har centralbanken vid rådande silvermyntfot möjligheter att innanför gränserna för silverimport- och silverexportpunkterna reglera tillflödet och utflödet av myntmetallen. Dock finnas såsom av kap. II framgick möjligheter att åtminstone tillfälligt hålla kurserna högre än silverimportpunkten skulle förutsätta.

Den situation, i vilken Finlands Bank råkat genom att vårt myntsystem hade isolerats, var dock en annan på grund av att själva parivärdet mellan marken och guldvalutorna hade förskjutits till nackdel för marken. Några teoretiska möjligheter funnos således inte att genom kurserna reglera silverinförseln och tillströmningen till centralbanken, sålänge fri import och export samt fri prägling kvarstodo. Ur denna synpunkt var Bfges förslag i verkligheten ett realistiskt förslag, som tidigare hade förverkligats endast i Holland.² Förutsatt, att silvrets värdefall var

¹ Julius Thiléns utlåtande är ej daterat, men Bfges hemställan kom till finanskontoret den 6 juni 1874, BD 2/266 1874, FEBD 2/227 1874 och FKBD 6/373 1874.

² I dec. 1872 hade i Holland införts bimetallism med befoget för regeringen att inskränka eller upphäva silverprägling. Till följd därav upphörde silverinköpen till statsbanken, varför situationen var densamma som i Tyskland. Den 21 mars 1873 erhöi regeringen fullmakt att spärra enskild silverprägling och gjorde genast bruk därav. Med ett kortare avbrott bestod silverspärningen till 1 maj 1874. Då utmyntning åter tilläts, inströmmade silver i sådan mängd, att återgång till silverspärning beslöts den 3 dec. 1874 och verkställdes den 16 mars 1875. Övergång till guldmyntfot skedde genom lagen den 5 juni 1875. Silverutmyntningen upphörde definitivt den 9 dec. 1875. Jfr *Hefferich*, a.a., s. 175—176; *Guldmyntfotskommitténs betänkande*, s. 85—86 och *Ludwig Bamberger*, *Reichsgold*, s. 145—155. FBD:s och Bfges förslag att begränsa silverpräglingen i vårt land synes ha fattats med erfarenheterna från Holland för ögonen. Jfr dock *Uusi Suometar* nr 130 den 5 november 1875, där förebilden anges vara Belgien i artikeln »Suomen Pankki ja Mynttilaitos»: »Meille on kerrottu, että Pankki-johtokunta on viitannut Belgiaan, jossa sitten kuin kulta hopean sijasta tehtiin mynttikannaksi eli päärahaksi, yksityisiltä kiellettiin oikeus mynttäyttää hopeata. Aivan oikein, ja syynä oli, että hopea oli lakannut olemasta mynttikantana ja oli käytettävä ainoastaan pienenä rahana. Meilläkään ei yksityinen saa mynttäyttää vaskea. Mutta niinkuin Belgiassa yksityisellä on oikeus mynttäyttää kultaa, niin meidän maassa täytyy pysyä hänen oikeutensa mynttäyttää hopeata, niin kauan kuin hopea meillä mynttikantana pysyy.»

av temporär natur, var åtgärden betänkelig. Diskussionen härom blev därför häftig.

Utan att tilltro sig tillräcklig praktisk erfarenhet i kursnoteringar för att kunna bedöma, huru högt växelkursen kunde fixeras utan att penningaffärerna och i all synnerhet privatbankerna komme att lida därav, hade Soldan kommit till övertygelsen att en obehindrad »stegring af vexelkursen ensam icke kan lyckas stäffa en förderflig införsel af det silfver som i utlandet blifvit öfverflödigt»,¹ sålänge bankens inlösningsplikt kvarstod. En hög växelkurs (= försäljningskurs) skulle, som han påpekar, därjämte ha drivit växelhandeln till privatbankerna.

I senaten hade man dock en annan åsikt. I sina randanmärkingar till Bfges förslag betonade C. J. Jägerhorn, att FB genom sin lagliga rätt att notera kurserna hade ett effektivt medel att stävja alla vådor av fluktuationerna i silvrets värde »såframt den blott vill begagna sig af [det] och jemka sig efter tidens kraf». Han går t.o.m. ett steg längre: »Det enklaste medlet att förekomma öfverimport af silfver, vore således att genom lämplig kursförändring [C.J.J.] gynna guldets import [C.J.J.], hvilken icke torde vara hos oss så tillgodosedd som omständigheterna fordra». Någon möjlighet härtill förefanns dock knappast. Själv fortsätter han: »Likväl måste erkännas att det omnämnda gäller företrädesvis normala förhållanden. En äfventyrstid, som denna, då en del länder infört guldets, såsom värdemätare, medan andra ännu bibehålla silfvret, såsom sådan, har framkallat ifrågavarande spekulation. Bote-medlet ligger i nödvändigheten att följa exemplet så snart som möjligt [C.J.J.] —, och i detta afseende torde allt hvad af Styrelsen kan åstadkommas böra vidtagas. Intill dess så kan ske må Banken genom kursjemkningar rädda sig efter förmåga. Styrelsen bör ej genom af tillfälliga behof ensidigt påyrkade lagbestämningar rubba så ömtåliga förhållanden, som penninghandeln.»²

Bankens förslag betecknades av biträdande finanschefen V. von Haartman såsom dikterat av bankens »enskilda intresse», för vilket alla kända sanningar i penningteorin fått träda tillbaka. »Ytterligare resonemang är lönlöst», poängterade han och tillmätte Bfges förslag ingen betydelse, ty »Banken kan tillräckligt skydda sig för förluster om Banken bättre än under sednare tider (randanm.: »Hur långt tillbaka?») skett rättar sina kursnoteringar efter de ädla metallernas relativa pris på världsmarknaden. Banken har hittills enväldigt bestämt sin vinst på indrag-

¹ Soldans utlåtande, den 11 maj 1874, BD 2/266 1874 (FEBD 2/227 1874).

² Soldans utlåtande och C. J. Jägerhorns yttrande den 20 maj 1874, BD 2/266 1874 (FEBD 2/227 1874).

ningen och försäljningen af utländskt mynt och önskar dermed kunna fortfara. Sådant går likväl icke längre obehindrat för sig och vore äfven alldeles icke eftersträfvansvärdt. Det är derfor ock af vigt att det finska myntet kan utan äfventyr för konfiskation föryttras i Tyskland.¹ Sådant allt hör till prima principia i finansläran. Att skydda landet för den förlust detsamma fortfarande lider genom bibehållandet af silfver såsom värdemätare sedan flertalet af Europas stater öfvergått till myntfot i guld är en annan fråga, som icke nu är föremål för pröfning, ehuru äfven vidrörd af Myntdirektorn.²

Yttrandet tydliggör, att von Haartman då ännu ansåg fluktuationerna i silverpriset vara av tillfällig natur och att markens metalliska värde inte hade definitivt reducerats.

Molander och senaten avböja. Bfges förslag hade sålunda rönt motgång i alla instanser. Soldan fann åtgärden »betänkelig», om ock betänkligheterna voro »mera skenbara än verkliga», och vann understöd av bergsintendenten Walfrid Brehmer. Julius Thilén förutspådde tråkigheter och svårigheter med såväl Bfges som Soldans förslag. Jägerhorn karakteriserade likaså Bfges förslag som »betänkligt», ty om banken fick »efter godtycke» bestämma beloppet, tidpunkten och villkoren för sina silverinköp skulle den lagliga handeln med den vara, som förklarats som allmän värdemätare i landet, vara i hög grad kringskuren. Ingen säker förmedlare mellan den för exporten erforderliga utländska valutan och landets mynt skulle härefter förefinnas. Det enda som han möjligen ville medgiva var, att banken varje gång utmyntning av silver begärdes finge pröva huruvida ägaren »genast vid presenterandet av mynttatten eller sedan utmyntningen försiggått [C.J.J.] skulle erhålla penningarna»,³ ehuru han betvivlade effekten därav. V. von Haartman var klart mot detta förslag och Molander avböjde det med följande motivering:

¹ V. von Haartman åsyftar här, ett i Tyskland den 16 okt. 1874 infört förbud för import av finska mark. Importförbudet förorsakades av den stora likheten i utseende och form mellan en finsk mark och en tysk riksmark i silver, varför man ville undgå förväxlingar. Finska marken utgjorde 0.77265 av den tyska silvermarken, men räknades efter vanligheten i Lübeck till 80 pfennige per mark, varför man fruktade, att svårigheter skulle uppstå vid det nya myntsystemets införande i Tyskland, vilket definitivt skulle ske den 1 jan. 1876. *Soetbeer*, Deutsche Münzverfassung, s. 216—217.

² V. von Haartmans yttrande, daterat »Hfors i nov. 1874», BD 2/266 1874 (FEBD 2/227 1874).

³ C. J. Jägerhorns yttrande, BD 11/266 1875 (FEBD 12/238 1875).

1) omkostnaderna (utmyntningskostnaderna 1 ½ %, transporten och ränteförlusterna) voro tillräckliga för att motverka importen av silver för spekulering;

2) de privata silverdepositionerna hade under de föregående 5 åren utgjorts av endast obetydliga mängder förarbetat silver men ej av plantsar; och

3) genom kursnoteringarna kunde Finlands Bank jämväl »något reglera förhållandet» varför han fann att Bfges framställning ej påkallade någon åtgärd för tillfället. Fullt övertygad var han inte att döma av tillägget: »Visar erfarenheten behovet af förändrade stadganden kan, sedan vi fått ett statskontor, frågan ånyo upptagas».¹

Under sådana auspicer var frågans öde avgjort. I senaten var den före den 18 november 1874 och finaliter den 28 januari 1875,² då utslaget föll: »Kejserliga Senaten fann detta ärende för närvarande icke föranleda till någon åtgärd», vilket meddelades Bfge till kännedom och FBD till förståndigande.

FBD:s resonemang och förnyade framställning. Molanders tanke att saken, om så fordrades, skulle tagas upp till ny behandling sedan statskontoret fått till stånd, delgavs inte Bfge officiellt.³ Däremot kunde naturligtvis den sedvanliga formuleringen »för närvarande» tolkas i samma riktning. Nya anledningar till en upprepning av framställningen uppenbarade sig snart. Som nämnts blev guldmyntfoten ett faktum i Tyskland och Norden och även i Holland från början av år 1876, vilket vållade ett fortsatt prisfall på silvret. Värdeförhållandet mellan guld och silver utgjorde i medeltal i juli 16.90:1 och i augusti 16.76:1 år 1875, vilket i London motsvarade ett prisfall om 8.3 % på silvret.⁴ Finlands och Rysslands monetära isolering var fullbordad och Ryssland hade ett oinlösligt pap-

¹ Herman Molanders yttrande, BD 2/266 1874 (BDFE 2/227 1874).

² ED:s prot. den 18 nov. 1874, bd 6, fol. 425—427 och den 28 jan. 1875, bd 1, fol. 509—511 samt FE:s skr. nr 78 till Bfge den 28 jan. 1875; Bfges prot. den 4 och 17 febr. 1875, Bfges skr. nr 11 till FBD den 17 febr. 1875 och FBD:s prot. den 27 febr. 1875.

³ FE:s skr. nr 78 till Bfge den 28 jan. 1875, Till Bfge ank. brev 1875. Jfr FE:s brevkoncept 1875, förra delen.

⁴ *Soebeer*, *Materialien* . . . , s. 22. Jfr diagram 1, s. 18. Bfge angav i sin förnyade framställning den 16 aug. 1875 nedgången till 12 %. Detta procenttal skulle ha förutsatt värdeförhållandet 15.00:1. Uträkningen föranledde V. von Haartman att i en randanmärkning på Bfges skrivelse konstatera, att värdeförhållandet enligt noteringar i Hamburger Geld und Effekten Börse den 8 okt. 1875 utgjorde 16.80:1. Bankens kurstelegram har denna dag 16.67:1.

persmynt. De på detta sätt förstörde spekulationsmöjligheterna, gynna- des av bankens redan skildrade kurspolitik. I FBD medgavs, att »införsel af silfver kan med stor vinst bedrifvas — och början har redan blifvit gjord». Därtill replikerade V. von Haartman: »Visserligen om Bankens kurser noteras illa.» Den förmånligaste spekulationen var numera, att i utlandet inköpa bankens växlar lydande på guld, vilket även kom till synes i en snabb nedgång av valutaförrådet hos bankens utrikesombud. »En höjning af kurserna borde stävja dylikt, men så är inte fallet», konstaterade FBD. »Hvarför icke?», frågade von Haartman, och FBD moti- verade: »ett sådant korrektiv vore i högsta grad vådligt för den peku- niära ställningen i landet, ty osäkerheten och den ständiga fluktuationen i kursnoteringarne skulle otvifvelaktigt förorsaka förluster samt fram- kalla rädsla hos affärsverlden och småningom en betänklig återhållsam- het från affärsföretag i allmänhet». »Kan väl inte hjälpas. Alla kurser variera mer eller mindre på vaxlar — —. Förluster kunna icke undvikas. Öfvergång till guldmyntfot är e n d a [V. von H.] korrektiv», replike- rade von Haartman¹.

FBD i sin tur ansåg, att enda botemedlet häremot »och mot eventualite- ten af ett anslag i stort på Bankens utländska valutor samt en allmän finaniel rubbning inom landet»² var att upphäva den i §§ 20 och 28 i myntreglementet av den 1 mars 1865 åt enskilda personer medgivna rättigheten att låta utmynta silver. »I visst afseende berättigad» ansåg FBD denna »rättighet» visserligen vara, men trodde å andra sidan, att den föreslagna åtgärden inte skulle medföra skada, eftersom fullhaltigt mynt alltid fanns att tillgå i FB. V. von Haartman betonade åter, att denna rättighet var »den naturligaste rättighet i de länder, der silfver utgör lag- lig värdemätare».

Den av FBD gjorda framställningen skall ha varit inspirerad av Bfge själva, enligt ett anförande av Molander i senaten.³ Ytligt sett kan på- ståendet förefalla något djärvt, eftersom Bfge inte godkände förslaget i dess helhet, men en framstöt från FBD gav i alla fall Bfge anledning till en egen framställning. I Bfge gjorde sig även delade åsikter gällande, om vad som borde göras.⁴

¹ V. von Haartmans randanmärkningar på FBD:s skr. nr 1 367 till Bfge den 16 aug. 1875, BD 11/266 1875 (FEBD 12/238 1875). Även i FBD:s prot. s.d.

² Ibidem.

³ Molanders PM, BD 11/266 1875 (FEBD 12/238 1875).

⁴ Bfges ordf. Robert Montgomery åtnjöt för tillfället tjänstledighet för utrikesresa (1 maj—31 aug.). Enligt Molanders PM i senaten »gillade Montgomery inte Bfges framställning». BD 11/266 1875 (FEBD 12/238 1875).

Bfges motiv för spärrad prägling. I sin framställning till HKM av den 31 augusti 1875 undveko Bfge att direkt fatta ställning för eller mot förslaget, påpekande att avgörandet föll utanför området för deras befogenheter, men godtogo förslaget i så måtto, att de hemställde om nådig förklaring av § 28 i reglementet av den 1 mars, eller »på hvilket annat sätt Hans Kejsrerliga Majestät kan finna lämpligt, upphäfv a 28 § i förenämnda reglemente af den 1 Mars 1865, till den del inlösandet af myntverkets attester derigenom ålagts Finlands Bank [H.B.].»¹

Sammanfattningsvis är anledningen till förslaget följande:

- 1) FBD:s framställning;
- 2) Myntattesternas inlösen borde närmast hänföras till det blivande statskontoret;
- 3) Stöd härför finner Bfge i motsatsen² mellan å ena sidan § 1 och § 11 i 1872 års reglemente för Finlands Bank och å andra sidan § 28 i reglementet för myntverket av den 1 mars 1865;
- 4) Ränteförlusten, som banken fick vidkännas för tiden mellan attestens inlösnig och myntbeloppets leverans från myntverket till banken. Ränteförlusten betecknades av von Haartman »som obegriplig för vanligt förstånd»;
- 5) Förvecklingar kunde uppstå, om attestinnehavaren fordrade inlösen enligt det nya reglementet.

Montgomery om bankdirektionens silverskräck. Den av Bfge och FBD planlagda gemensamma aktionen i silverfrågan synes ha försiggått bakom Montgomerys rygg. Sedan början av maj befann han sig nämligen på en utrikesresa och åtnjöt tjänstledighet till den 31 augusti. Det kan därför inte anses som en tillfällighet, att frågan väcktes två veckor före sistnämnda datum och bragtes till beslut i Bfge samma dag. Tydligt ville

¹ Bfges skr. nr 74 till HKM den 31 aug. 1875, BD 11/266 1875 (FEBD 12/238 1875); Bfges prot. och brevkoncept av s.d.

² I § 1 stadgas, att bankens huvuduppgift är att upprätthålla stadga och säkerhet i landets penningväsende, dvs. att banken är skyldig att inlösa sina sedlar med silver.

I § 11 medges bankens förvaltning »i oförtydbara ord», »den både naturliga och nödvändiga rättigheten» att inköpa silver och guld, myntat och omyntat, för att hålla metalliska kassan på i § 7 fastställt minimibelopp och i mån av behov använda sådant silver för utmyntning »efter det pris som metallen vid inköps-tiden betingar på världsmarknaden [H.B.].»

§ 28 i 1865 års reglemente för myntverket åvälver banken skyldighet att inlösa myntverkets attester över inlämnat silver.

Denna bestämmelse fann Bfge omintetgöra, vad som medgavs i § 11.

man ställa Montgomery inför fait accompli. På detta sätt förklaras även tillkomsten av tvēnne förslag, vilka i sina praktiska konsekvenser åsyftade detsamma, nämligen att rädda banken från silverfaran. Under Montgomerys frånvaro handhade Hjelt ordförandeskapet i Bfge, medan friherre Hans Gustaf Boije tjänstgjorde i egenskap av andre suppleant för R. o. A. Fullständigt okunnig kunde Montgomery dock inte ha varit om innehållet i Bfges skrivelse, som först den 11 oktober anlände till senaten, varför han borde ha haft tillfälle att taga del av åtminstone den renskrivna framställningen. Några sympatier hade han icke för »de senaste verkningarna af den silfverpanik som redan i flera år beherskat D^e för Finlands Bank» och ansåg att »såväl Direktionens a b d e r i t i s k a f ö r s l a g [H.B.] att upphäfvva enskildes rätt att få myntets stempel å sitt silfver som bankfullmäktiges o s k y l d i g a r e h e m s t ä l l a n [H.B.] rörande öfverflyttning till Statskontoret af skyldigheten att inlösa myntattesterna komma att få det öde som de obestriddigen förtjena — att begrafvas i papperskorg», skriver han till direktören för Stockholms Enskilda Bank, A. O. Wallenberg.¹ I samma brev fortsätter han: »Jag är nog egenkär att tro det allt skulle stannat i stöpet, i fall jag varit hemma, då ärendet hos bankfullmäktige förekom. Åtminstone lyckades jag afstyra en fundering i samma syfte några månader tidigare. Men nu passade man på i min frånvaro — och åstadkom en storm i ett vattenglas med himmelshöga rop om att man ville åt myntreformen m.m.» Då detta skrevs den 13 november hade Montgomery, som stod i nära kontakt med Molander, klara skäl för sitt antagande att frågan skulle förfalla. Montgomery försummade ej heller att delgiva Molander sin inställning till saken och hans ogillande framfördes av finanschefen till senaten.²

Senatsutredning av bankens kurspolitik och spekulationsmöjligheterna. I senaten väckte »den viktiga och högst intressanta frågan om silfvermyntningen och förslaget att delvis hindra densamma»³ rätt stor uppståndelse. Montgomery anförde, att man i finansexpeditionen t.o.m. var beredd att tillsätta en kommitté »för att undersöka om det möjligtvis vore att befara, att vi kunde dränkas i den hotande silfverfloden».⁴ Jägerhorn konstaterade vid ärendets beredning i FE, att anledningen till Bfges

¹ Robert Montgomery till A. O. Wallenberg den 13 nov. 1875, Stockholms Enskilda Banks arkiv.

² Molanders PM, BD 11/266 1875 (FEBD 2/238 1875).

³ C. J. Jägerhorn i roteln till BD 11/266 1875 (FEBD 12/238 1875).

⁴ Robert Montgomery till A. O. Wallenberg den 13 nov. 1875, Stockholms Enskilda Banks arkiv.

framställning var »den kända», men att fullmäktige »tournerar frågan»¹ så, att bankens skyldighet att inlösa attesterna skulle upphöra enligt det nya reglementet. Framställningen var enligt hans åsikt av den betydelse, att den borde för att bli känd i senaten omedelbart föredragas därstädes, t.o.m. innan eventuella utlåtanden införskaffades av statskontoret och myntdirektorn.

De i § 11 omtalade silverinköpen fann han vara avsedda att stärka kassan och utmyntningen. Paragrafen avsåg inte att befria från skyldigheten att inlösa från myntverket utfärdade attester. Att statsverket skulle inlösa attesterna var ej inkonsekvent, eftersom endast staten enligt lag hade rätt att slå fullhaltigt silvermynt. Någon risk var ej heller för handen. Vid sin utmyntning kom banken följaktligen att intaga samma ställning som en enskild ifråga om kostnaderna (1.5 %).

Innan förslaget föredrogs i senaten inhämtades dock på förslag av von Haartman hos FBD kompletterade upplysningar, i vilken mån spekulation med nämnvärd fördel kunde bedrivas på bankens bekostnad, sedan banken dåmera i sina kursnoteringar börjat närmare följa marknadsvärdet för silver, »hvilket allt för frågans rätta bedömande är av framstående vikt.»² Tillika infordrades skyndsamt utredning beträffande: 1) beloppet silvermynt (i mark och penni), som banken rekvirerat sedan myntverkets tillkomst; 2) beloppet i mark av det silver, som enskilda personer låtit utmynta under samma tid; 3) noteringarna på silver i Hamburg den 1 januari och 1 juli varje år sedan guldmyntfoten infördes i Tyskland, samt Finlands Banks växel- och diskontkurser vid samma tid ävensom vid de tidpunkter, då någon större spekulationsaffär försiggått.³

Valutareservens nedgång som motiv för silverspärning. I kap. II om kurspolitiken framgick det att FBD under år 1875 började närmare följa silvervärdet åt i sina noteringar, men att spekulationsmöjligheter förefunnos. I sitt svar⁴ till finansexpeditionen medgav FBD 1) att enskild silverinförsel inte antagit »större utsträckning» och 2) att 1874 års noteringar voro fördelaktigare för spekulationen än 1875 års. Strängt taget förefanns alltså inte längre något motiv för åtgärden. Att en framställning det oaktat kom till stånd berodde på följande omständigheter:

¹ C. J. Jägerhorns yttrande den 20 okt. 1875, BD 11/266 1875 (FEBD 12/238 1875).

² Ibidem.

³ FE:s skr. nr 1 250 till FBD den 23 okt. 1875. Konzeptet i BD 11/266 1875 (FEBD 12/238 1875) är av Jägerhorns hand. Den aggressiva tonen påminner om V. von Haartman.

⁴ FBD:s prot. den 11 nov. 1875 och brevkoncept nr 1 971 till FE s.d.

1) Såsom en följd av den betydande exporten utgjorde behållningen hos de utländska ombuden 31 miljoner mark ultimo september 1874 och landets handelsintressen tilläto således inte enligt FBD:s åsikt en kursnedsättning enligt silvrets depreciering. Man kan dock inte helt värja sig för tanken, att banken i detta avseende inte tillräckligt övervägt möjligheterna att även om guldpriset stod högre än normalt, om-sätta silvervalutorna i guld. Några kursförluster hade inte riskerats med stigande guldpris, utan tvärtom hade en viss spekulationsvinst varit att påräkna;

2) Ogynnsamma konjunkturer och för stor import hade under ett år minskat valutorna med mer än 20 miljoner mark, varför priset på dessa efter hand åter hade höjts. Kursstegringen skulle således enligt FBD:s egen utsago främst ha berott på rubbad jämvikt mellan utbudet och efterfrågan på valutorna och i mindre mån på silverpriset. FBD angav ej heller uttryckligen, att den som norm för noteringen skulle ha tillämpat silvrets värde;

3) Spekulation i silver hade i någon mån ägt rum, men var dåmera svår att utföra sedan kursen hade höjts;

4) Faran av ett anslag i stort från t.ex. en affärsbanks sida med dess stora resurser och med begagnande av fluktuationerna i silverpriset bestod dock. Dessa fluktuationer voro enligt FBD:

2 januari 1873 — 1 juli	1873 en nedgång med	2.19 %
2 juli 1873 — 1 januari 1874	en nedgång med ytterligare	2.39 %
2 januari 1874 — 1 juli	1874 en stegring med	1.30 %
2 juli 1874 — 1 januari 1875	en nedgång med	1.75 %
2 januari 1875 — 1 juli	1875 en nedgång med ytterligare	3.35 %

Den 3 juli 1875 hade silverpriset ytterligare stigit med 1.80 %. Skillnaden mellan högsta och lägsta notering utgjorde 8.96 %. En så starkt fluktuerande kurssättning skulle, menade FBD, ha varit mycket betänklig för affärsförhållandena och penningväsendet. Det heter vidare: »Direktionen hade icke ansett sig berättigad att på sitt ansvar tillgripa ofvannämnde skyddsmedel, utan att dessförinnan hafva sökt någon utväg». Skulle åter spekulationer i stort försökas, ansåg sig FBD dock »nödsakad att med yttersta stränghet och noggrannhet följa med prisfallen och prisstegringarne på silfret». »Detta bör Banken alltid göra», säger en randanmärkare i Herman Molanders PM i ärendet;

5) Den av FBD föreslagna ändringen skulle inte ha utgjort ett säkert och fullständigt skydd, men den skulle, såsom FBD framhöll, »möjliggöra en i någon mån stadigare kurssättning och blefve ett, om

också endast temporärt, korrektiv emot dessa vådor tills annan åtgärd kunde vidtas».¹

Pressopinion. Av betydelse för en rättvis lösning av frågan var, att allmänhetens inställning till berörda rättighet noggsamt beaktades.

I detta skede hade framställningen även kommit till allmänhetens kännedom. Vilka vägar detta skett är svårt att avgöra, men redan innan FE kommit till ett interlocutoriebeslut ingick den 21 oktober 1875 i HD en ledare, däri det omtalades, att den inom bankledningen länge närda farhågan för en silveröversvämning nu lett till en anhållan om att utmyntningsrätten måtte upphävas och utmyntning förbehållas endast regeringen och Finlands Bank. Åtgärden karaktäriserades i denna korta, oförberett nedskrivna förartikel såsom ett »ingrepp i vårt myntväsendes hufvudbestämning och i medborgarenes derpå fotade oafvisliga rätt». Den åsidosatte »den ekonomiska vetenskapens grundsanning, att mynt icke är annat än metall» och innebar »intet mindre, än en väsentlig förändring af sjelfva grunden för vårt myntväsende» samt åsidosatte »den helgd, som tillkommer en af regent och ständer i gemensamt samråd verkställd handling, hvilken endast af dem bägge gemensamt kan ändras».² Den 26 oktober 1875 var redaktionen färdig med en nästan tre spalter lång ledare berörande »Finlands Bank och myntningen». Med eftertryck framhölls att silvermyntet genom myntreformen år 1865 frigjordes från beroendet av »öfverhetliga påbud eller tillfälliga finansoperationer» och baserades på produktionen samt införseln och utförseln, varigenom silverret återvände i rörelsen och återgav sedlarna deras förlorade värde. Myntreformen förverkligade principen, att myntet är en vara »bärande sitt eget värde i sig» samt garanterade fri in- och utförsel av silver samt utmyntningsrätt för envar. Detta ledde till att utbudet och efterfrågan blev bestämmande för kurserna. Men Finlands Bank hade genom sin marknadsställning som storköpare av valuta skaffat sig en »predominerande ställning» vid noteringen av växelkurserna. Lagen hade avsett »spekulation» i silverinförsel och -utförsel och att kurserna skulle utgöra en barometer därför. Detta system hade fungerat väl i 10 år. När den avsedda införseln nu kom till stånd, blev man »alarmerad», sade tidningen, och ropade »att landet till sin olycka skall blifva öfversvämmadt af silfver

¹ FBD:s skt. nr 1 971 till FE den 11 nov. 1875.

² HD nr 287 den 21 okt. 1875, ledaren. Formuleringen påminner om Montgomerys i brevet den 13 nov. 1875 till Wallenberg. Innehållet är även likt Montgomerys tankegångar.

genom den obegränsade friheten, likasom myntreformens motståndare höjde ropet, att allt silfver genom friheten skulle komma att gå bort ur landet». ¹

Genom sina kursnoteringar, konstaterade tidningen, var banken i stånd att stävja all spekulation men ville det ej, utan hade i stället föreslagit en inskränkning av utmyntningsrätten. Artikelförfattaren visste även, att FBD i samma syfte tidigare hade gjort förslag om att befria banken från dess skyldighet att inlösa mynttattesterna, och påstod att, då spekulationsmöjligheterna i alla fall skulle ha kvarstått, man kommit på förslaget att upphäva utmyntningsrätten. Beträffande mynttattesterna meddelade tidningen, att man föreslagit, att inlösningen av dem »om så ansåges nödigt, kunde uppdragas åt det statskontor, som snart skall träda i verksamhet». Formuleringen tillrättalades i följande nummer, ² vilket tyder på, att tidningen hade en säker informationskälla. »Det är som synes, ett frångående från myntreformens principer, som påyrkas. Det är tvångskurs på silfvermynt, man nu vill införa och med detsamma möjligheten att godtyckligt nedsätta värdet å de valutor, landets export kan förfoga öfver». ³

Snellman om myntningsrätten. Uusi Suometar hade i en ledare i november 1875 förklarar, att förslaget inte kunde godkännas i en enda punkt och anklagade öppet Bfge för att inte ha uppträtt så fast mot FBD, som de bört i en så viktig sak. FBD hade ju ingen möjlighet att hejda silvervärdets fall »yhtä vähän kuin se voi veden nousua tai laskua meressä ohjata». Att köpa guld var det enda banken kunde göra i detta hänseende. Några spekulationsförluster behövde banken däremot inte frukta, ty kurspolitiken var ett tillräckligt medel däremot. Att jämföra våra förhållanden med Hollands var enligt tidningen missvisande, emedan silvret där hade upphört att vara bas för myntväsendet. Dess ställning var där densamma som koppars i vårt land. ⁴ Att överflytta inlösningen av attesterna till statskontoret fann tidningen vara en onödig åtgärd och den av FBD anförda ränteförlusten mera fantiserad än verklig. ⁵

¹ HD nr 292 den 26 okt. 1875, ledaren Finlands Bank och myntningen I.

² HD nr 295 den 29 okt. 1875, ledaren Finlands Bank och myntningen II. Orden »om så ansåges nödigt» ingingo inte i hemställan.

³ HD nr 292 den 26 okt. 1875, Finlands Bank och myntningen I.

⁴ Denna åsikt hävdade i senaten V. von Haartman. Silvret var enligt honom inte blott i Holland utan även i Belgien och Frankrike ett »billionerat» mynt. Randanmärkingar på FBD:s skr. nr 1 367 till Bfge den 16 aug. 1875, BD 11/266 1875 (FEBD 12/238 1875).

⁵ Uusi Suometar nr 130 den 5 nov. 1875, ledaren Suomen Pankki ja Mynttilaitos.

J. V. Snellman instämde häri i en artikel¹ i Morgonbladet den 8 november 1875 och uppträdde till försvar för silvermyntfoten. Trots att guldmyntfot hade införts i de flesta länder »kommer det dagliga cirkulationsmedlet i alla länder att utgöras af banksedlar och silfver». Tydligt räknade han med en guldknapphet, som skulle tvinga de stora staterna i Europa och Amerika, som »lefva endast på papper» att förr eller senare återvända till metalliskt silvermynt. Orienten komme i alla händelsen enligt hans mening att bibehålla silvret. »Vår bankstyrelse torde därför hafva god utsigt att framdeles befrias från sina närvarande bekymmer». Dock medgav han att »vår lagstiftning i ämnet är oformlig».

Snellman uppfattade inte utmyntningsrätten som någon självfallen sak och hörande till systemet, utan snarare som ett ynnestbevis från överhetens sida. Han gav friherre Fabian Langenskiöld en eloge för att vi överhuvudtaget hade ett myntverk och fann det sannolikt att, ifall något myntverk inte hade funnits, varken staten eller banken skulle ha sänt »såsskålar och tandpetare till utlandet, för att där förvandlas till markstycken», enligt ägarens förmenta rätt att få silvret utmyntat. HD reagerade skarpt mot denna nonchalans. Enligt dess mening var utmyntningsrätten inte något »skådebröd» utan en realitet.² Snellman fann det dock »rationellt», att Finlands Bank skulle förpliktas att taga emot silver t a c k o r av gängse finhet (925/1000) efter avdrag av myntningskostnaderna. Därigenom skulle spekulationen vara nödgad att anskaffa dylika tackor och »icke blott af judar uppsamladt, aflyst eller afnött eller afklippt eller kanske förfalskadt silfvermynt — hvilket det verkligen vore en löjlighet, att statens myntverk stycke för stycke skulle profva».³

Absolut nödvändigt fann han det dock, att den fria in- och utförseln av silver bibehölls, dvs. att möjligheter att erlægga likvider i silver till utlandet kvarstod. Finlands Banks uppgift var att underlätta sådana betalningsfullgörelser.

Full frihet att köpa och sälja silver ansåg Snellman att banken inte ägde, men den kunde genom sin kursnotering undgå silverhandeln.

Dagbladet om den spärrade myntfotens svagheter. Spärrad myntfot är ett fristående system mellan silver(guld)myntfot och pappersmyntfot i så måtto, att myntvärdet inte bestämmes av metallen ensam, men ej heller av centralbanken. Full kontroll över myntvärdet har banken således inte.

¹ Mbl nr 259 den 8 nov. 1875. Artikeln är osignerad, men måste tydligen tillskrivas Snellman.

² HD nr 300 den 3 nov. 1875, ledaren Finlands Bank och myntningen III.

³ Mbl nr 259 den 8 nov. 1875, ledaren.

Dagbladets häftiga kritik av Bfges förslag gick även i denna riktning. Enligt dess åsikt var motivet för förslaget endast att bevara bankens guldvalutor för spekulanter i silver. Genom att präglingsrätten upphävdes kunde banken visserligen hålla låga kurser, men på samma gång skapades ett mynt, som inte var bundet vid silvermetallen utan hade sin grund i bankens kursnoteringar. Inom möjligheternas gränser låg nog att skapa ett sådant system, ty i och med att banken erhöll präglingsmonopol, kunde den även bestämma myntets pris. Dagbladet betvivlade dock, att det var möjligt att helt frigöra silvermyntet från silvervärdet. Något annat regulativ än silvret fanns inte. Att oavbrutet hålla samma kurs på ett guldmynt (pund) var ogörligt, ty även guldets värde fluktuerade. Det rådande värdeförhållandet mellan silver och guld kunde man ju, såsom Soldan gjorde, delvis förklara som en guldvärdestegring i förhållande till andra varor. Skulle åter ett slags »normkurser» fastställas, borde banken kunna avgöra huru mycket silvret fallit och guldets stigit i värde i förhållande till andra varor, vilket var ogörligt.

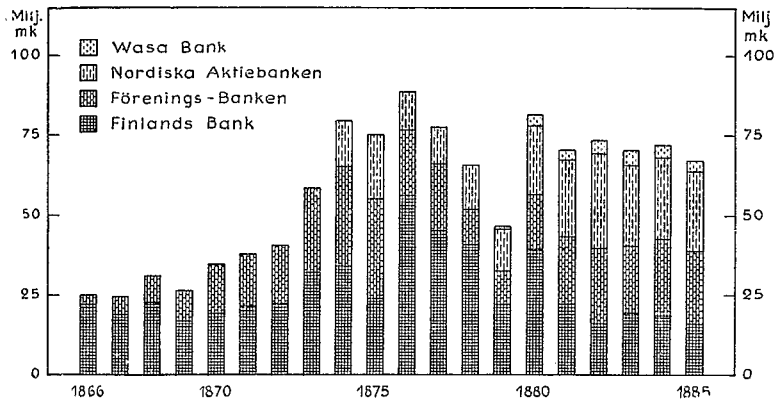
Dagbladet fortsätter: »Och härtill kommer ännu, att banken i alla fall icke kan hålla sitt nya konstlade mynt oberoende af silfrets prisförändringar. Skulle detta nämligen stiga utöfver det värde, banken skulle vilja fasthålla för sitt mynt, så är det uppenbart att detta mynt finge lof att följa med, emedan det är fabricerad af denna metall. Och skulle silfrets värde fortfarande sjunka, så skulle bankens konstlade mynt i alla fall få lof att i sakta mak följa med i sådan depreciering. Ty om skillnaden emellan silfret och de deraf preglade samt genom monopolet till högre värde upphöjda myntstyckena blefve betydlig, så kunde det blifva en vinstgifvande industri att idka en falsk pregling af eget slag, nämligen, att förfärdiga mynt af föreskrifven full halt och vikt — — —. Denna egendomliga falskmyntning skall träda i stället för den nuvarande — — — myntningen för privat räkning.» Banken kunde således inte hålla myntets värde hur högt som helst. Förbättrades silvervärdet fick banken lov att låta myntet följa efter i släptåg. Resultatet bleve alltså ett mynt, som fluktuerade ännu mera godtyckligt i värde än det gällande. Av alla baser för myntvärdet är »den sämsta utan tvifvel den som utgöres af en banks famlande och godtyckliga, om än aldrig så paternella och välmenta kursnoteringar» slutade tidningen.¹

Bankens vinstintressen och monopol på växelhandeln. Kritiken gjorde gällande, att FBD handlade i eget vinstintresse. Om det kan ledas i bevis, att någon verklig fara icke förelåg i form av spekulation till gällande

¹ HD nr 295 den 29 okt. 1875, ledaren Finlands Bank och myntningen II.

Diagram 7. Diskonterade utrikes växlar.

Enligt tabell 8 a—b.

kurser, så äger ett dylikt påstående sitt berättigande. Till de redan i samband med förslaget om myntförlitningslagen anförda siffrorna kan anföras vad HD trodde sig veta. (Även denna artikel är tydligen skriven av en i saken initierad person.) På 10 år hade banken i medeltal erbjudits 180 000 mark per år för utmyntning, därav endast ett par poster om 40 000 och 50 000 mark år 1875. Redan bankens kassa för en dag kunde uppgå till detta belopp.¹ »Den bristande motsvarigheten mellan extraordinära botemedel» och en »obetydlig anledning», såsom HD uttryckte saken, ingiver misstanken att hos FBD fanns en medveten strävan till monopol. Att inskränkningen skulle leda till monopol trodde även Bfge, vilket för deras del motiverade ett avslag. Något anslag i stort mot bankens valutor hade inte heller, såsom FBD fruktade, förekommit. Tvärtom hade de summor, som erbjudits till utmyntning, visat sig vara obetydliga. Detta bekräftades även därav, att banken ännu lät präglade silvermynt, samtidigt som FBD gjorde gällande att landets behov av silver obestriddligen var fyllt. Även V. von Haartman belyste med ett exempel omöjligheten av ett anslag i stort: Köper en person en 3 månaders växel på 100 tyska riksmark och betalar den med 127.50 mark, enligt bankens notering i oktober 1875, och diskonterar den i Hamburg, erhåller han à 3 % diskonto 99.25 riksmark. För summan kan han köpa 592.89 gram fint silver (silvernoteringen den 8 oktober 1875 var 83.70 riksmark för 500 gram). Säljer han nu sitt silver till myntverket med

¹ HD nr 300 den 3 nov. 1875, ledaren Finlands Bank och utmyntningen III.

avdrag av 1/4 % i provision och kurtage, 3/4 % i transport och assurans och 1/4 % i tolag och vågpengar så återstår för honom 576.49 gram. Efter 4.5 gram silver i en finsk mark blir detta 128.10 finska mark, som ökade med en ränteförlust om 1/2 % ger 128.13 mark. Han skulle alltså erhålla 63 penni i vinst. Därav skulle remittenten ha sin vinst. Banken hade emellertid möjlighet, att när som helst höja kursen så att operationen blev olönsam, trodde von Haartman.¹ I resonemanget äro dock kostnaderna tagna i överkant och vid en större affär behövde vinstmarginalen inte vara så stor. Det egentliga innehållet i FBD:s förslag var, att såsom vid myntskatt, den enskilda utmyntaren bleve helt och hållet beroende av det pris banken ville ge honom för guldet eller silvret eller därpå lydande förbindelser. Silvermyntfotens mekanism hade försetts ur funktion och myntreformen av år 1865 varit av föga värde.

De juridiska motsättningarna. Vid tolkningen av den juridiska grundvalen för Bfges förslag gav lagstiftningens oformlighet anledning till en uppdelning i två läger, för och mot förslaget. I senaten kom von Haartman till den slutsatsen, att tillräcklig juridisk grundval inte förefanns för Bfges förslag, om man, som han säger,² »äfven läser rubriken samt § 11 in extenso» i bankreglementet den 26 juli 1875. Han ansåg, att däri nämnda myntade silver »otvetydigt» inte avsåg mynt i finska mark, ty i motsatt fall hade paragrafen berättigat banken att låta smälta ned myntet, vilket i själva verket var staten förbehållet. Ur denna synpunkt var Bfges premis inte riktig.

Dagbladet åter medgav, att Bfge »utan tvifvel» juridiskt hade rätt³ ty i bankreglementet av år 1872 uppräknades inlösning av myntattesterna inte bland bankens skyldigheter. Tvärtom tillerkändes banken rätt att köpa silvret var den ville och hur fördelaktigt som helst. Det gällande systemet grundade sig på en administrativ författning (reglementet för myntverket av den 1 mars 1865), som enligt Dagbladets mening inte kunde anses vara giltig framom en lag, antagen av regent och ständer. Så långt som Dagbladet kan man ändå inte gå, då det påstår, att »öfverenskommelsen» mellan banken och staten när som helst kan brytas av banken.

Det mest tungtvägande inlägget i diskussionen gjorde finanschefen själv i en PM och ett utkast⁴ till svarsskrivelse till Bfge. Det var sant, att varken bankreglementet av den 26 juli 1875 eller annat lagrum talade

¹ V. von Haartmans yttrande, ED prot. 16 febr. 1876, bd 1, fol. 989—1003.

² ED:s prot. den 16 febr. 1876, bd 1, fol. 992.

³ HD nr 300 den 3 nov. 1876, ledaren Finlands Bank och myntningen III.

⁴ Molander PM, BD 11/216 1875 (FEBD 12/238 1875).

om inlösen av mynttattesterna, varför »om man endast [H.M.] håller sig till ordalydelsen», Bfge hade juridiskt rätt. Men å andra sidan avsåg § 11 i bankreglementet alldeles säkert, att »angifva de utvägar» banken kunde begagna sig av vid förstärkandet av den metalliska kassan. Ett upphävande av inlösningsplikten åsyftades däremot ej. Det är alltså olikheten mellan lagens anda och dess bokstav han påtalar och anser att lagen bör tolkas enligt dess anda. Frågan var sedan, huruvida de administrativa förordningar, som före år 1867 voro gällande för Finlands Bank, allfort kunde anses vara i kraft, sedan banken övertagits av ständerna. Molander ansåg att förordningarna voro gällande för de fonder, som utslutande bildade Finlands Bank, nämligen primitiva fonden och hypoteksfonden. Genom förordningen den 9 december 1867. övertogo ständerna dessa under sin förvaltning och ansvarighet. De förbindelser, som ålegat dessa fonder förut, måste alltså även framdeles åligga Finlands Bank. Molander fann det därför vara tvivelaktigt, om Bfge haft tillräckligt stöd för sin framställning, sålänge inte den enskilda utmyntningsrätten och rätten att genast erhålla mynt mot mynttattester upphävts genom ett uttryckligt av bankens principaler fattat och av HKM sanktionerat beslut. Det kan alltså fastslås, att en oklarhet förelåg som inbjöd till tolkning i avsikten att nå ett ovidkommande mål. Fullt övertygade voro Bfge inte själva, ty i så fall hade de inte begärt en förklaring i ämnet utan, som Molander säger, »endast anmält» att banken inte inlöser attesterna från och med ingången av år 1876.

Handelsföreningens i Helsingfors skrivelse till finansbefen. Diskussionen tidningspressen kunde ej undgå att väcka uppmärksamhet särskilt i merkantila kretsar. Den 8 november 1875, kort efter det att artiklarna i HD publicerats, sammankallades Helsingfors Handelsförening av sina fullmäktige till ett extra sammanträde för att på stadens rådhus överlägga om åtgärder, »som borde vidtagas med anledning af de vådor för landets merkantila intressen»¹ som inskränkningen kunde ha. Mötet, som av protokollet att döma var rätt så tumultuariskt, leddes av ordföranden i fullmäktige konsul Johan Leonard Borgström. Att någonting borde göras var man ense om, men vad, det synes ha vållat meningsskiljaktighet. Som talare uppträdde med skrivna anföranden handlanden F. K. Nybom och Adolf Fredrik Wasenius. Den förra framhöll, att metallreserven i FB hade betydelse främst i Finlands utrikeshandel, varför den borde

¹ Utdrag ur protokollet förddt vid Handelsföreningens i Helsingfors stad extra sammanträde i stadens Rådhus den 8 november 1875, BD 11/266 1875 (FEBD 12/238 1875).

vara tillgänglig för likvider och att import och export av metall borde försiggå så lätt som möjligt. Myntattesterna måste därför genast inlösas av någon. Bäst lämpade sig banken därför. På detta sätt erhöll handeln stadga och säkerhet och krediten en solid bas. I denna »lifsfråga för handeln» ville han att föreningen skulle uttala sig:

- att metall bör utgöra grundval för penningvärdet;
- att prägeln bör vara intyg över vikt och halt;
- att denna prägel bör fås av envar så bekvämt och billigt som möjligt;
- att FB är den naturliga förmedlaren härav och utbetalaren av likvid för myntattesterna; samt
- att handelsdifferenser lätt utjämnas genom import eller export av silver.

Wasenius' förslag gick ut på:

- att FB på grund av sedelutgivningsrätten bör ha hand om det för affärstransaktionerna oundgängliga utbytet av metall mot mynt;
- att bankens skyldighet i detta hänseende ej upphäves;
- att om så sker, banken likställs med allmänheten (H.B.);
- att markens silvervärde bör vara grundvalen för kursnoteringarna;
- att ett frångående av detta framkallar vidare utbredning av det ryska fullhaltiga silvermyntet; samt
- att i exportrörelsen alstras osäkerhet i beräkningarna och omgångarna, ifall inlösningsplikten upphäves. Andra näringsgrenar komma likaså att lida.

Mötet enade sig efter en längre diskussion om herr Wasenius' förslag, och klämmarna bragtes (i form av ett protokollsutdrag) genom en tremanadeputation till finanschefens kännedom. Deputationen uttalade därvid det bekymmer åtgärden hade väckt i merkantila och industriella kretsar och förhoppningen om att FB inte skulle upphöra att inlösa myntattesterna.

Finanschefens inställning. Herman Molander fann detta aktstycke för-tjänt att »läsas i dess helhet».¹ En vecka tidigare hade han vid ett samtal med Montgomery erhållit rådet att inte föra fram saken till någon åtgärd.²

Den kurspolitik FB följt året 1875, då behållningen hos de utländska ombuden gick ned med mer än 20 milj. mark, kritiserade han skarpt. »I

¹ Herman Molanders PM, BD 11/266 1875 (FE 12/238 1875).

² Robert Montgomery till A. O. Wallenberg den 13 nov. 1875, Stockholms Enskilda Banks arkiv.

stället för att höja kursen på utländsk valuta, hvilket skulle hafva befordrat den nedtryckta exporten och motverkat en för högt uppdrifven import, deribland äfven af silfver, — — — sökte banken att utan behörigt afseende å konjunkturerna på de stora handelsplatserna uppehålla kurser på det finska myntet¹, vilket ledde till att silverimport lönade sig.

Av de tvenne förslagen ansåg han att FBD:s förslag, som inte heller vunnit Bfges understöd, ej skulle bifallas, emedan banken därigenom skulle tillskansa sig monopolpris på utrikesväxlarna.

I likhet med HD analyserade han det andra förslaget ur synpunkterna:

1) om det hade stöd i gällande författning, varvid han kom till ovan angivna negativa resultat, och

2) om det eljest hade skäl för sig.

I det senare fallet fann han, att den av banken påtalade ränteförlusten var ett »svagt skäl» i fråga om en bank, som bedrev lånerörelse och hade obegränsad sedelutgivningsrätt (en skenförlust). Därjämte hade alla silverdepositioner varit små. Silverspekulationen begränsades automatiskt av transportkostnader, ränteförlust, kommissionsarvoden och utmyntningsersättning samt kunde »helt och hållet stärfjas genom kursen [H.M.]». I fall spekulatören avsåg att komma åt bankens guld, så måste ju spekulanterna köpa växlar av banken, vilken kunde hålla »en sådan kurs att hela spekulatören ramla». Banken fick även en reprimand för att inte alltid ha »behörigen uppmärksammat» denna viktiga fråga. I skrifvelse till Bfge formulerades denna enligt Molanders förslag: »Kejserliga Senaten emotser, att Bfge egnar åt kursnoteringen i Finlands Bank all den uppmärksamhet, som denna viktiga del af Bankens förvaltning i det allmännas intresse påkallar».²

Genom kursnoteringen kunde banken undvika tolkningsfrågan om skyldigheten att inlösa attesterna. I alla händelser borde senaten inte, ansåg Molander, ge efter och i första hand godkänna Bfges tolkning. Molanders plan³ för frågans fortsatta behandling var, att om Bfge trots allt skulle »vedervåga att vägra dylika inlösen» (därom måste förut anmälas hos senaten), så skulle inlösningen ske genom statskontoret. Kungörelse därom skulle utfärdas och anmälan ingå till HKM. I lantdagen kunde frågan sedan tagas till tals i samband med Bfges redogörelse över sin förvaltning under senaste femårsperiod. Någon risk löpte ju statskontoret inte genom inlösningen, ty silvret kunde användas i likvider till utlandet och till banken eller utmyntas, varefter det slutligen skulle

¹ Herman Molanders PM, BD 11/266 1875 (FE 12/238 1875).

² HKM:s skr. nr 2 000 till Bfge den 16 febr. 1876.

³ Molanders PM, BD 11/266 1875 (FE 12/238 1875).

hamna i banken. För ränteförlusten kunde gottgörelse fås genom utmyntningsavgiften (1 ½ %). Genom sin vägran att fullgöra inlösen skulle banken likställas med enskilda i fråga om utmyntningen. Det för affärsvärlden lugnaste förfaringssättet var dock att banken löste in attesterna, då den ändå genom kurserna genast kunde stävja spekulation i stort.

Föredragningen i senaten skedde den 16 februari 1876, då förslagen förkastades enligt Molanders slutsatser. I fråga om svarets formulering var von Haartman ense med Molander, men bifogade protokollet en ännu skarpare gensaga än finanschefens avböjande votum. Då kritiken av Bfges och FBD:s förslag inte till sin fulla skärpa kom till synes i Molanders PM och senatens skrivelse till Bfge, återgivas här ännu fyra av von Haartmans huvudsynpunkter,¹ utöver vad som tidigare framgått ur diskussionen:

1) Genom att erkänna kursförhöjningens effektivitet hade Bfge undergrävt motivet för sin framställning;

2) FBD hade medgivit, att den år 1875 mindre följt priset på guldvalutan än ske bort;

3) FBD:s åsikt, att kursförhöjningen vore oförenlig med landets handelsintressen, kunde ej godtagas; och

4) FBD hade medgivit, att spekulation ej kunde försiggå, om kursen hölls tillräckligt hög, vilket innebar en förkastelsedom över förslaget.

Stabila kurser vore självfallet det bästa för handeln, men de vore en omöjlighet så länge ej alla länder hade samma myntfot. Även om så vore fallet skulle fluktuationer förekomma. Sålunda fluktuerade kurserna med diskontot, vilket i England och Frankrike kunde växla från 1 ½ till 10 % eller lika mycket som silvervärdet.

Kritikens häftigaste målsman var således biträdande finanschefen V. von Haartman. Hans uttalanden stodo självfallet Molander till förfogande, då han utarbetade sin promemoria, och inverkade avgörande på beslutet i senaten.

Övergång till guldmyntfot en nödvändighet. Diskussionen i senaten och tidningsdebatten om silverspärningen hade givit ett negativt resultat, men även klargjort, att en övergång till guldmyntfot var den enda effektiva lösningen på problemet. Redan så tidigt som i november 1874 hade Soldan i sitt ovan omnämnda utlåtande över Bfges första hemställan framhållit, att mot det sjunkande silvervärdet (då ännu endast en hotande fara) var utan tvivel guldmynt-

¹ ED:s prot. den 16 febr. 1876. V. von Haartmans yttrande är utarbetat enligt hans tidigare vota under ärendets beredning i senaten. Jfr roteln till akt BD 11/266 1875.

fotens införande »den rationellaste och så vidt förutses kan, den för all framtid verksammaste åtgärden». Utom de vanliga skälen för guldets lämplighet (bekvämt flyttbart på grund av liten volym, ringa nötning, lätt igenkännligt, små förfalskningsmöjligheter och stor relativ värdefasthet i förhållande till andra varor) talade för en sådan reform den omständigheten »att finska marken (= 1/4 rubel) genom en sällsynt lycklig tillfällighet, i värde sammanfaller med det franska francstycket», som ansetts som det lämpligaste internationella myntet. Genom silvrets värdeförsämring befann sig kejsardömet i samma situation som Finland gentemot det övriga Europa och tanken, att Ryssland i snar framtid skulle införa guld som värdemätare, var ingen orimlighet. Blev en sådan åtgärd förverkligad, skulle spekulationsfrågan med detsamma ha lösts.

Soldan ansåg dock de praktiska svårigheterna vara så invecklade, att ifall frågan komme att tagas i beaktande »borde den utgöra föremål för en komités grundliga öfverläggningar».

Till samma slutsatser kom C. J. Jägerhorn (i det på s. 106 omtalade utlåtandet). Han poängterade att övergången borde ske så snart som möjligt och att styrelsen i detta hänseende inte borde spara på några åtgärder. Detta yttrades i maj 1874. I senaten ville man tydligen inte beröra frågan på ett så tidigt stadium, att döma av von Haartmans yttrande, att en övergång till guld för att skydda landet mot förluster, inte i detta sammanhang var under prövning. Snellman synes däremot inte ha varit inne på en sådan tankegång då ännu utan ansåg tvärtom, att silvrets framtid var tryggad.

I sin promemoria yttrade sig Molander om silverdeprecieringen som en synnerligen betänklig sak ur finansiell synpunkt. För att belysa detta framförde han exemplet, att Finlands statsskuld till utlandet i slutet av 1875 uppgick till 56.3 miljoner mark. Kostnaderna för annuiteterna på denna skuld skulle stiga betydligt med en stegring i de noterade kurserna, oaktat själva lånet reducerades. Ändring häri kunde fås till stånd endast genom guldmyntfotens införande, och han tillade rätt hoppöst: »Men när skall denna tidpunkt inträffa?» Till detta anmärkte Adolf Mechelin i en randanmärkning: »Guldmyntfotens införande lärer väl ske till följd af en naturlag — att skydda sig själf». Mera hoppfull var Montgomery. Efter att i ett brev av den 14 november 1875 till Wallenberg¹ ha redogjort för »torpederingen» av bankdirektionens framställning tillägger han: »I stället hoppas jag till nästa lantdag, om ej förr, få i gång en allvarsam guldagation».

¹ Robert Montgomery till A. O. Wallenberg den 13 nov. 1875, Stockholms Enskilda Banks arkiv.

GULDMYNTFOTSKOMMITTÉN.

Robert Montgomerys initiativ. Även om myntförslitningslagen hade fåtts till stånd och utmyntningsrätten hade förbehållits endast Finlands Bank, skulle dessa åtgärder inte ha varit tillräckliga att bevara silvermarkens värde. En övergång till guldmyntfot var tydligen den enda utvägen ur svårigheterna. Klara uttalanden om nödvändigheten härav hade, såsom ovan anfördes, förekommit. Växlingarna i silvervärdet voro redan vid början av år 1876 så stora, att affärstransaktionerna med utlandet inte kunde undgå att lida avbräck. Å andra sidan kunde en övergång till guldmyntfot av de ryska myndigheterna uppfattas som ett ytterligare steg i separatistisk riktning. Handläggningen av frågan fordrade således en god del grannlaghet för att utgången skulle tryggas. Men i stället kunde initiativtagaren stöda sig på en enhetlig opinion inom landet.

Den 10 januari 1876 framfördes frågan officiellt av ordföranden i Bfge, Robert Montgomery. Som motiv för övergång till guldmyntfot framhöll han växlingarna i silvervärdet i de länder vårt land stod i affärsförbindelser med och behovet av ett lätt portativt mynt. Han framförde exempelvis, att växlingarna i silvervärdet under perioden 2 januari 1873—11 november 1875 haft en största intervall om 8.96 %¹ mellan högsta och lägsta värdet. Bfge voro eniga om saken och upptogo frågan till ny behandling den 12 februari, då en skrivelse² till HKM undertecknades, vari Bfge hemställde om, att sakkunniga personer skulle få i uppdrag att till instundande lantdag utarbета »ett fullständigt förslag i ämnet för att i form av Nådige proposition till Ständernas grundlagsenliga behandling öfverlemnas».³

¹ Bfges prot. den 10 jan. 1876.

² Bfges prot. den 12 febr. 1876.

³ Bfges hemställan den 12 febr. 1876 och Bfges brevkoncept 1876 nr 16 och originalet i BD 221/18 1876, AKBD 1876 pag. 85.

Ett förslag i form av en petition från ständerna skulle ha fördröjt reformen, även om den vunnit kejsarens godkännande, varför detta alternativ inte kunde ifrågakomma.

4 /
I den väluppsatta¹ och övertygande skrivelsen, som är en produkt av Montgomerys hand, anföres som första och främsta motiv för övergången det vacklande värdeförhållandet mellan silver och guld samt olägenheterna därav för Finlands Banks verksamhet och för penningväsendet i synnerhet. Värdeförhållandet mellan myntmetallerna måste självfallet variera, men de sedan 1872 timade växlingarna funno Bfge vara »exempellösa» och gåvo sedan en exposé över utvecklingen, som lett till en 10-procentig värdeminskning av silvret från början av år 1873 till den 29 januari 1876. Bfge uttalade sig inte definitivt om och i vilken mån en större och billigare produktion av silver och vid sidan därav en minskad eller stegrad efterfrågan på guld varit orsaken till dessa växlingar. Däremot betonade de, att övergången till guldmyntfot i Europa hade lösgjort så stora kvantiteter silver och framkallat en så känbar efterfrågan på guld, att den »mer än några andra, vare sig kommersiella eller politiska tilldragelser hållit penningbörsen i London i spänning, och i Frankrike fördröjt återkallandet af den undantagslag som befriar Frankrikes bank från dess ovillkorliga skyldigheter att med guld [sic! H. B.] inlösa sina sedlar.»²

b)
Som ett andra motiv anförde Bfge, att dessa växlingar sannolikt inte voro övergående och detta av ett flertal orsaker, främst då, att silvret upphört att vara myntstandard i de flesta länder. Dess användning komme att inskränkas till skiljemynt och lyxartiklar. Husgeråd åter skulle framdeles tillverkas av billigare material. Redan före det stora prisfallet år 1876 hade silvrets värde enligt Bfge varit nedåtgående.

4 /
För det tredje betraktade Bfge »kapitalförlusten [H.B.] i synnerhet vid liquider med utlandet» i och för sig ensam tillräcklig som motiv för en reform. Även om växlingarna vore långt mindre, skulle Finland komma att lida förluster vid betalning på länder med guldmyntfot. Kursen komme alltid att ställa sig ofördelaktig. Fölle silvervärdet, skulle markens kurs tryckas ned därigenom, att silver alltid gällde vid betalning i vårt land. Stege kursen, kunde stegringen dock inte utnyttjas, emedan gäldenären i utlandet ej kunde tvingas att taga emot silver.

Andra på sak inverkan skäl förbigingos. Dock ansågo Bfge, att

¹ Originalkonceptet finnes bland Bfges brevkoncept 1876 nr 16. Skrivelsen är inte undertecknad, men handstilen är Montgomerys.

² Bfges skr. till HKM den 12 febr. 1876.

de utredningar, som hade företagits beträffande guldets lämplighet som myntmetall framom silvrets, voro så grundliga, att den saken kunde anses fullt klar. Ett allmänt antagande av guldmyntfot skulle småningom leda till ett universellt myntsystem.

Till landets fördel vore dock, att »denna åtgärd utan tidsutdrägt [H.B.] förberedes och genomföres. Ty utom det, att hvarje uppskof förlänger den närvarande osäkra stämningen så kunna antagligen svårigheter vid sjelfva öfvergången med tiden endast ökas».¹ Bfge ansågo nämligen sannolikt, att guldets värde skulle komma att stiga på grund av Tysklands behov av metall, beräknat till 400 à 500 miljoner riksmark, och emedan Frankrike liksom också myntunionens övriga stater begagnade varje tillfälle att stärka sin guldkassa. I USA skulle från den 1 januari 1879 tvångskursen på sedlarna upphävas, vilket betydde ökat behov av betalningsmedel i guld (se kap. I). Sannolikt var, att även Italien skulle följa exemplet. Av statsbankerna i Österrike och Ryssland vidtagna åtgärder gävo även vid handen, att avsikten var att stärka guldförråden på bekostnad av silvret.

Vad vårt eget land beträffar, var tidpunkten lämplig, emedan bankens innehav av guld och fordringar på guld i utlandet ansågos vara tillräckliga för en reform. Ett dröjsmål åter betydde reduktion av dessa tillgångar.

Kejsaren avvisar bankfullmäktiges hemställan. De officiella handlingarna beträffande ärendets behandling i senaten och föredragning för kejsaren äro ytterst knappa. Skrivelsen anlände till FE den 17 februari 1876² och föredrogs den 8 mars i ED³ av kamreraren i finansexpeditionen, kammarrådet Frithiof Flodin. Protokoll finnes däröver, men endast med anteckning om uppläsning och om att handlingarna utställdes på cirkulation mellan senatens ledamöter.⁴ I statssekretariatets arkiv upptages som första officiella handling i detta ärende ett privat brev från t.f. GG (= generalguvernören) friherre Bernhard Indrenius till MS (= ministerstatssekreteraren) friherre Emil Stjernvall-Walleen, skrivet den 26

¹ Bfges skr. till HKM den 12 febr. 1876.

² FEBD 3/261 1876.

³ ED:s prot. den 8 mars 1876, bd 2, fol. 187—188.

⁴ För hur lång tid är ej angivet i protokollet, och några anteckningar om handlingarnas gång eller om föredragningen återfinnas ej före den 1 april 1876. För denna dag annoteras i finanskontorets diarium (FKBD 60/411 1876), att Bfges hemställan angående införande av guldmyntfot anlönt dit, och i interlocutoriekolumnen angives odaterat, att ett handbrev med avskriffter av handlingarna avgått till ministerstatssekreteraren under nr 550. Detta brev har dock inte kunnat påträffas i FK:s brevkoncept, ej heller i SS:s brevdarium för anlända brev år 1876.

mars/7 april 1876.¹ Inledningen till detta högintressanta brev lyder i översättning från ryska så: »Eders Excellens, Emil Karlowitsch. Finlands Ständers Bankfullmäktige ha till Senaten inlämnat en framställning, vari anhålles om Hans Kejsrerliga Majestäts nådiga tillstånd, att i stället för silver måtte få användas guld som grund för Finlands myntsystern. Därefter har jag haft äran att erhålla Eders Excellens personliga brev daterat 20 mars/1 april vari Eders Excellens meddelar mig Hans Kejsrerliga Majestäts vilja att införandet av guld som grund för Finlands myntsystern icke kan komma ifråga innan detta har skett i imperiet.»

Av de officiella handlingarna framgår således, att under tiden 8 mars—1 april 1876 handlingarna föredragits i någon form för senaten och därefter cirkulerat senatens medlemmar emellan och inkommit till finanskontoret den 1 april, samt att saken föredragits för kejsaren, men mötts av ett klart avslag.

Att det här varit fråga om en inofficiell föredragning synes vara klart. De officiella föredragningsnoterna för mars månad 1876 upptaga nämligen inte ärendet i fråga.² Svårligen skulle saken ens ha hunnit cirkulera i senaten, föredragas på nytt, expedieras till GG och därifrån vidare till statssekretariatet på den korta tiden. Det är alltså högst sannolikt, att Stjernvall-Walleen genom privatkorrespondens fått meddelande om, att hemställen ingått till senaten. (Till hans brevvänner i Helsingfors hörde såväl Montgomery som Molander.) Eventuellt hade GG greve Nikolai Adlerberg³ själv meddelat honom, att frågan varit före i senaten. Ledamoten av KFFÄ (= Kommittén för finska ärenden) statsrådet Casimir Palmroth förutsätter i sina minnesteckningar en »privatkorrespondens».⁴ Han anför också, att det var MS, som ansåg det vara »lemligast att under föredragning hos H.Mt. nämna om nödvändigheten att antaga guldmynt till lagligt betalningsmedel».⁵ Stjernvall-Walleen ansåg det således vara bäst att sondera terrängen på förhand, innan definitivt beslut fattades i senaten. Vems initiativet till detta förfaringssätt var, kan dock ej fullt säkert avgöras. Men det förefaller, som om Stjernvall-Walleen häri hade

¹ Förvaras som föredragningsnot nr 170 år 1876. En avskrift av detta brev återfinnes i SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot. Denna aktsamling anger nämnda datum även som begynnelse datum för ärendet.

² Föredragningsnoter och beslutlistor 1876, listorna nr 42—133.

³ Den 16 mars reste GG Adlerberg över Petersburg utrikes. Jfr GG:s brev nr 514 av den 3/15 mars 1876 till KS och pleniprot. för den 20 mars 1876, 1 bd, fol. 152.

⁴ Ministerstatssekreteraren Casimir Palmroths samling, Minnesteckningar. Riksarkivets innehållsförteckning feldaterar dem till åren 1870—1873.

⁵ Casimir Palmroths Minnesteckningar.

spelat (velat spela) en dominerande roll. Att han ändå inte handlat helt på egen hand är nästan säkert.

Föredrogs frågan för beslut i senaten eller ej före den 1 april? Om så hade skett, borde först och främst protokoll ha förts, vilket inte är fallet. För det andra borde åtminstone någon anteckning i diarierna finnas om överbringandet av senatsbeslutet till GG eller Stjernvall-Walleen. För det tredje borde själva akten kunna spåras i statssekretariatet eller konceptet i senaten. Detta har dock inte varit möjligt. Eventuellt kan en skrivelse från senaten ha blivit avsänd och kommit inför kejsaren, samt stannat i ryska arkiv. Jakimowits anför, att senaten behandlade ärendet och att den ansåg, att ett positivt svar utan dröjsmål var av nöden och att Stjernvall-Walleen hade erhållit en hemställan därom från senaten.¹ Borodkin säger åter, att Stjernvall-Walleen omedelbart efter att ha mottagit en första rapport i denna sak framförde den till HKM.² Och i ett privat brev den 22 april 1876 skriver t.f. övertranslatoren vid allmänna kansliet i KS, friherre Johannes Gripenberg, till andre expeditionsskriveraren i statssekretariatet, Emil Streng, och ondgör sig över en dålig översättning till den »fördömda guldmynstfotshemställan [H.B.], hvartill öfversättningen sammanrafsats af mina tre medarbetare under min frånvaro (utan permission!). Olyckan ville att jag återkom just i rättan tid för att vidimera och expediera ärendet».³ Översättningen hade han på grund av »tidens korthet och högre vederbörandes fjesk» blivit hindrad att omarbete. Det har dock inte varit möjligt att avgöra, om översättningen skedde före eller efter den 1 april.

Kunde eventuellt denna dåliga översättning ha varit orsaken till den första misslyckade föredragningen och kejsarens tvärhet? Ätminstone synes Gripenberg, att döma av brevet, ha fått mottaga ovett av sina överordnade.

Vid vilken föredragning för kejsaren Stjernvall-Walleen hade fört frågan på tal är osäkert. Före den 1 april bör det i alla händelser ha varit. Tidigast kunde det ske den 8 mars, men sannolikast var det den 19/31 mars,⁴ emedan frågan knappast tidigare hunnit ventileras i senaten. Som nummer 127 föredrog Stjernvall-Walleen denna dag revisionen av FB

¹ *A. Jakimowits*, *Reforma monetnoj sistemy v Finljandii (1857—77)*, s. 226.

² *M. Borodkin*, *Istortija Finljandii, Vremja imperatora Alexandra II*, s. 395.

³ Emil Strengs samling III. Hemställan borde således ha avgått från allm. kansliet, där J. Gripenberg var t.f. övertranslator.

⁴ Föredragningsnoter och beslutlistor nr 115—133 år 1876. Anhållan om audiens till föredragningen fredagen den 19/31 mars är daterad 16/28 mars och beviljades med orden: »Jag ber fredag kl. ½ 12».

för år 1874,¹ vilket ärende kunde ha gett honom tillfälle att nämna guldmyntfrågan. Ett värdefullare bevis är dock Casimir Palmroths utsago, att Stjernvall-Walleen skrev sitt brev till Indrenius, daterat 20 mars/1 april 1876, »omedelbart efter föredragningen».² Som ett märkligt sammanträffande kan noteras, att ED satt i plenum även lördagen den 1 april, trots att lördagen ej var vanlig plenidag, möjligen i väntan på telegram i ärendet.

Alltnog, Stjernvall-Walleens sondering hade givit ett nedslående svar. Kejsaren hade klart uttalat sig mot reformen. Stjernvall-Walleen synes ha blivit överröplad av det skarpa svaret. Det brev, som han skrev till Indrenius den 20 mars/1 april, skall enligt Casimir Palmroth ha innehållit »en resumé af samtalet angående den väckta frågan om öfvergång till guldmyntfot: samt det besked i saken erhållits».³

Senaten låter frågan förfalla. Då Indrenius mottagit brevet, delgav han det viceordföranden i ED friherre J. M. Nordenstam. Enligt Palmroth skall Stjernvall-Walleen i brevet ha uttalat, att Nordenstam »borde underättas».⁴ Vad som sedan inträffade, kan sägas med Casimir Palmroths ord: »Då nu kort derpå Bankfullmäktiges framställning i ämnet i S² föredrogs, förekom Vice Ordföranden ärendets vidare behandling genom att inför Senaten meddela hvad honom blifvit tillkännagifvet såsom varande H² Mt² nådiga vilja, hvarför S² utan att vidare discutera frågan beslöt till protokoll att tillfölje af hvad S² sålunda delgifvits, ärendets behandling skulle lemnas beroende till framtiden.»⁵

Utän tvivel blev senaten försatt i bryderi genom Stjernvall-Walleens brev.⁶ Man hade fjäskat i onödan och fick nu åtnöja sig med ett officiöst

¹ Föredragningsnoter och beslutlistor 1876.

² Casimir Palmroths samling.

³ Casimir Palmroths Minnesteckningar. Enligt meddelande av friherre Bernhard Indrenius-Zalewski finnes brevet icke bland senator Bernhard Indrenius efterlämnade papper, som delvis gått förlorade i Petersburg.

⁴ Casimir Palmroths Minnesteckningar.

⁵ Ibidem.

⁶ Brevet är daterat den 20 mars/1 april. Ett senare brev från Indrenius till MS med meddelande om senatens beslut är daterat den 26 mars/7 april 1876 (SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot). Under denna tid, 1—7 april, satt ED i plenum den 1, 4, 5, 6 och 7 april. Av dessa dagar kan man knappast räkna med den 1 april, emedan plenum vidtog kl. 11 och brevet knappast hunnit överbringas från Petersburg till dess. Casimir Palmroths formulering »kort derpå» tyder även på en senare dag. I brevet av den 7 april säger Indrenius, att senaten fattade sitt beslut »samma dag» Nordenstam fick meddelandet. Datum härför framgår dock inte ur brevet. Det borde ha varit Indrenius till handa den 4 april, vilken dag således skulle bli den mest sannolika för senatens beslut att låta saken bero.

svar, som inte lämnade någon dörr öppen för fortsatta förhandlingar. Frågan måste tillsvidare lämnas därhän.

Något protokoll, om aldrig så kort, över ärendets behandling i senaten, har ej påträffats. Palmroth bekräftar dock tvenne gånger, att beslutet ingått i protokoll. Själv stöder han sig dock inte därpå, utan på ett muntligt meddelande av en av senatens ledamöter. Den enda formuleringen av beslutet finnes i Indrenius' brev. Stället lyder i översättning: »Efter att ha överlämnat Eder Excellens brev till infanterigeneralen baron Nordenstam, samt efter att innehålllet meddelats till senaten fattade den samma dag beslut, om att Bfges hemställan måtte lämnas utan närmare prövning och vidare åtgärd».¹

Bfges framställning hade således eftertryckligt slagits till marken i första omgången. Det såg dystert ut för myntreformen, som med Casimir Palmroths ord var uppskjuten »ad calendae graecas».

Bar Stjernvall-Walleen skulden till fiaskot? Skulden till misslyckandet vältrar Palmroth på Stjernvall-Walleen med orden: »Reflexioner om lempligheten af privatkorrespondens och dess officiella delgifvande göra sig själfva».² Han anser tydligen härmed, att Stjernvall-Walleen inte haft officiella handlingar till sitt förfogande, alltså inte den översättning Gripenberg expedierade, ej heller finanskontorets avskrifter. Utan tvivel hade Stjernvall-Walleen skyndat och därigenom gjort saken en björntjänst. Om han inte haft frågan klar för sig i hela dess vidd, om han missträknat sig i fråga om sin gunst hos kejsaren, eller om kejsaren låtit sig ledas av en nyck står inte att avgöra. Tillgrepp kejsaren detta förfarande endast för att bli i tillfälle att rådgöra med någon finansexpert i Ryssland innebar en dylik vändning kanske en ännu större fara för frågans vidare öden, om panslavistiska inflytelser hade hunnit göra sig gällande.

I kommittén för finska ärenden voro särskilt Casimir Palmroth och senator Wilhelm Forsman missnöjda med Stjernvall-Walleens handlingsätt.³ Vid återkomsten från föredragningen förebrådde de honom att i förtid ha refererat ärendet och i all synnerhet, att han redan meddelat Indrenius utgången. Frågans behandling hade därigenom bara komplicerats.⁴ Palmroth själv säger: »Hela frågan var synbarligen derigenom bragt ur spåret och att åter förhjelpa den på väg, var ingen lätt sak för

¹ Indrenius till Stjernvall-Walleen den 26 mars/7 april 1876, SS:s akter 1877: 1, guldmüntfot.

² Casimir Palmroths Minnesteckningar.

³ *Borodkin*, a.a., s. 395.

⁴ *Jakimowits*, a.a., s. 226.

den som personligt hade hört monarkens tanke i ämnet.»¹ Stjernvall-Walleen åter försvarade sig med, att hans brev till Indrenius var av p r i v a t n a t u r och ej officiellt, och förebrådde Indrenius, att han delgivit det senaten. Mot detta vittnesbörd står Palmroths, att Stjernvall-Walleen även bett, att Nordenstam skulle få del av brevet, om u n d e r t y s t h e t s l ö f t e eller ej, nämner han dock inte. Om Stjernvall-Walleen endast önskade rådgöra med senatens ledande män för att ha en bas för vidare åtgärder, eller om han ansåg att frågan inte kunde drivas vidare, är ej möjligt att avgöra, innan nytt material bringas i dagen.

Stjernvall-Walleen lyckas utvinna kejsarens medgivande. Emellertid tog saken en lyckligare vändning än man kunnat hoppas. Primus motor därtill blev Indrenius' brev den 26 mars/7 april till Stjernvall-Walleen. I brevet tillade han ett eget uttalande av följande lydelse i översättning: »Härtill anser jag det vara min plikt att bifoga, att frågan om införandet av guld som grund för myntsystemet i Storfurstendömet inte åtnjuter särskilt stort allmänt intresse; endast i tidningarna har tidvis förekommit diskussioner, som även ha hörts inom köpmannakretsar, men de synas dock börja avtyna.»²

Man frågar sig, vad Indrenius åsyftade med sitt brev. Onekligen försökte han närmast släta över saken, möjligen såväl av p e r s o n l i g a som s a k l i g a skäl. Men eftersom brevet var skrivet på ryska, ligger det nära till hands att antaga, att det var avsett även för högsta instans. Det gällde att rädda vad som räddas kunde, sedan man en gång spelat ut sina kort för tidigt.

Närmast ankom det på kommittén för finska ärenden och MS att rätta till saken. Borodkin säger, att »finländarna märkte nu att de skyndat för mycket och började fundera över, huru de skulle korrigera sina missgrepp.»³ Palmroth och Forsman hävdade, att Stjernvall-Walleen vid första tillfälle absolut måste försöka rätta till felet.⁴ Indrenius' brev, som han under tiden mottagit, funno de vara lämlig utgångspunkt för en ny föredragning för kejsaren. Men Stjernvall-Walleen var ingalunda beredd därtill, och i ingen händelse ville han föredraga ärendet i s a m m a f o r m.

¹ Casimir Palmroths Minnesteckningar. Formuleringen ger Stjernvall-Walleen trots allt ett erkännande.

² Indrenius till Stjernvall-Walleen den 26 mars/7 april 1876, SS:s akter 1877:1, guldmyntfot. Palmroth anför stället så: »Hvarmed han [Indrenius] för egen del yttrade att någon egentlig olycka härigenom icke skett, enär saken i sjelfva verket agiterats endast af pressen och några få speculanter [sic! H.B.]».

³ *Borodkin, a.a., s. 395.*

⁴ *Jakimowits, a.a., s. 226.*

Palmroth skriver: »Ehuru icke utan prut [H.B.] och efter häftig debatt, åtog sig Baronen att föredraga t.f. GG:s [brev] samt tillika fråga, huruvida icke S^a kunde tillåtas, att vidtaga nödiga åtgärder till utredande af penningväsendets i landet ställning och afhjelpande af de olägenheter och svårigheter hvar med [H.B.] det hade att kämpa». ¹ Om införande av guldmyntfot talas således inte ett ord. Däri bestod prutmånen och/eller den diplomatiske formuleringen.

Skedde detta med senatens medgivande eller ej? Otroligt är det inte, att senaten hade gjort antydningar därom. Ty om en kommitté en gång fick hand om saken, så kunde det gå ut på ett och detsamma, hur uppgiften formulerades. Att det skulle ha varit fråga om att på administrativ väg ordna saken är däremot inte sannolikt.

Emellertid föredrog Stjernvall-Walleen ånyo ärendet för kejsaren den 14/26 april 1876 med stöd av Indrenius' brev. ² Resultatet var överraskande. Kejsaren gav sitt bifall. Resolutionens formulering är dock inte av kejsarens hand utan av Stjernvall-Walleens och lyder i översättning från ryska: »HKM har i nåder tillåtit senaten att utse en kommitté för att utreda nedannämnda fråga [enligt Indrenius' brev] och därefter i vanlig ordning inlämna proposition i ärendet». ³

Utan tvekan synes man kunna tillskriva Stjernvall-Walleen förtjänsten av denna kinkiga föredragning, som enligt Palmroth slutade »öfver all förväntan».

Kommittén nomineras. Händelserna följde nu slag i slag. I brev ⁴ av den 16/28 april 1876 meddelade Stjernvall-Walleen officiellt Indrenius den goda nyheten för vidare åtgärd till senaten. Den 1 maj, samma dag GG mottog skrivelsen, föredrogs frågan för meddelande även i kommittén för finska ärenden. ⁵ Den 2 maj underrättade GG senaten. ⁶ Inlednings-

¹ Casimir Palmroths Minnesteckningar.

² Någon särskild föredragningsnot fanns ej, utan brevet bar i Föredragningsnoter och beslutlistor 1876 numret 170.

³ Enligt originalanteckningen på »föredragningsnoten» nr 170. I SS:s skr. nr 312 till t.f. GG den 16/28 april 1876 skriver Stjernvall-Walleen: »Efter underdånig framställning i denna fråga har HM i nåder beviljat senaten att inte endast upptaga ovan nämnda ständernas Bfges hemställen till diskussion utan även att utse en kommitté bestående av sakkunniga i och för utredning av frågan, samt sedan i vanlig ordning inlämna proposition till HKM.»

⁴ SS:s skr. nr 312 till t.f. GG den 16/28 april 1876.

⁵ KFFÄ prot. den 19 april/1 maj 1876.

⁶ T.f. GG:s skr. nr 816 till KS den 20 april/2 maj 1876, BD 221/18 1876, diariefördes 3 maj i FE och 4 maj i FK.

orden i denna GG:s skrivelse »Till Hans Kejslerliga Majestäts Nådiga kändedom har kommit», giva vid handen, att föredragningen för kejsaren var av halvofficiell natur. I annat fall hade efter vanligheten en skrivelses datum och nummer blivit nämnda. Den auktoriserade översättningen av kejsarens begivande lyder: » — — — Hans Kejslerliga Majestät [har] i Näder täckts tillåta Senaten för Finland att icke allenast taga bankfullmäktiges ofvannämnde framställning [nämligen: om införande av guld i stället för silvermyntfot i Finland] under pröfning, utan ock tillsätta en kommission af sakkunnige personer för behandling af frågan, äfvensom att derefter i vanlig ordning inkomma med underdånig hemställan i ämnet».¹

Den 10 maj föredrogs skrivelsen i ED² av kamreraren i FE, Frithiof Flodin, varefter senaten nominerade kommittén. Denna fick följande sammansättning: Till ordförande utsågs och kallades professor Robert Montgomery³ och övriga medlemmar blevo professor Leo Mechelin, bankdirektör, friherre Jean Cronstedt, lektor Nils Carl Nordenskiöld, friherre Samuel Werner von Troil och konsul Wilhelm Hackman. Kommitténs uppgift var att uppgöra och inom utgången av oktober månad till KS inkomma med fullständigt förslag om införande av guldmyntfot i Finland.

Av dessa var Robert Montgomery, initiativtagare till frågan och Bfges ordförande, närmast intresserad av guldmyntfotens praktiska införande och därför predestinerad till ordförande i kommittén. Han satt även inne med ett icke ringa mått av såväl juridiska som ekonomiska insikter, både teoretiska och praktiska.⁴ Under åren 1864—1867 hade han efter avlagd filosofiekandidat- (1858) och juriskandidatexamen (1863) även ägnat sig åt praktisk bankverksamhet som direktör vid Förenings-Bankens centralkontor.

¹ Översättningen till t.f. GG:s skr. nr 816 påträffas under BD 221/18 1876.

² ED:s prot. den 10 maj 1876, bd 3, fol. 301—302.

³ Utnämningensbrev till R. A. Montgomery och kommittémedlemmarna finnas i FK:s brevkoncept nr 667—672 (FKBD 45/83 1876) den 10 maj 1876.

⁴ Han var då i det närmaste 42 år och innehade professuren i civilrätt och romersk rätt. Jurisdoktor hade han blivit år 1869 med avhandlingen »Om afträdesförmån och ackord i den utländska konkurslagstiftningen» och ordinarie innehavare av professuren år 1870 med stöd av avhandlingen: »Om bolagskontraktet i 1734 års lag». Samtidigt spelade han en betydelsefull politisk roll i sin egenskap av ordförande i ständernas bankfullmäktige, vartill han utsågs vid det första konstituerande mötet år 1868 och omvaldes vid lantdagen år 1872. Ända sedan 1863—1864 års lantdag, då han gjorde sin politiska debut, hade han därjämte varit medlem av flere utskott bl.a. bankutskottet, statsutskottet och ekonomieutskottet, där hans inlägg präglades av saklighet och framsynthet.

Den statsrättsliga sakkunskapen representerades av den unga professorn i kameral- och förvaltningsrätt samt statsrätt, Leo Mechelin. Även han hade stått i ledningen för Förenings-Banken som medlem av dess direktion åren 1867—1872.

Affärsbankernas egentliga representant var dock friherre Jean Cronstedt, sedan den 29 augusti 1872 verkställande direktör i Förenings-Banken, där han hade visat sig vara en smart och skicklig bankman. Därförinnan hade han inom ledningen av FB varit i tillfälle att samla erfarenheter om statsbankens penning- och valutapolitik, t.ex. under krisen år 1866, och om pappersmyntfot och metallmyntfot i samband med genomförandet av myntreformen år 1865, samt knyta förbindelser med utländska bankmän och bankirer. Som underdirektör i myntverket åren 1862—1865 hade han skaffat sig detaljerade kunskaper om mynttillverkningen och penningproblem i samband därmed. Vid sidan av Nordenskiöld var han inom kommittén expert på mynttekniska detaljer.¹

Lektorn Nils Carl (Karl) Nordenskiöld hade efter studier vid universitetet i Helsingfors (1854—1859) inom naturvetenskapliga fakulteten sedan år 1862 tjänstgjort som lektor i matematik och fysik vid Evois forstinstitut. Han var främst vetenskapsman och deltog bl.a. som delegerad för Finska Vetenskaps-Societeten år 1873 i internationella meteorologiska kongressen i Wien.² Han företrädde försäkringsväsendet.

Possessionaten friherre Samuel Werner von Troil var sedan år 1866 direktör för Förenings-Bankens Åbo-kontor. Denna tjänst innehade han ända till år 1885 och utmärkte sig samtidigt som en skicklig affärsman och en dugande jordbrukare. År 1875 valdes han till förste innehavare av ordförandeposten i stadsfullmäktige i Åbo och intog sedan dess en ledande ställning i staden. Även han besatt såväl juridiska som ekonomiska insikter och företrädde Förenings-Bankens intressen.³

Konsul Wilhelm Hackman hade efter kemiska och tekniska studier i Tyskland främst ägnat sig åt affärslivet i den stora viborgska firman Hackman & Co, där han sedan år 1866 var prokurist och delägare, och i

¹ *Pipping*, Jean Cronstedt, s. 49. Genom sitt giftermål var Jean Cronstedt befryndad med Leo Mechelin, och V. von Haartman i senaten hade varit Cronstedts chef i FB.

² Ett flertal uppsatser av hans hand beröra främst meteorologiska problem. Inom det politiska livet gjorde han sig bemärkt som representant för ätten Bruncrona i R. o. A. vid lantdagarna åren 1867 och 1872 och som utskottsmedlem. År 1875 hade han av senaten förordnats till ledamot i kommittén för uppgörande av förslag till en ny lag om räntepersedelomsättningen.

³ *P. O. von Törne* anger i *Kansallinen Elämäkerrasto*, V osa, s. 479 honom felaktigt som ordf. för guldmüntfotskommittén.

realiteten redan då vid sidan av sin fader Johan Friedrich Hackman den verkliga ledaren för det berömda bolaget. Han gjorde sig känd för sin naturliga begåvning, sina rika kunskaper, sin rättskaffenhet och självuppofterande verksamhet till fromma för ej blott företaget utan även Viborgsstad.¹

Kritik av myntkommitténs sammansättning. Robert Montgomery själv synes inte ha varit nöjd med myntkommitténs sammansättning, som måste betecknas som ensidig. Icke färre än fyra av ledamöterna företrädde Förenings-Bankens intressen, nämligen Cronstedt som verkställande direktör, von Troil, Mechelin och Hackman som »utskottsledamöter, men då bland dem blott en är exklusiv bankspecialist [H.B.], så betyder den anmärkningen föga» säger han i ett brev² till Mechelin. »Med skäl har man anmärkt mot sammansättningen att för litet andra affärsintressen än bankintresset äro representerade». Mechelin hade visserligen affärsintressen att tillvarataga, men han kunde inte räknas till samma kategori som affärsmannen Wilhelm Hackman. Utöver bankintresset företrädde von Troil närmast jordbruket. »Verkligen ont gör det mig att Kurtén ej kom med», skriver Montgomery vidare i samma brev. Huruvida Montgomery ville utöka kommittén med ännu en medlem eller om Kurtén skulle ersätta någon av de nominerade framgår ej. Men handlanden Anders Joachim Kurtén³ från Vasa, som han avsåg, var åren 1862—1868 filialföreståndare för Förenings-Banken i Vasa, varför ensidigheten på detta sätt skulle ha ökat. Men i alla fall skulle borgarståndet genom honom ha blivit kraftigare representerat.

Av vikt hade dock varit, att importhandeln skulle ha haft större representation. (Hackmans firma bedrev utom handel med trävaror import av främst socker och kaffe). Vidare hade småbruket och industrin (med

¹ *Henrik Ramsay* i *Kansallinen Elämäkerrasto*, II osa, 327—329. Till Ramsays karaktäristik kan tilläggas, att W. Hackman på ett avgörande sätt förde finländarnas talan i tullkommittén åren 1883—1885. Hackmans köpmanshus har i en livfull tidsskildring beskrivits av *Örnulf Tigerstedt*, *Huset Hackman*, En wiburgensisk patriciersläkts öden 1849—1879, Andra delen, s. 558 och framåt.

² Robert Montgomery till Leo Mechelin den 20 maj 1876, Mechelinska Samlingen, Brev 6.

³ I Montgomerys samling finnas inga brev från Kurtén till Montgomery. Någon närmare vänskap dem emellan kan därför ej påvisas med ledning därav, men vid en senare tidpunkt verkade Montgomery som president i Vasa hovrätt. Som lantdagsgäst för borgarskapet i Vasa företrädde Kurtén främst handelsintressena och idkade själv exporthandel med tjära och spannmål. I sin hemstad var han stadsfullmäktiges ordförande och direktionsmedlem i flere affärsföretag. Han satt år 1872 i bank- och kommunalutskottet och blev sedermera ståndets talman under lantdagarna åren 1885—1899.

undantag av sågindustrin) inga förespråkare. En för stor kommitté skulle dock ha verkat hämmande på arbetseffektiviteten. Montgomery kan dock ej påbörjas eventuella brister i fråga om sammansättningen. Han blev icke ens hörd beträffande ledamöternas lämplighet, vilket han fann »besynnerligt»¹ och ogrannlaga.

Genom en officiell notis i FAT den 18 maj tillkännagavs tillsättandet av kommittén och dess sammansättning.² HD ansåg dock redan den 8 maj,³ att frågan om guldmyntfot »efter reskriptet om nedsättandet af en kommitté i och för ärendets beredning, kommit i det skede, att det kan vara tid att egna uppmärksamhet åt de möjliga olika sätten för sjelfva verkställandet af förändringen samt för lösningen af de svårigheter, den innebär», men inlät sig inte på kritik av kommitténs sammansättning. Att döma av tystnaden gillades den. Åtminstone fyra av ledamöterna kunde ju räknas till dagbladskretsen. I övrigt ägnades frågan inte då större uppmärksamhet.⁴ Mera kritisk var Mbl, som anlade⁵ en rätt frän ton i frågan: »Eljest kunde hvarjehanda sägas, om komiténs sammansättning. Vi anmärka blott, att myntdirektorn [August Soldan] icke tillhör densamma, icke heller general [Frithiof Alfred] Neovius i Fredrikshamn, båda de enda personer i landet, som med sakkännedom kunnat afgifva utlåtande om det blifvande guldmyntets beskaffenhet, den senare i synnerhet en så skarp vetenskaplig auktoritet i frågan som något land kan uppvisa». För att ej i onödan försvåra frågans lösning i dess helhet synes man ha avhållit sig från en kritik, vilken skulle ha gett vapen i händerna på motståndarna, ryssarna. Möjligen är Snellman författaren.

I ryska regeringskretsar⁶ torde en viss avoghet mot åtgärden kunna förutsättas ha rått.

¹ Robert Montgomery till Leo Mechelin den 20 maj 1876, Mechelinska samlingen, Brev 6.

² ED:s prot. den 10 maj 1876, bd 3, fol. 301—302; FK:s brevkoncept 1876 och FAT nr 114 den 18 maj 1876.

³ HD nr 124 den 8 maj 1876, ledaren Öfvergången till guldmyntfot I. Artikeln är osignerad och möjligen författad av tidningens ekonomiska redaktör A. H. Chydenius. Hufvudstadsbladet införde notisen i nr 115 den 19 maj 1876, men kommenterade icke saken. Uusi Suometar noterade i nr 52 den 3 maj 1876 endast, att HKM befallt senaten att skrida till åtgärder för införande av guldmyntfot och redogjorde i nr 59 den 19 maj 1876 för kommitténs sammansättning, men inlät sig ej på någon kritik.

⁴ Se dock HD nr 119 den 3 maj 1876, som konstaterade med tillfredsställelse, att regeringen inte gått med på en administrativ reform, en tanke som icke »förefunnits hos andra än de par publicister, hvilka förfäktat ett dylikt kringgående af lagen.»

⁵ Mbl nr 143 den 23 juni 1876, ledaren.

⁶ Jfr Robert Montgomery till Leo Mechelin den 20 maj 1876, Mechelinska samlingen, Brev 6.

Mot myntkommitténs sammansättning framfördes av senare ryska politiker och förryskningsentusiaster, att inte en enda representant för kejsardömet fann plats inom kommittén, trots att frågan enligt deras mening i lika hög grad berörde kejsardömet som storfurstendömet.

Terminus ultimus för framläggandet av förslaget hade senaten fastställt till slutet av oktober. Borodkin och Jakimowits¹ finna det märkligt, att saken påskyndades så »trots sommartid». Orsaken till brådskan var att söka i att lantdagen närmade sig. Silvervärdet hade tillfälligtvis upphört att falla.² Samma dag (20 maj) Montgomery skrev sitt brev till Mechelin noterade FB rubeln 3.73, alltså i det närmaste kreditrubeln pari. I Petersburg försökte man med alla medel hålla rubeln uppe.

Montgomery fann tiden t.o.m. »ganska rundligt tilltagen».³ Med beaktande av frågans vikt och betydelse var den dock knappast för dryg, men med hänsyn till att frågan var brådskande och att redan fem månader gått, sedan den väcktes, och att lantdagen närmade sig, kunde Montgomery ha rätt. HD⁴ ansåg även, att tiden för utarbetandet av en proposition före lantdagens sammankallande var tillräcklig.

Sekreterarposten. Någon sekreterare hade inte senaten anvisat myntkommittén. Det gällde således enligt Montgomery att få tag på en »effektiv arbetare», villig att åtaga sig uppdraget. Effektiviteten innebar framförallt stilistisk förmåga, ekonomiska och juridiska insikter, en god portion uthållighet samt förmåga att snabbt sätta sig in i frågorna. Själv säger Montgomery i brevet till Mechelin, att han »tänkt på Eneberg, men är ej deciderad».⁵ Samtidigt utbad han sig Mechelins åsikt. I Montgomerys brevsamling återfinnes inte svaret på detta brev, varför Mechelins åsikt inte kan fastslås.⁶

¹ *Borodkin*, a.a., s. 396; *Jakimowits*, a.a., s. 267.

² Jfr kap. I och HD nr 119 den 3 maj 1876, ledaren Frågan om guldmyntfotens införande.

³ Robert Montgomery till Leo Mechelin 20 maj 1876, Mechelinska samlingen, Brev 6.

⁴ HD nr 119 den 3 maj 1876, ledaren Frågan om guldmyntfotens införande.

⁵ Montgomery till Mechelin den 20 maj 1876, Mechelinska samlingen, Brev 6.

⁶ Mechelin befann sig just då på en resa till Norge och Sverige. Enligt *Tb. Rein*, Leo Mechelin, s. 49, gällde resan »studier dels af Norges och Sveriges kameralväsen, dels af de unionella förhållandena de båda länderna emellan» och den företogs under försommaren 1876. Tiden kan fastställas till 10 maj—10 juni. Sannolikt sammanträffade Mechelin i Norge med statsrådet, prof. O. J. Broch, som spelade en betydelsefull roll vid den norska övergåenden till guld. Jfr *Björkeqvist*, En kulturhistorisk resa, s. 188—194.

Den Eneberg Montgomery äsyftade var dåvarande sekreteraren (sedan 5 februari 1876) i Finlands Statskontor Waldemar Eneberg,¹ sedermera senator.

Om Eneberg då blev erbjuden sekreteraruppdraget eller icke, kan ej fastställas. Sannolikt kunde något beslut inte ha kommit till stånd före den 10 juni, då Mechelin återvände från sin norska resa. Då pågick åter kyrkomötet i Åbo (sedan den 1 juni), där både Montgomery och von Troil sammanträffade med Eneberg, varför erbjudandet då kan ha skett. Ett sådant hade, att döma av ett brev² från Robert Castrén, utgått från kommittén, men Eneberg hade icke lyckats utverka sig tjänstledighet från statskontoret.

Omständigheterna gjorde, att denna fråga snabbt avgjordes i samband med händelserna i mitten av juli 1876. Den 12 juli vände sig Montgomery på kommitténs vägnar till magister Robert Castrén med erbjudandet. Montgomerys ord, att »saken är värd att något riskera på», övertygade honom och han antog erbjudandet.³ Att »man redan förut hade tänkt» på Robert Castrén, som Montgomery uttalade sig, är väl säkert, men främst torde det ha varit de tvenne artiklarna i HD i början av juli om myntfrågan i Frankrike,⁴ vilka hade öppnat ögonen för hans kapacitet.

¹ Efter avlagd fil.kand. examen år 1864 hade han tjänstgjort som sekreterare i olika kommittéer, absolverade juristutriusquekandidatexamen år 1869 och tjänstgjorde vid 1872 års lantdag som sekreterare i kommunalutskottet och en kortare tid även i lagutskottet. Med stöd av ett Alexandersstipendium från universitetet hade han gjort en utrikesresa för statsrättsliga studier. Han var jämte W. Lavonius Mechelins medtävlare om professuren i kameral- och politilagfarenhet samt statsrätt, men återtog sin ansökan (*Rein, a.a.*, s. 43). För ett inträde i kommittén hade han haft goda förutsättningar, men ett t.f. direktörsämbete i maj månad i statskontoret ställde hinder i vägen. Från den 4 oktober 1876 bestred han även det juridiska direktörsämbetet i statskontoret. (*Biographica, RA*).

² Robert Castrén till Natalia Castrén den 12 juli 1876, Castrénska samlingen.

³ *Ibidem*.

⁴ Under vårvintern hade han bedrivit studier i Paris vid École libre des sciences politiques bl.a. för den berömda historikern Albert Sorel och nationalekonomen Paul Leroy-Beaulieu och för att, därtill uppmanad, göra sig kompetent att söka Mechelins professur, vilken av allt att döma skulle bli ledig. Det ryktades nämligen om, att Mechelin skulle bli ministerstatssekreterarens adjoint i St. Petersburg. Att Castrén i Paris vaket följde med den politiska utvecklingen visa hans ledigt skrivna »Brev från Paris» till HD, men därjämte satte han sig in i den i Frankrike då pågående diskussionen om myntfrågan, eftersom den snart tycktes bli aktuell även i Finland. På återvägen från Paris hade han stannat en månad i Ems och därunder helt ägnat sig åt litteraturen i frågan. Resultatet av dessa »tusentals sidor» voro artiklarna i HD, vilka kanske fingo en annan verkan än avsett var. HD nr 180 den 6 juli och nr 182 den 8 juli 1876, ledaren Myntfrågan i Frankrike I—II. Jfr även *Gunnar Castrén*, Robert Castrén, s. 53—60.

Robert Castrén synes i viss mån ha tvekat inför uppgiften. »Må jag blott komma till rätta: saken är invecklad och svår»,¹ men å andra sidan framlyser även hans iver i brevet. Någon lång betänketid förelåg dock inté, att döma av orden: »Då Kom. redan var samlad återstod för mig intet annat än kasta rocken på mig och vandra upp till Montgomery, der jag tre timmars tid fick åhöra en intressant diskussion.»² Detta var för Robert Castrén första upptakten till ett mångskiftande samarbete med Leo Mechelin.

Litteraturen. Till kommittéarbetets förberedande åtgärder hörde anskaffning av modern litteratur i frågan, bestående dels av kommittébetänkanden från övriga länder, dels av juridisk och ekonomisk litteratur. Den ideologiska bakgrunden till reformen framlyser rätt väl ur dessa skrifter. Redan den 17 maj vände sig Montgomery i ett brev till direktören för Stockholms Enskilda Bank, A. O. Wallenberg, med förfrågan om material. »Då jag af gammalt känner min ärade Brors varma intresse för vårt land och vänskap för mig personligen tar jag mig friheten bedja Dig om en handräkning»,³ skrev Montgomery i brevet och räknade upp följande arbeten, som han redan ägde: »Din och [O.J.] Brochs accessoarer af 1867, myntkomiténs af 1870 och myntkommissionens af 1873 i Sverige betänkanden, myntlagen af 1874 samt [M.] Lévy's berättelser angående åtgärdens genomförande i Danmark. Likaså eger jag tillgång till riksdagsförhandlingarna i ämnet i Sverige.» Mest intresserad var han att få tag i vad »på sednare tid blifvit publicerad i Sverige, hvaraf man kunde sluta till reformens afveckling intill närvarande tid».⁴

»Om Du vore i besittning af källor angående de tilltänkta åtgärderna i Nord Amerika och ville låna mig dem skulle min tacksamhetsskuld yttermera ökas.»⁵ I svaret den 25 maj säger Wallenberg, att »fyra års 'Ekonomiskt' i Aftonbladet, samt tvänne års strödda tankar i Stockholms Posten utgjorde de egentliga och enda förarbetena i denna fråga. Sedermera kom till följd af min motion och Riksdagens skrivelse till K.M. den komité hvars betänkande du eger och som är förtjenstfullt skrifvet

¹ Robert Castrén till Natalia Castrén den 12 juli 1876, Castrénska samlingen.

² Ibidem.

³ Robert Montgomery till A. O. Wallenberg den 17 maj 1876, Stockholms Enskilda Banks arkiv.

⁴ Ibidem.

⁵ Robert Montgomery till A. O. Wallenberg den 17 maj 1876, Stockholms Enskilda Banks arkiv.

af Hans Forssell».¹ I Stockholms Posten hade Wallenberg skrivit »originalartiklar de rebus variis nonnullis[que] aliis till den ofantliga och afskräckande längden af 332 spalter».² Han lovade tillstålla Montgomery ett och annat, bl.a. förhandlingarna från ekonomiska mötet i Köpenhamn och dessa artiklar, om Montgomery ville ha dem. Beträffande litteratur från Nordamerika nämnes dock ingenting.

Från Norge införskaffade Leo Mechelin litteratur på sin norska resa, därtill uppmanad av Montgomery i det redan nämnda brevet.³ Mechelin vände sig där till den kände bankmannen och politikern, dåvarande expeditionssekreteraren i Finans- och tolddepartementets finansafdelning Ewald Rugh, och erhöll av honom »de . . . oppgivne aftryck af Storthingssförhandlingarne med undtagelse af Dokument N:o 51 [?] for 1873».⁴

»Från Holland hoppas jag få material genom Gebroeder Hooglandt», skrev Montgomery till Mechelin och lovade att komplettera litteraturen från Tyskland.⁵ Först den 1 augusti 1876 kunde han dock meddela Robert Castrén att från firman Puttkammer & Mühlbrecht äntligen anlät »ett dussin mer eller mindre omfattande skrifter i myntfrågan».⁶ Av nyåre datum voro Ludwig Cohnstaedt, Zur Silberfrage, 1876; A. Eggers, Die Fehler der deutschen Münzreform und Vorschläge zu deren Abhilfe, 1876; J. Meyer, Das Münzwesen auf einheitlicher Grundlage, 1875; Émile de Laveleye, Die Doppelwährung, 1876; samt ett flertal andra arbeten från början av 1870-talet av E. Seyd, C. Knies, F. Xeller, G. J. Stoney, M. Quenstedt och J. L. Tellkampff. Bokhandeln utlovade även litteratur från Holland.

Ungefär samtidigt erhöles från England det viktiga kommittébetänkandet Report from the Select Committee on the Depreciation of Silver, utarbetat år 1876 av G. J. Goschens parlamentskommitté i London.

Den 16 augusti kunde Montgomery meddela Robert Castrén, att han erhållit »den i Amsterdam utkommande börsorganen äfven för Jan.—Juli 1876».⁷

Robert Castrén å sin sida tog förbindelse med Paris. I kommitté-

¹ A. O. Wallenberg till Robert Montgomery den 25 maj 1876, kopia i Stockholms Enskilda Banks arkiv.

² Ibidem.

³ Robert Montgomery till Leo Mechelin den 20 maj 1876, Mechelinska samlingen, Brev 6.

⁴ Ewald Rugh till Leo Mechelin den 31 maj 1876, Mechelinska samlingen, Brev 6.

⁵ I brevet av den 20 maj 1876.

⁶ Robert Montgomery till Robert Castrén den 1 aug. 1876, Castrénska samlingen.

⁷ Ibidem.

betänkandet voro flere franska arbeten citerade: M. Chevaliers La Monnaie, 1876, som dock från förut fanns i Robert Castréns bibliotek, liksom Journal des Économistes (årg. 1875 och 1876), varur E. de Parieu och S. Vissering citerades.¹ Vidare nämndes M. Blanqui, Histoire de l'économie politique en Europe, 1860; L. Wolowski, L'or et l'argent, 1868 och 1870; H. Cernuschi, Notes bimétalliques, ur Le Siècle, 1876; T. Mannequin, La Monnaie et le double étalon, 1874; samt Journal des Débats, 1876, varur Paul Leroy-Beaulieu citerades.

Den engelska silverrapporten betecknades av både Mechelin och Montgomery såsom givande och trots att däri inte ingick de ursprungliga åberopade »appendices eller pieces justificatives, så erhöles dock derifrån alla hufvudsakliga tillgängliga siffror och momenter rörande de ädla metallernas produktion, afsättning och orsakerna till värdeförändringen emellan dem. Äfven om vi icke kunna komma i besittning af dessa appendix så kunna vi ganska tryggt åberopa de resultat till hvilka den engelska komitén kommit»,² skrev Montgomery till Castrén. Att kommittén skulle ha försökt sig på självständig statistik i detta hänseende är otänkbart. Rätt ofta hänvisas i det historiska avsnittet av betänkandet till Cohnstaedt och Chevalier.

Kommittéarbetet fördröjes. Då det officiella meddelandet om nomineringen av en kommitté tillkännagavs, befann sig Leo Mechelin på sin resa i Norge. Något sammanträde kunde således inte komma i fråga innan han återvänt, vilket inträffade omkring den 10 juni. Vid det laget pågick åter kyrkomötet i Åbo och däri deltog såväl von Troil som Montgomery. Att frågan inte vilade helt till den 30 juni, då kyrkomötet avslutades, framgår av Montgomerys brev till Mechelin i Kristiania. Han skriver beträffande litteraturen: »Hemta med Dig hvad Du kan från Norge eller sänd helst hem till mig förut, ty om jag ock måste deran bland svartrockarna, så hoppas jag dock att kyrkans väl och omsorgerna därför skola lemna mig nog ea e of mind för att jag skall kunna egna en tanke då och då åt vår Mammons fråga».³ Trots sessionerna och trots att både von Troil och Montgomery sutto i utskott,⁴ medgav tiden säkert

¹ Robert Castrén till Natalia Castrén den 12 juli 1876, Castrénska samlingen.

² Robert Montgomery till Robert Castrén den 16 aug. 1876 och Leo Mechelin till Robert Castrén den 21 aug. 1876, Castrénska samlingen.

³ Robert Montgomery till Leo Mechelin den 20 maj 1876, Mechelinska samlingen, Brev 6.

⁴ S. W. von Troil var ordf. i ekonomieutskottet, Montgomery ledamot av dissenterlagutskottet, i vars arbete han verksamt tog del, Protokoll vid Första Finska Kyrkomötet i Åbo, s. 34 o. 41.

diskussion om guldmyntfotsproblemet.¹ Vid Mechelins återkomst kunde även sammanträden på tre man hand ha ordnats, men någon mera ingående diskussion torde ej ha hunnits med. I brevet av den 20 maj skrev Montgomery till Mechelin: »Jag har allaredan skrivit till de enda icke Helsingforsarne Troil och Hackman för att få höra deras tanke om lempigaste tiden, men som den förre är ledamot af kyrkomötet, så befarar jag, om ock jag kunde lyckas undandraga mig detsamma, att han ej kan eller vill göra det. Jag befarar därför att vi ej kunna komma tillsammans före 3 Juli, men detta blir då terminus ultimus. Mera då vi i medio Juni sammanträffa i Åbo.»² Terminus ultimus blev i alla fall överskriden, ty ännu den 6 juli deltog von Troil i stadsfullmäktiges³ sammanträde i Åbo, och den 3 befann sig Nordenskiöld bevisligen⁴ inte i Helsingfors. Det var först den 11 juli det första sammanträdet kunde hållas. Till detta sammanträde fick kommittén även en kraftig påstöt.

Katastrofal nedgång i silvervärdet. Denna påstöt bestod i ett tidigare icke annat prisfall på silver. Tisdagen den 4 juli noterades silvret i Hamburg 74.50 RM per 500 g, men följande kurstelegram fredagen den 7 löd på »71.50 Briefe och 69.50 Gold»⁵, dvs. ett prisfall om 4—6 %. FBD fann situationen fullkomligt labil och var som i kap. II visats urständssatt att höja kursen i samma proportion, emedan den förut höga kursen på kreditrubeln då skulle ha stigit till 4.15—4.27, dvs. över pari (1 rubel = 4 mark). I stället höjdes kursen blott med 2 %, och bankkontoren uppmanades att tillsvidare sälja blott begränsade valutabelopp. För att emellertid få ett effektivare korrektiv mot en befarad silverimport anhöll FBD om ett sammanträde med Bfge, där saken föredrogs av bankodirektör Emil Lindebäck, t.f. ordförande i FBD.

Vid det dramatiska nattliga sammanträdet den 9 juli 1876 kl. 11 på kvällen, då saken behandlades, voro närvarande Bfges ledamöter professor Robert Montgomery, prosten Frans Wilhelm Gustaf Hjelt, hovrättsassessorn Carl Adolf Öhrnberg och professor Georg Zachris Forsman (sedermera Y. S. Yrjö-Koskinen), samt bankodirektör Emil Lindebäck

¹ Montgomery bodde hos von Troil i troilska gården vid stora Tavastgatan, Kalendar för Första allmänna Kyrkomötet, juni 1876, s. 3.

² Mechelinska samlingen, Brev 6.

³ Stadsfullmäktiges i Åbo protokoll för nämnda dag.

⁴ Alfr. Charpentier till N. K. Nordenskiöld den 1 juli 1876, Nordenskiöldska samlingen. Brevet är daterat i Helsingfors.

⁵ Försäljningskurs och inköpskurs (även »Geld») på börssedeln. Bfges prot. den 9 juli 1876.

och t.f. bankodirektör Eugen Wallenius.¹ Såsom det enda medlet att skydda banken mot kursförluster och silverimport förnyade FBD:s t.f. ordförande Lindebäck FBD:s krav av den 16 augusti 1875 på att upphäva den privata utmyntningsrätten. Åtgärden skulle samtidigt förbereda övergången till guldmyntfot, emedan myntväsendet på detta sätt skulle frigöras från fluktuationerna i silverpriset.

Direktionen framhöll dock, att åtgärden var »för ändamålet tillfyllestgörande så länge St Petersburgs kursen gentemot den på London bibehölle sig öfver 4 mark per rubel, hvaremot, i händelse ryska kursen derefter begynte sjunka, en ny faktor i myntvärdets försämring inträdde, såvida den metalliska Rubeln utgör lagligt betalningsmedel i Finland, i hvilket fall något annat val icke vore för Banken öfrigt än att i sina noteringar följa med den ryska kursens fallande, såframt icke äfven sistnämnda faktor aflägsnades».² FBD utgick vidare från att myntet inte längre kunde bibehållas på silverbas, även om guldmyntfot inte infördes. Vidare antog den, att en eventuell övergång inte komme att ske till en konverteringskurs motsvarande silverpriset för dagen, utan till en medelkurs, varför skäl ej föreläge att »följa med silfverströmmen».³

En behållning om icke fullt 5 miljoner mark hos de utländska ombuden garanterade, att någon inskränkning i fråga om uppköp av valuta ej behövde förekomma.

FBD:s framställning avgavs följande dag skriftligt,⁴ och den 11 juli fattade Bfge sitt beslut.⁵ Bfge voro dock ingalunda eniga. För FBD:s förslag röstade prof. Forsman och prosten Hjelt. Forsman ansåg, att övergången till guldmyntfot i princip blivit officiellt godkänd genom tillsättandet av guldmyntfotkommittén och att förberedande åtgärder oförtövat borde vidtagas för att skydda affärsverksamheten och egendoms-

¹ Av direktionens ordinarie medlemmar befann sig som tidigare anförts ordf. friherre Gustaf von Troil sedan den 29 juni på en inspektionsresa till bankens kontor och till affärsplatserna i landet (Bfges prot. den 30 maj och 28 juni 1876), medan ombudsmannen i banken Ernst Reinhold Strömberg tjänstgjorde som vikarierande bankodirektör sedan den 26 juni. Ordinarie bankodirektören Paul Frans von Hausen åtnjöt tjänstledighet sedan 11 maj på grund av sjukdom, med kommissarien vid Viborgskontoret Eugen Wallenius som vikarie.

² Bfges prot. den 9 juli 1876.

³ Ibidem.

⁴ Bfges prot. den 10 juli 1876.

⁵ Bfges prot. och brevkoncept nr 82 den 11 juli 1876, Bfges skrivelse nr 82 till HKM den 11 juli 1876. Skrivelsen återfinnes i FK:s protokollsutdrag 1876 införd som en extra handling nr 361 a och registrerad med blyerts i diarieboken.

besittningen i landet. Därigenom bleve banken i stånd att värja sig mot enskild spekulation, att hindra ett kursfall och att »efter öfverenskommelse med finansförvaltningen vidtaga de öfriga förberedande åtgärder, som för den blifvande myntreformen kunde finnas nödiga».¹ Om marken för reformens skull höjdes över metallvärdet, borde den frigöras från den metalliska silverrubeln. Förbleve silverrubeln alltfört lagligt betalningsmedel, skulle gångbarheten inskränkas till metallvärdet.

Öhrnberg ansåg saken vara värd »vederbörandes synnerliga uppmärksamhet» och utgöra ett ytterligare motiv för FBD:s skrivelse av den 12 februari 1876. Saken borde visserligen »a n m ä l a s» (H.B.) hos HKM, men Öhrnberg avstyrkte dock bägge åtgärderna ty, »i betraktande af det föga framskridna skick, hvåri ärendet angående en förändrad myntfot för landet veterligen ännu befinner sig — måste [man] anse det ganska tyfvelaktigt, såväl huruvida tiden redan kunde vara inne för Bankfullmäktige att förorda några till allmän efterrättelse påbjudna förfoganden, med uppgifvet syfte att förbereda eller underlätta den nya myntfotens genomförande, som att de fördelar man väntar af dessa förfoganden verkligen komma att öfverstiga olägenheterna af desamma».² Hans resonemang var, att om en reform utebleve skulle man ha »infört vårt lands myntväsende på en vådlig väg, i det man beredt inträde för den föreställningen att landets myntväsende kunde med framgång ordnas genom tillfälliga påbud; och undantagsstadganden».³ Yttrandet innebar tillika en snärt åt guldmyntfotskommittén.

Montgomery, som i egenskap av ordförande yttrade sig sist, fann, att en i »en nära framtid i frågaställd myntreform, äfven enligt [hans] tanke, försvårades i samma mån, som det i landet gångbara fullhaltiga silfvermyntet ökades»⁴ eller markens värde genom spekulationen nedgick. Han föreslog därför hemställan om att »för den händelse, att proposition om införande af guldmyntfot komme att näst sammanträdande Ständer föreläggas»⁵ såsom förberedande åtgärd skulle stadgas:

a) att enskildas utmyntningsrätt skulle upphävas, men banken skulle åligga att mot sedlar erlägga silver vid anfordran och att banken skulle få sitt mynt hos myntverket; samt

b) att den ryska fullhaltiga silverrubeln skulle upphöra att gälla som lagligt betalningsmedel i Finland enligt parikursen 4 mark per rubel.

¹ Bfges omröstningsprotokoll den 11 juli 1876.

² Bfges prot. den 11 juli 1876.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

Forsmans votum segrade, och Bfges skrivelse till HKM av den 11 juli 1876 är avfattad i enlighet med hans yttrande.¹

Kejsarbesöket och myntreformen. För Montgomery betydde det av Bfge fattade beslutet ett nederlag, och frågan om guldmyntfotens införande hade råkat ut för faran att lösas på administrativ väg. En sådan lösning ingick ingalunda i hans planer och stred mot dagbladskretsens ståndpunkt. Den absoluta rättskänsla, som besjälade Montgomery, reste sig även mot denna eventualitet. Det gällde därför att handla och att handla snabbt. Den enda möjlighet, som stod till buds, var ett utlåtande från guldmyntfotskommittén.

Även ur en annan synpunkt brådsnade ärendets behandling därstädes. Den 14 juli skulle kejsaren infinna sig i Helsingfors och eventuellt kunde saken då komma på tal i ett eller annat sammanhang. Ett kommittéutlåtande i beredskap var därför av behovet påkallat.

Av den skrivelse, varmed guldmyntfotskommittén överbringade betänkandet till senaten framgår, att arbetet officiellt började den 11 juli 1876, alltså samma dag Bfges beslut fattades. Sammanträdet i Bfge började kl. ½ 9. Som redan nämnts, utsågs sekreteraren i guldmyntfotskommittén kl. 12 på f.m. och han infann sig omedelbart hos den sittande kommittén. Saken gällde enligt Robert Castréns egna ord: »ett förslag att afvärja den för ögonblicket hotande krisen genom några korrektifva åtgärder, hvilka så snart som möjligt böra vara färdiga».² Att förslagsställaren var Robert Montgomery kan tagas för givet, men förslaget innehåll är det ej möjligt att närmare angiva. Med utformningen blev man inte heller klar före kejsarbesöket, ty skrivelsen till HKM är daterad den 18 juli 1876.

Kejsarbesöket den 14—17 juli gav i alla fall ett om ock kort tillfälle att direkte för majestätet framlägga de ekonomiska svårigheter, vari landet försatts genom försämringen av silfvervärdet. Casimir Palmroth nämner, att då Molander vid presentationen av senatens ledamöter lördagen den 15 juli yttrade några ord om den tryckande affärsställningen i landet, kejsaren nådigt skall ha svarat: »Jag hoppas vi skola öfvervinna dessa svårigheter».³ Ännu större betydelse kom dock säkert den promemoria⁴ om landets svåra finansiella läge att få, som generalguvernören Adlerberg

¹ Bfges skr. till HKM den 11 juli 1876, brevkoncept nr 82.

² Robert Castrén till Natalia Castrén den 12 juli 1876, Castrénska samlingen.

³ Casimir Palmroths Minnesteckningar.

⁴ T.f. GG till MS den 3/15 aug. 1876 nr 1 552, SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot; KFFÅ prot. den 18/30 aug. 1876.

överbäckte till kejsaren. I skrivelsen påpekade generalguvernören bl.a. att de förluster i räntor och amorteringar statsverket led på de utländska lånen, sedan silverpriset börjat fluktuera, uppgingo till 858 000 mark årligen. Utgifterna för räntor och amorteringar utgjorde normalt 3 900 000 mark, men steg genom kursförlusterna till 4 758 000 mark.

På högsta ort kunde man således räkna med förståelse och god vilja att försöka bemästra svårigheterna. Det goda intryck¹ de kejserliga hade av sitt besök i huvudstaden var även ägnat att befästa den kejserliga gunsten mot vårt folk och land.

Vid det laget torde även finansministerns och ryska regeringens inställning till frågan blivit bekant. Ett bevis för von Reuters ståndpunkt finnes bevarat genom brevet från Robert Montgomery till Leo Mechelin den 20 maj 1876,² vari han skriver: »Ch. Emil Frosterus har varit här [i Helsingfors]. Om hans meddelande till mig när vi råkas. De äro ej af synnerlig betydenhet men visa åtminstone att Reuters ej a priori satt sig på tvären.»

Guldmyntfotskommittén föreslår förberedande åtgärder. Under dylika auspici och på grundvalen av den förhandenvarande situationen på affärlivets område var det inte svårt för kommittén att fatta sitt beslut i huvudfrågan. Den delade fullkomligt Bfges åsikt i dess framställning av den 12 februari 1876. Med beaktande av de sedan dess vunna erfarenheterna ansågo de »en öfvergång från silfver- till guldmyntfot i Finland icke utan de största vådor för landets ekonomiska ställning vidare kunna undanskjutas».³ På grund av osäkerheten i myntvärdet blevo alla beräkningar av likvider vid affärsförbindelser med utlandet så vanskliga, att de kunde slå fel med 20 % på ett år. Silvervärdets fall medförde, att »en förändring uti våra myntförhållanden verkligsynes utgöra en lifsfråga [H.B.] för landet».⁴ Som exempel på silvervärdets fall anförde kommittén, att »ifrån år 1867, då dess [silvrets] fallande i värde begynte» hade priset till början av 1876 nedgått med 6 pence per ounce, men under 1876 till juni redan med 10 pence per ounce. Den 7 juli 1876 utgjorde priset endast 47 à 47 ½ pence per ounce mot 51 7/8 pence per ounce den

¹ Jfr Emil Stjernvall-Walleens brev den 26 och 28 juli 1876 till Aurore Karamzine, *Adolf Törngren*, Ur friherre Emil Stjernvall-Valleens brev till Aurore Karamzine, s. 264—265 och *Palmén, E. G.*, Till hundraårsminnet af Johan Philip Palmén 1811 31. X. 1911, II, s. 677—679.

² Mechelinska samlingen, Brev 6.

³ Kommitténs skrivelse till HKM den 18 juli 1876, BD 11/266 1875 (FEBD 12/238 1875) i avskrift.

⁴ *Ibidem*.

10 juni. De kursförluster, som statsverket och Hypoteksföreningen ledo på utländska valutor, uppgingo ensamma för sig till betydande belopp. För att »med något slags anspråk på rättvisa kunna till guldmynt konvertera sådana förbindelser, som under den finska markens depreciation blifvit för längre tid ingångna» föreslog kommittén, att markens internationella värde skulle stadgas »åtminstone i någon mon»,¹ 1) genom att den enskilda utmyntningsrätten upphävdes, och 2) att som lagligt betalningsmedel erkändes endast 1- och 2-marks stycken präglade i Finland, för vilka FB häftade i inlösningsplikt, men 3) att FB:s skyldighet att köpa och sälja utländska växlar samt inväxla i utlandet cirkulerande underhålligt skiljemynt fortbestode. Förslaget är såväl till andemeningen som ordalydelsen Montgomerys. Dessa stadganden föreslogos också uttryckligen under samma förutsättning som i Montgomerys votum i Bfge, nämligen endast i så fall att: »Nådig proposition angående guldmynntfots antagande kommer att landets år 1877 sammanträdande Ständer föreläggas».² Genom dessa åtgärder ville kommittén alltså, att »garantin emot ett oinlösbart pappersmynt» skulle kvarstå orubbad, men å andra sidan skulle banken vara i stånd att i någon mån reglera kursen. Till monopol kunde en spärrning av silvret inte leda, emedan »Finansförvaltningen alltid har tillfälle att genom enahanda köp och försäljningar reglera möjligen befarade missbruk och misstag vid kursernes bestämmande å Bankens sida».³ Ytterligare motiverade kommittén ett frigörande av marken från silvervärdet med § 1 i bankreglementet.

Av betydelse var även att banken för tillfället ägde ett guldförråd tillräckligt att inlösa hela silverförrådet,⁴ c. 9.6 miljoner mark (som dock delvis kunde cirkulera som skiljemynt), men om Finland förbleve det

¹ Kommitténs skr. till HKM den 18 juli 1876.

² Ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Förstärkningen av bankens guldförråd hade försiggått småningom ända sedan 1870. Jfr kap. II, s. 51 och kap. VII, s. 216. I ett brev den 2 sept. 1870 skriver Robert Montgomery till A. O. Wallenberg om läget: »Äfven vi i vår undanskymda vrå hafva af kriget haft olägenheter. Våra trädexportörer quäfvast under tyngden af sina oförsälda lager. Och specielt har Finlands Bank haft bekymmer för sina stora fordringar i Hamburg och Paris. Såsom försigtigt folk hafva vi förstärkt våra metalltillgångar, synnerligen guldförrådet [H.B.]. Tyvärr hafva vi äfven hjelpt Er af med litet av de fördömda specierna — i förhoppning att derigenom underlätta Eder tilltänkta transsubstantiation af myntmetallen», Stockholms Enskilda Banks arkiv.

enda land, som tillät obegränsad utmyntning av deprecierad metall, skulle det inte vara säkert att metallförrådet förslog i fortsättningen.

Emot kommitténs ståndpunkt reserverade sig N. K. Nordenskiöld, i det att han icke ansåg priset vara »tillräcklig anledning att, innan Ständernas yttrande blifvit inhemtadt, företaga de af Komitén förordade interimståtgärder.»¹ Till dessa »konstitutionela betänkligheter»² fogade han ännu den allvarliga anmärkningen, att så länge ingen konverteringskurs blifvit bestämd för övergången, FBD saknade ledning för kursfastställelsen under interimstiden.

Att döma av innehållet spelade Montgomery en avgörande roll vid utformningen av detta första uttalande av myntkommittén. Möjligen har ett utkast av honom omredigerats av Mechelin och kommittén. Att Robert Castrén inte formulerat konceptskrivelsen framgår av ett bevarat brev av den 19 juli från Montgomery till Castrén. Ett förslag till skrivelse, som Castrén hade framlagt, hade nämligen inte gillats av kommittén, varför Castrén synes ha av sagt sig sekreterarskapet. Montgomery skriver: »Jag ber att få meddela Dig att komiten icke kunnat taga din afsägelse såsom definitiv. Om den ock icke kunnat godkänna ditt förslag till skrivelse i det närmast föreliggande ärendet, så tror den sig likväl i sjelfva hufvudfrågan kunna påräkna ett värdefullt biträde från din sida och skall jag, i händelse Du vill besöka mig, närmare vidhandengifva hvaruti komiten tänkt sig att detta skulle bestå.»³ Av desto allvarligare art var inte misslyckandet, som för övrigt är förklarligt på grund av ärendets brådskande natur och svårigheten att sätta sig in i ämnet.

Wallenbergs förslag till myntlag för Finland. Enligt en notis i HD den 22 juli hade myntkommittén då åtskiljts för att ånyo sammanträda i augusti. Varje ledamot hade antagligen anvisats sin bestämda arbetsuppgift, som det gällde att lösa, innan man kunde komma vidare. I början av augusti, den 2—11, var Montgomery bortrest från Helsingfors och von Troil befann sig bevisligen i Åbo,⁴ varför några sammanträden inte kunna ha hållits då. Med Wallenberg hade ända sedan maj⁵ en resa till

¹ Nordenskiölds reservation i kommitténs skr. till HKM den 18 juli 1876.

² Kommitténs skr. till HKM den 18 juli 1876.

³ Brevet är daterat i Helsingfors den 19 juli 1876, Castrénska samlingen.

⁴ Åbo stads stfges prot. den 3 aug. 1876. Den 8 aug. var Montgomery inte närvarande i Helsingfors stads stfge och han anges vara »bortrest». Avresan skedde tisdagen den 2 enligt brev till Robert Castrén av den 1 aug. (Castrénska samlingen), och enligt brev av den 8 aug. från A. O. Wallenberg till Leo Mechelin (Mechelinska samlingen, Brev 6) skulle Montgomery anlända den 11 aug. till Helsingfors. Bfge hade sammanträde den 1 aug. men icke under tiden mellan dessa dagar.

⁵ Robert Montgomery till A. O. Wallenberg den 17 maj 1876, Stockholms Enskilda Banks arkiv.

Finland varit på tal, synbarligen i anledning av myntfrågan. Den 8 augusti hade han bemästrat alla hinder och kunde för Mechelin¹ anmäla sin ankomst till Helsingfors den 12 augusti. Veckan den 13—20 augusti, den tid Wallenberg kom att vistas i Helsingfors, kännetecknades av intensivt arbete på kommittébetänkandet. Wallenberg skriver i ett brev till A. G. Th. Lettström, direktionsmedlem i Stockholms Enskilda Bank, att han från morgon till kväll »med växlande framgång»² diskuterade »införandet i Finland av guldfrancsystemet». I biografien över A. O. Wallenberg säger Helmer Key, att dennes »bemödanden kröntes med framgång. De ledande finska statsmännen satte sig i rörelse . . .»

Guldfrancsystemet blev antaget, men säkerligen behövdes inte stora bemödanden för att övertyga därom. Större betydelse för utformningen av betänkandet hade däremot de praktiska insikter Wallenberg besatt och de vinkar han kunde ge angående den svenska reformen. Dessa frågor beröras längre fram.

Wallenbergs insats i myntreformen började, såsom redan har framgått, icke med denna resa. Redan i mars hade statskontorets överdirektör Reinhold Frenckell i samband med utmyntningsfrågan³ vänt sig till

¹ A. O. Wallenberg till Leo Mechelin från Stockholm till Helsingfors den 8 aug. 1876, Mechelinska samlingen, Brev 6. Resan gick med ångbåten »Express» (Jfr stående annons i HD efter den 29 juni 1876) till Hangö och därifrån med järnväg till Helsingfors. Brevet kunde ej adresseras till Montgomery, som då var bortrest, men Wallenberg synes ha hyst lika djup vänskap för såväl Mechelin som Montgomery. Han bodde under vistelsen i Helsingfors hos Mechelin på Botby.

² Se *Helmer Key*, A. O. Wallenberg, s. 165. Key anför där, att Wallenberg i Helsingfors ägde »många och inflytelserika vänner, bland dem senator v. Haartman och professor Mechelin», men nämner ej Montgomery. »Med dessa och andra» diskuteras frågan. Vänskapen mellan V. von Haartman och Wallenberg härstammade redan från tiden då von Haartman satt som ordförande i direktionen för FB. (Brev från von Haartman till A. O. Wallenberg den 2 sept. 1870, Stockholms Enskilda Banks arkiv).

³ Reinhold Frenckells telegram den 25 febr. 1876 (= 8 mars 1876) lyder: »Till följd silfvrets fortfarande prisfall i utlandet försämras våra kurser dagligen såsom Eder bekant. Tror Ni icke förbud för enskilde att mynta silfver vore att förorda, i synnerhet som guldfot redan här ifråga och förbudet således framdeles oundvikligt». A. O. Wallenberg i brev den 8 mars 1876 till Reinhold Frenckell, Stockholms Enskilda Banks arkiv. I detta brev yttrade Wallenberg om limiteringen av utmyntningen i Frankrike att detta beslut innebar »en fullständig orimlighet, men det genomdrefs af det parti silfverhandlare och bankirer, hvilka försvara den dubbla myntfoten på hvilken de förtjena ohyggliga summor. Emellertid synes man hafva för afsigt att kasta hela förlusten på Frankrikes bank, som väl får emottaga fem francs styckena i liqvid sedan de upphört att gälla enskilda emellan». Sina åsikter i denna fråga framförde A. O. Wallenberg i uppsatsen *La question monétaire en Suède, en Allemagne et en France* i *Journal des Économistes*, februarinumret 1876.

honom och erhållit följande telegrafiska utlåtande: »Ingen utom staten bör tillåtas mynta silfver. Det är enda sättet att någorlunda upprätthålla myntväsendet till dess öfvergång till guldmyntfot kan åvägbringas».¹ Ej heller upphörde hans intresse för myntfrågan i och med denna resa. I ett brev till Robert Montgomery skriver han den 1 september 1876: »Jag lofvade tillsända dig vår Myntlag med de anmärkningar dertill omständigheterna kunde föranleda, men då jag begynte skärskåda detta usla d a n s k a lappverk, tog jag mig i stället friheten att upsätta mitt underdåniga förslag till en ny lag för Finlands myntväsende, som härhos bifogas. Motiveringen kommer senare — — — men jag önskade i alla fall expediera detta som kan tjena till diskussionsämne. Som hela världen vet att jag brukar folk vill jag öppet delgifva att jag inhemtat uplysningar af den klokaste i myntverket och den klokaste i Riksbanken, nemligen Herr F. Wretman och A. W. Dufva.

Hälsa vännen Mechelin att jag hoppas Du och han i denna fråga må städse komma att ro i en båt och då är jag lugn att frågan blifver riktigt förd genom alla bränningar i land.»² Innehållet i detta märkliga förslag, som bl.a. föreslog benämningen *ducat* (i enlighet med *grand-ducé*) för vårt blivande guldmynt framgår av bilaga nr 1. Lagförslaget är uppdelat i tre avsnitt: 1) om guldmynt såsom värdemätare, 2) om silver- och kopparskiljemynt och 3) om kopparskiljemynt. Det omfattar inalles 19 paragrafer jämte motiveringar. Wallenberg hade således icke besparat sig möda för att komma fram med ett verkligt genomarbetat förslag.

Av intresse är hans »vädjan» om samarbete mellan Montgomery och Mechelin. Att det dem emellan kom till skarpa meningsutbyten vid frågornas behandling kan anses för givet, men inför uppgiften att föra frågan till en för landet lycklig lösning stodo de fullt eniga. Montgomerys reservation visar dock, att inte alla meningsskiljaktigheter kunde överbyggas.

Betänkandet utformas. Den 20 augusti återvände Wallenberg till Sverige. Vilket inflytande han i verkligheten utövade på guldmyntfotkommitténs beslut kan väl inte fastställas. Helt säkert tillmättes dock hans yttranden stor vikt, eftersom de uttalades med tyngden av erfarenheterna från den svenska övergången till guldmyntfot och en mångårig

¹ Telegram från A. O. Wallenberg (Stockholm) till överdirektör Reinhold Frenckell (Helsingfors) nr. 147 den 25 febr. 1876 (g.st), Mechelinska samlingen, Brev 6. Till telegrafens olägenheter denna tid hörde att den såsom en rysk inrättning begagnade sig av gamla stilen i tidsräkningen.

² Konceptet i Stockholms Enskilda Banks arkiv.

bankverksamhet. Okritiskt följde man dock inte givna råd. Bl.a. delade kommittén åtminstone inte Wallenbergs uppfattning att francen ägde avgjorda företräden som ett blivande världsmynt. Att francen i alla fall valdes som myntenhet berodde främst därpå, att själva övergången därigenom praktiskt förenklades. Valet av myntfot och myntsystem var tydligt också huvudtemat under diskussionerna med den utländska experten. Kommitténs principiella ståndpunkt att genomföra reformen i en omgång genom att först med tillhjälp av gradvisa nedsättningar av kurserna höja markens värde till den av värdförhållandet 1:15.50 mellan silver och guld dikterade nivån och därefter sätta en finsk silvermark likamed guldfrancen, hade i alla händelser klarnat under besöket. Under följande sammanträden ägnade sig kommittén nämligen åt själva förslaget, dess avfattning och motivering.

Efter Wallenbergs avresa inträffade en paus¹ i kommitténs arbete. Följande sammanträde hade utlysts till den 2 september.² Då förelåg de av Nordenskiöld utarbetade kurstabellerna klara, varigenom kommittén kunde definitivt fatta ståndpunkt till den viktiga frågan om, hur mycket marken kunde anses ha förlorat av sitt utlandsvärde. Likaså förelåg den av sekreteraren Robert Castrén utarbetade »Översigt af gul-

¹ Till Robert Castrén skrev Montgomery från Helsingfors den 16 aug. 1876, Castrénska samlingen: »Då Du nu behöfver sagde report [Goschens] innan Du kan lemna ifrån Dig din uppsats, så torde din härvaro före min afresa till Åbo vara obehöflig. Dit hoppas jag kunna begifva mig tisdag morgon på några dagar. Komitén torde ej fås tillsammans före den 2 september. Du skall dock härom få närmare besked längre fram. Sedan Du fått din uppsats färdig och om detta inträffar före nyssnämnda dag, så ville Du sända den till genomgående åt Mechelin eller mig, så att vi innan sammanträdet kunde hafva denna liksom de Nordenskiöldska tabellerna färdiga och således kunna egna hela vårt arbete åt sjelfva förslaget och dess motivering». Goschen-rapporten kom Castrén tillhanda först den 21-augusti. Av allt att döma var denne således klar med sin framställning just till månadsskiftet. De rätt få citaten från betänkandet tyda på att han inte i större mån hunnit använda det. Castrén synes inte ha bidragit vid utformningen av motiveringarna. Stilistiskt avvika dessa nämligen väsentligt från den av honom avfattade översikten. Han har en lättare och ledigare stil än den i motiveringarna, vilka kännetecknas av saklighet och logisk klarhet men även av en tyngre kurialstil.

² Sammanträdet kom verkligt till stånd den 2 sept. Ännu den 29 aug. antecknas Montgomery i Bfges prot. såsom bortrest men inte i det följande. Den 31 aug. anmäles däremot von Troil som bortrest i stfges i Åbo prot. Uppgiften stämmer överens med de räkningar, med vilka von Troil och Hackman utkvitterade kommittéarvodet (Werifikationer till Nylands läns Landsbok 1876, bd 6, fol. 4482 o. 4484. Jfr FK BD 172/423 1876 o. FKBD 173/423 1876 samt FE:s skr. nr 320 den 30 okt. 1876 och nr 336 den 11 nov. 1876 även bland Werifikationer, bd 6, fol. 4481 och 4483). Sammanträdet dateras där till den 2—6 sept. 1876.

dets och silfrets inbördes prisförhållanden samt af myntlagstiftningens senaste utveckling i olika länder», vilken omfattar 36 sidor i kommittébetänkandet. Huvuduppgiften, själva utformningen av förslaget, ställde sig emellertid svårare, eftersom Bfges ordförande Montgomery och Nordenskiöld med honom gingo in för en devalvering av marken, medan övriga kommitterade ansågo en höjning av markens värde vara det naturligaste. Montgomery och Nordenskiöld underskrevo visserligen kommitténs förslag, men lämnade in egna reservationer på denna punkt. För Förenings-Bankens representanter Cronstedt och von Troil liksom för Hackman var en höjning av markvärdet det fördelaktigare alternativet, medan Mechelins ståndpunkt dikterades av de politiska möjligheterna att genomföra reformen. Utformningen av förslaget föll därför främst på honom, i all synnerhet motiveringen, varom en promemoria bland Mechelins efterlämnade papper vittnar.¹

Utformningen av förslagen till de bägge förordningarna och till ändringarna i bankreglementet sidorna 1—9 i betänkandet, samt motiveringarna till dessa, sidorna 10—50, försiggick således under kommitténs möte i september.

Kommittéarbetet var därmed i huvudsak slutfört. Att så var fallet bekräftas även av Leo Mechelin i ett brev till Wallenberg daterat den 9 september 1876 med orden: »Myntkomitén har nu avslutat sina öfverläggningar. Det återstår blott redaktionens fullbordande. Men saken har sedan ännu att passera många klippor och skär innan hamnen uppnåtts. Dock betvivlar jag numera icke, att det blir verklighet, af denna viktiga reform».² I Wallenbergs svar av den 15 september heter det åter: »Gerna erfar jag att Ni slutat myntkommitténs arbeten, men ännu heldre skulle jag önska erfara till hvilket slut Ni kommit? Från vännen Montgomery har jag också inhändigat bref, men äfven han lemnar mig i okunighet».³

Detta brev från Montgomery, avsänt den 10 september, är ägnat att belysa, vilken roll Wallenbergs förslag spelade vid valet av myntsystem. Förslaget, som visade Wallenbergs »varma intresse för våra angelägenheter», kom inte kommittén tillhanda i tid. »Det anlände väl efter det vi deciderat oss angående val af guldmyntsystem, men värdet af detta

¹ Mechelinska Samlingen, Dokument från tidigare senatortiden, Myntfrågan, II, kart. 8.

² Leo Mechelin till A. O. Wallenberg den 9 sept. 1876, Stockholms Enskilda Banks arkiv.

³ A. O. Wallenberg till Leo Mechelin den 15 sept. 1876, Mechelinska samlingen, Brev 6.

från så kompetent håll lämnade bidrag till frågans lösning förminskades ej deraf»,¹ skrev Montgomery.

Om kommittéarbetet således principiellt var slutfört, återstod ett digert redigerings- och renskrivningsarbete, vari Montgomery själv bevisligen tog del. Så anförde han i brevet av den 10 september till Wallenberg, att han var »som bäst strängt upptagen af redaktionsarbete för komitén.» Det kan därför antagas, att Montgomery bör tillskrivas en icke ringa andel i förslaget utformning och stilisering. Renskrivningen omhänderhades av sekreteraren.²

Emellertid sammanträdde kommittén ytterligare en gång den 9—14 oktober. Detta sammanträde kan ha betingats av slutredigering och underskrift, men troligare är, att under tiden hade tillstött någon oförutsedd omständighet, som eventuellt fordrade omarbetning på någon punkt. Det kan inte ha varit någonting annat än att kejsaren hade bifallit Bfges och guldmyntfotskommitténs hemställan om förberedande åtgärder.

Den 14 oktober förelåg kommittébetänkandet klart och undertecknades samt överlämnades jämte en skrivelse till finansexpeditionen.³

Den 15 oktober meddelade HD allmänheten i en notis, att kommittéarbetet nyligen hade slutförts.⁴

Sammanfattningsvis kan således fastslås:

- 1) att guldmyntfotskommittén officiellt satt den 10 maj—14 oktober 1876;
- 2) att den faktiska arbetstiden varade den 11 juli—14 oktober, alltså 3 månader inklusive redigering och renskrivning;
- 3) att sammanträden höllos i fyra repriser: den 11—19 juli (förberedande åtgärder), den 11—19 augusti med utländsk sakkunnig (planläggning),

¹ Robert Montgomery till A. O. Wallenberg den 10 sept. 1876, Stockholms Enskilda Banks arkiv.

² Finanskontorets Concept Anordningar 1876 nr 336. Arvode och ersättning för renskrivnings- samt andra kostnader utgick till mag. R. Castrén med 700 mark ett i allo och det utkvitterades den 11 nov. 1876. Enligt arvode 16 mark om dagen jämte skjuts-pengar och dagtraktamente utbehold S.W. von Troil 615 mark och konsul W. Hackman 645: 80 mark för 20 dagars kommittéarbete, vilka summor den 30 okt. 1876 utkvitterades av Robert Castrén, FK Concept Anordningar 1876 nr 319 och 320.

³ BD 221/18 1876 och FK BD 45/83 1876, dit den anlände den 27 oktober 1876. Skrivelsen tryckt i kommittébetänkandet. Den 9 nov. skedde föredragning i ED och den 29 nov. i KS.

⁴ HD nr 281 den 15 okt. 1876, Mbl nr 230 den 4 okt. 1876 hade likaså endast en notis i myntfrågan.

den 2—6 september (definitivt val av myntfot; avfattning), samt den 9—14 oktober slutsammanträde (Hackman och von Troil ej närvarande);

4) att av de olika avsnitten sekreteraren Castrén författade »Öfversigt af guldets och silfrets inbördes prisförhållanden» etc. och Nordenskiöld uträknade tabellerna I—III, varjämte Nordenskiöld och Montgomery stodo för sina reservationer, medan själva förslagen och motiveringarna närmast äro att tillskriva Mechelin och Montgomery;

5) att på grund av det knappa materialet Cronstedts, von Troils och Hackmans insatser äro svårare att påvisa.

Presskritik av myntkommitténs arbete. Sommarmånaderna förflöto utan större tidningspolemiker eller skrivelser beträffande kommittén. Synbarligen »läckte» denna inte, och till god ton hörde att inte diskutera kommittéarbete offentligt. En viss nervositet gjorde sig dock gällande beträffande arbetstakten och det resultat, till vilket man skulle komma. Mbl kunde inte finna sig tillrätta med den av regeringen inslagna linjen och den enligt dess mening långsamma arbetstakten. Om målet, vartill kommittén borde sträva, skrev bladet redan i juni 1876: »En komité för guldmyntfrågan är nedsatt. Meddelar icke denna komité svart på hvitt, att frågan om ryska metalliska rubeln är ordnad sålunda att densamma kommer att dela silfvermarkens blifvande ställning, så kan komitén lika gerna åtskiljas genast.» Den 2 aug. 1876¹ berörde den »Myntfrågan» i en tvåspaltig ledare författad av Snellman och inledde artikeln ironiskt på följande sätt: »Allmänheten har hugnats med två stora nyheter, nemligen 1:o, att den för frågan om guldmyntfots införande nedsatta komité sammanträdt och 2:o att densamma åtskiljts, för att sammanträda — i höst.

Man vore frestad tro, att komitén sysslat med något slags säningsarbete och nu lemnat sitt verk åt vår Herres väder och vind, för att åter sammanträda vid skördetiden.

Eller kanske blir först efter ett par månader något lärdt andragande färdigt, innehållande guldets historia ända i från landet Ophir's tid till guldvaskeriernas vid Ivalojoiki. Vi hoppas, att i sådant fall det nya mötet må dröja, tills underrättelse ingår om årets guldskörd på sistnämnda plats; ty eljest blir utredningen icke fullständig. Och detta vore en obotlig skada. Ty ingenting kan vara mera tröstande än en sådan utredning för alla dem, hvilka nu se sin egendom dag för dag höpsmälta. Om landet också blir några tiotal miljoner fattigare, så kan det dock fröjda sig öfver att vetandet i landet gjort ett stort framsteg.»

¹ Mbl nr 176 den 2 aug. 1876.

I en liten notis den 4 oktober 1876 visste tidningen berätta, att myntfrågan »om hvilken af naturliga skäl på någon tid intet talats i pressen, torde ha utsigt till den lösning, att proposition om guldmyntfot föreläggas nästsammanträdande ständer. Däremot lära föreslagna interrimsåtgärder tillsvidare i St. Petersburg stött på hinder».¹

Kommitténs förslag. Det av kommittén överlämnade betänkandet på 119 sidor omfattar:

- 1) »A. Underdånigt Förslag till Förordning om Finlands mynt»,
»B. Underdånigt Förslag till Förordning rörande öfvergången till det nya myntsystemet», samt
»C. Underdånigt Förslag till ändring i Reglementet för Finlands Bank».
- 2) »Motiver till underdåniga förslaget till förordning angående Finlands mynt.»
- 3) »Motiver till Förslag till förordning rörande öfvergången till det nya myntsystemet.»
- 4) »Öfversigt af guldets och silfrets inbördes prisförhållanden samt af myntlagstiftningens senaste utveckling i olika länder.»
- 5) Tre tabellbilagor,
- 6) »Reservationer af Professorn R. Montgomery och af Lektorn N. K. Nordenskiöld.»

De resultat, till vilka kommittén hade kommit, voro i huvudsak följande:

1) Finland skulle övergå till en ny myntfot, med guld som enda värdemätare (A § 1).² Därom voro samtliga ledamöter fullt eniga. På grund av Bfges skrivelse och olika undersökningar i världen hade kommittén »kommit till liflig öfvertygelse derom att en sådan förändring i sjelfva verket icke kan undvikas.» (s. 10). En öfvergång enbart till guld var så självfallen »att en utläggning af de ingalunda svårfunna skälen dertill här [i betänkandet] icke ansetts behöflig» (s. 10). »Ett så förlust bringande system» som dubbelmyntfotssystemet torde i Finland »icke ens kunna i frågaställas» (s. 11).

2) Någon ny egen myntenhet skulle inte skapas, såsom i kommittén hade föreslagits (s. 11), utan i stället föreslogs införandet av guldfrancsystemet (s. 11).

¹ Mbl nr 230 den 4 okt. 1876.

² Guldmyntfotkommitténs betänkande, s. 1. Pagineringen i texten på följande sidor hänför sig till detta betänkande.

»En egen ny myntfot» (s. 11) eller egentligen en ny myntenhet lämnades ur räkningen, emedan den vore svår att introducera på världsmarknaden (s. 11), beroende på

att landets affärsförbindelser voro relativt obetydliga och kännedomen om vårt land och våra kreditförhållanden föga utbredd (s. 11);

att betalningar på utlandet hade blivit förlustbringande antingen genom ommyntning eller ofördelaktig växelkurs (s. 12);

att Finland var kapitalfattigt och att den utländska kapitalmarknaden borde underlättas på alla sätt (s. 12); och

att tanken på en internationell myntenhet ännu inte var helt uppgiven (s. 12).

3) Kommitténs förslag utgjorde vad guldmyntet beträffar en tillämpning av francsystemets grunder med »bibehållande för räkneenheten af benämningen mark jämte dess delning i penni» (s. 15).

De myntsystem, som kunde komma ifråga vid valet, voro Englands, Frankrikes (eller latinska myntunionens) och Tysklands. USA:s myntförhållanden befunno sig i ett övergångsstadium, och den ryska halvimperialen var oantaglig, emedan den blott utgjorde ett bimynt och hade en från övriga myntsystem avvikande legering (s. 13).

Trots att Finland hade livligare handel med England och Tyskland än med Frankrike gavs företrädet åt det franska systemet, därför

att »en inre frändskap och fasta anknytningspunkter förefinnas [mellan francen och marken] som underlätta öfvergången» (s. 13). Finska markens silverkvantitet avvek, påpekades det, endast med en försvinnande bråkdel från silverfrancen sådan den utmyntats i 5-francsstycket och silverfrancen jämte guldfrancen var »myntfot i Frankrike» (s. 13);

att »införandet af Frankrikes guldmyntfot utan förryckande af häfdvunna värdebegrepp [kunde] ske genom den enkla åtgärd, att benämningen mark öfverflyttas på en å guld lydande räkneenhet, till halt och vigt identisk med guldfrancen» (s. 14); och

att »den politiska föreningen emellan vårt land och kejsaredömet Ryssland ej mindre än det lifliga varuutbytet emellan begge länderna, göra en viss öfverensstämmelse i deras myntväsen önskelig» (s. 14). Ryssland hade då visserligen ett inkonvertibelt pappersmynt lydande på silver, men vid en framtida övergång till guld i Ryssland ansågs det franska myntsystemet ha stora utsikter att vinna företräde, ty en fjärdedels silverrubel var = 1 silverfranc och halvimperialen (i guld) = 20-francsstycket (s. 15). Någon ommyntning av Finlands mynt bleve i så fall inte nödvändig. I varje händelse eftersträvades en bekväm relation till francen (s. 15) och därmed även till rubeln.

Som räkneenhet kvarstod alltså marken (A § 2), med myntvikten uttryckt i den franska gramenheten, vilken valdes för att lättare göra myntet internationellt bekant och bidra till att upprätthålla dess värde (s. 16). Legeringen var densamma som i francen (A § 4). Sverige och Holland hade även antagit denna proportion eller 9 viktdelar fint guld mot 1 viktdel koppar. Endast tvenne mynttyper i guld skulle åtminstone tillvidare präglas, nämligen 10-marks- och 20-marksstycket. I myntkonventionen av den 23 december 1865 för den latinska myntunionen tilläts ett flertal typer. För prägling rekommenderades där även 15 och 25 franc. De sistnämnda skulle ha kommit pundet och 5-dollarsstycket rätt nära. Myntenhet blev 10-marksstycket, dvs. det minsta myntet med egenskap av lagligt betalningsmedel. Den av myntkonferensen i Paris år 1867 förordade internationella myntenheten 5-francsstycket fann kommittén inte lämplig, emedan erfarenheten hade visat, att den var för liten (s. 16—17). För metallcirkulationens skull och för medelstora likvider skulle präglas ett 20-marksstycke, motsvarande 20-francen, som vunnit stor cirkulation i den latinska myntunionen (s. 17). Om Ryssland övergick till guldmyntfot skulle halvimperalen även lätt ha kunnat omvandlas i överensstämmelse med 20-francsstycket (s. 17).

Halten blev för 10-marken 2 28/31 gram och för 20-marken 5 25/31 gram fint guld. (10-francen innehöll 2.90323 gram och 20-francen 5.80645 gram fint guld.)

Myntvikten blev för 10-marken 3 7/31 gram och för 20-marken 6 14/31 gram (A §§ 3—4). (Myntvikten för 10-francen var 3.22581 gram och 20-francen 6.45161 gram.)

Remedium i halt gjordes i likhet med vad förhållandet var i Skandinavien och Holland trängre än för francen eller 15/10 000 i stället för 20/10 000 (A § 5 och s. 17).

Remedium i vikt blev 20/10 000 (A § 5).

4) De dittills i Finland enligt förordningen av den 12 juni 1860 och reglementet för myntverket av den 1 mars 1865 präglade silver- och kopparmynten skulle framdeles löpa som skiljemynt (A § 6). Närmare stadganden beträffande skiljemynten och deras utmyntning ingå i A §§ 7—11, men kunna här förbigås. Motiveringarna återfinnas på s. 18—21 i betänkandet.

5) Det ryska myntets ställning beröres inte direkte i förslaget, men då som lagligt betalningsmedel erkändes endast 10- och 20-mark i guld, jämte av banken utgivna sedlar (B § 2) under övergångstiden, och då endast i Finland präglat silver och kopparmynt gällde som

skiljemynt, kan ur förslaget utläsas, att den ryska metalliska rubeln helt skulle förvisas från landet.

6) Den ömtåliga frågan om myntens storlek, prägel, inskrift och annat i samband därmed överlämnade kommittén klokt nog till kejsarens avgörande (A § 12).

8) Den som begagnade sig av sin utmyntningsrätt ägde att, så snart guldets till finhet och vikt hade undersökts, erhålla en myntsumma till samma värde, mot erläggande av myntningskostnaden om $1/3\%$ av värdet. Skatt eller annan avgift skulle däremot ej erläggas (A § 13). Procenttalet hade kommittén kommit till genom uppskattning (s. 22) och med ledning av vad i övriga länder stadgats. England hade avgiftsfri utmyntning, men ränteförlusterna och omkostnaderna blevo ändå rätt avsevärda eller 2.343 promille, i Frankrike och Belgien stego de effektiva kostnaderna till mer än $1/3\%$ ($3.482/1000$), i Tyskland till mer än en $1/2\%$ ($5.187/1000$), i Amerika till $7.5/1000$ och i de Skandinaviska länderna till $1/4\%$ för 20-kronan och $1/2\%$ för 10-kronan (s. 23). Skalan varierade således från $1/5\%$ till $3/4\%$ i olika länder.

Avgiftsfri kunde utmyntningen ej ställas, emedan myntverket då skulle ha anlåtats i onödan (s. 24). Att åter låta den enskilda helt betala omkostnaderna ansåg kommittén vara obilligt och principvidrigt (s. 24). Vidare räknade man med, att en hög myntningsavgift skulle motverka guldinflödet till landet (s. 24). Den förlust staten led vid utmyntningen av fullhaltigt mynt skulle ersättas genom vinsten vid prägling av skiljemynt (s. 24).

För att motverka en för stark emission av skiljemynt (som präglades för statens räkning), vilken kunde lända guldmyntcirkulationen till skada, stadgades att FBD skulle höras före sådan utmyntning (A § 14, och s. 26).

9) Bestämmelserna om myntförslitningen intogos i A §§ 16—19. Kommittén följde principen att staten skulle ersätta myntnötningen. Vid avsiktlig åverkan var staten icke ersättningsskyldig (s. 26). Å andra sidan borde medborgarna vaksamt hjälpa staten att hålla nötningen inom vissa gränser. I annat fall komme nötningen att bli så stor, att de goda mynten skulle försvinna ur rörelsen. Med stöd av de erfarenheter man i vårt land hade av ryska silverrubler föreslog kommittén därför, i enlighet med vad fallet var i Skandinavien, två förslitningsgränser i syfte att få mynten indragna och ommyntade. Vid den trängre gränsen $1/2\%$ upphörde guldmyntet att vara lagligt betalningsmedel mot andra än staten. Om det förlorat mer än 2% av den lagliga vikten togs det ej mera emot i kronans kassor. Om prägelns inte längre var synlig på skilje-

mynten skulle de utdömas som lagliga betalningsmedel (A § 17). Om guldmyntet hade förlorat 2 % och skiljemyntet 4 % i vikt utlämnades de icke vidare ur kronans kassor (A § 18). Ett icke mera gångbart mynt skulle Finlands Bank byta ut mot ett fullgott (A § 19).

10) Lagen skulle tillämpas från den 1 januari 1878.

11) Beträffande själva övergången hade ett särskilt förslag till förordning utarbetats med följande bestämmelser:

a) Finlands Bank skulle ofördröjligen påbörja utmyntningen, sedan kejsaren fastställt prägeln och formen för mynten, vilka efterhand skulle utgivas i rörelsen (B § 1).

b) Från förordningens datum till den 1 januari 1878 skulle enligt förslaget vid sidan av guldmynten bankens sedlar mottagas som lagligt betalningsmedel, utan att banken var skyldig att under tiden inlösa sedlarna med metalliskt mynt (t v å n g s k u r s). Men från sistnämnda dag skulle banken vid anfordran med guld lösa in alla av banken utgivna på silver eller guld lydande sedlar och vid växling mot skiljemynt »utan någon slags afgäld tillhandahålla allmänheten guldmynt, dock icke annorlunda än i jemna tiotal mark» (B § 2).

Kommittén hade alltså bestämt sig för en övergång från silver till guld al pari eller enligt förhållandet 1:15.50. Enhälligt var beslutet dock icke, ty Montgomery reserverade sig för en övergång enligt förhållandet 96 guldmark mot 100 silvermark. Han räknade nämligen med, att finländska marken med avseende på guldfrancen hade förlorat c. 4 % i värde mätt enligt kurserna. Nordenskiöld fann, att en ännu förmånligare proportion borde tillämpas eller, att 108 mark i guld skulle jämföras med 100 guldfranc. Denna myntreformens viktigaste fråga behandlas närmare i kap. IX på tal om konverteringskursen.

c) Det cirkulerande silver- och kopparmyntet, som skulle övergå till skiljemynt, skulle enligt förslaget även mottagas i likvider till den 1 januari 1878 av kronan och FB utan inskränkning, men av enskilda till högst 100 mark i 1- och 2-marksstycken, till högst 10 mark i 25- och 50-penniststycken och till högst 1 mark i 5- och 10-pennislantar (B § 3).

d) Alla förbindelser lydande på silver skulle infrias enligt samma normer (B § 4).

e) Art. 3 i reglementet för myntverket upphävdes, dvs. silvermyntningsrätten försattes ur kraft och i stället infördes för enskilda rätt att utmynta guld gällande enligt förslaget fr.o.m. den 1 januari 1878 (B § 5).

f) Alla offentliga räkenskaper fördes i guldmark efter den 1 januari 1878 (B § 6).

12) I reglementet för FB måste med anledning av reformen vissa omredigeringar göras. Det föreslogs att bankens metalliska kassa alltid skulle uppgå till minst 20 miljoner mark och, för den händelse en kraftig inväxling av sedlar förutsågs i samband med reformen, åtgärd skulle vidtagas för att hindra den att gå ned under detta belopp. Ett utländskt lån om högst 10 miljoner mark borde eventuellt upptagas av statsverket för detta ändamål och överlämnas åt banken, som skulle återbetala lånet. Krediten borde på framställning av Bfge upptagas av senaten, som skulle berättigas därtill av lantdagen på framställning av Bfge (C § 7).

Förslaget kom i sinom tid att godkännas i ungefär oförändrad form om ock med smärre omredigeringar. Kommittén hade således väl handhaft sin uppgift och snabbt lyckats finna en godtagbar lösning för övergången. Att svårigheter ännu skulle yppa sig visade framtiden. Vissa förändringar blevo nödvändiga främst med avseende på silverrubelns ställning. Härom gav frågan om temporärt upphävande av utmyntningsrätten som en förberedande åtgärd för myntreformen en föraning.

FÖRBEREDANDE ÅTGÄRDER. SILVERSPÄRRNINGEN I PRINCIP GODKÄND.

Senatens hemställan. Den publicitet guldmyntfotskommittén och dess arbete fick genom pressens förmedling, bibragte allmänheten den uppfattningen, att införandet av guldmyntfot var blott en tidsfråga. Mot bakgrunden av denna opinion var det naturligt, att något gjordes för att begränsa verkningarna av silverprisets dagliga nedgång. Så resonerade FBD och Bfge, och i det föregående har bevitnats tillkomsten av deras hemställan av den 11 juli 1876, vilken syftade till 1) att upphäva den åtskilda medgivna utmyntningsrätten av silver (silverspärning) och 2) att inskränka den metalliska rubelns gångbarhet i vårt land. Likaså hade guldmyntfotskommittén i sin skrivelse av den 18 juli 1876 till HKM funnit tiden vara inne att skrida till förberedande åtgärder.

Den 31 juli 1876 var guldmyntfotsfrågan i sin helhet före i ED.¹ Beträffande rätt forum för den legislativt ömtåliga frågans behandling uppstodo genast meningsskiljaktigheter. Finanschefen H. Molander jämte flertalet av senatorerna voro av den övertygelsen, att ärendet inte ankom på ED, varför det hänsköts till plenum plenorum. Senator A. Mechelin understödd av viceordföranden friherre J. M. Nordenstam ansåg dock, att ED ägde befogenhet att fatta avgörande i ärendet.

Redan följande dag kom frågan ånyo före inför en s.g.s. fulltalig senat,² även denna gång föredragen av kammarrådet Frithiof Flodin, som närmast handhade den i ED. Att diskussionen inte skulle taga någon ny avgörande vändning var på förhand nästan klart: »Denna viktiga, i landets

¹ Kammarrådet i FE, Frithiof Flodin, föredrog ovannämnda tvenne skrivelser jämte Bfges hemställan av den 12 febr. 1876 om övergång till guldmyntfot i Finland samt t.f. GG:s skrivelse av den 20 april/2 maj 1876 om tillsättande av en guldmyntfotskommitté. Över guldmyntfotskommitténs hemställan hade statskontoret avgivit ett utlåtande den 18 juli 1876. ED prot. den 31 juli 1876, bd 4, fol. 290—292.

² KS:s pleniprot. den 1 aug. 1876, fol. 569.

egendomsförhållanden djupt ingripande fråga har vid flere tillfällen utgjort föremål för öfverläggning i Senaten»,¹ heter det i protokollet och beträffande målet, guldmyntfotens införande, voro samtliga senatorer eniga. Redan efter en timmes diskussion var frågan slutbehandlad. Enighet hade uppnåtts om en hemställan till HKM angående införande av guldmyntfot och om att senaten, sedan myntkommittén avgivit sitt yttrande i ämnet, måtte tillåtas utarbeta förslag till proposition, som efter kejsarens godkännande skulle föreläggas ständerna. Senaten fann frågan vara »af den maktpåliggande och brådskande beskaffenhet för landets ostörda ekonomiska utveckling och framåtskridande att densamma icke kan utan betänkliga olägenheter och uppoffringar såväl från statsverkets som den enskildes sida fortfarande lemnas beroende».²

Till de av Bfge och guldmyntfotskommittén framförda motiven fogade senaten:

att Finland sedan 1865 års myntreform åtnjutit stadga i penningväsendet, men att de timade silverfluktuationerna, uppgående ända till 22 %, hade åstadkommit särdeles menliga rubbningar i landets »finansiella ställning». Statsverkets förluster vid likvider av annuiteterna på utländska lån hade sålunda stigit med nämnda procenttal och blivit kännbara;

att de förluster landet i sin helhet led vid handelstransaktionerna med länder med guldmyntfot icke kunnat fastställas, men att »då osäkerheten om värdet af landets mynt i högsta grad försvårar alla affärer med utlandet, denna förlust måste uppgå till ett ganska betydande belopp».³

Vidare heter det i skrivelsen: »Sjelfallet är äfven att detta förhållande förlamar landets industri och hämmande inverkar på dess handel, hvarigenom statens från tullen påräknade inkomster komma att nedgå. Pristegringen på fremmande varor måste äfven efterhand höja priset på inhemska produkter samt genom en sålunda framkallad dyrhet medföra förökad svårighet för löntagare och alla dem, hvilka för sin bergning icke hafva att påräkna annat än bestämd årlig penninginkomst.»⁴

Emedan en övergång måste ske förr eller senare, ansåg senaten, att den borde »med det första ega rum»⁵ för att kunna försiggå utan alltför stora uppoffringar och svårigheter. Då varje dröjsmål även ökade svårig-

¹ KS:s pleniprot. den 1 aug. 1876, fol. 574.

² Ibidem, fol. 578.

³ Ibidem, fol. 579.

⁴ Ibidem, fol. 579—580.

⁵ Ibidem, fol. 580.

heterna i betänklig mån hade »Senaten, äfven för sin del, ansett hvad Bankfullmäktige och komitén såsom förberedande åtgärder föreslagit vara af högsta behof på kalladt [H.B.].¹ Det förslag senaten framförde, för den händelse bifall till propositionens uppgörande kunde utverkas, var i dess ordagranna lydelse:

»1° att den uti art. III af Nådiga Reglementet för myntverket i Finland åt enskilde medgifna rätt att till präglning inlemna silfver skall tillsvidare upphöra, samt

2° att, med ändring af Nådiga förordningen den 8. November 1865 såsom enda lagligt gällande betalningsmedel i landet skall, likaledes tillsvidare, anses endast det i landet präglade metalliska myntet i mark och penni, det sistnämnda till belopp, som derom för närvarande är bestämdt.»²

Senaten förordade således en icke-grundlagsenlig styrelseåtgärd. Men samtidigt betonades uttryckligen, att »hvarje lagstiftningsåtgärd, hvilken åsyftar ändring af gällande bestämmingar om det lagliga betalningsmedlet i landet, väl är att hänföras till sådana ärender, de der böra genom landtståndernas medverkan vinna sin lösning»,³ men att ett uppskov till dess ständerna sammankommit skulle ha medfört alltför stora rubbningar i egendomsförhållandena. Dock tillstyrkte senaten detta sätt för regeringsmaktens ingripande endast under förutsättningen att ärendet skulle föreläggas ständerna och »komma att gälla intill dess derom med Ständernas medverkan kan blifva vidare förordnad.»⁴

Senator K. Furuholm och friherre J. M. Nordenstam ansågo dock, att frågan inte var »af en oafvisligt brådiskande beskaffenhet» och ville inte »åhvålfva styrelsen ansvaret för ett frångående af laglighetens väg»⁵ och reserverade sig till protokollet mot beslutet. Furuholm framhöll dock, att han i »förevarande finansiella fråga icke tilltrorde sig äga tillräcklig insigt för att derom yttra en bestämd åsigt».⁶ Nordenskiölds ståndpunkt i kommittén vann således deras understöd.

Senator A. Mechelin ville få tillagt, att FB borde åläggas att »utan inskränkning köpa och sälja vaxlar på utländskt mynt».⁷

Interimistisk silverspärning förordas av statskontoret. Även i statskontoret hade man funnit, att den enda möjligheten för FB att upprätthålla någor-

¹ KS:s pleniprot. den 1 aug. 1876, fol. 580—581.

² Ibidem, fol. 581.

³ Ibidem, fol. 582.

⁴ Ibidem, fol. 582—583.

⁵ Ibidem, fol. 583—584.

⁶ Ibidem, fol. 583.

⁷ Ibidem, fol. 583.

lunda stabila kurser gentemot utlandet, således inte enbart att undvika förluster, bestod i att den privata utmyntningsrätten upphävdes och gångbarheten av den metalliska rubeln inskränktes. Det konstlade värde, som marken på detta sätt skulle erhålla, kunde numera inte bli annat än ett provisorium. Det berättigade i ett dylikt förfarande motiverades av »den derigenom beredda lättningen vid verkställandet af den Nådigst afsedda öfvergången till guldmyntfot; och det är endast under förutsättningen af en sådan snar öfvergång till guldmyntfot Statskontoret anser sig böra underdånigst tillstyrka Nådigst bifall till de föreslagna åtgärderna».¹

En stark tvekan att slå in på en icke grundlagsenlig väg gjorde sig gällande i de flestas yttranden, men någon annan utväg anvisades inte heller.

Adlerbergs PM om statskulderna. T.f. GG Bernhard Indrenius utlät sig inte om senatens skrivelse, men för att klargöra GG greve Nikolai Adlerbergs inställning till saken ville han i majestätets minne återuppliva de under kejsarbesöket i Helsingfors halvt uttalade löftena. I detta syfte bifogade han senatens hemställan den promemoria Adlerberg då hade överräckt till kejsar Alexander II om silverprisets fluktuationer och deras skadliga följder för landet. Denna promemoria, vars innehåll ovan (s. 147) omtalats, nådde verkligen kejsaren.²

Farhågor för utgången i statssekretariatet. I statssekretariatet började vid det laget en viss oro göra sig gällande, dels över den långsamma takten i behandlingen, dels över oppositionen och själva utgången. Nästan en månad hade gått sedan frågan väcktes i Bfge. Den 7 augusti 1876 frågade Emil Streng »på befallning» telegrafiskt efter handlingarna hos kanslidirektorn Lerche i generalguvernörskansliet, men fick svaret att frågan då ännu låg i senaten och att expedieringen icke kunde försiggå före den 15 augusti (n.st.).³ Möjligen var telegrammet följden av ett brev till Emil

¹ Statskontorets utlåtande nr 466 den 24 juli 1876 undertecknat av Reinhold Frenczell, Carl Evert Borg och Waldemar Eneberg. FK:s protokollsutdrag nr 361^a 1876. Jfr FEBD 41/273 1876 och FKBD 435/52 1876. Protokollsutdragen (vartill utlåtandet jämte bilagor förts) m.fl. handlingar från finanskontoret, vilka av förf. påträffades i finansministeriet, överfördes 1949 till RA.

² Jfr s. 147, not 4. Originala exemplaret i Föredragningsnoter 1876 nr 316.

³ Telegram nr 8673 den 26 juli (7 aug.) 1876 från andre expeditionssekreterare Emil Streng till Lerche och konceptsvar av s.d. i GG kansliets akter 1876, kart. 6 nr 42 II e.

Streng¹ från Casimir Palmroth, som då befann sig på semester. I brevet ville han få reda på, om »någonting af vigt inkommit t.ex. frågan om upphäfvande af enskildtas myntningsrätt». Palmroth erhöi verklig en ett par brev, vilka eventuellt vore av intresse för att belysa stämningen och förhoppningarna i statssekretariatet beträffande silverrubelns framtida öde, men dessa brev ha inte kunnat återfinnas. I ett annat brev från semesterresan skriver Casimir Palmroth nämligen den 12 augusti 1876: »Att sinena något lugnat sig beträffande präglingsfrågan, är särdeles fägningsamt. Ty att i denna ömtåliga angelägenhet gå med otålighet till väga, kunde ha ledsamma följder».² I brevet nämner han vidare sin avsikt att uppskjuta återkomsten till Petersburg med en dag »för att på stället ta reda på myntfrågans närvarande stadium».³ Ur informationssynpunkt hade det sin betydelse, att även Stjernvall-Walleen dessa dagar befann sig i Helsingfors.⁴

Emedan t.f. GG:s skrivelse, varmed han överlämnade handlingarna till statssekretariatet, var daterad den 3/15 augusti 1876, ligger det nära till hands att antaga, att Casimir Palmroth själv överbragte handlingarna till statssekretariatet, där de dock äro diarieförda först den 1 september 1876.⁵ Det hade sin betydelse, att ingenting om innehållet i de gjorda förslagen i förtid sipprade ut i ryska kretsar.

Ryska finansministerns utfästelser till Molander. Mera sannolikt är dock att det var under ett personligt besök i Petersburg, som Herman Molander gav order om telegrammet till generalguvernörskansliet. De första dagarna i augusti befann han sig nämligen på en tullinspektionsresa i det viborgska distriktet tillsammans med överdirektören i General-Tulldirektionen Constantin Wikman och inträffade kort före den 10 augusti 1876 i Viborg,⁶ därifrån han for till Petersburg. Stjernvall-Walleen omnämner

¹ Casimir Palmroth till Emil Streng den 5 aug. 1876, Emil Strengs samling IV.

² Casimir Palmroth till Emil Streng den 12 aug. 1876, ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Emil Stjernvall-Walleen till Aurore Karamzine den 5 aug. 1876, *Törngren*, a. a., s. 267.

⁵ Siffran kan även utläsas som 6, vilket väl sammanfaller med Palmroths resa under förutsättningen att månaden är felskriven. Jfr SS:s Diarium för 1876, ank. brev 64/49 1876.

⁶ Jfr KS:s pleniprot. den 2 aug. 1876 och ED:s prot. den 9 aug. 1876, bd 4, fol. 293. Notis i HD nr 215 den 10 aug. 1876.

i ett brev till systemen den 11 augusti 1876,¹ att Molander varit på ett kort besök i Petersburg. Antagligen gjorde han denna resa i avsikt att rådgöra med Stjernvall-Walleen personligen och ville då ha senatens hemställan och t.f. GG:s utlåtande till hands. Att denna överläggning med Stjernvall-Walleen och ledamöterna av kommittén för finska ärenden i Petersburg var nödvändig för att klargöra senatens avsikter är klart, men av ännu större betydelse blev säkert den personliga överläggning, som Molander hade med finansminister von Reutern själv genom Stjernvall-Walleens förmedling. Stjernvall-Walleen skriver därom till systemen den 13 augusti: »Jag kommer att träffa kejsaren dessa dagar — — —. Det är frågan om guldmyntet, som sysselsätter mig för närvarande, och minister Reutern är gynnsamt stämd mot oss. Så snart detta ärende kommer till mig från senaten sammankallar jag ledamöterna av vår kommitté, vilka nu äro spridda på olika orter i Finland, och förelägger det för kejsaren till stadfästelse, understött som det blir genom Reuterns godkännande och rekommendation, med vilken jag låtit vår finanschef i Storfurstendömet tala.»²

Att döma att detta uttalande hade man att stöda sig på finansminister von Reuterns förord, och frågan syntes ligga väl till i detta skede. Stjernvall-Walleens brev andas ju de bästa förhoppningar.

Ryska historiker ha rätt kritiskt betraktat von Reuterns handlingssätt. Borodkin vet även att anföra, att von Reutern hade uppsökts av Molander och att »ungefär ett dylikt samtal» dem emellan skulle ha utspunnit sig: »Ni önskar ju ha ett guldmynt?», frågade finansministern. »Ja», svarade senatoren. »Lämna i så fall tillsvidare silverrubeln att bestå, och sedermera, när ni redan har guldmyntet, kan ni göra hemställan angående silverrubelns svårhanterlighet och avlägsna den par force majeure.» Borodkin gör gällande, att det var på grund härav, som i kommitténs för finska ärenden protokoll intogs uttalandet »att kommittén med h ä n s y n till finansministerns utlåtande [H.B.] beslutat att inte vidare uppta frågan om eliminering av silverrubeln».³ Det är dock att observera, att Borodkin inte anger någon källa för dialogen. I övrigt har han

¹ Emil Stjernvall-Walleen till Aurore Karamzine den 11 aug. 1876, *Törngren*, a. a., s. 268.

² Emil Stjernvall-Walleen till Aurore Karamzine den 13 aug. 1876, *Törngren*, a. a., s. 269. Av H. Molanders reseräkning framgår, att besöket var av kort varaktighet. Verifikationer till Nylands läns Landsbok 1876, nr 3324 och FE:s skr. den 22 sept 1876 till Nylands läns landtränteri.

³ *Borodkin*, a. a., s. 396—397.

sina informationer från statssekretariatets akter, där denna dialog likväl ej numera påträffas.

Kvar står dock faktum, att även om von Reutern inte gjorde sistnämnda utfästelser, han dock förordat frågan genom ett förhandslöfte.

von Reutern medger inte en eliminering av rubeln. Den 7/19 augusti voro handlingarna i ärendet i alla händelser statssekretariatet till handa, ty den officiella skrivelse,¹ vari statssekretariatet utbad sig von Reuterns uttalande med anledning av senatens hemställan, bär detta datum. Innan saken kunde föreläggas kejsaren till avgörande, skulle den såsom berörande de bägge riksdelarnas gemensamma intressen formellt meddelas finansministern för utlåtande. Något eget uttalande i ärendet gjorde Stjernvall-Walleen inte i skrivelsen, som för övrigt i intet hänseende var märklig, utan endast upprepade de i senaten formulerade motiven.

Svaret inväntades med spänning. Som sagt kunde man räkna med att von Reutern inte skulle motsätta sig en övergång till guldmyntfot, men vilken komme hans inställning till en inskränkning av silverrikensmyntets lagliga gångbarhet i Finland att vara? Visserligen var det inte fråga om lika stora eftergifter från rysk sida som under Snellmans reform, men om även detta sista band avskures skulle skilsmässan mellan rubeln och marken bliva fullständig. Fara förelåg att hela reformen kunde äventyras, om finansministern reste för stora anspråk. Om något löfte i fråga om elimineringen av rubeln fanns, är väl knappast möjligt att med bestämdhet avgöra.

Förhoppningarna infriades inte. von Reuterns svar löd: »Ehuru jemväl jag anser att verkställandet af berörda åtgärder kunde i någon mån stadga silfvermarkens värde eller åtminstone minska den inverkan nämnda värde röner af silfrets för närvarande föränderliga pris, kan jag dock icke ingå uppå att endast inom landet prägladt metalliskt mynt å mark och penni tillsvicare och intill dess guldmyntfot införes i Finland blefve med ändring af Nådiga förordningen den 8. November 1865 förklaradt för det enda lagliga betalningsmedel i landet samt silfverrubeln fränkänd dess egenskap af betalningstecken. En dylik åtgärd vore dessto olämpligare som genom åberopade Nådiga förordning den metalliska rubeln i egenskap af rikets allmänna mynt erkänts såsom lagligt gällande betalningsmedel i landet jemte silfvermarken, hvilken motsvarar en fjerdedels rubel och sålunda utgör en underafdelning af rikets allmänna mynt. Skulle det

¹ MS till finansministern von Reutern nr 666 den 7 aug. (g.st.) 1876. Avskrift i SS:s akter 1877:1, guldmyntfot, fol. 20—21.

derföre icke vara nog, om först vid slutligt införande af guldmyntfot i landet, det stadgades, att finska styrelsen vore o v i l k o r l i g e n skyldig att mot guldmynt invexla endast inom landet prägladt mynt å mark och penni.»¹

Det andra av senaten gjorda förslaget ansåg han inte falla inom finansministeriets sfär. Vidare tillfogades följande betydelsefulla passus: »— — — och har jag till ofvanstående bort meddela att förslaget angående införandet af guldmyntfot i Finland bör innan detsamma föredrages för Hans Majestät Kejsaren, undergå granskning i Finanskomitén.»²

Reträtt i fråga om silverrubelns ställning. Finansministerns skrivelse är daterad den 14 augusti 1876 (26 aug. n.st.). Sin ståndpunkt skulle von Reutern alltså ha preciserat på en vecka, under vilken tid han var i tillfälle att i regeringskretsen överlägga med andra av saken berörda.

Även denna skrivelse är diarietörd den 6 september, men bör ha varit kommittén tillhanda kort före dateringsdagen, ty redan den 18/30 augusti sammanträdde kommittén³ för finska ärenden i Petersburg för att fatta ståndpunkt till frågan och dess nya läge. Till sammanträdet kallade MS även Herman Molander, som vid det laget befann sig i Sordavala på sin inspektionsresa, samt senator V. von Haartman från Helsingfors.⁴ Denna åtgärd betingades av sakens brådskande natur samt av att von Reuters avslag hade undergrävt effekten av senatens förberedande åtgärder. Om nämligen silverrubeln alltfört förblev vid laga kraft, kunde en silverpekulation verkligen bliva följd. Såsom ineffektiva kunde de förberedande åtgärderna ha lämnats därhän, men själva huvudfrågan, propositionen om guldmyntfot, måste drivas vidare. Direkt kontakt med senatens experter i ärendet var därför av betydelse. I protokollet uttalades tydligt, att de av senaten anförda skälen och »de af bemälda Senatorer meddelade upplysningar»⁵ varit ägnade att stärka kommittén i dess beslut

¹ Finansministern till MS nr 11 245 den 14 aug. (g.st.) 1876, SS:s akter 1877:1 guldmyntfot, fol. 22—23, SSB 694/167 1876.

En avskrift av denna skrivelse tillställdes genom t.f. GG senaten den 23 sept. (n.st.) 1876. T.f. GG till KS nr 1 781 den 11 sept. 1876 (g.st.) i BD nr 424/35 1876 och AKB 1876 pag. 19. I en randanmärkning till översättningen (ibidem) säger E. af F. (= senator friherre Edvard af Forselles) »De understrukna orden torde ej förefinnas i originalet.» De åsyftade orden äro »först» och »ovilkorligen».

² Ibidem.

³ KFFÄ prot. den 18/30 aug. 1876.

⁴ Emedan V. von Haartman (enligt reseräkning i Verifikationer till Nylands läns Landsbok 1876) erhöi kallelse den 27, senast den 28 aug., var finansministerns skrivelse sekretariatet till handa åtminstone därförinnan.

⁵ KFFÄ prot. den 18/30 aug. 1876.

att förorda övergång till guldmyntfot. Avstyrdes åtgärden, sades det, skulle detta medföra förluster för både FB och statsverket samt svårigheter för penningmarknaden i hela landet. Redan nu, anförde kommittén, hade förråden hos de utländska ombuden nedgått från 28 till 8 miljoner mark och bankens kursförluster stigit till c. 2 miljoner och statsverkets årligen till 858 000 mark. Därtill kunde adderas handelns och industrins förluster. Kommittén ansåg i likhet med senaten, att övergång till guldmyntfot var det enda som kunde avhjälpa det tryckande läget och att det var nödvändigt att en proposition utarbetades.

Beträffande de temporära åtgärderna uttalade kommittén, att de voro betingade enbart av övergången och därför oförtövat borde vidtagas, för att den härskande osäkerheten i alla affärstransaktioner i synnerhet på utlandet skulle avlägsnas. Det betecknades som »synnerligen nödvändig», att senaten fick sådana befogenheter, att den vid behov kunde stävja varje form av spekulation. Giltiga skäl att vidtaga ändring i förordningen av år 1865 angående silverrubelns ställning förelågo även enligt kommitténs övertygelse, ty silverrubeln cirkulerade dåmera icke i landet, men kunde till följd av spekulation uppenbara sig i stor myckenhet. Dessutom inväxlades den icke ens av den ryska riksbanken mot guld. På grund av de av finansministern gjorda invändningarna mot denna åtgärd förordade kommittén dock inte någon framställning därom.¹

De betänkligheter, som senaten hade hyst beträffande åtgärdens grundlagsenlighet, intog kommittén försiktigt nog inte i sitt protokoll,² som i form av en föredragningsnot³ skulle föreläggas kejsaren.

Föredragning för kejsaren. Baron Stjernvall-Walleen nämner i sitt brev av den 13 augusti till sin syster, att han »dessa dagar» skulle träffa kejsaren.⁴ Då han i samma andetag omnämner guldmyntfrågan, är det sannolikt, att han fört denna på tal redan före den officiella föredragningen. En sådan taktik synes Stjernvall-Walleen åtminstone i viss mån ha tillämpat. Förfaringssättet syftade i så fall till att förebygga felaktiga informationer

¹ KFFÄ prot. den 18/30 aug. 1876.

² I konceptprotokollet i SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 29, är denna punkt överstruken.

³ Ryska texten i koncept i SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 30—41 och Föredragningsnoter 1876 nr 316.

⁴ Emil Stjernvall-Walleen till Aurore Karamzine den 13 aug. 1876, *Törngren*, a. a., s. 269.

från ryskt håll. Att han var utsatt för ständigt spionage är bekant, likaså att de ryska ämbetsborden inte voro säkert låsta. Måhända ville Stjernvall-Walleen få till stånd ett personligt sammanträffande med kejsaren före dennes avresa till arméns manöver vid Warschau och till lustslottet Livadia på Krim, vilket inträffade den 29 augusti.¹ Någon kortare inofficiell föredragning hade att döma av föredragningsnoterna inte ägt rum mellan den 8 augusti och 13 september.

Föredragningen skedde alltså officiellt i Livadia (den 1/13 september) och senatens hemställan godkändes enligt kommitténs för finska ärenden förslag. På föredragningsnoten finnes kejsarens egenhändiga anteckning av följande lydelse i översättning: »Vare det så, men med det villkoret att förslaget om införandet av guldmyntfot i Finland innan det bekräftas av mig måtte granskas i Finans Komitéen. Alexander. Livadia den 1/13 September 1876.»²

Enligt ordalydelsen i kommitténs hemställan

1) erhöll alltså senaten »tillåtelse att uppgöra förslag till proposition om öfvergång till guldmyntfot, hvilket förslag sedan, derest det vunne Hans Kejsrerliga Majestäts Nådiga godkännande, skulle Ständerna vid nästa landtdag föreläggas» och

2) »bemyndigades att redan nu upphäfvva den enskilda personer tillkommande rätt att till myntverket i afseende å pregling inlemna silfver, derest sådant befinnes nödigt till förekommande af spekulation, dock att, i händelse denna åtgärd af Senaten vidtages, derom borde hos Ständerna vid nästa landtdag anmälas», medan

3) »frågan om ändring af förordningen af den 8 November 1865 i sådant syfte, att, med uteslutande af silfverrubeln, endast det metalliska myntet å mark och penni skulle såsom enda lagligt gällande betalningsmedel i landet anses, icke skulle för närvarande till någon åtgärd föranleda och nämnde förordning följaktligen utan ändring vid kraft och verkan bibehållas.»³

Den reträtt i punkt 3), som KFFÄ gjorde, betingades helt av finansministerns utlåtande, såsom Stjernvall-Walleen även framhöll i sin skrifvelse av den 4 september (g.st.) 1876⁴ till finansministern, vari han under rättade om kejsarens bifall.

¹ Emil Stjernvall-Walleen till Aurore Karamzine den 13 aug. 1876, *Törngren, a. a.*, s. 269 och HD nr 237 A den 1 aug. 1876. Den utrikespolitiska situationen var spänd genom konflikten med England.

² Föredragningsnoter 1876 nr 316.

³ KFFÄ prot. den 18/30 aug. 1876.

⁴ SS:s skr. nr 739 till finansministern den 4 sept. 1876, SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 45.

Bordläggning i senaten. Händelserna följde nu i snabbt tempo. Redan tre dagar efter det hemställan blivit godkänd, befann sig Stjernvall-Walleen i Petersburg och vidtog de på statssekretariatet ankommande åtgärderna för att föra ärendet vidare. Finansministern underrättades om utgången genom en officiell¹ skrivelse av den 4/16 september 1876, och i ett mera personligt² hållet brev av samma dag meddelade Stjernvall-Walleen om resolutionen, att propositionen skulle granskas i finanskommittén före föredragningen för kejsaren. På detta brev avlät t.f. finansministern Schamschin³ den 15 september 1876 (g.st.) ett svar, vari han jämte själva propositionen begärde även motiveringarna till densamma för att framlägga dem i finanskommittén.

Av vikt var att samtliga handlingar bifogades skrivelserna⁴ till t.f. GG Indrenius (7/19 sept. 1876), varigenom senaten kom i besittning av alla anmärkningar och yttranden i ärendet. Även Indrenius underrättades i ett personligt brev om kejsarens vilja att propositionen skulle granskas i finanskommittén.⁵

Den 25 september 1876 hade senaten mottagit GG:s skrivelse⁶ om att kejsaren bifallit till att propositionen utarbetades. Indrenius tillställde senaten finansministerns yttrande i avskrift samma dag.⁷

Då kejsarens svar föredrogs i senatens plenum⁸ den 27 september 1876, voro åsikterna delade om vidare åtgärder. De flesta rösterna förenade sig med Victor von Haartman om, att förslag till en proposition skulle uppgöras i ED. Då fullständig enighet inte rådde beträffande nödvändigheten av åtgärden, gjorde senator August Brunou understödd av Knut Furuhjelm förslaget, att ED skulle befullmäktigas att fatta beslut angående ändring eller inskränkning av utmyntningsrätten. Därjämte an-

¹ SS:s skr. nr 739 till finansministern den 4 sept. 1876, SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 45.

² Stjernvall-Walleen till Mikael Kristofforovitsch (Reutern) den 4 sept. 1876, SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 47.

³ T.f. finansminister Schamschin till MS baron Stjernvall-Walleen nr 12 581 den 15 sept. 1876, SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 48.

⁴ SS:s skr. nr 743 till t.f. GG den 7/19 sept. 1876, SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 42—43.

⁵ Emil Stjernvall-Walleen till Bernhard Indrenius, SS:s skr.nr 744 den 7/19 sept. 1876, SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 46.

⁶ T.f. GG:s skr. nr 1 781 till KS den 11 sept. 1876 (g.st.), (AKBD 1876 pag. 19) BD 424/35 1876. Även i GG kansliets akter 1876, kart. 6 nr 42 II e.

⁷ T.f. GG:s skr. nr 1 780 till KS den 11/23 sept. 1876, BD 414/34 1876. Även i GG kansliets akter 1876, kart. 6 nr 42 II e.

⁸ KS:s pleniprot. den 27 sept. 1876, fol. 699—702. I KFFÅ föredrogs frågan den 11/23 sept. 1876. Jfr prot. av s.d.

såg Brunou, att guldmyntfotskommittén borde underrättas om utgången. Förslagen vunno dock inte bifall i senaten, som i stället stannade för beslutet, att frågan skulle få anstå tills ett förslag till proposition om övergång till guldmyntfot hunne utarbetas i ED,¹ då ny föredragning i plenum skulle ske.

Jämte Molander och von Haartman synes kamreraren i finanskontoret, kammarrådet Frithiof Flodin,² närmast ha handhaft ärendet. Handlingarna inlöpte till kammarkontoret, dock först den 13 oktober, varför det är troligt, att ingen åtgärd företogs i ED förrän guldmyntfotskommittén hade lämnat in sitt betänkande. Detta är daterat den 14 oktober och inkom till finanskontoret den 27. Guldmyntfotskommittén hade även fått i uppdrag att avgiva ett fullständigt yttrande i ämnet, vilket om inte verbalt så dock realiter betydde detsamma som proposition eller lagförslag.

Det förefaller bestickande att antaga, att kommittén trots sekretessen på ett eller annat sätt haft del av handlingarna. Av brevväxlingen mellan A. O. Wallenberg och Leo Mechelin framgår, som redan visats, att kommittén i sak hade slutfört sitt arbete i september, men att ett ytterligare sammanträde hölls den 9—14 oktober. Tydligt hade kommittén därvid att fatta ställning till den nya situationen.

Myntförslitningslagen förfaller. I och med att kejsaren officiellt hade givit befallning om utarbetande av proposition om införande av guldmyntfot, följde automatiskt även att förslaget om en myntförslitningslag förföll. Som redan har framgått, fattade senaten detta beslut den 18 oktober 1876.

Ny kurspolitik i FB. Sedan mitten av augusti månad, alltså efter det senatens hemställan om preliminära åtgärder hade ingått, hade FBD i sin kurspolitik inte slaviskt följt silverprisets mindre fluktuationer, varigenom växelkurserna hade hållits rätt stabila. Så varierade silverpriset under september månad i London mellan 51 $\frac{1}{8}$ och 52 $\frac{1}{2}$ pence per ounce, men här noterades 3 månaders växelkurs 27.80 mark för 1 pund intill lördagen den 14 oktober.³ Detta skedde naturligtvis till »allmän belåtenhet och båtnad»,⁴ ty t.ex. i juni växlade silverpriset i London mellan

¹ Enligt anteckning på handlingarna överfördes dessa till finanskontoret den 13 okt., inte den 13 nov. som i FKBD 435/52 1876 anges. Jfr AKBD 1876 pag. 19.

² Till Flodins närmaste vänner hörde Herman Molander och Otto Reinhold af Schultén. Enligt uppgift av fröken Fanny Flodin är hans brevväxling dock av rent privat natur.

³ HD nr 286 den 20 okt. 1876, Till Red. af H:fors Dagblad (sign. N.).

⁴ HD nr 281 den 15 okt. 1876, Finlands Banks vexelkurser.

51 $\frac{1}{2}$ och 52 och samtidigt fluktuerade växelkursen på London mellan 28.80 och 29.55. FBD hade således i någon mån lösgjort kursnoteringarna från silvrets pris, och detta skedde kort efter det senatens hemställan om preliminära åtgärder hade expedierats. Tydligt ville FBD förbereda själva övergången till guldmyntfot genom att hålla en stabil växelkurs, som så småningom skulle närma sig konverteringskursen, vilken den än skulle bli. Förutsättningen för att kurspolitiken skulle lyckas var dock att utmyntningsrätten inskränktes och rubelns gångbarhet eliminerades. Då emellertid denna senare åtgärd inte vann kejsarens bifall, återstod ingenting annat än att i kursnoteringarna i högre grad än tidigare följa kreditrubelns variationer men för övrigt hålla så fast kurs som möjligt i förhållande till övriga länder. Uppgiften var ingalunda lätt. Svårigheterna inställde sig snart. Redan den 7 oktober 1876 och tidigare hade på börsen i Petersburg till följd av de hotande krigsutsikterna inträtt en matt stämning, och inga köpare men en mängd säljare av värdepapper funnos.¹ Den 15 oktober visste HD berätta i en notis, att senaste börs i Petersburg hade visat ett fall om 3 % på kreditrubeln. FB borde alltså ha sänkt växelkursen på Petersburg från 364 till 354, men FBD fann skäligt att sänka den endast till 358 och samtidigt höja växelkursen på utlandet. I allmänhetens ögon föreföll denna höjning av växelkursen omotiverad, emedan silverpriset vid det laget var högre än i början av augusti och åtgärden därför kunde inge en falsk föreställning om att silvret åter väntades falla. Dagbladet synes dock ha insett förhållandet, ty i en ordväxling² med en insändare N. (= Neovius) omnämner bladet att grunden för bankens konstgjorda system vid noteringen undergrävs i och med att kejsarens bifall ej kunnat utverkas för elimineringen av silverrubeln. Såväl insändaren som Dagbladet noterade med tillfredsställelse återgången till det naturliga systemet; men tidningen fann det oklokt att företaga justeringen vid ett tillfälle, då kursen och silverpriset komme att gå i olika riktningar.

Pressopinionen mot silverspärningen. Bankens kursnoteringar under augusti och september invaggade allmänheten i förhoppningar om framgång för guldmyntfrågan, och någon livlig åsiktsbildning kom inte till synes under den korta tiden. HD fann sig dock föranlåtet att redan samma dag fråga om silverspärning var före i senaten, den 1 augusti 1876, kritisera de påtänkta åtgärderna, vilka efter vad det alltmer börjat för-

¹ HD nr 273 den 7 okt. 1876, notis.

² HD nr 286 den 20 okt. 1876, Till Red. af H:fors Dagblad.

ljudas regeringen ensidigt skulle taga itu med. Trots att redaktionen som vanligt var välinformerad, sade den sig inte veta var planen hade sitt egentliga upphov. Den visste dock, att det var fråga om att genom ett administrativt ingrepp, ett regeringspåbud, inskränka den enskilda utmyntningsrätten ävensom silverrubelns gångbarhet som lagligt betalningsmedel i syfte att hålla FB:s kurser oberörda av marknadspriset på silvret. »*Men i och med detsamma är det icke heller mera metallen, som är Finlands lagliga betalningsmedel, utan silverpoletter med markpregel, hvilkas värde Finlands Bank höjer, mer eller mindre efter som den finner lämpligt och i sitt tycke att notera kurserna*».¹ Åtgärdens verkliga innebörd, att »*tvinga enhvar, som skall betala en skuld, att gälda densamma med mera silfver, än han förbundit sig att lemna*», fann HD varken moraliskt eller juridiskt² berättigad som motiv för regeringens åtgärd. I fall en dylik åtgärd måste vidtagas, borde det ske med bägge statsmakternas medgivande och efter mogen överläggning. I ingen händelse var det nödvändigt att påbudet utfärdades några månader innan ständerna skulle sammanträda. Då artikeln inte är signerad, har man att räkna med att redaktionen stod på denna ståndpunkt.

Det allvarliga intresse, som Dagbladet hyste för frågans behandling, framlyser även ur en notis den 3 oktober. Redaktionen hade då reda på, att propositionen om guldmyntfot med v i s s h e t skulle utarbetas tills ständerna sammanträdde i januari, vilket den betecknade som ett viktigt steg framåt.³

Polemiken Snellman kontra HD. Upptakten till polemiken mellan Snellman (Mbl) och HD var en av Yrjö-Koskinen (= G. Z. Forsman) i Kirjallinen Kuukauslehti publicerad artikel⁴ berörande kursfallet och behovet av en snar reform samt alternativa möjligheter för dess praktiska genomförande. En devalvering (enligt 1776 års modell) skulle, påpekade han, medföra större orättvisor, än om marken uppskrevs till sitt metallvärde med c. 10 % (enligt 1865 års modell). Svårigheterna voro år 1877 i en del hänseenden större än år 1865, och vissa rubbningar i betalningskontrakt uppgjorda under tiden för det instabila penningvärdet kunde inte längre undgås, men desto snabbare borde reformen fås till stånd.

Planen var alltså, att a) markens värde skulle höjas i nivå med guldfrancen och b) Finlands Bank skulle berättigas (eller förpliktas,

¹ HD nr 206 den 1 aug. 1876, Våra myntförhållanden.

² Jfr *Wilhelm Keilbau*, *Übergang til ny pengeenhed*, s. 101—115.

³ HD nr 269 den 3 okt. 1876, notis.

⁴ Artikeln »*Nykyisistä rahan-kurseista*» i Kirjallinen Kuukauslehti 1876, nr 2.

därom ger Yrjö Koskinen ej klart besked) att inlösa sina sedlar med guld. Men det första huvudvillkoret för reformen vore dock, att den genomfördes i samverkan mellan regent och ständer. Framgången berodde sedan på, om FB kunde bära en reform, vilket han fann att inte kunde stöta på några svårigheter med beaktande av att banken ägde 15.5 miljoner i guld och 27.5 miljoner i fordringar lydande på guld eller i obligationer. Förlust skulle banken alltså lida endast på sitt silver¹ i bankens valv. Någon förlust på det myntade silvret räknade Yrjö-Koskinen däremot inte med, emedan silvermyntet kunde tilldelas ställningen av ett skiljemynt. Därigenom skulle man undvika att införa en olaglig tvångskurs på silvermarken och silverrubeln i Finland, och å andra sidan skulle silvermyntet inte i så snabbt tempo strömma in till banken för inväxling mot guld. Då alla skuldsedlar skulle förklaras vara inlösbare i guld, måste banken självfallet inlösa sina sedlar² med guld eftersom dessa voro ett slags fordringsbevis mot banken. Silvermyntet däremot bar sitt värde i sig. Vilka åtgärder planens utförande i praktiken fordrade, angav Yrjö-Koskinen inte. Det ankom på Finlands Banks ledning och våra politiker att föreslå dessa.

Morgenbladets (Snellmans) plan till administrativ reform. Prisstegringens följder på affärslivets område kom speciellt till synes i förluster och vins-ter vid transaktioner på lång sikt. Men även löntagare med fasta löner kommo att vidkännas liknande förluster. En tvär omkastning till guldmyntfot skulle återigen göra rollerna ombytta. Vid reformens genomförande kunde omkastningar svårigen helt undvikas, och ifall någon möjlighet att eliminera dylika förefanns, borde den prövas. Då därtill vid betalningar till utlandet statsverkets förluster måste kompletteras med förluster för enskilda, var det klart att skyndsamma åtgärder voro av nöden. Skulle ständernas medverkan inväntas, kunde man knappast motse en snabb reform. Redan de parlamentariska omgångarna skulle ta en tid av ett år och det praktiska genomförandet ett halvt. Då en reform således kunde genomföras tidigast år 1878, upptog Mbl till granskning frågan om en snabbare utväg³ ur den ohållbara situationen. Förledd av sin

¹ Yrjö-Koskinen angav felaktigt silverförrådet i bankens valv till 12.5 milj. mark. Bankens hela silvertillgång (inkl. myntat silver) uppgick till detta belopp.

² »Luonnollista on, että kun kaikissa veloissa markka nostetaan entiseen arvoonsa, myöskin pankin ulkona olevat setelit, jotka ovat velkakirjoja, lunastetaan kultamar-koilla.», skrev Yrjö-Koskinen i nämnda artikel.

³ Dagbladet betecknade planen som »virrig». »Att öfversätta dess yrkanden till bestämda positiva föreskrifter» framhölls som en logisk omöjlighet. HD nr 76 den 18 mars 1876, ledaren.

iver att snart få någonting till stånd påstod tidningen, att de parlamentariska omgångarna voro en fråga i andra hand,¹ medan den rent monetära sidan var huvudsak. »Kan banken vid guldmyntfot, om den så behagar, rätta sin växelkurs endast efter tillgång och efterfrågan»,² så var saken klar.

För åtgärdens genomförande fann tidningen, att det endast behövdes tvenne stadganden: 1) rättighet för banken att inlösa sedlarna med guldmynt, och 2) att guldmyntet togs emot i kronans kassor. »Absolut nödvändigt» var det ej, att guldmyntet förklarades som lagligt betalningsmedel, ansåg tidningen. För att det skulle bli gångbart behövdes endast, att regeringen påbjöd dess emottagande i kronans uppbörder och i likvider till kronan. Därigenom blev det »kronans mynt» liksom banksedeln. Själva proklamerandet av guldmyntfot fann tidningen att »kunde» föreläggas ständerna, men medgav senare i polemiken med Dagbladet att frågan »bör» föreläggas.³

Svagheten i sin teori insåg Mbl självt. Så länge marksedeln fanns kvar, kunde guldmyntet inte fås ut i rörelsen. Om det därför bleve nödvändigt att göra guldmyntet till lagligt betalningsmedel, dvs. om banken bleve pliktig att inlösa sedlarna med guldmynt, kunde åsikterna vara delade om, huruvida regeringen kunde påbjuda detta. »Men faktiskt är» säger artikelförfattaren, »att regeringen opåtaladt ensam utöfvadt» denna rätt med bibehållandet av silverrubeln som grundmynt. Om man då slår 20 markstycken i guld = 5 rubelstycken i guld, så är grundmyntet formellt bibehållet, resonerade tidningen. Frågan om vilket värdeförhållande mellan silver och guld komme att tillämpas i den nya guldrubeln⁴ vore sedan öppen. Tydligt måste man hålla sig till m a r k n a d s v ä r d e t, ansåg tidningen. Morgonbladet ville dock inte avgöra, om för den

¹ Mbl nr 63 den 16 mars 1876, ledaren. Dagbladet tolkade: Det är »otvetydigt», att Mbl anser, att ständernas medverkan icke är erforderlig. Lika otvetydigt är att Mbl därmed står i strid med våra grundlagar och med överenskommelsen vid myntformen år 1865, HD nr 76 den 18 mars 1876, ledaren.

² Mbl nr 63 den 16 mars 1876, ledaren.

³ Mbl nr 67 den 21 mars, ledaren. Avgörandet i frågan fann tidningen ligga hos Bfge enl. § 69 i bankreglementet, där det heter om Bfges skyldighet, att »i händelse de emellan landtdagarne finna förklaring eller förändring af gällande stadganden om Bankens redbara tillgång, sedelutgifning, lånerörelse och öfriga förhållanden till allmänheten vara af synnerlig nödvändighet påkallad, med underdånig anmälan derom samt fullständigt förslag i ämnet till Hans Kejsersliga Majestät ingå.»

⁴ »Det lär numer knappt böra betvivlas, att icke guldmyntfot skall statueras i Ryssland, när statsbanken engång återgår till inlösen af sina sedlar» anförde Mbl nr 63 den 16 mars 1876, ledaren.

händelse guldmynt infördes, lantdagens medverkan i denna punkt var erforderlig eller ej.

I Mbls plan ingick vidare, att silvermynten i rubel och mark skulle nedsättas till skiljemynt (10 mark i silver). Denna åtgärd komme dock att komplicera situationen genom att den fordrade lantdagens medgivande. Vidare tillstötte frågan om den enskilda utmyntningsrättens bibehållande. Gällde det endast att avgöra silvermarkens öde, så förenklades problemet betydligt genom att en inskränkning av dess gångbarhet inte var av behovet påkallad. Då 3-markssedlarna till ett belopp av 2.6 miljoner mark skulle indragas, bleve beloppet utelöpande skiljemynt (5.5 miljoner mark enmarksslantar den 31 december 1875) t.o.m. knappt. Någon utmyntningsrätt kunde, enligt tidningen, inte då vara medgiven.

En ungefär likadan situation som för latinska myntunionen föresvävade Mbl, ehuru liknelsen haltade, emedan guldets här inte ensamt var lagligt betalningsmedel. I Sverige hade guldcarolinan utgjort ett sådant övergångsmynt, som det här tydligen var fråga om.

Dagbladets försvar för ständernas rättigheter. Något välgenomtänkt och klart förslag till en reform var Morgonbladets artikel ingalunda, och den utlöste en häftig polemik mellan å ena sidan Mbl och å andra sidan HD och signaturen F.L.S.¹ (= Frans Ludvig Schauman), vilka sistnämnda försvarade ständernas grundlagsenliga rätt. HD uppträdde med sedvanlig fasthet i denna konstitutionella fråga, och Frans Ludvig Schauman satte in hela tyngden av sin auktoritet till försvar för ständernas medverkan vid reformens genomförande. Alla tidigare offentliga yttranden i saken hade även förutsatt lantdagens medverkan och ett gemensamt beslut av regent och ständer. I regeringsformen av år 1772 hette det likaså i § 44, att kronan visserligen ensam slår myntet, men att ändring av »skrot och korn» ej må ske utan ständernas vetskap och samtycke. Morgonbladets resonemang var tydligen, enligt Frans Ludvig Schauman,² att någon ändring av »skrot och korn» ej var för handen, om guldmynt togs i användning enligt dess förslag, medan HD uttryckligen fasthöll vid, att en dylik åtgärd ej kunde genomdrivas utan ändring av »skrot och korn» och således var en ständernas angelägenhet. Att uppfattningarna skuro sig, härledde sig ur en diametralt motsatt tolkning av Borgå lantdags beslut, senare administrativa åtgärders grundlagsenlighet och tolkningen av ständernas medverkan vid 1865 års reform.

¹ Mbl nr 77 den 3 april 1876, replik.

² HD nr 80 den 22 mars 1876, Borgå landtdag och myntfrågan.

Morgonbladet uppfattade, att § 44 i regeringsformen avsåg det mynt som gällde under föreningen med Sverige, nämligen specieriksdalern, och att den dåmera icke ägde tillämplighet. Någon ändring av »skrot och korn» var det inte fråga om på Borgå lantdag, utan där fattades endast beslut om att antaga silverrubeln som huvudmynt.¹ Någon möjlighet att uttala sig om silverrubelns skrot och korn hade lantdagen inte. Ehuru bevisföringen inte var så klar som hos F. L. Schauman, gjorde HD liksom Yrjö-Koskinen åter gällande att det var fråga om en ändring av »skrot och korn», och att detsamma vore fallet om guldmyntfot infördes år 1877, Schauman visade klart och tydligt, att en nedsättning av specieriksdalerns silvervärde verkligen hade försiggått år 1809. Det finansutskott, som under professorerna G. G. Hällströms och Johan Gadolins ledning då tillsattes för att undersöka specieriksdalerns silverhalt, kom till den slutsatsen, att silverinnehållet var 374 ass fint silver och vikten 13 lod 16 grän medan den lagenliga vikten borde ha varit 14 lod och 1 grän med ett silverinnehåll av 535 ass². Övergångskursen (1 rubel = 174 ass fint silver = 33 skillingar 7 runstycken av specieriksdalerns 48 skillingar) fastställdes dock enligt det cirkulerande myntets lödighet. Följaktligen inträffade en ändring av »skrot och korn» och regeringsformens 44 § tillämpades. Något frångående av regeringsformen inträffade inte vid myntreformen år 1865, då 1 mark i silver sattes lika med 1/4 rubel.

Nödvändigheten av ständernas medverkan vid reformen framgick även av ett annat beslut vid Borgå lantdag, vilket av Mbl hade lämnats obeaktat. Ovannämnda lantdagsutskott hade nämligen med stöd av olika uttalanden funnit, att guldets då var olämpligt som myntmetall på grund av knappheten och prisets beroende av utbud och efterfrågan, medan silvrets fördelar allmänt erkändes. Utskottet hade därför förordat, att till Finlands grund- och huvudmynt skulle antagas silverrubeln »efter dess inre värde i skrot och korn», och på detta uttalande stödde sig ständernas beslut. Om nu förhållandet kastades om så, att guldets föredroges, så finge »den konstitutionella synpunkten af frågan icke förbises och grundlagens helgd icke uppoffras för ekonomiska fördelar. — — — Det är fara värdt, att vi på denna väg kunna sätta hela vårt konstitutionella samhällsskick på spel.»³

¹ Mbl nr 67 den 21 mars 1876, ledaren och nr 70 den 24 mars, ledaren Skrot och korn.

² 1 skålpund à 32 lod = 425 g = 8848 ass; 1 ass = 48.04 mg; 1 lod = 18 grän.

³ HD nr 80 den 22 mars 1876, Borgå lantdag och myntfrågan (sign. F.L.S.), och HD nr 82 den 24 mars 1876, ledaren Morgonbladsteorierna om guldmyntfotens införande I.

Mbl modifierade i ett senare inlägg¹ sina utsagor och medgav även indirekt, att ständernas medverkan var nödvändig, men påstod sig ha kommit till detta resultat med citerande av samma källor som signaturen F.L.S. Detta sistnämnda yttrande tillbakavisades dock med full klarhet av Schauman i HD.²

Morgonbladets andra argument var, att regeringen efter Borgå lantdag de facto hade utfärdat påbud i våra myntförhållanden. HD framhöll med en viss portion av ironi, att man inte kunde fasthålla vid att allt vad regeringen (läs: Snellman) i detta hänseende hade företagit sig »nödvändigt är lagenligt». Under halvseklet efter Borgå lantdag inträffade nämligen många administrativa åtgärder, vilkas lagenlighet kunde ifrågasättas. Till sådana räknade bladet t.ex. påbudet, att sedlarna (såväl de ryska som de finländska) voro obligatoriska i likvid, vilket inte harmonierade väl med ständernas beslut, att silverrubeln var landets mynt.³ Av samma typ bleve påbudet, att förbindelserna i silver skulle kunna gäldas med guldmynt, oaktat detta inte hade sanktionerats av de bägge statsmakterna.

Det är förvånansvärt att Mbl, som under 1865 års reform stod J. V. Snellman så nära, verkligen fällde yttrandet att den skedde »utan ständernas vetskap och samtycke». Dagbladets ståndpunkt var i motsats härtill, att ständernas rättigheter ånyo bekräftades och att regeringens rätt (vilken den än var) definitivt begränsades och upphävdes genom de underhandlingar, som försiggingo mellan de bägge statsmakterna före reformen under lantdagen 1863—1864. Morgonbladet resonerade: 1) Hypoteksföreningen begärde statsgaranti för ett utländskt lån, emedan ett dylikt ej kunde erhållas på annan väg. Kejsaren beviljade garantin. I enlighet med sina löften i trontalet att inte upptaga något utländskt lån utan ständernas medverkan förelade han dock ständerna frågan (proposition); 2) Dessutom begärde Hypoteksföreningen att få deponera medel i Finlands Bank på förmånliga villkor. Denna begäran bifölls av kejsaren, dock villkorligt, ty då 8 miljoner mark hade deponerats, skulle metallisk myntfot införas. Denna sistnämnda passus uppfattade Mbl⁴ som ett kejsarligt beslut.

Ständernas svar på propositionen var, att lånet var nödvändigt för jordbruket och att det möjliggjorde myntreformen. Ständerna beviljade, enligt Morgonbladets åsikt,⁵ garantin utan villkor (endast bon-

¹ Mbl nr 69 den 23 mars 1876, genmäle till Den aktade signaturen F.L.S.

² HD nr 87 den 30 mars 1876, ledaren Om Morgonbladets »skrot och korn».

³ Jfr *Pipping*, Myntreformen år 1865, s. 64.

⁴ Mbl nr 67 den 31 mars 1876, ledaren.

⁵ Ibidem.

deståndet bifogade deponeringsvillkoret). Härur drog tidningen följande konklusion: främsta avsikten med garantin var att främja jordbruket, medan myntreformen blott var ett bevekande skäl. Reformen möjliggjordes dock endast genom att garantin beviljades. Kejsaren förordnade två åtgärder var för sig, 1) garantin och 2) myntreformen, men förelade ständerna endast den första, ej den andra. I det senare fallet förelåg ej proposition. Icke ens förordningen om myntreformen kom till senatens kännedom. Den överraskade med att jämte marken även rubeln blev lagligt betalningsmedel, vilket inte var den ursprungliga avsikten.

Dagbladets genmäle var, att kejsaren även kunde förelägga ständerna löften, vilka såsom motiv för en hemställan kunde antaga karaktären av en förbindelse och, då bifall lämnats, av en ömsesidig överenskommelse. Kejsarens meddelande till ständerna om myntreformen var av denna art.¹ Löftet stod i intimaste sammanhang med garantifrågan såväl beträffande innehållet i propositionen som behandlingen i senaten. Det utgjorde huvudmotivet till att ständerna antogo propositionen, vars formulering bekräftade att så var fallet. Redan i ingressen omtalades, att FHF ansökte om garantin under förutsättningen att Finlands myntväsende snarast möjligt ordnades på metallisk bas med silvermynt som enda lagliga betalningsmedel. Vid föredragningen fann kejsaren att frågan måste hänskjutas till lantdagens prövning, och hans bifall till garantin motiverades dels med FHF:s behov, dels med att Finland's Bank skulle bli i stånd att inlösa sina sedlar med metalliskt mynt. Andra låneoperationer hade misslyckats. Det erforderliga beloppet fastställde kejsaren till 8 miljoner mark, och så snart detta var inbetalat skulle senaten vara berättigad att göra silvermyntet till enda lagliga värdemätare i landet. I propositionen drogs dessutom tydligt den konklusionen, att FHF:s lån utgjorde ett medel att nå målet, myntreformen. Vidare betonades i propositionen den risk FHF skulle bliva underkastad, ifall ej stabilitet uppnåddes i penningväsendet. Kejsarens beslut upphävde denna risk. Ytterligare garanti erhöi FHF genom kejsarens tillstånd att mot bankens sedlar lösa in silver i banken till al pari pris och till ett belopp motsvarande den annuitet, som föreningen betalade.

Reformens genomförande, konkluderade HD,² framställdes således i propositionen såsom ett mål, vartill regeringen begärde ständernas medverkan så att de beviljade garanti för FHF:s lån. Garantiplanen meddelades

¹ HD nr 83 den 25 mars 1876, ledaren Morgonbladsteorierna om guldmyntfotens införande II.

² Ibidem.

ständerna, och själva garantin gav säkerhet för att reformen skulle nås utan att någon ny borgensbörda påvältrades ständerna. Något meddelande ad notitiam var detta alltså inte, som Mbl ville göra gällande, utan ett bestämt och positivt löfte, och som sådant behandlades det även i lantdagen.¹

Tillstramning av växelhandeln och konflikten med Förenings-Banken. FBD:s och Bfges förnyade krav sekunderat av guldmyntfotkommitténs framstöt om spärrning av silverpräglingen förde spänningen mellan FB och Förenings-Banken till en öppen konflikt om statsbankens skyldighet att tillmötesgå rörelsen med växlar på utländsk valuta.

Under år 1875 var situationen onekligen gynnsam för privatbankerna i fråga om växelhandeln, eftersom man kunde räkna med en säker och ock svag kursvinst. Förenings-Bankens smarte chef, Jean Cronstedt, försummade ej heller tillfällena och FBD hade t.o.m. sett sig tvungen att i ett fall vägra inköp av en avista växel till den gällande dagskursen.² Ett visst avbrott i spekulationerna vållade ett plötsligt, om ock övergående, kursfall på Holland, men Förenings-Banken hade i alla fall lyckats i tid flytta över sina holländska växlar och tillgodohavanden i Amsterdam på FB, utan att dock åsamka denna större förluster. Direktionen, som då hoppades att regeringen skulle inskränka utmyntningsrätten, tvekade att i sina kursnoteringar följa silvervärdet åt, vilket ledde till de omtalade försöken att importera silver. »Förenings-Banken, som möjligen ansåg att prisstegringen på den utländska behållningen fortgick alltför långsamt, kunde inte motstå påtryckningen från utländska affärsvänner, utan nödgades deltaga i spekulationer, enligt uppgift för utländsk räkning»,³ såsom FBD anförde inför Bfge.

Prisfallet sommaren 1876 erbjöd ännu större möjligheter. Finlands Banks utländska valutaförråd reducerades till 5 miljoner mark trots rea-

¹ HD hänvisade även till att friherre J. A. von Born i sin reservation till samman-satta stats- och bankutskottets betänkande uttryckligen säger »ett af monarken afgifvet löfte», vilket det även benämnes i diskussionsinläggen. HD nr 83 den 25 mars 1876, nämnda artikel. Polemiken fortsattes av HD i nr 84 den 27 mars 1876, ledaren Morgonbladsteorierna om guldmyntfotens införande III, och i nr 87 den 30 mars 1876 ingick F.L.S:s genmäle, Om Morgonbladets »skrot och korn», samt av Mbl i nr 75 den 31 mars, ledaren.

² Växeln löd på 50 000 kronor. Behållningen i Stockholm utgjorde endast 100 000—150 000 kronor och direktionen underhandlade om försäljning av obligationer och engelsk valuta. Förenings-Bankens begäran framställdes kort före en ny kurs-ändring och kursen var uppåtgående.

³ FBD:s skr. nr 1 059^a till Bfge den 9 okt. 1876, Till Bfge ank. brev 1876.

liseringen av s.g.s. hela obligationsportföljen, medan Förenings-Banken gjorde inköp på »tiotusentals pund och 100 000-tal riksmark» av statsbanken.¹ Då Bfges förslag blev bekant — Cronstedt satt ju själv i guldmyntfotkommittén — och då silvervärdet åter begynte förbättras i slutet av juli, försökte Förenings-Banken göra sig av med sina valutor genom upprepade försäljningar till FB. Direktionen vägrade då i några fall² att inköpa dylika erbjudna växlar till dagskurs och lät samtidigt förstå att den inte, om det kunde undvikas, »skulle på några villkor tillåta att Förenings-Banken finge på Finlands Bank öfverflytta sin utländska vaxelpportfölj, eller sina behållningar i utlandet», men sade sig vara beredd, »att utan någon begränsning köpa exportvexlar, äfven sådana som uppsamlades af Förenings-Banken, särskilt å de orter, der Finlands Bank icke har kontor». Samma³ förfaringssätt iakttog banken i fråga om anbud från annat håll. De av Förenings-Banken utbudna och av banken vägrade växlarna betraktades av FBD som rena spekulationspapper uppköpta till en för Förenings-Banken gynnsam kurs och vid en tidpunkt, då samma bank flitigt anlitate FB:s hjälp i valutaanskaffningen till sina kunder.

I den protestskrivelse,⁴ som Förenings-Banken den 8 augusti 1876 inlämnade till Bfge, påpekades, att den privilegierade ställning Finlands Bank innehade förpliktade den att undvika allt, som skapade oro och osäkerhet i affärsmannavärlden. I skyddet av sin sedelutgivningsrätt intog banken en monopolställning på utländska växelhandelns område och kunde genom sina kursnoteringar, som vid den rådande differensen om 1/3 procent inte gav någon ersättning för den tagna risken, förhindra all privat växelhandel. Privatbankerna kunde däremot inte ligga inne med stora utländska tillgodohavanden och måste därför oavbrutet göra uppköp av valutor i FB och å andra sidan inskränka sig till att förmedla kundernas försäljning av växlar till statsbanken. Monopolställningen förpliktade alltså FB att oavbrutet köpa och sälja växlar, vilket banken hade vägrat, trots att under våren och sommaren 1876 utbudet från privathåll varit så ringa, att Förenings-Banken ansett sig tvungen att lita till FB:s hjälp.

¹ FBD:s skr. nr 1 059^a till Bfge den 9 okt. 1876, Till Bfge ank. brev 1876.

² Vägran gällde växlar på Hamburg lydande på 200 000 RM för W. Gutzeit & Co. till en noterad kurs 148.90, medan kursen den 8 aug. stod på 134.70, trenne exportväxlar på floriner och franc om tillsammans 25 000 franc och en Förenings-Bankens tratta på 75 000 franc på ombudet i Paris.

³ FBD:s skr. nr 1 059^a till Bfge den 9 okt. 1876, Till Bfge ank. brev 1876.

⁴ Förenings-Bankens i Finland Bankutskotts skr. den 8 aug. 1876, Till Bfge ank. brev 1876. Jfr Bfges prot. den 12 och 21 aug. 1876 och brevkoncept till FBD den 21 aug. 1876.

På grund härav gjorde man gällande, att oro och missnöje hade uppstått i städer där FB ej ägde kontor. Vägran att köpa växlar med fullgod säkerhet väckte förvåning och tillskyndade affärsmännen icke ringa förluster. Att FBD nekade att inlösa växlar för att skydda sig emot förluster var inte riktigt, ty FB kunde inte bedriva sin växelhandel enbart med sikte på vinst. Vidare påpekades, att om Förenings-Banken måste inskränka sina köp och försäljningar av växlar, komme det att väcka en oro, som vid den redan förut rådande osäkerheten på penningväsendets område vore ännu mera ovälkommen.

Härtill anförde Montgomery i Bfge,¹ att FBD på grund av den labila situationen på silvermarknaden ansett sig tvungen att göra skillnad mellan växlar, som grundade sig på avslutade affärer, och växlar, som avsågo spekulation på kursdifferenser, och att vägran förekommit endast i de fall grundad anledning förefanns att misstänka, att spekulation förelåg. Obefogat var det att beskylla banken för att inte ha köpt affärsvärldens växlar, då banken under den kritiska juli månaden hade inköpt växlar för 11 miljoner mark och sålt växlar endast för 4.5 miljoner.

Den av FBD infordrade utredningen² ådagalade även att växelköpen ej inskränkts, och i anledning härav lät Bfge Förenings-Bankens klagomål förfalla. Pipping har i minnesteckningen över Cronstedt påpekat rivaliteten mellan de bägge bankinrättningarna.³ Det dröjsmål som kom till synes vid frågans behandling i Bfge har sin naturliga förklaring i att Bfge inväntade utlåtande från högsta ort i fråga om silverspärningen för att kunna falla tillbaka på ett lagstadgande. Sitt beslut hade Bfge dock fattat redan den 30 oktober, ehuru Förenings-Banken inte meddelades därom. En månad tidigare hade meddelande ingått, att senaten ålagts utarbete en proposition om guldmyntfot och berättigats att åvägbringa silverspärningen som en förberedande åtgärd för den tillämnade reformen.

¹ Bfges prot. den 21 aug. 1876.

² FBD:s skr. nr 1059^a till Bfge den 9 okt. 1876, Till Bfge ank. brev 1876. Jfr Bfges prot. den 23 och 24 okt. 1876.

³ *Pipping*, Jean Cronstedt, s. 48—54.

PROPOSITIONEN OM GULDMYNTFOT UTARBETAS OCH ANTAGES AV REGENT OCH STÄNDER.

Senatsutskott för beredning av propositionen. Varje dröjsmål måste sorgfälligt undvikas för att kejsarlig stadfästelse av propositionen skulle kunna utverkas före den stundande lantdagen. Till förberedande behandling i senatens ED föredrogs¹ guldmyntfotskommitténs förslag av Frithiof Flodin den 9 november 1876, varvid beslut fattades om att i sedvanlig ordning införskaffa instansutlåtanden² av myntdirektorn Soldan, statskontoret och bankfullmäktige. Dessa utlåtanden skulle vara senaten tillhanda före utgången av november. På grund av tidens knapphet³ kunde någon detaljerad granskning av förslaget inte komma i fråga. I Bfge voro därtill åsikterna delade⁴ om kommitténs arbete och något enhälligt yttrande kom inte till stånd. Då Montgomery avstod från att yttra sig i detta sammanhang, borde hans suppleant för R. o. A., friherre Hans Gustaf Boije från Janakkala, ha inkallats till Bfge, vilket dock var ogörligt. Bfges utlåtande föreligger därför i protokollform med längre skrivna anföranden av professor G. Z. Forsman och hovrättsassessor C. A. Öhrnberg, medan prosten F. W. G. Hjelt omfattade Forsmans votum. Ej heller i statskontoret kom man till ett enhälligt yttrande⁵ i det att överdirektören Otto Reinhold Frenckell reserverade sig, ehuru han jämte Carl Gustaf Borg och Waldemar Eneberg undertecknade det gemensamma uttalandet.

¹ ED:s prot. den 9 nov. 1876, bd 6, fol. 245.

² FKBD 45/83 1876. FK:s skr. nr 1 536 till Bfge, nr 1 537 till statskontoret och nr 1 538 till bergsintendenten.

³ Handlingarna voro instanserna tillhanda den 18 nov. 1876. Bfges utlåtande nr 126 den 24 nov. inkom till FE den 30 nov. och till FK den 1 dec. Soldans utlåtande är odaterat. Intendentens för Bergsstyrelsen skr. nr 223 den 1 dec. anlände till FE den 2 dec. och till FK den 4 dec., statskontorets skr. nr 708 den 29 nov. anlände den 30 nov. till FE och till FK den 1 dec., BD 221/18 1876.

⁴ Bfges prot. den 18 och 24 nov. 1876 och brevkoncept nr 126 till HKM den 24 nov.

⁵ Finlands Statskontors Konceptprotokoll den 29 nov. 1876.

Några fullständiga svar hann ingen uppgöra, utan myntdirektorn inskränkte sitt yttrande till de mynttekniska frågorna och konverteringskursen, och i Bfge uttalade man sig främst om konverteringskursen och de preliminära åtgärderna, medan statskontoret berörde endast de finansiella sidorna.

Då förslaget den 29 november 1876 ånyo kunde föredragas¹ i ED, hänsköts det automatiskt till plenum plenorum, där det föredrogs av allmänna referendariesekreteraren Fridolf Pipping den 4 december 1876.² Med hänsyn till frågans vikt och betydelse samt de digra aktstyckena tillsattes ett senatsutskott bestående av senatorerna Herman Molander, Victor von Haartman, Alexander Brunou och Theodor von Hellens för att närmare överväga frågan samt inkomma med förslag till proposition i ärendet. Som sekreterare fungerade tydligen Frithiof Flodin, eftersom han även vid följande plenum i senaten var föredragande i ärendet. Sitt uppdrag hade utskottet undanjort den 18 december 1876, då för beslut³ i senaten presenterades ett förslag till proposition om guldmyntfotens införande enligt utskottets bearbetning.

Propositionsförslaget. Den väluppsatta ingressen till propositionsförslaget var, liksom själva texten, utarbetad i nära anslutning till guldmyntfotskommitténs förslag, och den statsrättsliga grundvalen för dess framläggande för ständerna utgjordes av §§ 40 och 44 i regeringsformen av år 1772. Då skrivelsen jämte motiveringar i sinom tid skulle nå kejsaren, var formuleringen självfallet av den allra största betydelse för den gynnsamma utgången av reformen, men med hänsyn till, att den återfinnes i så gott som ordagrann version i tryck i form av proposition nr 46 till lantdagen 1877—1878, kan texten i detta sammanhang lämnas å sido.⁴

Propositionen hade endast i några punkter omredigerats i senatsutskottet.⁵

I § 2 insköts ett moment »Enheten för myntvigten skall vara det franska grammet». A. O. Wallenberg hade i sitt förslag betonat betydelsen härav för den internationella valutahandeln, men guldmyntfotskommittén hade inte funnit ett omnämmande vara av behovet påkallat, ehuru i motiveringen nyheten betonades. En inkonsekvens i § 5 hade genom ett påpekande av myntdirektorn A. F. Soldan rättats. I stället för orda-

¹ ED:s prot. den 29 nov. 1876, bd 6, fol. 748.

² KS:s pleniprot. den 4 dec. 1876, fol. 963—964.

³ KS:s pleniprot. den 18 dec. 1876, fol. 1 007—1 023.

⁴ Handlingar 1877—1878, IV, prop. nr 46.

⁵ Originallet i SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 93—104.

lydelsen »— — — för hvarje parti af tio kilogram myntguld — — —» föreslog nämligen kommittén formuleringen »— — — för hvarje parti myntstycken, som af 10 kilogram myntguld utmyntas, — — —»: Enligt den föregående lydelsen skulle, tvärt emot vad avsikten var, de enskilda myntstyckenas vikt ha förblivit okontrollerad. Soldans förslag, att remediet i vikt skulle höjas från 5 till 8 gram, vann däremot inte senatsutskottets understöd. Det wallenbergiska förslaget lydde på 5 gram för 10 kg guldmynt. Statskontoret uttalade farhågan, att det inte var tekniskt möjligt att upprätthålla en så noggrann precision. Remediet i halt och vikt var t.o.m. mindre än i Tyskland och England.

Med hänsyn till att myntreglementet av år 1865 hade ett trängre viktsremedium för mark och penni i silver och då silverskiljemyntet, som framdeles skulle präglas, för god ordnings skull inte kunde avvika från det tidigare präglade, måste § 8 omredigeras och fick följande lydelse i detta moment:

»Beträffande vigtremedium för en- och två-mark-stycken gäller dessutom, att vigten af 2,000 två-mark-stycken, på en gång uppvägda, ej må skilja sig från den normala med högre belopp än 7/10,000 och vigten af 4,000 stycken en marks mynt, på samma sätt vägda icke med högre belopp än 15/10,000. Likaså må på en gång vägda

8,000 stycken 50 pennis mynt med högst 10/1,000 och

16,000 stycken 25 pennis mynt med högst 15/1,000

afvika från normalvikten.»

Wallenberg hade föreslagit, att avvikelserna skulle utrönas för markstyckena både styckevis och per kilogram, medan pennisilvret skulle kontrolleras endast per kilogram. Därjämte hade han fört fram tanken på en ny legering för myntsilvret (3/4 silver och 1/4 koppar) och ansåg, att ett nytt skiljemynt om 3 mark behövdes, emedan det skulle medföra större smidighet i betalningarna. Dessa förslag vunno dock inte beaktande i kommittén.

I fråga om präglingsbestämmelserna i § 13 hade guldmyntfotskommittén förbisett ett par vägande omständigheter: 1) ordalydelsen stod inte i samklang med myntreglementet, 2) hur liten post myntguld som helst kunde icke emottagas i myntverket för probering, emedan proceduren var rätt invecklad, 3) guldmynt kunde erhållas endast för kvantiteten fint guld i provet. Den av Soldan föreslagna minsta vikten var 40 gram (= c. 3 lod, minsta vikten silver hade varit $\frac{1}{2}$ ryskt skålpund). Enligt senatens formulering erhöll paragrafen följande lydelse:

»Enhvar som till utmyntning i Finlands Myntverk inlemnar guld

till belopp af minst 40. gram skall, såsnart det inlemnade beloppet blifvit till vikt och finhet undersökt, emot depositionsbevis i Finlands Bank i guldmynt erhålla ett det fina guldets motsvarande värde, efter afdrag af 1/3 procent utaf sagda värde, till myntningskostnadernas betäckande; men ej må sådan myntning med skatt eller annan afgift beläggas.»

Enligt reglementet för myntverket (§ 28) uppbars (i strid mot förordningen den 12 juni 1860, § 3) av enskilda en präglingssavgift om 1 1/2 %, medan Finlands Bank inte erlade någon avgift. Utmyntningen skedde således huvudsakligen på statsverkets bekostnad, men å andra sidan hade staten inkomster av skiljemyntspräglingen. I sitt förslag hade Wallenberg angivit 2/10 % som tillräcklig avgift och stödde sig därvid på ett uttalande av en av Europas yppersta myntinspektörer på den tiden, nämligen Stas i Brüssel. Denne ansåg, att 10- och 20-francsstyckena kunde präglas till en kostnad av 6/10 promille. Enligt 1868 års förordning i Sverige präglades carolinan till en kostnad av 2/10 promille. De svenska bestämmelserna ansåg Wallenberg mer eller mindre misslyckade och be-tecknade det som »rent af abderritiskt» att det i lagen av år 1873 bestämts att myntningskostnaderna för 10-kronorsstycket skulle utgöra 1/3 %, men för 20-kronorsstycket 1/4 %.

Statskontorets kritik av utmyntningsbestämmelsen. I motsats mot kommittén ansåg statskontoret 1/3 % vara en för ringa utmyntningsavgift. Till dess man hunnit utröna kostnadens verkliga storlek, föreslogs därför 1/2 %, motsvarande räntan för en månad, den kortaste tid på vilken utmyntningen kunde utföras. Man räknade nämligen med, att gottgörelsen minskade genom bestämmelsen att var och en, och således även FB, g e n a s t skulle utfå mynt för guldets. Statskontoret ansåg nog, att denna rättighet borde tillkomma enskilda, men ville synbarligen fränkänna banken densamma. Resonemanget var: Det behöver inte med nödvändighet vara endast smärre partier, som inlämnas till utmyntning, såsom kommittén på sätt och vis har antagit. Goda konjunkturer kunde ge banken tillfälle att mynta ut flere miljoner. Följden härav vore, att statskontoret skulle vara tvunget att hålla sig med ett förråd av guldmynt och åsamkas ränteförluster. Därtill saknades även disponibla medel, var-jämte en omorganisation av verket bleve nödvändig.

Dessa svårigheter kunde enligt statskontorets mening undvikas så, att FB liksom hittills inlöste myntverkets attester. Banken skyddades mot ränteförlust genom sin sedelutgivningsrätt, då det myntade guldets kunde medräknas i sedelutgivningsreserven.

Ungefär likadana olägenheter drabbade statskontoret om det ålades att leverera fullgott mynt mot förslitna myntstycken, vilket även fordrade en kassa. Statskontoret ville därför få FB att lösa in dem, varefter de skulle levereras till myntverket, vars attester på dessa myntstycken skulle gälla i bankens räkenskaper som metallisk kassa. Själva beloppet av förslitningen skulle erläggas av statsverket med guld eller sedlar till FB. Förslitet guldmynt, som inflöt vid kronouppbörderna, skulle däremot levereras direkt från statskontoret till myntverket.

Som synes ledde även statskontorets lösning till flere omgångar, vilka det var avsikten att undvika. Att som anfördes »en fullständig bankrörelse» skulle ha varit nödvändig för uppgiften är en överdrift. Därför kan man antaga, att statskontoret helt enkelt ville bli av med den föga tacksamma uppgiften.

Omröstningsproceduren i senaten. På grundvalen av senatsutskottets betänkande blev omröstningen i senaten jämförelsevis enkel. Att fullständig enighet skulle ha uppnåtts i alla detaljer hade väl varit för mycket begärt, men i de stora principfrågorna delade sig åsikterna inte, vilket var av betydelse med hänsyn till ett eventuellt motstånd från rysk sida. Det resultat, vartill utskottet hade kommit, utgjorde diskussionsunderlaget, refererat¹ av Molander i ett långt anförande, som kom att utgöra grunden för senatens propositionsförslag² till kejsaren. Det huvudsakliga innehållet i hans yttrande stämmer alltså överens med vad ovan anförts. För Molanders förslag röstade så gott som samtliga senatorer. Endast Adolf Mechelin och Knut Furuhielm yttrade avvikande åsikter i ett par redaktionella punkter. Propositionsförslaget hade därmed enhälligt fått senatens understöd, likaså de bägge förordningarna. Beträffande § 8 i förordningen angående övergång till guldmyntfot hade endast Furuhielm anmält en avvikande åsikt, men hade ej erhållit understöd. Omröstningens resultat är ett talande uttryck för den enhälliga opinionen bakom reformen.

De interimistiska åtgärderna få anstå. Senatens propositionsförslag skulle av Molander översändas till kejsaren. I samband härmed ansåg han det vara rådligt att anmäla om, att senaten hittills saknat giltig anledning att begagna sina fullmakter beträffande de s.k. förberedande åtgärderna och att dess avsikt var att avstå från att inskränka den enskilda utmyntnings-

¹ KS:s pleniprot. den 18 dec. 1876, fol. 1 006—1 022. Protokollat bifogades skrivelsen till kejsaren och återfinnes i SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 59—67.

² SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 51—58.

rätten till dess kejsaren förordat propositionsförslaget.¹ Övergångsstadgandet ingick i propositionsförslaget som ett slags korollarium och särskild omröstning därom företogs icke, varför samtliga senatens ledamöter godkände det.

Emot ett särskilt övergångsförfarande talade många omständigheter:

- 1) silverpriset hade åter i någon mån stabiliserat sig;
- 2) åtgärden var olaglig;
- 3) en allvarlig opposition såväl från ämbetsmännens sida som från tidningspressens hade gjort sig gällande;
- 4) endast en månad återstod tills ständerna skulle vara samlade och kunde besluta i frågan; och
- 5) om åtgärden icke vidtogs, förelåg större skäl att så snabbt som möjligt genomföra själva myntreformen.

Den så mycket och länge omdebatterade åtgärden kom således inte att tillämpas i praktiken, en sak som synes ha varit endast till förmån för själva reformen. Det latent hotet om silverspärning hade dock verksamt underlättat FBD:s uppgift att hålla spekulatören stängd och diskussionen därom hade klargjort, att övergången till guldmyntfot var en ofrånkomlig nödvändighet och att den måste försiggå på grundlagsenlig väg.

Adlerberg tillstyrker. GG Nikolai Adlerberg hade den 17/29 oktober efter sin återkomst till Petersburg² återupptagit sitt ämbete³ och kom således att uttala sig om propositionen. Den 16 december översände Molander två exemplar av guldmyntfotkommitténs förslag till GG-kansliet och meddelade samtidigt, att »hemställan» i ämnet inom kort var att vänta.⁴ Så snart blev det dock inte, ty först den 5 januari 1877 expedierades propositionsförslaget, som även samma dag anlände till GG.⁵ I det utlåtande, som Adlerberg avgav till ministerstatssekreteraren den 9 januari 1877, betonade han i korthet de kända argumenten för reformen. »E n ä r H K M t i d i g a r e m e d g i v i t p r ä g l i n g a v e t t s ä r-

¹ KS:s pleniprot. den 18 dec. 1876.

² Enligt verifikation nr 4602 till Nylands läns landsbok 1877 vistades GG Adlerberg i ämbetsärenden i Petersburg från den 13 till och med den 27 okt. 1877 samt reste därifrån till Helsingfors.

³ HD nr 297 den 31 okt. 1876 och GG till KS 17/29 okt. 1876 (AKBD 1876 pag. 23) BD 477/39 1876.

⁴ FE till GG-kansliet d.d. Brevet är underskrivet endast av H. Molander och diariefört i GG-kansliet den 24 dec. 1876/5 jan. 1877, GGBD 40/77 1877.

⁵ AKBD 1876 pag. 19. Skr. expedierades sub. nr 356; SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 51.

skilt silvermynt för Finland och utgivning av sedlar», ansåg Adlerberg det »ligga inom möjligheternas gräns att ett tillägg till förordningen härom gjordes beträffande prägling av guldmynt [H.B.]. De reala reserverna voro ju tillräckliga härför». ¹ Han uppmanade MS att för preliminära underhandlingar vända sig till finansministern och att där- efter försöka utverka HKM:s tillstånd att framlägga ärendet för ständerna.

Adlerbergs inställning till frågan var positiv. Däröfver vittnar bland annat de ord han yttrade i frågan vid GG:s middag för senaten den 2 januari 1877: »Den inträffade brydsamma omkastningen i vårt ditintills så fasta penningevärde, medförde en tid af svårigheter för en och hvar, synnerligen som penningens värdefall sammanträffade med en oerhörd prisstegring i landet å samtliga lifsförnödenheter. Lyckligtvis hafva ut- sigterna i detta afseende på den sista tiden dock ställt sig något gynnsam- mare. Måtte de ansträngningar, som blifvit gjorda till att förekomma ett förnyadt sjunkande af vårt lagliga mynts värde, krönas med fram- gång.» ²

Vidare betonade han det goda och förtroliga förhållande, som varit rådande mellan honom och hans kolleger i senaten, samt »den storartade godhet och synnerliga uppmärksamhet», varmed HKM »städse omhuldat Finlands rättigheter, dess finansiella ställning och dess välstånd». ³ Sena- tens viceordförande friherre Nordenstam, som vid tillfället besvarade talet, tackade GG »för det ädla, rättrådiga och välvilliga sätt, hvarpå han om- fattat landets angelägenheter och sålunda varit ett mäktigt stöd för våra sträfvan- den, hvarom ock de tio åren bära det vackraste vittnesbörd». ⁴ Enbart artighetsfraser var det inte.

Adlerbergs svar tolkades även som »oförändrad tillstyrkan». Likväl synes en diplomatisk formulering föreligga, om vars innebörd det är svårt att uttala sig, då han anser det ligga inom möjligheternas gräns (ex analogia eller additament?) att som ett tillägg till 1865 års förordning skulle stadgas om prägling av guldmynt. Ansåg han i så fall att ständernas med- verkan var nödvändig, eller var en administrativ åtgärd enligt Snellmans reformplan tillräcklig i samråd mellan kejsaren och senaten? Däröfver kan ej klarhet vinnas, men då han samtidigt angav, att det fanns tillräckliga

¹ GG till MS den 28 dec. 1876/9 jan. 1877 nr 50, SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 49—50; SSBd nr 34/34 1877; Jfr även Materialy po voprom ob ustroistve denez- noj i bankovoj sistemy v Finljandii, s. 21.

² FAT nr 2 den 3 jan. 1877.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

guldförråd, varför ständernas medverkan för ett utländskt lån inte behövdes, kan man förmoda, att han avsåg det senare. I alla händelser var det bra att hålla en bakdörr öppen, ifall frågan trasslades till ovanifrån. Uppenbarligen var han på det klara med, att vissa svårigheter skulle göras. Därpå tyder hans formulering, att Stjernvall-Walleen »preliminärt» skulle vända sig till finansministern. En hänvisning till finansministerns brev hade inte lämnat rum för någon tolkning.

Att Adlerberg åtminstone diskuterat en sådan lösning med Molander förefaller sannolikt, möjligen t.o.m. just vid GG:s middag den 2 januari 1877. Som ett visst belägg för ett dylikt resonemang kunde man räkna ett brev från Johannes Gripenberg, senatstranslatoren i ryska, däri han säger: »Oaktadt nyårsdagen har jag ej tid att skriva mera; flere timmar har jag i dag tillbragt vid skrifbordet för lantdagsceremonielet, en promemoria åt Molander samt en öfversätt. ur ryska myntlagen som i morgon skulle vara färdiga»,¹ alltså till den 2 januari.

Molanders resa till Petersburg i januari 1877. Möjligen kunde Molander ha varit i behov av promemorian och utdraget ur ryska myntlagen för en planerad resa till Petersburg. Ur flere synpunkter var hans personliga närvaro där nödvändig, då saken skulle föredragas. Ärendets behandling brådskade, emedan ständerna inom kort skulle samlas till ordinarie lantdag och en förlängning av lantdagen var en besvärlig och ömtålig sak. Det ekonomiska läget i landet fordrade likaså skyndsamhet. Frågan om ryska rubelns ställning stod öppen och hela initiativet kunde falla på denna punkt, om finansministern trots alla löften kom med oförutsedda invändningar, och om behandlingen i finanskommittén stodo ytterst få informationer till buds.

Vid avresan, i slutet av första veckan i januari,² åtföljdes Herman Molander av senatorerna Victor von Haartman och Wilhelm Zilliacus. Resan varade³ för Molanders del två veckor, medan von Haartman redan den 17 januari åter befann sig i Helsingfors.⁴

¹ Johannes Gripenberg till Emil Streng från Helsingfors till Petersburg den 1 jan. 1877, Emil Strengs samling III.

² HD annoterar i nr 9 den 11 januari 1877, att senatorerna C. H. Molander, V. von Haartman samt H. J. W. Zilliacus för någon tid sedan avrest till Petersburg.

³ Molanders reseräkning den 20 jan. 1877, FKBD 13/409 1877 och verifikation nr 4607 till Nylands läns Landsbok 1877. I KFFÄ behandlades den 5/17 jan. 1877 även flere budgetfrågor.

⁴ V. von Haartmans reseräkning den 17 jan. 1877 i verifikation nr 4621 till Nyland läns Landsbok 1877; FKBD 15/409 1877. Zilliacus har ej reseräkning.

Molander underhandlar i Petersburg om silverrubelns ställning. Redan före julen hade Molander med ett handbrev¹ översänt 5 exemplar av guldmyntfotskommitténs förslag till Stjernvall-Walleen och medlemmarna i KFFÄ i Petersburg. Oförberedd var man således inte därstädes i frågan. I handbrevet meddelade han även, att senaten hade behandlat ärendet och att »justeringen av förslaget» skulle ske den 18 december eller någon dag senare. Troligen hoppades man att frågan skulle hinna tagas till behandling i KFFÄ redan före julen, vilket dock inte blev möjligt. Den 8 januari 1877 telegraferade² Casimir Palmroth otåligt till kanslidirektor Fredrik Lerche i GG-kansliet och frågade efter senatens hemställan. Svaret, som ej återfinnes, kan knappast ha innehållit annat, än att handlingarna då ännu inte skrivits under; ty ännu den 10 januari frågade Molander telegrafiskt³ efter dem från Petersburg.

Det är alltså dagarna medio januari som propositionsförslaget med GG:s utlåtande kunde ha förelagts finansministern Mikael von Reutern. Att man inte till dess behövt ligga på latsidan är klart. Bevis föreligga inte för en konferens med von Reutern, men troligast är att Palmroth åsyftar ett sådant tillfälle, då han i sina minnesteckningar säger: »Sedan nu myntfrågan jemlikt anförda nåd. befallning [att föreläggas finanskommittén före föredragningen] blifvit öfverlemnad åt Finansmin. i afseende å vidare behandling⁴ i nämnda Komité och Molander emellertid [H.B.] varit i P:burg för att mundtligen conferera med Reutern och af honom erfärit att han för sin del ämnade understöda saken, emedan frågan om silverrubeln icke komme att så radikalt behandlas, som först afsets, d.v.s. att den skulle helt och hållet såsom gångbart finskt mynt aboleras, emotogs en promemoria af Finansmin., . . .»⁵.

¹ FK:s Bref Lista 1876 nr 1 661, pag. 7 har ej datering, men denna återfinnes i FKBD 143/461 den 15 dec. 1876. Jfr FK:s brevkoncept 1876 med samma diarienummer och exp. nummer.

² Telegrammet återfinnes i GG-kansliets akter nr 42, II, e, 1876 och lyder: »Nær kan emotjes (!) att mynt fraogan hit anlaender = Palmroth?» Dateringen den 29 dec. 1876 (g.st.)

³ Telegram till Lerche i Helsingfors: »Aer senatens foersdag (!) guldmynsfraogon (!) a general guvernoeren ofoeraendradt tillstyrkt och skrivelsen undertecknad. Telegrafsvår = Molander Hotel Angleterre.» Svaret lydde: »Hemställan i guldmyntfrågan är i går expedierad till Petersburg med oförändrad tillstyrkan.» Dateringen är den 29 dec. 1876/10 jan. 1877. I statssekretariatets diariebok är någon ankomstdag ej antecknad, men på själva skrivelsen anges den 3 jan. (= 15 jan. n.st.). Dock är det troligt att handlingarna någon dag därförinnan varit sekretariatet tillhanda. GG-kansliets akter nr 42, II, e, 1876. Jfr Casimir Palmroths Minnesteckningar, fol. 414—416.

⁴ Detta skedde den 1 febr. 1877 (n.st.).

⁵ Casimir Palmroths Minnesteckningar, fol. 416.

Silverrubelns ställning är synbarligen den fråga, varom underhandlingarna främst kommo att röra sig. I senatens proposition uttalades enligt von Reuters anvisningar ingenting definitivt om rubelns ställning. I det diplomatiska spelet om silverrubeln var ryssarnas plan tydligen följande: Först precisera Finlands representanter sin ståndpunkt, därefter kunna vi framlägga våra fordringar under förtäckt hot om, att reformen eventuellt kan avstanna, ifall våra synpunkter inte beaktas. Senaten hade alltså föreslagit, att silverrubeln skulle tilldelas rollen av skiljemynt och sådant mynt skulle i statens kassor tagas emot till obegränsat belopp, medan privata inte behövde taga emot mera än 20 mark. Ytterligare stadgades i senatsförslaget uttryckligt att endast guldmynt skulle anses som lagligt betalningsmedel.

Att en sådan inskränkning av rubelns gångbarhet stred mot bestämmelserna i förordningen av den 8 november 1865, var man i senaten medveten om, och lika säker var man på, att ryssarna skulle göra invändningar. Så hände även. Genom von Reuters gjordes från rysk sida gällande, att silverrubeln på detta sätt avlystes som lagligt betalningsmedel. Icke nog därmed: den komme framdeles inte ens att användas som skiljemynt. Rörelsen förekom ju ytterst litet ryskt mynt, trots att det utgjorde ett lagligt betalningsmedel. von Reuters påpekade denna sak både för Stjernvall-Walleen och Molander och tillfogade, att den proponerade märkbara förändringen i 1865 års förordning beträffande rubelns gångbarhet möjligen kunde hämma genomförandet i finanskommittén av den för Finland så synnerligen nödvändiga övergången till guldmyntfot.

Till detta resonemang kommer man genom Emil Stjernvall-Walleens skrivelse av den 15 januari 1877¹ till greve Nikolai Adlerberg. Brevet är riktat till honom personligen, vilket tyder på att någon officiell kontakt ej hade förekommit. Det faktum att intet skriftligt bevis av von Reuters hand förefinnes på denna punkt förklaras även av denna hypotes. Då underhandlingarna försiggingo inför senatsdeputationen, hade Stjernvall-Walleen för sin del ryggen fri och ansåg sig inte behöva ett skriftligt uttalande av von Reuters. Att eftergiften i fråga om rubelns ställning inspirerats av Stjernvall-Walleen och KFFÄ är dock knappast troligt.² Resultatet måste väl betraktas som en förhandlingskompromiss. Vad hade då från finländskt håll kunnat framläggas som argument gentemot ryssarnas

¹ Emil Stjernvall-Walleen till Nikolai Wladimirowitsch (Adlerberg) nr 1 den 3/15 jan. 1877. SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 68—69. Jakimowits anför fel datum, den 1/13 jan. 1877, a. a. s. 232.

² *Jakimowits*, a. a., s. 230, anser dock, att det var Stjernvall-Walleen, som av senaten infortrade kompletterande upplysningar om rubelns ställning.

krav? Närmast till hands ligger argumentet, att ryska silverrubeln, som i Finland komme att få ett bättre pris, skulle invadera vårt land och ointetgöra reformen. Ofrånkomligt var därför att den högsta summa, till vilken rubeln måste tagas emot vid betalningar, var fixerad.

I denna situation kunde Molander (och senatorerna) tacka ödet, att beloppet på statskontorets förslag från 50 mark hade nedsatts till 20 mark. Nu hade t.o.m. en mindre summa varit att föredraga.

Senaten medgiver gångbarhet för silverrubeln. När man kommit till denna punkt i förhandlingarna, kunde de »deputerade» återvända hem, ty senaten i sin helhet måste höras. Alltså avlät Stjernvall-Walleen omedelbart till GG den ovannämnda skrivelsen, vari han säger: »[på ovanstående grunder] anser jag mig böra hos Eders Excellens ödmjukast anhålla det behagade Eders Excellens till Senatens pröfning öfverlemna huruvida icke vid guldmyntfotens införande i Finland sådant stadgande beträffande det i landet nu gällande silfvermynt kunde föreslås, att den metalliska rubeln med dess fullhaltiga underafdelningar skulle hafva gångbarhet såsom skiljemynt i likhet med silfvermarken [H.B.], samt emottagas vid inbetalning i kronans kassor och banken äfvensom vid enskildes liqvider till sådant obligatoriskt belopp, som i detta hänseende kan varda medgifvet». ¹

Det ankom således på senaten att föreslå beloppets storlek. Senatens och GG:s svar emotsåg Stjernvall-Walleen, »inom möjligaste snår framtid». Den 7/19 januari meddelade ² GG senaten officiellt och »högst angeläget» om komplikationen, som dock redan var bekant genom deputationens medlemmar. Adlerberg ansåg det vara »synnerligen angeläget» att få senatens utlåtande sig tillsänt »så fort sig göra låter». Den 19 var en fredag och måndagen 22 antecknas brevet ha anlämt till senaten. Samma dag föredrogs ärendet även i plenum.

Senatens svar. I princip gick senaten inte med på förslaget. Ty så snart guld hade förklarats som lagligt betalningsmedel, måste silver-skiljemyntet lösas in med guld. Följaktligen bleve finska kronan tvungen att även taga emot ryska rubler till obegränsat belopp, ett mynt som inte ens hade givits ut av den. Såsom en princip för varje välordnat myntsystem, anfördes i senaten, att endast skiljemynt, som kan växlas mot

¹ MS:s skr. finnes översatt av Johannes Gripenberg i BD 33/4 1877. Jfr AKBD 1876, pag. 19.

² GG till KS nr 120 den 7/19 jan. 1877, BD 33/4 1877.

huvudmyntet, erkännas till nominella värdet. Silverrubeln borde på grund härav ej erhålla obligatorisk gångbarhet i Finland.

»Då likväl, — — — den ryska silverrubelns försättande helt och hållet ur den sagde mynt nu tillerkända obligatoriska gångbarhet kunde från den ryska finansiella myndighets sida, som kommer att i saken yttra sig, framkalla invändningar, genom hvilka frågan om guldmyntfotens införande i Finland kunde äfventyras, har Senaten, med afseende å den stora vikt som ligger derpå att det derom gjorda förslaget ej må förfalla, utan nu komma till landtständernas ompröfning, samt för att undanrödja allt hinder, som af nyssantydde omständighet tilläfventyrs är att emotse, ansett ett sådant tillägg till nämnda förslag kunna medgifvas, att den ryska silverrubeln med dess fullhaltiga underafdelningar skall, intill dess derom kan varda annorlunda förordnad, i en betalning, vare sig till eller från kronans kassor och Finlands bank eller i liqvid enskilda emellan emottagas till samma inskränkta belopp, som blifver fastställt för den finska silfvermarken i liqvid enskilda emellan».¹

Senaten förutsåg dock, att som följd härav vid all uppbörd skulle uppstå spekulation på bekostnad av såväl enskilda som staten ävensom kommuner och inrättningar.

Spekulationens storlek komme själfallet att bero av prisförhållandet mellan guld och silver och tillgången på rubler, men, fortsatte senaten i sin skrivelse, »emedan i sakens väsende ligger att ett mynt, som på en ort äger ett högre värde än på en annan, med nödvändigheten af en naturlig strömmar dit der det högst betalas, kan under förhållanden af silfvrets deprecierade värde det ryska silfver-myntets införande i landet till en icke obetydlig mängd med all visshet emotses».²

Osannolikt var det icke heller, att senaten skulle komma att få rätt. I syfte att på förhand förebygga dessa följder (och samtidigt nå målet att avlysa rubeln), föreslog senaten att HKM »af landsfaderlig omsorg för Finlands ekonomiska ställning» skulle upphäva rubelns konvertibilitet om olägenheterna blevo stora. Något verkligt gagn hade ju kejsardömet ej av att rubeln var obligatoriskt gångbar i Finland, men väl skada genom den enskilda spekulationen och vinningslystnaden.

Proposition om silverrubelns gångbarhet. Alltså föreslog senaten, för den händelse rubelns gångbarhet skulle kvarstå, 1) att det belopp av 1- och 2-marksstycken, som den enskilda var skyldig att taga emot, skulle ned-

¹ KS:s skr. nr 25 till GG den 22 jan. 1877, SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 71—73 och KS:s pleniprot. s.d., fol. 70—75.

² KS:s skr. nr 25 till GG den 22 jan. 1877.

sättas (i § 15) från 20 till 10 mark, samt 2) att påbudet om rubelns giltighet som betalningsmedel i Finland skulle utfärdas såsom en särskild författning, som med ständernas förhandsgodkännande kunde upphävas av kejsaren.

Ett propositionsförslag bifogades samtidigt skrivelsen. Förslaget, som återfinnes i tryck i Handlingar tillkomna vid landtdagen 1877—1878 såsom proposition nr 47, behöver inte här återgivas.

Omredigering i statssekretariatet. Några anmärkningar i fråga om det nya propositionsförslaget gjorde Adlerberg inte. Den skrivelse,¹ med vilken han överbringade senatens svar, fanns senast den 12 februari i statssekretariatet och ärendet förelåg då klart för att framläggas i finanskommittén. Därförinnan skulle dock förslagen jämte motiv föreläggas finansministern. Den utförliga inläga,² med vilken Stjernvall-Walleen den 1 februari 1877 överlämnade de bägge propositionerna till von Reutern, avviker endast redaktionellt i ett par punkter från senatens skrivelser av den 18 december 1876 och 22 januari 1877. Ändringarna betingades helt av den nya situationen. Försiktigtvis uteslöts ur den inledande skrivelsen nedsättningen från 20 till 10 mk³ av beloppet fullhaltigt skiljemynt, som skulle mottagas i betalning, jämte dess motivering »för den händelse att ryskt fullhaltigt silfvermynt komme att bibehålla gångbarheten i Finland», en sak varom dåmera inte något tvivel rådde. Senaten baserade sin eftergift i fråga om rubelns ställning på, att hela förslaget annars kunde förfalla genom invändningar från »finansförvaltningens i Kejsardömet sida» och att senaten därmed ville undanröja alla hinder. I kommittén för finska ärenden fann man denna motivering för öppenjärtig och ersatte den med en hänvisning till 1865 års förordning.

Vad som i skrivelsen av den 18 december sades om präglingen av skiljemynt utgick såsom en inkonsekvens eftersom även ryskt skiljemynt framdeles kunde präglas. Likaså uteslötos alla motiv till förändringarna i reglementet för Finlands Bank.

Det var kanske den diplomatiska och politiska klokheten som förestavade, att en sats ur skrivelsen av den 18 december utgick: »Då silf-

¹ Greve Nikolai Adlerberg till baron Emil Karlovitsch (Stjernvall-Walleen) i officiösa skr. nr 243 den 25 jan./6 febr. 1877, SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 70.

² SS:s Expeditionsbok 1877 nr 90 och SSB 34/34 1877. Skrivelsen i SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 80—84. En konceptöversättning till svenska därstädes är felaktigt angiven som »Översättning N:o 739».

³ Beloppet 10 mk (egentligen 2 rubel 50 kopek) ingick i propositionsförslaget liksom i den egentliga motiveringen.

verrubeln i det allra närmaste jemnt motsvarar 4 francs skulle en på dessa grunder verkställd öfvergång till guldmyntfot derjemte hafva den stora fördel ätt Finlands mynt fortfarande anslöte sig till Rysslands, hvilket förhållande med afseende å Finlands ställning till Kejsardömet och det lifliga varuutbytet nämnda länder emellan, är af högsta vigt.»

von Reuters PM till ryska finanskommittén. Beträffande von Reuters inställning till myntfrågan stannar man inte i tvekan eller vid antaganden. Det votum han framlade i finanskommittén vid ärendets föredragning finnes nämligen bevarat i statssekretariatets akter. Betydelsefullt var, att denna PM kom Stjernvall-Walleen tillhanda före behandlingen i finanskommittén. Att så var fallet bevisas av von Reuters brev till honom den 18/30 mars 1877, vari säges: »Jag anser det vara min plikt att meddela E. E. mina reflektioner och åsikter angående införandet av guldmyntfot i Finland . . .»¹ I ett senare brev av den 24 mars (g.st.) skriver åter Stjernvall-Walleen till von Reutern: »Efter det jag hade genomgått E. E:s i brevet av den 18 mars meddelade reflektioner och åsikter angående införandet av guldmyntfot i Finland, anser jag det vara min angenäma plikt att uttala för E. E. min allra innerligaste erkänsla för den välvilliga uppmärksamhet E. E. har ådagalagt i denna viktiga fråga som så kännbart inverkar och så genomgripande berör alla livsviktiga intressen i Finlands ekonomiska ställning.»² Casimir Palmroth bekräftar händelseförloppet på följande sätt i sina anteckningar: »[Sedan Molander konfererat med von Reutern], emottogs en promemoria af Finansmin., ämnad att tjena Finans Komitén till behöflig ledning, deri myntfrågan både från theoretisk o. praktisk sida var på mästerligt och tillika för dess genomförande fullkomligt gynsamt sätt behandlad . . .»³ Att Molander mellan tidpunkterna 20 januari/1 februari och 18/30 mars skulle ha besökt Petersburg och därvid blivit i tillfälle att konferera med von Reutern och mottaga dennes utfästelse, är icke troligt. Hans närvaro i senatens plena och vid lantdagen lämnar inte rum för ett dylikt antagande. Utfästelsen kan mycket väl ha getts i slutet av konferensen i januari, då enighet om rubelns ställning uppnåddes.

Emedan von Reuters promemoria, som fick avgörande betydelse för framgången i finanskommittén, s.g.s. av en tillfällighet nu finnes att tillgå

¹ Mikael von Reutern till Emil Stjernvall-Walleen nr 3524 den 18 mars 1877 (g.st.). SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 85 och Emil Stjernvall-Walleens svar nr 29 den 18/30 mars 1877, ibidem, fol. 86.

² SS:s skr. nr 200 den 24 mars 1877, SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 88—89.

³ Casimir Palmroths Minnesteckningar, fol. 416.

i Riksarkivet och emedan den skarpt har kritiserats av ryska ekonomiska författare av senare datum och t.o.m. felaktigt återgivits, är det skäl att i detta sammanhang närmare referera innehållet.

Uppställningen är den vanliga: 1) en presentation av saken, 2) finansministerns egen åsikt och 3) förslaget till beslut.

I den inledande presentationen uppräknar han först vilka mynt, som genom manifestet av den 8 november 1865 blevo lagligt gällande betalningsmedel i Finland, och fastslår, att genom manifestet av den 12/24 april 1866 ryska skiljemyntet avlystes och endast silverrubeln av 83 1/3 provet med dess fullhaltiga underavdelningar (50 kop. och 25 kop.) återstod som lagligt betalningsmedel jämte mark och pennimynt. I en kort sammanfattning framlägger han sedan det nya propositionsförslagets huvudpunkter, betonande att övergång nu skulle ske till guldmynt som lagligt betalningsmedel med silvermyntet och kopparmyntet i mark och penni som skiljemynt, och berör noggrant inväxlingstvånget i §§ 14—15. Av övergångsbestämmelserna relaterar han § 4 utförligt. Vad rubelns gångbarhet beträffar säger han, att en särskild proposition därom hade utarbetats, och anger kort dess innehåll. Ändringarna i reglementet för Finlands Bank berör han ej, eftersom de betingades av övergången.

Sitt eget resonemang inleder von Reutern med att införandet av guldmyntföt i Finland »äger sitt fulla berättigande» genom att silvret hade förlorat sitt stabila värde, och anför såsom exempel på priset procent-siffran 20 samt betonar ytterligare att »vid sådana fluktuationer kan silvret inte längre tjäna som värdemätare». Då alla lagförslag voro ändamålsenliga och FB redan i augusti 1876 hade förklarat sig äga tillräckliga guldreserver, ansåg von Reutern att finanskommittén endast behövde befatta sig med åtgärdens förhållande till imperiets myntsystem och dess inflytande på rikets räkenskapsväsende i Finland.

Genom förslaget skulle skiljemynt i såväl mark som rubel tagas emot av enskilda blott till ett belopp av 2 rubel 50 kopek. I kronans kassor och FB skulle marken tagas emot i obegränsade belopp vid betalning och därjämte i FB vid inväxling mot guld, medan rubeln däremot vid betalning skulle tagas emot blott till 2 rubel 50 kopek och inte alls växlas in mot guldmynt i FB. Dessa inskränkningar ansåg von Reutern vara »fullkomligt nödvändiga», ty om rubeln vore jämställd med marken vore det »liktydigt med att FB skulle åläggas att inväxla hela den massa av silverrubel, som emitterats i imperiet mot guldmynt».

Var det då alls nödvändigt, att FB löste in skiljemyntet med guld? Så analyserade von Reutern och fann, att Finlands myntväsende på detta sätt skulle erhålla den stabilitet regeringen strävade efter, ty 1) obliga-

torisk inväxling förhindrade varje överflöd av skiljemynt i cirkulationen och 2) genom inväxlingsmöjligheten säkrades Finlands befolkning emot förluster, främst daglönare, bönder o.a., som erhöilo sina inkomster i småsummor. Löntagarna bleve vid betalningar över 10 mark i annat fall försatta i trångmål. Genom den föreslagna lösningen skulle gäldenären däremot lätt erhålla guld för större likvider och borgenären åter behövde ej frukta att taga emot större summor i skiljemynt, som ju löstes in av Finlands Bank. Att för mycket silvermynt skulle komma ut, förhindrades genom att endast kronan slog dylika.

På grund härav, sammanfattade von Reutern, och med beaktande av att propositionen om silverrubelns cirkulation hade till följd att endast en del av de i Finland cirkulerande rublerna återkomme till Ryssland, vilket inte förorsakade Ryssland svårigheter, emedan antalet sådana i Finland icke var stort, var det möjligt att bifalla stadgandena om silverrubelns cirkulation.

I samklang härmed fann han att i propositionen om den metalliska rubelns cirkulation bestämmelsen som tillförsäkrade kejsaren rätt att helt och hållet upphäva rubelns gångbarhet, ifall svårigheter uppstode, vara onödig. Någon större cirkulation komme ändå aldrig till stånd med en likvidsumma av storleken 2 rubel 50 kopek.

I fråga om övergångsbestämmelserna i § 4 i förordningen förordade von Reutern förslaget, att rubeln även under övergången skulle vara obligatorisk vid betalningar till högst 2 rubel 50 kopek (marken till 100 mk), emedan spekulation därigenom förhindrades. Men att förbindelser, som före reformen uppgjorts i rubler skulle inlösas endast i mark, fann han »helt fränsett det oangenäma intryck en dylik förordning komme att förorsaka» i och för sig obekvämt. Ur finländsk synpunkt motiverades förslaget åter med att man undgick protester från gäldenärernas sida för eventuella förluster. Men lika gärna, påpekade von Reutern, kunde rubelgäldenären klaga, ty kursen kunde genom övergången utvecklas till rubelns nackdel, vilket faktiskt inträffade, såsom diagram 4 i kap. II klart visar. Dock medgav han, att kreditorerna komme att ha vissa svårigheter ifall rubeln skulle bibehållas, men emedan rubeln förbleve endast skiljemynt kunde dessa olägenheter ej bli alltför stora. Någon spekulation kunde i ingen händelse bli följdén därav, ty import av silverrubel komme att ske blott för dessa obetydliga likvider. På grund härav ansåg sig finansministern kunna förorda, att förbindelser uppgjorda i rubel före offentliggörandet av lagen om införande av guldmynntfot kunde t.o.m. den 1 juli 1878 fullgöras inte endast i mark enligt 4 mark för rubeln utan därjämte även i metalliska rubler.

I fråga om kronans räkenskaper i Finland ansåg han, att sådana omständigheter inte förelågo, vilka kunde hindra reformens genomförande. De budgetmässiga utgifterna för militären och ämbetsmännen kunde utan olägenhet omräknas efter 4 mark för rubeln liksom tidigare, medan de operativa utgifterna erlades enligt rubelns dagskurs. Enligt 1865 års beslut hade ju regeringen i Finland vågat fastslå betalning efter fast kurs.

Dessa von Reuterns konklusioner godkändes senare som finanskomiténs beslut.

Det diplomatiska spelet. Stjernvall-Walleen ansåg sig på grund av »det genuint finansiella innehållet med avseende på det omdiskuterade ämnet»¹ böra överlämna förhandlingarna i finanskommittén åt Molander, som han kallade till Petersburg.

Att ämnet tidigare hade diskuterats med ryska politiker är således klart. Palmroth har i ett brev till Molander givit vissa antydningar om dessa överläggningar. Emedan detta brev inte vidare kan påträffas i original,² torde det vara motiverat att här återge det in extenso:

»St. Petersburg d. 1 mars 1877. Heders Bror. I går hade jag på kansliet besök af Geh. Råd. Ziensen [kanslidirektor hos Reutern, H.B.], som sade sig vara på väg till Finans Ministern för att föredra för honom vår myntfråga, men derförinnan anhöll om uppgift, huru den nåd. resolutionen skulle förstås beträffande frågans behandling i Finans Komitén innan den förelades HKM till slutligt afgörande. Efter att ha ordat om den formela sidan af saken dervid Ziensen yttrade den mening att det vore nog om Finans Komitén nu yttrade sig utan att vidare ta någon befattning med frågan, då den från ständerna återkommer derest icke dervidlag i det ryska myntväsendet ingripande förändring af dem föreslogs, blef vi i tillfälle att erfara att några svårigheter från Finans Komiténs sida icke var att befara för frågans öfverlemnande till stånden i det skick den numera af Senaten föreslagits. Enligt all sannolikhet kommer komitén att bedöma frågan uteslutande med afseende å den ryska finansens och silfverrubeln [H.B.], öfverlemnande allt sådant vid reformens genomförande och den dermed sammanhängande legislativa delen åt Senaten. Endast en invändning eller anmärkning gjorde Ziensen, hvilken han trodde att äfven Finans-Ministern komme att framhålla. Den gällde § 4 i Förordningen rörande öfvergången till guldmyntfot. Den säger: 'vid liqvid af förbindelser å metallisk r u b e l eller mark i silfver — beräknas hvarje rubel till 4 mark och skall den i § 3 föreskrifna inskränkning i enskildes skyldighet o.s.v. icke hänföra sig till förbindelser af nämnda beskaffenhet utan dessa fortfarande vara betalbara i finskt å mark prägladt silfvermynt till obegränsadt belopp'. Måne icke i sjelfva verket denna § tarfva någon omredigering till följf af det förhållande hvori silfverrubeln fortfarande kommer

¹ Emil Stjernvall-Walleen till Mikael von Reutern nr 29 den 18 mars 1877, SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 86 på ryska.

² Brevet i avskrift i mag. Holger Grönfeldts efterlämnade materialsamling till en undersökning om guldmyntfotens införande i Finland åren 1877—1878.

att förblifva uti landet? Låt mig nu höra din tanke beträffande denna omständighet. Enligt hvad Ziemsen förmodade skulle några finska delegerade till Finans-Komitén icke komma att hitkallas, enär frågan sannolikt komme att der bedömas uteslutande från rysk sida. Skulle nu deremot Komiténs utlåtande innehålla någonting väsendtligt i sak samt möjligen ge anledning till omredigering af förslagen, så torde väl bli nödvändigt att Du kommer hit för att meddela de ins. som hervid kan erfordras. Om allt detta skall jag dock låta Dig veta i god tid. Hur snart Finans-Komitén kan sammanträda är ovisst. Det skall vara ingen lätt sak att få den sammankallad. Af hela samtalet med Ziemsen trodde jag mig finna att några svårare förvecklingar ej vore att befara. För öfrigt skall det väl snart visa sig hurudan utgången blir.

I dessa dagar bråkar vi med värneplikten. Efter ett par veckor hoppas jag den skall vara lanserad. Må väl o. glöm ej din trotjenare C. Palmroth.»

Härpå avlät Molander en promemorial¹ av följande lydelse:

Promemoria.

I anledning af § 4 i förslaget till öfvergångslag vid införandet af guldmyntfot har G.R.Z. måhända önskat förklaring beträffande följande omständigheter.

1) Om en skuldförbindelse är utfärdad å rubel t.ex. 100 rubel är frågan, skall gäldenären oaktadt den nya myntlagen träd i gällande kraft t.ex. den 1 Juli 1877, vara berättigad att under öfvergångstiden (1 Juli 1877 till 1 Juli 1878) liqvideras hela skuldsedelns belopp i ryskt fullhaltigt silfvermynt?

Sådant kan ej medgifvas.

Enligt § 4 skola vid liqvider af förbindelser å metallisk rubel som före den nya myntlagen tillkommit, hvarje rubel beräknas till 4 mk. Till denna kategori af förbindelser höra skuldsedlar i rubel utfärdade före den 1/13 November 1865, intill hvilken tid vid liqvid ej gjordes skillnad emellan metalliskt och annat mynt, men efter nyssnämnda tid endast förbindelser uttryckligen lydande å metalliskt mynt, såsom enda lagliga betalningsmedel. (N. För. 8 nov. 1865). Är förbindelsen efter den 13 Nov. 1865 utfärdad endast å rubel så kan skulden liqvideras med ryska riksbankens sedlar — o. då vill väl ej någon erbjuda fullhaltigt ryskt silfvermynt. Båge dessa slag af förbindelser å rubel skola efter myntlagens utfärdande gäldas efter 4 mk på rubeln och få icke till hela beloppet liqvideras med fullhaltigt ryskt silfvermynt, emedan detta mynt sjunkit till skiljemynt, utan med endast 2 rub. 50 kop. I annan händelse öppnas spelrum för spekulation. En gäldenär som åt enskild person utfärdat en skuldsedel af t.ex. 100 metal. rub. motsvarande vid utlåningsdagen 400 mark, skulle skynda att inbetala hela summan i ryskt silfvermynt, men då detta mynt blifvit skiljemynt får borgenären icke för det samma guld från Banken.

2) Då enligt § 3 under öfvergångstiden skiljemynt å 1 o. 2 mark skola i liqvid emottagas utan inskränkning af kronans [kassor] och Finlands Bank, men af enskild åter till 100 mk, kunde frågas: skall ryskt fullhaltigt silfvermynt under samma tid ej emottagas efter samma grund, samt af enskild ända till 25 rub. af kronan och Banken till obegränsadt belopp.

Detta kan ej beviljas.

Man har gjort det nyssanfördade medgifvandet åt det finska myntet af det skäl att

¹ Avskrift i Holger Grönfeldts samling. Originalen påträffas ej i H. Molanders brevsamling.

1 o. 2 mark stycken äro af Finska kronan utfärdade och skola af densamma äfven framdeles såsom guld emottagas, men då detta icke är fallet med ryska silfvermyntet måtte detsammes obligatoriska gångbarhet ifall spekulation skall undvikas, genast inskränkas till 2 rb. 50 kp.

Någon ändring o. redaktion synes ej behöflig. Så mycket mera som det är en öfvergångslag gällande endast 1 år, under hvilken tid vi nog skola reda oss.»

För att ytterligare betona, att rubeln inte kunde erkännas, framhöll Stjernvall-Walleen för Ziemsens, att arrangemanget skulle gå ut över enskilda, emedan i Finland existerade en icke obetydlig mängd kreditförbindelser från tiden före år 1865 säkrade genom immobila panter. Räntor och amorteringar på dessa erlades redan då i mark, eftersom rubler ej voro i omlopp. Om nu en dylik bestämmelse hade kommit till stånd, skulle det ha blivit förmånligt att betala i rubel, som ju efter guldmyntets införande inte mera var värd 4 mark, i all synnerhet om hela summan skulle ha kunnat erläggas på detta sätt. Debitorerna skulle alltså ha dragit en stor fördel på bekostnad av kreditorerna, som svårligen hade blivit av med sina rubler i partier om 2 rubel 50 kopek.

Behandling i ryska finanskommittén. Om finanskommitténs sammansättning säger Casimir Palmroth,¹ att man om denna institution i allmänhet hade ganska liten kännedom. »Hvarken ryska lagen eller någon specialförfattning nämna ett ord om tillvaron af en dylik komité. Man vet endast att de viktigaste finansfrågor der behandlas ofta med förbigående af Rikskonseljen t.ex. nyligen då det dekreterades att tullumgälderna skulle erläggas i guld.» Bekant var vidare att storfurst Konstantin presiderade som ordförande och att ledamöterna bestodo av fackmän. Då dessa själfallet företrädde de ryska affärsintressena, hade man inte att hoppas på att deras sympatier för de finländska ärendena skulle vara synnerligen stora, såsom Palmroth även påpekar.

Fullt så obekant kan institutionen ändå inte ha varit. Myntfrågan hade år 1862 även skärskådats av finanskommittén i närvaro av senatens representant Fabian Langenskiöld och Emil Stjernvall-Walleen. Likaså satt finansminister Mikael von Reutern redan då i kommittén.² Jämte storfurst Konstantin och von Reutern intogo år 1877 följande personer säte och stämma: von Reuterns adjoint Schamschin, Aleksandr Abaza, ordförande i rikskonseljens ekonomiedepartement, Andrej Zablotskij-Desjatovskij, ledamot i rikskonseljen och skriftställare i finansiella spörsmål, Samuil von Greigh, rikskontrollör, Pjotr Valujev, minister för riks-

¹ Casimir Palmroths Minnesteckningar, fol. 415.

² *Pipping*, Myntreformen år 1865, s. 75.

domänerna, och baronen Ludwig Stieglitz, »simpler bankir och miljoner». ¹ Dessutom bevistade chefen för riksbanken, E. Lamanski, kommitténs sammanträde, sedan han på begäran av von Reutern erhållit ordförandens tillåtelse därtill. I det längsta såg det ut som om inga representanter från Finland denna gång skulle inkallas, vilket Ziemen förutspått. Samtidigt som von Reutern den 18/30 mars överlämnade sin promemoria, inbjöds dock Stjernvall-Walleen att övervara sammanträdet eller att överlåta uppdraget åt en eller tvenne personer från sitt ämbetsverk. I sitt svar av samma dag meddelade Stjernvall-Walleen, att han telegrafiskt uppmanat Molander att infinna sig till överläggningarna i Petersburg i början av »nästa vecka», alltså strax efter påsk, ² om han erhöll finansministerns bifall. Den 26 mars/7 april följde så von Reuterns meddelande om, att kommittén skulle sammanträda den 28 mars/9 april i Marmorpalatset kl. 3 (Palmroth anger tiden till kl. 1), och samtidigt inbjödos Palmroth och Molander att bevista överläggningarna. ³

Stjernvall-Walleens ståndpunkt. Stjernvall-Walleen hade sänt sin adjoint Casimir Palmroth och Molander i sitt ställe för att förklara den rent finansiella sidan. Han säger sig ha givit uppdraget åt Palmroth, ⁴ emedan han själv lätt kunde förivra sig, om absurditeter skulle framkastas från ryskt håll. Palmroth talade ryska väl. ⁵ Av det föregående har även framgått, att ärendet i statssekretariatet hade omhänderhafts av Palmroth, som därför kan antas ha legat inne med fakta. Dock är Stjernvall-Walleens intresse ej att förringa.

Med Palmroth och Molander hade Stjernvall-Walleen kommit överens om en förhandlingslinje, nämligen den att hålla fast vid att frågan icke var av politisk utan enbart av ekonomisk-administrativ karaktär. En politisk fråga är alltid mycket elastisk och öppen för ändlösa invändningar mera fantastiska än reella, anförde han i brevet den 9 april 1877 till Casimir von Kothén.

¹ Casimir Palmroths Minnesteckningar, fol. 417.

² Emil Stjernvall-Walleen till Mikael von Reutern nr B 29 den 18 mars 1877 (g.st.), SS:s akter 1877:1, guldmyntfot, fol. 86. Ryska påsken inföll år 1877 den 24 mars—2 april (g.st.).

³ Mikael von Reutern till Emil Stjernvall-Walleen den 26 mars 1877 (g.st.), SS:s akter 1877:1, guldmyntfot, fol. 87.

⁴ Emil Stjernvall-Walleen till Casimir von Kothén den 9 april 1877 från St. Petersburg, von Kothenska samlingen.

⁵ Även Molander var säker i ryska och hade tidigare varit chef för GG-kansliet. Hugo E. Pipping i Kansallinen Elämäkerrasto, IV, s. 115.

Säker på att möta motstånd var han, men misströstade icke, ty han visste att von Reutern skulle framlägga saken till Finlands förmån. En invändning, som vem som helst kunde göra, var denna: varför anhöll Finland om eget mynt år 1862? Stjernvall-Walleen argumenterade, att det skedde för att vår metalliska kassa inte skulle förintas, och eftersom den då aktuella åtgärden hade förordats av samma finanskommitté och finansminister som år 1877, vore det absurt, om icke Finland kunde befullmäktigas att i betalningar till utlandet använda sitt guld i stället för det deprecierade silvret, i all synnerhet som denna åtgärd ej komme att skada kejsarömet.

Med S. von Greigh och A. Abaza hade Stjernvall-Walleen haft en enskild överläggning på förhand och fått klart för sig deras ståndpunkt. De skulle, förmodade han, invända att ingen stormakt gått med på att en provins hade ett eget mynt vid sidan av det i moderlandet cirkulerande. Däremot kunde genmålans att det var rätt, om detta mynt hade sitt nominella värde, men emedan så inte var fallet, skulle vår metalliska kassa ha uttömts. Betala ni först edra förbindelser vid inväxling med metall och vi skola med nöje acceptera pappersrubeln och guldimperialen. Varpå han i brevet till Casimir von Kothen fortsätter: »Jag tänker att detta språk är logiskt och övertygande! — — — Jag hoppas oppositionen blir slagen, då Ordföraren [H.B.] läser vårt bemötande».¹

Finanskommitténs förord. Om överläggningens förlopp har Palmroth till eftervärlden lämnat en livfull redogörelse i sina Minnesteckningar. Trots att storfurst Konstantin var ordförande, leddes förhandlingarna

¹ Emil Stjernvall-Walleen till Casimir von Kothen den 9 april 1877, von Kothenska samlingen: » — — — Voilà ce que Palmroth et Molander sont chargés de dire de ma part! Je ne suis pas désolé de ne pas me trouver vis-à-vis de l'opposition dans le Comité, car je crains de pouvoir me laisser aller à des paroles dures si on objecterait [!] des absurdités. Et déjà je pressens que Greig et Abaza répéteront ce qu'ils m'ont objectés [!] en particulier : c. à. d. qu' aucun grand pays n'a encore accordé à une province d'avoir une monnaie à part de celle qui circule dans la mère-patrie. C'est juste si cette monnaie avait la valeur qu'elle affiche, mais tant que cela n'est pas le cas, notre caisse métallique s'épuiserait facilement. Payez d'abord vos obligations en échange contre le métal et nous accepterons avec plaisir le rouble en papier et l'impériale en or. Je pense que ce langage est logique et convainquant! et Palmroth qui parle très bien le russe, saura transmettre clairement notre objection. J'ai Reutern pour moi et il a vu ce que nous perdons en payant les annuités et les dettes à l'étranger en argent sonnante, sans compter ce que le commerce souffre de la position. J'espère que les membres opposés seront battus quand le Maître lira notre justification. — — —» Ifall »le Maître» i detta fall bör översättas med »härskare», »ordförande» förefaller det tydligt att Stjernvall-Walleen på förhand var övertygad om ordföranden Konstantins bifall.

främst av von Reutern på ett klart och elegant sätt, och sedan frågan hade refererats av kanslidirektorn Ziemsen, »med hvilken myntfrågan dessförinnan blifvit muntligen afhandlad», hade de finländska delegerade ett stadigt övertag från första början. Ziemsen karakteriseras av Palmroth som »en inflytelserik och kunnig personlighet». Liksom von Reutern var han välvilligt stämd mot Finland.

I sitt votum framhöll von Reutern nödvändigheten av det väckta förslaget och förordade bifall med endast mindre modifikationer, »så mycket mer, som någon finansiell olägenhet för Ryssland derigenom ej kunde uppstå». Frasen kännes igen från senatens skrivelse.

Sedan följde diskussion om specialfrågor, vilka klarlades av de delegerade. Farligast blev rikskontrollören von Greighs anförande, som »under en hop slingerbultar» lutade åt avslag, emedan han ville föra ut diskussionen på det politiska planet. Han påpekade, såsom Stjernvall-Walleen förutsett, att åtgärden skulle slita de sista banden mellan finska och ryska myntväsendet, »hvilken politik så mycket mindre kunde förordas som intet lydland i världen ägde förmånen af ett från hufvudstaten skildt myntsystem». Borodkin gör gällande,¹ att von Greigh bl.a. skulle ha yttrat, att om Finland vill ha guldmynt, så må det använda halvimperialen i stället för silverrubeln. Det omöjliga häri insåg även Lamanski, som påpekade, att ryska halvimperialen var ett obekvämt mynt och icke brukligt i internationella relationer. von Greigh bemöttes med många gensagor, både av Palmroth och Molander och till sist även av von Reutern, som yttrade, att ett sådant lydland i själva verket fanns och att det var »just Finland, som redan i 13 år ägde sitt egna mynt och nu endast såg sig nödsakadt att ta steget fullt ut, sådant det bordt tagas redan år 1865». Inför von Reuterns yttrande kapitulerade även von Greigh, varefter diskussionen avstannade. Storfurst Konstantin tog då till orda och fann, att saken kunde förordas och »då han frågande vändt sig till ledamöterna och dessa tigande, men bugande röjt sitt samtycke»,² var behandlingen slutförd.

Av den redogörelse Palmroth på detta sätt ger, får man intrycket, att det hela mer eller mindre var en formsak. Även Molander hade, medan han och Palmroth väntade på företräde, i någon mån undrat, om det ej kunde vara så. Palmroth säger även att de voro »lätta om hjertat och glada till sinnes öfver de goda utsigterna om sakens framgång, hvartill de om ock i ringa mån haft lyckan bidra ga [H.B.]».³

¹ *Borodkin*, a.a., s. 398.

² Casimir Palmroths Minnesteckningar, fol. 418.

³ *Ibidem*.

Ordalydelsen är dikterad av anspråkslöshet, men någon svår överläggning var det ej.

Både Borodkin och Jakimowits komma till slutsatsen, att beslutet ur finländsk synpunkt genomfördes lätt och enkelt, och vältra skulden på von Reutern. Borodkin vill t.o.m. göra gällande,¹ att von Reutern inte bemödade sig om att koordinera rikets intressen med »randstaternas» och att han som liberal och livländare gynnade »randstaternas», Polens, Baltikums och Finlands intressen framom rikets. Jakimowits påpekar,² att denna politik följdes samtidigt som Ryssland led stora kursförluster på sina kreditbiljetter. I sin promemoria, som enligt Jakimowits tillställdes några kommittéledamöter privat före mötet, berörde von Reutern endast Finlands finansiella läge, men inte alls det som Jakimowits ansåg vara huvudfrågan, nämligen om man kunde tillåta Finland att slita den sista sammanhållande länken. von Reutern ansåg frågan vara på förhand avgjord, tillfogar han ytterligare.

Finansminister von Reuterns diplomati var smidig och avgjort till förmån för Finland. I viss mån överrumplades kommitténs ledamöter. Ett sådant rykte spreds även på 1880-talet av Moskovskija Vedomosti³ och 1890 av Russkij Vestnik.⁴ Den senare visste berätta om ett rykte ur finländska källor (!), att de ryska ämbetsverken systematiskt blivit åsidosatta, fastän många medlemmar i kommittén haft färdiga promemorior om saken med anmärkningar och kritik på fickan. Denna uppfattning lär väl icke kunna verifieras, men däremot torde det föregående bevisa oriktigheten i de rykten, som påstodo, att det var von Reutern, som uppmanat finländarna att införa guldmyntfot.

Kejsarens godkännande. Kejsarens bifall kom den 5/17 april 1877 i form av en påskrift på finanskommitténs protokoll och meddelades statssekretariatet samma dag genom en skrivelse från finansministeriet.⁵ De bägge propositionerna kunde enligt denna upptagas till vidare behandling med de ovan anförda av von Reutern gjorda uteslutningarna. Ville ständerna beträffande dessa ändringar framlägga nya förslag, skulle dessa först be-

¹ *Borodkin*, a.a., s. 398.

² *Jakimowits*, a.a., s. 232.

³ Moskovskija Vedomosti nr 72 den 13 mars 1888, »Något angående Finlands finanser», anförd av *Ordin*, a.a., s. 188.

⁴ Russkij Vestnik, maj 1890, »Om det finska myntet», en artikel anförd av *Ordin*, a.a., s. 200.

⁵ Föredragningsnot nr 114 i statssekretariatets arkiv är finansministeriets brev den 5 april 1877 (g.st.) nr 4212. Själva protokollet finnes ej i dessa akter. Skrivelsen anlände den 5/17 april 1877 till MS.

handlas av finanskommittén. Komme förändringar i propositionerna för övrigt på tal, skulle de ävenledes underställas finansministern.

Den 6/18 april meddelades¹ GG om godkännandet, den 7/19 april föredrogs frågan för kommittén för finska ärenden, den 9/21 april meddelade GG senaten om saken² och den 23 april 1877 föredrogs godkännandet för senaten.³

Lantdagen antager propositionen oförändrad. Det kan först som sist sägas, att myntfrågan inte blev föremål för några stora debatter i lantdagen, oaktag den jämte värnpliktsfrågan kan anses som ständernas viktigaste uppgift. Orsaken till att så blev fallet, ligger dels i tidens knapphet, dels i sakens ömtåliga natur. Den vändning frågan hade tagit i Petersburg skärpte även farhågorna för, att reformen inte skulle hinna fullföljas under den pågående lantdagen, i vilket fall det var osäkert, om den alls komme till stånd. Det ligger därför ett visst mått av sanning i J. V. Snellmans ord, att reformen kom att antagas av ständerna »med pistol för bröstet», men frågan kvarstår, om en lång och tidsödande debatt hade kunnat bidra med något nytt i frågan. Det kan vidare ifrågasättas, om på alla håll tillräcklig insikt fanns för att kunna tränga in i ämnet. Å andra sidan hade läget på silvermarknaden helt förändrat sig, sedan kommittén framlade sitt betänkande, men förändringen gick i sådan riktning att den underbyggde den föreslagna lösningen.

Genom en för ändamålet utsedd deputation under senator W. Zilliacus' ledning förelades de bägge propositionerna ständernas ledamöter den 24 april 1877. På förslag av Montgomery i R. o. A. beslöt detta stånd redan samma dag att tillsätta ett särskilt utskott för att bereda frågan, »då denna nådiga proposition är af synnerlig betydenhet och då derjemte är av vigt att densamma egnas en grundlig pröfning».⁴ Vid talmanskonferensen den 27 april enades stånden om att tillsätta ett gemensamt utskott⁵ bestående av 16 medlemmar, av vilka åtminstone tre voro i saken initierade.

¹ SS:s skr. nr 227 till GG den 6/18 april 1877, SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot, fol. 92.

² GG till KS den 9/21 april 1877, BD 200/17 1877.

³ KS:s pleniprot. den 23 april 1877, fol. 311—312.

⁴ R. o. A. prot. 1877—1878, II, s. 572.

⁵ R. o. A.: prof. R. A. Montgomery, kommerserådet W. Hackman, godsägare L. M. R. Björkenheim, häradsh. H. A. Wrede; prästeståndet: prof. O. Donner, prof. E. G. Ehrström, prosten F. W. G. Hjelt och rektor Alfred Kihlman; borgarståndet: vicekonsul A. Björkstén, statsrådet L. L. Lindelöf, kommerserådet G. A. Lind-

Vid remissdebatten¹ gavs i R. o. A. samt borgarståndet några direktiv för arbetet inom detta utskott:

1) Kritiken, representerad främst av J. V. Snellman och A. J. Kurtén samt N. K. Nordenskiöld, fäste uppmärksamheten vid konverteringskursen, varom den livligaste diskussionen utspann sig. Snellman för sin del var beredd att ge reservanterna Montgomery och Nordenskiöld rätt, men godtog ej Montgomerys medelkursberäkning utan fordrade en mycket kortare period än den föreslagna på 10 år. Huvudfelet med propositionen, påstod Snellman, var att man alltför slaviskt hade följt kommittébetänkandet.

2) Två fakta borde nog åtskiljas, sade Snellman: a) övergången till guld som värdemätare och b) antagandet av en ny myntenhets. Den första åtgärden fordrade enligt hans mening endast att sedlar lydande på silver utbyttes mot sådana lydande på guld och att banken gav sin garanti för inlösen. Några guldmünt voro inte erforderliga under övergångstiden.²

3) I borgarståndet framhöll A. J. Kurtén, understödd av F. K. Nybom, den misshushållning, som bleve följden av att den metalliska kassareserven enligt propositionen skulle höjas från 10 till 20 miljoner mark.³

4) L. Mechelin, H. Molander och R. Montgomery jämte andra talare bemötte Snellmans kritik och varnade för en fruktlös tvist om att nå en fullt rättvis konverteringskurs. En sådan kunde i verkligheten inte uppnås. Såsom Mechelin påpekade, framgick omöjligheten även av Snellmans yttrande, vilket inte var »något verkligt bidrag till problemets lösning. — — — Mera önskligt hade varit om ett nytt förslag kommit i dagen till ledning för utskottet».⁴

blom, justitierådman Edvard Bergh; bondeståndet: kommunalrådet A. Meurman, vicehäradsh. G. V. Liukkonen, vicesalman mag. E. Duncker, häradssdomare J. E. Keto.

R. o. A. prot. 1877—1878, II, prot. den 27 april, s. 603; Presteståndets prot. 1877—1878, II, s.d., s. 627; Borgarståndets prot. 1877—1878, II, s. 625 och Bondeståndets prot. s.d. Förhandlingarna i lantdagen återgivas utförligt av huvudstadstidningarna FAT (som »Bihang till Finlands Allmänna Tidning»), HD och Mbl.

¹ R. o. A. prot. 1877—1878, II, s. 577—589 och Borgarståndets prot. 1877—1878, II, s. 584—588. Prästeståndet och bondeståndet remitterade ärendet utan diskussion.

² Snellmans yttrande, s. 577—579.

³ Kurténs yttrande, s. 585—588 och Nyboms yttrande, s. 589.

⁴ Mechelins yttrande, s. 581—582, Molanders, s. 579—580 och Montgomerys, s. 585—586. Därjämte bemöttes Snellman av professor J. A. J. Pippingsköld, Robert Björkenheim och Wilhelm Hackman, medan Gustaf Johan Silfversvan understödde honom.

5) De flesta yttranden betonade vikten av, att utskottet höll målet, guldmyntfoten, för ögonen. Genom propositionen, som med Molanders ord var »ett bevis för HKM:s omvårdnad om landets penningväsende», hade ständerna fått tillfälle att ge en varaktig stadga åt vårt mynt. Blev reformen inte av, kunde man motse ännu större men för landets handel och industri än tidigare, statsverkets inkomster skulle minskas och utgifterna ökas, och depressionen, som enligt Molander redan hade stegrat varupriserna och försämrat löntagarnas ställning, skulle fortsätta. »Hufvudsaken är, att landet får ett eget sjelfständigt mynt, att det får ett mynt, grundadt på en myntfot, som är antagen af de länder, med hvilka Finland drifver den lifligaste handel och att, för öfrigt, i det nya myntsystemet ingå sådana detaljer och närmare föreskrifter, som i dylika fall blifvit antagna i de öfriga civiliserade länderna.»¹

6) Till eftergifter från olika håll manade Montgomery och Hackman. T.o.m. gäldenärerna hade en uppenbar fördel av reformen, sade Montgomery, som i sin reservation främst tagit sig an deras sak, och statsmakten kunde åvälva dem en uppoffring. Hackman medgav, att han i kommittén hade talat för egna och exportens intressen, men ändå accepterat kommitténs »öfvervägande skäl».

7) Läget på silvermarknaden hade förbättrats sedan juli 1876 och silvret hade ett värde, som närmade sig det normala, vilket Montgomery ansåg, att utskottet inte kunde lämna obeaktat.

8) I samhörighetens intresse var Montgomery själv benägen att frångå sin reservation, sedan regeringen framlagt sitt förslag och fått kejsarens godkännande, varigenom utgångsläget var ett annat än då komittén arbetade. Däremot fasthöll Nordenskiöld vid sin åsikt, att full rättvisa kunde uppnås, vilket t.ex. den nordiska reformen hade visat.² Den 23 maj 1877 förelåg utskottsbetänkandet klart i lantdagen.³ Hur livlig diskussionen än kan ha varit inom utskottet,⁴ hade man dock utan ändring antagit bägge propositionerna. Betänkandet ger likväl besked om, att enighet inte nåddes om konverteringskursen. Den allmänna åsikten var, att en devalvering i en eller annan form vore att föredraga, men någon ny och mera rättvis kurs förmådde utskottet inte anvisa. Utskottet yttrade, att det trots meningsskiljaktigheterna hade för-

¹ Molanders yttrande, s. 579—580.

² Nordenskiölds yttrande, s. 582.

³ Jfr resp. stånds prot. för denna dag.

⁴ Utskottets protokoll återfinnas ej i riksdagens arkiv.

ordat oförändrat antagande¹ av propositionen, emedan reformen hade »för vårt lands ekonomiska intressen en så genomgripande betydelse, att hvarje tillgörande från ständernas sida, hvarigenom reformplanen kunde komma att förfalla, borde sorgfälligt undvikas.»² Därtill kom att lagstiftningen beträffande penningväsendet, trots att den till sin natur var en inre angelägenhet, även berörde kejsardömet.

Genom utskottets beslut var frågan i verkligheten avgjord inom lantdagen, ty en återremiss hade sannolikt betytt, att reformen inte blivit av, åtminstone inte enligt planen.

I informationssyfte hade under den tid, som utskottsberedningen pågick, det tryckta kommittébetänkandet distribuerats bland lantdagsmedlemmarna. Debatten³ om utskottsbetänkandet den 24 maj 1877 blev även rätt livlig, men berörde så gott som enbart konverteringskursen. Då något väsentligt nytt utöver vad i kommittébetänkandet, propositionen och utskottsbetänkandet hade framhållits inte kom till och uttalandena dels stannade i en nedrivande protest, dels utmynnade i ett antagande av propositionen, hänvisas till dessa anföranden i samband med diskussionen om markens köpkraft och om konverteringskursen.

Ständernas underdåniga svar⁴ till kejsaren med anmälan, att propositionerna oförändrade hade antagits, undertecknades den 28 maj 1877. Därmed kunde reformen anses vara förd i hamn, om ej något oförutsett inträffade i Ryssland.

¹ För att inte riskera dröjsmål underlät man t.o.m. att korrigera ett par uppenbara misstag i lagförslaget. Jfr s. 219—220 och 221.

² Myntutskottets Betänkande n:o 1, angående införande av guldmyntfot i Finland, Handlingar 1877—1878, IV, Prop. nr 46, samt Betänkande n:o 2, angående den metalliska rubelns gångbarhet i Finland, ibidem, Prop. nr 47.

³ R. o. A. prot. 1877—1878, II, s. 877—902; Presteståndets prot. 1877—1878, II, s. 917—926; Borgarståndets prot. 1877—1878, II, s. 799—821. I bondeståndet antogs utskottsbetänkandet utan diskussion.

⁴ Handlingar 1877—1878, IV, Prop. nr 46 och 47. Ständernas svar på Prop. 47 är där feldaterat till den 17 maj 1877. Jfr GG-kansliets akter 1876 nr 230—231, kart. 6 nr 42 II e.

K a p. V I I.

REFORMENS PRAKTISKA GENOMFÖRANDE OCH DÄRAV FÖRORSAKADE BANK- POLITISKA ÅTGÄRDER.

Regeringsåtgärder. Emedan myntreformen genom ständernas enhälliga beslut av den 28 maj 1877 att antaga kejsarens proposition kunde anses vara ett faktum, gällde det för regeringen att slag i slag verkställa reformen. De åtgärder som vidtogos voro:

1. Silverspärningen genomfördes den 6 juni 1877. Genom kejsarens godkännande hade senaten redan den 1/13 september 1876 bemyndigats att, då så blev nödigt, skrida till för övergången erforderliga preliminära åtgärder, till vilka hörde inställandet av silverutmyntningen. Genom senatsbeslutet av den 27 i samma månad inställdes likväl åtgärden med hänsyn till dess grundlagsstridiga natur. Sedan lantdagens alla stånd godkänt propositionen, kunde reformen dock anses vara säkrad, varför senaten med stöd av den givna fullmakten i förberedande syfte upphävde den i art. III i reglementet för myntverket av den 1 mars 1865 åt enskilda medgivna utmyntningsrätten. (Importförbud för silver infördes däremot icke.) Genom detta beslut frigjordes kurserna från beroendet av silvervärdet och de kunde om så fordrades stegras högre än den övre silverpunkten, men även i nämnda förberedande syfte nedbringas mot pari enligt värdeförhållandet 1:15.50. Praktiskt genomfördes beslutet så, att myntverket genom bergsstyrelsen bemyndigades att tillsvidare ej taga emot silver för prägling. Beslutet inflöt i författningssamlingen.¹

2. In- och utväxlingen av ryskt mynt anförtroddes

¹ KS:s pleniprot. den 6 juni 1877, fol. 424—425. Jfr Kejsarliga Senatens för Finland bref, angående upphörande tillsvidare af enskildas rätt att till prägling inlemna silver till myntverket, den 6 juni 1877, Storfurstendömet Finlands Författnings-Samling, nr 18 s. 9.

åt Finlands statskontor den 7 juni 1877. Redan innan reformen kom på tal, hade nämligen svårigheter yppat sig vid anskaffningen av ryska sedlar och klingande mynt mot finska mark. Då genom reformen det ryska myntets omlopp så radikalt inskränktes, kunde man räkna med ännu mindre tillgång bland allmänheten på dessa betalningsmedel, som i större mängd flöto in endast vid betalningar till kronans kassor och FB. För att bereda »trafikanterna» lättnad föreslog V. von Haartman därför, att statskontoret temporärt skulle växla in och ut belopp om högst 1000 rubel per dag av/åt en person. Senaten fattade även beslut härom, och kursen fastställdes till den av FB för dagen noterade, »eller sådant annat pris, som statskontoret med afseende å rådande penningeförhållanden och statsverkets fördel pröfvade skäligt bestämma».¹ Kurserna skulle av statskontoret meddelas allmänheten genom tidningspressen, så snart utväxlingen kunde upptagas. Till en början överfördes av statens rubelförråd i FB:s kontor i Petersburg 30 000 rubel till statskontorets växelfond, som i god tid skulle förstärkas ifall av behov.

3. Myntlagen proklamerades. Den 11/23 juli 1877 hade kejsaren fastställt de av ständerna antagna texterna² på svenska, finska och ryska till a) lag om Storfurstendömet Finlands mynt, b) förordning, rörande öfvergång till guldmyntfot i Storfurstendömet Finland, c) förordning, angående särskilda förändringar i reglementet för Finlands Bank den 26 juli 1875 samt d) förordning, angående den metalliska rubelns och dess fullhaltiga underafdelningars gångbarhet i Finland. Den 21 juli/2 augusti meddelade statssekretariatet t.f. GG därom, och den 26 juli/7 augusti överlämnades budskapet av denne till senatens kännedom och efterrättelse. Torsdagen den 9 augusti 1877 föredrogs denna skrivelse av ED:s protokollsekreterare C.S.G. Estlander i senatens plenum. Även prokuratorn i senaten, J. Ph. Palmén, var närvarande. Den sista av förordningarna bemyndigades senaten att utan ständernas hörande upphäva, om kännbara olägenheter yppade sig. Lagen om öfvergång till guldmyntfot den 9 augusti 1877 och de trenne förordningarna i anslutning därtill publicerades i författningssamlingen på de tre nämnda språken.³

4. Alla offentliga räkenskaper överfördes i guldmark från och med den 1 januari 1877 (enligt § 6 i förordningen om öfvergång till guldmyntfot). Förordning därom utfärdades av ED genom kammarexpeditionen den 22 augusti 1877. Till denna ytterst enkla omgång kom man genom konvertering al pari.

¹ ED:s prot. den 7 juni 1877, bd 3, fol. 892—893.

² Jfr s. 186 och not 2 samt 197—198 och 207—208.

³ Storfurstendömet Finlands Författnings-Samling 1877, nr 22, s. 1—10.

Intrycket av reformen bland allmänheten. I mars 1877 gick det, tydligen som en följd av förhandlingarna om rubelns gångbarhet, ett rykté i Helsingfors, att myntreformen hade fallit igenom i Petersburg.¹ I senaten gjorde sig i april gällande den åsikten, att reformen inte borde fullföljas för den händelse man inte kunde bli rubeln kvitt.² I början av maj var det dock klart, att myntreformen skulle bli en verklighet. Stämningen i senaten tolkades den 24 april 1877 av Snellman på följande sätt: »Utan tvifvel kommer underrättelsen derom, att så säker utsigt finnes att för landets myntväsende i den närmaste framtiden skall kunna vinnas stadga, att i hela landet mottagas med stor glädje. Jag bekänner att jag med afseende å de närvarande förhållandena i Ryssland icke vågat tro derpå att denna lag varit så nära, och ehuru jag underrättats derom, att man derstädes kommit till andra liberalare grundsatser i afseende å våra myntförhållanden, så misskänner jag dock icke den stora förmåga, som nedlagts uti bemödandet att bringa saken till ett så lyckligt slut, och det är af uppriktigt hjerta jag lyckönskar landets finansstyrelse till det vunna resultatet.»³ Sedan propositionen antagits⁴ kort före lantdagens sommarsemester, inväntades det slutliga beslutet med spänning och, då det dröjde, på vissa håll med otålighet. Dagbladet säger, att »osäkerheten som förefanns, sålänge det var känt, att det gamla icke mera skulle blifva bestående, men det nya systemet ännu inte var lagligt fastställt, började blifva pinsam och oroande». Det var därför med lättnad man mottog senatens meddelande om godkännandet. Ovissheten var slut och en fast ordning skapad. Redan den 8 augusti ingick i Dagbladet ett kort medde-

¹ I ett brev av den 15 mars 1877 från Wilhelm Hackman (Helsingfors) till Johan F. Hackman (Viborg) heter det: »Hier geht ein Gerücht, dass die Münz Reform in Petersburg ins Wasser gefallen ist» och den 4 maj 1877 heter det: »Ich zweifle kaum daran, dass die Stände die Münz Reform unverändert annehmen und dann muss Finlands Bank den Cours erhöhen d.h. herabsetzen bis auf pari. Vielleicht irre ich mich aber so sieht mir die Situation aus. Zweifelsohne wird diese Frage noch im Mai entschieden». Hackmanska arkivet.

² Wilhelm Hackman (Helsingfors) till Johan F. Hackman (Viborg) 9 april 1877 skriver: »Hier geht es immer langsam voran. Von Hellens [senator] sagte mir neulich dass er nicht glaubt, dass unser Senat auf die Münz Reform eingeht, falls es nicht gelingt den russischen Silber Rubel loszuwerden». Hackmanska arkivet.

³ R. o. A. prot. 1877—1878, II, s. 577.

⁴ Kort efter att prop. antagits i lantdagen skrev Östra Finland i nr 63 den 4 juni 1877: »Sålledes är en af de aldra viktigaste frågor, denna landtdag haft sig förelagda, afgjord, och det med en skyndsamhet och ett tillmötesgående, som bevisar huru ängslig man varit för att hvarje det minsta förbehåll kunnat blifva ett hinder, hvaremot hela reformen skulle strandat», men poängterade att glädjen ej var odelad på grund av att rubelns gångbarhet delvis kvarstod,

lande om, att kejsarens svar anlönt, och i korthet redogjordes för lagens huvudpunkter. Den 9 augusti behandlades åtgärden utförligare i en ledande artikel. Sin ovilja mot det inkonvertibla pappersmyntet kunde tidningen inte låta bli att framhäva: »Trots att tvångskursen som efterlämnat nog obehagliga minnen hos oss, så att man gerna skulle sett att reformen ställts så, att en dylik åtgärd kunnat undgås så är beräkningen dock riktig och åtgärden erbjuder ingen fara.» Sedelmyntet kunde ju inte hinna sjunka i värde på den korta tiden. Möjligen, trodde tidningen, kunde pappersmyntet »genom en knapp emission deraf för en tid stiga öfver det blifvande guldmyntet emedan guldräglingen inte var gällande». Värre var det att komma till rätta med den inkonvertibla pappersrubeln. Inlösningsplikten kunde ej göras gällande för den, emedan den utgavs av en annan stat. Möjlighet att undvika faran av spekulation i rubler gavs dock i lagen. Kritiskt bemötte tidningen även konverteringskursen, men trodde inte att dess följder skulle bli alltför kännbara för affärsvärlden.

Det heter därefter: »Den inträdande förändringen erbjuder särskilt för en tid längre fram, så mångfalliga och stora fördelar, att den måste heltas såsom ett betydande steg framåt. Redan den omständigheten, att vi numera hafva en bestämd af regent och ständer stiftad myntlag, är af synnerlig vikt [H.B.]». Stor vikt tillmätte tidningen vidare utmyntningsrätten och av allra största betydelse var, att Finland erhöll ett med civiliserade länders jämbördigt mynt och att kursen på dessa länder frigjordes från beroendet av växlingarna i myntmetallernas priser.

Lagen och förordningarna upplästes från predikstolen i kyrkorna i landet.

På Finlands Bank ankommande åtgärder. De praktiska åtgärder FB hade att vidtaga för att åvägabringa reformen, sedan dess principer fastslagits genom lagstiftning, voro:

- 1) att anskaffa tillräckligt med guld för att trygga guldutväxlingen;
- 2) att i tid låta utmynta detta guld till myntstycken av fastställt utseende och värde; samt
- 3) att bringa kurserna ned till en nivå, som motsvarade värdeförhållandet 1:15.50 mellan silver och guld.

Till dessa huvuduppgifter anknöto sig vissa andra problem, som i det följande skola skärskådas.

Bankens gulförråd och valutor vid tiden för reformen. Till all lycka hade banken i god tid, innan reformen ännu var på tal och vid en tidpunkt,

då guldpriset inte över hövan stigit (åren 1872—1873), gjort betydande guldinköp, genom vilka reformen underlättades. Någon medveten avsikt att göra förberedelser¹ för en myntreform förelåg väl knappast, utan avsikten var närmast, såsom Bfge i sin berättelse till 1872 års lantdag säger, att indraga en metall, som var mera kurant som internationellt bytesmedel,² varjämte den allmänna gulddamstringspsykoson även bidrog. I Bfges redogörelse till 1882 års lantdag anges orsaken till, att en del av intraderna från den livliga trävaruexporten omsattes i guld, vara »silvervärdets tilltagande osäkerhet».³ I Bfges hemställan till HKM den 11 maj 1878 om ett utländskt lån säges: »Det har väl såsom Bankfullmäktige redan i underdånig skrifvelse af den 12 Februari 1876 haft tillfälle bringa till Eders Kejsrerliga Majestäts kännedom, i åratat utgjort bankförvaltningens sträfvan att efterhand i guld omsätta den del af sedelvalutorna, som icke bort hållas i beredskap dels för sedlarnes inlösen enligt derom förut gällande bestämmingar och dels för vexelhandeln med utlandet».⁴ Tillväxten av guldförrådet framgår enligt årsberättelserna av följande siffror ultimo december respektive år:

¹ O. Donner anför dock i en reservation till Bankutskottets betänkande nr 8, Handlingar 1877—1878, IV, s. 9, att man i FBD »alltmera gjorde sig förtrogen med tanken på en möjlig öfvergång till guldmynntfot», då silvret började falla i värde och att guldförrådet därför ökades ävensom metallkassan i sin helhet.

² Jfr *Schybergson*, Finlands Bank 1811—1911, s. 240. Belysande är följande uttalande av Robert Montgomery (Helsingfors) i ett brev till A. O. Wallenberg (Lausanne) den 19 maj 1868 (Stockholms Enskilda Banks arkiv): »— — Med synnerlig tillfredsställelse förnam jag det steg som tagits mot det gemensamma målet i myntfrågan. Bara här tiderna förändrats till det bättre skall jag nog äfven taga upp den frågan som för oss och särskildt för Finlands bank, hvars metallförråder måste förstärkas från aflägsna orter, vore af stor vigt oberäknadt den grundväsentliga fördelen av internationell gemensam myntfot, hvartill naturligtvis endast guldet lämpar sig.

Ditt förslag till Finlands bank ang. specierna antogs i går och ordres i öfverenstämmelse dermed afgingo. Det är en dum bokstaf i den nya banklagen som tvingar oss att förstärka silfverförrådet. Eljest behöfde vi icke ett lod utan kunde dela med oss åt andra. Finlands bank är nemligen i den situationen att icke en mark emot hennes vilja kan uttagas för export. Men lagstiftarna envisas nu med att trygga sig vid att en viss rund summa alltid skall finnas i deras Eskils gemak — och enfin — den fantasien kunna de ju bestå sig. — — —»

³ Bfges berättelse, s. 2, Handlingar 1882, IV.

⁴ Bfges prot. den 11 maj 1878 och brevkoncept s.d. Nummer saknas, vilket tyder på att skrivelserna behandlades sekret.

År	1 000 mk	År	1 000 mk	År	1 000 mk
1870	1 726	1876	15 547	1881	18 687
1871	3 497	1877	16 227	1882	20 316
1872	6 172	1878	16 228	1883	21 027
1873	11 514	1879	17 892	1884	21 565
1874	15 506	1880	18 217	1885	21 647
1875	15 507				

Silverförråd i mynt och plants samt fordringar i silver hos myntverket företedde en svag minskning från 13.4 miljoner mark i slutet av år 1872 till 11.3 miljoner samma tid år 1876. Silverförrådet var ultimo december enligt årsberättelserna:

År	1 000 mk	År	1 000 mk	År	1 000 mk
1870	11 054	1876	11 306	1881	8 193
1871	11 688	1877	9 832	1882	5 819
1872	13 426	1878	8 374	1883	5 819
1873	12 366	1879	9 124	1884	5 900
1874	12 116	1880	8 561	1885	5 860
1875	12 607				

Då enligt reglementet av den 26 juli 1875 metalliska kassan efter 1 januari 1876 icke fick underskrida 10 miljoner mark (8 miljoner enligt förordningen av den 9 december 1867) förefunnos endast små möjligheter att före den 1 juli 1877 omsätta detta silver i guld. Mbl hade i början av år 1876 förslagsvis framkastat tanken, att banken för att undgå förluster skulle sälja silvret så länge acceptabelt pris kunde erhållas och inköpa billigare silver¹ för kassan. Enligt bankens ställning av den 31 juli 1877 belöpte sig guldförrådet till 15.5 miljoner mark, medan silverförrådet var 11.6 miljoner mark. Då av sistnämnda summa endast 2.8 miljoner voro disponibla i form av plants, uppmanade Bfge direktionen den 22 augusti, att efter hand höja bankens metallförråd till det i förordningen av den 9 augusti 1877 fastställda beloppet 20 miljoner mark, så att silvret i plants ökades till det tillåtna värdet 4 miljoner mark genom nedsmältning av äldre och förslitna myntstycken i silver.² I följd härav ökades guldförrådet i oktober till 16.2 miljoner mark och hölls på denna nivå följande år utom i juli och augusti, då guldet bokfördes till 14.8 och 14.1 miljoner mark. En viss export av guldmynt inträffade, då guldväxlingen började den 1 juli 1878. I slutet av år 1879 höjdes guldkassan ytterligare till 16.9 miljoner mark ultimo december. Nedsmältningen av silvermyntet be-

¹ Mbl nr 40 den 18 febr. 1876, artikeln Stor silfveröfversvämning.

² Beslutet meddelades FBD muntligen av Montgomery. Jfr Bfges prot. den 22 aug. 1877.

tydde i verkligheten en nedskrivning av silvrets värde. I slutet av år 1877 bokfördes det därför endast till 9.8 miljoner mark. Värdet stög i januari 1878 till 10.0 och i augusti 10.6 miljoner mark. I september nämnda år sjönk det åter till 8.1 miljoner och höll sig något över denna nivå de följande månaderna och större delen av år 1879.

Höjning av metalliska kassan till 20 miljoner. Det kunde förutsättas, att det nya guldmyntet skulle erhålla en större¹ användning som betalningsmedel såväl i hemlandet som i internationella likvider än silvermyntet hade haft. Likaså var det troligt, att mynt skulle strömma än ut ur och än in i banken. Denna större rörlighet hos guldmyntet betingade därför även en större metallisk kassa. Av denna orsak föreslog guldmyntfotkommittén, att metalliska kassan alltid skulle uppgå till minst 20 miljoner mark och att nödiga åtgärder i tid skulle företagas för att hindra kassan att sjunka under detta belopp, om inväxling av bankens sedlar i större skala var att motse. Till metalliska kassan skulle räknas: 1) finskt guldmynt, 2) guld, som av banken eller för dess räkning inlämnats för utmyntning till myntverket, 3) ryskt och utländskt guldmynt samt 4) omyntat guld. Beträffande silvret ansåg kommittén, att endast plantsar kunde komma i fråga. Senatsutskottet under H. Molanders ledning kom till slutsatsen, att inte ens dessa kunde medräknas till huru stort belopp som helst, utan endast till 1/5 av kassan. Beslutet var interimistiskt och kunde på framställning av Bfge ändras av senaten.² Till följd av beslutet kunde större delen av silverförrådet inte längre medräknas i sedeltäckningen. Beloppet av det myntade silvret och det till sedelutgivning berättigande silvret utgjorde nämligen i 1 000 mark:

Ultimo	Myntat silver	Silver i plants jämte fordringar hos myntverket	Hela silverförrådet
Sept. 1877			11 700
Okt. »	5 265	4 845	10 110
Nov. »	5 340	4 845	10 185
Dec. »	5 459	4 373	9 832
Jan. 1878	5 650	4 059	10 022
Febr. »	5 663	4 059	10 034
Mars »	6 594	4 057	10 061
April »	5 766	4 057	10 132

¹ Bfges prot. den 23 och 27 okt. 1877. Jfr Bankutskottets betänkande nr 8, s. 5, Handlingar 1877—1878, IV.

² Beslutet medförde en ändring i FB:s ställning, där silvret fr.o.m. oktober 1877 upptages i två poster: myntat och i plants.

Endast det i kolumn 2 upptagna silvret i plants kunde alltså räknas med i sedeltäckningen som komplettering till guldet, medan resten av silvret i plants, drygt 300 000 mark, förblev oanvänt jämte silvermyntstocken. Inkonsekvensen i lagstiftningen insågs visserligen redan i samband med utskottsbehandlingen av propositionen om guldmyntfot, men i syfte att inte fördröja lagens antagande i brådskande ordning och inte rubba planen för reformen lämnades frågan därhän, för att upptagas i och för ändring i ett senare sammanhang.¹ Därförinnan hade banken vidtagit en annan åtgärd i avsikt att stärka sedelreserven genom att ändra metalliska kassans sammansättning.

Staten övertar en del av det överflödiga silvermyntet. Genom nedgången i valutareserven tvangs FBD och Bfge att vidtaga den mindre angenäma åtgärden att — om ock med stöd av § 19 i myntlagen av den 9 augusti 1877 — åt statsverket erbjuda 3 364 000 mark i silver i en- och tvåmarks-slantar, vilka genom övergången till guldmyntfot miste sin ställning som huvudmynt, men inte heller voro behövlige som skiljemynt i rörelsen och således överflödiga. Bfge anförde,² att de helst önskat kunna avstå från åtgärden eller åtminstone uppskjuta den, men framför allt ordna saken annorlunda. Tyvärr hade förhållandena inte medgivit ett uppskov, emedan sedelreserven, som hade hållit sig kring 10 miljoner mark, genom lagbeslutet i fråga plötsligt hade smultit ihop till i det närmaste noll. Situationen förvärrades genom den infallande krisen och den knappa tillgången på valutor jämte bankens ökade behov av medel att försträcka affärsvärlden. Bfges avsikt var, att silvret skulle utbytas mot sedlar eller för sedelutgivning lämplig valuta.

I senaten rönt man endast delvis medhåll. Såsom finanschefen H. Molander framhöll, var statsverket i närmaste framtid tvunget att anskaffa skiljemynt (detta präglades numera endast för kronans räkning och på åtgärd av FB) och förordade därför inköp av 1.5 miljoner mark. Därav skulle hälften genast betalas med sedlar, medan andra hälften skulle inköpas när EF så fann nödigt och erläggas dels med finskt mynt ur statsfonden, dels med ryska kreditsedlar tillhöriga kontoret i Petersburg, och till en kurs, som FE fastställde efter överenskommelse mellan FB och statskontoret. Denna åsikt omfattades även av senaten³, och i Bfge

¹ Bankutskottets betänkande nr 4, s. 15, Handlingar 1877—1878, IV.

² FBD till Bfge den 11 sept. 1877, Till Bfge ank. brev nr 728. Jfr Bfges prot. den 15 och 25 sept. 1877 samt Bfge till HKM den 25 sept. 1877, brevkoncept nr 79 s.d.

³ ED:s prot. den 3 och 10 okt. 1877 samt KS:s skr. till Bfge och statskontoret av s.d., FKBD 153/425 1877 och Till Bfge ank. brev 1877.

fick man för tillfället nöja sig med detta beslut. Vid en gemensam överläggning med Bfge, fann även FBD att det enda, som ytterligare kunde göras för att man skulle få användning för silvret, var att inte längre ge ut 3-marks silverslantar, varigenom ett större belopp småmynt i silver kunde föras ut i rörelsen.¹

Silvermyntets medräkning i metalliska kassan. Otvivelaktigt var silverförrådet, trots ett växlande marknadsvärde, en av de bästa garantierna för sedelutgivningen. Formuleringen av § 6 i förordningen av den 9 augusti 1877 gav dock vid handen, att silvret blott tillsvidare och intill dess landets styrelse på framställning av Bfge annorlunda förordnade, skulle medräknas som sedeltäckning, likväl endast under övergångstiden. Då banken det oaktat reglementsenligt gjorde affärer i silver och sålunda kom att inneha ett större eller mindre förråd därav, var det meningslöst att lämna denna tillgång utanför sedeltäckningen. En ändring i stadgandet åvägabragtes därför på initiativ av bankutskottet² i samband med dess betänkande (daterat 30 oktober 1877) angående diverse ändringar i bankreglementet och stadfästes av kejsaren 27 juni 1878.³ I praktiken medräknades silvret därför från och med slutet av denna månad, dock endast enligt marknadsvärdet. Snellman synes ha räknat med en viss möjlighet att taga med även skiljemyntet (tydligen fullhaltigt) som sedeltäckning trots att det »principiellt vore väl benigt». Men då annars miljoner skulle ha stannat värdelösa i bankens valv var antagandet fullkomligt berättigat, framhöll han. I övrigt ironiserade han över bankreglementet av 27 juni 1878, som han hört sägas ha tillkommit »lappningsvis» i lantdagen. Det innehöll ett antal »nyheter», om de också inte voro nyheter »från topp till tå» (han avsåg silvrets medräknande). »Man har velat undvika att öka samlingen af tilläggsförfattningar under den nya regimen . . . Glädjande är dock att reglementets ändring kom fram i rätt tid».⁴

Minskning av metalliska kassans minimibelopp. Redan vid debatten i lantdagen på våren 1877 hade, såsom ovan framhölls, A. J. Kurtén i borgar-

¹ Bfges prot. den 22, 23 och 27 okt. 1877.

² För R. o. A. satt i bankutskottet W. Hackman och suppleant var N. K. Norden-skiöld. På grund av medlemskap i Bfge kunde R. Montgomery inte inväljas.

³ Kejsaren medgav redan i april, att senaten upptog ändringsförslaget till behandling och infortrade utlåtande genom brev från Stjernvall-Walleen till GG den 12 april/31 mars 1878, SS:s brevkoncept 1878 nr 228 och 222. Stadsfästelsen genom dito brev den 7/19 juni 1878, SS:s brevkoncept 1878 nr 417. Jfr HD nr 312 den 15 nov. 1877, ledaren Förslag till ändringar i Bankreglementet.

⁴ Mbl nr 157 den 10 juli 1878, artikeln Banklånet.

ståndet kritiserat höjningen av metalliska kassan till 20 miljoner mark. Ständerutskottet, som behandlade guldmyntfrågan, framhöll även att det var misshushållning av banken att hålla sig med en så stor räntelös metallisk kassa. Förslag hade även väckts om att som minimibelopp fastställa 15 miljoner mark med bibehållande av en bestämd proportion mellan sedelstocken och metalliska kassan. För att inte äventyra reformens utgång och för att propositionen skulle enhälligt kunna antagas lämnades ändringen dock därhän.

Då nu svårigheterna på höstsidan inställde sig genom att den politiska situationen hämmade exporten västerut och kursfallet på rubeln reducerade exportvinsterna på Ryssland, varigenom FB:s valutaförråd smalt samman samtidigt som en missväxt i norr gjorde läget därstädes ohållbart, och då synnerlig osäkerhet rädde beträffande exportmöjligheterna följande år, begagnade sig Bfge av tillfället att för de sittande ständerna föreslå, att den metalliska kassan inte ovillkorligen skulle hållas på 20 miljoner mark, utan kunde nedbringas till minimum 15 miljoner mark. FBD gick ännu längre och föreslog 12.5 miljoner. Vid en överläggning med FBD kom Bfge¹ till slutsatsen, att metalliska kassan ej kunde upprätthållas på 20 miljoner mark, om utländsk kredit inte anlätades och inte sällsynt goda exportkonjunkturen inträffade. För att utvidga den inhemska betalningsmedelsförsörjningen och anskaffa guld för guldutväxlingen hade banken endast att tillgå sina knappa förråd av silver, obligationer och fordringar på ombuden samt växlarna. Av dessa tillgångar kunde silvret inte användas till guldinköp utan betydliga förluster, emedan det förelåg i präglat form. Vidare kunde 1- och 2-marksslantarna senare avyttras till statsverket för att begagnas som skiljemynt (om också endast mot avskrivning på dess depositioner i banken). Mot detta arrangemang anmärkte bankutskottet,² att förlusten redan var gjord och att ett uppskov med realiseringen av silvret lika gärna kunde öka förlusterna som ge vinst. Bankens förråd av obligationer (12.3 miljoner mark i oktober 1877) och fordringarna hos utrikesombuden samt utländska växlar (8.5 miljoner mark samma tid) måste enligt Bfge försiktigtvis hållas i beredskap för importens behov, eftersom man inte kunde veta vad exporten kunde inbringa år 1878. Under den närmast föregående tiden hade beloppet av de utländska valutorna genom en för stor växeldiskontering på tolv månader intill slutet av september 1877 gått ned från 40.4

¹ Jfr Bfges prot. den 3 och 23 okt. 1877 samt brevkoncept nr 89 till Finlands Ständers Bankutskott den 24 okt. 1877. Skr. i tryck i Bankutskottets betänkande nr 8, s. 1—3, Handlingar 1877—1878, IV.

² Bankutskottets betänkande nr 8, s. 5—8, Handlingar 1877—1878, IV.

miljoner mark till 20.7 miljoner mark. Detta faktum kunde bankutskottet dock inte anse som en anledning till ändring av reglementet, emedan banken inte kunde vara skyldig att under alla förhållanden tillfredsställa en sådan efterfrågan.

Återstod alltså låneutvägen. Men utländskt kapital kunde uppbringas endast på oförmånliga villkor. Dessutom påpekade utskottet, att ett utländskt lån för detta ändamål saknade allt berättigande och t.o.m. stod i strid med § 55 mom. f i reglementet, vari denna utväg anbefalldes först sedan bankens alla övriga valutor för sedelutgivning använts.

Det var naturligt, att FB såsom landets enda sedelutgivande bank och depositionsbank för metall höll en rätt hög kassa. Dock måste 20 miljoner mark anses för högt. Vad värre var, detta minimibelopp måste dessutom överskridas. Därtill kom ränteförlusten, som dock kunde undvikas genom placering i obligationer. Det förefaller även troligt, att bankens operationer i många fall skulle ha underlättats, om banken hade sluppit att med svårighet upprätthålla en hög kassa. Men å andra sidan vägrade ränteförlusten lätt mot den ökade säkerheten. Ovisst var, om förluster kunde undvikas vid en forcerad realisation av obligationer. I verkligheten var ränteförlusten inte en ren förlust utan en avstådd räntevinst på i banken deponerade allmänna medel.

Bankutskottet förordade inte förslaget ur dessa synpunkter,¹ men medgav, att en redaktionell ändring var av behovet påkallad, emedan lagrummets avsikt var att säkerställa sedelutgivningen. Avsikten var således inte, såsom en bokstavig tolkning kunde ge vid handen, att, om kassan gått ned till sitt minimum, inställa sedelinväxlingen, trots att ställningen kunde vara hur solid som helst. Bankens skyldighet var att under alla förhållanden inväxla sina sedlar med guld. Ändringen kom följaktligen att gå i helt annan riktning än Bfge hade avsett. Utskottets förslag kom att lyda: »Bankens metalliska kassa får icke bibehållas under tjugu miljoner mark; och bör . . .».

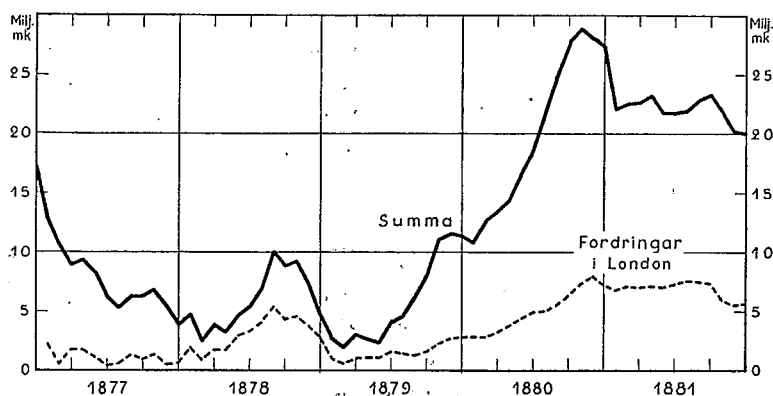
... I lantdagen voro R. o. A. samt prästeståndet böjda för en minskning av metalliska² kassan till 15 miljoner mark, men de bäge övriga stånden

¹ Nämnda betänkande, s. 7.

² Vid diskussionen därom i R. o. A. framhöll Montgomery, att huvudmotivet för Bfges förslag var att om möjligt undvika ett utländskt lån, varemot R. Björkenheim gjorde gällande att ränteförlusten var huvudorsaken. I bankutskottet representerade O. Donners reservation Bfges förslag. Jfr R. o. A. prot. 1877—1878, V, s. 1 132—1 141; Presteståndets prot. V, s. 2 411—2 414 och 3 177—3 181; Borgareståndets prot. V, s. 2 177—2 191, 2 584—2 590 och 2 787—2 793; samt sammanjämningsförslaget i Bankutskottets betänkande 8, Handlingar 1877—1878, IV.

Diagram 8. *Finlands Banks fordringar hos utrikesombuden åren 1877—1881.*

Enligt Handlingar 1882, IV, Bankköttskottets berättelse, Tab. I.

fasthöllo vid 20 miljoner, varför Bfges förslag strandade.¹ I ständernas skrivelse till HKM föreslogs visserligen ändring av § 7 i reglementet, men i ändringen, sådan den godkändes av kejsaren, framhölls uttryckligen att bankens metalliska kassa icke fick bibehållas under tjugo miljoner mark.²

Bristande tillgodohavanden utrikes. Bankens tillgodohavanden hos utrikesombuden uppvisade i slutet av februari 1878 en behållning om endast 2.5 miljoner mark, varav hos ombudet i London N.M. Rothschild & Son innestod 1.0 miljoner mark. Dess möjligheter att tillhandahålla londonväxlar voro således s.g.s. uttömda och ett ökat utbud var knappast att motse. För årstiden vanliga trävaruuppgörelser hade inte kommit till stånd, än mindre ökat växeldiskonteringen i FB. I FBD väcktes därför fråga om att upptaga en temporär kredit i London, och Bfge, för vilka ordföranden G. von Troil anmälde saken, gav direktionen fria händer.³ På grund av faran för ett krig mellan Ryssland och England lät direktionen dock saken förfalla.

¹ Bankköttskottets skr. till ständerna. Jfr R. o. A.-prot. 1878, VI, den 5 jan. s. 1664—1665.

² Ständernas skr. till HKM den 2 jan. 1878, Bankköttskottets betänkande nr 8, Handlingar 1877—1878, IV.

³ Bfges prot. den 18 och 25 febr. 1878.

För importens behov fann FBD det nödvändigt att även i Petersburg ett kassakreditiv upptogs¹ i någon kreditanstalt, dels för att tillgodose en livligare efterfrågan på ryska valutor, dels för att kunna förmånligt placera sådana, som inte genast kunde begagnas på annat sätt. Även i fråga om denna åtgärd erhöll FBD fullmakt att handla efter vad läget fordrade. De sonderingar som gjordes gävo ett tillfredsställande svar från Diskontbanken i Petersburg. Som säkerhet för kreditivet ställdes² rysk-engelska obligationer om c. 90 000 pund nominellt. Lånets storlek var 1 000 000 mark.

Kreditivet medförde dock endast en momentan lättnad i situationen. Samtidigt som lånet i Petersburg uppbringades hade direktionen sett sig nödsakad att avvisa tvenne växelköp på grund av knapphet på utländsk valuta. Då en dylik vägran vid den rådande tvångskursen kunde hos allmänheten ge anledning till påståendet, att banken drog fördel av situationen, ingrepo Bfge. FBD³ kunde dock inte påbörjas någon oegentlighet, utan dess vägran berodde på bristande tillgångar.

Bättre betalningsmedelsförsörjning genom utvidgad sedelutgivningsrätt. Sedan silvret ånyo kunde räknas med i sedeltäckningen hade en förbättring av kreditgivningen uppnåtts, men samma svårigheter kunde när som helst upprepa sig.

I Bfge gjorde man dock ännu i oktober 1877 gällande,⁴ att den reducerade penningtillgången och en därmed sammanhängande kreditätstramning från FB:s sida i högre grad bottnade i det nämnda lagrummet i reglementet för FB än i det försämrade affärsläget. Men även om silvret kunde ha medräknats, varom då redan var fråga, skulle den metalliska kassan nätt och jämnt ha överskridit 20 miljoner mark (16.2 miljoner mark i guld och 4 miljoner i silver). Då den utelöpande sedelstocken kunde överstiga de metalliska valutorna med högst 20 miljoner mark, skulle den disponibla sedelreserven ha utgjort endast c. 10 miljoner mark, även om det överflödiga silvret förvandlades till valuta för sedelutgivning. Fara förelåg alltså, att banken, om affärsläget bleve ännu sämre, skulle bli tvungen att begagna hela sedelutgivningsreserven och bli urstånd-

¹ Bfges prot. den 29 april 1878.

² Bfges prot. den 11 febr. 1878.

³ Ibidem och Bfges berättelse 1878—1881, s. 15, Handlingar 1882, IV.

⁴ Bfges prot. den 4 och 7 okt. 1877 och brevkoncept nr 83 till Finlands Ständers Bankutskott den 7 okt. 1877. Jfr HD nr 285 den 19 okt. 1877, ledaren Affärsställningen V och HD nr 317 den 20 nov. 1877, ledaren Utsträckning af Finlands banks sedelemission.

satt att bevilja ytterligare kredit även mot fullgod säkerhet. En sådan vägran skulle illa ha harmonierat med myntreformens principer. Dessutom måste man räkna med en starkare åtgång på guldmynt, då guldutväxlingen började.

För det andra ansågo Bfge, att den inhemska varuomsättningen främst var i behov av bytesmedel. En rätt stor del av sedelmängden hade i verkligheten influtit till banken genom försäljning av den utländska valutan i en eller annan form. Denna reduktion kunde dock bli så kraftig, att den åsamkade stagnation i rörelsen. Den utelöpande sedelmängden hade sjunkit till 44.2 miljoner mark i slutet av år 1877 och nedgick ytterligare år 1878 till 38.4 och år 1879 till 37.0 miljoner mark.

De utvägar, som kunde tänkas råda bot på situationen, voro:

1) Försäljning av silvret mot guldvalutor. Det då rådande låga priset på silvret skulle dock ha vållat banken rätt betydande förluster;

2) Guldinköp med tillhjälp av fordringarna hos utrikesombuden eller genom försäljning av obligationer. Transaktionen var dock utförbar på grund av importens behov av valutor;

3) Ett utländskt lån. Ett sådant var medgivet på 10 miljoner mark, men det kunde gestalta sig dyrt och landet ägde inte obegränsade kreditmöjligheter, varjämte enligt Bfges mening kreditbehovet på hösten 1877 inte i främsta rummet gällde utländska valutor. Denna utväg borde därför användas i sista hand.

Då banken alltså hade stora svårigheter att höja metalliska kassan till 20 miljoner mark och det skulle ha ställt sig dyrt att upprätthålla den på denna nivå, som mer än måttligt överskred ett minimibehov, framställde Bfge på förslag av Montgomery till de sittande ständerna,¹ att gränsen för sedelutgivningen temporärt finge överskridas med ett belopp högst 5 miljoner mark. FBD kunde vid kristider trots allt fasthålla vid principen, att endast i yttersta nödfall begagna sig av hela emissionsrätten. Säkerhet för sedlarna hade banken i alla händelser i de panter (obligationer) som infordrades för lån och försträckningar.

I bankutskottet² var man dock inte övertygad om, att bankens soliditet vid fortsatt kris berodde av den mer eller mindre skarpt dragna gränsen för sedelutgivningen, utan av länhandlingarnas beskaffenhet och

¹ Bankutskottets betänkande nr 7, s. 1—5, Handlingar 1877—1878, IV.

² Ibidem s. 5—7.

av den snabbhet varmed krediterna kunde indragas, alltså av likviditeten.¹ Den av Bfge föreslagna åtgärden skulle i verkligheten ha varit ineffektiv så länge den inte kunde kombineras med en diskontpolitik, och för en sådan fanns inga förutsättningar med en fastlåst ofri ränta (högsta tillåtna räntan var 6 %). En diskontförhöjning i detta läge skulle åtminstone teoretiskt sett genom sin dubbelsidiga verkan, vilken inom parentes sagt insågs av Bfge, ha utgallrat de mindre lönande affärsföretagen ur kreditkön och vid sidan därav lockat utländska kapitalister att placera kapital i vårt land, vilket just behövdes. Investeringarna kunde ha skett medelst växlar och varukrediter eller genom värdepappersköp. Operationerna skulle i normala fall ha lett till en förbättring av växelkursen och i bästa fall till guldinflöde. Men en diskontförhöjning harmonierade inte med reformens plan att nedbringa växelkurserna och samtidigt hålla penningtillgången i landet riklig, en uppgift, som för övrigt förefaller mer eller mindre svårlöst med så knappa reserver som banken hade.

I bankutskottet fruktade man att en diskontförhöjning skulle leda till motsvarande höjning från utlandets sida. I Frankrike och England tillämpades dessa år en diskontpolitik kännetecknad av häftiga kastningar. Frågan är i vilken mån en sådan diskontförhöjning verkligen skulle ha förmått lösgöra något av det knappa kapitalet i vårt land. Säkert förefaller dock, att den fria utväxlingen av guld hade åstadkommit ett guldutflöde, om diskontot då hade stått högt i utlandet.

Bfges framställning vittnade om förutseende. Utskottet kunde dock ingenting göra, men hemställde hos ständerna, att Bfges begäran skulle bifallas *temporärt*. I ett dylikt fall ägde Bfge i själva verket befogenhet att direkte vända sig till HKM med ett ändringsförslag (enligt § 55 mom. a i bankreglementet). Denna rätt kunde enligt utskottets mening av Bfge begagnas med ständernas medgivande, varför annan åtgärd i så fall hade blivit obehövlig från dessas sida. Mot tanken att åt Bfge överlåta ständernas rätt att besluta i en så viktig angelägenhet som ändring i bankreglementet opponerade sig Robert Björkenheim och fordrade att ständerna själva skulle besluta ändring i § 6. Han uppfattade saken så att Bfge endast i yttersta nöd borde begagna sig av sin rätt att under mellanperioderna mellan lantdagarna företaga ändringar i bankreglementet, en av de viktigaste hörnpelarna för upprätthållandet av

¹ Axel Nielsen uppfattar likviditeten som ett vidare begrepp än säkerheten och säger, att diskussionen om dessa två inte har något förnuftigt mål om ej likviditeten uppfattas som en ökad säkerhet, »nemlig en Sikkerhed, der er saa fint afstemt, at Banken kan altid imødekomme sine Forpligtelser naar de gøres gældende imod den». *Axel Nielsen*, Bankpolitik, Anden Del, Laeren, s. 397.

penningvärdet. Men då banken å andra sidan även skulle underlätta penningomsättningen i landet, skulle Bfges ömtåliga belägenhet lätta, om en ändring företoges genom att ett tredje moment tillfogades paragrafen: »Ofvanstående belopp af tjugu millioner mark, hvarmed bankens metalliska valuta må, för en öfvergående tid, derest Bankfullmäktige finna nödigt med framställning härom till Hans Kejsertliga Majestät ingå, och framställningen oförändrad vinner nådigt bifall, höjas med visst belopp, dock icke utöfver fem millioner mark.»

Då lantdagsbehandlingen inte gav något positivt resultat för frågans lösning, kan diskussionen, som för övrigt inte medförde något nytt, i detta sammanhang förbigås. I februari blev det även klart att en kris på trävarumarknaden ej kunde undvikas. Någon annan utväg än ett utländskt lån återstod dämera inte, om FB ville hålla penningtillgången åtminstone så stor som normalt behövdes.

Utländskt lån med statsgaranti. Då Montgomery den 27 april 1878 tog frågan om ett utländskt lån till tals i Bfge¹ kunde han framhålla som motiv 1) dels nedgången i sedelutgivningsreserven, 2) dels de av reformen dikterade behoven.

Som en följd av att metalliska kassan nätt och jämt uppnådde det reglementsenliga minimibeloppet och genom nedgången i de utländska tillgodohavandena — underskott i betalningsbalansen förorsakat av att importen efterfrågade större belopp än exporten gav — hade den obegagnade sedelutgivningsrätten sjunkit till det obetydliga beloppet 3.25 miljoner mark (i slutet av mars), varmed banken skulle tillgodose ett eventuellt ökat penningbehov. Även under normala och lugna affärsförhållanden med en jämn tillströmning av utländsk valuta gav ett sådant belopp anledning till oro inte blott hos bankförvaltningen utan även inom affärsvärlden. Det ansträngda läget, vars grundorsak låg i de svårigheter landets viktigaste industrigrenar hade att bemästra för att hålla sig uppe, hade nu ytterligare försämrats genom att årets export inte kunde tillfredsställa förhoppningarna (freden kom för sent). Om banken därtill i detta läge hade varit tvungen att vägra kredit, skulle kreditåtstramningen snabbt ha kunnat leda till en affärskris.

Den 1 juli skulle bankens utväxling av guld inledas. Under normala förhållanden kunde c. 3 miljoner mark i guldmynt möjligen ha varit tillräckligt att möta rörelsen med, men i den då rådande situationen ansåg Montgomery försiktigheten bjuda att uppskatta efterfrågan till 20—25 % av den utelöpande sedelmängden (8—10 miljoner, möjligen blott 5—6

¹ Bfges prot. (sekret) den 27 april 1878.

miljoner mark). »Då — — —, äfven om vaxelkurserna, såsom sjelffallet blir, noteras så att icke ett enda guldstycke kommer att för betäckande af skulder i utlandet exporteras, [man] icke får underskatta allmänhetens benägenhet under en tid af stördt förtroende att förskaffa sig det säkraste utbetalningsmedlet, så måste innan den 1. Juli bankens disponibla förråd af guld eller guldvalutor betydligt ökas. Ty att under en så kritisk affärsställning som den närvarande, verkställa en myntrealisation med knapp metallkassa vore en oförsigtighet som kunde bringa öfver landet olyckan att hela reformen strandade.»¹

Kunde inte en momentan ökning i valutaförrådet fås till stånd riske- rades, att en stegrad efterfrågan på växlar vid tiden för den 1 juli inte kunde tillfredsställas, vilket komme att leda till guldexport. En sådan måste undvikas, emedan metallkassan inte tålde en åderlätning, varken penningpolitiskt eller reglementsenligt.

För låneutvägen talade vidare den uppskattning² av bankens disponibla guldvalutor, som Bfge och FBD i slutet av april (1878) verkställde. Resultatet var nedslående. Av statspapper kunde finländska obligationer på grund av ofördelaktig kurs (kriget) inte avyttras och £ 90 000 bundos av kreditivet i Petersburg. Av svenska, norska och tyska obligationer innehades c. 2.8 miljoner mark, men summan ansågs behöflig för att tillmötessgå växelköparna. Av silvermyntet kunde 3 miljoner nedsmältas, men proceduren fordrade lång tid och beloppet behövdes för växelförsäljning.³

Emot ett utrikeslån talade faran att medlen inte komme att användas för sitt ändamål att säkerställa guldväxlingar, utan för ökad kreditgivning, i vilket fall en tillräcklig lånesumma inte hade kunnat uppbringas. Vidare förelåg möjligheten av en exportökning med förty rikligare utbud av växlar (år 1878 visade en svag tillväxt i fordringarna hos utrikesombuden, även om lånet ej beaktas), vilket tillsammans med försäljningen av silvret, inskränkt kreditgivning och export av värdepapper hade kunnat tillgodose behovet. Ett utländskt lån var svårt att uppbringa på förmånliga villkor, och det kunde ha varit psykologiskt välbetänkt att inte öka skuldsättningen i samband med reformens genomförande.⁴ I Bfge kritiserade prof. G. Z.

¹ Bfges prot. den 27 april 1878.

² Bfges prot. den 29 april 1878.

³ Ibidem. Myntverket togs i anspråk för präglingen av guldmynt. Robert Montgomery till Leo Mechelin den 11 juni 1878, Mechelinska samlingen, Brev 6.

⁴ »Bankstyrelsen torde väl dock sätta en ära i att öfvergå till den med så stor pomp införda guldmyntfoten utan effektivt lån», anmärkte Snellman (visserligen efteråt) något självgott och ansåg, att ett kreditiv ur statens medel skulle ha varit nog. Mbl nr 157 den 10 juli 1878, artikeln Banklånet.

Forsman häftigt låneutvägen, som han ansåg som en konsekvens av bankens kreditpolitik — silverförsäljningen kunde, sade han, inbringa 4 miljoner — minskad kreditgivning och framför allt export av obligationer voro tillräckliga åtgärder. Utlåningen mot hypotek i obligationer uppskattade han till 4.5 miljoner mark. I stället borde banken erbjuda sig att förmedla försäljning av obligationer på utrikesort. Genom denna åtgärd skulle banken »hvarken öka sin sedelemission eller minska rörelsekapitalet i landet»,¹ men ändå betydligt öka sina valutor. Forsman trodde, att c. 2 miljoner skulle kunna erhållas genom realisation av överflödigt silver och allmänhetens säljbara obligationer. Beträffande denna senare åtgärd erhöll Forsman sedermera understöd av Mechelin. De speciellt från Ryssland indragna och i FB belånade obligationerna hade faktiskt minskat bankens valuta i stället för att öka den såsom vid normal försäljning till banken. FB kunde å andra sidan inte tvinga allmänheten att försälja dessa värdepapper till en låg kurs. En forcerad försäljning till utlandet skulle ha ytterligare nedsatt värdepapperens kurser. Därjämte kvarstod möjligheten att belåna dem på privat väg. Dock ansåg Mechelin, att banken borde taga som regel att icke i fortsättningen belåna andra än inhemska statspapper,² en princip, som han trodde att då redan tillämpades.

För låneutvägens anlitande talade vidare det faktum, att det politiska läget (det nyss avslutade orientaliska kriget och spänningen mellan Ryssland och England) förlamade utrikeshandeln och därigenom försvårade myntreformens förverkligande.

I FBD röstade G. von Troil och E. Lindebäck samt av Bfge R. Montgomery och L. Mechelin för, att den av guldmyntfötskommittén rekommenderade och av senaten anvisade låneutvägen skulle begagnas, men G. Z. Forsman och F. W. G. Hjelt ville anlita andra utvägar.

Beträffande lånebeloppets storlek ville Forsman på inga villkor överskrida 3 miljoner, vilket belopp man hos regeringen borde ansöka om att få uppbringa. Om ett större lån upptoges, räknade han med att avsikten vore att utvidga lånerörelsen, vilket strede både mot bankens intresse och mot bankreglementet. Mechelin och Bfge med honom medgävo, att ett mindre belopp visserligen vore önskligt, men då utväxlingen kunde uppskattas till 5—6 miljoner mark i guld och försäljningen av växlar till utlandet samtidigt måste hållas uppe samt då faran för krig ej var avvärjd och valutabehovet inte kunde beräknas, ansökte Bfge om garanti för hela

¹ Forsmans yttrande, Bfges prot. den 2 maj 1878.

² Mechelins yttrande, ibidem. Mechelin satt i Bfge sedan 1 jan. 1878.

beloppet 10 miljoner, vilket ständerna hade förordat. Avsikten var dock att endast så stor del av lånet som oundgängligen behövdes skulle tagas i användning.

I Bfges hemställan¹ om lånet återkommo de av Montgomery och Mechelin framförda synpunkterna och därjämte framhölls, att något annat medel knappast fanns för att hålla kvar det i rörelsen utgående guldmyntet. Vidare tillfogades, att de periodiska annuiteterna på utrikeslånen fordrade betydande belopp. Den ringa sedelreserven var därjämte en källa till misströstan för alla kreditbehövande och en starkare sedelreserv skulle därför verka lugnande. I senaten mötte framställningen inte heller någon kritik.² På Molanders framställning behandlades garantifrågan i brådskande ordning och uppnegocieringen överlämnades enligt senatens önskan åt tvenne personer,³ en på regeringens och en på bankens vägnar. Till bankens representant utsågs i Bfge Montgomery och senaten företrädades av W. Zilliacus. I kommittén för finska ärenden⁴ i Petersburg hade man däremot tydligen inte fattat Bfges motiv, ty i föredragningsnoten⁵ för kejsaren uttalade kommittén som sin tanke, att banken väl kunde fullfölja sina förbindelser, men att ovisshet rådde huru länge det tryckta läget kunde fortgå, varför lånet vore önskvärt för att »Banken under alla förhållanden blefve försatt i tillfälle att bispringa affärsverksamheten i landet». Kejsarens bifall vanns 13 juni (n.st.), den 19 juni utfärdade senaten fullmakterna⁶ och den 2 juli kunde lånet avslutas med Rothschild & Söhne i Frankfurt am Main.

De av BD och Bfge rekommenderade⁷ och av senaten godtagna lånevillkoren (5 % ränta, 1 % provision, betalningstiden 2 år, med rättig-

¹ Bfge till HKM (sekret) den 11 maj 1878, brevkoncept av s.d.

² ED:s prot. den 22 maj 1878. Frågan refererades av Frithiof Flodin, som även uppsatte skrivelsen av samma dag till kejsaren.

³ ED:s prot. den 5 juni 1878 och FE:s skrivelse till Bfge av s.d., Till Bfge ank. brev. Jfr Bfges prot. den 12 juni 1878 och Bfges skr. nr 66 till FE s.d.

⁴ Kommitténs prot. den 20 maj/1 juni 1878; GG till SS den 16/28 maj 1878, nr 998, vari han tillstyrker; SS till finansministern den 24 maj/5 juni 1878 och dennes svar nr 7 526 den 31 maj/12 juni 1878; SS till GG den 2/14 juni 1878 med kejsarens svar och SS till GG den 2/14 juni 1878 med resetillstånd för Zilliacus. Alla i SS:s akter 1878: 8.

⁵ Föredragningsnoter 1878 nr 193 den 1/13 juni.

⁶ ED:s prot. den 19 juni 1878, bd 3, fol. 333—336.

⁷ Gemensam överläggning med FBD hölls den 18 juni varvid lånebeloppet fastställdes till 5 miljoner riksmark, varav 2 miljoner skulle indragas inom juli och resten de följande månaderna. I lånekontraktet angives 3 månaders avisering och leveranstiden till 1 aug. 1878—31 dec. 1879. Närmare villkor stipulerades enligt lånet av år 1867. Bfges prot. den 18 juni 1878 och FE:s brevkoncept till Herman Molander s.d.

het men ej skyldighet för banken att begagna hela det uppnegocierade beloppet) kunde uppnås utom i fråga om provisionen. Telegrafiskt meddelade¹ Montgomery att billigare lån ej stodo att uppbringa, varför lånet avslutades² på dessa villkor.

Snellman var nöjd med att lånet avslutades hos huset Rothschild, till vilket han hyste större förtroende än till Erlanger, och likaså med stipulationen att lånet kunde utnyttjas delvis eller inte alls samt likvideras inom en kortare termin än den överenskomna, två år. Men för att begagnas till guldinköp för metalliska kassan ansåg han det dyrt och rekommenderade i stället lån ur statsmedel: »Onekligt är att detta guld blefve dyrt. Skulle kommunikationsfondens utrikestillgodohafvanden kunnat begagnas hade redan en enkel ränta af 4 % gifvit fonden vinst. Hvad som hindrat synes vara en hemlighet.»³ Särskilt fördelaktiga voro lånevillkoren inte. Den 23 september 1879 beslöto Bfge⁴ därför, med hänsyn till de då gynnsammare affärsförhållandena, att inte begagna det olyfta beloppet (3 miljoner) av kreditivet, utan i stället försälja obligationer till ett då fördelaktigt pris. Av betydelse var att växlar på kreditivet kunde dragas på Hamburg, London, Paris och Berlin.

Finlands Banks kreditpolitik. Huvudsyftet, med bankens kreditgivning var i enlighet med planen för myntreformen att höja markens köpkraft till nivån vid tiden före silvrets depreciering. Det gällde alltså för FB att genom en restriktiv kreditpolitik och en kontraktion av den utelöpande sedelmängden neutralisera i rörelsen förefintlig överflödig köpkraft för att nå åsyftad deflatorisk verkan. Dessa åtgärder blevo emellertid obehövlige genom den inträffade trävarukrisen och kursfallet på kreditrubeln. Prisfallet synes i själva verket ha varit så häftigt, att bankens åtgärder, hur egendomligt det än förefaller, bestodo i att försöka lindra krisen och samtidigt bromsa upp priset. Förklaringen till detta fenomen ligger åtminstone delvis i en, som det synes, obetänksam kreditutvidgning under tiden före reformen. Under högkonjunkturen hade banken inte fört en återhållsam kreditpolitik, utan tvärtom tävlat med affärsbankerna i att försträcka både industrin och handeln rörelsemedel. »Gründer-

¹ Telegram av den 27 och 28 juni 1878, Bfges prot. den 29 juni 1878.

² Godkändes i senaten den 10 juli 1878, ED:s prot. 1878, bd 4, fol. 85—86. Jfr SS:s akter 1878: 8 där även kontraktet (på tyska) förvaras. Victor von Haartman var på grund av sjukdom förhindrad att resa. Robert Montgomery till Leo Mechelin den 7 juni 1878, Mechelinska samlingen, Brev 6.

³ Bfges berättelse till bankutskottet 1882, s. 20, Handlingar 1882, IV. Lånet återbetalades med 220 000 RM under 1879 och i sin helhet i början av 1880, ibidem s. 4.

⁴ Mbl nr 157 den 10 juni 1877, Banklånet.

perioden åren 1873—1875 efterföljdes därför av en mer eller mindre osund överinvestering i form av utvidgningar (inom sågverksindustrin gjordes stora skogsinköp). På så sätt bands en stor del av de disponibla rörelsemedlen. Då penningtillgången var god, var investeringslusten även stor, oaktat räntabiliteten inte föreföll alltför säker.¹ Det hela bottnade i en psykologisk inkonsekvens, i det att man ansåg sig ha gjort en besparing genom att investera i stället för att spara för en investering. Svårigheterna på trävarumarknaden gjorde sig gällande speciellt sommaren 1876, i Sverige redan år 1875. På hösten ansåg man inom affärskretsarna, att som en följd av det politiska läget en stängning av de finländska hamnarna var att räkna med till sommaren 1877. I konsekvens härmed och med hänsyn till den allt ännu höga kursen gjorde sig trävaruexportörerna av med så mycket som möjligt av sina trävaror, och de influtna medlen hade god åtgång i importkretsar (exportören var ofta själv importör). Fabrikerna skyndade nämligen att lägga sig till med så stora råvarulager de kunde, varigenom stora belopp bundos dels i råvaror, dels i halvfabrikat. Den förutspädda situationen uteblev, men inte följderna. I England minskade samtidigt köpkraften och efterfrågan på trävaror sjönk, varigenom avsättningen reducerades och priserna dalade. Krisen medförde i vårt land inskränkningar i produktionen och t.o.m. driftsinställelser. Den minskade arbetsinkomsten reducerade i sin tur allmänhetens köpkraft, varigenom avsättningen på hemmamarknaden minskade. Kriget försvårade ytterligare avsättningen på den ryska marknaden, och vinsterna smulto samman genom kursfallet på rubeln. Å andra sidan kunde ryska fabrikanter uppträda som konkurrenter på den finländska marknaden. Under sådana förhållanden redde sig företag med stor procent eget kapital bättre än företag, som arbetade med lånade medel. För de senare blev situationen prekär, då lånen och räntorna förföllo till betalning och kapitalet var fastlåst i produktionsmedel eller i en oavsättbar produkt. Resultatet var att kreditbehovet växte undan för undan, medan valutatillflödet till FB efter hand sinade.²

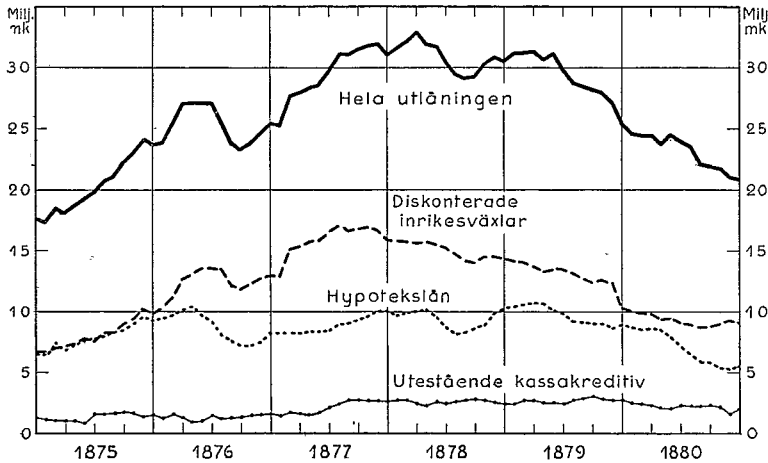
Därjämte voro omställningarna på penningmarknaden hemma och utomlands ägnade att öka kreditbehovet. Sågverks-

¹ En analys av konjunkturförloppet presterades av J. V. Snellman i Mbl numren 115, 116 och 118 den 18—22 maj 1878. Jfr J. V. Snellman, Samlade arbeten VI, s. 469—479. Mera djuplodande är den i HD ingående artikelserien Affärsläget I—III i numren 305, 309, 311 och 312 den 8, 12, 14 och 15 nov. 1878. Författaren är bevisligen Leo Mechelin. Jfr dagbladsredaktören K. H. Lindholm till Leo Mechelin den 23 mars 1879, Mechelinska samlingen, Brev 8.

² Jfr HD nr 263 den 27 sept. 1877, ledaren Affärsställningen I.

Diagram 9. Finlands Banks utlåning åren 1875—1880.

Enligt tabell 10.

industrin hade i viss utsträckning arbetat med utländskt kapital, främst norskt och svenskt. Då markkursen försämrades, visade det utländska kapitalet en benägenhet att draga sig bort ur landet. Därtill ställde det sig för trävaruexportörerna allt svårare att hos ombuden i England erhålla förskott på följande års produktion.¹ Kreditanspråken på FB växte därigenom ytterligare. Exportörerna på Ryssland föredrogo att draga in likviderna i form av obligationer² i stället för kreditrubler. Då dessa statspapper (vilka även köptes i spekulationssyfte) inte såldes till FB, utan stannade i exportörernas portföljer, kommo de inte centralbanken till godo för sedelutgivning, vilket skulle ha varit fallet, om äganderätten hade övergått till banken vid växelköp. Å andra sidan hade rediskontering av växlar i statsbanken inte ännu slagit igenom. I förra fallet behöll man obligationen i spekulationssyfte och belånade den i en bank. FB:s valutaförråd minskade på detta sätt, utan att någon varaktig förbättring av betalningsmedelsförsörjningen inträdde. Till reduktionen av valutaförrådet bidrog även hemköpet av Nordiska Aktiebankens aktier från utlandet. FB:s kreditmöjligheter voro således starkt beskurna, medan beloppet av

¹ Metoden var att draga blanka växlar på ombuden. Jfr *Sven Brisman*, *Den stora reformperioden 1860—1904*, s. 174.

² Jfr HD nr 268 den 2 okt. 1877, ledaren Affärsställningen II och HD nr 270 den 4 okt. 1877, ledaren Affärsställningen III.

affärsvärldens fastlåsta kapital procentuellt hade betydligt ökat. Dessa fakta förklara, varför bankens kreditgivning icke förmådde öka den utlöpande sedelmängden. Denna reducerades år 1877 från 62 till 49 miljoner mark. I den mån kapitalbildningen retarderade, minskades samtidigt affärsbankernas möjligheter att bevilja krediter. Insättningarna såväl på löpande räkning som på depositionsräkning i affärsbankerna gingo tillbaka.¹ Prinsnivån gick automatiskt nedåt. Inom sågindustrin, tändsticksindustrin, bomullsindustrin och sjöfarten visade sysselsättningen tydliga tecken till nedgång. I detta skede skulle en kreditinjektion ha bragt det fastlåsta kapitalet ånyo i rörelse. Att på privat väg uppbringa ett lån i utlandet var dock omöjligt. En möjlighet synes ha bestått i att sammanföra och utlåna de i landet icke engagerade småsparmedlen.² Den av affärsbankerna tillämpade inlåningsrätten var emellertid för låg för att ha önskad effekt. Ur denna synpunkt var den av FB och affärsbankerna tillämpade räntepolitiken klandervärd. Möjligheterna att öka kreditgivningen genom större sedelutgivning begränsades åter genom lagstiftningen.³

Såsom situationen låg till var det nödvändigt, att FB inte tillämpade en strypningspolitik utan så långt resurserna medgävo bisprang affärsvärlden med kredit. Tydligt bestod problemets kärna i att vinna tid för en omläggning av den i viss mån felriktade investeringsverksamheten. Likväl gjordes på en del håll gällande, att banken borde tillämpa en ännu mera målmedvetet restriktiv utlåningspolitik. Det naturliga var, sades det, att banken bevarade sin soliditet (valutareserv) för den stundande guldutväxlingen. I Bfge gjorde sig professor Forsman⁴ till tolk för denna åsikt. Men i stället för att inskränka sin utlåning hade FB under år 1876 ökat den med 5.5 miljoner till 28 miljoner mark. Samtidigt hade valutorna gått ned med 18 miljoner mark och klart var, att ingen utländsk eller annan hjälp kunde vara tillräcklig om ej utlåningen begränsades. I verkligheten bottnade det hela i en försvagad betalningsbalans, vars jämvikt kunde återställas endast genom ökad export (vilket var en omöj-

¹ HD nr 268 den 2 okt. 1877, ledaren Affärsställningen II.

² Sparbankernas betydelse för kapitalbildningen och tillvaratagandet av småspararnas medel beaktades bl.a. av Wiborgs Tidning i nr 63 den 2 juni 1877 i ledaren Sparbankerna på landsbygden.

³ Jfr HD nr 276 den 10 okt. 1877, ledaren Affärsställningen IV. Författaren till artikeln uppfattar riktigt sedelmängden som bankens skuld till allmänheten. Han tror inte på att en större sedelmassa skulle hålla sig ute i rörelsen även om den kunde emitteras. Undantag utgjorde möjligen tvångskurstiden.

⁴ Bfges prot. den 2 maj 1878.

lighet) eller genom importreglering, en åtgärd som man inte kan förutsätta att FBD skulle ha påyrkat.

Forsman fordrade: 1) att växelportföljen inte skulle tillåtas att ytterligare stiga (den steg år 1877 med c. 3 miljoner), 2) att utlåningen mot hypotek skulle inskränkas (den steg år 1877 med 2 miljoner), men export av obligationer befrämjas av banken, och 3) att bankens kassakreditivkonto åtminstone inte skulle ökas.¹

Till förbättring av läget rekommenderade han ytterligare en forcerad försäljning av silverförrådet.

Men likaväl som bankens »öfvertagande af hela landets affärer» och tillvägagångssättet att »spela rolen af försyn för landets affärsverld», såsom Forsman uttryckte sig, innebar en överdrift, skulle dylika föreskrifter i sina konsekvenser ha lett till överdrift i motsatt riktning. Det låg, såsom Mechelin framhöll i Bfge,² ingalunda ens i bankens intresse — banken är solidarisk med den allmänna affärsställningen — att vägra kredit, då fullgod säkerhet ställdes för en uppenbart sund affär. Att vägra kredit ledde till att företaget i sin tur vägrade kredit och så spred sig krisen över allt större områden.

Däremot uttalade Mechelin som sin mening, att statsbanken under högkonjunkturen hade bort vara återhållsam i sin utlåning och ingalunda tävla med affärsbankerna i att göra affärer eller bevilja kredit. I kristider bör statsbanken däremot ha möjlighet att bevilja kredit inom gränserna för dess tillgångar mot verkligt goda säkerheter. »Sådan möjlighet är ett bland de verksammaste botemedel mot krisen.»³ Detta Mechelins uttalande synes visa, att ett viktigt steg hade tagits inom Bfge mot en modernare bankpolitik, nämligen att upprätthålla den inre likviditeten med stöd av utrikestillgodohavandena. Forsman står på den äldre åskådningens ståndpunkt, att genom minskad utlåning nå samma mål. I Sverige hade under tiden för kapitalknappheten år 1874 moderna åtgärder tillämpats. Riksbanken sålde sina växlar på London och Hamburg och därtill en betydande del av obligationerna. De influtna medlen deponerades hos utrikesombuden och kunde på så sätt användas för sedeltäckningen. På detta sätt tjänade de även att upprätthålla den inre likviditeten. I bankfullmäktige i Sveriges Riksbank uttalades år 1874 den uppfattningen, att statsbanken borde vara i stånd att öka sin utlåning vid sådana tillfällen, då ett ökat penning- och kreditbehov gjorde sig gällande. Det är inte endast nyttigt, utan t.o.m. nödvändigt att riksbanken har till sitt förfo-

¹ Bfges prot. den 2 maj 1878.

² Ibidem.

³ Ibidem.

gande reserver, vilka den kan disponera över och vid behov använda för att öka sin verksamhet.¹ Reserven skulle bildas av växlar och obligationer på utländskt mynt.

Det är tydligt att Mechelin hade önskat, att FB under de goda åren skulle ha upplagt vissa reserver. Så tidigt som i Sverige synas de nyare åsikterna dock inte slagit igenom i vårt land. Att kritisera bankens utlåning hade i detta läge inte längre någon praktisk betydelse. Konsekvensen av de rigorösa åtgärder Forsman förordade hade otvivelaktigt varit att ett »strypsystem» i utlåningen införts. Banken skulle m.a.o. ha bemödat sig att framför allt begränsa utlåningen utan hänsyn till lånens kvalitet.

I Bfge följde man inte heller Forsmans linje, men då beslutet om ett utländskt lån meddelades FBD, framhölls uttryckligen, att lånet inte var avsett för utvidgning av krediten samt att, med hänsyn till knappheten på bankens tillgångar i övrigt, stor varsamhet vid utlåningen fortfarande var av nöden. I synnerhet måste försiktighet iakttagas vid beviljandet av diskontkredit, emedan bedömandet av den personliga säkerheten under den pågående krisen var svårare än normalt.

I siffermaterialet över bankens växelutlåning kunna ansatser till en inskränkning konstateras egentligen redan från mars 1878.

Räntepolitiken. Det var av stor betydelse för reformen att FB, även inom ramen för en ofri ränta, vidtog av behovet påkallade riktiga räntepolitiska åtgärder. I det följande skall ett försök göras att konstatera, i vad mån dessa betingades av en medveten insikt om diskontväxlingarnas verkningar.

I det övriga Europa hade modernare diskontprinciper slagit igenom under 1860-talet. År 1861 utkom Goschens arbete *Theory of Foreign Exchanges*, vari han tydligt påvisade diskontots inflytande på valutakurserna genom dess förmåga att leda kapitalströmmen. Därjämte hade han klart för sig diskontots möjligheter att inverka på priserna och dess förmåga att bromsa upp importen. Det gamla kontraktionssystemets effekt var, visade han, huvudsakligen en följd av ränteförhöjningen och mindre av själva sedelindragningen. Walter Bagehot hade åter i sitt arbete *Lombard Street* (1873) försökt klarlägga den inre likviditetens vikt och diskontots betydelse för dess upprätthållande. Enligt honom förvaltar centralbanken den enda reserven för inhemska betalningsmedel, varför den är ansvarig för likviditetens upprätthållande. En r e s e r v för detta ändamål är oundgänglig. Långivningens likviditet är speciellt vik-

¹ *Brisman*, Den stora reformperioden 1865—1904, s. 173.

tig vid kriser. Medlet att nå detta mål är kraftiga diskontförhöjningar.¹

I vårt land bestod det gamla systemet åtminstone under hela 1860-talet. Här kan nämnas, att diskontot inte fastställdes ens av FBD utan i FE och efter år 1868 i Bfge. Restriktionspolitiken åren 1865—1866 gick i det gamla systemets anda. I viss mån spåras de nya idéerna dock redan då, ty år 1865 anhöll direktionen om rätt att »då metalliska kassan minskas få höja diskontot efter omständigheterna, för att därigenom i samband med en viss återhållsamhet i utlåningen motverka ett överdrivet utströmmande av metalliskt mynt».² Trots att direktionen lät förstå att den inte skulle i nära framtid rubba den traditionella räntan 6 % ledde anhållan inte till resultat. En petition om räntans frigivning inlämnades i lantdagen år 1872 av borgarståndet och förnyades vid lantdagen åren 1877—1878.³

Sina diskontsatser hade banken — sedan nödåren voro överståndna — successivt sänkt från 6 % år 1868 till 4 % den 1 januari 1871. Denna räntesats blev sedan bestående över högkonjunkturen till utgången av år 1875 medan räntesatserna för lån och kreditiv stod 1—1.5 % högre. Under år 1876 och förra hälften av 1877 tillämpades en räntesats om 4.5 % oaktat kreditbehovet var stort. Förenings-Banken höjde sina räntor redan den 6 mars 1875 från 5 till 5 ½ %, varför kreditansökningarna i FB starkt ökades. Följaktligen ökades hela utlåningen i FB i snabbt tempo eller med 42 % under år 1875 och 9 % år 1876. I privatbankerna ökade utlåningen med 8 % år 1875 och 13 % år 1876. I FB ökades alla låneformer. Ränteförhöjningen i början av år 1876 förblev verkningslös, emedan kontoren på landsbygden samtidigt erhöilo diskonteringsrätt (diskontkommittéer), varför även växelkrediten starkt tillväxte.

Då krisen år 1877 satte in, råkade affärsbankerna med sina små resurser i trångmål, och som visats var även bankens kurspolitik ägnad att strypa deras växelhandel. I stället trädde FB beredvilligt låntagarna till mötes under förra halvåret med lån till låga räntesatser. J. V. Tallqvist fördömer⁴ denna räntepolitik och anklagar Bfge för att i sina berättelser till lantdagarna åren 1877 och 1882 inte ens ha påpekat den felaktiga ränte-

¹ I England och Frankrike tillgrep man dessa år kraftiga diskontförhöjningar, så snart en ändring visade sig i sedelreserven. Penningmarknaden miste därigenom all elasticitet och sedelreserven sin betydelse. De våldsammaste kastningarna perioden 1865—1885 inträffade i England år 1873 med 24 diskontändringar, men därefter lugnade sig förhållandena. Jfr R. G. *Hawtrey*, *A Century of Bank Rate*, s. 284—390.

² *Brisman*, *Den stora reformperioden 1860—1904*, s. 85. *Pipping*, *Myntreformen år 1865*, s. 245—246.

³ Se s. 238—240.

⁴ *J. V. Tallqvist*, *En blick på Finlands Banks utlåningspolitik*, s. 26.

sättningen och kreditpolitiken. Tydligt följde banken här det gamla systemet och medverkade genom att mana fram en överinvestering till den följande tidens penningbrist och sin egen beträngda belägenhet. Men å andra sidan bör man komma ihåg, att banken bands av sedeltäckningsbestämmelserna och att den åren 1876 och 1877 handlade med myntreformen i sikte.

I fortsättningen synes banken däremot ha fört en stramare kredit- och räntepolitik. Målet var, liksom i Sverige, att förse marknaden med rörelsemedel, vilket kunde ske endast i mån av resurser. Å andra sidan var en sanering av kreditgivningen nödvändig för att utgallra de sämsta företagen samtidigt som bankens egen säkerhet växte.

I detta syfte företogs en diskontförhöjning från och med den 1 juni 1877. Den omedelbara anledningen därtill var, att ställningen den 31 mars 1877 visade en sedelreserv om endast 12 miljoner mark. Frågan var före i Bfge redan den 21 april och 24 april 1877, men situationen ansågs då ännu inte vara så farlig, att någon omedelbar åtgärd var av nöden. Då utvecklingen likväl fortsatte i för sedelreserven ogynnsam riktning (och exporten ej gav några valutor) togs frågan ånyo till behandling i mitten av maj (under april tillväxte valutorna hos utrikesombuden med 2.5 miljoner, men sjönko under förra hälften av maj med 3.6 miljoner). Montgomery anförde som skäl bristen på rörligt kapital och fruktan för att ett krig skulle ytterligare tillspetsa situationen. von Troil, som yttrade sig på FBD:s vägnar, föreslog som lägsta diskontranta 5 % för inhemska växlar på 3 månader och 6 % för långa växlar. För lån mot prima säkerhet (guld, silver, finska statens obligationer och FHF:s obligationer) fastställdes räntan till 5 % och mot övrig säkerhet till 6 %. Därjämte anmodades FBD att efter egen prövning nedsätta det högsta lånebelopp, vartill de olika panterna kunde belånas.

En sådan diskontförhöjning var dock inte tillräcklig under förhandenvarande förhållanden, och då högsta diskontrantan var fastlåst vid 6 % aktualiserades frågan om räntans frigivning.

På privatbankshåll synes man ha varit fullt på det klara med, att diskontot effektivare måste tagas i användning, vilket även skulle ha underlättat deras egen verksamhet bättre än kontraktionssystemet. Å andra sidan insågos de svårigheter FB komme att ställas inför vid upprätthållandet av en metallreserv om 20 miljoner mark. I den av F. K. Nybom i november 1877 till ständerna inlämnade petitionen om räntans frigivning heter det, sedan det konstaterats, att guldmyntfoten skulle ge anledning till ännu livligare handelsrelationer än tidigare med guldländerna och att guldströmmen till och från Finland skulle betingas av samma orsaker

som i dessa länder: »Ehuru räntefoten visserligen icke är grundorsaken till guldfluktuationerna folkena emellan, så är den dock en så vigtig faktor vid reglerandet medelst metallförsändningar af de genom handeln uppkommande skuldförhållandena emellan länderna, att det skall blifva svårt att i landet qvarhålla eller dit indraga den för affärernas orubbade gång nödiga guldquantiteten derest icke räntan göres fri. — — — Då jag således anser frågan om fri ränta stå i närmaste samband med guldförmen, ja vara ett villkor för att det nya myntet skall kunna spela den rol af nationelt och internationelt bytesmedel man sökt gifva deråt genom att antaga guld dertill, och då jag vidare önskade se legaliseradt, hvad som dagligen göres för att kringgå förbudet — — —». ¹

Faktum är att räntebestämmelsen på privatbankshåll öppet kringgicks genom provisioner och andra tillägg, medan FB inte kunde tillämpa samma metod.² I verkligheten sökte sig dock inte de prima växlarna (för vilka det lägsta diskontot tillämpades) till FB, varigenom även för dess del bestämmelsen miste en viss grad av sin effekt.

Bekant är att Förenings-Banken betingade sig räntesatser om t.o.m. 11 % år 1876.³ Vidare är att observera, att den »ofria» marknadens räntor betydligt överskredos vid den privata växelkrediten.⁴ Nästan otroliga detaljer om metoderna att överskrida räntan vid försträckningar åt jordbrukarna anfördes vid debatten om propositionen om räntans frihet i lantdagen år 1882 i borgarståndet.⁵ Allmänna meningen var, att ockret florerade mest i de djupa leden.

Då FB inte kunde höja räntan år 1877, var den tvungen att begära ökad säkerhet vid fördelningen av lånen bland sökande till de disponibla tillgångarna och den, som kunde erbjuda dubbel eller tredubbel

¹ Laguskottets betänkande nr 48, Handlingar 1877—1878, IV.

² F. K. Nyboms yttrande, Borgarståndets prot. 1882, I, s. 422. Det heter: »Andra penninghandlare än Statsbanken kringgå öppet detta stadgande», nämligen om 6 % som högsta utlåningsränta.

³ P. H. Norrmén anför i Mänttä bruk 1868—1928, s. 48 ett brev av G. A. Serlachius' hand den 8 september 1876. Det heter, att han, Serlachius, »efter otroliga trakasserier och besvär» fått sina växlar diskonterade i Förenings-Banken till 11 % med ränta och provision. Till saken hör dock att Serlachius' affärer voro i uselt skick.

⁴ Norrmén, Mänttä bruk 1868—1928, s. 46.

⁵ F. K. Nybom yttrade: »Enligt hvad jag hört, skall det icke vara något ovanligt på landsbygden, att spannmål utlånas för att vid slutad skörd återgåldas, likvisst icke in natura, utan i penningar och bestämmes denna summa vida vägnar högre än det pris som gälde för spannmålen, då lånet gavs. Denna differens går ofta nog till 30 %.» Borgarståndets prot. 1882, I, s. 411—430. Herr Lindberg korrigerade detta tal till 100 ja t.o.m. 400 %, ibidem, s. 428.

säkerhet framom en annan, erhöill lånet, oberoende av vilkendera som kunde använda medlen¹ mera produktivt.

Utän någon närmare redogörelse för omgångarna i samband med räntefrigörelsen kan här konstateras, att såväl i Bfge (Montgomery satt i lagutskottet, som behandlade Nyboms petition år 1877) och inom affärsbankernas ledning som även i senaten, där propositionen om räntans frigivning utarbetades till 1882 års lantdag, diskontpolitikens möjligheter hade klarnat² om ock tillämpningen av dess principer fick anstå till år 1883, då kungörelsen om frigivningen av korta lån (under 9 månader; dock inte sådana med pant i fastighet) emanerade den 6 juni. I detta avseende betydde guldmyntfotsreformen genombrottet för en ny räntepolitik i bankens historia. Därjämte förelågo tydliga ansatser att skapa en för sedelutgivning lätt realiserbar reserv placerad hos utrikesombuden.

Svårigheterna att förse rörelsen med guldmynt. För att få tid för präglingen av guldmynt hade guldmyntfotskommittén föreslagit (Litt. B § 2), att tvångskurs skulle tillämpas på bankens sedlar under övergångstiden och att själva övergången skulle ske 1 januari 1878. Till tvångskursen hörde därjämte, att silvermyntet i mark och penni samt kopparmyntet skulle mottagas till fastställt belopp till nämnda dag, men därefter användas som skiljemynt (Litt. B § 3), samt vidare att alla förbindelser lydande på silver voro betalbara i silver till denna dag, varemot förbindelser, som ingingos efter lagens promulgering den 9 augusti 1877, skulle gälla i guld (Litt. B § 4). I analogi härmed upphävdes silverutmyntningsrätten den 6 juni 1877, men rätten att utmynta guld trädde enligt förslaget i kraft

¹ F. K. Nyboms yttrande, Borgareståndets prot. 1882, I, s. 422.

² I HD nr 309 den 12 nov. 1878 i artikeln Affärsläget I skriver L. Mechelin bl.a.: »— räntefotens stegring är ett medel att från eget eller främmande land framlocka till marknaden kapital, som icke utan denna ovanligt stora lega skulle vilja löpa den risk, som placeringar under en pågående affärskris synas medföra. Räntans frihet är sålunda icke blott ett medel att kunna bedöma penningställningen, utan ock ett bote-medel mot tryckande knapphet i penningmarknaden.» En sådan indikator för penningställningen var räntefoten icke i vårt land så länge lagen fastställde 6 % som högsta ränta, »äfvén på tider, då kapitalisten och lånsökanden kunde vara ense om att uppskatta försträckningens värde, eller kapitallegan, till dubbelt så mycket.— — — Räntans frihet, i teorin allaredan erkänd såsom en riktig och sund princip, borde så snart som möjligt äfvén af finsk lag medgifvas. — — — Det säges stundom af motståndarene till räntans frihet:— — — fördelen är dock blott skenbar, ty de flesta affärer kunna icke bära hög ränta, — dyra pengar äro ruinerande. I detta påstående förbises alldeles, att förlust genom hög ränta dock kan vara en verklig fördel, jemförd med den ofantliga, stundom obotliga förlusten af att nödgas, i brist på rörelsemedel, inställa drifvandet af en affär eller realisera densamma till underpris.»

först den 1 januari 1878. Dessa bestämmelser förutsatte, att en tillräcklig mängd guldmynt hade präglats och distribuerats till kontoren. Soldan, varpå det närmast ankom att uttala sig¹ om de praktiska möjligheterna att förverkliga detta förslag, fann tiden för knappt tillmätt emedan:

1) lantdagens beslut måste erhålla kejsarens stadfästelse, innan något kunde företagas;

2) ritningarna till myntet skulle stadfästas av kejsaren och graveringen av två stämplor komme att taga en tid av fem månader;

3) präglingen av guldmynt var därjämte ett oprövat arbete, som till en början skulle gå långsamt.

Till följd härav väckte Soldan förslaget, att tidpunkten skulle uppskjutas till 1 maj eller ännu hellre till den 1 juli 1878, medan rätten att inlämna guld för utmyntning skulle träda i kraft 1 januari 1879. Molanders senatsutskott omredigerade kommittébetänkandet i denna punkt och inlösningsen av sedlarna med guld fastställdes att inledas den 1 juli 1878.

Den ömtåliga frågan att fastställa ritningarna till guldmyntet hade, som nämnts, i kommittébetänkandet överlämnats till kejsarens personliga avgörande. Förslaget uppgjordes i FE² och myntets storlek, prägel och yttre i övrigt lämpades efter franska francen. Med tanke på myntets internationella anseende angavs i prägel, enligt Wallenbergs råd,³ inte blott värdet utan även halten (i decimaltal). En sådan anordning möjliggjorde värdering i utlandet utan nedsmältning och probering. I stället för en bröstbild av kejsaren anbragtes på myntet den ryska riksörnen med finska vapnet i hjärtskölden jämte orden »Suomi» och »Finland».⁴ Den 2/14 december 1877 godkände kejsaren⁵ ritningarna, som av förbiseende stannade i generalguvernörskansliet över julen⁶ och först i mitten av januari 1878 kommo FE till handa. Präglingsarbetet fördröjdes därigenom med mera än en månad.

¹ BD 221/18 1876.

² ED:s prot. den 23 aug. och 3 okt. 1877. F. Flodin handhade föredragningen. KS:s skr. till HKM den 3 okt. 1877. Anmärkningar mot ritningarna gjordes inte i finansministeriet ej heller i KFFÅ 3/15 nov. 1877. Föredragning i Poradim 22 nov./4 dec. 1877. Jfr SS till finansministern 29 okt./10 dec. 1877 och hans svar 2/14 nov. 1877, SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot.

³ Jfr Wallenbergs förslag, bilaga 1.

⁴ PM angående de föreslagna nya guldmynten i Finland, SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot.

⁵ SS till GG nr 692 den 2/14 dec. 1877.

⁶ Frithiof Flodin (FE) den 10 jan. 1878 till Emil Streng (SS) och dennes svar 2/14 januari 1878, SS:s akter 1877: 1, guldmyntfot. Den kejserliga kungörelsen angående ritningarna är given 16 jan. 1878 (nr 1 i författningssamlingen 1878) och upplästes i kyrkorna. Jfr ED:s prot. den 16 jan. 1878.

Då guld levererats till myntverket, men någon utmyntning det oaktat inte kom till stånd, ansågo sig Bfge nödsakade att den 18 februari för FBD påpeka, att åtgärder med det första borde vidtagas för att fullfölja präglingen.¹ Myntverket var färdigt att påbörja präglingen av 10-marksstycken först den 1 april och kapaciteten uppskattades ha stigit till den 1 maj till 10 000 st. per dag.² Bfge fann denna takt tillräcklig, men uppmanade FBD ytterligare att vidtaga alla effektiva åtgärder för att utmyntningen skulle gå i lås och banken med trygghet kunna möta guldutväxlingen.³ Ultimo juni 1878, då finskt guldmynt för första gången framträder i FB:s månadsförslag, fanns i rörelsen 2.9 miljoner mark i guld. De följande månaderna nedgick beloppet till 2.7, 2.2 och 2.4 miljoner mark, men stod ultimo oktober ånyo på 3.0 miljoner och ultimo december på 4.6 miljoner mark. Guldmynten visade sig inte vara eftertraktade i rörelsen i hemlandet, men en inte ringa export till utlandet försiggick. Denna export täcktes dock genom det utländska lånet, som sålunda visade sig vara av behovet påkallat.

Sedeltryckningen. Icke ringa bekymmer för banken vållade rörelsens försörjning med sedlar lydande på guld. Vid tiden för reformen pågick i Köpenhamn en nytryckning av bankens sedlar (valörerna 5, 10, 50 och 500 mark), av vilka en del redan var färdig. Då myntreformen genomfördes blev en omtryckning av dessa nödvändig, emedan förbindelsen att inlösa sedlarna »i silver» måste ersättas med »i guld». Så snart ständerna antagit kejsarens proposition och reformen var en realitet att räkna med, stoppade Bfge den 3 juli tillverkningen av dessa sedlar lydande på silver.⁴ Tryckningen av 5-markssedlarna, som redan den 29 november 1876 hade utsläppts i rörelsen, fortsattes dock. Då lagen av den 9 augusti 1877 emanerade, kunde nytryckningen påbörjas. I detta syfte hemkallades doktor E. Grönvik, som i Köpenhamn övervakat tryckningen, för att avge rapport om dess förlopp och göra förslag till nya ändringar. Det befanns, att en del speciella ändringar i plåtarna endast för 50- och 10-markssedlarna voro nödvändiga,⁵ varför hemställan⁶ till senaten om

¹ Bfges prot. den 18 febr. 1878 och brevkoncept nr 12 till FBD s.d.

² Bfges prot. den 4 mars 1878.

³ Bfge till FBD nr 20 den 4 mars 1878.

⁴ Bfges prot. den 3 juli 1877 och brevkoncept nr 48 till FBD s.d. FBD uppmanades tillika i skr. nr 49 s.d. att genom dr E. Grönvik införskaffa utlåtande om möjligheterna att omtrycka sedlarna med samma plåtar. Jfr FBD:s svar den 23 juli och 14 aug. Bfges prot. den 31 juli, 20 och 22 aug., 7 och 22 okt. 1877.

⁵ FBD:s skr. nr 650 till Bfge den 14 aug. och Bfges prot. den 22 aug. 1877.

⁶ Bfges prot. den 1 dec. 1877 och hemställan enl. brevkoncept nr 116 till HKM s.d.

ändring av huvudtexten i skyndsam ordning utarbetades. De i ovan nämnda sedlar (5, 10, 50 och 500) nödvändiga förändringarna fastställdes 20 december 1877.¹ Av 20- och 100-markssedlar funnos redan färdiga blanketter, varför dessa bibehölls i rörelsen. Bankens inlösningsplikt gentemot sedlar lydande på silver kvarstod ju fortfarande. Någon fara för att knapphet på sedlar skulle uppstå, förefanns således inte. Ur denna synpunkt kunna vidare detaljer i samband med sedeltillverkningen här förbigås.² Det kan dock ha sitt intresse, att omgångarna och svårigheterna i samband med sedeltryckningen ledde till, att i Bfge väcktes förslag om ett eget sedeltryckeri, en tanke, som underblåstes genom att falska 10-markssedlar uppenbarade sig i rörelsen hösten 1881.³

Behovet av skiljemynt. Genom att det utelöpande silvermyntet enligt myntlagens bestämmelser gjordes till skiljemynt, löstes frågan om rörelsens försörjning med detta betalningsmedel på ett enkelt sätt. I själva verket kom alltså ett fullhaltigt skiljemynt att cirkulera, en tanke, som man var inne på redan år 1865,⁴ då det gällde att avlysa det ryska underhaltiga skiljemyntet. Något problem i detta hänseende förelåg inte denna gång, då endast fullhaltiga rubler och kopek skulle cirkulera och gälla

¹ ED:s prot. den 20 dec. 1877; FE:s skr. nr 770 till Bfge s.d. Till Bfge ank. brev 1877 och (BD 7/258 1877) FEBD 6/261 1877. Jfr Bfges prot. den 29 dec. 1877 och brevkoncept nr 126 till FBD s.d. Annons i FAT ingick den 28 dec. 1877 i anledning av ändringen. Tryckningen omhänderhades av boktryckaren H. H. Thiele i Köpenhamn. Jfr Bfges prot. den 25 och 27 maj samt 14 okt. 1877 och Soldans PM till Bfge den 14 okt. 1877 i sistnämnda protokoll. Bfges prot. den 11 nov. innehåller Soldans PM om 50- och 100-markssedlarna. Se även Bfges prot. 18 nov. 1878. Plåtarna till sistnämnda sedlar tillverkades av herr Volkmar Ahner i Leipzig. I Bfges berättelse 1882, s. 37, erhåller Soldan särskilt erkännande för sitt intresse och sin noggranna prövning av hithörande frågor.

² Jfr Bfges berättelse 1882, s. 37—38 och där angivna Bfges prot. i ärendet. Sedeltryckningens fortgång belyses enl. Bfges berättelse 1882, Tabell XVIII samt Bfges berättelse 1877—1878, Tabell X, av följande siffror i miljoner mark:

År	Tillkomna	Förbrända	Ansvarssumman	Innestående	Utelöpande
1876	2.3	17.3	83.4	30.7	52.7
1877	8.1	14.5	77.0	32.8	44.2
1878	5.1	12.0	70.1	31.7	38.4
1879	13.7	11.3	72.6	35.6	37.0
1880	12.3	7.7	77.1	28.5	48.6
1881	8.9	7.7	78.3	33.5	44.8

³ Bfges berättelse 1882, s. 39—41.

⁴ *Pipping*, Myntreformen år 1865, s. 218—219.

endast i en begränsad likvid. Enda svårigheten bestod i att fastställa skiljemyntbehovet. Några större säsongfluktuationer i den utelöpande mängden hade man inte att räkna med. Någon brist vissa tider på året hade åtminstone inte kunnat påvisas i fråga om det underhålliga skiljemyntet, och det normala och högsta behovet gav sig ur bankens ställning vid olika tidpunkter. I slutet av år 1876 utgjorde det av myntverket levererade markmyntet enligt Bfges berättelse till ständerna åren 1877—1878:¹

	I	fullhaltiga		I	underhaltiga	
2 mark		4.6 milj. mark		50 penni	1.4 milj. mark	
1 mark		6.1 milj. mark		25 penni	1.1 milj. mark	
Summa		10.7 milj. mark			2.5 milj. mark	= 13.2 i silver
					vartill kom underhaltigt kopparmynt à 10, 5 och 1 penni	= 0.9
					Inalles	14.1 milj. mark

På en av Molander genom FE gjord förfrågan² gav FBD i september 1877 utlåntagandet, att det vid samma tidpunkt utelöpande beloppet 1.5 miljoner mark i silver och 0.7 miljoner mark i koppår (innehållande 5.8 och 0.2 miljoner mark) väl kunde fylla behovet under normala förhållanden och att detta belopp i verkligheten var ett maximibelopp.³ Vad kopparmyntet beträffar kom den utelöpande mängden under tiden 1877—1881 att hålla sig i närheten av 0.7 miljoner, varför ett ständigt förråd av 0.2 miljoner mark innehades.

Svårare var det att pröva det sammanlagda behovet av fullhaltigt och underhaltigt silvermynt (minsta valören guldmynt var 10 mark). Till förfogande stod ett förråd (som inte hade ökat sedan 31 december 1875) av 4.6 miljoner i 2-marksslantar och 6.1 miljoner 1-marksslantar eller 10.7 miljoner mark fullhaltigt silvermynt. Därav funnos ultimo december respektive år i miljoner mark:

	Utestående			Innestående		
	2 mark	1 mark	Summa	2 mark	1 mark	Summa
1877	2.6	3.6	6.2	2.0	2.5	4.5
1878	2.3	3.0	5.3	2.3	3.1	5.4
1879	1.8	2.7	4.5	2.7	3.4	6.1
1880	1.9	3.0	4.9	2.6	3.1	5.7
1881	1.9	3.2	5.1	2.6	2.9	5.5

¹ Handlingar 1877—1878, IV, Tabell XVI.

² FE:s skr. nr 1012 till Bfge den 8 sept. 1877, Till Bfge ank. brev samt Bfges prot. den 15 sept. 1877 och brevkoncept nr 75 s.d.

³ FBD till Bfge nr 760 den 24 sept. 1877, Bfges prot. och brevkoncept nr 77 den 25 sept. 1877.

Av det underhålliga silvermyntet cirkulerade c. 1.6 miljoner mark (i 50 och 25 p), medan hos banken inestod c. 1 miljon mark.¹

Disponibla för försäljning stodo alltså sedan år 1878 åtminstone (5+1) 6 miljoner mark i myntat silver, vartill kommer c. 2 miljoner i plants i valvet. Den av Forsman hävdade åsikten att silverförsäljningen kunde inbringa 4 miljoner stod sig alltså väl mot av övriga i Bfge hävdade 3 miljoner mark.²

Krav på och försök att realisera silverförrådet. Det kan vara ägnat att förvåna att banken trots behovet av en guldförstärkning till metalliska kassan behöll ett så pass stort silverförråd. Av det föregående har dock framgått, att såväl FBD som Bfge betraktade silvret som en sista reserv för växelförsäljningen — principen med en valutareserv framgår här tydligt — varjämte man ville undgå förluster på detsamma. Lagenligt var statsverket skyldigt att mottaga det myntade silvret till dess nominella värde och leverera guld i stället. Den rådande valutakrisen våren 1878 aktualiserade emellertid en försäljning. I Bfge yrkade Forsman den 2 maj i samband med diskussionen om utrikeslånet på att fullmäktige oförtövat skulle inleda underhandlingar med statsverket om övertagande av det överflödiga silvret. Som nämnts erhöll han inte direkt understöd beträffande lånet, men förslaget om silverförsäljning upptogs ånyo kort därpå,³ då man ansåg, att vissa möjligheter förelågo att avyttra silvret antingen till nominellt belopp till statsverket eller efter nedsmältning mot guld till utlandet. I FBD uppskattades det cirkulerande beloppet 7.5 miljoner mark som tillräckligt (uppnått maximum var 7.8 miljoner). Det i banken inneliggande silvret beräknades till 5.8 miljoner mark, varav 4.6 i 1- och 2-marksstycken. Därav ansågos 3 miljoner med trygghet kunna undvaras. Vidare ansågos c. 2 miljoner mark i hamburger plants silver som obehövliga.⁴ Enligt FBD:s mening var silvrets prisutveckling dock ofördelaktig för försäljning. Värdeförhållandet mellan silver och guld, som i London i slutet av år 1877 visat mindre förbättringar, försämrades åter från mars 1878 till mars 1879 från 1:17.30 till 1:19.03, i Hamburg åter från 1:17.48 till 1:18.88 motsvarande tid. I Bfge bedömde man situationen

¹ Siffrorna enligt FB:s årsberättelser.

² Bfges prot. den 2 maj 1878.

³ Bfges prot. den 11 och 27 maj och 7 juni 1878 samt Bfges skr. till FBD den 11 maj och 7 juni 1878. Jfr brevkoncept nr 48 och 65.

⁴ FBD till Bfge den 22 maj 1878 nr 521, Till Bfge ank. brev 1878. Jfr Robert Montgomery till Leo Mechelin den 7 och 11 juni 1878, Mechelinska samlingen Brev 6.

rätt i så måtto, att någon pridförbättring på silvret inte var att vänta, och rekommenderade en försäljning med hänsyn till den rådande valutabristen och en försvårad export av silver och indragning av guld, för den händelse den politiska situationen tillspetsades. Närmast skulle 2 miljoner mark plantssilver försäljas. Några omedelbara försäljningar kommo dock inte till stånd och samtidigt visade valutaläget tecken till en tillfällig förbättring hösten 1878. I december kunde FBD därför meddela Bfge, att plants endast försöksvis sålts till myntverket i Petersburg till ett pris av 20—21 penni per gram, men att utsikter förefunnos för en större försäljning. En omsmältning av silvret bleve dock nödvändig, emedan från ryskt håll klagades över att plantsarna voro illa nedsmälta.

I slutet av januari 1879 påpekade Montgomery i Bfge, att valutaförrådet hos ombudet i Stockholm endast förslog för trasserung, varför FBD uppmanades påskynda försäljningen.¹ Silvrets låga pris på världsmarknaden synes dock ha avskräckt, varjämte resultatet av årets trävaruförsäljningar inväntades. Direkt försäljning till myntverket i Petersburg omöjliggjordes även av att finansministeriet handhade silverinköpen. Då det emellertid i maj syntes klart, att trävaruexporten inte skulle kunna rädda läget och valutaförrådet var som sämst — s.g.s. alla disponibla, säljbara obligationer hade försålts och utrikeslånet ansågs inte böra utnyttjas — vände sig Bfge, därtill föranledda av tvenne skrivelser från FBD,² till senaten — tydligen en sista utväg — och anhöll om förmedling av silverförsäljning till myntverket i Petersburg, till en början av 3 miljoner mark. Samtidigt gjorde banken (med stöd av § 19 i myntlagen) anspråk på att statsverket skulle stå för förlusterna vid demonetiseringen.³ Kompensationen medgavs inte i senaten och för undvikande av process om den i viss mån oklara paragrafen gingo Bfge med på att dela förlusten, vilken lösning även godtogs i FE, ehuru på det villkoret att hela silverförrådet om 5 miljoner såldes. Bfge i sin tur hyste betänkligheter, då silvervärdet alltmera försämrades och valutaläget åter visade varaktiga tecken till förbättring, varför endast 4 miljoner utbjödos. De mödosamma och fruktlösa omgångarna i samband med denna uppgörelse med myntverket i Petersburg måste här förbigås. Resultatet blev att först år 1882 och då endast 1 miljon mark kunde försäljas.⁴

¹ Bfges prot. den 28 januari 1879 samt brevkoncept nr 10 till FBD s.d. och FB:s ställning den 31 dec. 1878.

² FBD till Bfge den 20 och 23 maj 1879 samt Bfges prot. den 23 maj 1879.

³ Bfge till HKM den 23 maj 1879.

⁴ Jfr Bfges berättelse till bankutskottet vid lantdagarna 1882 och 1885, s. 16—20, Handlingar 1882, IV och s. 4 i Handlingar 1885, IV.

Kursnedsättningen. Den tredje praktiska uppgiften i samband med reformens genomförande bestod i att nedbringa kurserna till en nivå motsvarande värdeförhållandet 1:15.50 mellan silver och guld. Då denna sida av reformen redan berörts i samband med redogörelsen för kursutvecklingen (kap. II) återstår här endast att konstatera vilken inverkan det inkonvertibla pappersmyntet hade på rubelns cirkulation i landet.

Rubelns gångbarhet och konvertibilitet. I den nya myntlagen stadgades uttryckligen, att den ryska fullviktiga silverrubeln skulle mottagas i samma proportion som markmyntet, dvs. 1 rubel skulle vara värd 4 mark, men endast i betalning och ej i växling. »Tvängskursen» kom alltså att gälla även silverrubeln intill 1 juli 1878, varför rubeln alltså hade bort gå för fullt överallt i landet. Inom kort visade det sig emellertid, att den inte mottogs i betalningar. I Uleåborgstrakten cirkulerade i februari 1878 ett rykte, att rubeln skulle gå med kurs, till följd varav affärsmännen vägrade att taga mot den; över huvud synes oklarhet ha rått om, hur man skulle förfara vid försäljning mot ryskt mynt. I själva staden måste räntmästaren, assessor Borg, ingripa mot ofoget att ej taga mot rubler till det fastställda beloppet.¹ I Vasa rådde likaledes i februari oklarhet om tolkningen av förordningen, och FB:s kontor² därstädes såg sig nödsakat att upplysa en insändare i Wasabladet om att banken väl godkände ryskt silvermynt i alla betalningar, men ej vid växlingar och växelköp. Tidningen Östra Finland talade t.o.m. om »en tyst sammanlutning emot rubeln», som inte gällde någonstades i viborgstrakten som 4 mark.³

Orsakerna till denna vägran har sin naturliga förklaring, ty ett mynt, som inte har förutsättningar att cirkulera som lagligt betalningsmedel, är dömt att försvinna, alla lagbud till trots. Ännu medan frågan behandlades i lantdagen fruktade man allmänt, att rubeln skulle kunna omintetgöra reformen (frånsett suspenderingsstadgandet), men så snart ständerna hade antagit propositionen visade t.ex. Östra Finland i en artikel⁴ ofarligheten av beslutet, som verkligen var av mera teoretisk än praktisk art. En säljare undviker alltid att lägga sig till med en valuta, vars cirkulation

¹ Kaiku nr 7 den 16 febr. 1878 och nr 9 den 2 mars 1878.

² Wasabladet nr 10 den 7 febr. 1877, nr 11 den 10 febr. 1877.

³ Östra Finland nr 84 den 23 juli 1877. I Karjalatar nr 42 den 19 oktober 1877 skriver en insändare Widén: »kuuluu kumminkin näillä seuduin melkein yleisesti ruplaa käytettävänä 3 markan arvoisena kaupalliikkeissä ja maksusuorituksena. Lieneekö tämä ahneutta vai tietämättömyyttä?»

⁴ Östra Finland nr 73 den 1 juli 1878, ledaren Guldmynnfot i Finland.

är försvårad. Att myntstyckena togos emot i kronoutskylderna lugnade rubelinnehavarna och räddade dem från en del förluster. Däremot var det alldeles klart, att affärsmännen skulle vägra att taga emot rublerna, (någon process för ett högsta belopp om 10 mark kunde man ju inte vänta att skulle väckas), ty från den 1 juli 1878 skulle 10 stycken silvermarkmynt inväxlas mot ett guldstycke, men inte rublerna, som endast kunde användas i betalning. Ett 10-marksstycke i guld kostade i FB 2.70—2.75 rubel, ty marken cirkulerade för tillfället inte endast enligt sitt silvervärde, utan därtill ännu med c. 10 % övervärde. Emottog handlanden nu rubeln, skulle han lida en förlust om 10 kopek (eller 30—40 penni) i det ögonblick han skulle betala sina från utlandet importerade varor. Tidningen Pohjois-Suomi i Uleåborg hävdade öppet i polemik mot ortskollegan Kaiku, att man därför helst borde låta bli att taga emot rublerna.¹

Svårigheterna att etablera en spekulation i rubler voro även stora; dels kunde rubler endast med besvär upphandlas till drägligt pris, dels skulle avsättningen i landet vara svår. Ville en arbetsgivare erlægga t.ex. löner i rubel, hade han snart väckt ovilja, ifall arbetaren inte kunnat göra inköp för sina rubel i närmaste affär. Det oaktat råder ingen tvekan om, att spekulanterna gjorde allt för att utnyttja situationen.² Enligt vad börsberättelserna i petersburgstidningarna förtälja hade nämligen just i juli 1877 meddelats, att ett verkligt »syndikat» bildats för export av ryskt silvermynt till Berlin och England i syfte att »nedbringa ryska kursen». Förfarandet var: skiljemyntet köptes upp i Petersburg till 70 kopek i pappersrubler, i Berlin åter kunde pappersrubler fås för 64 kopek. Skiljemyntet skickades därför till Berlin, där det nedsmältes och skeppades till England. Vinsten lär ha varit 6 kopek brutto och 3 kopek netto per rubel.³ Fara förelåg att denna verksamhet skulle utsträckas även till vårt land.

Såsom Schybergson har påpekat⁴ kommo olägenheterna av stadgan- det att göra sig gällande först i samband med rubelns stora kursfall i slutet av 1880-talet. En mer eller mindre ofarlig spekulation kom till stånd så, att allmogen i östra Finland erlade sina kronoutskylder till ränterierna i slitna rubelstycken, vilka sedan hamnade i statskontoret och genom Finlands Banks förmedling såldes på börsen i Petersburg åt vissa penningväxlare. Dessa i sin tur prånglade ut samma mynt ånyo i rörelse till bil-

¹ Pohjois-Suomi nr 16 den 23 febr. 1878 och nr 17 den 27 febr. 1878 samt nr 42 den 25 maj 1878. Kaiku nr 7 och 9 den 16 febr. och 2 mars 1878.

² En notis i HD nr 180 den 6 juli 1877 omnämner att i Jväsksylätrakten ryska silverrubler hade börjat cirkulera ovanligt mycket.

³ Östra Finland nr 84 den 23 juli 1877.

⁴ Schybergson, Finlands Bank 1811—1911, s. 235—236.

ligt pris. I Ryssland cirkulerade rubeln inte alls och de av ryska myntverket nypräglade myntstyckena funno användning endast på marknaden i Asien. Denna trafik avstannade »sent omsider» då guldmyntfot infördes i Ryssland år 1893, i vilket sammanhang rubelns gångbarhet i vårt land upphävdes den 15 juni nämnda år.

K a p. V I I I.

MARKENS KÖPKRAFT FÖRE OCH EFTER MYNTREFORMEN.

För myntreformens formella genomförande var det av avgörande betydelse, i vilken mån silvrets värdefall och därmed markens depreciering hade förorsakat en allmän stegring av prisnivån i hemlandet, dvs. om en definitiv nedgång i markvärdet kunde anses vara ett faktum eller ej. I guldmyntfotskommittén insåg man klart, att om en definitiv depreciering var för handen och denna hade gjort sig gällande på alla egendoms-, varu- och arbetsvärden i landet, krävdes det »en avgäld» på bestående förbindelser,¹ dvs. en devalvering av marken. Kommittén fann likväl att marken i n t e erfarit någon förändring såsom bytesmedel, alltså att dess köpkraft var den samma som tiden före 1873. Den fattade dock ställning till denna fråga utan att framlägga några siffror till verifiering av sin ståndpunkt.² Då man å andra sidan var på det klara med, att penningens värde beror av dess förmåga att inlösa varor, och man inte stod helt på en metallisk ståndpunkt, förefaller ett dylikt förfarande i viss mån egendomligt. Med hänsyn till det omöjliga i att hålla en monetär inflation och en exogen prisstegring isär, är det dock förklarligt. Kommitténs ståndpunkt var, att prisväxlingarna huvudsakligast berodde på tillgång och efterfrågan.³

I det följande skall ett försök göras a) att siffermässigt konstatera prisfluktuationerna före, under och strax efter reformen, b) att genom en analys av dessa siffror få ett begrepp om, i vilken mån en monetär försämring av marken förelåg, och c) att konstatera den roll betalningsmedelsförsörjningen hade i prisnivåns växlingar. Därförinnan äro dock

¹ Guldmyntfotskommitténs betänkande, s. 45.

² För denna allvarliga brist i ärendets beredning presterade kommittén ett svagt försvar: »Att uppställa en statistisk pristabla har för kommittén icke varit möjligt, i saknad av dertill erforderliga mångsidiga uppgifter». Guldmyntfotskommitténs betänkande, s. 39.

³ Guldmyntfotskommitténs betänkande, s. 39.

några anmärkningar om den samtida uppfattningen av prisstegringens orsaker och natur på sin plats.

Debatten i lantdagen om prisstegringen. Att en kursstegring på utländska valutor även höjer priset på alla importvaror och därigenom även på vissa av importen beroende inhemska varugrupper förnekades på få undantag när inte i den allmänna diskussionen. Däremot delade sig åsikterna beträffande den under två år rådande höga kursens inflytande på prisnivån i dess helhet. Den klassiska ståndpunkten, att kurserna ytterst långsamt påverka metallmyntets värde, hade fortfarande sina förespråkare. Guldmyntfotskommittén ansåg t.o.m., att man nästan vore berättigad att »redan a priori» förneka, att vårt mynts köpförmåga gentemot inhemska varor hade sjunkit. Mechelin, vars ståndpunkt blev omfattad av kommittén, yttrade år 1876, att omsättningen av fast och lös egendom inte fordrade stöttr belopp silvermark än åren före det stora prisfallet på silver. »En del inhemska värden, t.ex. arbetslöner, ved, tegel, äro i år billigare än i fjol. Spannmålsprisen bero mest af skördens art. Hushyrornas största stegring försiggick före silfverfallet och sålunda af andra skäl.»¹ Hans uppfattning om skogs- och trävarupriserna framgår dock inte. Mechelin och kommittén drogo slutsatsen, »att i allmänhet silfvrets depreciation ä n n u i c k e hunnit medföra finska myntets depreciation i annat hänseende än när det gäller jämförelse med guld eller utländska guldmynt.»² Av markegångsprisetna framgår att för en famn björkved betalades 11.90 mark både år 1875 och 1876 och att lönen för ett mansdagsverke var 1.92 och 1.94 mark nämnda år. Trävarupriserna i England visade år 1876 en svag stegring och t.ex. Rosenlews medelpris låg högre än föregående år. Firman Hackman i Viborg hade erhållit oförändrade priser.³ Reservationslöst kunde de av kommittén med-

¹ PM om konverteringskursen i Mechelinska samlingen, Dokument från tidigare senatorstiden, myntfrågan II, kart. 8. Leo Mechelin konstaterade redan år 1874 (den 20 juni vid Nokia Bruks bolagsstämma) att »levnadskostnaderna i Helsingfors betydligt stegrats». *Karl Ekman*, Nokia Bruk 1868—1928, s. 69.

² PM om konverteringskursen i Mechelinska samlingen, Dokument från tidigare senatorstiden, myntfrågan II, kart. 8.

³ *Harry Rinne*, Trävaruproduktion och trävaruhandel i Björneborgs distrikt, s. 319, Tab. XV. Enligt honom stego priserna från 163.84 mark till 170.87 mark från 1875 till 1876. År 1874 stod priset så högt som på 213.08 mark per standard i medeltal. Hackmanska priserna enligt en rapport år 1930 till Finska sågverksägareföreningen. Priserna voro för $2\frac{1}{2}'' \times 7''$ (12' och längre) III £ 6.2.6 per standard och för mixed £ 8.—.—. Enligt *H. Lagus*, W. Rosenlew & Co Aktiebolag 1853—1928, s. 113, sjönko priserna från 187.46 till 172.22 mark fob per standard. De av Lagus anförda siffrorna för Rosenlews medelpriser äro mindre tillförlitliga än Rinnes.

delade uppgifterna därför inte tagas för goda.¹ I lantdagens myntutskott hade W. Hackman och R. Montgomery även vissa svårigheter att försvara kommitténs ståndpunkt. Vid debatten den 24 maj 1877 om detta utskottsbetänkande framhöll Gustaf Johan Silfversvan en inkonsekvens, som guldmyntfotskommittén hade gjort sig skyldig till, med orden: »Har den [marken] icke i gäldenärens börs förlorat något af denna dess köpförmåga skulle den väl icke heller gjort det i borgenärens eller göra det, om den i hans återfaller».² Mechelin framhöll ytterligare vid denna debatt sin åsikt, att kursernas inflytande var mycket långsamt, enligt vad vetenskapliga undersökningar hade konstaterat, men han förnekade inte deras inverkan på de internationella bytesvarornas priser.³ Samma åsikt poängterade Hackman i remissdebatten om själva propositionen och erkände ett inflytande på export- och importpriser men ansåg att det stannade därvid. »Vår finska mark är effektivt i landet mera värd, än det quantum silfver, som motsvarar densamma. Den är icke värd så mycket om jag har att betala en skuld i utlandet, men när jag har att betala mina utskylder, mitt tjänstefolk, de kontrakter jag uppgjort på längre tid, har den ett annat värde. Detta värde naturligtvis var det, som myntkommittén sökte utröna och kom pluraliteten till så små differenser emot det förra värdet, att den ansåg sig kunna uppoffra den orättvisan om några procent emot den stora vinst, som hela landet skulle hafva genom en öfvergång utan omgångar till guldmyntfot.»⁴ Kommitténs ståndpunkt var alltså, att den prisstegring, som import- och exportvarorna erfarit genom kurserna, ännu inte hunnit sprida sig till hemmamarknadsvarorna, det fasta kapitalet, löner, taxor och avgifter. Denna åsikt understöddes

¹ Enighet om prisstegringen rådde inte i kommittén. I sin reservation säger Montgomery (s. 97—98), att han är ense med kommittén därom, att silvermarkens värde med avseende på inhemska varor och tjänster inte följt silverprisets alla växlingar, och trodde, att t.o.m. 1876 års stora silfvervärdefall lämnade varupris, utom för importvarorna, egendomsvärden och löner oberörda. »Men nekas torde dock ej att under de senast förflutna tre à fyra år en allmän prisstegring inom landet egt rum. Och churu den knappa tid, som varit för komitténs arbete utmätt, icke medgifvit de omfattande statistiska undersökningar, hvilka skulle erfordrats för att till ungefärliga siffror bestämma denna prisstegring samt utreda i hvad mån silfvervärdets fall derå inverkat, så synes man dock med stöd af en allmän ekonomisk lag icke kunna undgå att antaga det priset på den metall, som utgjort landets värdemätare, dertill bidragit.» De av kommittén anförda exemplen fann han ej heller övertygande, ty dels berodde dessa priser på tillgång och efterfrågan, dels hade en knappare penningtillgång i förhållande till 1873—1874 års nivå bragt priserna nedåt.

² R. o. A. prot. 1877—1878, II, s. 878.

³ Ibidem, s. 884.

⁴ Borgareståndets prot. 1877—1878, II, s. 588.

även i borgarståndet bl.a. av Leonard Borgström och Statistiska byråns chef K. E. F. Ignatius.

Ifall en tidsfaktor gjorde sig gällande, var det sannolikt att prisstegringen först uppträdde i kusttrakterna, sadet det. Professor Pipping-sköld i R. o. A. yttrade i remissdebatten, att han var övertygad om att varuvärdet i de inre delarna av landet¹ icke hade förändrats genom det senaste årets (1876) växlingar i silvrets värde, men han bemöttes dock kraftigt av Björkenheim i samma stånd på följande sätt: »Är det möjligt att värdet på säden i landet icke tager intryck af det pris som betalas derföre i utlandet; är det en möjlighet att priset på säd i vårt land icke tager intryck af det pris vi i vårt mynt få betala för den ryska säd som införes i landet och med hvilken vår finska säd konkurrerar. Är det en möjlighet att priset på smör, som vi till en del exporterat, att priset på denna vara inom landet icke tager intryck af kursförhållandena emellan vårt mynt och det utländska?»²

Ytterligare bör importprisstegringen i olika grad ha inverkat på konsumtionsvarorna och produktionsvarorna och följaktligen ha verkat i olika mån betungande för de olika samhällsklasserna. Finanschefen H. Molander var inne på denna tankegång vid remissdebatten och framhöll, att deprecieringen av myntvärdet hade framkallat en varuprisstegring och dyrhet, varav isynnerhet löntagarna i landet haft en svår känning.³

Av särskilt intresse i detta sammanhang är Snellmans ståndpunkt. Såsom Pipping har ådagalagt,⁴ är Snellman den enda som på sin tid i Finland försökte få till stånd en genomtänkt förklaring till kursernas inflytande på prisnivån. Denna förklaring, som avgavs i en promemoria till den s.k. militärkommittén år 1865, har av Pipping avtryckts och kommenterats, varför i detta sammanhang endast kan hänvisas därtill. Situationen år 1877 är rätt slående lik den år 1865.

Snellman utlade år 1877 sin ståndpunkt i ett temperamentfullt yttrande i debatten den 24 maj om myntutskottets betänkande och fann det förvånansvärt, att »många allvarlige, instruerade, aktningvärda män kunde sätta sig ned att undersöka om en stegrad kurs verkligen har haft något inflytande på varupriserna i landet eller icke». Främst vände han sig mot Hackmans åsikt, att inverkan skulle ha stannat enbart vid importpriserna.

»Jag kan icke förstå, huru sådana åsichter kunna hysas och sådana uttalanden kunna ske. Ty det borde väl för en hvar vara klart att, om de importerade varornas pris sti-

¹ R. o. A. prot. 1877—1878, II, s. 584.

² *Ibidem* s. 587.

³ *Ibidem* s. 580.

⁴ *Pipping*, Myntreformen år 1865, s. 147—149 och Bilaga, s. 354—359.

git, d.v.s. äfven den utländska råvarans pris, så skall väl nödvändigtvis fabrikatets, tillverkningens pris stiga. Om alla producenter i landet få betala högre pris för alla utländska konsumtionsartiklar, jordbrukaren för sitt salt, sitt socker, sitt kaffe m.m., så är det naturligt, att han stegrar priset på sina varor. Å den andra sidan är det en afgjord sak att, när kursen står 10 procent högre, så måste exportören förtjäna dessa 10 procent. Huru kan man betvifla, att också den inhemska konsumenten af exportvaran får betala denna vara 10 procent högre. Stegrad vinst på exporten har dessutom till följd stegrad konkurrens om exportvaran. Men då den tillverkade varans pris stegras, inträder äfven prisstegring på råämnena, och arbetslegan. Vi hafva haft nog eklatanta bevis på inverkan af den gynnsamma konjunkturen för trävaru-exporten, i huru hög grad denna konjunktur höjde arbetspriserna. Det är också naturligt, då arbetaren får betala sin konsumtion icke blott af utländska utan äfven af inhemska varor, såsom t.ex. priset på smör och ladugårdartiklar, spannmålen, sitt bröd högre, att han icke skall kunna lefva med den dagspenning, han förut erhållit. Jag förstår icke, huru någon kan tvifla på, att en högre kurs har denna inverkan. Det är icke fråga om, att icke särskilda varors pris kan sänkas och höjas äfven af andra orsaker. Men icke behöfver man uppsöka dessa orsaker för att få afgjort, huruvida den högre kursen stegrar varupriserna eller icke. När den högre kursen kommit dertill, måste den hafva ytterligare stegrat priserna, eller omvänt prisernas fallande tillbakahållits af kursens stigande. Detta är så solklart, att jag icke förstår, huru man skall behöfva vidare utredning, skall behöfva sätta sig ned att arbeta dermed.»¹

Häri kan instämmas. Skulle dock tvekan föreligga, huruvida tiden varit tillräcklig för de höga kurserna att påverka allmänna prisnivån, har han även ett bemötande till hands. Kommittén hade slutfört sitt arbete i oktober 1876 och kunde således räkna med en högre kurs endast för några månader. Förrän övergången till guldmyntfot var klar, hann den höga kursen verka två år, vilken tid Snellman ansåg vara fullt tillräcklig för kurserna att hinna utöva inflytande på prisnivån i landet.

Här tillstöter dock en del andra omständigheter:

För det första måste beaktas i vilken mån Finlands Banks kurspolitik hade varit ägnad att bromsa upp en prisstegring inom landet? Genom kurspolitiken skapades, såsom i många sammanhang redan har påpekats, i inrikeshandeln ett betalningsmedel, som hade ett värde högre än det inneliggande silfvervärdet. Hade inte denna politik följts, skulle myntets värde förmodligen fluktuerat med silvrets och priset på varor och fastigheter ha rönt starkare inflytande. En prisstegring skulle i sin tur ha bidragit till att hos den stora allmänheten skapa ett behov av en reform i den mån markens köpkraft märkbart reducerades. Genom kursernas utjämmande inflytande hade antagligen den stora allmänheten inte fått så stark kännning av silvrets prisnedgång som i motsatt fall hade inträffat.

¹ R. o. A. prot. 1877—1878, II, s. 880—881.

Tanken framfördes av Joachim Kurtén i remissdebatten om guldmyntfotspropositionen.¹

Att en prisstegring hade inträffat, synes dock ha föresvävat Kurtén, då han i debatten om utskottsbetänkandet yttrade,² att det var fullkomligt säkert, att en tillskottsbetalning om 8 % komme att uttagas av gäldenären.³ Ty för vilken import- eller exportvara som helst ställdes priset enligt kursen för dagen, och då dessa varor dåmera voro så pass många, rättade sig såväl den lösa som den fasta egendomens värde samt arbetslönerna efter import- och exportvarornas värde.

För det andra kvarstår frågan, i vilken mån en ökning av betalningsmedlens mängd hade möjliggjort en allmän prisstegring. Snellman antydde möjligheten av en dylik expansion så, att även andra orsaker än valutakurserna kunna höja och sänka varornas priser. I sin promemoria till militärkommittén var Snellman, såsom Pipping påpekar, på det klara med den cirkulerande penningmängdens roll i detta sammanhang. I kommittébetänkandet hade samma sak klart kommit till uttryck med orden: »— — — varuprisen, även de inhemska, bero af åtskilliga andra faktorer, framför allt af anbud och efterfrågan, liksom äfven penningvärdet influeras af större eller mindre förråd af cirkulationsmedel.»⁴

För det tredje är att observera, att stegringen i exportvärdet tillförde landet betalningsmedel, som inväxlade i finskt mynt ökade penningmängden. Likaså fordrade importens fördyring större bankkrediter, varför penningmängden även på denna väg ökade och förorsakade en prisstegring.

Samtida uppskattning av importprisstegringens storlek. Ovanstående uttalanden kunde kompletteras med flera andra av samma mer eller mindre subjektivt spekulativa typ, men de kunna inte ge någon övertygande bild av det verkliga förhållandet. Bedömes saken objektivt, kan någon tvekan inte föreligga om, att kurserna stegrade den allmänna prisnivån i landet. Frågan gäller sedan, om den steg lika mycket som importvarornas och de av importen beroende varornas priser. Med den bristfälliga statistik, som står till buds för detta ändamål, är det dock vanskligt att yttra något definitivt därom. Guldmyntfotskommittén hade avstått från varje för-

¹ Borgareståndets prot. 1877—1878, II, s. 586.

² Ibidem s. 811—812.

³ Silvervärdet stod i maj 1877 c. 8 % lägre än värdeförhållandet 1: 15.50.

⁴ Guldmyntfotskommitténs betänkande, s. 38.

sök i denna riktning. Såsom av W. Häckmans yttrande framgick, kom kommittén i sina uppskattningar till så små differenser mellan den inhemska köpkraften och markens utlandsvärde (kursvärdet), att de kunde lämnas obeaktade. Dock medgav kommittén, att en allmän prisstegring hade ägt rum åren före år 1876. Förklaringen stode dock att söka dels i tillgång och efterfrågan på varor, dels i att en prisstegring hade inträffat redan åren 1872—1874 till följd av den då rådande högkonjunkturen, som i sin tur bottnade i en gynnsam trävaruexport och en därav förorsakad riklig penningtillgång i landet. Oaktat prisnivån i Europa efter år 1874 överhuvud föll, gavs i kommittén inte någon förklaring till stegringen av den allmänna prisnivån i vårt land för åren 1875—1876. De enda siffror, som framfördes i detta hänseende, gällde en jämförelse mellan lönenivån och kurserna i juli 1876, då kurserna stodo 20—30 % högre men arbetslönerna (enligt kommittén) 20 % lägre än föregående år. Då här tydligen är fråga om de i markegångstaxan (ej primäruppgifterna) noterade lantarbetarlönerna, vilka delvis utgingo in natura, är det riktigt att, såsom Kurtén i debatten om myntutskottets betänkande gjorde, påpeka ohållbarheten i en bedömning av köpkraften enbart enligt denna lönestatistik. Kurtén trodde sig kunna bevisa raka motsatsen till kommitténs antagande.¹

Problemet har sina stora svårigheter. Det kan t.o.m. ifrågasättas, om en lösning är möjlig. Man förvänar sig därför över att Montgomery föreslog devalvering med 4 procent och Nordenskiöld med 8 procent, men ihågkommas bör att dessa tal bestämdes med ledning av silvervärdet.² Till svårigheterna hör även, att i vårt land vid denna tid en övergång till penninghushållning mer och mer ägde rum. Å andra sidan försiggick övergången först i kusttrakterna, medan inne i landet bytshushållningen ägde bestånd till sena tider, t.ex. vid allmogesmörets utbyte mot kolonialvaror. Dock kan man räkna med, att importprisstegringen rätt snart drog med sig en stegring även av smörpriset.

En importprisindex. Det har ställt sig omöjligt att uppbringa representativa serier för importvarornas priser i vårt land. För att avhjälpa denna brist har jag här sammanställt en prisindex, baserad på noteringar i inköpslandet. Omräkningen till mark har skett enligt här särskilt beräknade årsmedeltal av FB:s växelkurser. Fraktkostnader och tull ha

¹ Borgareståndets prot. 1877—1878, II, s. 812.

² Jfr Montgomerys och Nordenskiölds reservationer i guldmyntfotskommitténs betänkande.

inte beaktats (tullen förblev densamma från år 1869 till 1883) ej heller andra av importomkostnaderna förorsakade påslag, men med beaktande av att under ifrågavarande 20 år dessa omkostnader (exkl. frakten) inte i högre grad förändrades, bör importprisernas utvecklings t e n d e n s framgå på detta sätt (här är endast fråga om relativ mätning). De 38 positioner, på vilka indexen bygger, täcka c. 79 % av importen. Indexen har vägts med stöd av de i FOS angivna importvärdena av införseln från våra fyra viktigaste importländer, Ryssland, Tyskland, England och Sverige. En på detta sätt uppbyggd index bör ge en rätt god bild av de på vår prisnivå influerande importvarornas prisiväxlingar i våra hamnstäder. Då fraktkostnaderna i inlandet stego och sjönko med konjunkturen, kan inga påståenden göras om indexkurvans representativitet för andra orter.

Importprisindex för åren 1865—1885.

1869—1871 = 100

År	Index	År	Index
1865	113	1876	119
1866	106	1877	108
1867	110	1878	98
1868	111	1879	89
1869	103	1880	106
1870	96	1881	104
1871	101	1882	95
1872	116	1883	91
1873	122	1884	89
1874	120	1885	83
1875	117		

Vid positionsfördelningen har en del substitutioner varit nödvändiga, emedan de tillgängliga prisserierna för ryska marknaden varit knapphändiga (jfr tabell 14). Enskilda varor eller varugrupper ha vägts enligt procentuella andelen i totala importvärdet.

Ur indextalen kunna med beaktande av anförda reservationer följande omständigheter utläsas:

a) År 1866 kunde importvarorna i medeltal (beräknat i förhållande till prisnivån basåren 1869—1871 då silvrets och guldets värdeförhållande i det allra närmaste var 1: 15.50) inköpas 6 % billigare än år 1865, medan priserna under nödåren 1867—1868 uppgingo till ungefär samma nivå som detta år.

b) Importvarorna voro relativt billiga år 1870, relativt dyra redan år 1872 samt dyrast åren 1873 och 1874 i samband med högkonjunkturen efter fransk-tyska kriget, vilket stämmer överens med guldmyntfotskommitténs åsikt. År 1873 var index 22 % högre än nivån åren 1869—1871.

c) Åren 1874—1875 voro priserna endast svagt nedåtgående och korrelerade inte med världsprisnivåns utveckling (jfr diagram 11). År 1876 stego de åter, vilket härledde sig av, att FB i sina noteringar sedan år 1875 närmare följde silvervärdets fall. Denna stegring, egentligen en uppbromsning (med tillhjälp av kurserna) av prisfallet på världsmarknaden beaktades ej av kommittén. År 1876 voro priserna 19 % högre än basårens.

d) Åren 1876—1879 voro priserna oavbrutet starkt nedåtgående. Den fallande tendensen på världsmarknaden förstärktes genom en i augusti 1876 etablerad »temporär tvångskurs» på marken. Kursen låg c. 10 % lägre än i juli 1876, vilket möjliggjordes genom den nämnda förbättringen av silvervärdet från juli 1876 till januari 1877. År 1877 sänktes kurserna med c. 10 % vid uppskrivningen av markvärdet, medan det c. 10-procentiga prisfallet åren 1878—1879 ej kan förklaras med kursväxlingarna utan måste tillskrivas de allmänna konjunkturerna eller andra omständigheter.

e) År 1880 voro importvarorna 19 % dyrare än föregående år, men betingade därefter oavbrutet sjunkande priser. Stegningen år 1880 kan återföras dels till en kvantitetsstegring i importen av fördyrad säd från Ryssland och dels till en allmän stegring av världspriserna.

Utan att draga alltför djärva slutsatser torde man således kunna påstå:

att importpriserna eo ipso inte voro ägnade att undergräva markens värde, utan tvärtom bidrogo till att sänka hemmamarknadens prisnivå. Under perioden 1872—1877 stego dock importpriserna till en början — åren 1872 och 1873 — av exogena orsaker och därefter på grund av kursförhöjningarna, i sin tur förorsakade av silvervärdets fall.

Det statistiska materialet för hemmamarknadsvarornas priser. Nästa steg i undersökningen är att siffermässigt försöka fastställa, i vilken mån denna prisutveckling influerade på hemmamarknadsvarornas priser. Även i detta fall har det varit nödvändigt att göra en primär prisstatistisk undersökning. Största svårigheten har härvid, som naturligt är, bestått i att sammanbringa ett tillförlitligt statistiskt material. Tre möjligheter ha stått till buds:

a) markegångstaxorna, b) torgpriser i Helsingfors och vissa andra städer¹ och c) de till finansexpeditionen sedan år 1857 månatligen

¹ *Pipping* har i Myntreformen år 1865, Tab. VI, s. 368—371 begagnat sig av torgpriserna för tio varor i Helsingfors. De kvartalsvis och årsvis uträknade aritmetiska medeltalen gälla priset för havre, rågmjöl, färskt nötkött, mjölk, talg, hö, salt strömming, potatis, ägg och tallved under perioden 1851—1869. Torgprisen på Åbo torg

rapporterade livsmedelspriserna från städer och häradar.¹ Däremot måste ett försök att begagna de prislistor, enligt vilka marketentaren vid förläggningen i Sveaborg gjorde sina inköp, uppgivas redan av den orsaken, att sammanhängande serier ej ha kunnat erhållas för hela perioden, varjämte de rapporterade uppgifterna starkt kunna betvivlas. De av Eemil Hynninen² begagnade taxepriserna ha, av samma orsak som Pipping³ anfört, inte kommit till användning. Närmast äro de att anse som maximipriser för vissa livsmedel och äro därför mindre tillförlitliga än torgpri-
serna, då det gäller att få fram det effektiva priset.

Valet mellan ovannämnda tre möjligheter har träffats med beaktande av tillförlitligheten, jämförbarheten, successiviteten och den officiella karaktären.

Vad tillförlitligheten beträffar utgöra de för markegångs-sättningen rapporterade primäruppgifterna det bästa materialet. De av senaten fastställda *taxorna* utgöra som bekant länsmedeltal av priser rapporterade från häradar och städer. Ur de publicerade siffrorna kan således inte ett medeltal för hela landet räknas ut utan att det blir ett medeltal av medeltal.⁴ För att eliminera denna felkälla ha här de primära prisuppgifterna från häraderna och städerna använts, sådana de finnas angivna i rapporterna till FE. En svaghet hos samtliga markegångspriser

har av *K. Kivialho* i *Maatalouskiinteistöjen omistajanvaihdokset ja hinnanmuodostus Halikon tuomiokunnassa 1851—1910*, s. 231—240 ff, jämförts med markegångspriset i Åbo- och Björneborgs län för tiden 1851—1910. Årsmedeltal för följande varor ha uträknats: vete, råg, korn, havre, ärter, potatis, vallhö, ängshö, råghalm, lin, humle, smör, nötkött, fläsk, ull, ägg, salt strömming och björkved. *O. Koskikallio* har insamlat liknande prisuppgifter för 1863—1913 från Tammerfors, publicerade i avhandlingen *Maatalouskiinteistöjen eläkerasituksesta Pirkkalan ja Ruoveden tuomiokunnissa vuosina 1800—1913*, s. 141—153. Vidare har *Eemil Hynninen* i sin avhandling *Ulkotyöväen palkkasuhteen kehitys Suomen suurimmissa kaupungeissa 19. vuosisadalla ennen elinkeinovapautta* publicerat torgpriser från Vasa och Uleåborg.

¹ Följande varor noterades: råg, korn, havre, ärter, potatis och brännvin.

² *Hynninen*, a.a., s. 163.

³ *Pipping*, *Myntreformen* år 1865, s. 150. Taxeprisen för Helsingfors stad påträffas för 1870-talet i Nylands läns länsarkiv, (jfr *Hynninen*, a.a., s. 149), likaså »Taxa på varor, förråder och produkter, upprättad för Sveaborgs Marketentare, på Chefens för Hans Kejsarliga Majestäts General-Stab befallning af den 23 April 1820, sub N:o 24.» Tillförlitliga ha inte heller de uppgifter ansetts vara, som magistraten i Helsingfors stad månatligen meddelade militären på Sveaborg i »Förteckning öfver i Helsingfors stad gångbara salupriser å Virke, Ved, Instrumenter eller Verktyg, Materialier och andra förnödenheter.»

⁴ *V. F. Jobanson*, *Markegångspris i Finland 1731—1870*, I, s. 30—37 och II—III, s. 30—71. Jfr *Statistisk Årsbok för Finland 1915*, s. 141.

och -taxor som material för en konjunkturanalys är att de fastställdes endast en gång om året,¹ om än vid en tidpunkt då sadespriserna och skördepriserna överhuvud ansågos ha stabiliserat sig, medan årets övriga prisväxlingar ej framgå.

Genom att primäruppgifterna ha använts, ha även tvenne andra bristfälligheter i markegångs *t a x o r n a s* uppgifter eliminerats. Vid medeltalsberäkningen i länsstyrelserna skedde ofta en avrundning av det uträknade medeltalet. Detsamma var fallet i senaten, som därjämte kunde företaga nedsättningar vid inträffade nödar eller om skattebehovet det tillät. Såsom Pipping har påpekat² utgjorde nedsättningen år 1865 icke mindre än 10 %. Smärre nedsättningar kunna konstateras även andra år.

En tredje bristfällighet i markegångs *t a x o r n a*, nämligen felaktiga primäruppgifter, kan väl svårigen elimineras. Det är att märka, att det låg i sadesleverantörernas intresse att få sin säd så högt värderad som möjligt. I markegångskommittéerna sutto dock de olika stånden representerade och intressena motverkade varandra.

Gäller det alltså att studera prisväxlingarna säsongvis, är man tvungen att begagna sig av torgpriserna eller de till FE rapporterade livsmedelspriserna. Torgpriserna äro i regeln upptecknade två gånger i veckan på Helsingfors torg. Vanligen förekomma ett högsta och ett lägsta pris, av vilka ett aritmetiskt medeltal här har tagits. Torgpriserna åskådliggöra ett verkligt pris på en huvudort i landet. Livsmedelspriserna äro rapporterade på samma sätt som markegångspriserna men tolv gånger om året, varför här föreligger ett digert material. Av särskild betydelse är att de annars mycket svåråtkomliga priserna för den i hushållet viktiga artikeln potatis erhålles för en sammanhängande tidsperiod och för ett stort antal orter i landet.

Vid bedömandet av materialet ur jämförbarhetens synpunkt ha markegångstaxorna och primäruppgifterna för dem ställts i främsta rummet, emedan Sverige och Danmark ha ett likadant prismaterial. Genom den omräkning enligt de primära prisuppgifterna, som här företagits, har dock jämförbarheten i någon mån rubbats. De primära prisuppgifterna erbjuda ytterligare möjligheter till jämförelse av prisnivån inom de olika länen. Detsamma gäller FE:s livsmedelspriser. Dessa äro även jämförbara med motsvarande priser i utlandet. Sin främsta betydelse för studier av penningvärdets växlingar ha markegångspriserna därigenom,

¹ Rapporterna från länsstyrelserna ingingo vanligen i oktober och början av november. Den 11 november fattade i regeln senatens ED beslut i saken. Materialet påträffas dels i ED:s, dels i FE:s brevdiaier.

² *Pipping*, Myntreformen år 1865, s. 159 not 3.

att materialet är hopbragt successivt enligt samma principer med endast mindre variationer under en lång följd av år.¹ Då det gäller att studera korttidsfenomen, måste man dock iakttaga vederbörlig försiktighet, såsom av det föregående framgår. FE:s livsmedelspriser representera ett rätt gott sammanhängande material för åren 1857—1875, men det kritiska året 1876 äro uppgifterna rätt tunnsådda och från och med år 1878 bortfalla de för vissa län. Torgpriserna kunna ur tidningspressen sammanbringas för en lång följd av år. Pippings på tio varor uppbyggda torgprisindex² har här utbyggt till och med år 1885 med 1869—1871 som basår.

Den mest officiella karaktären ha markegångspriserna. De till finansexpeditionen insamlade uppgifterna synas ha varit avsedda främst för kontroll av kronans råvaruinköp för brännvinstillverkningen men möjligen även för kontroll av markegångstaxan. Såsom en officiell statistik komplettera de således varandra. Torgpriserna ge ett klart besked om, huru de lokala minutpriserna reagerade.

För att klargöra i vilken mån de för markegångssättningen rapporterade primäruppgifternas avvikelser från de i markegångstaxan fastställda inverka vid indexberäkningen har här gjorts en förhandskalkyl på basen av sadespriserna för hela landet (kolumn 1) och de i Pippings markegångsindex omnämnda 11 varorna³ (kolumn 2) såväl enligt de fastställda taxorna som enligt primäruppgifterna. Med åren 1849—1853 = 100 ha de på följande sida återgivna indexserierna (ovägda) kunnat uppställas.

Indexserierna visa rätt avsevärda differenser under nödåren på 1860-talet samt 1870 och myntreformåren 1877 och 1878. Då differensen år 1877 var icke mindre än 14 à 15 poäng är det tydligt, att primäruppgifterna måste anses lämpligare vid bedömningen av prisnivåns växlingar vid tiden för myntreformen. Att differensen är så pass stor för vissa år förklaras av att ett glidande tioårsmedeltal användes som jämförelsegrund vid markegångstaxans fastställelse. Detta medeltal uträknades så, att till de nio föregående årens taxepriiser lades det nya föreslagna länsmedeltalet. Den blivande länstaxan fastställdes därefter med stöd av det erhållna medeltalet, men även med beaktande av angränsande läns taxor. De i taxan fastställda priserna synas kunna leda till direkt felaktiga resultat. Sålunda visa de primära uppgifterna ett ringa prisfall år 1877 medan taxans

¹ V. F. Johanson, Finlands agrarpolitiska historia I, s. 246—259.

² Pipping, Myntreformen år 1865, s. 368—371, Tab. VI.

³ Kolumn 1 omfattar råg, korn och havre. Kolumn 2 därtill hö, ägg, smör, talg, ved, tjära, stångjärn och kopper. De största kastningarna förekomma i höpriset.

År	Indextal enligt				Differens	
	taxans priser		primär- uppgifterna		1	2
	1	2	1	2		
1866	107	110	117	129	10	19
1867	140	119	154	130	14	11
1868	142	119	152	132	10	13
1869	121	116	124	128	3	12
1870	104	118	110	138	6	20
1871	123	127	123	133	0	6
1872	132	139	134	142	2	3
1873	129	139	132	145	3	6
1874	143	153	150	163	7	10
1875	144	153	148	162	4	9
1876	147	160	150	166	3	6
1877	131	146	146	160	15	14
1878	120	121	131	135	11	14
1879	114	116	118	128	4	12
1880	128	130	134	141	6	11
1881	146	143	156	155	10	12
1882	127	137	127	143	0	6
1883	123	137	127	144	4	7
1884	123	136	125	141	2	5
1885	119	123	123	134	4	11

priser sjönko avsevärt samma år. Däremot visa primäruppgifterna ett häftigare prisfall på säden år 1879 än taxans priser förete.

Prisnivån i de olika länen. Såsom diskussionen i lantdagen ådagalade, kunde poneras att priserna hade stigit kraftigare i kusttrakterna än i inlandet. För att undersöka denna omständighet har en sammanställning av de tillgängliga primära prisuppgifterna för vart och ett län gjorts, varpå en länsindex uträknats. Vägning av primärserierna har verkställts enligt det tillgängliga (brutto)produktionsvärdet i medeltal för respektive varuslag under perioden 1878—1885, varvid de i FOS: 1 angivna produktionsciffrorna för respektive län multiplicerats med länets medelpris (av markegångsprisernas primäruppgifter) åren 1878—1885. En vägning med glidande vikter och enligt konsumtionen strandar på bristande statistiska uppgifter. Länsindexserierna ha vidare sammanvägts enligt folkmängden (år 1880) till en riksindex för respektive period. Direkt jämförbara äro dessa indexserier naturligtvis inte, ty antalet positioner kommer att variera, men de ge en rätt god bild av prisnivån i de olika länen.

Länsindextal för markgångspriser åren 1865—1885.

1869—1871 = 100

År	Nyl. 10	Å-B. 17	Tav. 11	St. M. 9	Vib. 15	Kuopio 12	Vasa 18	Uleåb. 10	Vägd riksindex
1865	112	115	122	130	120	118	117	126	119
1866	95	105	98	94	102	92	102	105	100
1867	120	142	138	118	100	106	117	125	121
1868	127	124	127	119	106	112	116	114	117
1869	105	101	100	102	102	99	100	102	101
1870	90	93	90	94	98	97	96	94	94
1871	105	106	110	104	99	104	105	103	104
1872	110	116	121	112	109	115	120	111	115
1873	108	126	108	101	108	109	122	115	114
1874	126	128	129	122	123	126	140	130	129
1875	126	124	126	129	129	126	128	128	127
1876	133	132	133	143	132	128	130	131	132
1877	128	118	126	138	129	122	131	122	126
1878	109	104	105	109	107	102	115	105	107
1879	103	96	96	98	95	91	103	95	97
1880	116	111	111	120	116	125	113	120	116
1881	139	138	138	133	128	135	133	120	133
1882	118	112	114	121	112	116	119	113	115
1883	111	106	110	116	111	106	117	109	111
1884	112	105	110	112	107	106	116	103	109
1885	110	105	106	105	103	99	114	98	106
Positioner	8	10	6	6	29	10	9	7	

Det kan konstateras att St. Michels län erfor en relativt stark prisstegring till år 1876. Prisnivån i Viborgs län fluktuerade i allmänhet mindre häftigt. Det är dock att observera, att sädes- och höprisernas inflytande där är mindre, emedan positionerna äro flere till antalet. År 1877 var sädesskörden god i Åbo- och Björneborgs län. Prisstegringen i de olika länen fram till år 1876 och år 1877 åskådliggöres med samma basår som tidigare av följande indextal:

År 1876		År 1877	
St. Michels län	143	St. Michels län	138
Nylands »	133	Vasa »	131
Tavastehus »	133	Viborgs »	129
Åbo-Björneborgs »	132	Nylands »	128
Viborgs »	132	Tavastehus »	126
Uleåborgs »	131	Kuopio »	122
Vasa »	130	Uleåborgs »	122
Kuopio »	128	Åbo-Björneborgs »	118
Hela landet	132	Hela landet	126

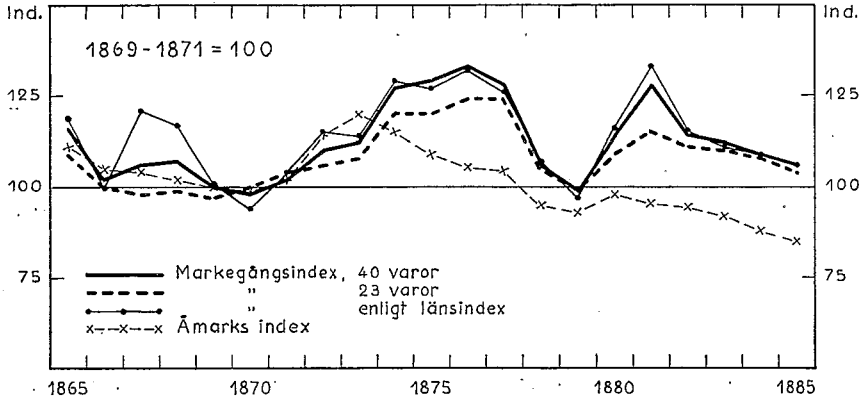
Någon definitiv bekräftelse på att prisstegringen speciellt i de inre delarna av landet skulle ha sackat efter erhålles således inte ur dessa siffror. Ett närmare studium av denna fråga skulle tydligen fordra ett vidlyftigare utgångsmaterial. Att åter inskränka varuurlvalet enbart till de för alla län tillgängliga sädes-, smör- och talgpriserna gäve knappast mera tillförlitliga resultat, eftersom skördeutfallet bleve dominerande. Med stöd av ovanstående siffror kan dock annoteras att de län, som lågo närmast den ryska marknaden inte erfarit den häftigaste prisstegringen, vilket kunde ha väntats. Indexalet för år 1876 i Viborgs län synes inte verifiera Hackmans åsikt, att markens inhemska köpkraft inte hade fallit i alltför hög grad. Däremot ger indexen Kurtén rätt i hans påstående, att en allmän prisstegring hade inträffat i Vasa län, där indexstegringen inträffade redan år 1874. I alla händelser ger redan denna sammanställning jämte den därpå grundade riksindexen en rätt god bild av den prisstegring, som hade försiggått från år 1870 till åren 1876 och 1877.

Markegångsindex och hemmamarknadsvarornas prisväxlingar. Om denna av länsindexalen sammanvägda riksindex kan anses representativ för utvecklingen, skulle marken t.o.m. år 1876 ha förlorat c. 24 % av sin köpkraft sedan 1869—1871 och t.o.m. år 1877 c. 21 %. Mätt med prisindexen för Viborgs län skulle nedgången ha varit exakt densamma år 1876 och något större år 1877 eller 22 %. Emellertid erhålla genom ovananförda sammanvägningsmetod skördefaktorerna tydligen ett något för stort inflytande på totalindexen. Då därtill en del varugrupper inte alls representeras i markegångsprisuppgifterna, har jag ansett det nödvändigt att utöka varuurlvalet (till 40) med andra tillgängliga prisuppgifter, varefter en totalindex för hela landet uträknats. Stommen i varuurlvalet bilda de (på primära markegångsprisuppgifter baserade) av samtliga länsmedeltal sammanvägda riksmedeltalen för sädesslagen, smör och talg. De vägda riksmedeltalen ha jämförts med aritmetiska medeltalet för hela landet. (Differensen mellan det vägda och ovägdta medeltalet är liten.) De övriga prisserierna ha sammanvägts av tillgängliga länsmedeltal (likaså baserade på primärpriserna). Från och med år 1878 erhållas ur primärmaterialet noteringar för ett större antal varor i samtliga län (enligt gamla jordeboksräntan), men en sammanvägning av dessa har inte ansetts leda till större jämförbarhet, eftersom motsvarande prisuppgifter inte erhållas före nämnda år. Ifrågavarande varor representeras till en del i Viborgs läns index.

Vägningen har som i fråga om ovanberäknade länsindex skett enligt bruttoproduktionsvärdet i medeltal för åren 1878—1885, kalkylerat till

Diagram 10. Prisutvecklingen på hemmamarknaden i Finland åren 1865—1885 jämförd med prisnivån i Sverige.

Enligt tabell 16 och tabellen s. 268, samt *Åmark*, En svensk prisindex för åren 1860—1913, s. 1276—1284.

samma års medelpriser. Då officiella statistiken inte lämnar tillräckligt siffermaterial har produktionsuppskattningar gjorts enligt samma metoder som kommit till användning i *The National Income of Sweden*,¹ varjämte jämförelser gjorts med de resultat vartill tyska konjunkturforskningsinstitutet i Berlin kom år 1935. En vägning enligt konsumtionen strandar på den bristfälliga statistiken i fråga om såväl produktion, export och import som om priser. Än mindre har vägning enligt den saluförda produktionen kunnat verkställas av enahanda orsaker. En vägning enligt produktionen har motiverats även med att det här gällt att främst få fram prisväxlingarna på hemmamarknaden. Genom att indexen uppbyggts på så pass bred bas, ha skördeinflytelser i viss mån kunnat elimineras. Indexens uppbyggnad framgår närmare av tabellerna 15 och 16.

Av tabellen på s. 268 framgår prisutvecklingen på hemmamarknadsvaorna enligt denna index uträknad med åren 1869—1871 = 100.

Indexen ger vid handen, att prisfallet från år 1865 till år 1866 i samband med övergången till silvermyntfot och frigörelsen från pappersrubeln utgjorde 12 %. Den nedsättning om 10 % av markegångstaxan, som då företogs, var alltså på sin plats. Under de därpå följande nödåren inträffade trots våra rätt dyra sädesinköp i Ryssland ett svagt prisfall. Prisstegringen hölls tillbaka även genom statssubventioner och försvagad

¹ E. Lindahl, E. Dahlgren & Karin Kock, *The National Income of Sweden*, 1—2, genomgående; Alfred Jacobs und Hans Richter, *Die Grosshandelspreise in Deutschland von 1792 bis 1934*, genomgående.

köpkraft hos allmänheten. Lägst stod indexen år 1870, då redan ett par goda skördar gjort verkan. Från och med år 1871 fortgick en prisstegring, vars orsak av allt att döma står att söka i händelser utanför rikets gränser. Redan på vårsommaren 1870 hade spänningen och krigshotet mellan Tyskland och Frankrike skapat en högkonjunktur för våra trävaror, vilket medförde en prisstegring. Efterkrigsperioden i Europa åter präglades av en mycket aktiv affärsverksamhet och en högkonjunktur, som nådde sin höjdpunkt år 1873. I vårt land inträffade en motsvarande högkonjunktur med en prisstegring om 27 % fram till år 1874. Sauerbecks index steg med 15 poäng från år 1870 till år 1873, indexen för markgångspriserna i Finland med 14 poäng (1869—1871 = 100). Av allt att döma ha vi i vårt land att göra med en prisstegring liknande den i det övriga Europa ehuru försenad¹ med ett år och från år 1875 förstärkt med en monetär inflation om 5—6 procent enligt silvervärdet. Då den europeiska prisstegringen avbröts och ett prisfall inträffade från och med år 1874, avstannade prisstegringen inte helt i vårt land. Ett prisfall förorsakat av den europeiska lågkonjunkturen och en monetär prisstegring höll i det närmaste varandra stängen. Efter år 1875 blev emellertid den monetära prisstegringen starkare än prisfallet och förorsakade en ytterligare stegring av indexen från 127 år 1874 till 133 år 1876. Året 1877 medförde endast ett lindrigt prisfall oaktat en avsiktlig kurspolitik från Finlands Banks sida och silvervärdets momentana stegring. Av allt att döma höll den stigande tendensen åren 1874—1877 hos hemmamarknadspriserna (+ exportpriserna) och den sjunkande tendensen hos importpriserna den allmänna prisnivån i det närmaste i jämvikt. Däremot var prisfallet för hemmamarknadsvarorna häftigare från år 1877 till år 1878, 22 poäng, och svagare från år 1878 till år 1879 än för importvarorna. I själva verket gingo priserna ned till basårens nivå.

Som nämnts utgjorde indexen för silvrets värde (mätt i guld och med 1:15.50 som bas) år 1870 i London 100.7 och i Hamburg 99.7. År 1874 utgjorde respektive tal 104.3 och 103.6 samt år 1876 respektive 114.8 och 114.3. Det är emellertid att observera, att priserna på världsmarknaden mättes i guld och inte rättade sig efter något medeltal för silverpriset, utan efter den sämsta noteringen »för dagen». I slutet av år 1874 hade guldpriset mätt i silver stigit närmare 5 % högre än pariteten 15.50 hade förutsatt, högsta månadsmedeltalet för 1875 var 9 % högre och år 1876 nåddes 23 % i medeltal för juli månad. År 1874 utgjorde således högkonjunkturen och den därav förorsakade större efterfrågan på

¹ Förseningen kan delvis återföras till markgångsprissättningen.

varor den kraftigare komponenten i prisstegringen, som år 1876 tydliggen från knapphetsprisstegring övergick i en monetär inflation uppbromsad via importpriserna av ett allmänt prisfall i den övriga världen.

Analys av konjunkturcykeln åren 1870—1879. Den stora svårigheten, då det gäller att jämföra prisnivåns fluktuationer i Finland med samtida prISRörelser i utlandet, består i att finna kommensurabla prisindex. Fullt jämförbara sådana ges det naturligtvis inte. De mest bekanta indexserierna¹ i England och Tyskland äro partiprisindex för världsmarknadsvaror och följaktligen inte fullt jämförbara med markegångstaxorna. En prisindex för detaljhandeln utgör för Englands del G. H. Woods index för 1850 och framåt. För ifrågavarande ändamål förefaller det dock som om en jämförelse med partipriserna i Tyskland och England låge närmare till hands. Våra importvarupriser rättade sig direkte efter dem. Statistiken över detaljhandelspriserna är så pass osäker för denna tid, att partipriset ger den minst otillförlitliga bilden av läget. För ifrågavarande ändamål komma främst Soetbeers och Sauerbecks samt Jacobs-Richters index i fråga. Soetbeers och Sauerbecks serier visa med åren 1869—1871 som bas en anmärkningsvärt stor korrelation under ifrågavarande tidsperiod. Det kan därför antagas, att dessa index rätt väl åskådliggöra prisutvecklingen i de bägge länderna. Ihågkommas bör dock,

¹ *Augustus Sauerbecks* index (första gången publicerad i undersökningen *Prices of Commodities and the Precious Metals* i *Journal of the Royal Statistical Society* 1886, bd 49, septembernumret och fortsatt fr.o.m. år 1892 i *The Statist*) är uppgjord på 45 i London sedan år 1837 noterade partipriser, varav en ovägd aritmetisk medelindex tagits med 1867—1877 som basår. *The Economists* index har publicerats sedan 1864 och som »generalindex» sedan 1868 av tidningen *The Economist* för 22 artiklar på Londonmarknaden och med 1845—1850 som basår. Prisnoteringarna i indexen gälla den 1 januari varje år, varför indexen väl skulle motsvara vår markegångsindex förutsatt att varu-urvalet stämde bättre överens. *Board of Trades* index (publicerad i *Board of Trade Journal*) med år 1900 som bas sträcker sig tillbaka till år 1871. Uppgifterna härstamma från den engelska tullen. *Adolf Soetbeers* index, publicerad i *Zur Statistik der Edelmetalle*, 1876—1880, i *Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik*, Neue Folge, III Bd, 1881 samt i *Materialien zur Erläuterung und Beurtheilung der wirtschaftlichen Edelmetallverhältnisse und der Währungsfrage* år 1884, är uppgjord på icke mindre än 100 artiklar på börsen i Hamburg jämte 14 av de huvudsakligaste importvarorna från England. Basår äro 1847—1850. *Otto Schmitz*' indexserie i *Die Bewegung der Warenpreise in Deutschland von 1851 bis 1902* har 1900 som basår och fortsättes från 1924 som officiell index för Tyskland med år 1913 som bas. Av speciellt intresse är den vägda indexserie som år 1935 utarbetades på det tyska konjunkturforskningsinstitutet i Berlin av *Alfred Jacobs* och *Hans Richter* i *Die Grosshandelspreise in Deutschland von 1792 bis 1934*, publicerad som Nr. 37 av *Sonderhefte des Instituts für Konjunkturforschung*, 1935.

att i Soetbeers index ingå 14 importvaror från England. Sauerbecks index företer ett något snabbare fall efter år 1873. I Tyskland synes den höga prisnivån ha bibehållit sig ännu år 1874, varefter nedgången är något långsammare än i England. Delvis förklaras denna olikhet av att i Sauerbecks index ingå proportionellt flere råvaror för industrin än i Soetbeers index.

Partiprisindextal för Finland, Tyskland och England åren 1865—1885.
1869—1871 = 100.

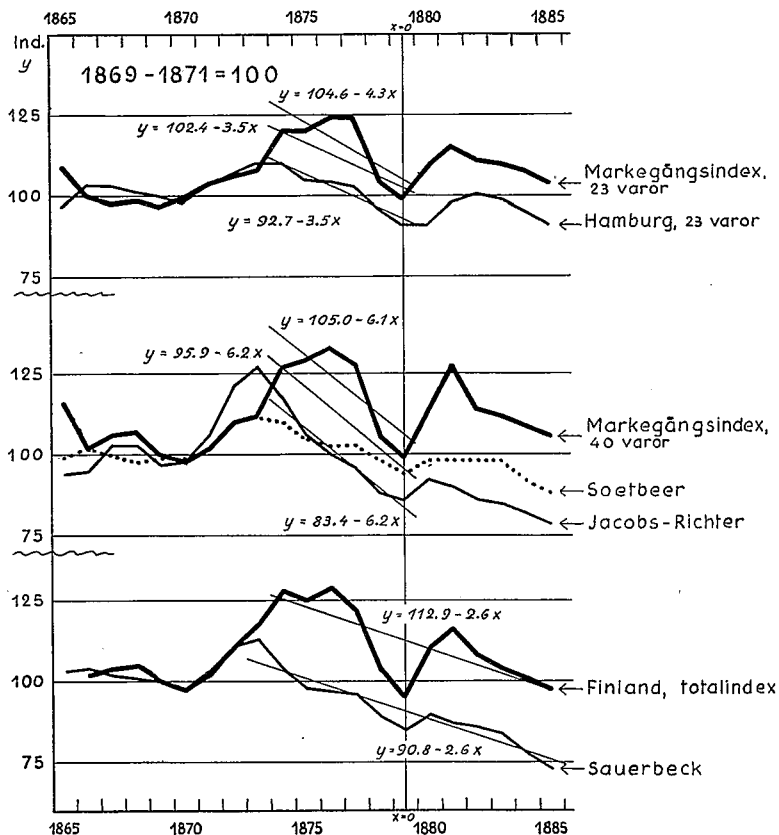
År	Finland			Tyskland			England
	Markegångsindex		Total-index vägd	Hamburg		Jacobs-Richters index vägd	Sauerbecks index vägd
	23 varor ovägd	40 varor vägd		23 varor ovägd	Soetbeers index vägd		
1865	109	116	—	97	99	94	103
1866	100	102	102	103	102	95	104
1867	98	106	104	103	100	103	102
1868	99	107	105	101	98	103	101
1869	97	100	100	100	99	97	100
1870	100	98	98	98	99	98	98
1871	104	102	103	103	102	106	102
1872	106	110	111	107	110	121	111
1873	108	112	118	110	111	127	113
1874	120	127	128	110	110	118	104
1875	120	129	125	105	105	106	98
1876	124	133	129	104	103	100	97
1877	124	128	122	103	103	96	96
1878	105	106	104	96	98	88	89
1879	99	99	95	91	94	86	85
1880	109	114	110	91	98	92	90
1881	115	128	116	98	98	90	87
1882	111	114	108	100	98	86	86
1883	110	112	104	99	98	85	84
1884	108	109	101	93	92	82	78
1885	104	106	98	91	88	79	73
1874—1879	115	120	117	102	102	99	95
1879—1885	110	114	106	95	95	86	83
1874—1885	112	114	111	98	99	112	89

För att klarlägga den finländska konjunkturcykelns förlopp i jämförelse med den europeiska ha följande förfaranden tillgripits:

1) Då både Sauerbecks och Soetbeers indexserier äro ovägdade har här sammanställts en ovägd prisindex för 23 varor noterade vid marke-

Diagram 11 .Konjunkturutvecklingen åren 1865—1885 i Finland, Tyskland och England.

Enligt tabellen s. 268.

gångssättningen¹ i vårt land och en motsvarande indexserie på noteringarna för samma varor på Hamburg-börsen. För att pröva tillförlitligheten av denna Hamburg-index har Soetbeers index omräknats med åren 1869—1871 = 100.

2) Ovan anförda vägda markegångsindex för 40 varor har grafiskt jämförts med den vägda indexserie som tyska konjunkturforskningsinstitutet sammanställde år 1935.

3) Vidare har, med föregripande av diskussionen om exportpriserna, en för vårt land sammanställd vägd totalindex jämförts med tyska konjunkturforskningsinstitutets index. Den grafiska framställningen av dessa kurvor finnas i diagrammet här ovan.

¹ Vete, råg, korn, havre, hö, smör, ägg, torrt kött, får, talg, talgljus, salt strömming, fjällfisk, salt lax, sälspäck, lin, hampa, lingarn, tjära, björkved, stångjärn, koppar och tenn.

För att ytterligare underlätta analysen har den lineära trenden för kurvorna upprättats enligt minsta kvadratmetoden i de två första fallen för perioden 1873—1879 och i tredje fallet för perioden 1873 (1874)—1885 (1884).

Med ledning av dessa kurvor och ovan anförda indexserier kan följande konstateras: Då kurvan för 23 hamburgvaror visar en anmärkningsvärt stor korrelation med soetbeerindexen och tillika med sauerbeck-indexen är det tydligt att på denna väg en jämförelse kan göras mellan prisnivån i Finland och i Tyskland samt England. Vad man lägger märke till är att indexen för våra 23 markegångspriser visar stor korrelation med hamburgpriserna med några karakteristiska undantag åren 1865—1866 och 1873—1874 samt de följande åren vid tiden för markens värdeför-sämring. Prisfallet i vårt land åren 1865—1866 måste tydligen förklaras vara en följd av myntreformen år 1865 och prisstegringen åren 1870—1873 som en naturlig följd av den internationella boomen. Denna utgjorde primärt en järn-, stål- och kolboom, försäskad av en onormalt stor spekulation i samband med järnvägsbyggen i USA, Mellan-europa och Ryssland, samtidigt som Suezkanalen öppnades. Därtill kom en rustningshögkonjunktur efter fransk-tyska kriget, varigenom efterfrågan i England på järn och stål samt maskiner av olika slag steg enormt och förde med sig en häftig prisstegring. Bomullen hade likaså oavbrutet stigit i pris efter det amerikanska inbördeskrigets utbrott. I detta skede invercade boomen i mindre grad på våra prisförhållanden. Emellertid skapade den en stark efterfrågan och prisstegring på våra trävaror. Där-jämte utvecklade den sig efterhand till en allmän prisstegring. Av de i Sauerbecks index ingående artiklarna stego sålunda så gott som samtliga i pris.¹ Den genom krigsskadeståndet uppkomna rikliga kapital-tillgången i Tyskland frammanade otaliga mer eller mindre bärkraftiga industriella och finansiella företag, vilka mer och mer lockade arbetskraf-ten från jordbruket. Då köpkraften hos konsumenterna samtidigt ökade, stego priserna även på jordbruksprodukter. Av de i Sauerbecks index ingående priserna stego de för animaliska livsmedel. Förklaringen härtill måste ses däri, att konkurrens från transoceanica länder icke då ännu före-kom, emedan transportproblemet inte hade lösts. På detta stadium influerade boomen kraftigast på vår prisnivå via alla våra viktigaste exportvaror. Den eftersläpning, som kommer till synes i index för markegångspri-serna, får därigenom sin naturliga förklaring (även om bristerna i pris-noteringen spela in). Den starka stegringen i indexen

¹ *Walter T. Layton and Geoffrey Crowther, An Introduction to the Study of Prices, s. 75.*

år 1874 i vårt land är tydligen av dessa orsaker främst att tillskriva utifrån kommande faktorerers inverkan.

Det internationella prisfallet efter år 1873 fick i själva verket sin början genom bank- och penningkrisen i september 1873 och fortsatte sedan oavbrutet till 1879 och (med undantag för en kort högkonjunktur i början av 1880-talet) vidare fram till mitten av följande decennium. Då orsakerna till detta prisfall ingående har diskuterats av konjunkturteoretikerna,¹ skola följande faktorer här endast genörelt antydas: 1) överproduktion och förbättrad produktivitet, 2) guldets appreciering, 3) silvrets depreciering på grund av demonetiseringen och en hög produktion, samt 4) restriktionspolitiken. Sistnämnda faktor i sin tur förorsakades av protektionistiska tullsatser, militära utlägg efter kriget 1870—1871, dåliga skördar, improduktiva utländska lån och investeringar, spekulationer, genom arbetarrörelsens tillväxt förorsakade strejker m.m. samt stark konkurrens från transoceanaländer, främst U.S.A.

Prisfallet gjorde sig först gällande i fråga om råvarorna. Sauerbecks index med 1869—1871 = 100 stod år 1873 för födoämnen på 113 och för råvaror på 114. Råvaruindexen föll dock redan år 1874 till 100 och stod år 1876 på 91, medan indexen för födoämnen föll år 1874 endast till 109 och år 1876 till 104. Tendensen är i alla händelser klart nedåtgående såväl för dessa bägge varugrupper som för min Hamburg-prisindex, medan tendensen för markegångspriserna även åren 1874—1877 är stigande. För att underlätta analysen av prisutvecklingen i Finland dessa år skola vi betrakta de matematiska uttrycken för trenderna i det första fallet ($y = 104.6 - 4.3x$ och $y = 92.7 - 3.5x$, då 1879 = 0-år). Man finner att de löpa så gott som parallellt med varandra samt att avståndet emellan dem är 12 enheter. Med ledning av tabellen s. 268 kan konstateras, att indexskillnaden för perioden 1874—1885 är 14 poäng med avseende på basen 1869—1871, dvs. trenden är densamma om ock fluktuationerna äro större. Med ledning härav kan man draga upp en parallell till trenden för hamburgkurvan på samma avstånd som indextalet för år 1874 anger. Elimineras nu med avseende på denna linje konjunkturinflytelserna erhåller man de procenttal som rimligtvis kunna tillskrivas de monetära faktorerna. För åren 1875—1878 äro de: 3 %, 10 %, 13 %

¹ Jfr kap. I samt *Layton and Crowther*, a. a., s. 81—101, *Joseph A. Schumpeter*, *Business Cycles*, Vol. I s. 337—341. *Arthur F. Burns and Wesley C. Mitchell*, *Measuring Business Cycles*, s. 76—81, *J. V. Tallqvist*, *De stora vågrörelserna i prisernas historia*, kapitel VII, s. 185—220. Till den bimetalistiska litteraturen därom se *Björkqvist*, *Om den internationella bimetalismen...*, s. 40—41 och 50 samt *Soetbeer*, *Litteratur nachweis...*, s. 192—282.

och — 1 % enligt de ovägda serierna. Uträknas på analogt sätt samma procenttal för de vägda serierna (ekvationerna $y = 105.0 - 6.1 x$ och $y = 83.4 - 6.2 x$) i andra fallet erhållas följande procenttal som mått på inflationsgapet med avseende på prisnivån i Hamburg och jämförda med silvervärdeförsämringen och kursstegringen i Finland nämnda år.

	1875	1876	1877	1878
	%	%	%	%
Enligt fall 1	3	10	13	1
Enligt fall 2	7	16	18	3
Enligt silvervärdet i London	6.4	14.7	10.4	15.1
Enligt FB:s kurser på London	2.1	11.7	4.4	0.5

Varje dylik gränsdragning mellan monetära och icke monetära inflytanden på prisnivån inrymmer dock många osäkerhetsmoment. I detta fall kan en sådan konstruktion dock belysa och delvis även förklara, varför prisnivån i Finland efter reformen var hög i förhållande till Hamburgpriserna. En fullständig korrelation mellan de två kurvorna kan inte förutsättas redan av den orsaken, att prisnivån i vårt land påverkades av den ryska och att nödåret 1881 stegrade prisnivån i vårt land.

Återstår ännu frågan varför vår prisnivå, kursinflytanden obeaktade, åren 1874—1879 stod 8—10 % högre och 1880—1885 omkring 15—16 % högre än i Hamburg med avseende på det antagna jämviktsläget åren 1869—1871. Att ett »absolut» jämviktsläge skulle ha förelegat sistnämnda år har här inte gjorts gällande. Lika väl kan perioden 1874—1885 uppfattas som utgångsläge, varvid en »lägre» prisnivå för Finland åren 1869—1871 erhålles. För denna tanke talar antagandet att prisnivån i Tyskland var relativt »hög» i samband med fransk-tyska kriget medan i vårt land en relativt »låg» prisnivå rådde efter nödåren. Den ovan anförda tankegången rubbas dock icke av en dylik invertering.

Prisutvecklingen för exportvarorna. Med beaktande av att importvarupriserna visade en tydligt fallande tendens, har man att söka orsaken till det ovan nämnda fenomenet, att prisnivån i vårt land efter år 1874 stigit relativt mera än i Hamburg, antingen i prisutvecklingen på exportvarorna eller i monetära förhållanden.

I vår betalningsbalans är handelsbalansen den mest dominerande, och på exportsidan spelar åter trävaruexporten självfallet den viktigaste rollen. Dess procentuella andel¹ av hela exporten var under 20-årsperioden 1866—1885 följande:

¹ Enligt FOS I. Åren 1866—1878 ingår även veden. Jfr kap. X, s. 363—369.

År	%	År	%
1866	50.9	1876	50.6
1867	28.1	1877	56.3
1868	32.3	1878	41.3
1869	30.5	1879	34.8
1870	29.9	1880	43.5
1871	36.6	1881	42.1
1872	50.0	1882	42.9
1873	46.5	1883	45.4
1874	46.5	1884	45.7
1875	44.1	1885	41.3

Utän att närmare gå in på en analys av dessa siffror kan man med Thesleff och Renvall konstatera, att trävaruexporten bör ha utövat ett djuptgående inflytande på prisutvecklingen i vårt land och därmed på penningvärdet.¹ De däreft viktigaste exportvarorna voro smör, vävnader, järn och stål, papper och havre. Av dessa representerade smöret c. 12 %, järnet och stålet c. 7 % och spannmålen c. 4 % av exportens värde. Till Ryssland utfördes huvudsakligen vävnader, järn och stål samt delvis smör. Av avgörande betydelse för exportprisernas utveckling blev följaktligen marknaden västerut, dit trävaruexporten och större delen av smörexporten gingo. Av trävarorna skeppades ved till Petersburg och Stockholm. Av övriga exportvaror gingo fisk, glas, levande djur, tapeter etc. huvudsakligast till Ryssland, medan t.ex. tjära och beck främst skeppades till Lybeck och längre västerut. Några prisuppgifter för de till Ryssland exporterade animaliska produkterna stå inte till buds, men då dessa fördes in tullfritt, kan någon större avvikelse i prisnivån på dessa varor t.ex. i Viborgs län och Petersburg knappast ha bibehållit sig. För industrins avsättning och handeln på Ryssland redogöres i följande kapitel.

Den här uträknade exportprisindexen (jfr tabell 18) täcker c. 69 % av exportens totala värde i medeltal under 1870-talet. Det myntslag, vari exportpriserna noterats, har omräknats enligt FB:s gällande diskontkurs i årsmedeltal (även de uträknade för denna undersökning). Trävarupriserna (fob) äro noterade av Hackmans firma i pund och omräknade enligt FB:s diskontkurs för pund oberoende av exportlandet. De rosenlewska priserna äro av Rinne omräknade enligt fakturans kurs. Vägning av indexen har försiggått enligt exportvarugruppens andel i hela exportvärdet i medeltal för åren 1878—1885 uppskattat enligt samma års medelpriser.

¹ Rolf Thesleff, Den finska penningemarknaden 1879—1903, s. 34—36; Jfr Heikki Renvall, Suomen Metsätuotteiden vienti, s. 54. De enskilda indexseriernas andel i gruppindexen har avvägs enligt exportens länderfördelning och exportvärdet i kombination.

Exportprisindex för åren 1866—1885.

1878—1885 = 100.

År	Index	År	Index
1866.	97	1876	128
1867	94	1877	124
1868	95	1878	103
1869	95	1879	93
1870	98	1880	103
1871	104	1881	103
1872	108	1882	108
1873	124	1883	99
1874	135	1884	97
1875	122	1885	94

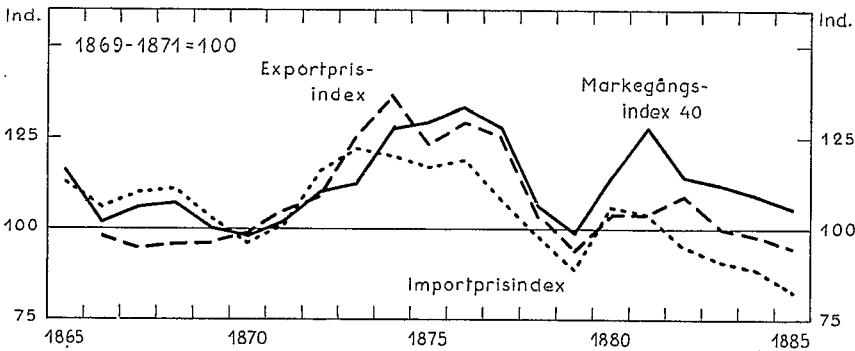
Indexen ådagalägger att prisnivån i landet åren 1874—1876 stegrades via exportpriserna. Därefter visar den att priset på exportvarorna åren 1877—1879 var häftigare än för hemmamarknadsvarorna och utövade ett tryck på allmänna prisnivån. Däremot visar indexen som sådan inte att exportpriserna skulle ha hållit prisnivån hög i början av 1880-talet. En närmare analys av de enskilda indexserierna visar dock att trävaruexporten och delvis smörexporten västerut stegrade exportindexen medan exporten till Ryssland hade en tendens att sänka densamma (ofördelaktiga priser och kurser).

För att ytterligare få en bild av den växelverkan som förelåg mellan importvarupriser, exportvarupriser och hemmamarknadspriser har jag sammanställt de tre indexserierna till en totalindex,¹ i vilken indexen för hemmamarknadsvarorna fått väga med 2, de bägge andra serierna med 1. Indexserien finnes återgiven i tabellen på s. 268, och kurvan (med 1869—1871 = 100) jämföres i diagram 11 med den för Sauerbecks index i England och Jacobs-Richters i Tyskland. Trenden för sauerbeckindexen åren 1873—1885 och för totalindexen för vårt land åren 1874—1884 visa samma koefficient för x, vilket kan tolkas så att våra priser efter år 1874 hade samma tendens som i England. Den höga prisnivån, som bibehöll sig efter övergången till guld år 1878 kan med ledning härav inte förklaras som ett monetärt fenomen utan bör främst tillskrivas intraderna från trävaru- och smörexporten västerut samt verkningarna av nödåret 1881. De rön jag kommit till (jfr s. 285—290) om Finlands Banks valutareserver strida inte emot denna åsikt.

¹ Denna totalindex stöder sig på 40 hemmamarknadsvaru-, 38 importvaru- och 22 exportvarupositioner eller inalles 100.

Diagram 12. Prisutvecklingen på export-, import- och hemmamarknadsvaror i Finland åren 1865—1885.

Enligt tabell 14, 16 och 18.

Levnadskostnaderna i Helsingfors. Då markegångsindexen, även om ett flertal av dess varupositioner äro livsförnödenheter, inte kan ge en fullt klar bild av levnadskostnadernas utveckling i landet av den orsaken, att markegångspriserna inte äro uttryck för de effektiva priserna vid detaljhandels köp och försäljningar, har kompletteringsvis en undersökning gjorts av levnadskostnadernas utveckling i Helsingfors med tillhjälp av vissa torgr priser. Här ha samma varor (exklusive smör) valts som i Pippings torgrprisindex och aritmetiska medeltalet har tagits för samtliga prisnoteringar för året. Därjämte ha månadsmedeltal uträknats (jfr tabell 13). Med 1869—1871 som basår ha de på följande sida anförda indexserierna erhållits för årsmedeltalen av de undersökta varupriserna.

Av sammanställningen framgår att den avgörande stegringen i levnadskostnaderna i Helsingfors enligt priserna på dessa förnödenheter inträffade redan år 1874, då priserna för alla varor, med undantag för nötkött år 1874, kraftigt stego. Någon tendens till nedgång spåras inte de följande två åren och då prisnivån stod som högst år 1876 utgjorde medelindexen 158 (1869—1871 = 100). Då markegångsindexen för hela landet detta år stod på 133 (1869—1871 = 100), hade levnadskostnaderna i Helsingfors stigit långt högre än markegångsindexen ger vid handen. De anförda siffrorna bekräfta också, vad som anfördes i guldmynntfotskommittén, nämligen att den egentliga prisstegringen hade inträffat redan år 1874. Av de nedan anförda indextalen var endast rågmjölets direkt påverkat av kursfluktuationerna, varför några bestämda slutsatser inte

Indextal för torgpriser¹ i Helsingfors åren 1865—1885.

År	Havre per tunna	Råg- mjöl per lisp.	Pota- tis per kappe	Skum- mjölk per kanna	Smör per skålp.	Ägg per tjog	Färskt nötkött per lisp.	Salt ström- ming per lisp.	Hö per lisp.	Tall- ved per famn	Medel- index
1865	107	104	123	117	—	99	67	128	145	124	113
1866	103	105	110	138	99	91	89	123	180	88	113
1867	86	121	147	100	91	94	75	103	75	72	96
1868	118	146	180	96	91	103	65	89	70	73	103
1869	117	115	132	104	97	99	91	87	127	78	105
1870	84	88	76	92	97	102	106	109	81	94	93
1871	99	97	93	104	106	99	103	104	93	128	103
1872	97	118	110	117	119	108	99	107	127	99	110
1873	109	104	87	125	122	99	112	104	186	132	118
1874	126	107	163	146	142	119	110	150	245	160	147
1875	116	111	230	150	145	128	144	134	248	164	157
1876	130	118	140	142	150	143	124	117	280	139	148
1877	122	107	93	142	144	143	137	124	264	142	142
1878	83	106	107	113	121	118	128	91	107	132	111
1879	88	98	133	88	100	116	93	74	82	119	99
1880	106	106	143	108	123	116	84	112	170	122	119
1881	112	129	117	117	135	125	96	129	277	152	139
1882	103	115	110	133	144	129	132	109	230	132	134
1883	100	101	130	113	134	125	135	119	173	121	125
1884	95	102	140	108	137	115	123	89	130	117	116
1885	102	102	110	96	121	109	102	80	134	119	108
1869—1871	12.98	1.81	0.30	0.24	0.86	1.38	4.45	1.87	0.44	11.02	
= 100											

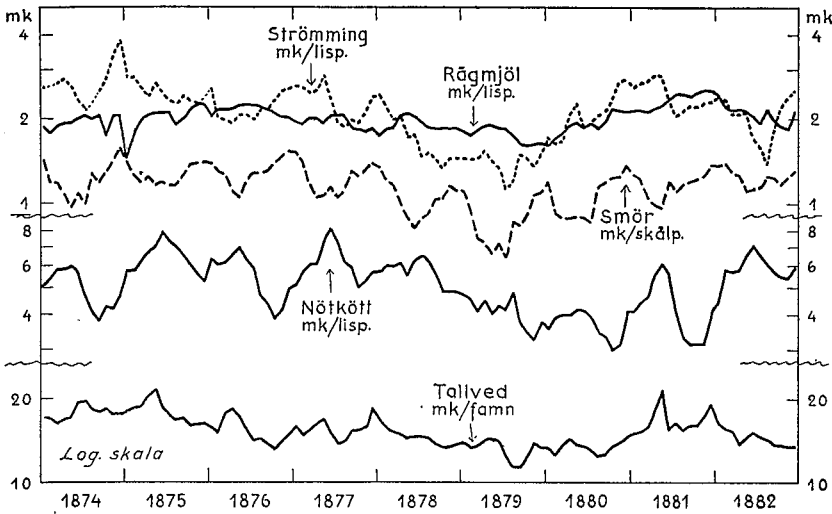
kunna dragas beträffande kursernas inflytande på medelindexen. Då höskörden år 1876 tillika var dålig, stodo både höpris, mjölk- och smörpriser exceptionellt högt detta år. Den dåliga höskörden tog sig även uttryck i ett prisfall på nötkött. Det torde därför kunna fastslås, att till prisstegringen år 1876 bidrogo ett flertal icke monetära faktorer.

Prisfallet åren 1877—1879 började innan reformen ännu kommit till stånd. Som nämnts nedbragtes kurserna år 1877 med ungefär 10 %, men prisnedgången på tovgföda varor rörde sig om endast 5—6 %. Prisfallet

¹ Åren 1865—1868 exklusive smör enligt *Pipping*, Myntreformen år 1865, s. 371, Tab. VI.

Diagram 13. Torgpriser i Helsingfors åren 1874—1882.

Enligt tabell 13.

på rågmjöl var dock omkring 9 %, vilket skulle ha motsvarat kursfallet. Någon allmän prisnedgång var det dock inte fråga om, ty t.ex. nötkött och saltströmming stego i pris från föregående år. Medelindexen sjönk endast 7 poäng från år 1876. Det avgörande priset inträffade år 1878, då medelindexen gick ned 31 poäng eller med 21 %. Endast potatisen visade stigande pris sistnämnda år.

Liksom markegångsindexen hade sin minimipunkt år 1879, voro levnadskostnaderna i Helsingfors lägst nämnda år. Potatispriset steg från föregående år och äggpriset stod högt. Priset på tallved var även 19 % högre än basårens trots en så gott som kontinuerlig nedgång sedan år 1874. Under 100 stodo indextalen för havre, rågmjöl, skummjöl, färskt nötkött, saltströmming och hö. Missväxtåret 1881 medförde en ny stegring i levnadskostnaderna, då priserna på samtliga varuslag stego. Att den höga nivån förblev bestående under förra delen av 1880-talet förklaras enligt ovanstående siffror av de relativt höga priserna på hö, ladugårdsprodukter och ved.

På grundvalen av de av Kivialho publicerade torgpriserna från Åbo kan man draga slutsatsen, att levnadskostnaderna därstädes i stort sett företedde en analog utveckling med dem i Helsingfors. Högsta medelpriset noterades sålunda år 1874 för vete, korn, potatis, ängshö och björkved, medan råg, smör, nötkött, fläsk och saltströmming voro dyrast år 1876. Havre, vallhö, halm och ägg uppnådde först år 1877 sina maximipriser.

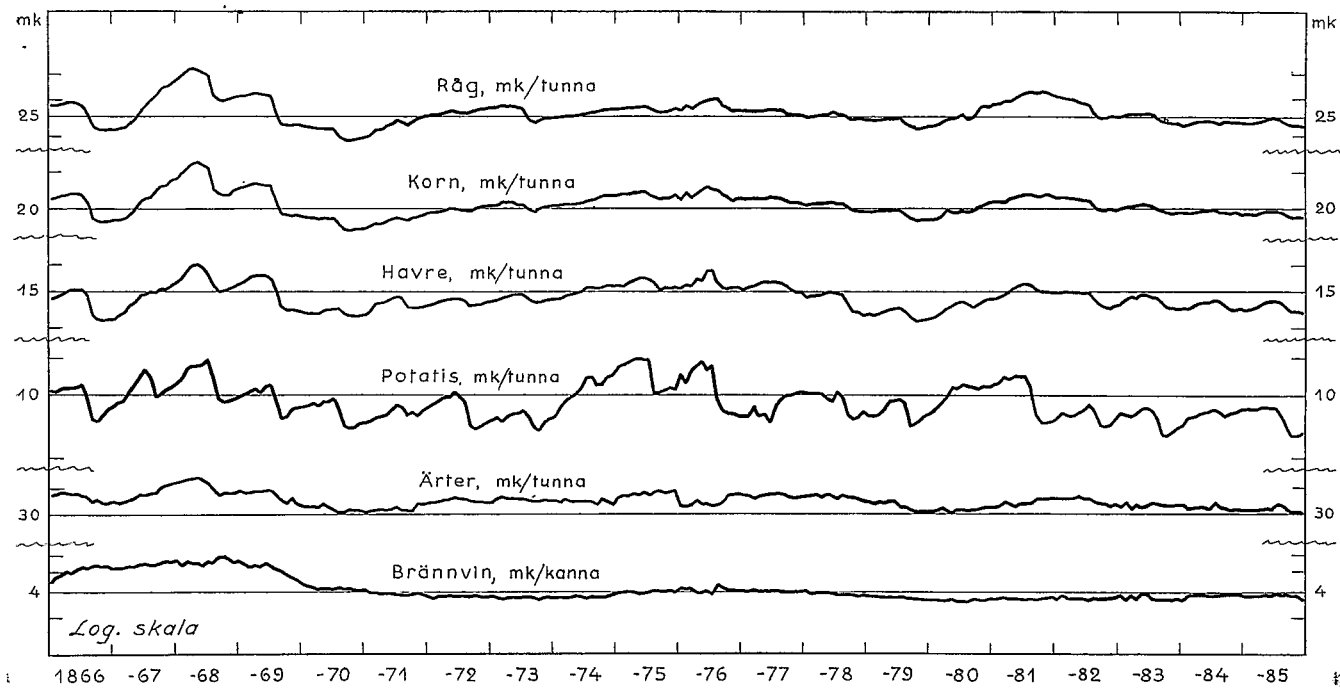
Utvecklingen bekräftas ytterligare av de av Hynninen meddelade priserna för mjukt bröd (i Helsingfors och Åbo), potatis (i Vasa och Uleåborg), saltströmming (i Helsingfors och Uleåborg) och ved (i Helsingfors, Åbo, Uleåborg och Vasa).

Torgpriserna erbjuda en möjlighet att följa prisutvecklingen även månad för månad under reformåren. Utvecklingen åskådliggöres grafiskt i diagram 13. Det framgår att säsongfluktuationerna och andra icke monetära inflytanden voro så pass stora att det ställer sig svårt att skönja verkningarna av reformen. Av kurvorna för nötkött och tallved får man dock uppfattningen att säsongväxlingarna åren 1878 och 1879 voro något svagare än de tre föregående åren, vilket närmast tyder på ett prisfall. Då emellertid konjunkturen samtidigt var nedåtgående kan priset lika gärna ha föroresakats av den. Emot vanligheten inföll vedprisets maximipunkt år 1878 redan vid årsskiftet (då noteringen i guldmark inleddes) och den normala prisstegringen i mars uteblev. De höga priserna på trävaror på världsmarknaden stodo sig ännu i januari, men började dala i mars år 1878. Även om pris kurvorna för rågmjöl, smör och tallved säsongrenas, framkomma inga omständigheter, som kunde leda till några definitiva påstående om reformens inverkan. Det samma gäller övriga här observerade varupriser, av vilka priserna för ägg, mjölk, potatis och hö äro speciellt beroende av icke monetära faktorer. Man får av torgprisernas och därmed levnadskostnadernas utveckling i Helsingfors den uppfattningen, att reformen åtminstone inte stegrade levnadskostnaderna och att den prisnedgång som klart kommer till synes under år 1878 närmast bör hänföras till konjunkturutvecklingen. Sistnämnda konstaterande bekräftas även därav, att priserna uppvisade en minimipunkt sommaren 1879, vilket sammanfaller med konjunkturförloppet.

Levnadskostnaderna i hela landet. Den ovan anförda sädesprisindexen (s. 262) uppbyggd på markegångssättnings primäruppgifter visar att spannmålets pris i landet steg kraftigt till år 1876 från nivån åren 1869—1871. Stegningen utgjorde c. 26 %. Då de till FE rapporterade priserna (s. 280) insamlades enligt samma metod som markegångspriserna, är det klart att de visa en likadan stegring. Prisstegringen utgjorde från medeltalet för åren 1869—1871 för rågen 27 %, för korn 31 %, och för havre 32 % till år 1875, medan motsvarande stegring enligt de primära markegångspriserna var 26 %, 23 % och 30 %. Prisstegringen på ärter och potatis uppnådde sin maximihöjd 1875, vilket förklaras av missväxten detta år. Prisstegringen utgjorde 16 % resp.

Diagram 14. Livsmedelspriser i Finland åren 1866—1885.

Enligt tabell. 12.

93 %. Brännvinet visade en nedgång om 1.5 %, men låg 1875—1876 något högre än de närmast föregående åren.

Då oktobermedeltalen av FE:s livsmedelpriser i det närmaste överensstämman med de för markegångssättningen rapporterade oktoberpriserna på säd, kan man anse, att de i nedanstående tabell återgivna årsmedeltalen och i diagram 14 uppritade kurvorna för månadsmedeltalen av livsmedelspriserna ge en rätt god bild av levnadskostnadernas utveckling i landet.

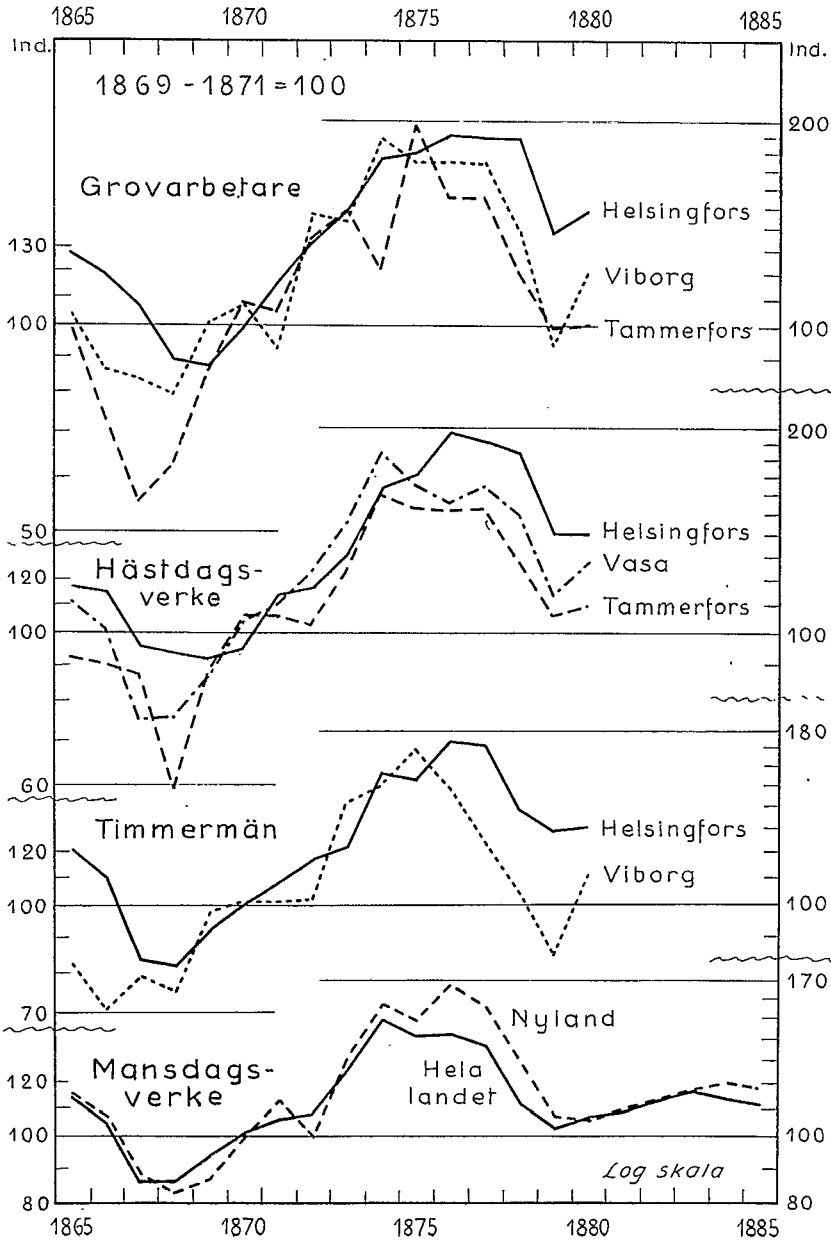
Livsmedelspriser i minut i Finland åren 1866—1885, i mark.

År	Råg per tunna	Korn per tunna	Havre per tunna	Ärter per tunna	Potatis per tunna	Brännvin per kanna
1866	26.07	21.11	13.36	36.68	9.71	5.07
1867	27.85	21.68	13.62	37.58	10.51	5.35
1868	36.22	28.10	17.07	41.48	11.74	5.61
1869	28.02	23.16	15.32	37.25	9.61	5.15
1870	20.72	17.16	11.66	31.85	8.34	4.15
1871	22.42	17.34	12.79	31.83	8.06	3.90
1872	25.99	19.64	13.14	34.94	8.64	3.78
1873	26.02	20.52	13.65	35.22	7.64	3.73
1874	25.54	21.57	14.82	34.46	10.49	3.77
1875	27.08	23.19	16.17	37.90	12.69	3.98
1876	27.37	22.81	15.70	36.15	9.81	4.09
1877	26.24	22.10	15.72	36.66	8.87	4.00
1878	24.95	20.64	13.59	36.16	9.23	3.90
1879	23.80	18.89	11.60	32.87	7.84	3.74
1880	24.64	19.44	12.58	31.47	10.09	3.62
1881	31.06	22.77	15.01	34.09	10.29	3.69
1882	27.85	21.41	13.88	34.22	7.89	3.71
1883	24.19	20.04	13.36	32.85	7.56	3.71
1884	23.22	19.27	12.76	31.23	8.08	3.82
1885	23.25	18.94	12.58	31.23	7.85	3.82

Lönenivå och produktionskostnader. Den höga prisnivån och den livliga sysselsättningen åren 1874—1876 stegrade även lönenivån, vilket siffermässigt framgår av de för markegångssättningen rapporterade primäruppgifterna för avlöningen av ett mansdagsverke och ett hästdagsverke. Sin maximipunkt nådde lönekurvan redan år 1874, då de stora skogsavverkningarna började, och föll något till år 1876, då indexen med 1869—1871 års nivå som bas stod på 144. Följande år reducerades lönerna

Diagram 15. Lönenivån i Finland åren 1865—1885.

Enligt tabell 19 och Hynninen, a. a., s. 114—115.

något, men den egentliga nedgången inträffade dock år 1878. Basårens nivå nåddes i det allra närmaste år 1879. Siffrorna ge emellertid inte en fullt verklighetstrogen bild av löneutvecklingen, emedan lönen i synnerhet bland jordbruksarbetarna, till stor del utgick in natura.¹ Då priset på lantbruksprodukterna samtidigt steg, torde dock något större fel inte begås, om priset för ett mansdagsverke (prisuppgifterna härstamma också från städerna) anses som det mest expressiva uttrycket för löneutvecklingen i landet. I diagram 15 återgives motsvarande kurva. Därjämte ha uppritats kurvor för de av Hynninen meddelade lönerna för »grovarbetare» och »timmermän» i Helsingfors, Tammerfors och Viborg. Som förutses kunde, visa dessa kurvor en ännu större stegring av lönerna än priset för ett mansdagsverke. De av Rinne meddelade avverkningskostnaderna i Kumo älv och lastningskostnaderna i Björneborg förete en analog utveckling.²

Produktionskostnaderna, som dels bero av lönenivån, dels av råmaterial- och bränslekostnadernas storlek, ha berörts i kap. X.

Köpkraften uttryckt i sadespriser. Hur vanskligt det än är att anlägga sadespriser som måttstock på köpkraften, kan ett dylikt försök likväl motiveras med att spannmålen spelade den största rollen i den dåtida importen. Även den omständigheten, att endast få prisuppgifter stå till buds från Ryssland, talar för en dylik prövning. Till det svåra i uppgiften hör, att sadespriserna starkt influeras av skörden och tillförlitliga skördesiffror inte kunna uppbringas.

I nedanstående sammanställning ha med 1869—1871 som basår sammanförts indexsiffror för priset på vete, råg, korn och havre i sex länder. Därjämte ha bifogats index med samma basår för skördens storlek i Finland och Sverige. För Ryssland kunna motsvarande siffror inte uppbringas, och för Danmarks del finnas skördeuppgifter endast från 1875 framåt. Skördesiffrorna måste närmast anses som uppskattningar.

¹ Enligt en framställning i Landtmannen 1877, s. 55—59 får man en uppfattning om förhållandet mellan penninglönen och naturaförmånerna på Botby gård invid Helsingfors. Lönen för en statkarl med rätt att hålla ko, utgjorde i penningar 219.20 mark eller 49 % av hela lönen och för s.k. spannmålskarlar 251.20 mark eller 51 % av hela lönen. Enligt samma källa utgjorde penninglönen i Ultuna i Sverige 34 % av lönen, som omräknad i mark utgjorde 505.86 mark. I Finland var enligt denna uppgift lönenivån således högre än i Sverige.

² Rinne, a. a., s. 133 och 198.

Indextal för sädesspriser¹ i sex länder åren 1865—1885.
1869—1871 = 100

År	Sädessprisindex i						Skördeindex	
	Finland	Sverige	Danmark	England	Hamburg	Ryssland	Sverige	Finland
1865	113	90	102	87	86	75	—	—
1866	99	100	104	102	97	94	79	83
1867	130	138	135	120	119	110	65	48
1868	127	137	129	122	120	110	64	77
1869	104	97	89	101	103	107	95	97
1870	93	98	100	95	92	97	101	102
1871	103	105	111	105	105	96	104	101
1872	112	114	111	105	106	99	87	101
1873	110	128	129	113	115	98	99	110
1874	124	129	116	116	114	106	80	101
1875	122	115	114	102	106	106	105	101
1876	124	119	123	98	104	100	92	—
1877	120	121	107	108	110	114	85	85
1878	110	100	92	98	97	111	110	90
1879	100	101	102	89	99	115	105	105
1880	112	113	113	91	106	135	114	107
1881	131	118	111	90	109	137	92	89
1882	108	102	95	90	99	117	119	112
1883	107	99	99	86	89	115	104	121
1884	106	94	95	78	84	109	118	114
1885	104	85	83	75	77	97	106	114

I anslutning till dessa indexserier kan, om ock med reservation, konstateras:

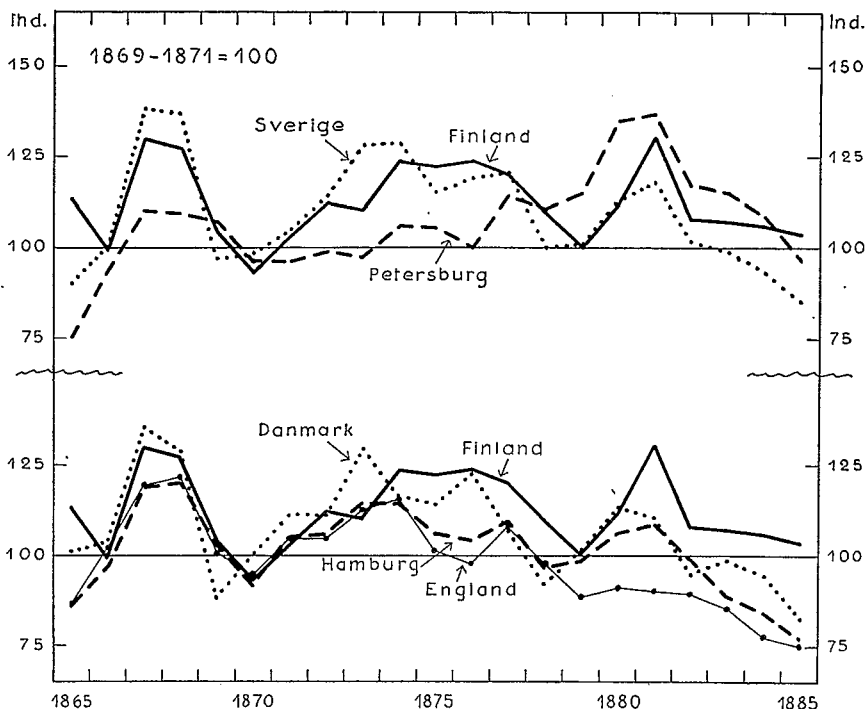
att sädesspriserna i de tre nordiska länderna förete en någorlunda ensartad utveckling. Största överensstämmelsen föreligger mellan priserna i Finland och Sverige, medan de danska mera påverkas av världsmarknadspriserna i Hamburg och England, vilka i sin tur ha en rätt god överensstämmelse;

att de ryska priserna under 1870-talet till en början företedde en svagare stegring än de tysk-engelska och nordiska och att de år 1876 i överensstämmelse med världspriserna t.o.m. sjönko något. De nordiska sädesspriserna stego år 1876, medan i Ryssland priserna åren 1877—1881 voro

¹ Priserna för Finland enligt markegångsättningens primäruppgifter; Sverige, *Åmark*, a. a., s. 1272—1285 Danmark, *Statistiske Meddelelser 1866—1886*; England, *Statistiska översikter 1926*: I, s. 26; Hamburg, *Tabellarische Uebersichten . . . 1866—1886* och Ryssland enligt *I. I. Kaufman*, *Svedenija o meždunarodnoi hlebnoi torgovii*, s. 2. Skördeindexen för Sverige uträknad enligt *Statistiska översikter av det svenska näringslivets utveckling 1870—1915*, s. 13 och för Finland enligt *FOS II*: 1—5.

Diagram 16. Prisutvecklingen för säd åren 1865—1885.

Enligt tabellen s. 283.

i stark stigning. Indexen för dem stod år 1881 på 137, i England på 90. Den ryska säden var alltså relativt billig under förra delen av 1870-talet och relativt dyr under senare delen, om icke kursfallet på rubeln i samband med kriget åren 1877—1878 beaktas. Prisstegringen i Ryssland möjliggjordes genom en stark ansvällning av sedelstocken;

att prisstegringen på säd i stort sett kan anses ha upphört år 1874 på världsmarknaden (prisstegringen i Sverige och Danmark förorsakades av svaga skördar), men i Finland fortfor den. Den goda skörden år 1875 sänkte det inhemska priset något. Om skörden år 1876 finnas inte statistiska uppgifter;

att ett kraftigt prisfall inträffade i Finland från år 1876 till 1879 (indexen sjönk 24 poäng). Motsvarande prisfall i Sverige var 18 poäng, i Danmark 21, i Hamburg 5, medan prisindexen i England stod på samma nivå och i Ryssland steg med 15 poäng. Då indexen i Finland, Sverige, Danmark och Hamburg år 1879 befann sig på basårets nivå, (vilket tyder på en ensartad prisutveckling på säd) torde kunna påstås, att Finland fram till år 1876 erfor en något starkare relativ prisstegring än Sverige, en

lika stor som Danmark och en betydligt starkare än Hamburg och England, trots att landsomfattande missväxter inte inträffade;

att prisfallet i Finland år 1877 bromsades upp av det svaga skördeutfallet detta år. Indexen för skörden stod på 85 liksom i Sverige. Följande år hade Sverige god skörd, varför prisindexen där sjönk till 100, medan den i Finland stod på 110; samt

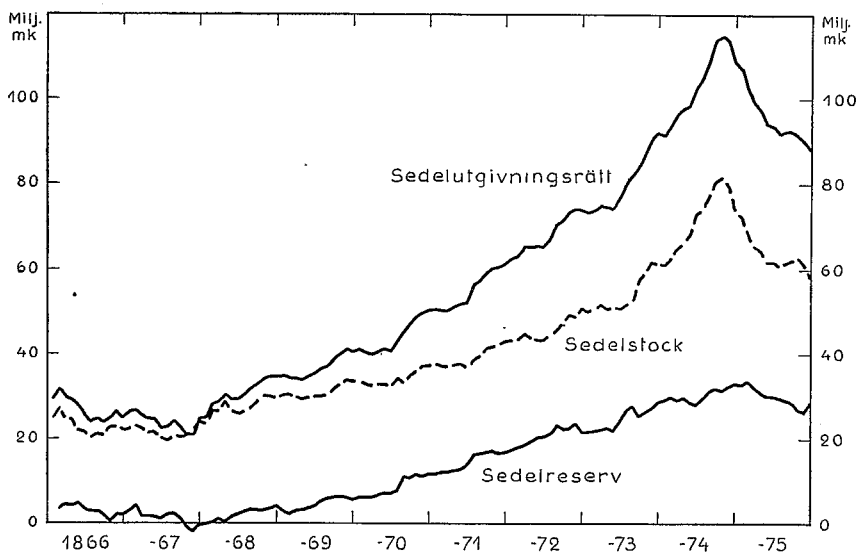
att, eftersom denna jämförelse har beaktat paripriser, den av FB tillämpade kurspolitiken inte kan ha varit primärorsaken till prisstegringen, utan att den tvärtom i det längsta uppbromsade densamma. Kurssättningen kan därför anses ha lett till åsyftat resultat, att tillbakahålla en prisstegring (jfr kap. II).

Sedelmängden och prisnivån. Om den allmänna prisstegringen år 1874 i vårt land kan förklaras som en eftersläpning av högkonjunkturen och främst då som en följd av den kraftiga stegringen av exportpriserna, borde den ha tagit sig uttryck i en ansvällning av sedelstocken, lika väl som prisfallet åren 1878—1879 borde ha åtföljts av en reducering av densamma. Innan denna fråga siffermässigt belyses, är det skäl att framhålla olägenheterna av det av FB vid beräkning av sedeltäckningen intill år 1876 tillämpade kvotsystemet. Då sedlar kunde utfärdas till 15/7 av summan av den metalliska valutan och till enkelt belopp av de ostridiga fordringarna hos bankens utrikesombud, framkallades vid en rikligare tillgång på valutor ett »konstlat» överflöd på sedlar, vilket hos allmänheten psykologiskt förorsakade en överskattning av kapitalförstärkningen, vilket i sin tur kunde bidra till en ökning av importen. En minskning av valutabeståndet reducerade åter snabbt sedelmängden och frammanade psykologiskt en föreställning om minskade resurser. Vid högkonjunktur och goda priser på trävaror steg därför sedelmängden »över normalt», och vid lågkonjunktur reducerades den »under normalt». Som nämnts var en ändring av principerna för beräkningen av sedelutgivningen på tal vid lantdagen år 1867, men den genomfördes först vid följande lantdag år 1872 och stadfästes i reglementet av år 1875 att gälla fr.o.m. ingången av år 1876. Den fastställda kontingenten om 20 miljoner mark ansågs, oberoende av tillgången på utländska valutor, kunna säkerställa behovet av cirkulationsmedel på den inhemska marknaden. Emedan under tiden för högkonjunkturen på 1870-talet kvotsystemet tillämpades, blevo fluktuationerna häftigare och i högre grad beroende av export- och importförhållanden.

Dock är att observera, att de i FB:s årsberättelser publicerade siffrorna inte okritiskt kunna användas som uttryck för den i verkligheten cirkulerande sedelmängden, vilken kunde utöva inflytande på prisnivån.

Diagram 17. Finlands Banks sedelutgivningsrätt,

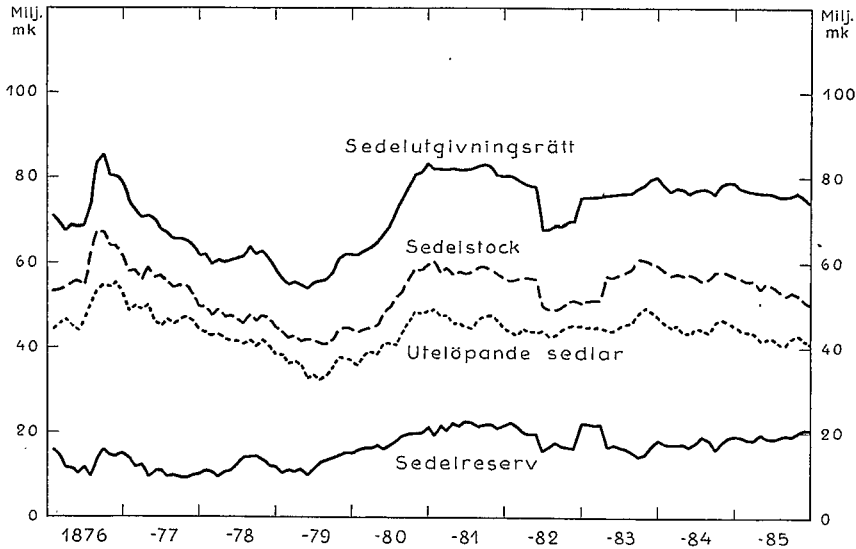
Enligt tabell 11.

Sedelmängden var stadd i jämnt stigande från 1871, då den hade en någorlunda »normal» storlek, till år 1874. Ultimo december år 1871 var den 42.0 miljoner mark och 64.0 miljoner ultimo mars år 1874. Denna ökning betingades av en motsvarande ökning i valutorna för sedelutgivningen. Dessa hade som resultat av den livliga trävaruexporten gått upp från 44.2 miljoner till 67.6 miljoner mark under samma tid. Den största sedelmängden 79.8 miljoner mark, noterades emellertid ultimo september år 1874. Den abrupta stigningen förklaras av, att statsverket för bygandet av järnvägen Tavastehus—Tammerfors—Åbo tog upp ett lån på nominellt 20 miljoner mark mot statsobligationer, lydande på 16.2 miljoner riksmark. Hälften av detta lån övertogs dock av Rothschild & Söhne i Frankfurt am Main och disponerades för olika ändamål därstädes. Andra hälften kom inte heller omedelbart och effektivt ut i rörelsen, emedan summan överfördes till kommunikationsfonden, varifrån sedlar småningom strömmade ut i den mån fonden anlätades.¹ Då emellertid efterfrågan på utländska valutor genom lånet minskades och exporten tillförde ytterligare medel, är det inte möjligt att exakt ange huru stor den i verkligheten utelöpande sedelmängden var dessa månader. Redan ultimo mars år 1875 stod sedelmängden ånyo på 64.7 miljoner mark, vilket förklaras av, att obligationer såväl för bankens som för Roth-

¹ Handlingar 1877—1878 IV, XIX, s. 5—6.

utelöpande sedelmängd och sedelreserv åren 1866—1885.

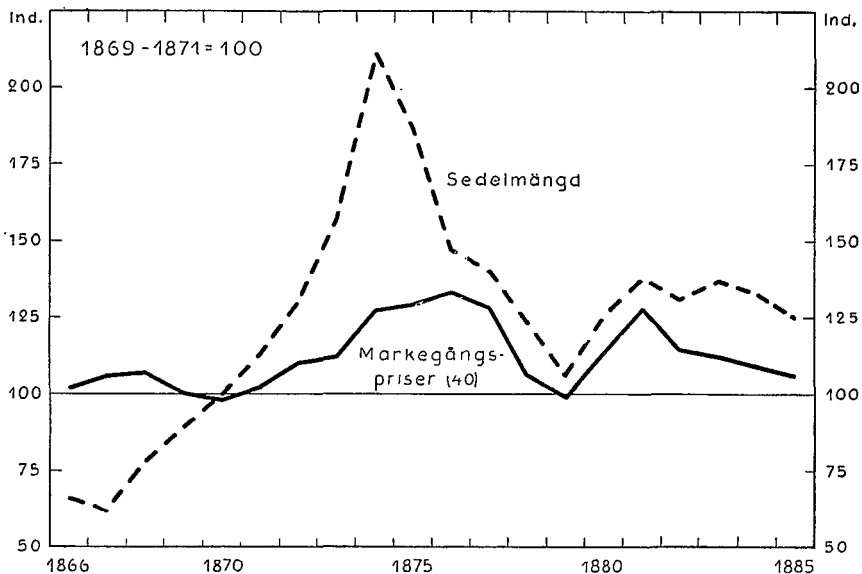
schilds del rätt snabbt hade försålts på penningmarknaden i vårt land och t.o.m. bland allmänheten. Något avgörande inflytande på prisnivån torde lånet således inte ha haft.

Då en konjunkturförsämring på trävarumarknaden samtidigt uppträdde, minskade både sedelstocken och valutorna. Som orsak till reduktionen av de utländska valutorna år 1876 anfördes av Bfge¹ en stark minskning av diskonterade växlar, från 34.1 miljoner mark år 1874 till endast 23.8 miljoner år 1876, inköpet av Hangö järnväg, importen av järnvägsmateriel för Åbo—Tavastehusbanan, inköpen av Nordiska Aktiebanks aktier och utländska värdepapper, som försålles på den inhemska marknaden. Sedelstocken gick från mars 1875 till mars 1876 ned från 57.6 miljoner till 46.8 miljoner mark. Dessa sifferuppgifter äro dock inte fullt kommensurabla. Före den 1 januari 1876 ingick nämligen i den utelöpande sedelstocken även de medel, som voro insatta i fonderna, men efter nämnda dag upptogos de såsom en särskild post, »upp- och avskrivningsräkningen». Den 31 mars år 1876 uppgick beloppet till 6.5 miljoner mark. Emellertid bidrog kursstegringen år 1876 till en ökning av exporten under sommaren, varför valutorna i september på nytt stego till 67.0 miljoner. Exportökningen åstadkom en kraftig stegring av beloppet av

¹ Handlingar 1877—1878 IV, XIX, s. 6.

Diagram 18. *Sedelmängd och prisnivå i Finland åren 1866—1885.*

Enligt tabell 16 och Finlands Banks månadsförslag.

diskonterade växlar. Såsom tidigare framgått fick FB till stor del omhändertaga diskonteringen av utrikesväxlarna. Den utelöpande sedelmängden, 54.8 miljoner mark, jämte beloppet på upp- och avskrivningsräkningen hade då stigit till 65.8 miljoner mark. Adderas därtill postremissväxlarna, depositionerna samt icke lyfta kassakreditiv, fås hela sedelskulden 67.3 miljoner mark.¹

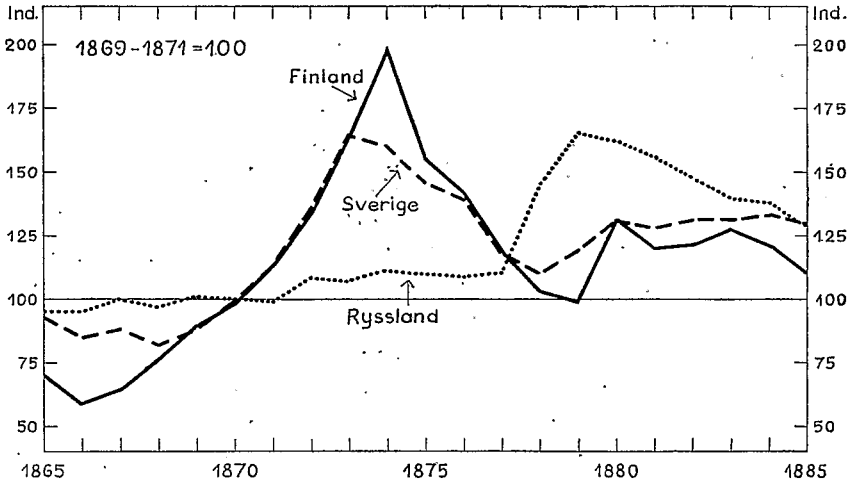
Redan i slutet av år 1876 hade sedelmängden gått ned något, och från slutet av april 1878 iakttar man en oavbruten nedgång från 50.0 miljoner mark till 32.9 miljoner mark ultimo maj och 32.5 miljoner mark i slutet av juli 1879. I förhållande till tiden före reformen rådde således en långt större penningknapphet. Men såsom Bfge i sin berättelse till 1882 års lantdag påpekade, visade sig den beslutade kontingenten 20 miljoner mark vara fullt tillräcklig för inrikesbetalningarnas fullgörande.

Nedgången i den utelöpande sedelmängden hade sin orsak i de ogynnsamma exportkonjunkturerna. Det för myntreformens genomförande upptagna lånet från utlandet var avsett att förstärka den metalliska kassan så, att den täckte den i lag fastställda summan 20 miljoner mark. Beloppet diskonterade utrikesväxlar gick år 1877 ned till 45.0 miljoner mark och

¹ Såsom obegagnad sedelutgivningsrätt återstår då ännu 15 miljoner mark enligt § 6 i reglementet av den 26 juli 1875.

Diagram 19. Utelöpande sedelmängd i Finland, Sverige och Ryssland åren 1865—1885.

Enligt tabell 11, Sveriges Riksbank, Statistiska Tabeller 1868—1924, s. 24—28 och 77—81 samt Bulletin russe ... 1896, s. 254—257.

år 1878 till 40.8 miljoner. År 1879 återstod endast något mer än hälften av sistnämnda belopp eller 21.9 miljoner mark. Det av bankerna sammanlagt diskonterade beloppet var endast 46.3 miljoner mot 65.4 miljoner år 1878, 77.4 miljoner år 1877 och 88.5 miljoner år 1876.

Till synes rådde det en mycket nära överensstämmelse mellan den utelöpande sedelmängdens och prisnivåns rörelser. En fullständig parallellism kan dock inte råda med hänsyn bl.a. till att sedlarnas omloppshastighet icke kan mätas. Trots det ekonomiska framåtskridandet på 1870-talet rådde i vårt land, i synnerhet på landsorten, i stor utsträckning naturhushållning, och de från trävaruförsäljningarna härrörande inkomsterna försvunno icke sällan ur cirkulationen genom tesaurering. I alla händelser rådde bland allmänheten stor villrådighet beträffande placeringen av överflödiga penningmedel. I Sverige var penningshushållningen längre framskriden, ehuru den ännu på 1860-talet inte ens där hade nått någon högre utvecklingsgrad. Brisman anser,¹ att den fortgående minskningen i sedelstocken vid denna tid i Sverige berodde på, att sedlarnas omloppshastighet starkt ökades genom att bankernas inlåningsrörelse vid denna tid tog fart. Även i Finland betecknar 1870-talet bankväsendets genombrott, och en ökning av omloppshastigheten för sedlarna kan därför förutsättas.

¹ Brisman, Den stora reformperioden 1860—1904, s. 71—72.

Av bifogade indexdiagram 19 framgår att kurvan för den utelöpande sedelmängden i Finland närmare överensstämde med den för sedelmängden i Sverige än med motsvarande kurva för Ryssland. År 1874 steg indexen i Finland, såsom ovan anfördes, högre än i Sverige och föll åren 1878 och 1879 något kraftigare. Efter år 1881 avvika indexkurvorna från varandra men stämna rätt väl överens med priskurvorna för respektive land.

I motsats härtill har kurvan för sedelstocken i Ryssland ett avvikande förlopp med en svagt stigande tendens fram till krigsutbrottet år 1877. Såsom i kap. II framhölls, växte sedelstocken dock kraftigt i omfång i samband med kriget och förde med sig en prisstegring. En viss korrelation mellan den finländska och den ryska indexkurvan för sedelstocken kan dock spåras, vilket kan ge anledning till en förmodan, att prisnivån i vårt land influerades av den ryska. Här bör dock kursutvecklingen beaktas.

Sammanfattningsvis kan sägas, att vi i Finland (med ett års försening) hade en starkare ökning av sedelmängden än man hade i Sverige med dess mera utvecklade penninghushållning. Denna ökning av sedelmängden hade i vårt land en prisstegrande verkan. Kurssänkningen och restriktionspolitiken åren 1878—1879 reducerade vår sedelmängd kraftigare och återförde den till nivån av åren 1869—1871. Procentuellt stod indexen 19 % år 1877 och 3 % år 1879 över basårens nivå, vilket motsvarar nedgången i prisnivån. Däremot låg indexen för sedelmängden åren 1874—1876 betydligt högre än prisindexen, om ock tendensen var fallande.

Kapitalmarknaden. På kapitalmarknaden bör den alltför stora köpkraften på hemmamarknaden åtminstone i någon mån ha jämnats ut med en överföring av köpkraft till utlandet. Det visar sig även, att så var fallet. En blick på siffrorna för FB:s innehav av statspapper och obligationer i utländskt mynt samt för utrikesfordringarna klargör, att en kraftig nedgång i dessa inträffade från år 1874, alltså från det år prisindexserierna för Finland och utlandet gå i motsatt riktning. Den metalliska kassan behölls däremot ungefär konstant, sedan guldinköp hade gjorts år 1873 och i början av år 1874. Av månadsförslagen i FB framgår att nedgången i bankens innehav av obligationer (av vilka endast en ringa del lydde på finska mark) från 26.7 miljoner mark i slutet av oktober 1874, då summan stod på ett maximum, till den lägsta nivån i slutet av juni 1880, då beloppet¹ av obligationer och statspapper hade smuttit samman till endast 4.3 miljoner mark. Det är inte möjligt att av-

¹ Månadsförslagen i FB:s arkiv.

göra, om dessa försäljningar av värdepapper voro dikterade av en hos FBD medveten avsikt att reducera köpkraften eller av en önskan att tillfredsställa efterfrågan på utländsk valuta utan att tillgripa kurshöjningar. Siffrorna för de inköpta och försålda obligationerna synas dock tyda på, att banken ända till 1876 medvetet köpte obligationer på marknaden i utlandet och sålde dem i hemlandet i avsikt att uppsuga köpkraft. År 1875, då kurserna ännu inte rättade sig efter silvervärdet, försåldes obligationer för inte mindre än 11.4 miljoner mark, medan inköpen stego blott till 2.1 miljoner.

Reduktionen av obligationsportföljen åren 1877—1879 motsvarades visserligen av ett prisfall, men det är att observera, att detta prisfall hade andra orsaker. Då penningmarknaden dessa år kännetecknades av stramhet, förefaller det som om bankens obligationsförsäljningar hade motiverats av, att banken måste träda emellan, för att bispringa industrin och handeln med valutor.¹ Inköpen voro tämligen små.² Tydligt voro våra obligationer i utlandet mera eftersökta, då myntreformen var ett faktum.

Det ryska kursfallet år 1877 medförde, att ryska statsobligationer kunde inköpas till billigt pris. Detta tillfälle begagnades av många exportörer på Ryssland, vilka drogo in ansevärd belopp i statspapper i stället för att sälja växlar till FB till ett lågt pris. Avsikten var att vid tillfälle begagna sig av en kursstegring på obligationerna. Även i rent spekulationssyfte synas dylika statspapper ha inköpts,³ vilket allt bidrog till att återläta bankens valutaförråd.

Under försommaren 1878 var exporten så betydande, att valutatillgången från april till juni steg med 6.5 miljoner mark, men under sensommaren förmådde exporten inte täcka behovet. Av valutaförrådet härstammade 2.5 miljoner från utrikeslånet från Rothschild.

Även beloppet av kontokuranta fordringar i utlandet sjönk hastigt från 24.6 miljoner mark i slutet av december 1873 till 17.2 miljoner vid samma tidpunkt år 1876. I slutet av följande år återstodo endast 3.9 miljoner mark. År 1879 var man på bättringsvägen med 11.4

¹ Handlingar 1882, IV. I Bfges berättelse till bankutskottet vid lantdagen 1882 säges s. 3 och 4, att banken »genom försäljning af obligationer sökt öka sina trasserbara tillgångar i utlandet» under 1877. Även under 1878 hade banken i utlandet realiserat statspapper för c. 3 miljoner. »Ännu under förra hälften af 1879 fortfor Banken att sälja af sitt obligationsförråd, hvilket vid gynsamma pris å dessa papper var fördelaktigare för Banken än att till fullo anlita kreditivet» från Rothschild.

² Tab. X, ibidem.

³ HD nr 312 den 15 nov. 1878.

miljoner, men först år 1880 hade nivån av 1873—1874 uppnåtts med 27.8 miljoner mark.

Som en följd av kursstegringen på utlandet började även aktier lydande på finska mark eller rubler strömma åter till hemlandet. I synnerhet var detta fallet med Nordiska Aktiebancens papper, av vilka enligt en uppgift av Yrjö Koskinen i Kirjallinen Kuukauslehti¹ inte mindre än 5 miljoner mark skulle ha återköpts från utlandet fram till februari 1876. Då därtill kom att de utländska trävaruspekulanterna efter hand började draga tillbaka sitt kapital, växte trycket på FB:s valutaförråd ytterligare. Det vanliga finanseringssättet genom förskotteringar från utlandet på leveranser inskränktes mer och mer inte blott inom trävaruhandeln utan även vid smörexporten. Norska och svenska kapitalister, som investerat kapital i våra sågar, sågo sig tvungna att på grund av den svåra krisen indraga sina fordringar. Därtill kom att importen ökade inte blott västerifrån, utan även från Ryssland, där rubelns värdeförsämring sedan år 1877 gick i snabbare takt än markens. Å andra sidan gick exporten på Ryssland ned, vilket resulterade i en större efterfrågan i FB på utländska betalningsmedel.

På den utländska marknaden rubbades förtroendet för de finländska obligationerna år 1876 genom en process mellan statsverket och obligationsinnehavare i Holland. Hangö järnväg hade visat sig vara en dålig affär och inlöstes år 1875 av statsverket. Aktiekapitalet hade sammanbragts under beteckningen av ett obligationslån och ansågs i utlandet som ett sådant, medan statsverket betraktade skuldförbindelserna som prioritetsaktier. Vid övertagandet hade frågan inte utretts och då järnvägen inte gav någon nettovinst, varur dividend och ränta kunde betalas, gjordes gällande att statsverket inte var skyldigt att erlägga räntorna från och med övertagandet. I anledning härav väcktes en process från obligationsinnehavarnas sida, och staten befanns av domstolen vara skyldig att erlägga räntorna. Processen, som från allmänhetens sida följdes med intresse och bland annat berördes i den holländska tidningen *Le Credit Européen*, undergrävde de finländska obligationernas anseende i utlandet.²

Liknande kontroverser gjorde sig gällande även i Österrike och Tyskland vid tyska övergången till guldmyntfot. I Österrike vägrade man nämligen att i guld återbetala de i thaler upptagna järnvägslånen från

¹ Kirjallinen Kuukauslehti 1876, februari-numret.

² Processens förlopp kan följas i numren 156, 161, 177, 187, 197, 198, 199, 232, 233, 260, 289 och 344 A av HD:den 11 och 16 juni, 2, 3, 23, 24 och 25 juli, 27 och 28 augusti, 24 september, 23 oktober och 17 december 1876. *Le Credit Européen*'s artikel ingår i nr 161 den 16 juni 1876.

Tyskland. Från tysk sida gjordes gällande att lånen skulle återbetalas i riksmark. Frågan blev i Tyskland föremål för långvariga diskussioner.¹

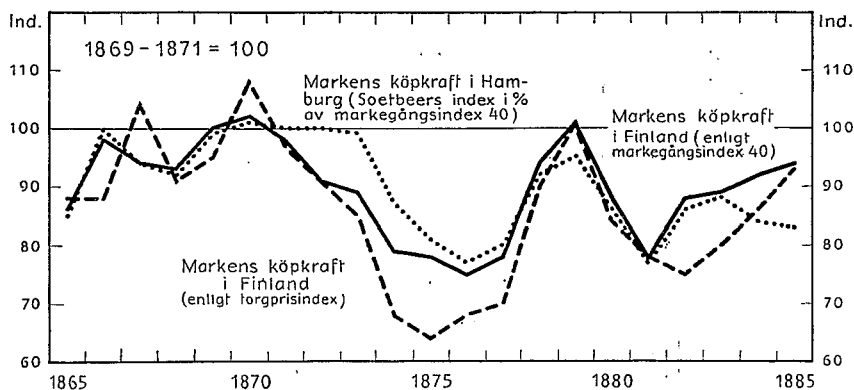
Markens köpkraft och köpkraftspariteter. De i det föregående meddelade siffrorna för vårt land synas ådagalägga, att markens inhemska köpkraft starkt gick ned till år 1877. Om vi mäta markens inhemska värde med markegångs- och torgprisindexen, kunna vi konstatera ett det jämfört med värdet åren 1869—1871 var:

År	Enligt markegångspriser		Enligt torgpriser
	40 varor	23 varor	
1865	86	92	88
1866	98	100	88
1867	94	102	104
1868	93	101	91
1869	100	103	95
1870	102	100	108
1871	98	96	97
1872	91	95	91
1873	89	93	85
1874	79	83	68
1875	78	83	64
1876	75	81	68
1877	78	81	70
1878	94	95	90
1879	101	101	101
1880	88	92	84
1881	78	87	78
1882	88	90	75
1883	89	91	80
1884	92	93	86
1885	94	96	93

Markegångsindexen motsvarar som nämnts en partiprisindex för hemmamarknadsvaor, medan torgpriserna giva ett approximativt mått på levnadskostnaderna i Helsingfors. Marken hade således enligt de förra priserna år 1877 förlorat 1/5 och enligt de senare 1/3 av sin köpkraft av åren 1869—1871. Det kan naturligtvis göras ett flertal invändningar mot denna metod — bristfälligheter i indexberäkningarna, ofullständig penninghushållning, prisnivåns beroende av varutillgången, alltså främst skördeutfallet, m.m. Då någon annan mätningmetod likväl inte ger

¹ *Bamberger*, a. a., s. 158—159.

Diagram 20. Markens köpkraft åren 1865—1885.

användbara siffror för förändringen i köpkraften, få vi räkna med att markens köpkraft faktiskt gick ned i ovannämnda mån, åtminstone vad respektive varor beträffar. Att orsakerna till denna nedgång voro flere måste anses vara givet.

Från och med år 1878 kunna vi konstatera en snabb förbättring av markens inhemska köpkraft (en svag stigning inträffade redan år 1877), och år 1879 hade det antagna jämviktsvärdet uppnåtts.

Vid tiden för övergången från silver till guld åren 1877 och 1878 steg alltså markens köpkraft räknat enligt markegångspriserna med 18 % och enligt levnadskostnaderna i Helsingfors med 28 %. Anmärkningsvärt är, att köpkraften mätt med torpriserna inte nådde den antagna jämviktsnivån av åren 1869—1871.

Såsom i kap. II konstaterades, förorsakade silvervärdets fall en försämring av markens utrikesvärde. Vi kunde även konstatera, att markens köpkraft, uttryckt genom valutakurserna, som en följd av FBD:s medvetna försök att upprätthålla ett stabilt markvärde inte gick ned i samma takt som silvervärdet, alltså markens metallvärde, försämrades. För att belysa denna utveckling har här en kurva uppritats utvisande markens köpkraft mätt i pund och alltså, vid antaget oförändrat guldvärde. Då FB noterade pundet enligt priset på 3 månaders växlar i en växelkurs och en diskontkurs, har här använts medelkursen av dessa (motsvarande huvudkursen på börsen), vilken tydligen bör mycket nära, ange avista kursen på London. Årsmedeltalet av medelkursen, uttryckt i % av pari vid värdeförhållandet 1:15.50 mellan guld och silver, uttrycker markens utländska köpkraft.

Diagram 21. *Markens utrikesvärde åren 1866—1885.*

Enligt tabell 2 och 3—4.

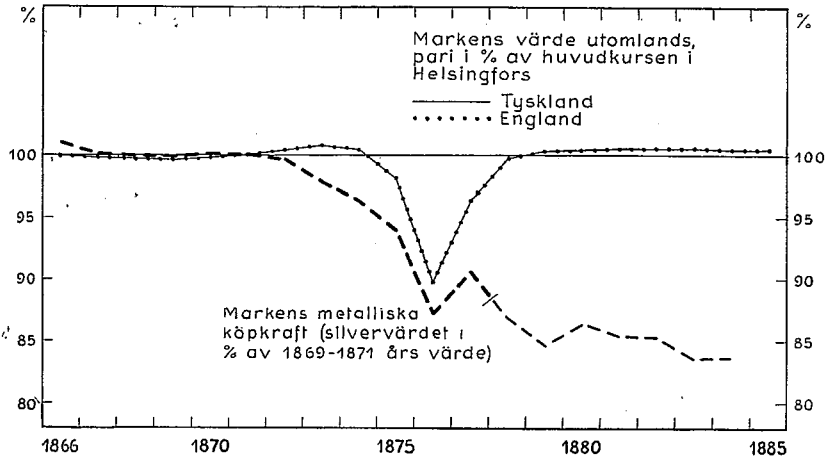

Diagram 21 bekräftar resonemanget i kap. II, där det konstaterades, att marken till år 1871 var svagt undervärderad i avsikt att gynna exporten. Den svaga övervärdering (uttryckt genom kurserna), som kom till synes åren 1872—1874, kan synbarligen förklaras med att deprecieringen i silvervärdet icke inverkad på de av FBD noterade kurserna. Från 1875 till 1876 försämrades markens utrikesköpkraft med 10 % och steg i motsvarande mån åren 1877 och 1878. Denna stegring av köpkraften betingades av myntreformen. I vilken mån den stegrade utrikesköpkraften även var ägnad att höja markens inre värde är däremot inte utan vidare klart.

Med beaktande av de i kap. II berörda noteringsprinciperna för bankens utländska valutor är det klart att någon olikhet inte skall framträda mellan kurvan för markens köpkraft, beräknad enligt hamburger banko marken, resp. riksmarken, och den enligt pundet beräknade. Övervärderingen av marken framgår dock inte så tydligt för år 1873. Av allt att döma var riksmarken vid denna tid undervärderad.

Uttryckes markens köpkraft med det inneliggande silvervärdet (enligt världsmarknadspriset i London) framgår, att den år 1873 var 97.9 %, 96.4 % 1874, 94.0 % 1875 och 87.2 % 1876, 90.6 % 1877 och 86.9 % år 1878. Mätt med markegångsindexen var stegringen av den inhemska köpkraften åren 1877—1878 c. 10 %. Den i början av år 1877 inträffade förbättringen av silvervärdet var så pass kortvarig, att den knappast kan tänkas ha hunnit inverka på markens köpkraft ens i utlandet (trävaru-

uppgörelserna kommo år 1877 inte till stånd så tidigt som i februari). Lika litet kan det häftiga värdefallet på silvret sommaren 1876 ha varit ägnat att försämra markens köpkraft i samma proportion. Tydligt är dock, att tendensen att undervärdera marken var starkare än benägenheten att tillskriva densamma en värdestegring.

Det på ovannämnda sätt kalkylerade utlandsvärdet av marken ger vid handen, att köpkraften i hemlandet år 1876 hade sjunkit mera än markens värde utrikes (c. 20 % mot 10 % föregående år) mätt i valutakurser. Då detta resultat kan vara ägnat att förvåna, är det skäl att kasta en blick på detta sakförhållande.

Vi ha då främst att försöka påvisa eventuella förändringar i guldets köpkraft och därav betingade växlingar i markens köpkraft (jfr kap. I).

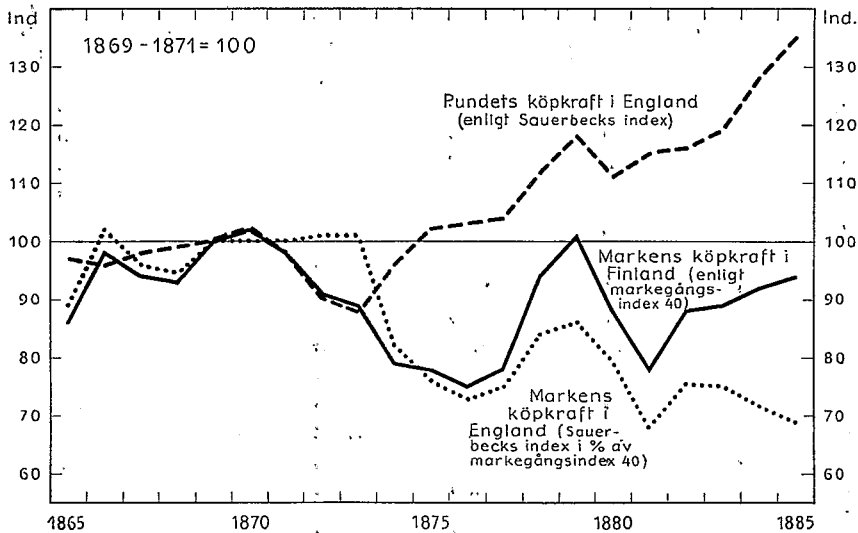
Med ledning av Sauerbecks prisindex för England kunna vi konstatera en stegring av pundets köpkraft därstädes sedan 1873. Sålunda mätt utgjorde dess köpkraft jämfört med köpkraften åren 1869—1871:

År	Pundets köpkraft i England	År	Pundets köpkraft i England
1865	97	1876	103
1866	76	1877	104
1867	98	1878	112
1868	99	1879	118
1869	100	1880	111
1870	102	1881	115
1871	98	1882	116
1872	90	1883	119
1873	88	1884	128
1874	96	1885	135
1875	102		

Om man med denna engelska partiprisindex (som mått för pundets värdestegring) mäter markens utländska köpkraft, får man en kurva som åren 1871—1875 ligger högre än kurvan för markens inhemska köpkraft och därefter lägre. Några säkra konklusioner kunna vi dock inte draga ur dessa kurvor med hänsyn till de så väsentliga olikheterna i de bäge indexseriernas uppbyggnad.

I stället ha vi en viss möjlighet att enligt köpkraftsparitetsteorin jämföra markens köpkraft med riksmarkens (resp. hamburger banko markens) med ledning av den för föreliggande ändamål sammanställda Hamburg-prisindexen för 23 varor.

Diagram 22. Markens köpkraft jämförd med pundets åren 1865—1885:

Utgångspunkt är Cassels teoretiska växelkurs,¹ som kan bestämmas

$$V_t = \frac{F_i \cdot P_a}{H_i}$$

där V_t = teoretiska växelkursen, dvs. den valutakurs, som ger lika varumängd i de bägge länderna, P_a = metalliska parivärdet, F_i och H_i index i Finland och i Hamburg. Markens utländska köpkraft i % (x) av parivärdet fås enligt formeln $P_a = \frac{x \cdot V_t}{100}$. Härvid erhålles $V_t = \frac{100 \cdot P_a}{x}$ och alltså $x = \frac{100 \cdot H_i}{F_i}$

Växlingarna i markens köpkraft (med avseende på parivärdet) i Hamburg äro således proportionella med växlingarna i prisnivån därstädes och omvänt proportionella mot prisnivåns växlingar i Finland. Vi erhålla följande tabell:

¹ Cassel, Dyrtid och sedelöfverflöd, s. 93 och Cassel, Teoretisk socialekonomi, s. 472—478 och 618—627. Begreppet köpkraftsparitet kan, såsom J. M. Keynes, i A Tract on Monetary Reform, s. 87 visat, återföras till Ricardo. Metodens bristfälligheter vid mätning av penningvärdet äro alltför bekanta för att här behöva upprepas. Framställningen ovan bekräftar även att teorin inte tillfredsställande förmår lösa problemet. Men det är inte heller möjligt att leda i bevis att Finlands Banks medelkurs effektivt tillämpades i de flesta fall vid fri valutahandel. Till kritiken av köpkraftsparitetsteorin jfr Keynes, A Tract on Monetary Reform, s. 87—106; Mikko Tamminen, Valuuttakurssit ja valuuttapolitiikka, s. 178—213 och Pipping, Guldmynftsproblem, s. 114—119.

År	Markegångs- index (23 varor, 1869—1871 = 100)	Hamburg- index (23 varor, 1869—1871 = 100)	Teore- tisk växel- kurs	Av FB noterad huvud- kurs	FB:s över- (+) el. under- värdering (—) av marken i %	Markens värde i Hamburg i % av 1869— 1871 års värde
1865	109	97	210.4	191.03	+10.2	89
1866	100	103	181.84	188.64	— 3.6	103
1867	98	103	178.20	188.10	— 5.5	105
1868	99	101	183.59	188.10	— 2.4	102
1869	97	100	181.68	188.10	— 3.4	103
1870	100	98	191.12	187.67	+ 1.8	98
1871	104	103	189.11	186.91	+ 1.2	99
1872	106	107	185.55	185.84	— 0.2	101
1873	108	110	121.23	123.41	— 1.8	102
1874	120	110	134.70	123.03	+ 9.5	92
1875	120	105	141.12	125.39	+12.5	88
1876	124	104	147.22	137.25	+ 7.3	84
1877	124	103	148.65	127.82	+16.3	83
1878	105	96	135.05	123.82	+ 9.1	91
1879	99	91	134.33	123.35	+ 8.9	92
1880	109	91	147.94	123.13	+20.1	84
1881	115	98	144.90	122.88	+17.9	85
1882	111	100	137.06	122.85	+11.6	90
1883	110	99	137.20	122.85	+11.7	90
1884	108	93	143.38	122.89	+16.7	86
1885	104	91	141.12	122.90	+14.8	88

Tabellen ger vid handen att silvermarken undervärderades i FB:s noteringar åren 1866—1868, medan den teoretiska och den faktiska växelkursen rätt väl sammanföll åren 1869—1870. År 1871 undervärderades hamburger banko marken. I samband med högkonjunkturen åren 1872—1873 undervärderades marken svagt, men från och med år 1874, då världsprisnivån började gå nedåt och markens internationella värde försämrades genom silvervärdets fall, övervärderades den i FB:s noteringar, medan dess värde utomlands var i fallande. År 1877 ägde marken endast 83.3 % av sitt värde i Hamburg åren 1869—1871. Den övervärderades av FB samma år med 15.9 %. Den cirka 10 % stora höjningen av markens utrikesvärde i slutet av år 1876 och början av år 1877 kommer inte till synes, men följande års kursnedsättningar avspeglar sig i den teoretiska växelkursen. Guldmarkens värde i Hamburg steg åren 1878—1879 (huvudsakligast år 1878) med 11 %. Dess värde förblev dock omkring 8 % mindre än under den antagna jämviktsperioden åren 1869—1871. Markens värde utomlands hade alltså stigit något mindre än inrikes köpkraften mätt med markegångsindexen, men lika mycket enligt torgprisindexen.

Nedgången i markens inhemska köpkraft i början av 1880-talet be-

rodde på den infallande missväxten samt på stegrade trävarupriser och inflytande från den ryska marknaden. Då såväl pundets som riksmarkens köpkraft gentemot varor i respektive länder var i stigande, steg den teoretiska växelkursen i Finland oaktat inrikes köpkraften efter år 1882 steg och år 1885 uppnådde den antagna jämviktsnivån för åren 1869—1871.

I kap. I av denna undersökning berördes orsakerna och de gängse förklaringarna till stegringen i guldvalutornas värde. Vi få här återknyta till dessa tankegångar. Därjämte kan det vara skäl att påpeka den överensstämmelse, som förefinnes mellan trenden för markens värde i Hamburg och motsvarande trend för silvrets köpkraft på samma ort.

KONVERTERINGSKURSEN.

Allmänna synpunkter. Som en allmänt godtagbar princip för varje övergång från ett myntsystem till ett annat, vare sig från metall till metall eller från metall till pappersmyntfot, kan man fastslå, att en dylik förändring i värdemätaren bör försiggå utan större rubbningar i penningens yttre värde och i dess inre köpkraft. Den rubbning i markens köpkraft, som föregick och således även föranledde myntreformen åren 1877—1878, syntes främst i en försämring av dess yttre värde — påtagligt bevisad av stigande kurser — medan förändringarna i köpkraften på hemmamarknaden framstodo mindre klart och voro svåra att fastställa.¹ Händelseförloppet före och under reformen gav även bevis för, att man systematiskt försökte upprätthålla, respektive återställa, markens yttre värde (jfr FB:s kurspolitik och frågan om silverspärningen). I motiveringarna till åtgärden anfördes främst de valutaförluster Finland led på utlandet då silvervärdet föll och därefter svårigheterna att göra tillförlitliga kalkyler i utrikeshandeln, medan först i ett senare stadium av diskussionen de svårigheter, som rubbningarna i penningvärdet förorsakade på hemmamarknaden, betonades. En så auktoritativ person som Leo Mechelin tolkade även den allmänna uppfattningen att vårt myntväsende i själva verket var stabilt och att de uppkomna missförhållandena främst medförde förluster i likviderna till utlandet. I konsekvens härmed ansåg han,² att myntreformens motiv var att avlägsna dessa missförhållanden och återföra marken till dess förra värde i internationellt hänseende.

¹ Då återinförandet av guldmyntfot förbereddes år 1924 skrev *Kaarlo J. Kalliala* i broschyren *Markvärdets stabilisering*, synpunkter angående frågans tekniska sida, s. 13, att man borde »sträva till att hålla markens utlandsvärde på samma nivå som dess inlandsvärde eller åtminstone nära detta, emedan alltför stora fluktuationer i inlandsvärdet eljes äro möjliga», men medgav svårigheten att fixera ett normalförhållande. Han ansåg att indexberäkningar gävo en viss vägledning, men att resultaten måste av många skäl behandlas med försiktighet. Jämviktsläget »borde därför utronas på empirisk väg», genom iakttagande av exportens reaktioner.

² PM i Mechelinska samlingen, Dokument från tidigare senatorstiden, myntfrågan II, kart. 8. Jfr guldmyntfotskommitténs betänkande, s. 45.

En dylik uppfattning av problemet återspeglade sig även vid fastställandet av konverteringskursen, ty en primär förbättring av markens yttre värde återverkade sekundärt på dess inre köpkraft. Däremot förefaller det som om guldmyntfotskommittén inte medvetet hade eftersträvat en primär förbättring av den inre köpkraften, emedan man ansåg att markens inhemska köpkraft inte väsentligt berörts av det sjunkande silvervärdet. Härmed är inte sagt, att vid genomförandet av reformen återverkningarna på markens värde i hemlandet hade förbisetts. Tvärtom framhölls som en samstämmig uppfattning, att reformens allra viktigaste och samtidigt svåraste uppgift var att finna det riktiga och framför allt rättvisa omräkningsvärdet (konverteringskursen) för de bestående kreditförbindelserna, då övergången skedde till det nya guldmyntet. Även vid en bedömning ex post måste devalveringsfrågan anses vara den viktigaste, ty om ock reformens återverkningar i politiskt och konstitutionellt hänseende voro stora nog, hade de inte en omedelbar effekt. Konverteringskursens verkningar blevo däremot genast kännbara. Fara förelåg även att en felbedömd konverteringskurs skulle medföra inte endast kastningar i prisnivån utan även rubbningar i inkomstfördelningen och förskjutningar i äganderätten till förmån för vissa samhällsgrupper på bekostnad av andra, samtidigt som den influerade den ekonomiska aktiviteten och sysselsättningen.

Konverteringsmöjligheter. Problemets kärna var alltså: hur skulle en förbindelse uppgjord i silver likvideras, sedan guldmyntfot införts? Teoretiskt förelågo följande möjligheter:

- A Fullständig frihet i valet av betalningsmedel;
- B Likvid i silver;
 - I i mynt,
 - II i silverplants,
 - III med moratorium för äldre silverförbindelser;
- C Likvid i guldmark beräknad efter en variabel kurs på silver;
- D Konvertering till guld enligt lagstadgad fast kurs på silver:
 - I i plants,
 - II i myntat guld, då
- α kursen beräknats med bibehållande av francsystemet:
 - 1) med agio (devalvering) beräknad enligt
 - a. övergångsdagens silverpris,
 - b. medelpris för några månader,
 - c. medelpris för 1—2 år och
 - d. medelpris för 20 år;

- 2) al pari (kommitténs förslag) och ingen devalvering; och
 - 3) dels al pari, dels med agio (Montgomerys reservation),
- β kursen beräknats i anslutning till annat eller nytt mynssystem (Nordenskiölds reservation). Devalvering.

I den efterföljande framställningen skola vi med stöd av tillgängliga källor undersöka, i vilken mån dessa olika alternativ tillmättes betydelse, dels inom guldmyntfotkommittén, dels utanför densamma, och i andra hand våga oss på en bedömning av det gjorda valet med stöd av det här sammanbragta siffermaterialet.

Fallet A. Fritt val av betalningsmedel. Det torde knappast kunna betvivlas, att guldmyntfotkommittén (och därmed även övriga instanser) förfor rätt i att lämna detta alternativ åsido. Ingrep statsmakten i de enskilda avtalen, ålåg det även densamma att ange omräkningsvärdet. Varje försök att lämna en dylik fråga åt slumpens avgörande var dömt att misslyckas och hade lett till tvister och domstolsåtgärder.¹ Klokheten bjöd även att man följde beprövade utvägar hellre än att man skred till osäkra experiment, som kunde ha äventyrat reformens framgång. Tidigare hade ett fritt system inte prövats i något land. Bortsåg man däremot helt från de privaträttsliga följderna av åtgärden och anlade rent ekonomiska och finansiella synpunkter på frågan borde ingen som helst tvångskonvertering ha förekommit, eftersom varje kurs var mer eller mindre godtycklig. Alla kredituppgörelser skulle då ha ordnats genom frivilliga, ömsesidiga överenskommelser enligt samma princip som konverterbara långfristiga lån. Så var fallet t.ex. med vissa obligationslån. Då räntefoten blev ofördelaktig för endera parten kunde lånet konverte-

¹ Snellman hyste »den öfvertygelsen, att statsmakterne öfverhuvud, regent och ständer, icke ega denna rättighet att sålunda bestämma proportionen emellan guld och silfver» (R. o. A. prot. 1877—1878, II, s. 577). »Min ödmjuka mening i saken är, att statsmakterne endast skola tillse att vi hafva domstolar i landet; dessa skola nog reglera den saken fullkomligt till parternas nöje.» Till stöd för sin åsikt anförde Snellman i remissdebatten den 27 april 1877, att han år 1865 rådfrågade ED och allmänna plenum, om icke äldre förbindelser lydande på silverrubel, komme att gäldas med rubelsedlar och hur man borde förfara. Svaret lydde: »Sådant är omöjligt, det måste lemnas åt den enskilda, åt laga domstol.» (Ibidem, s. 583.) Mot Snellmans yttrande står Mechelins och guldmyntfotkommitténs åsikt, att om konverteringen ankommer på domstol så måste »någon praktisk och rättvis utväg för domstolarne att få reda på värdeförhållandet emellan guldmyntet i Finland och silfrets värde å världsmarknaden eller det värde silfret har vid hvarje tillfälle, då sådan värdebestämning kan komma i fråga; så långt torde lagstiftningen dock böra gå i detta fall, oakadt vi, på sätt Snellman så eftertryckligt påmint, hafva domstolar i landet.» (Ibidem, s. 585).

ras till ett förmånligare. Teorin hade tidigare framförts i Tyskland bl.a. av H. Grote år 1868, men hade ej vunnit större anslutning.¹ Dess svaghet låg i den praktiska tillämpningen. Den kunde därför lämnas åsido som en teoretisk spekulatio n utan värde.

Fallet B. Likevid i silver. I. I silvermynt. Då det nya guldmyntet skulle dekretteras som det enda lagligt gällande betalningsmedlet, uppstod problemet, huruvida de gällande krediterna ännu efter reformens promulgering kunde återbetalas i silver strikte efter ordalydelsen eller ej. Den allmänna rättsuppfattningen i denna punkt fanns uttalad i 1734 års lag i handelsbalken² och gav långgivaren rätt att erhålla betalning i samma vara eller mynt av samma kvalitet (finhet) och till samma vikt, som den han utlånade. Gällde det att betala en skuld med en annan vara, t.ex. guld, så kunde det ske endast med långgivarens medgivande och då till silvrets högsta pris på förfal lodagen. Det är dock att märka, vilket även påpekades i det svenska kommittébetänkandet 1870³, att långgivaren icke i lagen tillförsäkras en jämn god och helt likadan vara med samma värde i förhållande till andra varor.

Ville man följa lagens ordalydelse, måste betalningarna alltså verkställas i silvermynt.

En sådan uppfattning hade även haft sina förespråkare. Bl.a. gjorde sig i Sverige A. O. Wallenberg till tolk härför i sin redogörelse för förloppet av den internationella myntkonferensen i Paris år 1867.⁴ Då han följande år i svenska riksdagen framlade en motion om guldmyntfotens införande, yttrade han att svårigheterna vid införandet bäst övervinnas, om det förklaras »att hvarje förbindelse skall ovillkorligen infrias enligt dess lydelse». Motionen förnyades år 1869, och det hette då att det är ett »oeftergifligt vilkor» att »efter lydelsen kunna infria förbindelser i silf-

¹ H. Grote, Der Uebergang zur Goldwährung. Eine Sammlung von Preisschriften, herausgegeben v.d. bleibenden Ausschuss des deutschen Handelstages. I publikationen ingå även uppsatser av G. Millauer, H. Weibezahn, R. R. Bach och I. G. Killerman. Jfr Betänkande 1870, s. 163 f.

² HB 9 kap. § 3 lyder: »Thet som förstrecht är, skall å dag förelagdan — — — i samma slag, jämn godt och til fullo återgäldas». I § 3 av samma lag heter det vidare: »Kan ej then, som gälda bör, skaffa samma slags mynt, eller mynt eller vahror, som utlän tes; stånde til honom, som förstrecht, hvad han helre vänta vil, eller taga fyllnad i annat slag, efter thy, som thet utlän te vid förfal lodagen högst gäll er.» *Karl Söderholm*, I Finland gällande delar av Sveriges rik es lag, s. 262.

³ Betänkande 1870, s. 176.

⁴ A. O. Wallenberg, Berättelse om förhandlingarne vid den internationella myntconferensen i Paris år 1867 samt deraf föranledda framställningar, s. 19.

vermynt, äfven om dessa ej förrän efter en längre tid skulle förfalla».¹

Som en naturlig konsekvens av detta resonemang framgick, att silvermarken borde ha kvarstått som lagligt betalningsmedel i respektive förbindelser, samt att Finlands Bank och övriga banker vid behov borde ha varit i stånd att tillhandahålla allmänheten silvermynt. Den enskilda tillkommande präglingsrätten borde dock ha upphävts, eventuellt även FB:s. Däremot borde inväxlingstvånget och tvånget att i likvid mottaga silvermynt till obegränsat belopp ha kvarstått för banken. L. Mechelin kom till slutsatsen, att silvermyntet, för att fordringsägaren skulle vederfaras rättvisa, måste förbli lagligt betalningsmedel inte blott i gäldenärens hand, utan i all handel och vandel. »Sålunda blefve emellertid guldmyntreformen helt och hållet illusorisk. Man skulle icke ens erhålla dubbel myntfot, utan det förblifver vid silfver cirkulation».² Vilka fördelar ett dylikt arrangemang än skulle ha medfört, hade man dock inte erhållit det som eftersträvades, nämligen guldmyntfot. I verkligheten skulle man ha infört parallell myntfot. Då en konverteringskurs mellan silvermark och guldmark i alla händelser av praktiska skäl hade blivit nödvändig, skulle bimetallism ha införts med alla dess konsekvenser. Allmänt erkändes likväl då att på denna väg ingenting stod att vinna. Latinska myntunionens exempel manade inte till efterföljd. Allvarligen påtänkt var bimetallismen i ingen händelse. Några utsikter till framgång för den förelågo knappast heller.

II. *I plants.* Om silvret i form av mynt inte kunde kvarhållas som lagligt betalningsmedel, förelåg i andra hand möjligheten, att fint silver i form av (mynt eller) plants efter vikt skulle ha erkänts som fullödig ersättning för respektive förbindelser. Beräkningen av silvermängden i myntet vållade ju icke någon svårighet och den utlånade penningssumman i mark kunde likaledes med lätthet omräknas till en viktsmängd fint silver. På detta sätt skulle alltså långivaren ha fått sin egendom tillbaka »jämnogodt och til fullo» och även i samma vara, ehuru icke i samma lagliga betalningsmedel som utlånades. Silvermynt skulle enligt reformplanen väl kvarstå i cirkulationen, som skiljemynt, men

¹ Bih. till Riksd. Prot. 1869, Motioner i Första Kammaren, N:o 30, s. 14. Bih. till Riksd. Prot. 1870, Motioner i Första Kammaren, N:o 73, s. 73. Jfr *H. Key*, a. a., s. 159—162.

² PM i Mechelinska samlingen, Dokument från tidigare senatorstiden, myntfrågan II, kart. 8. I remissdebatten yttrade Mechelin mot W. G. Silfverisvan, att myntreformen »består deri att omöjliggöra användandet af det gamla myntet som lagligt betalningsmedel.» Bibehölls silvret »hade man inte gjort någon myntreform», R. o. A. prot. 1877—1878, II, s. 584.

icke som lagligt betalningsmedel till obegränsat belopp. Skedde betalningen i plants, skulle naturligen ett tillskott ha blivit nödvändigt som ersättning för myntningskostnaderna. Emedan lagen inte beaktade silvrets värde i förhållande till andra varor vid utlåningstiden och lånets återbetalning, borde långivaren på detta sätt ha vederfarits lagenlig rättvisa, om också med inskränkningen »varan silver» i stället för »lagligt betalningsmedel i silver». Denna inskränkning var även i viss mån grundad i lag, och något ingripande i den privata avtalsrätten skulle således inte ha skett.

Det är metallmyntets dubbelbottnade natur¹, som gav rum för denna tolkning. Betraktade man nämligen myntet enbart som en vara, var teorin riktig. Men metallmyntets köpkraft grundar sig även på den genom statsmaktens försorg anbragta prägeln, vilken utgör en garanti för myntets giltighet. Upphör staten att bevilja denna garanti (avskaffar utmyntningen), ger teorin inte rättvisa åt långivaren för den händelse metallstyckets köpkraft verkligen går ned. Den springande punkten är alltså: stegras metallens värde genom att den förklaras för lagligt betalningsmedel? Frågan skall här inte närmare beröras. Det må endast framhållas att köpkraften inte är oberoende av metallvärdet, ty ett metallmynt har köpkraft även utanför det geografiska område, där det gäller som lagligt betalningsmedel. Beroende enbart av metallvärdet är den ej heller, ty myntets värde kan fluktuera åtminstone inom ramen för silver-, resp. guldpunkterna. I kap. II om bankens kurspolitik och silverspärningen visades även att markmyntet kunde erhålla ett högre värde än metallen i det samma förutsatte. Det reella myntets köpkraft har således sin grund såväl i metallvärdet som i den officiella förklaringen att det utgör lagligt betalningsmedel i landet, dvs. representerar ett visst mått av nyttigheter.

Gäldenären vederfors alltså inte rättvisa i och med att han erhöll silver tillbaka om ock till samma vikt och finhet, ty han kunde inte köpa in samma mängd varor för beloppet i fint silver som för silvermyntet. Följaktligen skulle § 2 i kap. 9 av HB inte heller ha följts.

De praktiska förlusterna skulle ha yppat sig så, att långivaren sett sig tvungen att avyttra sitt silver till utlandet till ett allt lägre pris, vilket,

¹ Det faller inte inom ramen för denna undersökning att gå in på denna fråga. Av den rika litteraturen är det, som *Wicksell* i sina Föreläsningar i nationalekonomi. Teoretisk Nationalekonomi, Andra delen, s. 1, säger, endast få arbeten, som frambragt något väsentligt nytt i fråga om penningens natur och lagar. Referens ges här till Savignys, Knies', Wagners, Nussbaums, Helfferichs, Knapps, Fishers, Hawtreys och Keynes' arbeten. Jfr litteraturförteckningen.

såsom guldmyntfotkommittén även påpekade, skulle ha vållat honom förluster och besvär. Detta alternativ förkastades därför enhälligt i kommittén¹ redan av den orsaken, att betalningar i plantsar ställde sig utförbara i verkligheten.

III. *Moratorium för äldre silverförbindelser.* Icke heller en medelväg dvs. en klausul om, att alla äldre förbindelser i silver inom en viss tid, t.ex. två år efter reformen, kunde fullgöras med silvermynt (vilka alltså skulle ha bibehållits i rörelsen vid sidan av guldmyntet), skulle ha gett full rättvisa åt alla. En sådan bestämmelse skulle ha gett de mera välsituerade gäldenärerna en fördel, ty de gäldenärer, som icke förmådde återbetala skulden inom den fastställda tiden, skulle ha nödgats låta krediten övergå i guldmark. Ett dekret i denna anda hade förefallit hårt och varit omöjligt att uppfylla, t.ex. i fråga om den stora massan av amorteringslån inom jordbruket. Högst sannolikt var även, att silvermängden i landet skulle ha ökat betydligt under mellantiden, till men för reformens slutliga genomförande. Måhända var det förfarandet vid den tyska reformen, där silvermyntet cirkulerade ända till år 1876, som föresvävade Mechelin, då han framförde detta alternativ i guldmyntfotkommittén, utan att dock tillmäta det någon större betydelse.

Ovanstående resonemang må vara tillräckligt för att klarlägga att övergången till guldmyntfot inte kunde försiggå på ett sådant sätt, att alla äldre kreditavtal kunde fullgöras efter sin lydelse. Övergången till guldmyntfot var emellertid en tvingande nödvändighet, varför reformens principiella genomförande måste ställas på annan bog. Den princip man hade att följa formulerades av Mechelin med följande ord: »då man i c k e k a n realisera saken f o r m e l t rättvist bör man åtminstone söka undvika verklig m a t e r i e l orättvisa».²

Fallet C. Likvid i guldmark beräknad enligt variabel kurs på silver. Den närmast till hands liggande möjligheten att fullgöra tidigare förbindelser var att omräkna beloppet i guldmark enligt det på betalningsdagen gällande priset på silver. I så fall tillämpades, om ock med modifikation, handelsbalkens bestämmelse att »taga fyllnad i annat slag efter thy thet

¹ Guldmyntfotkommitténs betänkande, s. 32—33 och Montgomerys reservation därstädes, s. 94.

² PM i Mechelinska samlingen, Dokument från tidigare senatorstiden, myntfrågan II, kart. 8. Jfr *Eli F. Heckscher*, Nyordningen av Finlands penningväsende, s. 52—54, där det (s. 54) heter år 1923: »Man synes få avstå från varje försök att genom ett allmänt system återställa vad den felaktiga penningpolitiken ödelagt, hur önskvärt detta än i sig självt vorc.»

utlånte vid förfallodagen högst gäller». Tanken som sådan var inte ny utan hade underkastats granskning redan i det rikssvenska kommittébetänkandet av år 1870. Den kan återföras till norska statsrådet O. J. Broch.¹ Ur den i de flesta europeiska länder gällande växelrätten, enligt vilken en skuldförbindelse lydande på ett annat lands mynt kunde inlösas i det lands mynt, där förbindelsen var betalbar, hade han dragit slutsatsen att staten ägde rätt att ålägga debitorn att betala i guldmynt enligt den på betalningsdagen gällande kursen. Liksom växeln inlöses endast till betalningsdagens kurs — inte enligt utställsedagens ej heller accepteringsdagens kurs — kunde endast det värdeförhållande, som bestod mellan silver och guld på betalningsdagen komma i fråga vid omräkningen, men inte reformdagens eller någon annan prisnotering på silver. För att underlätta det praktiska genomförandet hade Broch dock föreslagit att förhållandet mellan silver och guld inte skulle uträknas i varje enskilt fall, utan att konverteringen i stället skulle ske till en viss bestämd kurs (1:15.50). Silverprisets dagsnoteringar skulle uttryckas i hela procenttal därav, antingen som erforderliga tillägg eller avdrag. En dylik »indexbindning» (mutatis mutandis) av krediterna vid silverpriset (det kan observeras, att silverpriset hade nära korrelation med prisnivån) hade förordats av tre medlemmar i den rikssvenska guldmyntfotkommittén beträffande de privaträttsliga skuldförbindelsernas konvertering, men tillämpades icke vid reformens praktiska genomförande i Sverige². Bl.a. tog HD parti för denna ståndpunkt och ansåg,³ att man på detta sätt kunde tillämpa principen att betala i silver vad som var kontraherat i silvermark. Ett nödvändigt stadgande bleve, att parterna ålades att erlægga förbindelsens belopp i silver efter vikt, om ej annat betalningssätt godtogs av bägge. Genom ett dylikt stadgande bleve det vanligaste förfaringssättet, ansåg HD, att skulden omräknades i guldmark, och påpekade, att förhållandet var detsamma i fråga om sedlar, checkar och växlar. Metoden bleve alltså i praktiken, att man med ledning av det på orten noterade silverpriset omräknade likviden i guldmark alldeles på samma sätt som en växel inlöstes efter avista kursen på närmaste börsplats. Det enda nödvändiga var alltså en bestämmelse om den kurs, som skulle tagas till norm. Dagbladets polemiska inställning var att kursen »självfallet» borde bli den lägst noterade.

¹ Broch, Om Övergång fra Sølvmynt- till Guldmyntfod. Utlåtande till Finants- og Told-Departementet den 24 okt. 1867, s. 21—23. Jfr Betänkande 1870, s. 170—175.

² Jfr *Heckscher*, a.a., s. 56—64.

³ HD nr 124 den 8 maj 1876, ledaren Öfvergången till guldmyntfot I och HD nr 171 den 27 juni 1876, ledaren Öfvergången till guldmyntfot II.

Denna lösning diskuterades i guldmyntfotskommittén. Förslagsvis framkastades, att kreditens silverkvantum med ett tillägg av avgiften för silverpräglingen, skulle utgå i guldmark. Omräkningen skulle ske antingen enligt silverpriset för dagen på börsen i London (huvudmarknaden för silver) eller också enligt en särskild för detta ändamål av FE periodiskt publicerad normkurs, även den beräknad enligt noteringarna i London. Ett tillägg motsvarande »förra myntningsavgiften» motiverades med att borgenären först måste utbyta sitt silver mot guld och därpå guldet mot mynt. HD rekommenderade därför »nya myntningsavgiften», likaså den lägsta noteringen på närmaste börsplats för att ge borgenären rätt.¹ Det framgår inte fullt klart ur kommittébetänkandet, hur man hade tänkt sig beräkningen och tillämpningen av den periodiska normkursen, men tydligt är att en upp- och nedskrivningsberäkning enligt det rikssvenska förslaget föresvävade de kommitterade.

Såsom kommittén påpekade, skulle genom detta förfarande krediten ha likviderats såväl enligt silverbeloppet som i det lagliga betalningsmedlet. Det oaktat förkastades planen av följande skäl:

a. Demonetiseringen av silvret skulle nedbringa dess värde från nivån vid förbindelsernas ingående. Priset på silver (varan) mätt i guld skulle inte uttrycka den köpkraft² silvermarken hade och skulle ha haft som lagligt betalningsmedel.

Beaktar man emellertid att en stor del av silverförrådet skulle stanna i rörelsen, var resonemanget inte fullt övertygande. Det i ringa mån ökade utbudet av silver förmådde knappast inverka på silvrets prisnivå i vårt land och än mindre på världsmarknaden. Förhållandet var helt annat i Tyskland med dess stora silverförråd. Under sådana omständigheter kunde det även ha varit motiverat att från borgenärens sida kräva ett statsingripande mot av reformen orsakade förluster, en tanke som

¹ HD nr 171 den 27 juni 1876, ledaren Öfvergången till guldmyntfot II.

² Guldmyntfotskommitténs betänkande, s. 33. Det kan framhållas att statskontoret (Frenckell) i sitt utlåtande över kommittébetänkandet begagnade sig av termen »köpförmåga». Statskontoret omfattade kommitténs åsikt, att mynt ej kan likställas med metall när »mynt och metall äro icke equivalenta, och den köpförmåga, som utgör myntets hufvudsakliga egenskap, icke i samma mån återfinnes hos en motsvarande quantitet omyntad metall.» Till senaten ankommande skrivelser, FKBD 45/83 1876.

Montgomery använder sig av termen »kapitalstyrka» och avser därmed »köpkraft». »Det bör nemligen icke förbises att den ifrågakomna gäldsumman i själfva verket anger en viss kapitalstyrka, hvars — — —.» Montgomerys reservation i guldmyntfotskommitténs betänkande, s. 93.

även hade uttalats av A. Soetbeer.¹ I Sverige kunde man dock lämna denna fråga helt å sido.

b. Vid den praktiska tillämpningen skulle planen ha medfört otaliga svårigheter, då en omräkning hade blivit nödvändig inte blott vid alla kapitalbetalningar utan även vid ränteberäkning och dividendutdelning. Stor förvirring skulle säkert ha uppstått om Förenings-Banken hade utbetalat räntorna med rabatt. Då denna bindning av krediterna vid silverpriset dryftades allvarligt, kan det vara på sin plats att komma med några modifierande anmärkningar enligt ett förslag av år 1870 i Sverige.² Någon dubbelbokföring av samma belopp dels i guldmark, dels i silvermark skulle inte ha blivit nödvändig. Skuldens huvudbelopp kunde ha bokförts till det belopp övergångskursen till guld förutsatte, medan avdrag och tillägg åter hade kunnat införas på ett särskilt konto. I alla händelser hade man rört sig med småsummor. Själva omräkningsförfarandet kunde ha förenklats genom tillämpning av färdiga tabeller. Vidare är att observera, att en dylik beräkning skulle ha kommit i fråga endast med avseende på krediter på lång sikt, pensioner, livförsäkringar, obligationer o.dyl., emedan de korta förbindelserna skulle ha uppsagts.

c. Den kanske största bristen bestod dock i att en stor del av de i landet utestående fordringarna hade blivit beroende av ett variabelt silvervärde och sålunda lämnat bägge parterna i osäkerhet om skuldbeloppets verkliga storlek, medan det lagliga betalningsmedlet för övrigt utgjordes av guldmynt. Denna osäkerhet skulle tydligen, som kommittén även förutsåg, ha lett till en allmän indragning av de uppsägbara fordringarna strax efter reformens promulgering. Med kännedom om den utveckling krisen tog åren 1878 och 1879 inses, att indragningarna hade haft ödesdigra följder för det ekonomiska läget i landet. Minst av allt kunde affärlivet bära en våg av kredituppsägningar. Förmånen att få betala i silver skulle därför ha blivit illusorisk. HD var nog optimistiskt att hoppas, att uppsägningarna endast skulle gälla småskulder, och räknade med att en begränsad uppsägning var till förmån för reformen. Den kris, som skulle ha uppstått genom uppsägning av borgensskulder och inteck-

¹ *Soetbeer*, Deutsche Münzverfassung, s. 24—25. I Betänkande 1870, s. 194—195 gjordes följande inpass: »Borde staten ingripa på samma sätt, då den upptager en silvergruva och silverpriset faller?» *Heckscher* yttrade år 1923, a.a., s. 54—55: »Vad som synes kunna diskuteras är däremot ersättning direkt ur statskassan åt särskilt samhällsgagneliga och behövande offer för penningpolitiken», och höll då främst småspararnas intressen för ögonen samt sparviljans upprätthållande hos de breda lagren. *Heckschers* förslag till nyordning av Finlands penningväsende åsyftade icke en uppskrivning av markens värde.

² Betänkande 1870, s. 197 och Litt B och C.

ningslån, kunde enligt tidningen motarbetas så att dekret utfärdades, enligt vilka kreditkontrakten utan tidsutdräkt och formaliteter skulle omsättas till andra lydande på guldmynt (beräkningsgrund: dagskurs + myntningsavgift), ty vid en frivillig uppgörelse skulle ändå ha förfarits så. Tvånget skulle då ha bestått endast i en ovillkorlig omsättning av skuldförbindelsen, men för övrigt stod valet fritt för bägge parterna. Kvar står emellertid faktum, att följderna voro ytterst betänkliga och att fördelarna knappast övervägde olägenheterna. För reformens framgång var det därför lyckligt, att kommittén inte stannade för en bindning av silverkontrakten vid ett fluktuerande silvervärde.

Fallet D. Konvertering till guld enligt en lagstadgad fast kurs på silver. Ovanstående resonemang klargör, att varje tanke på att begagna silverpriset som regulator vid konverteringen måste uppges. Här återstod således endast det andra alternativet att bestämma en engång för alla gällande kurs, enligt vilken varje skuldförbindelse efter reformen skulle betalas. I kommittébetänkandet utsades även uttryckligen att ledamöterna »enhälligt omfattat den åsigt, att alla gamla förbindelser böra med reformens inträdande öfvergå till guldmark efter en bestämd kurs».¹ Senaten gick på samma linje och i ständernas myntutskott synes åtminstone inte någon allvarlig opposition ha gjort sig gällande på denna punkt. Däremot delade sig åsikterna inte blott i guldmyntfotskommittén utan även i andra instanser och bland allmänheten om, vilken konverteringskurs som tillfredsställde en maximal rättvisa. Här låg även reformens viktigaste avgörande. Frågan gällde en devalvering av marken eller ej. Devalverades den inte, kunde övergången ske al pari, dvs. silvermark mot guldmark beräknad enligt värdeförhållandet 1:15.50. I annat fall skulle ett nytt värdeförhållande fastslås mellan silver och guld, varvid någon överenskommen medeltalsberäkning av silverpriset under en kortare eller längre tid före reformen komme i fråga vid bestämning av deprecieringens storlek. Då emellertid en konvertering till guld kunde försiggå antingen till guldplants eller guldmark och det förra alternativet t.o.m. kunde ha påverkat reformens praktiska förlopp, föreligger skäl att granska förstnämnda möjlighet innan vi gå in på diskussionen om konverteringens beroende av en eventuell devalvering.

I. Guldplantssystemets konverteringskurs. Guldplantssystemet hade av Yrjö Koskinen i en artikel i Kirjallinen Kuukauslehti föreslagits som en

¹ Guldmyntfotskommitténs betänkande, s. 34.

interimistisk åtgärd i syfte att påskynda reformen¹. Tanken var att regeringen med Bfges begivande skulle

1) med stöd av löftet om en nådig proposition till ständerna om guldmyntfot förklara guldmynt som landets huvudmynt i stället för silvermyntet (guldmyntet skulle innehålla 0.29032 gram fint guld);

2) bibehålla silverrubeln, som lagligt betalningsmedel efter metallvärdet, till dess annorlunda förordnades;

3) upphäva utmyntningen av silver; och

4) förplikta FB att under mellantiden utlämna och mottaga omyntat guld mot sina på silver lydande sedlar jämte silvermynt.

Dessa sistnämnda skulle alltså löpa med tvångskurs och omräkningsvärdet skulle ha blivit 1: 15.50 enligt Yrjö Koskinens förslag om 0.29032 g fint guld i en mark. Förslaget innebar ett försök att så snabbt som möjligt hejda silvermarkens försämring och restituera marken till dess förra värde.

II. Konvertering till guldmynt enligt en fix kurs. Även här kunna vi särskilja två huvudfall nämligen

a) att guldfrancsystemet skulle bibehållas och b) att övergången kunde tänkas ske till ett annat eller ett alldeles nytt myntsystem. Konverteringskursen skulle således även vara beroende av, vilken linje man slog in på. Vid detta val, som främst gällde de fyra stora systemen, franska, tyska, engelska och ryska (halvimperialen) och t.o.m. amerikanska, kunde avgörandet dock inte fattas enbart på grundvalet av de av konverteringen erbjudna fördelarna, utan samtidigt måste beaktas handelspolitiska, finansiella (statsskulden), rent politiska, samt av traditionen och andra omständigheter dikterade synpunkter. Då dessa redan berörts, ägnas uppmärksamheten här enbart åt valet av en lämplig konverteringskurs. Vilket myntsystem som helst kunde ha ifrågakommit, men en öppen hållning av vår typ reducerade valmöjligheterna. Ur denna synpunkt hade det även varit mindre välbetänkt att t.ex. introducera ett alldeles nytt mynt på världsmarknaden, eftersom ett sådant knappast hade kunnat bekantgöras så snabbt att ej landet åsamkades förluster. Den princip, som måste följas i valet av något av de större systemen, bestod i att finna: 1) den enklaste övergången mellan silvermark och guldmark; 2) det enklaste relationstalet till övriga guldmyntsystem; och 3) det system som gav maximal rättvisa. I det första hänseendet var francsystemet utan tvivel att föredraga, ty vår mark innehöll blott $1\frac{1}{4}$ milligram mindre

¹ Kirjallinen Kuukauslehti 1876, nr 3.

fint silver än franska silverfrancen (vid kursnoteringarna räknade man med exakt samma värde). Francen gav dock inte något enkelt relationstal till de länders mynt, med vilka Finland stod i livligare handelsförbindelse. Detsamma gällde även riksmarken, pundet och kronan. Ej heller halv-imperialen gav ett enkelt relationstal.¹ Ville man träffa ett val mellan dessa, måste alltså andra synpunkter få spela in. Någon egentlig ledning gav inte heller den tyska myntreformen, emedan silvervärdet då ännu höll sig vid det hävdvunna relationstalet mellan silver och guld 1: 15.50. Detta omräkningsvärde antogs i Tyskland även med hänsyn till latinska myntunionen. Trots att tyska myntreformen förelåg klar i princip år 1873 och trots de livliga handelsrelationerna mellan Nordens stater och Tyskland, övergick man inte i Norden till riksmark, emedan ett sådant val ansågs medföra för många svårigheter vid konverteringen. Då man dessutom var klart övertygad om att francen inte komme att bilda stommen för ett världsmünt, skapades ett nytt nordiskt mynt guldkronan = $\frac{1}{2}$ dansk riksbanksedel = $\frac{1}{4}$ norsk specie = den svenska riksdalern. Den olika metallhalten gav därför även en något olika konverteringskurs i de tre länderna: i Sverige 1: 15.81, i Norge 1: 15.68 och i Danmark 1: 15.67. Några enkla relationstal erhöi detta system inte till övriga guldmünt. Då alltså varje bestående myntsystem lämnade ett otillfredsställande resultat i fråga om parivärdet, återstod att antingen skapa ett nytt system eller låta moment b) avgöra valet. Kommittén stannade för det senare alternativet. Därmed var även problemet löst, ty vid valet av en myntenhet gav francsystemet onekligen det bästa resultatet. Vad sedan rättvisans tillgodoseende beträffar, förelågo inom ramen för detta system olika alternativ, vilka framgå av det följande.

Devalvering eller uppskrivning. J. V. Snellman är den, som främst hävdade, att reformen inte kunde genomföras med maximal rättvisa utan en devalvering. Om denna tanke hade mognat hos honom på grundvalen av erfarenheterna från 1865 års reform, eller om han klarare (resp. fel-) bedömde situationen är inte gott att avgöra. Sina åsikter framförde han dels i polemiken med Yrjö Koskinen och med HD under sommaren 1876, dels vid behandlingen i lantdagen. Artiklarna i Mbl.² äro visserligen

¹ Värdet av 1 franc i guld i då gällande silvermark framgår av tabell II i guldmüntfotskommitténs betänkande.

² Frågan om konverteringskursen var före i följande artiklar i Mbl.: nr 80 den 6 april, ledaren Hur lätt är öfvergången till guldmüntfot, nr 86 den 13 april, ledaren, nr 105 den 8 maj ledaren, nr 139 den 19 juni ledaren, Dagbladet & C:o, nr 157 den 11 juli, Replik och nr 169 den 25 juli 1876, För Helsingfors Dagblads räkning.

osignerade, men man kan räkna med att de tillmättes stor betydelse, eftersom Mbl var Snellmans språkrör. I opinionsbildningen för och emot en devalvering spelade han därför den främsta rollen och inte minst i egenskap av f.d. finanschef. I den omtalade artikeln i Kirjallinen Kuukauslehti hade Yrjö Koskinen (= G. Z. Forsman) påpekat, att tvenne förfaringssätt kunde tänkas vid övergången a) 1776 års metod då 18 daler i sedlar inlöstes till 1 riksdaler silver, trots att 9 daler borde ha motsvarat 1 riksdaler silver, och b) 1865 års metod då markens värde åter höjdes till det ursprungliga (= 1 guldfranc). Emedan en nedsättning av markens värde innebar att borgenärens fordringar och gäldenärens skuld nedgingo i värde, medan en höjning av markvärdet tvang gäldenären att erlagga skulden i silver till ursprungliga värdet (om ock i guldmark) förklarade sig Yrjö Koskinen vara avgjort övertygad om att 1865 års metod var den riktiga även åren 1877—1878. Hans motivering var, att marksedelns ofördelaktiga kurs år 1865 hade varat endast ett och ett halvt år. Störningen var tillfällig och kortvarig och avhjälpes med att banken enligt sin skyldighet åter begynte inlösa sina sedlar med silver. Det samma var fallet år 1876. Silvrets depreciering i förhållande till guld hade då verkat endast en kort tid och den minsta rubbningen skulle därför uppstå, om guldmarkens värde fastställdes till markens ursprungliga värde.¹ En sådan reform kunde inte försiggå utan förluster för banken, men Yrjö Koskinen trodde att banken väl kunde bära dessa påfrestningar. Snellman yttrade sig om konverteringsfrågan och devalveringen i en artikel: »Hur lätt är öfvergången till guldmyntfot?» i april i Mbl,² vari han för sin del klagjorde de rubbningar i egendomsförhållandena som övergången till guldmynt skulle medföra.

Snellmans paralleller med år 1865. Även år 1865 hade fordringsägarna genom sedlarnas depreciering förlorat ända till 18 %. Skattskyldiga och gäldenärer hade en god tid. Men då reformen kom, omkastades förhållandet. Fordringsägaren erhöll gottgörelse i fullvärdigt mynt, vilket

¹ Artikeln Nykyisistä rahan-kurseista, i Kirjallinen Kuukauslehti nr 2, utkom den 29 febr. 1876. Yrjö Koskinen skriver: »Vuonna 1865 taas oli meidän markkasetelemme alhainen kurssi ollut olemassa ainoastaan puolen toista ajastaikaa; se oli satunnainen ja lyhyt-aikainen häiriö, joka autettiin ainoastaan sillä, että pankkimme jälleen alkoi seteleitensä lunastaa hopealla, niinkuin sen velvollisuus aina oli ollut. Nykyisessäkin tapauksessa tuo hopean ala-arvoisuus kullaan suhteen on ainoastaan lyhyen ajan ollut vaikuttamassa, ja vähin häiriö siis syntyne, jos markka kullassa asetetaan samaan arvoon kuin markalla alkuansa oli.» Jfr Mbl nr 105 den 8 maj 1876, ledaren.

² Mbl nr 80 den 6 april 1876, ledaren Hur lätt är öfvergången till guldmyntfot?

betydde förlust för gäldenären, som hade »lånat dåliga pengar och måste betala i goda. Reformen var för många ett hårt slag».

År 1876 hade, enligt Snellman, metallen förlorat c. 10 % i värde och han förutsåg, att försämringen kunde fortgå år 1877 tills marken hade förlorat lika mycket av sitt värde som år 1865. Att restituera marken till dess förra värde, såsom Yrjö Koskinen ville, fann han därför om inte omöjligt, så dock svårutförbart. Möjligt var det visserligen, emedan det var enkelt nog (1 guldmärke = 43 ½ ass silver enligt dess pris den 13 november 1865), men förfor man så, inträffade samma rubbningar i egendomsförhållandena som år 1865. Bankens förlust bleve c. 10 %. Den enda möjligheten att undgå dessa förluster var att slå guldmynnet enligt silvrets »nuvärde». På detta sätt skulle banken inte förlora något, utan förlusterna skulle definitivt få vidkännas av dem som redan förlorat 10—18 % av sin egendom. Var och en skulle då, såsom Snellman uttryckte det, »få binda skadan vid eget ben, utan hopp om någon restitution». »Nuvärdet» definierade han som börspriset på den tillförlitligaste marknaden.¹

En omständighet, som ytterligare talade för en devalvering, var enligt Snellmans mening spekulationen: allmogens varor betalades i rubel, som sålunda inflöto vid kronouppbörden, tullavgifterna erlades i rubel, banken tog emot rubel i likvid för skulder och i form av motanvisningar av kontoret i Petersburg, krediter kunde upptagas i utlandet och utnyttjas för växelförsäljning (mot delning av vinsten), allt i syfte att få tag på bankens sedlar, som ju dag för dag inlöstes till ett högre silvervärde. Spekulationens vinstmarginal minskade, om övergången skedde enligt börskursen. Ju större offentlighet reformen fick dess större bleve spekulationen. En förberedande övergång »hvars åstadkommande icke tillhör offentligheten»² kunde räkna med en överraskningseffekt, menade Snellman.

Avgörande för devalveringsfrågan var, huruvida silvrets värdefall verkligen hunnit påverka silvermarkens köpkraft i hemlandet. Alla uttalanden därom voro, på grund av att en prisindex saknades, subjektiva och kunna därjämte tänkas ha varit dikterade av partipolitiska motiv.³ De ha därför betydelse endast som bevis för att man brottades med svårigheten att hålla den inflatoriska prisstegringen åtskild från den konjunkturella. Däremot kunna de inte förbises vid den deskriptiva analysen

¹ Mbl nr 80 den 6 april 1876, ledaren Hur lätt är öfvergången till guldmynntfot?

² Ibidem.

³ Vid övergången till guld år 1925 var situationen en annan. Ett återställande av den gamla guldpariteten var då en omöjlighet. Jfr *Häckesober*, a.a., s. 14—22.

av reformens förlopp. Främsta intresset måste tillmätas den av Leo Mechelin uttalade åsikten, som återkom i kommittébetänkandets motiveringar och därigenom i senaten, ständernas myntutskott och i lantdagen. I motsats till Snellman var han övertygad om, att en definitiv försämring av marken ännu inte hade försiggått. Yrjö Koskinen¹ var av samma åsikt, likaså senaten, medan i lantdagen olika åsikter gjorde sig gällande. Ägnad att förbrylla var även den omständigheten, att silvervärdet i slutet av år 1876 och i början av år 1877 visade tecken till förbättring. Utan att i detta sammanhang närmare gå in på dessa uppfattningar om markens värde, vilka ha behandlats i föregående kapitel, kan här endast konstateras, att beslutet i konverteringsfrågan måste utfalla helt olika beroende på, enligt vilken uppfattning man bedömde situationen.

Vi skola nu betrakta de tre olika principer enligt vilka markvärdet kunde tänkas stabiliseras vid en devalvering.

Devalvering enligt börskursen på silver. Frånsett olägenheten av att binda skuldförbindelsernas likvidering vid ett av spekulatören i London eller Hamburg beroende silverpris talade följande omständigheter mot en devalvering² enligt börskursen:

1) Borgenären erhöll inte lagenligt tillbaka, vad han hade utlånat, utan gäldenären favoriserades avgjort. HD, som ivrigt försvarade en al pari övergång,³ beskyllde »somliga» (= Mbl-Snellman) för att avsiktligt försöka bevara åt gäldenärerna den vinst de redan hade tillskansat sig, en beskyllning som tydligen polemikens hetta framkallade. Bortresoneras kunde dock inte att krediterna voro helt olika datum och att utjämnningen bleve ojämn i sina verkningar, favoriserande de nyaste lånen.

2) Ingenting garanterade att stabiliseringen skedde på en rätt vald nivå. Förhöll det sig nämligen så, som Mechelin och guldmyntfotskom-

¹ I konverteringsfrågan publicerade Yrjö Koskinen följande artiklar i Uusi Suometar: nr 46 den 19 april, ledaren Mitä voidaan raha-kannan suuteen tehdä, nr 47 den 21 april, ledaren Onko markka jätettävä alentuneeseen arvoon vai nostettava?, nr 77 den 30 juni, ledaren Markan nostaminen alentumis-tilastaan, med forts. i nr 78 den 3 juni 1876, ledaren.

² Devalveringens juridiska berättigande i princip är föremål för utredning av *Wilhelm Keilhau*, *Övergång till ny pengeenhet*, speciellt s. 101—115. Han finner devalveringen vara fullt rättsenlig och att den påför varken statsbanken eller staten någon ersättningsskyldighet.

³ HD:s ståndpunkt i konverteringsfrågan och den därmed sammankopplade frågan om övergångsstadganden framlades i artiklarna *Våra myntförbättrare I—II*, i nr 102 och 110 den 15 och 24 april och *Öfvergången till guldmyntfot I—II*, i nr 124 och 171 den 8 maj och 27 juni 1876 samt *Våra myntförhållanden* i nr 206 den 1 aug. 1876.

mittén med honom konstaterade, att den fasta egendomens pris inte hade stigit och att exportörerna ej erlade ett högre pris vid exportvarans inköp, så kunde prisnedtryckningen verkligen ha berott på en deflationstämning före den stundande reformen (eller motsvarande krisbedömning). Man kunde ju knappast vänta en prisstegring på jordegendomar, då varje kredittagare vid dylika inköp hade att räkna med att återgälda lånet i ett bättre mynt. Frukten för att marken skulle stiga i värde tillbakahöll alltså prisstegringen. I samma ögonblick konverteringen till »dagskursen» fastställdes skulle i så fall hotet avlägsnas och prisstegringen bli en verklighet. Stabiliseringen skulle då ha inträffat på en för låg nivå och en allmän prisstegring hade blivit följden. Snellman hade tydligen insett denna svårighet, då han rekommenderade en övergång i första hand och interimistiskt enligt börsvärdet (möjligen avsågs guldväxelfot) och i andra hand enligt en av ständerna fastslagen konverteringskurs.¹

Det var naturligtvis vanskligt att på förhand försöka ange något bestämt värdeförhållande (inte ens tillrådligt med hänsyn till spekulatören),² då fluktuationerna i silverpriset ej kunde förutses. Då emellertid ett guldmynt interimistiskt måste slås — Snellman ansåg att guldplantssystemet var nog under övergångstiden — bleve det nödvändigt att vid den verkliga reformen åter indraga dessa med bestämt årtal betecknade provisoriska guldmynt. Man är frestad antaga att den svenska guldcarolinan utgjorde modellen.

3) Då en övergång till dagskursen på silver förutsatte en indirekt övergång skulle de många omgångarna måhända förorsakat oro och missstroende, vilket helst borde undvikas.

4) Värre var, att rubbningarna i egendomsfördelningen skulle ha gestaltat sig synnerligen svåra inom jordbruket. Jordbrukskrediten grundade sig främst på de av FHF beviljade långfristiga amorteringslånen baserade på kredit från utlandet. Då FHF hade upptagit dessa lån i utländskt mynt och fördelat dem i mark, skulle den ha lidit mycket allvarliga förluster, vilka under den rådande penningknappheten vid tiden för reformen skulle ha belastat jordbruket tyngre än under en högkonjunk-

¹ En marginell myntfot föreslogs alternativt år 1923 av *Heckscher*, a.a., s. 79: »Vid marginell guldväxelfot borde bestämmas, att utländsk valuta skulle tillhandahållas till ett uppåt och nedåt begränsat värde, vid marginell guldmyntfot borde i stället guld utlämnas efter ett pris per kilogram på guldet som likaledes tillåtes att växla mellan två gränsvärden». En övergångsform är enligt honom dock inte behövt (a.a., s. 80).

² Jfr *Heckscher*, a.a., s. 80.

tur. Krisen kunde dock ännu inte inses (möjligen förutses) år 1876, men då förlusterna skulle drabba föreningen plötsligt och under en kort tid, hade redan detta bakslag varit betänkligt.

Medelkursberäkningens vanskligheter. Då i det föregående talats om »dagskursen» har därmed avsetts en medelkurs för en mycket kort tid före reformdagen. Med hänsyn till silverprisets fluktuationer börsdag för börsdag var ju en enda dags kurs otänkbar. En sådan skulle även ha lämnat rum för en kuppertad spekulation. Då alltså en medeltalsberäkning var oundviklig vid varje form av devalvering, måste frågan om grunderna för en sådan kalkyl utredas. Problemet gällde a) om börspriset på silver eller Finlands Banks kursnoteringar skulle tagas som grund för medeltalet och b) om beräkningarna skulle göras för en kort eller lång tidsperiod före reformen. Utan att närmare ingå på frågans detaljer skola vi här först betrakta spörsmålets första moment.

Leo Mechelin och guldmyntfotkommittén ansågo det som en själf-fallen sak, att bankens kursnoteringar togos som grund för beräkningen. En sådan kalkyl måste i »varje händelse» utföras, sade Mechelin, »ty de förra [= kurserna] icke de senare [= priserna i London], ha uttryckt det finska myntets internationella värde — och om myntet, icke myntmetallen är här fråga. — Silfverpriserna i London ha visserligen förr eller senare verkat i bankens kursnoteringar, men det är just dessa som förmedlat sagda prisnoteringars inverkan på vårt mynts kurs och är således vid denna fråga den afgörande faktorn.»¹ Uttalandet skärptes något i kommittébetänkandet. Frågan var, framhölls där, att finna ett medeluttryck för markens värde räknat i guldvalutor (kursvärdeståndpunkt), inte priset på silver som spekulationsvara i London (metallvärdeståndpunkt).² Kommittén godtog visserligen, att den fria utmyntningen hade bundit marken vid börspriset på silver, men just den omständigheten »att sagde noteringar icke kunnat vara arbiträra eller alldeles oberoende af silfverprisen å verdensmarknaden»³ talade för kursnoteringarna som grund för medeltalet. Klarast och mest övertygande formulerade dock Mechelin kommitténs ståndpunkt först i ett uttalande i lantdagen den 24 maj 1877, då han yttrade:

¹ PM i Mechelinska samlingen, Dokument från tidigare senatorstiden, myntfrågan II, kart. 8.

² Tidigast synes *Friedrich Carl von Savigny* i *Das Obligationenrecht I* (1851) s. 403—508 ha behandlat frågan om skuldförbindelsernas innehåll med hänsyn till myntets nominella värde, kursvärde och metallvärde. Jfr *Halffterich*, a.a., s. 303—326.

³ Guldmyntfotkommitténs betänkande, s. 35.

»Man kan ställa sig på den absoluta metallteorins område och påstå att icke Finlands banks kursnoteringar, de enda och afgörande här i landet, motsvara vårt mynts verkliga pris. Men om jag mot detta mynt får köpa en Finlands banks vaxel, på utlandet och för denna guld, så är det väl just priset på denna Finlands banks vaxel, hvilket bestämmer det pris i finskt mynt, som jag får betala för guld. Då importen betäckes med vaxlar enligt bankens notering och exportens trasseringar liqvideras efter samma kurs, så måste bankens noteringar utöfva starkare inflytande på silfrets värde i vårt land än silfvermarknadens i London noteringar. Deri fanns skäl utan tvifvel för komitén, att upptåga bankens kursnoteringar såsom beräkningsgrund.»¹ Frågan är inte oväsentlig, ty de olika beräkningsgrunderna leda till helt olika resultat. Guldmynntfotkommittén ställde sig på kursvärdeståndpunkten, vilket bidrog till att det fattade beslutet ej var för devalvering. Om detta detaljbeslut fattades som korollarium till helhetsbeslutet »icke devalvering», är omöjligt att avgöra. Med stöd av rönen i kap. II om kursnoteringarna kan här framhållas följande:

1) London-noteringarna påverkade inte direkt bankens kurser utan det på börsen i Hamburg noterade silverpriset. Någon större olikhet i prisutvecklingen på dessa två huvudplatser kan dock ej påvisas: hamburgpriset gav endast ett något förmånligare markvärde. Däremot synes Förenings-Banken i arbitragesyfte noga ha följt silfvervärdets växlingar på börsen i London.

2) Lägges huvudvikten på att få fram ett omräkningsvärde mellan metallvärdet av silvermarken i förhållande till guld är det tydligt, att silverpriset på börsen i London gav det tillförlitligaste förhållandet. Detta metallvärde sammanföll dock inte med markens kursvärde enligt FB:s noteringar. Avvikelserna ha siffermässigt ådagalagts i kap. II ävensom motivet, dvs. att försöka bevara markens utlandsvärde. Robert Montgomery, som i sin reservation framhöll, att kursnoteringarna gav ett »alltför arbiträrt resultat för att i föreliggande fråga få blifva afgörande»² strävade till ett relationstal grundat på metallvärdet och betonade, att växelkurserna ytterst hade reglerats av silverpriset i London. Ur rent metallisk synpunkt var det riktigt att fasthålla vid silverpriset och på så sätt eliminera inverkan av utbudet och efterfrågan på den utländska valutatan i vårt land samt diskontpolitikens inflytande på kurserna ävensom de olika principiella synpunkter, vilka tillämpats i FBD vid kursnoteringarna.

¹ R. o. A. prot. 1877—1878, II, s. 884.

² Guldmynntfotkommitténs betänkande, s. 99.

3) Fäster man åter huvudvikten vid att få fram silvermarkens köpkraft i hemlandet kunna kursnoteringarna inte ge ett tillfredsställande resultat, ty bankens kurser hade, som N. K. Nordenskiöld i sin reservation framhöll, »förlorat sin känslighet såsom värdemätare för silfrets och guldets relativa köpförmåga inom vårt land».¹ De bägge reservanternas ville följaktligen göra gällande, att markens värde klarare återspeglades av metallvärdet än av kursvärdet och att prisnivån på grund härav även stigit. I verkligheten steg prisnivån till år 1876 drygt dubbelt så mycket som 10 %, bedömt enligt markegångstaxorna.

4) De närmast till hands liggande exemplen, Tyskland och Norden, ävensom Holland, gåvo vid handen, att en beräkning av medeltalet gjorts enligt londonnoteringarna på silvret.

5) Problemet kan dock inte lösas isolerat för sig. Först måste ställning tagas till devalveringsfrågan, dvs. fastställas om prisnivån i vårt land verkligen stigit till följd av monetära inflytanden. Om så var fallet kunde medeltalsberäkningen endast grunda sig på silverpriset i London i avsaknad av en index. Bedömdes situationen åter så, som Mechelin och guldmyntfotskommittén gjorde, att prisnivån inte varaktigt rubbats, så var den logiska omräkningsgrunden FB:s kursnoteringar. Betraktar man de tre förslagen ur denna synpunkt äro de alla logiskt utförda. Nordenskiölds förslag har den modernaste anstrykningen.

6) I ovanstående punkter har inte beaktats markens undervärdering i utlandet som en följd av det sjunkande silvervärdet. En approximativ bedömning av denna faktor kunde ge sig endast ur silverprisnoteringarna i London eller Hamburg, några andra möjligheter funnos ej.² Lägre än dagens sämsta silvernotering värderades marken ändå inte. Att beakta undervärderingen vid reformens praktiska utförande ställde sig dock svårt.

7) Ytterligare kan framhållas, att i och med myntreformen upphörde

¹ Guldmyntfotskommitténs betänkande, s. 113. Jfr W. A. Lavonius, Utvecklingen av den finska markens värde sedan frihetskriget, s. 244—254. Sid. 248 säger han bl.a.: »Då en valuta befinner sig i starkt sjunkande rörelse, är dess köpkraft i eget land i allmänhet avsevärt större än dess kursvärde, medan å andra sidan denna skillnad alltmer förminskas, i den mån en valuta stiger, och tidtals förbytes till sin motsats.»

² Köpkraftsparitetsberäkningarnas otillförlitlighet för bestämning av undervärdering resp. övervärderingen av valutan påtalades i kap. VIII. Heckscher kallade teorin en »farlig problemförenkling» (a.a., s. 32—33) och satte inte tro till W. A. Lavonius' i anförda artikel gjorda beräkningar av markens övervärdering åren 1918—1919 och undervärdering åren 1920—1921 enligt dollarkurs och amerikansk och finländsk prisnivå. En sammanfattning av vanskligheterna vid mätningen av under- och övervärdering återfinnes hos Pippius, Guldmyntfotsproblem, s. 114—117.

varje notering (kursnoteringarna ställdes på guld) av silvret i vårt land och varje omräkning av silver till guld måste försiggå enligt noteringarna i London.

Tidsintervallen för medeltalsberäkningen. Såsom ovan framhölls, kunde själva reformdagens silverpris inte ensamt bli avgörande. Ett medeltal kunde åter beräknas 1) för några månader, 2) för den tid silvret fluktuerat mest och 3) för en längre tid (c. 10 år) före reformen.

Principiellt (enkel övergång, maximal rättvisa) reste guldmyntfotkommittén mot de två första alternativen den anmärkningen, att endast få av de berörda skuldförbindelserna hade ingåtts under den korta tiden av några månader eller ett par år, och att tioåriga och ännu längre amorteringslån inte berördes. »Rättvisare synes då vara», säges i kommittébetänkandet, »att låta beräkningen ega rum med ledning af silfverpriset, eller bankens kurser [H.B.] under de tio år som föregått reformen.»¹ Ej ens denna period ansågs ge full rättvisa, ty under de sju första åren ingingos avtalen i medvetande om ett stabilt penningvärde, medan avtalsparterna under den återstående tiden voro medvetna om fluktuationerna. Man fruktade därför, att alla skulle känna sig missnöjda, om lånen på så sätt skuros över en kam. Utom det att större delen av fordringsägarna skulle ha förfördelats och äldre och nyare gäldenärer ojämnt gynnats, framhöll Mechelin, att »temporära undantagsförhållanden» komme att få avgörande inflytande på en permanent åtgärd.²

Att åter tillämpa tvenne konverteringskurser, en i det närmaste 1:15.50 för den första periodens lån och en annan med lägre silvervärde för den senare periodens lån, kunde inte av någon förordas med hänsyn till, att en stor del av lånen och i all synnerhet in-teckningslånen, vanligen omsattes före den tioåriga preskriptionstidens utgång. Detsamma var på sätt och vis fallet även med affärsmännens växelskulder, vilka kunde anses representera det mått av kredit företagaren i allmänhet begagnade sig av i sitt företag. Den allvarligaste anmärkningen var dock, framhöll kommittén,³ att bankinrättningarna skulle lida svåra förluster, emedan deras skulder voro av gammalt datum, medan fordringarna voro nya, vilket i sin mån skulle ha rubba isynnerhet sparbankernas ställning.

Guldmyntfotkommitténs motiv för en övergång al pari. De skäl, varpå L. Mechelin och guldmyntfotkommittén med honom grundade sin upp-

¹ Guldmyntfotkommitténs betänkande, s. 36.

² PM i Mechelinska samlingen, Dokument från tidigare senatorstiden, myntfrågan II, kart. 8.

³ Guldmyntfotkommitténs betänkande, s. 36—37.

fattning om att en uppskrivning av markvärdet i en eller annan form måste företagas, voro sammanfattningsvis följande:

a) »att inhemska varuvärden uttryckta i finska mark, ännu icke märkbart afficerats af silfrets prisfall, resp. af de för vårt mynt sedan 2 år ogynnsamma kursnoteringarna på utlandet»;

b) »att under de föregående 9 åren noteringarna föga aflägsnat sig från normalkursen 1: 15.50 — ja knappast ens nu [oktober 1876, H.B.] 1 %, och att derföre vårt mynt ansetts lika med guldfrancen»;¹

c) att ingen medelkursberäkning gav full rättvisa;²

d) att ett prisfall efter reformen inte var att vänta;³

e) att inkomstfördelningen komme att förbli orubbad;⁴

f) att den praktiska övergången komme att bli lättare;⁵

g) att de politiska synpunkterna fordrade ett snabbt och enkelt avgörande under den infallande lantdagen.

Den i föregående kapitel gjorda undersökningen av prisnivåns stegring vid tiden före reformen, torde vara ägnad att ådagalägga, att en icke obetydlig höjning av prisnivån verkligen hade inträffat sedan tiden 1869—1871, då »jämvikt» kan anses ha rått mellan silver och guld (1: 15.50). Kommittén synes i denna punkt ha felbedömt situationen. En bidragande orsak härtill var, att markens värde endast bedömdes enligt kurserna. De resultat man kom till, voro nämligen ägnade att stärka den på förhand fattade ståndpunkten, att ingen värdeförsämring inträtt. Uträkningarna gävo nämligen följande resultat:

För perioden	Växelkurs	Avista kurs	Värdeförhållande silver till guld	Silvrets värdefall i % av 15.50
1 jan. 1866—1 jan. 1875	25.300	25.388	1: 15.600	0.64
1 jan. 1866—1 jan. 1876	25.346	25.460	1: 15.640	0.90
1 jan. 1866—1 okt. 1876		25.620	1: 16.177	4.33
1 jan. 1876—1 sept. 1876		27.800	1: 17.080	11.00

Mot denna beräkning kan rent tekniskt anmärkas: a) att huvudkursen inte är beräknad som ett medeltal av växel- och diskontkurserna, utan genom ett avdrag om 2/5 % från växelkursen. Differensens storlek varie-

¹ Leo Mechelins formulering, PM i Mechelinska samlingen, Dokument från tidigare senatorstiden, myntfrågan II, kart. 8. Jfr Guldmyntfotkommitténs betänkande, s. 38—39.

² Guldmyntfotkommitténs betänkande, s. 35—37.

³ Ibidem, s. 42—43.

⁴ Ibidem, s. 44—45.

⁵ Ibidem, s. 46—47.

radé dock avsevärt, såsom i kap. II visats; b) de av banken noterade kurserna tillämpades även andra dagar än själva noteringsdagen, varför medeltalet bör tagas av den tillämpade kursen; c) diskonträntan $7/20\%$ är beräknad enligt 3% per år och inte på ett årsmedeltal.¹

Frågan gällde därefter, vilket värdeförhållande mellan silver och guld som kunde anses vara det normala. Kommittén medgav att ett sådant normalvärde inte var givet, men då francens lagliga värde i guld var beräknat efter 1: 15.50 och marken var »nästan identisk»² med francen, kunde ifrågasättande värde anses vara normalt för silvermarkens omräkning till guldvalutor. Utan en dylik bas för uträkningarna var även varje jämförelse en omöjlighet.

En viss inkonsekvens föreligger emellertid mellan kommitténs princip att återställa markens yttre värde och att grunda beräkningen för markens värdeförsämring enbart på de mindre rubbningarna intill 1 januari 1875, medan de större och i handeln kännbara fluktuationerna under åren 1875—1877 lämnades obeaktade. Att här enbart stöda sig på flertalet noteringar, såsom kommittén förfor, kan inte anses vara tillfyllest. Sift tillvägagångssätt motiverade kommittén med att de förbindelser, som ingingos enligt de vacklande kurserna, avslutades med insikt om att köpvärdet hade reducerats och ytterligare skulle reduceras intill betalningsdagen.³ Då denna undervärdering inte kunde taga sig uttryck på annat sätt än i stegrad pris, blevo verkningarna dock desamma, vilket kommittén synes ha förbisett. Å andra sidan låg det inte inom möjligheternas gräns att ge ett definitivt förslag med beaktande av de närmast före lantdagen inträffade rubbningarna i silfvervärdet. Situationen fördröjde åter ett positivt förslag.

Prisfallet efter reformens genomförande. Om prisnivån i landet inte »allmänt influerats af silfvervärdets fall»,⁴ var det naturligt att antaga, att ett prisfall inte heller skulle inträffa vid reformens genomförande (exklusive importvarorna). För en sådan uppfattning talade även ett par av kommittén påpekade skäl. Ingen ändring inträffade i skatter, (undantag: skatter in natura, vilka utgjorde en stor procent), taxor (taxeprisen därför oanvändbara som studiematerial) och tariffer vid posten, järnvägar och kanaler. Vilken roll dessa avgifter spelade i indexbudgeteten förblir dock oklart. För det andra influerade den »häfdvunna» uppfattningen av sil-

¹ Jfr N. K. Nordenskiölds anmärkningar i reservationen till betänkandet, s. 112.

² Guldmyntfotkommitténs betänkande, s. 39.

³ Ibidem, s. 41.

⁴ Ibidem, s. 42.

vermarkens värde även på guldmarken. Då silvermarken ersattes med guldmark och bäge i bokföringen räknades som likvärdiga enligt lag, förelägo små möjligheter till psykologisk omvärdering av priser i silvermark och guldmark, så mycket mindre som silvermarken alltfört kom att cirkulera i rörelsen såsom skiljemynt men med inlösningsrätt mot bankens guld. Silverrubeln kunde däremot inte, såsom här konstaterats, bibehålla sitt värde ens under tvångskurstiden. Det är därför högst sannolikt, att man inte kan spåra något omedelbart prisfall i juli eller augusti 1878. Faktum bekräftas även av torgpriserna. Elimineras säsongfluktuationerna, kan man t.o.m. spåra en svag prisstegring för ett par månader. Ytterligare kan observeras att torgpriserna huvudsakligen erlades i silver och sedlar och att guldmyntet först senare på hösten kom i rörelse och då även i relativt ringa utsträckning.

Konvertering dels al pari, dels med agio. Då en allmän prisstegring siffermässigt kan konstateras ha inträffat i vårt land åren före reformen, gav en övergång al pari inte gäldenären rättvisa, utan innebar en uppoffring från hans sida. Däremot hade i taxor fastställda priser och skatter nominellt inte ändrats. Dessa sakförhållande föranledde Robert Montgomery att för konvertering av privata skuldförbindelser försöka finna en »medelproportion», som bättre motsvarade rättvisans krav än värdeförhållandet 1:15.50. Återbetalades en silverfordran efter 1:15.50 erhöll ju borgenären tillbaka ett större »bytesvärde» och skedde konverteringen efter dagens silverpris, erhöll han för litet i återbetalning.¹

Vid bestämningen av denna medelproportion² utgick Montgomery från silverpriset i London, vilket han ansåg ha utgjort regulatorn för bankens växelkurser i sista hand. På bankens kurser hade därjämte inverkat tillgång och efterfrågan, penningställningen, diskontsatser och av FBD tillämpade olika principer vid kursnoteringen, varför kurserna voro alltför »arbiträra» för att ge ett rätt resultat. Medeltalet skulle beräknas för 10 år före promulgeringen av reformen. Genom en medeltalsberäkning av värdeförhållandet mellan silver och guld för oktober 1866—september

¹ Robert Montgomerys reservation, guldmyntfotkommitténs betänkande, s. 98—99.

² *Julius Grénman*, Stabiliseringen av valutan, s. 25—29, uppfattar frågan om devalveringen och fordringsrättsanspråken mera som en politisk maktfråga än som en rättsfråga och konstaterar pessimistiskt, att historiens förlopp visar att borgenären kommit att förlora vid devalveringar. Den moraliska rättvisans krav är praktiskt ogenomförbart främst på grund av att den moderna krediten är mobil och gäldenär och borgenär kontinuerligt växla.

1876 kom Montgomery till ett silfvervärde för marken, som låg ungefär 3 % lägre än vad 1:15.50 förutsatte (1:15.96), men föreslog som riktigaste och bekvämaste proportionstal 1:16.14 eller 4 % under pari. En skuld på 100 mk skulle i enlighet härmed betalas med 96 mark. Den slutliga bestämningen av procentsatsen skulle dock överlämnas åt HKM, dvs. senaten, varigenom ett lantdagsbeslut kunde fås till stånd åren 1877—1878.

Alla förbindelser av privaträttslig natur, även sådana där staten, Finlands Bank, kommun, korporation eller bolag ingingo som part, skulle falla under denna konverteringsregel. Däremot skulle alla förbindelser med grund i offentlig rätt s.s. skatter, bevillningar, avgifter till statsinrättningar, löner, arvoden, pensioner, statsunderstöd, böter etc., övergå direkte i guldmark. Alla dessa voro fastställda tiden före silfvervärdets fall.

De fördelar, som på detta sätt kunde ha vunnits, voro:

a) Ett större mått av approximativ rättvisa skulle ha uppnåtts. Montgomerys resonemang var, att denna »medelproportion» gav större vikt åt de förbindelser, som direkte eller genom omsättning voro i kraft från den tid silfvervärdet ännu ej hade rubbats. De stora fluktuationerna år 1876, vilka inte i större mån hunnit inverka på markens köpkraft, skulle åter ha erhållit mindre vikt.

b) Det mått av godtycke, som vidlådde kommitténs förslag, att helt och hållet bortse från kursfluktuationerna åren 1876—1877 och silfrets värdeförsämring, skulle ha eliminerats åtminstone i någon mån.¹ Bland andra hade ju en mängd bankförbindelser ingåtts under denna tid.

c) Avskrivningsberäkningen skulle ha blivit praktiskt utförbar genom att den inte utsträcktes till de offentligt rättsliga förbindelserna.

Montgomerys förslag var ett steg i rätt riktning, inte enbart ur rättvisans synpunkt, utan även med hänsyn till reformens totala framgång. Den anförda procenten (4 %) var visserligen för lågt tilltagen, men hade väl kunnat ändras i lantdagen, vilket Montgomery avsåg. Ett dylikt erkännande av markens värdeförsämring skulle ha varit på sin plats, men frågan kvarstår om prisnivån skulle ha stabiliserats på denna nivå vid en dylik gruppering av förbindelserna. Om guldmarken erkändes vara

¹ Montgomery skrev i sin reservation till kommittébetänkandet, s. 99—100: »Huru man såsom skäl till detta prisfalls utelämnande från kalkylen, i fråga om gäldenärens rätt, på fullt allvar skall kunna anföra att förbindelserna ingåtts under medvetenhet att silfvervärdet var vacklande kan jag ej fatta, då ju samma medvetenhet bör antagas hafva förefunnits hos borgenären som hos gäldenären och således billigtvis icke bör få lända den ene mera till skada än den andre.»

4 % värdefullare vid betalning av skulder än av skatter, förelåg även faran att affärsmännen för säkerhets skull avhölle sig från varje prissänkning (om de ej rent av höjde sina priser av bristande insikt). I så fall skulle reformen i sin helhet varit föga betjänt av detta förfarande. Vidare förelåg faran att kontroverser skulle uppstå beträffande förbindelsernas natur. Denna svaghet framlyser i fråga om avgifter, som uppbyros för borgerliga och kyrkliga behov (prästutskylder) och i fråga om anslag ur kommunala kassor. Enligt förslaget skulle avgörandet om dessa fattas av respektive myndighet.¹

En något personligt hållen kritik erfor Montgomery av G. Z. Forsman (Yrjö Koskinen) i Bfges utlåtande² över kommitténs betänkande. Forsman poängterade, att markvärdet inte hade berott av silvervärdet i London, »utan uteslutande af Finlands Banks kursnoteringar» och att ett tioårsmedeltal av dessa visade en alltför ringa differens från francvärdet. Ett kalkylerat medeltal kunde av alla uppfattas såsom orättvist, ty silvervärdet hade intill juli 1873 överstigit det föreslagna förhållandet 1:15.96 och sedan dess aldrig stått högre. Ett avdrag om 4 % gav icke rättvisa åt långgivaren intill denna tid och senare avtal blevo ej heller till fullo tillgodosedda. Största klagomålet kunde resas mot Finlands Bank, som skulle inlösa sina sedlar (även de före år 1867 utgivna) med 96 %. Ytterligare skulle en värdedifferens ha uppstått mellan det utelöpande silvermyntet och på silver lydande sedlar, vilket den stora allmänheten skulle ha missförstått. Förtroendet för FB kunde på detta sätt ha rubbats. Så långt Forsman. Hans sista argument torde ha vägt tungt mot ett antagande av Montgomerys förslag. En sekundär olägenhet var också, att sedelstocken måste förnyas så snart som möjligt, vilket inte var nödvändigt vid en al pari konvertering.

Såsom tidigare konstaterats, förelåg inte någon enighet i Bfge beträffande kommitténs förslag. Forsman understöddes av Hjelt, och Öhrnberg gav sitt votum dels för Montgomerys, dels för Nordenskiölds reservation och underkände helt den i betänkandet »mångomtalade rättvisan». Ur satsen att all värdeförändring, som en fordran undergår, bör träffa ägaren, drog han slutsatsen, att om en fordran stigit i värde och således även dess köpkraft gentemot andra varor, är ägaren ingalunda förpliktad att avstå vinsten åt gäldenären. Vinsten är hans hel och hållen. Det samma är

¹ Guldmyntfotskommitténs betänkande, s. 103.

² Till senaten ank. brev 1876 och Bfges prot. 18 och 24 nov. 1876 samt brevkoncept nr 126 den 24 nov. 1876.

fallet om köpkraften minskat.¹ Gåldenären kan inte i detta fall åläggas att utbetala en större summa än skuldsedelbeloppet. Kommitténs förfarande betecknade han därför som »besynnerligt». Däremot hade Montgomery enligt hans mening allvarligt bemödat sig om rättvisan. Även myntdirektorn A. Soldan anslöt sig till Montgomerys uppfattning, om ock med en något avvikande motivering. Montgomerys förslag »förtjänar avgjort företräde» enligt Soldan², inte blott som en approximation till rättvisan, utan även emedan ingen förbättring av silvervärdet dåmera var att vänta. Enligt den för dagen gällande silverdeprecieringen (november 1876) c. 5 ½ % innebar det en försiktighet att fasthålla vid 4 %.

Ej heller i statskontoret ställde man sig på kommitténs ståndpunkt. Lika väl som en silverförbindelse skulle erläggas med ett högre guldbelopp, kunde man fordra, att om guldmyntfot inte kom till stånd, en silverförbindelse erlades med ett högre belopp silver än varpå den lydde. Det enda rätta var att konvertera enligt värdeförhållandet för dagen. Statskontoret påpekade även den inkonsekvens, som förelåg i kommittébetänkandet, då man erkände principen att förbindelserna skulle gäldas »som thet utlånte vid förfalldagen högst gäller» i annat slag, men kort därpå ansåg det obilligt att tillämpa denna princip på »förbindelser från äldre tid ingångna under helt annan kursnotering».³ Kommitténs bevisföring hade endast relativ betydelse: varupriserna kunde stiga efter ett år, silvervärdet kunde falla ytterligare osv. Det antagna värdeförhållandet hade inte ett enda år varit gällande sedan år 1866. I verkligheten var det inget »al pari» värde, vilket epitet borde tilläggas dagskursen. Statskontoret var med om att antaga t.o.m. ett femårsmedeltal bakåt, men ett värde, som existerade för tio år sedan, hade intet berättigande. I alla övriga länder hade man konverterat efter kursen för dagen. Den viktigaste anmärkningen var dock den, att kommittén erkände, att landet hade lidit en förlust och att någon värdestegring för silvret inte var att vänta. Deprecieringen legaliserades och bördan vältrades över på gåldenären. Å andra sidan erkände statskontoret, att valet av francsystemet måste spela in vid bedömningen. Över huvud ville man inte rekommendera ett sådant förfarande, att kursen fastställdes en lång tid före reformens verkställande. Hellre borde saken då överlämnas åt senaten för avgörande enligt av ständerna fastställda riktlinjer.

¹ Jfr *Keynes*, A Tract on Monetary Reform, s. 5—17. Sid. 10 framhåller han att penningens inflatoriska tendens under historiens lopp varit ett viktigt motgift mot de ackumulativa följderna av ränta på ränta och arvsförmögenhetens tillväxt.

² Däremot stödde Reinhold Frenckell i statskontoret kommittéförslaget.

³ Guldmyntfotskommitténs betänkande, s. 36.

Den relaterade kritiken av kommittébetänkandets förslag ger indirekt reservanternas rätt. Av försiktighetsskäl gingo de flesta uttalandena till förmån för Montgomerys reservation, men i sak ger man även Nordenskiöld mera rätt än kommittéförslaget. Återstår här alltså ännu att granska detta reformens allra djärvaste förslag.

Devalvering med frångående av francsystemet. Den hittills förda diskussionen om konverteringen har ådagalagt, att den effektivaste lösningen skulle ha varit en devalvering av marken. På denna väg hade man kommit till en acceptabel rättvisa för både gäldenär och borgenär och en fastare grund hade lagts för det nya myntvärdet. Emellertid ställde det sig problematiskt att övergå till francsystemet, ifall markens värde reducerades. I guldmyntfotskommittén förutsatte man detta system. Såsom redan visats, kan idén om en övergång till francen återföras till Montgomerys förslag i Bfge, och denna uppfattning stärktes ytterligare genom det personliga inflytande A. O. Wallenberg utövade vid sitt besök i Finland sommaren 1876. Huruvida detta val var det lyckligaste kan väl knappast avgöras. Snellman betecknade det dock som en olycka, att kommittén hade föreslagit francsystemet. Näst honom levererade kommittéledamoten Nordenskiöld den skarpaste kritiken i sin reservation till betänkandet. Då det är ett bekant faktum, att latinska myntunionen aldrig blev vad som förespeglades vid dess uppkomst, utan tvärtom kämpade med stora svårigheter under hela sin tillvaro, kan den av Nordenskiöld framförda argumenteringen förbigås här. I likhet med Ludvig Bamberger kallar han konventionen en »bedröflig tafla af kontrahenternas oförmåga och bristande god-vilja att uppfylla hvad de fördragsenligt förbundit sig till».¹ Ett universellt mynt blev varken francen eller tyska marken (trots att många då allt ännu, enligt Nordenskiöld, hyste en »dunkel föreställning» om, att francen skulle slå igenom liksom det franska viktsystemet). I England hade man nämligen efter mycket ingående överväganden definitivt avstått från en anslutning till francsystemet och till och med rekommenderat ett närmande av francsystemet till det engelska.

Någon anknytning till det bimetallistiska systemet avsåg kommittén dock inte, utan endast till guldfrancen som räkneenhet, vilket Nordenskiölds kritik inte klart framhåller. Emellertid förelåg dock faran att guldfrancens värde kunde rubbas så länge bimetallismen var rådande.

Den av Nordenskiöld utarbetade planen hade ett visst företräde däri,

¹ N. K. Nordenskiölds reservation, guldmyntfotskommitténs betänkande, s. 114—115. Jfr Bamberger, a.a., s. 38—46.

att den lämnade dörren öppen för anslutning till vilket system som helst, för den händelse att det interimistiska markvärdet inte visade sig vara ändamålsenligt. Hans plan för reformen gick nämligen ut på följande:

a) Övergången skulle ske i två etapper.¹ Med det första steget skulle övergången till guldmyntfot ske enligt en maximalt rättvis konverteringskurs. Det andra steget avsåg en övergång till francsystemet;

b) Den provisoriska (eventuellt definitiva) konverteringskursen skulle fastställas enligt 100/372 gram fint guld i en mark till 1:16.74, vilket betydde en devalvering enligt silvervärdet;

c) Tidsintervallen mellan de bägge faserna skulle utsträckas åtminstone till 2 år.

Även om det inte alldeles klart framgår av ordalydelsen i reservationen, är det dock tydligt, att Nordenskiöld avsåg, att en stabilisering av priserna på den antagna nivån skulle eftersträvas, innan övergången till francsystemet kunde ske. I denna avsikt ville han även hålla terminen så lång som möjligt var mellan de båda stegen. Planen visar en insiktsfull bedömning av situationen. Idén härstammade dock från Sverige. Själv anför han nämligen, att förändringen från riksdalern till kronan av allmänheten därstädes uppfattades som en tom namnförändring. Det nya guldmyntets ställning hade där förberetts genom att carolinen präglades.

Nordenskiölds plan fordrade att den rätta konverteringskursen så vitt möjligt påträffades i första omgången. Vid kursbestämningen utgick Nordenskiöld visserligen inte från »dagskursen», emedan kursnoteringarna »bland affärsmän först efter någon tid göra sig gällande bland den större allmänheten dervid förlorande uti intensitet så ofta värdefluktuationer af endast kort varaktighet förekomma».² Mellan de båda ytterligheterna, förhållandet 1:15.50 och dagskursen, ansåg Nordenskiöld att kursen entydigt kunde bestämmas som det tal, vilket gav den enklaste relationen till omkringliggande nationers myntenheter, utan tillämpning av agioberäkning. I enlighet härmed kom han till 100/372 gram fint guld i en mark, motsvarande värdeförhållandet 1:16.74. Parikursen med francen

¹ Här kan en anknytning göras till den plan för nedskrivning av francen, som 1926 utarbetades av en kommitté i Frankrike. Planen gick ut på en stabilisering av penningvärdet i tre etapper:

a) prestabiliseringen, omfattande förberedande åtgärder;
b) den faktiska stabiliseringen, genom köp och försäljningar av guld till fast pris och växlar till kurser liggande inom guldpunkterna; och
c) den legala stabiliseringen, då kursen stadgat sig.

Grundtanken var att stabilisera penningheten i relation till inhemska prisnivån. Jfr *Keilbau*, a.a., s. 146—157 ff.

² Nordenskiölds reservation, guldmyntfotskommitténs betänkande, s. 106.

skulle ha blivit 108 mark = 100 franc, dvs. markens värde skulle ha nedskrivits med 8 % och prisnivån stabiliserats på en nivå 8 % högre än de här använda jämförelseårens (1869—1871).

Vad härmed skulle ha vunnits var främst enkla och dock exakta parivärden med de närmaste myntsystemen: 3 RM = 4 mark och 2 kronor (skandinaviska) = 3 mark. En guld 20-mark hade blivit = 15 RM och en guld 30-mark = 20 kronor.

Vid en övergång till francsystemet hade man att utföra multiplikationen och divisioner med 81 och 72, ty 100 franc = 81 RM och 72 kronor. Dessutom skulle det föreslagna markvärdet ha gett enkla approximativa, men för handeln fullt brukbara värden till ett flertal andra myntslag:

- 1 holländsk gulden hade blivit = 2.25 mark, 10-guldenstycket = 22.50 mark,
- 1 pund = 27.25 mark, vilket var ett enklare förhållande än något annat system hade till pundet, och
- 1 dollar = 5.60 mark. Det amerikanska 5 dollarstycket, som Nordenskiöld räknade med att i första hand skulle få internationellt anseende, bleve jämnt 28 mark.

Nordenskiöld var optimistisk nog, att räkna med, att de två mynttyper, som enligt hans mening borde präglas (20 och 30 mark), skulle erhålla en viss gångbarhet utomlands i Tyskland och Norden, om blott en lämplig prägel anbringades.

Som mått på deprecieringens storlek måste man, enligt Nordenskiöld, hålla sig till silvervärdet i London. Det värdeförhållande (1: 16.74), som han kom till, motsvarade treårsmedeltalet tiden medio september 1873 till medio september 1876 och genom en sannolikhetsuppskattning kom han till, att detta värde den 1 juli 1877, då han räknade med att reformen skulle promulgeras, skulle motsvara ett femårsmedeltal före reformdagen.

Granskas omräkningsvärdet 1:16.74 ur rättvisans synpunkt gäller det, som Nordenskiöld framhöll, att konstatera, vilka tider en mot detta värdeförhållande svarande kurs noterats på London. Pundkursen enligt detta värde blir vid 5 % diskontranta 26.90, vid 4 % 26.97 och vid 3 % 27.04. Kursen 27.00 mark för pundet noterades 1876 av FB från 17 januari till 14 februari och därefter stod kursen inte lägre, förrän de av reformen influerade noteringarna började. Vid reformens genomförande i Skandinavien accepterade man en tre månaders »dagskurs». Den av Nordenskiöld föreslagna kursen kan i analogi därmed anses rätt väl ha motsvarat situationens krav.

För en uppslutning kring ett myntsystem, som var närmare anpassat

till Tysklands och Nordens, talade ytterligare, såsom Nordenskiöld även framhöll, att tyskar och skandinaver oftare än fransmän betjänade sig av vårt mynt och att våra handelsförbindelser med Tyskland och Norden voro mycket viktigare än de med Frankrike. Skötseln av våra utrikeslån, upptagna till största delen i thaler, skulle ha underlättats (1 thaler = 4 mark = 3 RM), och våra kreditmöjligheter i Tyskland hade därigenom förbättrats.

N. K. Nordenskiölds förslag är den enda genomtänkta devalveringsplanen som framkom. J. V. Snellman var visserligen inne på samma linje, men han framlade inte i tid något positivt förslag. De antydningar han gjorde vid debatten i lantdagen kunna vara influerade av Nordenskiöld. Som redan visats erhöll Nordenskiöld även erkännande, och en sentida bedömning kan ge honom rätt i hans uppfattning om devalveringen. Den föreslagna procenten motsvarade inte silvervärdet vid övergången, men å andra sidan har en modernare forskning rekommenderat stabilisering (av prisnivån) på en något lägre nivå än prisindexen visar. I detta fall kan man knappast heller göra anspråk på en ovillkorlig devalvering enligt prisnivån, som enligt vad denna undersökning visat huvudsakligast fluktuerade enligt konjunkturerna och således på grund av icke monetära faktorer.

Den förda diskussionen ådagalägger, att en devalvering i en eller annan form skulle ha lett till en större rättvisa vid konverteringen. Enligt markegångsindexen borde en nedskrivning ha rört sig om ungefär 20 %. En så stor värdeförsämring hade silvermarken ändå inte erfarit av monetära orsaker, ty silvrets värdeförsämring utgjorde i medeltal 11 % år 1877 och 15 % år 1878. Då silvervärdets nedgång kunde göra sig gällande endast över de av FB noterade kurserna, kunde markvärdets försämring i hemlandet inte ha motsvarat ens dessa procenttal. Emedan markens värde inte kunde bestämmas enligt kursvärdet undvek man vid reformen det osäkerhetsmoment, som skulle ha häftat vid varje antaget procenttal, och övergick *al pari*. Ett sådant förfarande kan knappast godtagas ur teoretisk synpunkt, varför det återstår att undersöka, om reformen medförde några allvarliga rubbningar i den ekonomiska verksamheten.¹

¹ Jfr t.ex. *Keynes, A Tract on Monetary Reform*, s. 17—26 och 32—41.

REFORMENS EKONOMISKA VERKNINGAR.

Huvudmotivet för övergången till guldmyntfot var de av silvervärdets fall förorsakade kursfluktuationerna och osäkerheten i utrikeshandelns kalkylationer. Importörerna drabbades hårdare än exportörerna. Trots osäkerheten kunde nämligen exportören normalt räkna med en fördelaktig kurs vid avsättningen. För importören var kursen både ofördelaktig och fluktuerande.

Exporten. De i diagram 23 uppritade kurvorna för totalvärdet av landets import och export¹ visa för exporten en kraftigt stigande trend till år 1877, vilket sammanhänger med den livliga industriella expansionen i början av 1870-talet och rationaliseringen på jordbrukets och i synnerhet på boskapsskötselns område. Därjämte kunde den inhemska handelsflottan ännu i början av årtiondet profitera av en stigande konjunktur. I synnerhet högkonjunkturen på trävaruexportens område tillförde handeln rikligt med kapital, vilket möjliggjorde en högre levnadsstandard och en stigande import. Under sexårsperioden 1869—1874 steg sålunda exporten med 90 % till 93.3 miljoner mark (fob-värden) och importen med 94 % till 148.1 miljoner mark (cif-värden). Från och med år 1875 gjorde sig kursfluktuationer gällande. Vid en analys av dessa och av reformens inflytande på utrikeshandeln ställs man inför ett antal problem:

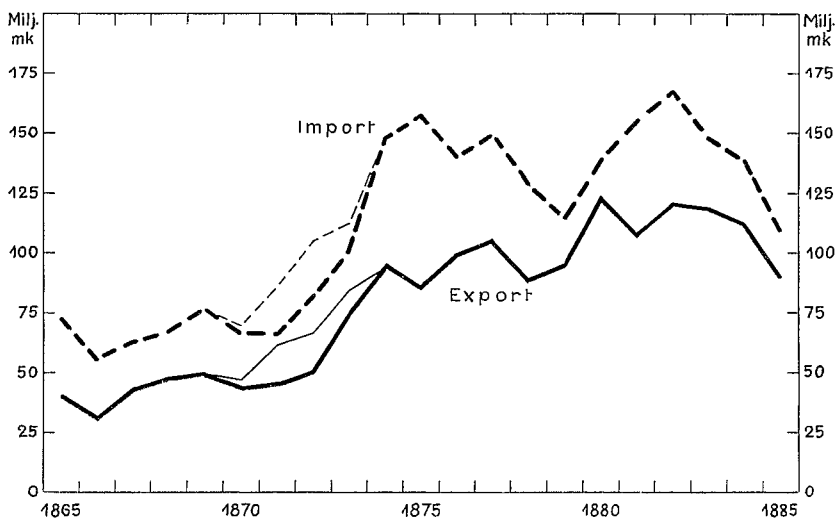
1) Produktionsvolymen influerades starkt av den genom nyinvesteringar ökade kapaciteten och de förbättrade kommunikationerna, genom vilka nya produktionsområden (och konsumtionsområden) kommo till.

2) Tullstatistiken meddelar för denna tidsperiod endast värdeuppgifter för totala exporten och importen. De kvantitetssiffror, som uppgivas, äro bruttotal. Handelns fördelning enligt exportländer är till följd härav bestämd endast till värdet, och de siffror, som angivas, äro beräknade efter fartygens destinationsort eller vid import enligt senaste avgångsort, varför t.ex. transitohandeln genom vårt land och över andra länder

¹ FOS I. För åren 1870—1873 anges jämväl justerade värden.

Diagram 23. Finlands export och import åren 1865—1885.

Enligt FOS I, 2—8.

faller utanför de statistiska observationerna. Importvärdet, som beräknas cif («varornas gångbara pris i finsk hamn»), omfattar även tull samt beräknad handelsvinst.¹

3) Utrikeshandeln på guldländerna reagerade för åtgärderna i samband med guldmyntfotsreformen helt annorlunda än handeln på Ryssland.

4) Bedömningen försvåras vidare av krigskonjunkturen åren 1877—1878 och den infallande depressionen åren 1878—1879.

Den totala exportens markvärde gick något ned år 1875, vilket närmast härledde sig av priset på trävarorna, men år 1876, då exporten kan antagas ha tillgodogjort sig kursvinsterna, steg exportvärdet t.o.m. över 1874 års värde. Å andra sidan verkade de fluktuerande kurserna hämmande och utgjorde ett osäkerhetsmoment även för exporten. I inköpslandet fördyrades växlarna på vårt land, vilket avtrubbade importbenägenheten. Att exportvärdet trots kursnedgången ännu år 1877 oväntat steg måste ställas i samband med krigskonjunkturen och tvånget att exportera till varje pris, innan den hotande konflikten mellan Ryssland och England hann utlösa sig. Nedgången i exportvärdet åren 1878—

¹ Jfr K. E. F. Ignatius i FOS I, Öfversigt av Finlands utrikes sjöfart och handel 1871—1875, s. 16.

1879 fordrar en närmare analys, eftersom den väl kan tänkas ha förorsakats av myntreformen. Emellertid undersökes denna fråga närmast och bäst i samband med de enskilda varugrupperna.

Att den väntade förbättringen efter myntreformen och stabiliseringen inte kom till synes i stegrade *exportvärdet*, kan här dock inledningsvis tillskrivas kriget mellan Ryssland och Turkiet åren 1877—1878, den politiska spänningen mellan Ryssland och England år 1878, försämringen på frakt- och trävarumarknaden och förändringarna i avsättningsförhållandena i Ryssland samt framför allt priset på världsmarknaden. I alla händelser berövade reformen exportörerna deras kursvinster och bidrog på detta sätt till att försvåra exporten under krisen åren 1878—1879. I guldmyntfotkommittén ville man bortförklara denna inkomstminskning, då endast förutsedd, genom påpekandet att kursvinsterna voro en onormal företeelse och att »kursernas osäkerhet dessutom i icke ringa grad hindrat dem [exportörerna] att låta sådana vinster komma deras leverantörer i landet till godo».¹ Att denna inkomstminskning så långt sig göra lät vältrades över på råvaruproducenten är dock naturligt. Å andra sidan är det riktigt, såsom Mechelin² och kommittén med honom framhöllo, att exportören ofta samtidigt var importör, i vilket fall vinsterna reducerades av de förluster som gjordes genom en fördyrad import och genom den osäkra kalkulationen.

Den nygrundade industrin (i synnerhet sågverksindustrin) arbetade i icke ringa grad med utländskt kapital, dels i form av fasta investeringar, dels i form av krediter för råvaruinköp samt såsom förskott på leveranser.³ I vilken mån dylika skulder voro förorsakade av nedgången i penning-

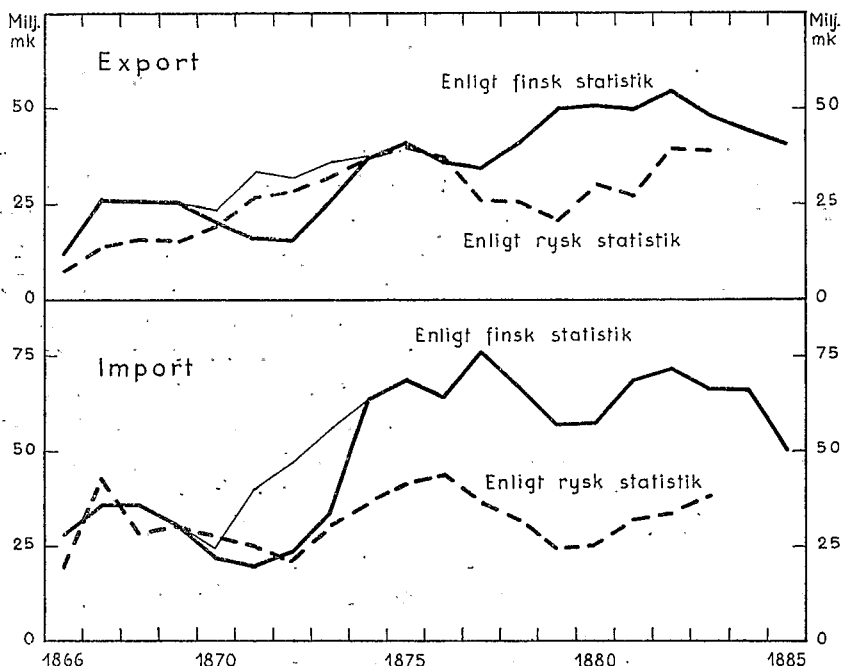
¹ Guldmyntfotkommitténs betänkande, s. 44.

² PM i Mechelinska samlingen och guldmyntfotkommitténs betänkande, s. 44.

³ *Torsten Gårdlund* har i sin undersökning över Svensk industrifinansiering under genombrottsskedet 1830—1913 kommit till uppfattningen att den utländska krediten inte skulle ha spelat en väsentlig roll för finansieringen av industrin i Sverige (s. 123 126) och tillrättalägger den av *Sven Brisman* i Sveriges affärsbanker, I, s. 67, 223 och II, s. 90, hävdade åsikten att krediten till bruksföretagen ännu under seklets mitt anskaffades av de stora köpmanshusen i vid utsträckning från utlandet. Fullt övertygande är Gårdlunds framställning inte. Materialet härstammar från 33 av de företag, som icke gingo under, medan »orsakerna till att åtskilliga handelshus ramlade under senare kriser, åren 1878 och 1891 exempelvis, ha här ej efterforskats» (s. 128). Beträffande sågverkens kreditförsörjning medgiver Gårdlund även (s. 105) att »några företag fingo periodvis betydande krediter av utländska agenter och bankfirmer». Därtill kommer att förskottskrediter på leveranser vanligen utjämnades innan årets bokslut gjordes. Jfr *Ernst Söderlund*, m.fl. Svensk trävaruexport under hundra år, s. 79—80 och 81—121 passim, som framhåller att den utländska kreditgivningen är relativt väl bestyrkt från Norrland. I Finland torde kortfristig utländsk kredit för sågverken varit vanlig.

Diagram 24. Finlands export och import på Ryssland åren 1866—1885.

Enligt FOS I, 2—8 och statssekretariatets akter 1885:68.

värdet i vårt land jämte åtföljande stegring i produktionskostnaderna är omöjligt att avgöra. En dylik skuld lydande på utländskt mynt kunde genom reformens mellankomst och i den form den genomfördes återbetalas med ett mindre antal mark än man erhållit vid upplåningen. En exaktare bedömning av denna fråga borde även beakta prisnivåns växlingar i jämförelseländerna. En sådan analys måste av brist på jämförbara indexserier lämnas å sido.

Importen. Då exporten anges FOB och importen CIF, äro export- och importvärdena ej direkt jämförbara.¹ Utvecklingstrenden till år 1874 är dock enahanda för bägge värdekurvorna. De onormalt höga importvärdena åren 1874—1878 kunna förmodas ha härlett sig av kursstegringen. För detta antagande talar även, att importkurvan år 1875 var stigande, medan den för exportvärdet var fallande. Osäkerheten i ett dylikt antagande framgår dock av att följande år, då kursfluktuationerna voro som störst, förhållandet var det rakt motsatta. Såsom tidigare har visats, företedde

¹ I tullkommittén av år 1883 uppskattade man frakter, försäkring o.a. omkostnader till högst 20 % av CIF-värdet. SS:s akter 1885:68, handelsrelationerna emellan Finland och Ryssland. Akten är daterad 26 okt. 1883—15 juli 1885.

importvarorna dock en stark prisstegring på världsmarknaden år 1874, vilket jämte en ovanligt stor penningtillgång i vårt land förklarar de höga importvärdena för detta år. Redan följande år hade importvarornas utbudspriser (men även exportens värde) kännbart gått ned, varför en del av det stegrade importvärdet då torde kunna tillskrivas kursernas inflytande. (Nämnas kan, att importen av rågmjöl detta år steg från 6.6 till 8.5 miljoner lispund, varemot importen av omalen säd gick ned.) Förhållandet var det samma de följande tyenne åren, ehuru andra omständigheter då spelade in.

En bidragande orsak till att kursstegringens verkningar inte komma till synes var, att importörerna arbetade med relativt korta terminer i jämförelse med exportörerna och därför kunde undvika avslut till oförmånliga kurser. Därjämte kunde vetskaper om, att en guldmyntfotskommitté blivit tillsatt, ha avhållit dem från köp på längre sikt. I värsta fall kunde man köpa flytande laster.

Man kan därför anse, att importörens affärskrediter vid reformens genomförande inte voro större, än det normala kreditbehovet förutsatte. Kreditens återbetalning ställde sig förmånligare efter reformen. »Evident är», säger Mechelin sommaren 1876, »att reformen blir en fördel för importören — den förståndiga nämligen — har han nu arbetat med inskränkning, sedan kan han åter göra säkra beräkningar.»¹

Socketimporten. Priset på socker i vårt land synes inte ha influerats av kursstegringen, eftersom en indexstegring (med 1868—1869 och 1871 som basår) om endast 3 poäng kan konstateras och det först år 1877.² Prisförhöjningen³ förorsakades i främsta hand av en samtidig och allmän prisstegring på världsmarknaden förorsakad av det spända politiska läget och den tillverkningskontroll, som den i början av år 1877 ingångna västeuropeiska sockerkonventionen mellan England, Frankrike, Belgien och Holland, utövade. I England steg sålunda indexen för Java-socker från 86 år 1876 till 99 och för tyskt betsocker från 94 år 1876 till 104 år 1877 (för båda 1869—1871 som basår). Likaså berodde prisfallet på socker i vårt land åren 1877—1879, då indexen sjönk från 104 till 84, i första hand på ett prisfall på världsmarknaden. Indexen för Java-socker sjönk från 99 till 79 och för tyskt betsocker i England från 104 till 87.4. I andra hand

¹ Mechelins anförda PM i Mechelinska samlingen.

² Offertpriser hos Hackman & Co (Tölö Sockerbruks Bolag). Hackmans arkiv, Utgående korrespondens. Prisuppgifter för år 1871 saknas.

³ Hackman & Co till Tölö Sockerbruks Bolag den 16 okt. 1876; Hackmanska arkivet, Utgående korrespondens. Jfr HD nr 94 den 9 april 1877, Kommersiella bref från utlandet och Handelsberättelse.

⁴ Statistiska översikter 1926: 1, s. 26.

berodde prisfallet i Finland på konkurrensen från Ryssland. Redan i mars 1877 offererades råsockret mycket billigt från Ryssland, och då rubelkursen samtidigt¹ sjönk och ryskt socker åtnjöt tullättnader i Finland,² försiggick en import därav i stora kvantiteter. Priset på i Finland förädlad socker måste därför nedsättas, t.o.m. under tillverkningspriset. Den utländska marknaden var så gott som lamslagen och år 1878 offererades inte socker från utlandet,³ varför importen från Ryssland dominerade marknaden och fyllde ut den del, som inte hade tillgodosetts av den inhemska produktionen. Då marknaden följande år höll på att översvämmas av ryskt socker, blev frågan om en inskränkning av produktionen i Tölö Sockerbruks Bolag aktuell. Den svåra konkurrensen från det ryska sockrets sida fortsatte sedan de följande åren. Exempelvis år 1884 gick Tölö Sockerbruk med en förlust om 95 000 mark, vartill orsaken angavs vara den låga skyddstullen och konkurrensen möjliggjord genom de för finländska producenter oförmånliga ryska kurserna.⁴

Skulden till svårigheterna kan inte påbörjas myntreformen och övergången till guldmyntfot. Mänskligt sett skulle kursfallet på rubeln under inflytande av silvrets prisfall och krigsfinansieringen i alla händelser ha satt in.

Siffermässigt belyses sockermarknaden av den officiella statistiken,⁵ som visar en nedgång i importen av råsocker från år 1875, då våra kurser började stiga. År 1877, då importen från Ryssland hade kommit i gång, steg dock den totala importen av råsocker, men sjönk följande år katastrofalt från 481 000 lispund till 287 000 lispund eller med c. 40 %.

¹ Hackman & Co till Tölö Sockerbruks Bolag den 6 mars 1877, Hackmans arkiv, Utgående korrespondens.

² Hackman & Co till Tölö Sockerbruks Bolag den 6 mars 1877 och 6 juni 1877, Hackmans arkiv, Utgående korrespondens. Enligt HD (nr 160 A den 15 juni 1877, Det ryska sockret) berodde den ökade konkurrensen från Ryssland på att a) tillverkningsaccisen återbetalades vid export till Finland, b) den sjunkande rubelkursen hade inte hunnit inverka på priserna i Ryssland och c) tullen vid export till Finland betalades i ryskt sedelmynt till nominellt värde.

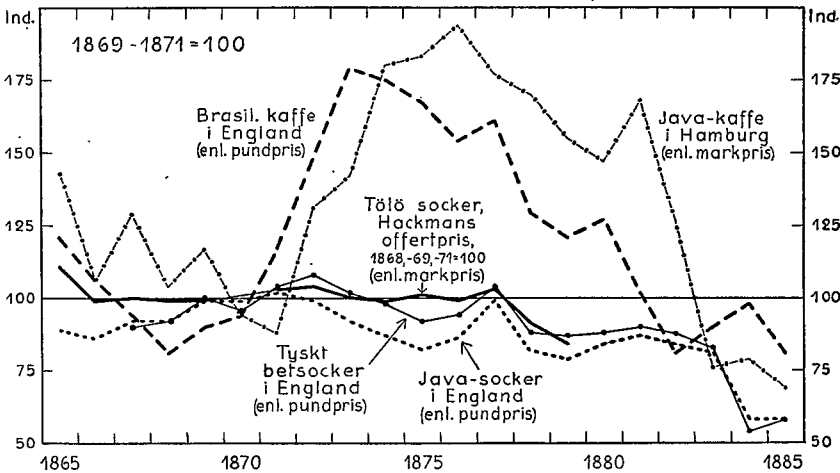
³ Hackman & Co till Tölö Sockerbruks Bolag den 30 nov. 1877, 6 febr. 1878, 26 mars 1879 och 1 maj 1879. Den 28 aug. 1878 heter det, att ryskt socker hela vintern »i stora kvantiteter importerats till billiga priser. I annat utländskt socker har dock hos oss[Viborg] föga spekulerats, hvilket just beror på de stora lager af ryskt socker våra konkurrenter ännu innehafva. Äfven vi kunna påminna oss tider, då vi varit tvungna att sälja under brukspriset», Hackmans arkiv, Utgående korrespondens.

⁴ Hackman & Co till Tölö Sockerbruks Bolag den 1 jan. 1885, Hackmans arkiv, Utgående korrespondens.

⁵ FOS I: 4, s. 10.

Diagram 25. Prisutvecklingen för kaffe och socker åren 1865—1885.

Enligt Statistiska översikter 1926: 1, s. 26 och uppgifter ur Hackmans arkiv.

Även importen av bearbetat socker steg kraftigt under år 1877 (59 %), medan nedgången år 1878 var mindre häftig (15 %), vilket tydligen var att tillskriva den ryska marknadens inflytande.

Kaffeimporten. Den prisstegring på importvarorna, som kunde förut-sättas vara en följd av kursstegringen, kom inte nämnvärt till synes be-träffande kaffet. Indexen för de hackmanska offertpiserna¹ steg endast från 143 till 147 poäng från år 1875 till 1877. En prisstegring motverkades samtidigt av ett sedan år 1873 i England fortgående prisfall dessa år från 174 till 162, en mindre prisstegring år 1877 inberäknad.² Att de hack-manska priserna, som i allmänhet rätt väl följde världsmarknadspriserna åt, sedan år 1873 höllo sig relativt lägre än de engelska, har sin förklaring i den direkta importen från Brasilien. Prisfallet åren 1877—1879 är tyd-ligen av samma orsak något svagare. Indextalet för år 1879 var 121 både i England och Finland. Om reformens inflytande på kaffepriset kan sägas,

¹ Hackmans arkiv, Utgående korrespondens.

² Statistiska översikter 1926: 1, s. 26.

att den av kursstegringen förorsakade svaga prisstegringen upphörde, då övergången till guld var ett faktum, varefter priserna rättade sig efter världsmarknadens. Stöd härför ges även av den officiella statistikens siffror¹ för importen av kaffe. I stället för en väntad svagare import år 1876 steg nämligen mängden av importerat kaffe från 3 757 ton år 1875 till 4 352 ton år 1876, men sjönk de två följande åren på grund av försämringen i valutaförhållandena och krigsriskerna till 3 366 ton år 1878. Konsumtionen av kaffe beräknad per person gick ned från 2.28 kg år 1876 till 1.36 år 1879 (lagerförändringarna obeaktade) och fluktuerade mellan 2.24 och 3.10 kg per person åren 1880—1885, då priserna på världsmarknaden höllo sig låga och krisen hade övervunnits.

Myntreformen återställde tryggheten i utrikeshandeln. Däri bestod onekligen dess största vinning. Den stabilitet, som guldmyntfoten gav penningvärdet, gjorde det möjligt för affärsmännen att taga risker med så små vinstmarginaler som ett par procent, medan vid fluktuerande metallvärde eller pappersmyntfot en avsevärt större procentsats var nödvändig.

Handelsförbindelserna med Ryssland. Ovanstående resonemang hänförde sig främst till handeln med guldvalutaländerna. Situationen på den ryska marknaden gestaltade sig dock avsevärt annorlunda med hänsyn till den instabila kursen på pappersrubeln, det infallande kriget mellan Ryssland och Turkiet och den efter hand stigande konkurrensen från de ryska fabrikanternas sida.

Dessa faktorer jämte osäkerheten i de statistiska uppgifterna försvårar en noggrann bedömning av reformens verkningar. Av diagram 24 framgå export- och importvärdena enligt FOS och enligt rysk statistik. Inkongruensen förklaras delvis av, att i den ryska statistiken² för vår export inte ingår den dels till sjöss, dels per järnväg, över Petersburg gående exporten (t.ex. av smör) till Tyskland.

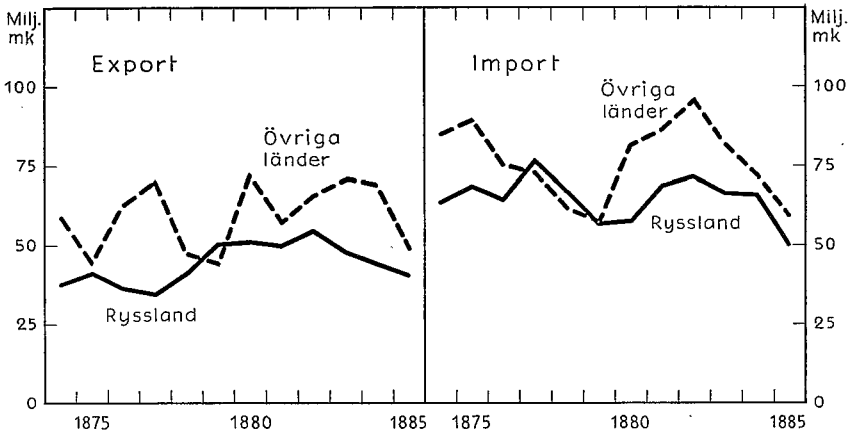
Jämför man exporten på Ryssland och på övriga länder, framstår den ryska marknaden dessa år såsom betydligt mindre konjunkturkänslig. De år exportvärdet på guldländerna är lägre, ökar exporten på Ryssland,

¹ FOS I: 4, s. 10.

² Justeras vår statistik för åren 1870—1873 med hänsyn till trafiken på petersburgsbanan synes materialet vara tillfredsställande fram till 1877. Däremot äro de ryska siffrorna för tiden 1878—1881 avgjort för låga.

Diagram 26. Finlands export och import på Ryssland och övriga länder åren 1874—1885.

Enligt FOS I, 3—8 och statssekretariatets akter 1885:68.

vilket sammanhänger med den strukturella uppbyggnaden av vår exportindustri, som med undantag av sågindustrin, den mest konjunkturkänsliga industrigrenen, var avsedd för export på Ryssland. För våra ladugårdsprodukter och till en början även för våra industrialster fanns en god marknad i Petersburg och inre Ryssland, innan rubelkursen började dala. Då avsättningen i väster åren 1876 och 1877 procentuellt ökade, visade sålunda exporten på Ryssland en minskning, och då i väster åren 1878—1879 svårigheter inställde sig, ökade exporten på Ryssland. Krigsrustningarna gävo järnexporten på Ryssland ökade chanser. Från och med år 1880 steg värdet av exporten västerut, medan exporten till Ryssland hämmades av den ryska kursens fall. Trots att importpriserna hade visat en oavbrutet nedgående tendens sedan år 1874, var priset inte en tillräcklig stimulans att öka det totala importvärdet, som tvärtom föll häftigt från 89.4 miljoner mark år 1875 till 57.6 miljoner mark år 1879. Importvärdets nedgång får främst tillskrivas den tilltagande bristen på guldvalutor, vilken var en följd av priset på våra exportvaror och stagnationen i efterfrågan på dem. År 1877 stegrades däremot importen från Ryssland.

Först sedan normala förhållanden hade inträtt år 1880 och guldmyntfoten hade stabiliserat penningvärdet, stegrades importen västerifrån åter, vilket skedde så snabbt att 1874 års värden överskredos redan år 1880. Missväxten år 1881 stegrade åter importen (av säd) från Ryssland. Den försämrade rubelkursen verkade även stimulerande på exportbenägenheten i Ryssland. Stegringen i exporten från Ryssland till Finland i början av

1880-talet förklaras även av »prisbilligheten», dvs. lägre produktionskostnader i Ryssland ävensom kursvinster jämte tullfri införsel till Finland. Enligt meddelanden från industristyrelsen för år 1884 utgjorde importen av industrialster från Ryssland detta år inte mindre än 2/3 av hela importen av industrivaror.¹ Till industrins låga konkurrenskraft bidrog i vårt land bristande samverkan mellan produktions- och distributionsapparaten, medan en god försäljning genom agenter hade etablerats från utlandet.

För att få en mera konkret bild av läget skall i det följande med tillgängligt statistiskt material utredas, i vilken mån myntreformen inverkade på de enskilda industrigrenarnas avsättning och lönsamhet i övrigt.

Textilindustrin. Av våra fyra bomullsfabriker vid tiden för reformen, Finlayson & C:o i Tammerfors, Forssa Aktie-Bolag, Wasa Bomulls Aktiebolag och Barkers Bomullsspinneri i Åbo, arbetade främst de två förstnämnda för export på Ryssland. Importen av råbomull, som utgör den bästa exponenten för bomullsindustrins utveckling, visar stadigt stigande siffror under 1870-talet, en tendens som brytes endast år 1876, då importen av råbomull gick ned från 2.3 till 1.9 miljoner kg.² Denna importminskning kan ha förorsakats av kursstegringarna nämnda år. Emellertid sjönk importprisindexen för engelsk bomull efter hand från 103 år 1872 och stod år 1876 på 68 samt gick ytterligare ned de följande åren. Med tillhjälp av inköpspriserna³ för råbomull i England och motsvarande kurser kan konstateras, att inköpspriset inklusive kostnader år 1876 stod på 67—68 penni per skålpund vid kursen 28.10—28.80, medan bomullen år 1873 kunde inköpas till 79 penni enligt kursen 25.10. Anskaffningskostnaderna åren 1877 och 1878 stodo på 67—70 penni vid kursen 25.55 och 25.30. Något dyrare ställde sig importen år 1879. Ett direkt hinder för importen utgjorde kursstegringen således inte år 1876. Reformens gynnsamma verkningar kommo till synes, sedan krisen hade övervunnits. Anskaffningskostnaderna åren 1880—1885 hade en nära korrelation till det engelska partipriset på råbomull,⁴ eftersom kurserna voro stabila.

Nedgången i råbomullsimporten år 1876 täcktes genom ökad import av bomullsgarn. Denna import, som under de goda åren 1873 och 1874 i vårt land var uppe vid 641 och 723 ton, gick ned då 1875 års höga pri-

¹ En detaljerad sammanställning till pris och värde av de 1884 importerade industriprodukterna meddelad av finansexpeditionen enligt tullstyrelsens siffror återfinnes i Meddelanden från Industristyrelsen i Finland, häfte 1, s. 109—135.

² FOS I: 4, s. 9.

³ Statistiska översikter 1926: I, s. 26 och uppgifter från Vasa Bomull Ab.

⁴ Statistiska översikter 1926: I, s. 26.

ser noterades i London. Prisindexen i Hamburg stod då som högst, på 120 (1869—1871 = 100). Importmängden var 310 ton. År 1876 sjönk samma prisindex till 92 och importen till Finland ökade till 555 ton. Lagerhållningen var i allmänhet liten. Det är tydligt, att de stegrade lönekostnaderna i vårt land bidrog till denna utveckling. Antagandet bekräftas även därav, att importen av bomullsgarn de två följande åren gick ned och år 1878 utgjorde endast en dryg fjärdedel av 1876 års import. Samtidigt gingo arbetslönerna ned och importen av råbomull steg. Nämda år exporterades även den största mängden bomullsgarn under hela perioden 1870—1885 eller 95 ton. Garnimporten avtog efter hand från och med år 1880.¹

Allmänhetens köpkraft kommer till synes i importen av färdiga bomullsvaror. Denna import höll sig hög åren före reformen, då penningtillgången ännu var riklig, men sjönk till 171 och 148 ton åren 1878 och 1879 från 1874 års import av 415 ton. Den »normala importen» kan enligt medeltalet för åren 1880—1885 anslås till c. 230 ton. En blick på Hamburg-indexen för priset på bomullsvaror visar, att denna import inte i nämnvärd grad fluktuerade med priset. Reformens välgörande inverkan kommer här till synes i att spekulationsköp kunde undvikas.

De fördelar 1869 års ryska tulltaxa gav vår exportindustri, visade sig i en stigande export av bomullsvaror till Ryssland under 1870-talet. Före reformen ökades den från 647 ton år 1874 till 718 ton år 1876. Nedgången i råvaruimporten 1876 förberedde en minskning av exporten av vävnader år 1877 till 598 ton, men redan följande år stod denna igen på en normal nivå samtidigt som garnexporten visade en toppsiffra. Nedgången i rubelkursen kunde motivera en minskad export på Ryssland. Emellertid företer statistiken ovanligt höga mängdsiffror åren 1879 och 1880 och likaså de följande trenne åren. K. V. Kaukovalta har häri velat se en gynnsam inverkan av myntreformen, emedan, som han säger,² denna över huvud gagnade exporten från Finland. Åtminstone på kort sikt är påståendet ohållbart och i all synnerhet i fråga om exporten på Ryssland.

I verkligheten kämpade våra bomullsfabrikanter med stora svårigheter som en följd av rubelns värdefall och på grund av den minskade avsättningen inom eget land. Den relativa stabilitet, som den ryska pappersrubeln företedde intill kriget åren 1877—1878, synes ha gett de finländska bomullsfabrikanterna en god vinst på artiklar av högre kvalitet. Våra

¹ Jfr K. V. Kaukovalta, *Forssan Puuvillatehtaan historia 1847—1934*, s. 313. Siffrorna enligt honom.

² *Ibidem*, s. 313.

fabriker kunde däremot inte konkurrera i de lägre kvaliteterna, vilka på grund av den minskade köpkraften¹ under kriget funno ökad användning bland köparna i Ryssland. Genom kursfallet år 1877 förändrades situationen. Priserna stego inte i samma proportion, som kursfallet skulle ha förutsatt, vilket medförde att produkterna måste säljas nära produktionskostnadsgränsen. Vad som möjliggjorde exporten, var den beviljade tullfriheten för 50 000 pund årligen, och en produktion i stor skala efter dåtida mått ävensom en rätt väl inarbetad marknad. Möjligt är, att en viss reexport av importerade bomullsvaror försiggick från Finland till Ryssland. I Forssa började man redan år 1878 tillverka sämre kvaliteter för den ryska marknaden och fortsatte därmed de följande åren. En viss förbättring av läget inregistrerades på hösten 1879, då rubelkursen steg med 7 %. De två följande åren ökade avsättningen avsevärt på hemmamarknaden, men den korta förbättringen följdes redan år 1884 av en begynnande kris, som tvingade till prisnedsättningar och rabatter.

I vilken mån bomullsexportörerna begagnade sig av den tidigare antydda spekulatjonen i ryska obligationer är inte möjligt att siffermässigt ange. För uppfattningen att sådant förekom ger Kaukovalta stöd.² Av 1877 års vinst inköpte Forssa aktiebolag för 11 500 pund ryska 5-procents obligationer och skördade på dem en vinst om 6 %. Revisorerna, till vilka professor O. Hjelt hörde, satte dock stopp för denna trafik.

Handelsläget på den ryska marknaden förvärrades ytterligare därigenom, att exporten till Finland från Ryssland var tullfri, vartill kom det exportpremium rubelns värdeförsämring utgjorde. I våra exportkretsar ansågs denna försämring vara större än den tull, som de ryska fabrikanterna erlade för råbomullen vid importen. Skulle de finländska exportörerna ha erlagt tull enligt den vanliga ryska tulltariffen för den del av bomullsvaruexporten, som överskred den tullfria kontingenten, så hade priset stigit över hövan på samtliga bomullsvaror och kunderna skulle ha sökt andra leverantörer. Att i Finland avsätta denna produktion var omöjligt på grund av »de betryckta penningkonjunkturena» och den redan då rådande överproduktionen.³

¹ Jfr HD nr 9 den 11 jan. 1877, Om affärsställningen i Ryssland. Krigsrustningarna och hotet om krig framkallade en affärskris med talrika konkurser.

² *Kaukovalta*, a. a., s. 331.

³ Forssa Aktie Bolag och Finlayson & C:o ansökte vardera i augusti 1879 om full tullfrihet, och om detta ej kunde beviljas, om en ökning av kontingenten med ytterligare 50 000 pud, men beviljades den 22 september 1879 en ökning om endast 18 000 pud. Följande år anhölls om en tullnedsättning i sådan mån, att den erlagda tullen skulle

I denna utveckling spelade myntreformen in genom att underlätta den ryska exporten till Finland, men de ovan anförda uppgifterna visa, att våra fabriker alltjämt voro konkurrenskraftiga.

De ryska fabrikanternas hemställan till finansministeriet i kejsardömet om åtgärder att stävja konkurrensen från Finland visar att så var fallet.¹ Resultatet av deras aktion var den höga prohibitiva bomullstullen av år 1885, vilken vid den då rådande lågkonjunkturen hade ett förlamande inflytande på exporten. Det är således inte riktigt att tillskriva myntreformen de svårigheter, som bomullsindustrin kämpade med i början av 1880-talet. Däremot kan det med goda skäl påstås, att den stabila kursen underlättade inköp av råvaror och förhindrade en stegring av produktionskostnaderna i vårt land samt på så sätt underlättade bomullsindustrins ställning.

Krisen inom järnindustrin. Det kan inte ledas i bevis att myntreformen skulle ha haft ett avgörande inflytande på den kris järnindustrin hade att

motsvara tullen för råbomull vid införsel till Ryssland (100 pud råvaror räknades då ge 75 pud färdig vara och tullen utgjorde 40 kopek i guld per pud). Tullnedsättning beviljades inte, men det tullfria beloppet ökades i samma proportion som föregående år, vilket kom till synes i en ökning av exportsiffrorna. I en skrivelse till C. Palmroth den 11 september 1879 säger direktionen för Forssa Aktie Bolag: »De finska bomullsfabrikerna hafva på den ryska marknaden kunnat täfla med de inhemska endast i några få artiklar af högre kvalitet, medan en täflan i de lägre artiklarna med de stora ryska fabrikerne dels ej varit möjlig, dels icke eftersträfvad. Under den period af relativ stabilitet, som ryska myntets värde hade före senaste orientaliska krig lemnade det pris som förnämnde dyrare artiklar i Ryssland erbjöds ganska god behållning, men efter den betydliga depreciation som under år 1877 inträdde och derefter fortfarit, kunna dessa priser, hvilka i följd af kända ekonomiska lagar icke stigit i jemnbredd med kursfallet, bereda den finske fabrikanten blott ett ganska knappt öfverskott utöfver produktionskostnaden. Hvad som ännu möjliggör exporten är tullfriheten och tillverkningen i en skala som fullt sysselsätter fabrikerne och förser de gamla kunderna med de belopp som de begära. Skall i följd af tullen produktionen och exportbeloppet inskränkas, så medför detta den dubbla olägenhet att produktionen fördyras och de gamla kunderna måste uppsöka andra utvägar för tillgodoseende af sitt behov. Denna skada blefve så mycket känbarare, som den finska bomullsindustrin, i följd af den här i landet gällande illimiterade tullfriheten för ryska bomullsfabrikanter och den importtullen å råvaran vida öfverstigande exportpremie dessa erhållit genom det ryska bytesmedlets förminskade värde i förhållande till de på metall grundade myntsystemen, icke kan egna sig åt tillverkning af billigare artiklar, hvatigenom den finska marknaden öfversvämmas af rysk vara.» Direktionen för Forssa Aktie Bolag bestod av Felix von Willebrand, Robert Montgomery, A. W. Wahren och Leon. Borgström. Jfr ED:s prot. den 6 aug. 1879, bd 4, fol. 339—342, SS:s akter 1879: 75, bomullsfabrikationer, samt SS:s akter 1880: 105 a, bomullsfabrikationer, och ED:s prot. den 17 juni 1880, bd 3, fol. 1 227—1 231.

¹ SS:s akter 1885: 68, handelsrelationerna emellan Finland och Ryssland.

kämpa med sedan medlet av 1870-talet och som slutligen ledde till sjömalmsindustrins undergång. Den i Europa allmänna prisnedgången på järn och stål träffade hårdast den östfinländska produktionen, som arbetade med enbart sjö- och myrmalm och som belastades med bristfällig teknisk utrustning, miserabla transportförhållanden och svag kapitaltillgång. Den västfinländska produktionen var däremot baserad på importerad svensk malm. Den använde delvis stenkolsbränsle och hade gynnsammare transportförhållanden och trots avsaknaden av en effektiv teknisk utrustning stod den sig något bättre. På huvudmarknadsplatserna, Petersburg och Riga, var det finländska järnet underlägset de svenska kvalitetstillverkningarna. I fråga om priset kunde åter den engelska storindustrin, som arbetade med en riklig tillförsel av kol och malm, en modernare teknisk utrustning, rikligare kapitaltillgång och smidigare transportmedel, trots fraktkostnaderna gå ned till priser, som voro oförenliga med de relativt höga produktionskostnaderna i vårt land. I verkligheten voro fraktsatserna låga (år 1884 beräknades de till 7—10 penni per lispund), och bevisligen kunde det engelska järnet redan år 1873 bjudas ut billigare än det finländska i Petersburg.¹ Den enda egentliga fördel järnhanteringen i vårt land arbetade med var den tullfria införseln² till Ryssland. En rätt rik järnhalt i malmen (35 %, i England 31 %) motverkades av fosforhalten. Den nationalekonomiska betydelsen av järnhanteringen kan dock inte förriegas. I östra Finland betydde malmupptagningen ur sjöarna och transporten till bruken för allmogem i ödemarkerna en god arbetsförtjänst. I västra Finland drog åter kustfarten nytta därav. Vedskutorna till Stockholm förde malm och skrot i retur fart.

Enligt bergsintendenten Hj. Furuhjelm's beräkningar utgjorde malmvärdet c. 38 % av tackjärnets tillverkningsvärde (1882), medan övriga 62 % föllo på bränsle, kalksten och arbete och således stannade i hemlandet.³ En uppfattning om det tillskott järnhanteringen tillförde nationalinkomsten, får man av kostnadsmomenten i a-priset 17.68 mark vid

¹ Övermasmästarens berättelse år 1873, s. 62.

Priset per pud var i rubel:

	Ordinärt stångjärn		Smidestackjärn	Gjuttackjärn
	Engelskt	Finländskt	Engelskt	Engelskt
Jan.—mars	21.20	22.50	7.52	9.75
Okt.—dec.	16.80	17.70	5.75	8.40

² *Thure Svedlin*, Dalsbruks Järnverk och brukspatroner 1686—1936, s. 280, anför därtill, att den ryska järnhanteringen under 1870-talet låg i lågervall.

³ Bergsintendentens berättelse för år 1882, s. 3.

hyttan enligt 1884 års siffror. Vid tackjärnets tillverkning per skeppund användes då för 5.04 mark svensk malm samt arbete, transport, kol och kalksten för 12.64 mark. Vid vidare förädling till stångjärn måste man beräkna en avbränning om 25 %, varför ett skeppund stångjärn gav ortsbefolkningen en inkomst om 15.80 mark per skeppund. Arbetade man med svenskt tackjärn som utgångsmaterial, gingo detta år 21.56 mark till Sverige för råmaterialet, frakt och tull drogo 2.44 mark och arbetskostnader etc. 19.44 mark. Stångjärnet betingade därmed ett tillverkningspris av 41.00 mark per skeppund. Tillverkades stångjärn av svensk malm, stannade i utlandet 35.24 mark eller 86 % av tillverkningspriset.¹

Järnindustrins produktionskostnader åren 1871—1885.

	Sjömaln. Mark per skeppund	Svensk- maln. Mark per skeppund	Upptagning av sjö- o. myr- maln. Penni per skeppund	Kostnader vid hyttan. Mark per skeppund.	Fortlön. Mark per centner/ mål.	Ved. Mark per 100 kft.	Träkol. Mark per läst = 19.8 hl.	Stenkol. Mark per centner.
1871	5.00	..
1872	0.38	0.11	4.88	5.02	..
1873	0.37	1.39	82.9	2.04	0.14	4.46	6.78	1.54
1874	0.57	1.13	88.0	1.89	0.14	5.51	7.85	1.30
1875	0.56	1.06	81.5	1.81	0.15	4.87	7.99	1.42
1876	0.52	1.60	78.7	1.90	0.14	5.61	7.54	1.80
1877	0.48	1.53	75.8	1.72	0.12	4.57	7.53	1.20
1878	0.50	0.95	0.10	4.20	6.50	0.82
1879	0.45	1.00	70.5	1.47	0.10	4.00	6.00	0.90
1880	0.47	1.03	87.0	1.90	0.10	4.00	6.00	0.93
1881	0.40	0.95	82.0	1.75	0.10	5.00	6.25	0.95
1882	0.42	0.92	81.0	1.66	0.12	4.75	6.30	0.95
1883	0.39	0.98	81.0	1.67	..	4.90	4.70	0.80
1884	0.40	0.94	74.3	1.47	0.14	5.60	6.48	0.60
1885	0.33	1.05	79.1	0.94	0.12	4.80	6.00	0.59

Då arbetskostnaderna utgjorde den dominerande faktorn vid såväl tackjärns- som stångjärnsproduktionen, kommo reformens verkningar att göra sig gällande främst i lönerna och den allmänna prisnivån. För att få en uppfattning om de olika kostnadernas utveckling var för sig med-

¹ Betänkande avgivet till tullkommittén 1884 av en delegation bestående av A. E. Arppe, Alb. von Julin, J. af Lindfors, K. Arppe, C. P. Solitander, A. Thesleff och John Stenberg, SS:s akter 1885: 68, handelsrelationerna mellan Finland och Ryssland.

delas ovanstående sifferserier, sammanställda enligt bergsintendentens berättelser:¹

Anmärkningsvärt är, att den svenska malmen, som efter hand ersatte sjömalmen, visade en lugnare prisutveckling än denna. Däremot visade sjömalmens pris en tendens att sjunka, vilket föränleddes av prisutvecklingen på den ryska marknaden och av de tekniska framstegen. Upptagningskostnaderna för sjömalmen, forlönen och arbetslönerna voro konjunktur känsliga, och malmens pris vid hyttan kom därför att rätta sig även efter konjunkturen. Bränslet, som endast i Dalsbruk bestod av stenkol, följde likaså konjunkturutvecklingen, men vad veden och träkolet beträffar, lägger man märke till samma stigande tendens som i fråga om rotpriserna. Det dyra träkolet framkallade först i Björneborgs län användning av stenkol. För övriga orter utom i Nyland ställde sig transporterna däremot för dyra. Då av hela malmtillgången år 1872 sjömalmen utgjorde 72 % och den utländska malmen 23 % (huvudsakligen svensk), arbetade järnindustrin över huvud med rätt så stabila produktionskostnader till tiden för reformen, trots att sjömalmens procentuella andel efter hand gick ned så, att den år 1882 var endast 61% och den utländska malmens andel i motsvarande mån högre eller 38 %. Det av sjö- och myrsmalm producerade tackjärnet utgjorde 67 % år 1872 och 57 % år 1882 samt det av utländsk bergsmalm producerade resp. 33 % och 43 %.²

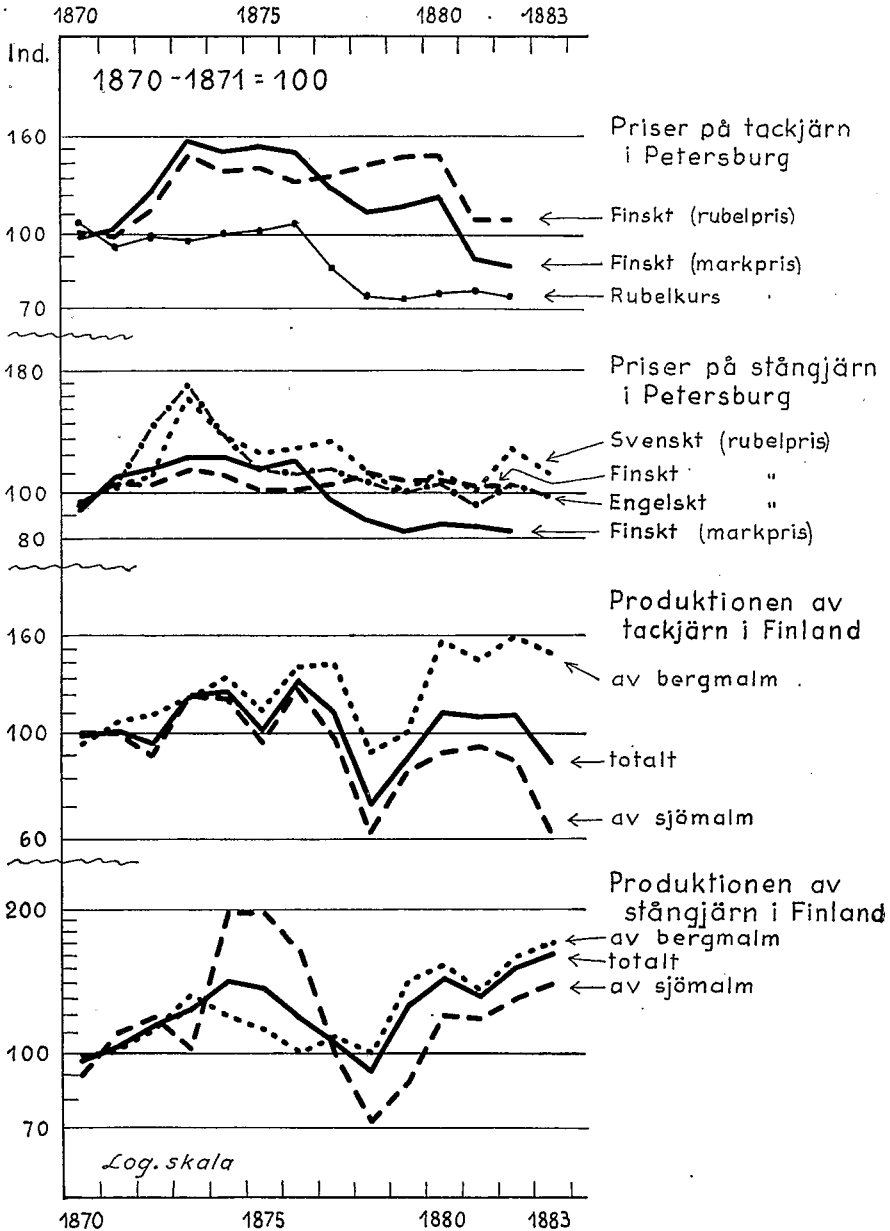
Redan dessa siffror för produktionskostnadernas utveckling bekräfta vad ovan sades om krisens verkningar på järnmalmsindustrin i östra Finland. De monetära förhållandena underlättade inte denna utveckling, ty före myntreformen voro de ägnade att stegra produktionskostnaderna och efter reformen försvårade åter kursfallet på rubeln avsättningen. Att myntreformen på något sätt skulle ha varit orsaken till rubelns kursfall kan dock inte påstås. Reformens gynnsamma verkningar, en eventuell nedpressning av produktionskostnaderna utjämnades alltså av rubelns kursfall, vilket ingen kunde förutse vid reformen. Nedsättningen av lönerna med 10—20 % inom järnindustrin år 1878 kan inte tillskrivas enbart myntre-

¹ Bergsintendentens berättelser påträffas för åren 1865 i FEBD 1866 13/278; 1866 i FEBD 18/283 1867; 1867 i FEBD 9/291 1868; 1868—1871 i Bergsarkivet, vol. 121; 1872—1883 tryckta som Bergsintendentens underdåniga berättelse samt 1884—1885 tryckta i FOS. XVIII, Industri-Statistik, 1—3. Även produktionssiffrorna och procenttalen i fråga om järnhanteringen äro hämtade ur nämnda berättelser. En statistisk framställning, som *Evert Laine* Suomen vuoritoimi 1809—1884, II. Ruukit, sidorna 726—746, har icke kunnat kontrolleras, varför här de officiella uppgifterna använts, vilka även tjänat som grund för Laine. Siffrorna har han omräknat i skeppund (1 skeppund = 4 centner).

² Bergsintendentens berättelse år 1882 Övermasmästarens berättelse, s. 60, tabellen.

Diagram 27. Metallindustrins utveckling i Finland åren 1870—1883.

Enligt Laine, II, s. 732 och 740 samt bergsintendentens ber. 1882, s. 60 och 62.

formen, utan den var främst betingad av konjunkturen. Prisfallet och kursfallet måste anses vara primära och lönesänkningarna sekundära företeelser.

Prisutvecklingen på järnvarorna i Petersburg framgår av diagram 27.

Det märkliga är alltså att järnpriset i Petersburg höll sig på en för vår järnindustri lönsam nivå ända till år 1876. De engelska priserna voro ägnade att hålla upp prisnivån till år 1875, men utövade därefter ett tryck nedåt på den. Denna uppfattning överensstämmer även med bergsintendents karakteristik av läget, vilket enligt vad han hade konstaterat, kastat om hösten 1873. Ännu år 1874 angav han likväl, att livlig verksamhet rådde, att förbättrade arbetsmetoder tagits i användning och att finansieringen förbättrats genom övergång till aktiebolagsformen. Produktionen av stångjärn ökade med 11 % och av smiden med 37 %. Övermasmästaren betecknade 1875 som ett ogynnsamt år (produktionen av tackjärn gick ned med 17 %, av stångjärn med 8 % och av manufaktursmiden med 25 %), men orsaken var enligt honom varken bristande avsättning eller minskad råmaterialtillförsel utan det låga vattenståndet. Endast trenne bruk klagade över svårigheter i avsättningen, medan alla övriga voro ense om, att det tryckta läget i utlandet 1875 inte hade inverkat på våra förhållanden. Priset på stångjärn var i Petersburg 15.10 mark per pud, på tackjärn 9.30 mark och på plåt 23.60 mark. Följande år blev det klart, att priset inte skulle lämna vårt land oberört. Redan då inställdes driften i 17 anläggningar, vartill orsaken får sökas i nedgången i järnförbrukningen i skeppsbyggnadsindustrin, som till följd av de dåliga konjunkturerna och faran för krig flerstädes hade avstannat. I synnerhet led spiktillverkningen av nedgången. Därjämte hade vattenståndet varit lågt och eldsvådor inträffat i inte mindre än 6 bruk.

Mera påfrestande blev året 1877.¹ Produktionskostnaderna voro höga och förorsakade minskning i tillförseln av sjömalm. I 21 inrättningar låg produktionen nere, varför tillverkningen gick ned med 11 % för stångjärn och 14 % för tackjärn. Avsättningen i utlandet led av de tryckta priserna och kreditrubelns låga värde, och vi fall dessa menliga förhållanden ännu länge fortfara, så är det troligt att de flesta järnverk vilka arbeta

¹ Om krisens verkningar skriver *Karl Ekman*, *Ett gammalt herrgårdsbruks historia*. Tykö bruk 1686—1936, s. 258—259, att omsvängningen 1877 visade sig i en så stor förlust att inga räntor kunde betalas, vare sig på bolagsandelar, förlagskapital eller försträckta medel. De följande åren ökades förlusten ytterligare. År 1880 tillsköt bolagsmännen 28 000 mark var och krediter utökades i Örebro (Sverige), FB och Nordiska Aktiebanken. Jfr även om tullförhållande s. 260—262 samma arbete.

för den ryska marknaden skola nedläggas», heter det i övermasmästarens berättelse¹ för året. Kursfallet på rubeln och prisnedgången på ryska marknaden utgjorde tillsammans inte mindre än 40—50 % av 1876 års priser.² Nedgången i råmaterialets pris och i arbetslönerna var inte tillräcklig för att ersätta prisfallet för den färdiga varan, trots att lönerna år 1878 sattes ned med 10—20 %. Lönenivån gick alltså ned först år 1878 och då främst genom ovan antydda omständigheter och inte genom myntreformen. Men ej heller kan man skylla detta års nedgång i produktionen (med 36 % av tackjärnstillverkningen och 20 % av stångjärnstillverkningen) på reformen. Att åter manufakturmidet visade en stegring om 80 % och koppartillverkningen om 181 % måste tillskrivas krigskonjunkturen. Bevisligen drog Dalsbruk år 1878 nytta av krigskonjunkturen, ty då mottogos order för krigsrustningen till ett belopp om 1.2 miljoner mark. Denna fördel synes likväl ha gått förlorad genom kursfallet på rubel, ty beställningen var uppgjord för flere år.³ Likaså lyckades Fiskars placera en del leveranser till firman L. Nobel i Petersburg för ryska arméns räkning.⁴

Då lönsamheten inte kunde stegras genom en mot prisfallet svarande lönesänkning, den enda möjligheten att nedbringa produktionskostnaderna, hade man bort tillgripa nya tekniska förfaranden, men härtill lämpade sig inte den fosforhaltiga sjömalmen. I spetsen för denna omorganisation gick Dalsbruk, som arbetade med svensk malm, och resultatet kom därstädes år 1880 även till synes i en produktionsökning, som invercade på produktionsciffrorna för hela landet. Tackjärnstillverkningen i Dalsbruk omfattade detta år inte mindre än 13 %, stångjärnet 30 % och stålet 100 % av hela landets tillverkning.

För järnhanteringens lönsamhet under början av 1880-talet blev tullfrågan av avgörande betydelse. Då ryska tullen som en följd av kursnedgången höjdes,⁵ ställde det sig fördelaktigt för järnbruken i västra

¹ T.f. Bergsintendentens berättelse år 1877, s. 49 Övermasmästarens berättelse. Jfr även de på s. 50—51 anförda priserna på järn i Wärtsilä och i Riga, samt HD nr 86 den 30 mars 1878, Finlands tillverkning av tenn, koppar och stål år 1877.

² *Gabriel Nikander* omnämner, *Fiskars bruks historia* II, s. 141, att från Fiskars bruk framställdes ett förslag om att en minimikurs om 3.50 mark skulle tillämpas. Planen strandade på köparnas motstånd.

³ *Svedlin*, a.a., s. 282, anför att priset för Dalsbruks artiklar stod 30 % lägre år 1879 än år 1873. Jfr *Laine*, a.a., II, s. 222 och not. 1, där Bergsintendentens berättelse år 1875, s. 165, och EDSD 447/188 år 1879 anföras.

⁴ *Nikander*, a.a., s. 141.

⁵ Fr.o.m. 1877 uppbars den ryska tullen i guld, vilket betydde en 30-procentig taxestegring, men denna träffade inte det finska järnet. *Svedlins* framställning (*Svedlin*, a.a., s. 281) kan giva anledning till uppfattningen, att så var fallet.

delen av landet att spekulera i järnvaror.¹ I viss mån bidrog denna omständighet till att från rysk sida prohibitiva tullsatser infördes även för de finska järnvarorna.² De höga tullsatserna tillämpades från början av år 1865 och omöjliggjorde sjömalmsindustrins existens. Guldmyntfotens roll i denna utveckling var i ingen händelse avgörande, om den alls kan konstateras.

Sammanfattningsvis kan, i enlighet med Hj. Furuahjelm's redogörelse³ för år 1881, om järnkrisen vid tiden för reformen sägas, att produktionskostnaderna vad råmaterialet beträffar i huvudsak gingo ned, och att arbetslönerna voro beroende av konjunkturerna. Kriget hade snarare en gynnsam än en skadlig inverkan. Att en tillbakagång i järnindustrin det oaktat inträffade, berodde på a) världskrisen, b) nedgången i kreditrubeln värde, c) konkurrensen inte blott i Ryssland utan även i hemlandet, d) lång lagringstid och e) svårigheter vid finansieringen.

Bankkrediten var i allmänhet dyr och diskontsatserna i vårt land stodo på 4.5—5.5 % mot i utlandet vanliga 2—3 %. Vid försäljning på Ryssland skedde betalningen vanligen i 6 månaders växlar om ej på längre tid, vilket försvårade anskaffningen av driftskapitalet. Därtill kom den dyra lagerhållningen. Den färdiga varan hölls ofta ett halvt år i lager, råmaterialet 9—12 månader. Den inskränkning av kreditgivningen, som från Finlands Banks sida vidtogs år 1878, blev därför ogynnsam för järnindustrin, likaså diskonthöjningen.

Däremot kunde myntreformen och kursfallet på rubeln giva direkta lättnader i finansieringen. Försäljningen på Ryssland skedde efter tidens sed genom agenter mot provision. Men samtidigt fungerade agenten som finansär av företagens lagerhållning, om lagret var upplagt i Petersburg, vilket oftast var en nödvändighet.⁴ Därjämte kunde han tillskjuta en god del av rörelsekapitalet i övrigt, såsom fallet var t.ex. med handelshuset

¹ Att Dalsbruk verkligen bedrivit spekulation framgår av Leo Mechelins PM i tullkommitténs handlingar 1884 (SS:s akter 1885: 68), där det heter, att senaten uttalat sig för att avlägsna de fördelar Dalsbruk hade och som motivering till förslaget om en limitering heter det: »Det torde böra tilläggas, att då ofvansagda limitering till 500 000 pud skulle omfatta äfven Dalsbruk, vore all vidare obehörig spekulation från detta håll afskuren.» Bil. N:o 8, fol. 130, ibidem.

² Den tullfria införseln upphörde 1880, och 1881 inträffade en tullförhöjning.

³ Bergsintendentens berättelse år 1881, s. 51—52.

⁴ Metoden var tryckande för företagens ekonomi och kostnaderna voro ofta omotiverade och enorma. Jfr *Lennart Gripenberg*, Wärtasilä bruk, dess tillkomst och utveckling intill närvarande tid, s. 147, och citat ur N. Ludv. Arppes Årsberättelse, s. 148. Wärtasilä-arkivet förstördes under vinterkriget. Molanders brevsamling innehåller en del uppgifter om Wärtasilä bruks historia.

T. Grommé som agent för Wärtsilä. Genom myntreformens mellankomst och övergången till guldmyntfot i vårt land var det naturligt, att dessa lån så vitt möjligt indrogos, men på grund av konjunkturerna saknade företagen i allmänhet rörelsekapital, och hellre än att driva fram en konkurs och betalningsinställelse förlängde agenterna lånen. För Wärtsilä beredde dessa förlängningar en avsevärd vinst, ty då lånet så sent som år 1888 avvecklades efter en del lyckade manipulationer, skedde det till den avgjort fördelaktiga kursen av 2.60 mark per rubel, medan lånet, då det upptogs, tillförde låntagaren långt större markbelopp. Att det inte var fråga om enbart småsummor, visar fallet Wärtsilä, där återbetalningen rörde sig om drygt 700 000 mark.¹

Pappersindustrin. Myntreformens inflytande på pappersindustrins lönsamhet är svårt att blotta. Under 1870-talet pågick nämligen omläggning av produktionen och övergång till modernare produktionsmetoder, och framför allt steg användningen av trämassa som råmaterial i stället för lump. Därtill kom konkurrensen, dels mellan inhemska fabriker, dels med utländska exportörer på Ryssland och med en i Ryssland nygrundad träpappersindustri. En ytterligare svårighet är att primärforskningen rörande pappersindustrin ännu inte sammanbragt ett tillförlitligt material. En genomläsning av brukshistoriker från denna bransch ger ytterst litet stoff till slutsatser beträffande myntreformens verkningar. Däremot antydes i olika sammanhang, att efter myntreformens genomförande kursfallet på rubeln utgjorde en hämmande faktor i utvecklingen.

Den av Fredrik Idestam grundade *slipmassaindustrin* hade med de förutsättningar den ägde i råvarutillgången och en tillräcklig försörjning med vatten och vattenkraft samt i efterfrågan på billigare papperssorter för en växande tidningspress och tidskriftslitteratur redan i medlet av 1870-talet vuxit i sådan omfattning, att vissa avsättningssvårigheter gjorde sig gällande. Tryckningsmetoderna tillåto inte, att papperet i alltför hög grad innehöll slipmassa, och den del av massan, som inte fann avsättning i vårt land, måste exporteras till Ryssland, där bl.a. norska fabrikanter voro farliga konkurrenter. Medan sålunda transportkostnaderna från Tammerfors till Petersburg i början av 1880-talet voro 15.48 kopek per pud, utgjorde ångbåtsfrakterna från norska hamnar endast 9 kopek per pud.¹ Prisnedgången i mitten av 1870-talet ledde till den första kartellbildningen i vårt land på utrikeshandels område: »Trädmassaföreningen»

¹ *Gripenberg*, a.a., s. 146—148.

¹ SS:s akter 1885:68, handelsrelationerna mellan Finland och Ryssland.

bildades den 9 mars 1875.¹ Den bestod visserligen endast till den 1 november 1877, men eliminerade konkurrensen mellan de inhemska fabrikanterna genom att medlemmarna tillämpade fastställda priser såväl för trämassa som för papp. Denna kartellbildning bidrog till att trämasseindustrin kunde bära de före reformen stigande lönekostnaderna. Ihågkommas bör dock, att lejonparten av produktionen fann avsättning i egna eller andra inhemska pappersbruk och att förbrukningen på hemmamarknaden ännu i början av 1880-talet visade en tendens att stiga i snabbare takt än exporten till Ryssland. Ur kartellens korrespondens² med ombudet i Petersburg får man en rätt god bild av myntreformens inverkan på försäljningen av trämassa. I början av år 1877 noterades för prima granmassa priset 1.40 rubel per pud (sekunda 1.20) och för prima aspmassa 1.65 rubel (sekunda 1.40) per pud.³ Då guldmyntfot i princip var införd i landet genom ständernas beslut i slutet av maj, skyndade kartellen att höja sina priser den 1 juni 1877. I motiveringen till ombudet i Petersburg heter det, att stegringen skedde, emedan FB vid övergången till guldstandard »fällt kursen på det ryska myntet i förhållande till dess värde jämfördt med guldvärdet och hvarigenom densamma numera noteras 270 emot 360 år 1876 då den samma tid i fjol noterades 360 per 100 rubel». Priset på prima granmassa steg till 1.60 rubel⁴ (sekunda till 1.40) och aspmassa till 1.80 rubel per pud. Genom en olycklig tillfällighet försämrades den ryska kursen samtidigt som »Trädmassaföreningen» upplöstes i november 1877, vilket medförde en sänkning av priserna. Därmed minskade vinstmarginalen i den mån avsättningen på Ryssland blev oräntabel. Idestam skrev därom till Mechelin den 20 november 1877: »— — — då vi nu omöjliga kunna afyttra vår trädmassa till Ryssland med nuvarande dåliga pris & lägre kurs äro vi uteslutande anvisade till våra dispositio-

¹ *Sourander, Ingwald och Solitander, Erik*, Finska Träsliperiföreningen 1892—1942, s. 112.

² Nokia Aktiebolags arkiv, Finska Trädmassa & Pappföreningens Copie-Bok 1877—1879. Omfattande c. 500 affärsbrev dels till ombuden i St. Petersburg (Catharine Bruun), Moskva (Tallgren), Riga och Warschau, dels till medlemmarna. Materialet torde inte ha kommit till användning i *Ralf Törngrens* historik Finska Pappersföreningen 1892—1918, s. 31—32, men synes ha begagnats av *K. Ekman*, Nokia Bruk 1868—1928, s. 62—78. Däremot har Törngren begagnat Dahlströmska arkivet vid Åbo Akademi.

³ Fredrik Idestam till Tallgren, den 27 febr. 1877, Finska Trädmassa & Pappföreningens Copie-Bok 1877—79.

⁴ Fredrik Idestam till Catharine Bruun och Tallgren den 1 juni 1877, Finska Trädmassa & Pappföreningens Copie-Bok 1877—79.

ner».¹ Svårigheten att uppbringa krediter de följande åren ansträngde ännu mera de egna »dispositionerna». Sämst synes situationen ha gestaltat sig år 1878, då Idestam t.o.m. försökte med provskeppningar av slipmassa till England. Följande år synes läget tack vare prisförhöjningar ha lättat, och produktionen kunde åtminstone i Nokia hållas vid jämn drift. »Kursen växlar visserligen betydligt och åstadkommer derigenom minskning på den annars praesumerade behållningen, men kanske man kan höja igen om det blir dåligt ånyo, d.v.s. priserna, och sålunda åter trygga sig för en tid»,² skrev Idestam i februari 1879. Prisstegringen på lump och en tilltagande användning av trämassa i tidningspapperet höjde de följande åren priserna på slipmassan till 1.80—1.90 silverrubel per pud, men de nya möjligheter brunpapperstillverkningen erbjöd bromsade upp slipmassetillverkningen för export. Den viktigare försäljningen av papp till Ryssland handhades av kartellen ända till november 1882. En fullkomligt fri prisbildning rådde således inte, och situationen utvecklade sig annorlunda än för trämassa. Då guldmyntfotspropositionen hade godkänts, höjde föreningen priset på sina pappprodukter från 1.80 till 2.20 rubel för prima glättad papp (nr 8—10) och från 1.65 till 2.00 rubel för sekunda (nr 1—7). Oaktat Idestam för ombudet i Petersburg försäkrade, att förhöjningen uteslutande betingades av myntreformen, och trots att »alla kunder nödgats medgifva vår prisförhöjning», voro köparna inte fullt nöjda och order uteblevo.³ Samtidigt hade den ryska kursen indirekta verkningar därigenom, att järnvägen i Ryssland genom tariffförhöjningar sökte skaffa sig större inkomster för att täcka sina kursförluster på olja och kol (fraktuppbörd i guld hade inte medgivits järnvägen men väl tullen).⁴ Då den utländska konkurrensen var tryckande och G. A. Serlachius i Mänttä sålde sin vara till billigare priser, måste kartellen i mars 1878 åter⁵ sänka sina priser till 1.80 rubel per pud för kvaliteterna nr

¹ Fredrik Idestam till Leo Mechelin den 20 nov. 1877, Mechelinska samlingen, Brev 6. I ett brev av den 17 maj 1878 skrev Idestam till Tallgren i Moskva, att, »sedan Föreningen för trämassa den 15 nov. 1877 upplöstes på Ingerois Träsliperi bolags föranställande noteras priset af hvarje firma enskilt i öppen konkurrens och har det för bättre gran varit 1.45 och sämre 1.40, för asp 1.65 per pud», Finska Trädmassa & Pappföreningens Copie-Bok 1877—79.

² Fredrik Idestam (från en resa till Petersburg och Moskva) till Leo Mechelin den 8 febr. 1879, Finska Trädmassa & Pappföreningens Copie-Bok 1877—79.

³ Breven av den 1 juni 1877 och 15 juni 1877 till Tallgren, Finska Trädmassa & Pappföreningens Copie-Bok 1877—79.

⁴ Fredrik Idestam till Tallgren den 6 sept. 1877, Finska Trädmassa & Pappföreningens Copie-Bok 1877—79.

⁵ Fredrik Idestam till Tammerfors Träsliperi den 26 mars 1878, Finska Trädmassa & Pappföreningens Copie-Bok 1877—79.

1—7 (2.00 för nr 8 och 2.30 för nr 9—10). Motsvarande trämassepris utgjorde för prima gran 1.40 och för sekunda 1.30 rubel, medan aspmassan såldes till 1.65 rubel per pud. Vid vårsammanträdet 1878 yttrades, att konkurrensen från Serlachius' sida skulle bekämpas till det yttersta för att få honom att gå med i kartellen.¹ Någon följd av myntreformen var prissänkningen således inte, en uppfattning, som i sin mån stödes även därav, att kvaliteten samtidigt försämrades. I juli 1878 följde en ny nedläggning, som angavs bero på konkurrensen, inte på reformen.

På hemmamarknaden hade kartellens medlemmar fria händer, men inte i det fall att produkterna kunde antagas hamna på den ryska marknaden. Helt utan inflytande på den inhemska prisnivån kunde kartellens ryska prispolitik inte bli. Märkligt nog hade den närmast stegrad trämassepriserna (jfr torgpriskurvorna i diagram 13).

Även för pappförsäljningen uppstodo svårigheter år 1878, trots att Finska Trädmasse- och Trädpappföreningen (som den kallades efter den 15 februari 1877) efter den 15 november 1877 arbetade vidare som en pappkartell. Avsättning söktes i Riga och Polen och t.o.m. England var påtänkt, men pappformatet var olämpligt och prisetna tilläto inte en omställning av produktionen just då. Redan år 1879 förbättrades avsättningen, år 1880 noterades priset 2.50 rubel per pud och år 1881 steg priset ytterligare. Betydelsen av pappföreningens verksamhet under dessa kritiska år framgår av, att följden av föreningens upplösning den 24 oktober 1882 blev ett prisfall på papp från 2.40 till 2.10 rubel per pud, vilket från köparnas sida resulterade i en köpstreck i inväntan på ytterligare prisfall.

Lönsamheten inom den egentliga pappersindustrin gestaltade sig helt olika, beroende av om företaget som råmaterial använde 1) enbart lump, 2) dels lump och dels trämassa eller 3) enbart trämassa. Lumpen visade nämligen en tendens att oavbrutet stiga i pris, med undantag just för krisåren, då allmänheten gärna omsatte allt som den kunde i pengar. Priset på trämassan hade däremot en sjunkande tendens. Som nämnts fordrade konsumtionen i stigande grad billiga papperssorter, men å andra sidan kunde träpapperet inte konkurrera ut lumppapperet, då det gällde bättre kvaliteter. Fabriker med inarbetad marknad för sistnämnda sorter stodo sig därför bättre under krisen, emedan priset på dessa sjönk mindre än för träpapperet. Betraktar man siffrorna för produktionen av bättre kvaliteter, i all synnerhet cigarettpapper i Tervakoski,²

¹ Fredrik Idestam till Catharine Bruun den 27 april 1878, Finska Trädmasse & Pappföreningens Copie-Bok 1877—79.

² *Nikander*, Lumppappersfabrikationen i Finland. Kap. Tervakoski maskinbruk, s. 72 (manus.).

vår viktigaste fabrik för tillverkning av lumpapper, lägger man märke till en oavbruten stigande produktionsmängd från och med 1873 (med undantag av år 1880, då en eldsvåda nedbragte produktionsciffrorna). Produktionen¹ av cigarettapper, som avsattes dels i hemlandet men främst i Ryssland, sjönk åren 1873—1876, då konsumtionen i hemlandet minskade på grund av de efter hand allt sämre arbetsmöjligheterna. Under krisåren 1877—1879 steg den däremot, vilket ej kan förklaras på annat sätt än att, trots krisen och reformens eventuella inflytande, försäljningen på Ryssland ökade. Siffrorna för avsättningen² bekräfta även denna uppfattning. År 1875 såldes sålunda hälften av produktionen på hemmamarknaden men 1876 endast 32 %, och åren 1877—1879 gick avsättningen ytterligare ned till 12 %, medan den på Petersburg, Moskva och de Baltiska länderna ökade. Till denna utveckling bidrog att man medvetet eftersträfvade bättre kvaliteter.

I alla fall försämrades läget på den ryska marknaden genom affärskrisen år 1876 och minskningen i köpkraften i samband med kriget, varför ett prisfall inträffade. Då rubelkursen följande år föll, kompengersades kursfallet emellertid med en prisstegring om 6—10 %. En viss samverkan mellan exportörerna av papper på Ryssland synes ha förefunnits. Över huvud voro växlingarna i rubelkursen den svåraste faktorn att beräkna vid kostnadskalkylen. Därtill kom det andra osäkerhetsmomentet, kraftförsörjningen, medan verkningarna av myntreformen (billigare råmaterial) inte hade något avgörande inflytande på lönsamheten.

För Kangas Pappersbruk, Tervakoskis konkurrent, visade det sig att kraftförsörjningen och de höga transportkostnaderna i förhållande till varans värde inte gävo en tillräckligt vid vinstmarginal. Emedan försäljningen därtill skedde mot 6 månaders växlar, kämpade företaget med ständig penningknapphet. Då myntreformen genomfördes vid tiden för en kreditåstramning, samtidigt som penningbristen förstärktes genom att många betalningar före reformen blivit uppskjutna och nu erlades till utlandet, tvingades Kangas Pappersbruk av de låga priserna och den försämrade kursen på rubeln år 1878 att göra konkursanmälan.³

Utom cigarettapper tillverkades de bättre papperssorterna såsom post-, skriv- och finare tryckpapper enbart av lump. De viktigaste produkterna i fabriker med blandat råmaterial voro tryckpapper och tapetpapper, medan åter omslagspappersfabrikationen grundade sig enbart på

¹ *Vilho Annala*, Tervakosken paperitehtaan historia, s. 185. Tabellen är anförd enligt G. Nikander.

² *Annala*, a.a., s. 199.

³ *Ingyar Sourander*, Kangas Pappersbruk, s. 24 (manus.).

trämassa. Vi kunna inte i detta sammanhang följa räntabilitetsutvecklingen för dessa olika kvaliteter var för sig. En tabellframställning i tullkommitténs handlingar av år 1884 åskådliggör dock, inom vilka vinstmarginaler man rörde sig och huru stora kursfluktuationer pappersindustrin över huvud kunde bära.¹

Uppställningen där visar, att papper tillverkat enbart av lump för de finländska producenterna ställde sig 30.10 kopek dyrare i Petersburg än det ryska, blandade sorter 22.08 kopek dyrare och sämre sorter tillverkade enbart av trämassa 6.61 kopek billigare per pud. De ryska producenternas fördelar kunde ytterligare ökas genom större användning av stenkol som bränsle, vartill kom fallande priser på trämassa. De ofördelaktiga kostnaderna för frakt från Finland möjliggjorde därför en rysk konkurrens i de billigare slagen, och för att reducera fraktkostnaderna övergick man i Finland till produktion av finare och lättare papperssorter. Den viktigaste fördelen våra producenter hade på den ryska marknaden framom andra i c k e - r y s k a pappersfabrikanter bestod i den tullfria införseln till en fastställd gräns och förtullning »en masse», dvs. utan beaktande av kvaliteten, av den överskjutande delen. Dessa rättigheter ville man från vår sida hålla fast vid under tullförhandlingarna åren 1884—1885 med erkännande av en differens. Ryssarna, som fruktade en alltför stark konkurrens från finländsk sida, genomdrogo dock så höga tullsatser, att den finska pappersexporten blev oräntabel i fråga om flere kvaliteter. Så t.ex. måste den enda tapetexportören i vårt land, Rieks i Helsingfors, upphöra med tillverkningen och flyttade fabriken till Petersburg.

Differentialtullsatserna ge bevis för, att vinstmarginalen inte var stor. I sin mån bidrog guldmyntreformen till att öka pappersindustrins lönsamhet genom att förbilliga produktionen, men denna fördel gick förlorad genom rubelvärdets fall.

Myntreformens inverkan på sågindustrin. De verkningar fluktuationerna i penningvärdet hade på exporten av sågade trävaror vid tiden för reformens genomförande måste skärskådas dels ur produktionskostnadssynpunkt, dels med hänsyn till avsättningen. Denna var i sin tur beroende av konjunktur- och prisetförhållanden samt av valutakurserna.

Att få fram de förändringar i produktionskostnaderna, som förorsakades av kursstegringen, ställer sig väl ogörligt, men en blick på utvecklingen är ägnad att belysa, i vilken mån reformen var en läglig åtgärd eller ej för trävaruexporten. Ett entydigt svar ger sig inte

¹ SS:s akter 1885: 68, handelsrelationerna mellan Finland och Ryssland.

redan av den orsaken, att ytterst få företag hittills blivit undersökta ur produktionskostnadssynpunkt. De viktigaste kostnadselementen inom sågindustrin äro rotpris, utdrivnings- och flottningskostnader samt sågnings- och lastningskostnader. Då emellertid arbetslönerna representera en avsevärd procentuell andel av nyssnämnda kostnader, kan man med hänsyn till den redan konstaterade stegringen i pris- och lönenivån antaga, att en stegring av sågindustrins produktionskostnader inträffade åren 1874—1878. Att så var fallet har av Harry Rinne konstaterats¹ vad Björneborgs Ångsåg beträffar. De per standard uträknade totala tillverkningskostnaderna stego vid denna för Kumo vattenområde representativa sågrörelse från 71.51 mark år 1872 till 118.14 mark år 1875, men sjönko 1877 till 91.71 mark och stego åter till 112.63 mark år 1878. Eftersläpningen i konjunkturcykeln kommer här klart till synes. Den egentliga stegringen i vårt land inträffade år 1875, medan högkonjunkturen i Europa hade sin topp i september 1873. I vilken mån kostnadsstegringen år 1878 kan förklaras som ett eftersläpningsfenomen eller som en eventuell följd av myntreformen skola vi i det följande försöka få en uppfattning om. Rinne har konstaterat, att kostnaderna vid försågningen under ifrågavarande period förlöpte utan större växlingar,² och att den år 1879 inträffade stegringen kan förklaras av en ökning i posten allmänna kostnader (ej närmare specificerad) samt en ökning av kontorspersonalens och sågverkspersonalens avlöning. Någon nedgång i lönekostnaderna kan således i detta fall inte konstateras år 1878.

Av totalkostnaderna utgjorde rotpriserna c. 30 procent. Fluktuationerna i dessa kostnader influerade därför rätt avsevärt på kostnaderna före sågningen. Per standard beräknades rotpriserna år 1876³ till 37.31 mark, år 1877 till 18.49 mark, år 1878 till 41.85 mark och år 1879 till 20.90 mark, men därefter inträffade år 1883 en stegring till 42.14 mark, vilken bidrog till att förklara de relativt låga kostnaderna före sågningen år 1877 och relativt höga år 1878. Däremot gävo rotpriserna inte en tillfredsställande förklaring till kostnadsstegringen år 1875, då de utgjorde 28.37 mark per standard. Emellertid voro flottningskostnaderna⁴ samma år exceptionellt höga, 44.01 (?) mark per standard mot 20.21 mark föregående år. Man kan alltså göra den iakttagelsen, att produktionskostnaderna inom sågindustrin i Björneborgs distrikt stegrades först år 1875, då

¹ Rinne, a. a., s. 182.

² Ibidem, s. 182—183.

³ Ibidem, s. 184.

⁴ Ibidem, s. 184.

enligt markegångsindexen en allmän prisstegring redan var ett faktum, och att denna stegring skedde via arbetslönerna. Bevis¹ för att arbetslönerna utgjorde det stegrande momentet finnes även i ett uttalande av Wilhelm Rosenlew själv från år 1876, vari det heter, att de »ännu existerande dyra arbetslönerna och lågt vattenstånd» hade stegrat kostnaderna. Åren 1876 och 1878 var det åter stubbhyrorna som inverkade oförmånligen på företagens vinster. Rinne har² velat se orsaken till de höga flottningskostnaderna före år 1878 enbart i att flottningen handhades av entreprenörer, vilket är något ensidigt, då en allmän stegring av lönerna var ett faktum. Då flottningskostnaderna »stabiliserades» på en lägre nivå åren efter myntreformens genomförande, kan nedgången lika gärna förklaras vara en följd av penningvärdets stabilisering eller ett konjunkturfenomen³ som ett resultat av att ett flottningsbolag omhändertog flottningen. I alla händelser underlättade det stabila penningvärdet de invecklade kalkylerna.

Om man alltså kan konstatera, att reformen i viss mån genom sitt inflytande på lönenivån förbättrade sågverksägarnas ställning, kan en motsvarande inverkan inte konstateras på rotpriserna. Men å andra sidan kunna ett par betydelsefulla iakttagelser göras beträffande utvecklingen av rotpriserna och den allmänna prisnivån efter myntreformens genomförande. Som tidigare framgått, visade markegångsindexen en tydlig tendens att hålla sig c. 15 % högre än Hamburg-indexen med 1869—1871 som basår. Rinnes framställning visar en stigande pristendens vid samtliga former av stockinköp, som Rosenlew gjorde under ifrågavarande period.⁴ Tendensen bryts visserligen depressionsåren 1878—1879, men prisnedgången är inte så stor, att »bottennivån» av åren 1869—1871 skulle ha nåtts. Medelpriset per kft virke vid inköp ur statens⁵ skogar var 19.9 penni år 1879 mot 10.9 penni år 1872, och till år 1885 hade priset fördubblats. Inköpen ur privata skogar hade en tendens att fördyras i samma proportion, om också priset fluktuerade mera med konjunkturerna. Denna stegring av rotpriset måste ses mot bakgrunden av den ökade användning träet erhöi i pappersfabrikationen och i den livliga exporten av sågade trävaror från vårt land. Om ytterligare beaktas, att en prisstegring så klart kom till synes, trots att den dyrare tallen efter hand ersattes med

¹ Wilhelm Rosenlew till I. C. im Thurn & Co in liquidation den 24 maj 1876, Rosenlews arkiv, kopiebok 1876.

² Rinne, a.a., s. 183.

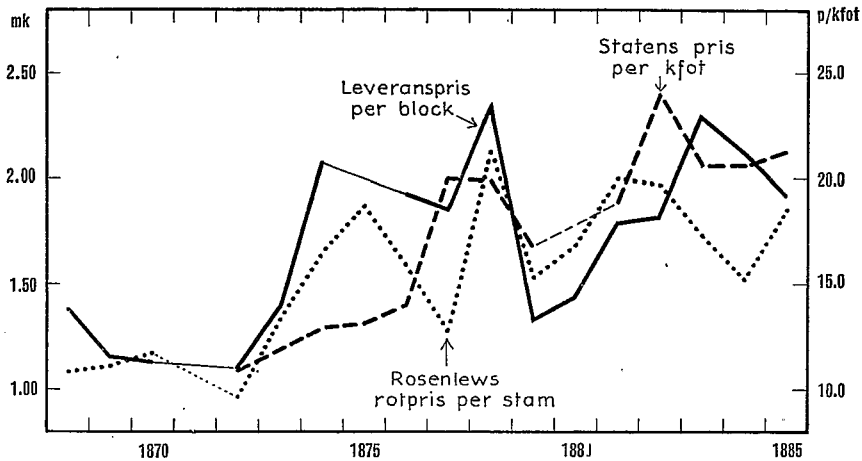
³ Ibidem, s. 159 och Rinnes diagram 8 s. 160.

⁴ Ibidem. s. 113—130, s. 114, 122 och Rinnes diagram 6 s. 127 ff.

⁵ Ibidem, s. 122.

Diagram 28. Rotpriser i Björneborgs distrikt åren 1868-1885.

Enligt Rinne, a. a., s. 113, 114 och 122.

den billigare granen, är det klart att rotpriserna vid sidan av andra faktorer måste tillskrivas en betydelsefull roll i den allmänna prisstegringen¹ efter myntreformens genomförande.

Då trävaran i regel försålde fob och under ifrågavarande period även genom konsignation, tillstötte även lastningskostnaderna² som ett moment att räkna med. Den procentuella andelen i priset per standard är inte stor, men utvecklingstendensen är densamma som för övriga arbetslöner: en stark stegring till år 1874, en svag nedgång år 1875 samt en förnyad stegring åren 1876—1877 ävensom en nedgång åren 1878—1879. Då lastningskostnaderna åren efter 1880 inte stego till samma nivå som under tiden före reformen, kan utvecklingen ge anledning till hypotesen, att exporten även i detta avseende drog nytta av reformen. Beak-

¹ En grundligare undersökning över rotprisernas inflatoriska verkningar har vederligen inte utförts i vårt land. *T. Heikkilä* har i en uppsats *Sahatukkien hintain kallistuminen*, kommit till en fördyringsprocent om 2.67 för åren 1911—1913. I Tyskland har *Julius Lebr* i *Beiträge zur Statistik der Preise insbesondere des Geldes und des Holzes*, för tiden 1850—1879, kommit till en fördyringsprocent, som skulle ligga mellan 1.36 och 2.94 i olika tyska stater.

Rotpriserna reagera mindre känsligt för konjunkturerna än den försågade varans pris (*Konrad Kalbhenn*, *Die Bewegung der Holzpreise in Deutschland vom Ende des Weltkrieges bis Herbst 1923*, s. 11), en egenskap, som är ägnad att stegra prisnivån. Den roll träet spelar som råvara för vår industri förstärker ytterligare detta inflytande.

² *Rinne*, a. a., s. 198.

tas bör dock att lastningskostnadernas relativa nedgång till stor del härledde sig av att ångvinschen togs i användning.

Trävarukonjunkturena. För en analys av myntreformens inverkan på avsättningen av sågade trävaror är det nödvändigt, att bilda sig en uppfattning om det allmänna konjunkturläget för dessa produkter. Den svåra depression, som satte in åren 1878—1879, samma år verkningarna av myntreformen borde ha gjort sig gällande, försvårar analysen av dessa, och vi få här nöja oss med några allmänna reflektioner.

Vad prisutvecklingen beträffar, arbetade trävaruindustrin åtminstone till år 1876¹ under rätt gynnsamma förhållanden (jfr diagram 29). År 1875 gestaltade sig visserligen långt sämre ur prissynpunkt än det exceptionellt goda året 1874, men ändå inte på långt när oförmånligt. Såsom tidigare gjorts gällande, spelade de höga kurserna en viss roll i detta sammanhang och voro i allmänhet förmånliga för exportören. Ännu år 1877 inträffade t.o.m. en liten förbättring i prisutvecklingen i England, men i Finland kunde konstateras en nedgång i fob-priserna. Ingenting talar dock för att myntreformen skulle ha haft någon andel däri eller i prisnedgången på trävaror åren 1878—1879. I sågverks-ägar- och exportkretsar gjorde sig likväl den uppfattningen gällande, att prisfallet förorsakades av myntreformen och i denna anda ingick en petition² till lantdagen om nedsättning av järnvägsfrakten som en kompensation av förlusten. Petitionen var antingen ett medvetet försök att begagna den oklara situationen till egen fördel eller också en direkt missuppfattning av det rådande läget. Inlagan visar att reformen med hänsyn till den infallande depressionen inte var välkommen för exportörerna. Siffermässigt kan också ådagaläggas, att någon prisnedgång på trävarorna inte inträffade i början av år 1878 (den årstid avslut vanligen uppgjordes). Priserna på finska trävaror noterade av den kända trävarufirman Churchill & Sim i London³ voro år 1878 per Petersburgs standard för nedanstående kvaliteter i shillings som följer:

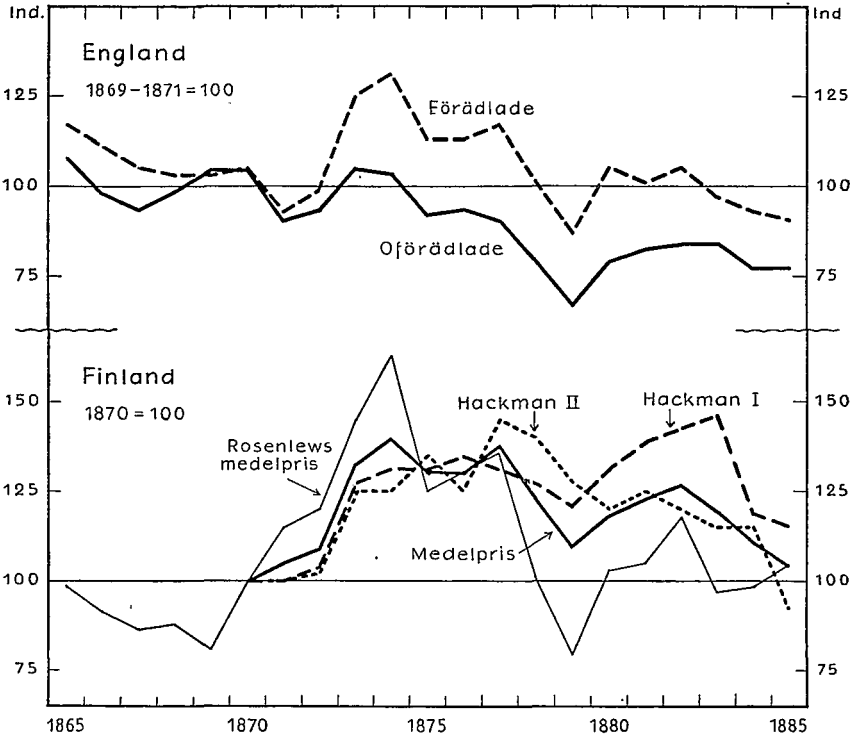
¹ I Sverige konstaterades i början av år 1877 en stigande tendens på trävarumarknaden, men varnades för överproduktion och efterlystes en konsolidering av priserna genom samverkan. Jfr HD nr 13 den 15 jan. 1877, Trävarumarknaden, och nr 35 den 6 febr. 1877, Kommersiella bref från utlandet samt 137 A den 23 maj 1877, Londons trävarumarknad. Liknande konjunkturer konstaterades i Lybeck. Jfr HD nr 43 den 14 febr. 1877, Trävaruberättelse, och HD nr 49 den 20 febr. 1877, Finlands handel på Lybeck.

² HD nr 189 den 15 juli 1879. En petition från trävaruindustridkare i landet till HKM.

³ SOS:F, Commerce Collegii underdåniga berättelse för år 1878, s. 78. Jfr HD 1878 nummer 72 den 15 mars, 98 den 11 april, 128 den 13 maj, 186 den 12 juli, 220 den 15 aug., 249 den 11 sept., 276 den 10 okt., 310 den 13 nov. och 339 den 12 dec.

Diagram 29. Trävarukonjunkturerna åren 1865-1885.

Enligt Statistiska översikter 1926:I, s. 26-27, Rinne, a. a., s. 319, och Finska Sågverksägareföreningen.

	Viborgs plankor och battens	Övriga finländska maskinsågade plankor	Övriga finländska maskinsågade battens	Finländska hand- sågade plankor	Finländska hand- sågade battens
Januari	220—240	230—280	180—200	160—170	150—160
Februari	220—240	230—280	180—200	160—170	150—160
Mars	220—240	200—230	180—200	160—170	150—160
April	220—240	200—230	180—200	160—170	150—160
Maj	220—240	200—230	180—200	160—170	150—160
Juni	220—240	200—230	180—200	140—160	150—160
Juli	200—220	200—230	140—180	140	140
Augusti	200—220	200—230	140—180	140	140
September	200—220	200—230	140—180	140	140
Oktober	180—200	180—200	120—170	140	140
November	170—200	170—180	120—170	140	140
December	170—200	170—180	120—170	140	140

Prisfallet rörde sig således om 15 % för finländska handsågade varor, 15 % för maskinsågade battens och 30 % för likadana plankor. Viborgs-varor sjönko i pris med c. 20 %. Den allmänna prisindexen för sågade trävaror i England sjönk i motsvarande grad med 25 % och fob-prisindexen i vårt land med c. 15 %.

Att denna prisnedgång inte i främsta rummet träffade endast finländska varor och inte heller var relativt större än prisnedgången på andra länders produkter, visar en jämförelse med konkurrerande varor på Londonmarknaden enligt samma källa: prima battens och plankor från Arkan-gelsk sjönko i pris med 25 %, sekunda med 20 %, prima kvaliteter från Petersburg sjönko med c. 20 % och likaså norska prima plankor. Svenska trävaror, som i allmänhet betingade sig bättre priser, synas av en eller annan orsak (för sena avslut?) ha fått vidkännas ett större prisfall: mixed (sortering I och II) sjönk med 35 % och övriga varor med c. 20 %. Battens lågo 60 shillings lägre i pris än plankor i februari och 10 shillings i november.

I Finland åstadkom prisfallet år 1878 en häftigare nedgång i fob-priserna i Björneborg än i Viborg, bedömt enligt årsmedeltal. Prisfallet var i Björneborg enligt Rosenlews medelpriser 25.6 %, ¹ i Viborg 6.2 % ² och i Hakoköngäs 30.6 % ³. I Viborg föll priset mera följande år.

Att få ett begrepp om, i vilken mån allmänna prisfallet på trävaror år 1879 inverkade på försäljningen av och prisutvecklingen för våra produkter i exportlandet ställer sig däremot svårare med hänsyn till att bot-tenläget i England nåddes i juni 1879 och de olika sågarnas medelpriser följaktligen ställde sig olika, allt efter som försäljningen skedde övervä-gande på våren eller hösten. Från januari till juni gick priset i England ned med c. 30 %, men under hösten, då läget åter förbättrades, steg det i samma proportion och för en del varor t.o.m. med 100 %. En absolut tillförlitlig bild av prisfallet ge fob-priserna därför inte. Därjämte måste konsignationsförsäljningarnas betydelse hållas i minnet.

En icke ringa vikt kan i detta sammanhang tillmätas de av den offi-ciella statistiken meddelade siffrorna för plank- och brädpriset på hemma-marknaden. ⁴ Priset på plankor gick från år 1877 till år 1878 ned med c. 21 % och på bräder med c. 19 %. Följande år visade priserna däremot för plankor en stegring med c. 6 % och för bräder c. 2 %. Då

¹ *Rinne*, a.a., s. 319 tabellbilaga XV, medelpriser för Rosenlew och Ahlström.

² Rapport från Hackman & Co år 1930 till Finska Sågverksägareföreningen.

³ *Nils Meinander*, Virkeshushållning och sågverksrörelse i Torne, Kemi och Simo älvdalar intill första världskriget, s. 260, tabell 6.

⁴ FOS II: 4, s. 40—41.

prisstegringen för Åbo- och Björneborgs län utgjorde icke mindre än 7 % och fob-priserna däremot sjönko avsevärt för Björneborgs Ångsågs del, kan nedgången inte förklaras på annat sätt, än att konsignationsförsäljningarna avgjort inverkade på medelpriserna i Björneborg. (Alternativt var 1879 ett svagt år för Björneborgs Ångsåg på grund av att produktionen såldes för tidigt.) Med hänsyn till dessa osäkerhetsmoment i de enskilda firmornas prisutveckling torde de officiella siffrorna bättre åskådliggöra priset i hela landet. De ge också en (partiell) godtagbar förklaring till den höga prisnivån efter reformen. En motsvarande utveckling visar även vedpriset, som enligt samma källa sjönk såväl för barr- som för björkved 17 % åren 1877—1878, men höll sig på ungefär samma nivå år 1879 som år 1878, ehuru med en tendens till stegring.

Prisutvecklingen i och för sig ger emellertid inte en fullt saklig bild av trävarumarknadens och myntreformens inbördesförhållande, om den ej kompletteras med uppgifter om exportens storlek. Avsättningen åter måste betraktas som ett utbuds- och efterfrågeproblem. Trävaruexportens procentuella andel i den totala exporten nedgick både åren 1878 och 1879, medan år 1877 ett rekordtal hade uppnåtts. För exportens storlek erhållas ur den officiella statistiken¹ följande siffror:

	1875	1876	1877	1878	1879	1880
Plankor, bräder och battens, milj. kft	30.6	39.0	46.8	32.6	31.5	50.7
Bjälkar, 1000 stycken	77	50	7	12	34	78
Slipers, » »	89	7	20	41	12	53
Sparrar, » »	218	283	259	171	151	186
Spiror, » »	16	35	74	4	6	12
Stockar, » »	219	409	427	154	163	235
Ved, 1000 famnar	139	202	196	165	157	198

Ett utförligare studium kan utföras enligt de av Heikki Renvall anförda² siffrorna och diagrammen, men redan dessa notiser ge en uppfattning om, att 1878 var det svåra året, då exporten av sågade trävaror nedgick med 30 % mot endast 3 % år 1879. Officiella statistiken meddelar inte uppgifter för exportens storleksfördelning på olika länder, men med ledning av de procentuella siffrorna för exportvärdets fördelning, kan man bilda sig en viss uppfattning om förskjutningarna länder emellan. Då emellertid trävaruexporten huvudsakligen försiggick till guldvalutaländer, kunna dessa förändringar inte tillmätas någon betydelse vid utredningen av

¹ FOS I: 3—5.

² Heikki Renvall, Suomen metsäntuotteiden vienti kansantaloudelliselta kannalta, s. 69—71 och 77—79 ff.

reformens inverknings. Det onekligen viktigaste exportlandet för våra trävaror var England. För att få en bild av exportkonjunkturen framläggas följande siffror¹ för den totala införseln av huggna och sågade trävaror till Storbritannien vid tiden för reformen. De från Board of Trade härstammande siffrorna äro uttryckta i loads om 50 kfoot (här i 1 000 loads):

År	Sågat virke	Hugget virke	Total	År	Sågat virke	Hugget virke	Total
1871	2 849	1 649	4 498	1876	4 103	2 158	6 261
1872	3 087	1 783	4 870	1877	4 573	2 080	6 653
1873	3 416	2 071	5 487	1878	3 619	1 681	5 300
1874	3 805	2 447	6 252	1879	3 253	1 378	4 631
1875	3 298	1 688	4 986	1880	4 086	2 120	6 206

En topp i högkonjunkturen för trävaruimporten nåddes år 1874, men observeras bör att 1876 års import var lika stor och 1877 års ännu större. Nedgången i importen år 1878 var 20 % och ytterligare 13 % år 1879.² Vidare lägges märke till den stigande tendensen i konsumtionen, vilken har sin naturliga förklaring i att folkmängden ökade, varigenom en större byggnadsverksamhet framkallades speciellt vid en låg räntefot (under krisåren). Då konsumtionen av trävaror inom byggnadsindustrin³ visar en anticyklisk tendens i England, men är av avgörande betydelse för konjunkturförloppet i vårt land, är det skäl att försöka få en bild av det verkliga förloppet, så långt sig göra låter. Här kan dock endast observeras trävarumarknaden i London, vilken slukade större delen av vår export. Det konkurrerande utbudet representerades därstädes av de nordiska länderna, Ryssland och Englands egna kolonier. Efterfrågan bestämdes av byggnadsverksamheten i London, en mindre distribution på

¹ SOS: F, Commerce Collegii underdåniga berättelse för åren 1871—1880. Jfr HD nr 28 den 30 jan. och 29 den 31 jan. 1877; Öfversigt af Englands trävaruhandel 1876.

² Till samma reviderade uppfattning om trävaruimportens volymtillväxt under den pågående allmänna konjunkturedgången har även *Ernst Söderlund* kommit i sitt arbete *Svensk trävaruexport under hundra år*, s. 142—143. Jfr hans diagram s. 53 och 143 tydligen uppritade med stöd av samma källuppgifter som här begagnade.

³ Jfr t.ex. *Warren-Pearson*, *World Prices and the Building Industry*, s. 97—131 och *Schumpeter*, a. a., s. 337—351 och 963—966, samt för finländska förhållanden *Tamminen*, *Suomen kaupunkien asuntotuotannon vaihtelut ja niiden syyt itsenäisyyden aikana* s. 13—32 och 234—241 och *Eino H. Laurila*, *Finlandsnationalinkomst åren 1926—1949*, s. 54—55 ff. Enligt en undersökning av *H. W. Robinson*, *The Economics of Building*, s. 156 och Appendix 1—2 har bostadsproduktionen i England haft en tendens att utvecklas i riktning mot den till allmänna konjunkturutvecklingen. Situationen på 1870-talet synes bekräfta denna uppfattning.

den lokala marknaden i England, samt en viss reexport till utomeuropeisk marknad (Sydafrika). Den beräknade importen av sågade trävaror till londonmarknaden anges¹ till följande tal:

År	Sågat virke i milj. stycken	Hugget virke i 1000 loads
1876	20.1	302
1877	27.9	249
1878	21.9	287
1879	26.2	207
1880	29.5	222

Kommensurabla tal för konsumtionen stå inte att få, men utvecklingen torde framgå av följande siffror² för förbrukningen:

År	Sågade trävaror i milj. stycken	Hugget gods i 1 000 loads
1871	13.8	179
1872	14.4	203
1873	14.3	334
1874	15.6	328
1875	17.3	285
1876	19.8	292
1877	22.0	252
1878	25.0	312
1879	26.8	210
1880	25.9	235

Vad man lägger märke till är alltså att konsumtionen av sågade trävaror företer en jämn stegring till år 1879 och att en mindre nedgång inträffar först år 1880. Förbrukningen av hugget gods visar en mera konjunkturkänslig utveckling med konsumtionstoppar åren 1874 och 1878 och ett tydligt minimum år 1879. Den stigande trenden i konsumtionen av sågade trävaror kunde föranleda antagandet, att en säljarens marknad förelåg. Med kännedom om prisutvecklingens sjunkande tendens, är det dock klart att köparna dominerade marknaden. Trävarukrisen åren 1878—1879 var alltså en överproduktionskris. Intill år 1874 kunna inga som helst tendenser till överproduktion iakttagas. Tvärtom var efterfrågan större än utbudet och uppgifterna äro samstämmiga, att säljarna kunde tilltvinga sig goda villkor både i fråga om sortering

¹ SOS: F, Commerce Collegii underdåniga berättelse för åren 1876—1880.

² SOS: F, Commerce Collegii underdåniga berättelse för åren 1871—1880. HD nr 28 den 30 jan. 1877.

och om priser. Dessutom etablerade sig utlänningar som skogsuppköpare i vårt land och investerade kapital här. Kol- och järnkrisen förlamade efter hand näringslivet i Europa, och främst i England hade den som följd att kapitalisterna hellre placerade i fastigheter än i värdepapper, vilkas avkastning sjönk. Då kapitaltillgången trots allt var riklig, gick räntefoten ned, vilket framgår av Bank of Englands diskonträntesatser. Medeldiskonträntan,¹ som år 1873 stod på £ 4.15.10, år 1874 på £ 3.13.10 sjönk år 1875 till £ 3.4.8 och stod åren 1876 och 1877 så lågt som på £ 2.12.1 och £ 2.18.0 för £ 100. Denna räntenedgång frammanade en byggnadsboom.² Denna mattades av efter hand och efterfrågan på trävaror nedgick, medan å andra sidan utbudet ökade som en följd av investeringsverksamheten i produktionsländerna och trögheten i utdrivningen från skogarna. Den försiktighet, som från Finlands Banks sida iaktogs beträffande kreditgivningen redan år 1877 och ännu mera år 1878, var således på sin plats som en broms för investeringsivern.

Med tillhjälp av Board of Trades siffror för importen av sågade trävaror till London³ från olika länder skall här ytterligare prövas, om våra exportörer förmådde tillgodogöra sig de av kursstegringen erbjudna betingelserna för en exportökning, eventuellt genom att erövra marknad från konkurrenter. Följande siffror för importen till London av plankor, battens och bräder i miljoner stycken anföras:

År	Total	Därav från:				
		Norge	Sverige	Finland	Ryssland	Kolonierna
1876	20.1	6.3	6.0	0.9	1.7	5.1
1877	27.9	7.7	10.5	1.7	2.4	5.3
1878	21.9	7.4	6.8	1.5	2.6	3.4
1879	26.2	7.8	9.3	1.6	1.9	5.4
1880	29.5	10.1	10.6	1.5	2.3	4.8

¹ Layton and Crowther, a. a., s. 139 och R. G. Hawtrey, A Century of Bank Rate, s. 280—290.

² Jfr *Söderlund*, a. a., s. 142, som säger i samma anda: »att trots de tryckta konjunkturerna byggnadsverksamhetens omfattning var så stor, som fallet verkligen var, och att efterfrågan på bl. a. byggnadsvirke höll sig så relativt väl uppe, torde, som ovan framhållits, främst få tillskrivas den låga räntenivå som rädde och den försiktiga investeringspolitik som fördes under hela den långa depressionstiden [1875—1895].» I fråga om byggnadsaktivitetens beroende av räntefotens höjd jfr *Warren-Pearson*, World Prices and the Building Industry, s. 142—153 och *Robinson*, a. a., s. 81—83 och 137—139, samt *Gunnar Modeen*, Rakennustoiminta kaupungeissa 1921—1928, s. 32—43, *Tammisen*, Suomen kaupunkien asuntotuotannon vaihtelut ja niiden syyt itsenäisyyden aikana, s. 234—252 och *Reino Rossi*, Suomen Pankin korkopolitiikka vuosina 1914—1938, s. 207—229 passim.

³ SOS: F, Commerce Cøllegii underdåniga berättelse för åren 1876—1880.

Inhämtas kan alltså, att importen ökade oavbrutet från Sverige, Norge och Finland till år 1877 och att importen från Ryssland ökade ännu år 1878. Att Finlands andel år 1877 ökade lika mycket som Sveriges export, betyder i verkligheten en proportionell tillbakagång för den svenska exporten. I Sverige drog man sig tidigare tillbaka från den osäkra marknaden.

Från vårt land synas försäljningarna ha försiggått med god framgång i början av år 1877. Så rapporterade t.ex. Rosenlews ombud i London, P. A. Scheydt¹ redan i mitten av januari, att halva tillverkningen var såld till goda priser och att underhandlingar pågingo om ytterligare försäljningar. Läget försämrades emellertid snabbt genom krigets utbrott. Redan en månad senare var efterfrågan så ringa, att endast få nya försäljningar kunde avslutas. Ännu sämre var läget i april. Det hette då, att marknaden dagligen försämrades på grund av den politiska konflikten i öster. I synnerhet fob-försäljningar voro svåra att uppgöra och granvirke efterfrågades inte alls, beroende på det starka utbudet från lager av »spruce» och Riga »crown» granvirke.² Ryska firmor från Riga och Petersburg voro i allmänhet tongivande i fråga om granvirket.

Krigsriskerna vid fob-köp från Finland och Ryssland tvang exportörerna härstädes att övergå från fob- till cif-försäljningar.³ I den mån frakterna nedgingo, innebar cif-försäljningen även en fördel för säljaren, men i stället tillkom krigsriskförsäkring. Därtill märktes en viss ovillighet att taga frakter till Östersjöhamnar.⁴ De psykologiska verkningarna av ryktet om ett krig mellan Ryssland och England medförde på försommaren en krigsspekulation i ryska och finländska trävaror. Spekulanterna beordrade tillgängligt ångtonnage till ryska och finländska Östersjö- och Vitahavshamnar för borttransport av tillgängligt virke innan en blockad hann stänga hamnarna. Denna spekulation kom våra exportörer väl till pass och förklarar, varför dessa stodo sig bättre i konkurrensen med svenska exportörer. Från svensk sida gjordes vissa framstötter för att åstadkomma samverkan mellan exportörerna på bägge sidorna om

¹ P. A. Scheydt till Björneborgs Ångsågsbolag den 17 jan. 1877, Rosenlews arkiv, Utrikes brev 1877.

² P. A. Scheydt till Björneborgs Ångsågsbolag den 23 jan., 30 jan., 16 febr. och 27 april 1877, Rosenlews arkiv, Utrikes brev 1876.

³ Enligt *Rinne*, a.a., s. 254 utgjorde konsignationsförsäljningen från Björneborgs Ångsåg år 1874 13 % och år 1878 icke mindre än 30 % av totalförsäljningen. Rinne anför även exempel (s. 255—) på att konsignationsförsäljningarna ej behövde vara ofördelaktiga, vilket *Meinander*, a.a., s. 218—222 gör gällande.

⁴ Jfr HD nr 37 den 8 febr. 1877, Om trälastfrakterna från Bottniska viken och HD nr 14 den 14 febr. 1877, Uleåborgs handel och sjöfart.

Bottniska viken, men planen strandade på ovilligheten från de finländska exportörernas sida.¹ Då kriget uteblev, misslyckades spekulationen, och trävarulagren i England och i synnerhet London fylldes. Ett prisfall följde, som blev kännbart i synnerhet för de svenska exportörerna. Huvudförlusterna av denna spekulering föll emellertid på spekulanterna i London.

Genom 1877 års händelser hade lagerhållningen i London starkt² ökat, vilket ytterligare betungade trävaruspekulanternas affärer. Så länge man i början av år 1878 kunde räkna med sannolikheten av ett krig mellan Ryssland och England höll sig prisnivån uppe, emedan man räknade med stängning av ryska hamnar och i vårt land med en återupprepning av Krimkrigets händelser. Så snart berlinkonferensen klargjort, att några krigshändelser icke voro att vänta, föllo priserna. Samtidigt insatte den ryska exporten vid första öppet vatten med full styrka i skyddet av sina dalande kurser. I april och maj hette det, att marknaden var stagnerad, i juni härskade ett tillstånd av panik. I augusti förbättrades avsättningen något, men inte priserna, och hösten medförde inte någon väsentlig förbättring.³

De priser som betalades i början av 1879 lågo på produktionskostnadsgränsen⁴ och det är tydligt, att den skeppning som under vintern förbereddes i Ryssland främst räknade med kursvinsterna. Priserna betecknades i marknadsrapporterna som ruinerande. Det är förklarligt, att våra sågverksägare och exportörer av trävaror ville skylla den uppkomna situationen på guldmyntfotsreformen. I den omtalade till senaten ingivna petitionen om nedsättning av trävarufrakterna på järnvägarna hette det, att prisfallet i världen förorsakades av en onormalt stor efterfrågan på guld, varigenom dess värde steg, medan prisfallet var mindre kännbart så länge silvermyntföt var rådande. Då järnvägstaxan i verkligheten stigit (nominellt oförändrad) anhölls som kompenstation om nedsättning till en nivå motsvarande den svenska och tyska taxans.

Emellertid hade de låga priserna redan då brutit udden av depressionen

¹ Jfr *Rinne*, a.a., s. 279 och *Söderlund*, a.a., s. 191—192. Initiativ utgick från J. E. Franche som ägde Råfsö Ångsåg och sågar i Sverige.

² SOS: F, Commerce Collegii underdåniga berättelse för år 1877, s. 79—80 och för år 1878, s. 77—78. Jfr HD nr 10 den 12 jan. 1878, Om trävaruhandeln i Europa, och nr 27 den 29 jan. 1878, Englands trävaruhandel 1877.

³ *Ibidem* 1878, s. 77—78. Jfr marknadsrapporter i HD nr 27 den 29 jan., nr 47 den 18 febr., nr 76 den 19 mars, nr 91 den 4 april 1878 och s. 360 d.a. not 3 angivna nummer.

⁴ *Ibidem* 1879, s. 79.

i England. Konsumtionen steg starkt och på sommaren 1879 kommo affärerna ånyo i gång.

Som synes förmådde myntreformen inte spela någon större roll i denna konjunkturutveckling. Därtill voro de höga kurserna för kortvariga sommaren 1876. De kurser,¹ enligt vilka fakturabeloppen för Björneborgs Ångsågs försäljningar erlades, företedde inga högre kurser på London. Däremot utvisar försäljningen på Tyskland kursen 136.20 år 1876. Att man ändå tillgodogjorde sig kursstegringen, visa ett par utdrag ur korrespondensen i samma firma. Den 17 juli 1876, kort före det stora kursfallet, tillskrev Rosenlew ombudet Jean Schul i Antwerpen »Befarar coursens snara nedgående, hvarföre förefrågar huru stort förskott får disponera.» och den 19 augusti 1876 heter det i ett annat brev »Då coursen allt fortfarande deklinerar önskade vi gerna veta ungefärlig Netto belopp af hittills konsignerade laster, för att i rättan tid kunna deröfver disponera.»² Den förmånligaste kursen synes francnoteringen på Antwerpen ha varit även enligt Rinnes uppgifter.

De höga produktionskostnaderna i hemlandet och de fallande priserna åren 1878—1879 äro således de faktorer, som bragte sågindustrin förlust, inte myntreformen. Då inte endast småföretag, utan även så stora firmor som Rosenlew, Hackman och andra arbetade med förlust, blev kreditbehovet stort. I den mån Finlands Banks kreditpolitik nämnda år betingades av strävan att bevara bankens valutor för reformens skull blev reformen verkligt betungande för sågindustrin. Här har dock flere gånger framhållits, att reformmännen i det längsta sökte undvika en åtstramning av krediten.

Å andra sidan underlättades sågindustrin genom att utländsk kredit gjordes lättare tillgänglig efter reformen sedan penningvärdet stabiliserats. År 1876 kunde inte ens Rosenlew förmå kapitalister i London att investera i Finland. År 1878 var situationen helt annorlunda. Den kredit nämnda firma detta år åtnjöt i London hos sin finansiär uppgick till icke mindre än 1.0 miljon mark mot 290 000 mark föregående år.³

Nyriktning av smörexporten. Det kan inte ha undgått vare sig guldmyntfotskommittén eller lantdagen att smörpriset, som av gammalt utgjort en barometer på levnadskostnaderna i vårt land, sedan fransk-tyska kriget kraftigt hade stigit. Däremot framstod det ingalunda klart, i vilken mån prisstegringen förorsakades av rent monetära eller andra på smör-

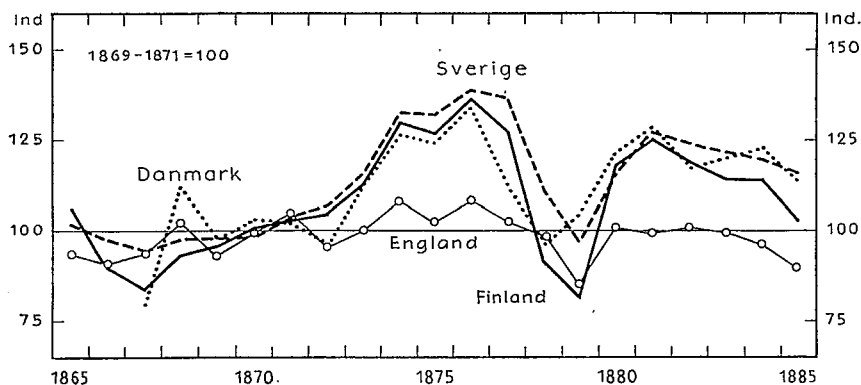
¹ Rinne, a.a., s. 322, tabellbilaga XIX.

² Rosenlews arkiv, kopieboken 1876.

³ Rinne, a.a., s. 283—296 och 288 ff, *Meinander*, a.a., s. 244—245.

Diagram 30. Prisutvecklingen för smör åren 1865—1885.

Enligt tabell 16, *Åmark*, a.a., s. 1276 och 1283 (Statistiske Meddelelser 1868—1886 och Statistiska översikter 1926:1, s. 26.

priset verkande faktorer (skördeutfall, arbets- och produktionskostnader, utfodringsmetoder, kärningens tekniska utförande, transporten till konsumtionsorten, tillgång och efterfrågan i hemlandet och utomlands etc.). Inkomsterna av smörberedningen spelade i alla händelser en stor roll i allmogens dagliga liv, och av totalexporten omfattade smöret år 1876 icke mindre än 13 %. Det mått av popularitet myntreformen fick, kom därför till god del att bero på dess inverkan på smörexporten. Prisstegringen på ladugårdsprodukter före reformen hade lockat till en omläggning av produktionen inom lantbruket från den frostkänsliga sädesodlingen till boskapsskötsel och smörproduktion. Det stigande välståndet hade även medfört en stark stegring av köttpriserna.

Prisstegringen på smöret framgår av diagram 30. Den för ifrågasvarande ändamål här uträknade markegångsindexen för smör (1869—1871 = 100) visade år 1874 ett poängtal om 131, och fränsett en mindre sänkning i priset år 1875 sprang poängsiffran upp till 138 år 1876. Vid tiden för myntreformen erfor smöret ett radikalt prisfall redan från år 1877 och nådde den lägsta punkten år 1879. Index står nämnda år på 131 och 82, vilket motsvarar ett prisfall per år om 6, 29 och 11 %. För en bedömning av penningvärdets andel i denna utveckling har en jämförelse gjorts med torgprisindex för smör i Helsingfors. Torgpriset visar större fluktuationer, men samstämmigheten är dock stor. År 1875 stod index på 151 och år 1876 på 150 och sjönk sedan i jämn takt till bottenläget 87 år 1879. Bägge dessa index visa en betydande stegring de följande åren. Då torgpriserna såsom en exponent för verkligt erlagda minutpriser visa denna utveckling, kan den på primära markegångspriser upp-

gjorda smörprisindexen med goda skäl anses åskådliggöra de verkliga prisfluktuationerna på smöret i hela landet. Att stegringen i torgpriserna inte var någon specialföreteelse för huvudstaden framgår av de av Kivialho publicerade¹ priserna på Åbo torg och motsvarande markegångspriser samt av de av Koskikallio² för Tammerfors anförda priserna. Omräknade till indextal med åren 1869—1871 som bas ge torgpriserna för smör i Åbo följande serie, här jämförd med de på primära markegångspriser och på markegångstaxan på Åbo-Björneborgs län byggda index.

	1865	1866	1870	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880
Torgpris	117	107	101	117	124	141	139	134	90	78	125
Primära markegångspriser	112	97	103	117	144	131	145	138	97	84	125
Fastställd markegångstaxa	99	93	101	113	132	128	137	132	93	86	117

Prisfallet på smör i Åbo-trakten kan med ledning av ovanstående siffror fastställas till 30—33 % åren 1877—1878 och till 13 % åren 1878—1879. Kivialho har även i enlighet med Lagberedningens betänkande av år 1898 angående ombildningen av den direkta beskattningen poängterat den eftersläpning, som är karakteristisk för denna konjunkturutveckling av mejeriprodukter i vårt land i förhållandet till världskonjunkturen.² Den analys av trävarumarknaden, som getts i det föregående, har bevisat samma tendens och därjämte visat, att konjunkturutvecklingen i vårt land till sina yttre linjer bestämdes av trävarumarknaden i England. Här kan tilläggas, att smörmarknaden sekunderade denna utveckling.

En uppfattning om, i vilken mån prisstegringen och prisfallet på smör förlöpte parallellt i de olika länen, får man av följande procentsiffror.

	Prisstegringen		Prisfallet	
	från basåren 1869—1871 till 1876	till 1877	från 1877 till 1878	från 1878 till 1879
	%	%	%	%
Åbo-Björneborgs län	45	38	23	15
Nylands län	45	48	23	16
Tavastehus län	39	30	34	9
St. Michels län	34	23	25	5
Viborgs län	28	19	18	15
Kuopio län	38	21	29	8
Vasa län	37	28	33	6
Uleåborgs län	38	25	38	4

¹ Kivialho, a. a., s. 233—240.

² Koskikallio, a. a., s. 151—153.

³ Kivialho, a. a., s. 237 och 241; Lagberedningens betänkande, s. 350.

Prisstegringen hade således nått sin höjdpunkt redan år 1876 i alla län utom i Nyland. Prisfallet var något mindre i Viborgs och St. Michels län än i övriga län. I kustlänen företedde smöret dock åren 1878—1879 en större prisnedgång mot en mindre år 1877, vilket tyder på ett större beroende av den utländska marknaden.

Denna prisstegring förorsakades dels av stegringen av produktionskostnaderna i vårt land, dels av prisutvecklingen på avsättningsorterna. I vad mån kursstegringen inverkar på lantbrukets produktionskostnader är inte möjligt att påvisa, men själva stegringen kommer rätt väl till synes i dagsverkspriset enligt primäruppgifterna för markegångssättningen (jfr kap. VIII). Lönestegringen betingade högre producentpriser. Det plötsliga priset under åren 1877—1879 motsvarades icke av en lika plötslig nedgång i lantarbetarnas löner och minskade följaktligen räntabiliteten i lantbruket vid tiden för reformen. Å andra sidan motarbetades den tidigare löneökningen av rationellare jordbruksmetoder och en större användning av realkapital i form av jordbruksmaskiner, konstgödsel, mejeriapparater etc. Skörden hade uppvisat goda resultat i mitten av 1870-talet, men 1876 års höskörd slog fel, vilket bidrog till prisstegringen; följande år var skörden medelmåttig och år 1878 t.o.m. riklig, vilket underlättade lantbrukets möjligheter att bära det kraftiga priset efter reformen.

Sambandet mellan prisutvecklingen på hemmamarknaden och exportpriserna framgår av diagram 30 över smörpriset i Tyskland, Sverige, England och Finland. Den korrelation som föreligger mellan kurvorna visar, att priset på smör hade utifrånkommande orsaker. Några definitiva slutsatser kan svårigen dragas beträffande myntreformens andel i prisnedgången på smöret. Bristfälligheterna i statistiken omöjliggör även en undersökning av fluktuationerna i exportvolymen. Från och med år 1877 försvarade den ryska valutans fall efter hand exporten på Ryssland. För den totala exporten har statistiken i fråga om smör att uppvisa såväl värde- som volymsiffror, men undersökningen är inte mycket betjänt därav, då fördelningen på exportländer inte framgår. Därjämte angivas siffrorna brutto. De av Gösta Grotenfelt anförda nettoexportsiffrorna¹ ha tydligen erhållits genom en reduktion med 10.3 %. Kurvan för viktsiffrorna visar en kraftig stegring under nödåren, då sädesimporten skulle betalas med en motsvarande större smörexport och sannolikt minskad konsumtion i hemlandet.² Nedgången åren 1871—1872 kan dels tillskri-

¹ Gösta Grotenfelt, Bidrag till kännedomen af mjölkhushållningens utveckling i Finland, s. 124.

² SS:s akter 1885: 68, handelsrelationerna mellan Finland och Ryssland.

vas fransk-tyska kriget, dels statistikens ofullständighet för dessa och följande år, då transporten per järnväg till Ryssland ej är medräknad. Under år 1873 visa exportsiffrorna en stark stegring, emedan järnvägstransporterna till Ryssland äro medräknade (för halva året). Efter detta år äro siffrorna mera tillförlitliga (inom den dåtida statistikens ram). Exporten hade sin dittills största volym år 1876 med 5.48 miljoner kg brutto motsvarande 4.95 miljoner år 1869. Myntreformåret 1877 var ett svagt år och likaså 1878. Att tillskriva myntreformen den svaga exporten vore förhastat, ty som nämnt hade 1876 varit ett dåligt höår, vilket resulterade i en nedslaktning av boskapen. Mera anmärkningsvärt är, att exporten visar maximisiffrorna 6.28 och 6.54 miljoner kg brutto efter reformen, sedan ett stabilt mynt erhållits. Höskörden dessa år var god. Den »normala» exportmängden smör var under 1880-talets förra del c. 5 miljoner kg per år.

Att kurvan för exportvärdet visar en något avvikande form förklaras av prisfluktuationerna. Den stigande tendensen är för åren 1873—1876 något mera markerad, och tack vare de låga priserna på världsmarknaden år 1878 nåddes minimipunkten efter reformen nämnda år och inte år 1877. Värdekurvan visar emellertid en slående likhet med motsvarande kurva för hemmamarknadsvarornas prisutveckling.

Den verkliga exporten till R y s s l a n d kan ej siffermässigt fastställas före 1883. Pipping har visat, hur hopplöst det är att få fram hållbara siffror för åren 1865—1868.¹ Situationen ställer sig inte bättre efter 1870, emedan för åren 1870—1873 uppgifter saknas för exporten per järnväg. De persedelextrakter, vilka statistiken grundar sig på, upptaga nämligen även transitotrafiken i samma summa, varför man är hänvisad till de uppgifter, som kunna erhållas ur utländsk statistik. Den ryska statistiken² lämnar fullständiga serier för den del av vår export, som införtullades till den ryska marknaden. Den upptar inte transitohandeln till sjöss och är i så måtto tillförlitligare än vår statistik, som sammanför bägge. Känt är — saken har påpekats av både Grotenfelt och Mannelin — att en god del av vår smörexport till Lybeck gick över Petersburg.³ Det framgår av nämnda statistik, att vår smörexport till Ryssland år 1875 var drygt 2 129 ton. En kraftig minskning inträffade emellertid år 1876, till 1 591 ton, och år 1878 till minimitalet 1 484 ton. Förhållandet sammanhänger med de höga kurserna på guldländerna år 1876 och den dalande ryska kursen

¹ Pipping, Myntreformen år 1865, s. 263—267 och Tallqvist, a.a., s. 62.

² SS:s akter 1885: 68, handelsrelationerna mellan Finland och Ryssland.

³ Grotenfelt, a.a., s. 116—122 och K. Mannelin, Finlands smörexport, s. 121—122. ff samt kap. IV, ibidem.

åren 1877 och 1878. Att produktionsförhållandena i alla händelser inte enbart bestämde utvecklingen framgår av att exporten efter myntreformens genomförande inte uppvisade nämnvärt ökade siffror för Ryssland. Två tusentons-strecket överskreds sålunda inte. Det kan ytterligare framhållas ur den ryska statistiken; att den i allmänhet obetydliga importen av smör från Ryssland till Finland, tydligen inköp gjorda av ryska villabor på Karelska näset, erfor en stark proportionell stegring, år 1876, då smöret kunde köpas billigare i Petersburg än i Finland. Tull erlades ej. De ryska siffrornas tillförlitlighet kan betvivlas, men utvecklingstendensen framgår dock. En verifiering kan för åren 1878 och 1881—1884 erhållas ur de av finska handelsombudsmannen i Petersburg insända rapporterna till FE.¹

Om man arbetar vidare med hypotesen, att det finländska transitosmöret utgjorde en god del av den från Ryssland till Lybeck gående exporten (på grund av tonnagebrist fördes det finländska smöret på pråmar från Viborg till Petersburg och omlastades där i ryska och lybeckska ångare), kan enligt Lybecks statistik den iakttagelsen göras, att då den direkta exporten från Finland till Ryssland minskar, stiger transiteringen till Lybeck. Jämför man ytterligare dessa siffror med den från Viborg, Kuopio och Joensuu till Lybeck destinerade exporten, som gick dels direkt, dels över Viborg, bekräftas det gjorda antagandet. Man finner således, dels att en del av smörexporten genom kursstegringen dras från den ryska marknaden till Lybeck, dels att, då ryska kursen blir oförmånlig, exporten efter år 1877 söker sig nya vägar i väster.

Oaktat smörexporten i högsta grad är beroende av regelbundna och snabba förbindelser med konsumtionsorten, utgjordes den direkta exporten på Lybeck främst av smör från Kuopio, Joensuu och Viborg, men även från västra Finlands hamnstäder Åbo och Vasa. Förrän ångfartygen togos i användning uppsög Petersburg en stor del av den från Östra Finlands städer kommande exporten, och så länge exporten till Lybeck lastades om i Petersburg, var den direkta exporten på Lybeck ringa, år 1867 endast 93 ton, medan FOS upptar 3.1 miljoner kg på Petersburg. Av denna mängd stannade enligt rysk statistik i Petersburg 397 ton, medan resten kan ha reexporterats till Lybeck (och Stockholm). Då bättre trafikförbindelser (ångfartyg i direkt fart) erhöles åren 1869 och 1870 steg den direkta exporten och reexporten från Petersburg till Lybeck

¹ Rapporterna ha inte influtit så regelbundet, att en prisstatistik hade kunnat upprättas. Jfr SS:s akter 1879: 259, 1881: 264, 1882: 263, 1883: 213, 1884: 238, 1885: 211 och 1886: 234, handelsombudsmannens i Petersburg berättelse, 1884: 238.

sjönk. I och med att Idensalmi-borna 1876 satte in en egen ångbåt för regelbunden smörexport, steg den direkta exporten från 738 ton till 1 174 ton år 1876. Emellertid sjönk både den direkta exporten på Lybeck åren 1877 och 1878 (till 860 och 873 ton) och transitotrafiken över Petersburg (till 744 och 342 ton). Transitotrafiken uppnådde inte därefter sin tidigare nivå.¹

Utän att beakta prisutvecklingen på Lybeck-marknaden kan ingenting sägas om dessa kvantitetsförändringar och deras samband med mynntreformen. Emedan hamburgska affärsmän gjorde sina uppköp i Lybeck, varefter smöret omarbetades i Hamburg för marknaden i London, korresponderade prisutvecklingen i allmänhet med Hamburg-priserna och utvecklingen framgår i huvudsak av Hamburg-kurvan. I allmänhet åtnjöt det finländska smöret på grund av sin fetthalt gott anseende och betingade sig högre priser än flere konkurrenter. Det bästa anseendet hade Kuopio-smöret framom smör från Joensuu och över Petersburg importerade kvaliteter. I oktober och november stod priset som högst och gick ned efter hand som smöret föråldrades. Vintersmöret, som skeppades om våren, erhöi sämre pris, och under försommaren tryckte konkurrensen ned priset.

Tagas höstpriserna som exponent för utvecklingen, steg smörpriset i medeltal från år 1874 till år 1876 från 105 pfennige per tyskt skålpund till 113. Följande år (1877) gick priset ned till 101 pfennige och år 1879 betalades endast 71 pfennige i medeltal per skålpund. Av de utförliga marknadsberättelser,² som finnas att tillgå, framgår dock, att prisstegringen år 1876 inte i första hand förorsakades av kursstegringen, utan av en ökad efterfrågan för London-marknaden. Efterfrågan var så pass stor, att utbudet inte kunde tillfredsställa densamma. Stora inköp gjordes ännu på hösten. I Lybeck ansågos priserna dock alltför höga, och orsaken anges uttryckligen vara de höga kostnaderna i produktionslandet. De höga produktionskostnaderna i vårt land hade således lett till en så hög prisnivå, att exporten hämmades, vilket blev fallet följande år, då efterfrågan i London mattades av. År 1877 kunde finländskt smör endast med yttersta svårighet avsättas på London, och likaså hade på grund av de höga priserna konsumtionen i Tyskland avtagit.

¹ Tabellarische Uebersichten des Lübeckischen Handels 1876—1885. HD nr 49 20 febr. 1877 ger följande sifferuppgifter för smörexporten på Lybeck under år 1876: direkte 8 486 fat, över Petersburg 4 162 fat och över Stockholm 248 fat, summa 12 876 fat.

² Bericht der Handelskammer zu Lübeck resp. år. I HD publicerades i början av varje år en redogörelse för föregående års handel med Lybeck. Jfr även Viborgs-firman Lydecken & Harlings handelsberättelser för resp. år.

I stället fylldes marknaden med det prisbilliga amerikanska smöret, som dåmera utövade starkt tryck även på marknaden i Lybeck. På vårvintern kunde lagren inte realiseras trots upprepade prissänkningar. Då på försommaren nya sändningar vintersmör anlände, kunde priset inte längre hållas uppe utan sjönk i juni och juli till 72—76 pfennige per skålpund. Då i Stockholm samtidigt kunde erhållas förmånligare priser, såldes vintersmöret huvudsakligen därstädes. Sommarsmöret hade däremot till en början god åtgång, men sedan stockning inträffat på marknaden i England, försämrades avsättningen ånyo, och då säljarna tillgrepo konsignationsmetoden, trycktes priset ytterligare ned.

Under år 1878 kunna fortfarande verkningar av de höga produktionskostnaderna iakttagas i vårt land. Den hårda konkurrensen från det amerikanska smörets sida framtvang dock lägre priser, och priset för Kuopio-vintersmör i konsignation sjönk så lågt som till 65 pfennige per skålpund, andra sorter ännu lägre. Sommarsmöret såldes till något högre priser.

Även smörexporten på Sverige var en transportfråga vid avsättningen av vintersmöret. Redan år 1870 hade ett svenskt bolag försökt med vintertrafik på rutten Hangö—Stockholm, men misslyckats. Vintern 1877—1878 inledde ångaren Express II regelbundna turer, vilket även avspeglar sig i exportsiffrorna. Simonen har velat göra gällande,¹ att exporten på Sverige ökade främst till följd av tilltagande produktion i Ryssland. Det kan dock anses vara fullt klarlagt, att de ofördelaktiga kursförhållandena i Ryssland voro de främsta orsakerna till att smörexporten drog sig västerut. Indirekt kom myntreformen att bidra till denna utveckling.

Den ojämförligt bästa marknaden för smör fanns i England, där det finländska smöret hade funnit åtgång endast i bearbetad form, närmast såsom »kieler smör». Såsom nämnt var det amerikanska smöret numera den främsta konkurrenten jämte margarinet i fråga om billigare kvaliteter, och så länge transporten vintertid från vårt land ej var tillfredsställande ordnad, kunde det finländska smöret inte tävla i de bättre kvaliteterna. Att introducera det finländska smöret på London-marknaden var därför ingen lätt sak. Det första försöket, deltagandet i utställningen i London år 1879, misslyckades, men efter hand ökade denna export mer och mer, i synnerhet sedan en ordnad vintertrafik kom till stånd över Stockholm.¹ I allmänhet erbjöd den engelska marknaden bättre såväl

¹ *Seppo Simonen*, Lypsykarjatalousvaltainen maataloudellinen tuotantojärjestelmä Suomessa, s. 66—67.

² En icke obetydlig roll i dessa framgångar hade Frithiof Foss, som deltog i London-utställningen och därefter utförde marknadsundersökningar i olika städer i England,

priser som villkor. Köp i fast räkning var en ovanlighet för England, men konsignationsaffärerna löpte bättre undan än i Tyskland. På så sätt behövde man inte avstå vinster till importören. Dessutom beviljade engelska köpare ofta förskott på likviden, varutöver säljarna på s.k. veckoauktioner kunde bli av även med hela laster av sämre vara till bagerirörelser. Konsignationsvillkoren (London terms) voro: agentprovision 3 % inklusive delcredere, 1 $\frac{1}{4}$ diskonto vid kontant betalning, frakten erlades i förskott av agenten som även stod för kostnaderna i London, varvid ända till $\frac{2}{3}$ av priset kunde erhållas i förskott.¹

Det naturliga avnämrandet för västfinländskt smör var sedan gammalt Sverige. Det årligen av Sverige importerade smöret hade i allmänhet, med undantag av en mindre kvantitet, producerats i Finland.² År 1868 utgjorde importmängden enligt svensk statistik 1 484 ton (35 463 centner). Vid tiden för tysk-franska kriget ökade exporten från vårt land till Sverige, men reducerades något de följande åren och stod år 1875 på 1 174 ton. Då marknaden i Ryssland och Lybeck försämrades åren 1876 och 1877, ökades i stället avsättningen på Sverige till 1 946 och 2 029 ton. Däremot steg inte exporten till Sverige myntreformåret 1878, vilket kunde ha väntats som en följd av nedgången på Lybeck och Petersburg, utan minskade till 1 438 ton. Då produktionen detta år vid en rik höskörd och ett större bestånd mjölkkor än vanligt knappast hade gått ned, får man antaga att konsumtionen på hemmarknaden ökade, då depressionen inföll. Ett rekordår för exporten på Sverige var år 1880 med 2 965 ton. Det bör dock antecknas, att dessa ur den svenska statistiken hämtade siffror, inte avse enbart den för Sverige avsedda konsumtionen utan även innefatta transitosmör över Stockholm till Lybeck och Norge, samt senare till England.³ Å andra sidan

¹ HD nr 233 den 23 aug. 1879.

² SOS: F, Commerce Collegii underdåniga berättelse för år 1868, s. 6.

³ Att en god del av exporten till Sverige var transitovara ger en uppgift från år 1868 vid handen. Enligt lybeckska statistiken importerades nämnda år från Sverige till Lybeck 13 028 centner, varav endast 450 centner var svensk, resten finländsk vara. Talet var det största för 20-årsperioden 1866—1885. Karl Mannelins opponent *Edv. Gylling* (Finlands smörexport, recension i Yhteiskuntataloudellinen Aikakauskirja 1912), beredde transiteringen av finländskt smör till Norge stort utrymme. Enligt svensk statistik försiggick visserligen en rätt betydande import av smör till Norge såväl över landgränsen som till sjöss, men vad som härav var finländsk vara förblir oavgjort. Stora partier var det i alla händelser inte fråga om, och år 1872 heter det även i den svenska statistiken, att i Norge »åtskilligt varit att anmärka mot kvaliteten, som dock är på god väg att förbättras» (SOS: F, s. 42). Smöret tålde inte en så pass lång transport.

importerades en viss mängd finländskt smör via Petersburg till Stockholm och upptages i den svenska statistiken tydligen som rysk vara.

Tjärexporten. I den mån sågverksrörelsen expanderade och trävaruexporten ökade, förlorade skogsbrukets binäring tjärbränningen sin betydelse som inkomstkälla. Skogen blev för dyrbar som råvara för tjärbränning. Samtidigt minskade efterfrågan på tjära, då ångfartyg ersatte segelfartygen. I mitten av 1870-talet transporterades redan hälften av smörexporten från Finland till Tyskland med ångfartyg.

Tjärexportens¹ volymindex (medeltalet 146 700 tunnor för åren 1869—1871 = 100) visar, att 1866 års poängtal 134 inte uppnåddes efter detta år under ifrågavarande undersökningsperiod. Exporten visade i likhet med utförseln av trävarorna en stegring från 94 poäng år 1870 till 119 år 1874, men gick ned redan år 1875 till 111 och från 115 år 1876 till 97 år 1878. Någon stegring inträffade inte därefter i den exporterade mängden, som år 1883 utgjorde endast 3/4 av basårens.

Det är vanskligt att försöka spåra myntreformens inflytande på denna utveckling. Den till år 1874 ökade exporten kan förklaras som en följd av den då rådande högkonjunkturen och de goda priserna på trävarorna. Den tendens till förbättring, som kommer till synes år 1876 kan däremot ha förorsakats av vår kursstegring. I Lybeck förorsakade denna ett starkt fall på den finländska valutan. Medan parikursen under normala förhållanden (1:15.50) var 100 RM för 123.50 mark, sjönk kursen för en tremånaders växel i juli 1876 till 100 RM för 150 mark »und vertheuerte dies die Beziehungen nach Finnland von dem Auslande ausserordentlich»,² medan våra exportörer åter gjorde rätt goda vinster.

Tjäran var i långt mindre grad beroende av marknadspriserna än exempelvis smöret. I viss mån borde således de stegrade produktionskostnaderna i vårt land komma till synes i prisutvecklingen, antingen genom minskat utbud (lagring) eller stegrade säljpriser.

För studium av prisutvecklingen ha vi att tillgå primäruppgifterna för markegångssättningen i Vasa län och de av Meinander meddelade³ inköspriserna för tjära i Uleåborg, varjämte FOS meddelar en pristabla för de olika länen och för hela landet från och med år 1876.⁴ Prisfallet framgår tydligt och rätt enstämmigt. Inköspriset i Uleåborg, som nått en toppunkt år 1873, 164 poäng (1869—1871 = 100), visade en nedgång

¹ FOS: I.

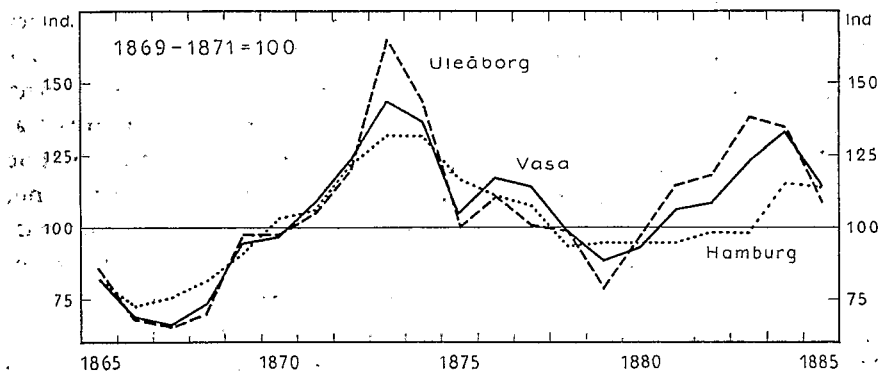
² Bericht der Handelskammer zu Lübeck über das Jahr 1876, s. 59.

³ *Meinander*, a.a., s. 257—258.

⁴ FOS: II, 4 s, 41.

Diagram 31. Tjärprisets utveckling åren 1865—1885.

Enligt tabell 17 och 18.

med mer än hälften till år 1879, då indexen stod på 78 poäng, medan markgångsindexen för tjära i motsvarande grad sjönk från 144 till 88 poäng. Prisfallet under själva reformåren 1876—1877 var däremot ringa, endast 2 poäng i Vasa län och 4 poäng i Uleåborg. Följande år var nedgången större, då bottenläget nåddes samtidigt med trävarupriserna. Man kan alltså inte påvisa en direkt prisstegring på grund av att kurserna höjdes eller produktionskostnaderna ökade.

Den till Hamburg gående tjärexporten tog huvudsakligen vägen över Lybeck, där hamburgska grossister gjorde sina inköp. I Lybecks statistik anges importen från Finland till Lybeck till 27 392 tunnor år 1874. De tre följande åren gick den ned, till 22 727 tunnor år 1877. Någon minskning i vår export inträffade dock inte år 1878, utan tvärtom steg den ånyo till 26 907 tunnor, eller med 18 % detta år.

Prisutvecklingen på tjära i Lybeck överensstämmer med den i Hamburg. Priserna äro i statistiken angivna i RM per tunna tjära för kvaliteterna tunn, medel och tjock vara på vintern, våren, sensommaren och efter seglationens slut.

De exceptionellt höga tjärpriserna som rådde våren 1874, då den bästa kvaliteten betalades med 29.40 RM per tunna, stodo sig endast till vårvintern följande år. Priset var då 24 RM och föll ytterligare på sommaren till 17 RM. En livligare efterfrågan drev visserligen på nytt upp priserna på hösten till 23 RM per tunna för tunn, 22 för medeltjock och 21 för tjock vara. Då för nordsjöhamnars räkning rätt stor efterfrågan gjorde

sig gällande våren 1876, stodo sig dessa priser. Samtidigt försålles den i Finland disponibla varan till 15—17 RM fob och f.ö.v. Men med den ökade exporten på sommaren sjönk priset åter. På hösten plägade hamburgska uppköpare i allmänhet anskaffa tätningstjära från Lybeck, men då den politiska situationen lade sordin på all spekulation, steg priset inte, vilket man på säljarsidan hade hoppats. Tydligen hade även rätt betydliga lager hopats för spekulationsändamål. I handelsberättelserna nämnes däremot ingenting om kursfluktuationernas inverkan på priserna.

Då den politiska situationen förvärrades år 1877 och krisen bredde ut sig, försämrades marknaden ytterligare. Inga större köp förekommo, och en viss brist på tjära gjorde sig gällande på konsumtionsplatserna, men tillförseln var dock så stor, att någon prisstegring inte kom till stånd. Skeppsbyggnadsverksamheten låg helt nere, och det från Svarta havet bortdragna tonnage av järnfartyg sattes in i nordeuropeisk fart. Därtill var utbudet av tjära från Finland så livligt att försäljningen måste försiggå i konsignation. Det ansträngda läget fortsatte inpå år 1878. Då guldmyntfotsreformen dåmera var ett faktum och kursen på Tyskland och guldländerna efter hand sjönk, voro säljarna i vårt land i början av året benägna att realisera till bästa möjliga priser. En viss efterfrågan på Londonmarknaden utfylldes med finländsk vara från Lybeck, där dock vårlasterna från Finland endast med svårighet kunde säljas på grund av säljarnas höga fordringar, vilka åter betingades av de höga produktionskostnaderna i vårt land (rotpriser, arbetslöner). Det förefaller som om tjärhandlarna i vårt land, i syfte att tillgodogöra sig eventuella krigsvinster, i det längsta drogo sig för att sälja, men sågo sig tvungna att göra sig av med sina förråd, då myntreformen hade genomförts och krigsfaran mellan Ryssland och England hade avvärjts.

Jordbrukskrediten. I samband med diskussionen om konverteringskursen framhölls, att en rabatträkning skulle ha medfört stora praktiska svårigheter, i synnerhet vid amorteringslån. Denna omständighet samt det faktum att FHF:s kredit till stor del var upptagen utomlands i obligationer, vilka vid en devalvering skulle ha betungat föreningens förut ansträngda ekonomi, var en bidragande orsak till att man i guldmyntfotskommittén fattade ställning för en konvertering al pari. Den betydelsefulla roll anskaffningen av långfristig kredit för jordbruket spelade i vårt valutafattiga land kunde inte förbises vid övergången, lika litet som år 1865.

I den av Mechelin och guldmyntfotskommittén utstakade planen för reformen ingick, att den borde genomföras vid en så riklig penningtill-

gång som möjligt, varför ett utrikeslån borde upptagas. Av största betydelse var därför att landets »goodwill» på den utländska kapitalmarknaden bibehölls ograverad. FHF:s ekonomiska ställning åren 1876 och 1877 var emellertid så nedslående, att man befarade en upplösning eller åtminstone en delning av föreningen, vilket hade medfört statens mellankomst enligt den år 1865 givna lånegarantin och för att avvärja en allvarlig jordbrukskris i de nordliga länen. Då mer än hälften av FHF:s lån löpte i utländska valutor, förelåg faran att möjligheterna för FB att upptaga ett nytt lån i samband med reformen skulle kringskäras. Någon tanke att år 1877 sammankoppla jordbrukets och FHF:s subventionering med ett utländskt lån förefanns inte. Därtill voro erfarenheterna från år 1865 alltför dyrköpta.

De optimistiska förhoppningar man vid tiden för FHF:s bildande hade hyst att kunna finansiera dess verksamhet med obligationskredit på den inhemska lånemarknaden, visade sig snart vara orealiserbara på grund av kapitalknappheten. Den fria kapitalmarknaden upprätthöll nämligen så höga räntesatser, att de privata kreditgivarna inte placerade sina medel i obligationer. Den stigande industrialiseringen och nödåren försvårade tillströmningen av nytt kapital till jordbruket, varför den utländska lånemarknaden måste anlitas. Då emellertid år 1865 utomlands såsom villkor för lån till FHF ställdes antingen statsgaranti eller en myntreform, berördes föreningens verksamhet av myntreformen. Å andra sidan gjordes reformen år 1865 beroende av FHF:s lån och av deponeringen av valutorna i FB som säkerhet för reformen.

Det var en ödets nyck att Snellman, som först framförde tanken att sammankoppla myntreformen år 1865 med utrikeslånet,¹ själv kom att i egenskap av ordförande för FHF:s direktion skörda olägenheterna därav. Det hade visserligen redan år 1865 höjts varnande röster² mot en dylik kombination, och Snellman hade, såsom Pipping har visat,³ redan vid tiden för reformens genomförande år 1865 fått klart för sig, att lånet inte hade en avgörande betydelse utan tvärtom komme att förorsaka besvär.⁴ Pipping säger dock, att det var tack vare utrikeslånet som FB överhuvud hade utländska tillgodohavanden till sin disposition för att möta allmän-

¹ *Pipping*, Myntreformen år 1865, s. 85, och *Snellman*, Samlade arbeten, bd 9, s. 438.

² *Pipping*, Myntreformen år 1865, s. 86, och Montgomerys yttrande i lantdagen den 19 dec. 1877. R. o. A. prot. 1877—1878, VI, s. 1567.

³ *Pipping*, Myntreformen år 1865, s. 231—232, skriver: »Han [Snellman] måtte även, redan innan reformen bifölls, ha skapat sig den övertygelsen, att lånet icke hade någon avgörande betydelse, eftersom han förordade reformens proklamerande, även om blott 4 milj. fmk erhöles.»

⁴ *Ibidem*, s. 232—233.

hetens valutabehov och för att, enligt Snellmans uttryck,¹ »stärka de svaga i tron». Snellmans avsikt med lånet var, att genomföra myntreformen år 1865 utan att banken med anledning därav skuldsatte sig utomlands. Reformen sammankopplades på högsta ort med lånet. Det är betecknande, att Snellman ännu år 1878, då ett utrikeslån planerades, uttalade sig i samma riktning.

Så länge värdeförhållandet mellan silver och guld stod på 1:15.50, vållade 1865 års lån varken banken eller FHF några svårigheter. Först genom silvervärdets fall råkade FHF åren efter 1873 i ett läge, som påminde om förhållandet före 1865 vid då rådande pappersmyntfot. Annuiteterna på thaler-lånet erlades nämligen i riksmark i guld, efter det Tyskland år 1873 hade övergått till guldstandard, medan de till FHF inflytande räntorna och amorteringarna betalades i deprecierat silvermynt. Därtill kom, att sviterna efter nödåren på 1860-talet allvarsamt undergrävde föreningens ekonomi. Här är ej platsen för en närmare analys av frågan, i vad mån FHF:s ansträngda läge förorsakades av de totala missväxterna på 1860-talet² och senare partiella missväxter, bristande intresse för föreningens verksamhet bland de egna medlemmarna,³ direkta missgrepp i handhavandet av föreningens förvaltning (allvarliga anmärkningar gjordes vid extra bolagsstämman⁴ 16 och 19 maj 1877 och vid förhandlingarna i lantdagen, och Snellman hade svårt att värja sig) eller av en ineffektiv

¹ *Pipping*, Myntreformen år 1865, s. 233.

² R. o. A. prot. 1877—1878, VI, s. 1559—60. Jfr guvernörens för Uleåborgs län, C. J. Jägerhorn, femårsredogörelse i FOS II, 255, 359—362 och 402—403. Guvernörens för Kuopio län, Carl von Kraemer, ibidem, s. 323, direktionens för FHF anhållan om statsunderstöd, Handlingar 1877—1878, IV, Prop. nr 48, s. 1—7.

³ Till bolagsstämmorna infunno sig 4 à 5 ledamöter, Robert Björkenheims yttrande R. o. A. prot. 1877—1878, VI, s. 1561. Jfr Felix Willebrands yttrande, ibidem, s. 1563, A. Björkstens yttrande Borgareståndets prot. 1877—1878, V, s. 2622—2624, m.fl.

⁴ Förhandlingarna vid extra bolagsstämman den 16 och 19 maj finnas i tryck som bilag till direktionens årsberättelse 1877. Likaså de vid stämman utsedda kommitterades betänkande samt direktionens yttrande i anledning därav. Som huvudfel påpekade kommittén centraliseringen i Helsingfors, där »Verkställande Ledamoten så gott som allena» sköter om affärerna (s. 26), och bristerna i reglementet (s. 25). Bland uttalanden i lantdagen 1877—1878 märkas främst i R. o. A. Robert Björkenheims, (s. 1650—1652), August Schaumans (s. 1562), Montgomerys (s. 1658) i R. o. A. prot. V; i prästeståndet prostarna Grönbergs (s. 3045), Roos' (s. 3045—46), Hjelts (s. 3047—48 och s. 3051—52) och domprosten Hornborgs (s. 3053—54 och 3055—56) i Presteståndets prot. V; i borgarståndet Björkstens (s. 2622—2624), Nyboms (s. 2625—2627) och Kurténs (s. 2628—2630) i Borgareståndets prot. 1877—1878, V. Jfr R. o. A. prot. 1882 III, s. 1360 och *Schybergson*, Historik öfver Finlands Hypoteksförening 1861—1911, s. 63, samt Statsutskottets betänkande nr 15 till prop. nr 48 vid lantdagen 1877—1878, s. 1—5, och ständernas svar därpå, s. 1—5, Handlingar 1877—1878, IV,

organisation. Här kan endast framhållas, att FHF trots de stigande konjunkturerna för jordbruket, prisstegringen på lantbruksprodukter och den på grund av trävarukonjunkturen förorsakade rikliga tillgången på kapital efter år 1874 inte förmådde stabilisera sin ställning.¹ Föreningen innehade vid utgången av år 1866 under sin omedelbara förvaltning 10 lägenheter och i slutet av år 1870 icke färre än 464, representerande en kreditsumma om 3 777 000 mark; vid utgången av år 1876 kvarstodo ännu 175 oförsålda lägenheter motsvarande en kredit av 1 347 000 mark inklusive förfallna räntor och icke erlagda andelar i förvaltningskostnaderna. Reservfonden, vars uppgift var att upprätthålla föreningens obligationer vid parivärdet, hade redan år 1871 uttömts, och en tid därefter arbetade föreningen med ett deficit, som år 1876 uppgick till 634 000 mark och de två följande åren ökade till 715 000 och 810 000 mark. Endast de oguldnade annuiteterna visade en svag tendens att nedgå.²

För FB:s del vållade den år 1865 överenskomna kursen, enligt vilken banken skulle tillhandahålla FHF annuiteterna på utrikeslånet, inga svårigheter så länge silvrets värdefall inte förorsakade kursförhöjningar. Men då banken, såsom tidigare visats, från och med slutet av år 1875 var tvungen att justera sina kurser närmare silvervärdet, förfrågade sig FBD³ hos Bfge om banken, som det hette, »för all framtid» kunde anses vara skyldig att tillhandahålla FHF dess annuiteter enligt kursen 24.85 för pundet och 187.30 för thalern (= 124.87 för riksmarken), trots att dagskursen då stod betydligt högre. Annuitetens storlek utgjorde 147 177 thaler år 1875 eller 441 531 finska mark, men på grund av att en del obligationer och kuponger detta år lösts in i Tyskland uppgick den inköpta summan till 424 040 riksmark, dels i pund, dels i riksmark (enligt 1 pund = 20.20 riksmark). Med stöd av förordningen av den 21 oktober 1863 fann Bfge,⁴ att FBD inte längre kunde anses vara förpliktad därtill, eftersom överenskommelsen ursprungligen gällde den eventualiteten, att myntreformen år 1865 inte skulle ha blivit av, och efter som den avsåg valutor i silver men ej i guld. Denna ståndpunkt meddelades FHF⁵ och då halvårsamorteringen för år 1876 skulle inlösas, medgav banken inköp av valutor

¹ I HD nr 117, 119, 121 B, 124 och 125 den 2, 4, 6, 9 och 10 maj 1877 behandlade C. Alfthan hithörande frågor i en vidlyftig artikelserie, I Hypoteksfrågan I—III.

² *Schybergson*, Historik öfver Finlands Hypoteksförening 1861—1911, s. 96—97, Tab. I.

³ FBD:s skr. nr 2148 till Bfge den 4 dec. 1875, Till Bfge ank. brev, och FBD:s prot. av s.d.

⁴ Bfges prot. den 10 och 13 jan. 1876 och brevkoncept nr 1 och 5 s.d.

⁵ FBD till FHF den 10 jan. 1876, FBD:s brevkoncept nr 1 s.d.

endast till dagskursen. Efter en resultatlös skriftlig protest¹ häremot, försökte FHF på domstolsväg driva sin sak. Vid tiden för beredningen av övergången till guldmyntfot, sommaren 1876, hade frågan avgjorts vid rådstuvurätten i Helsingfors² till FB:s fördel, men anhängiggjordes av FHF ytterligare vid Åbo hovrätt. Snellmans häftiga angrepp mot guldmyntfotkommitténs arbete är fullt förståeligt mot bakgrunden av dessa FHF:s svårigheter och hans egna direkta motgångar i samband därmed, likaså hans förfäktande av gäldenärens ställning vid konverteringen. Snellmans ställningstagande betyder inte, att han skulle ha haft några befo g a d e grunder att antaga, att FHF skulle bli lidande genom övergången till guldmyntfot. Tvärtom visade det sig, att kommitténs förslag gynnade föreningens verksamhet. Däremot skulle en rabatträkning, i vilken form som helst, ha förorsakat FHF förluster, och Snellmans egen plan, en devalvering till dagskursen, dvs. åtminstone med 10 %, skulle visserligen ha gynnat de enskilda skuldsatta jordbrukarna men blivit ödesdiger för föreningens verksamhet. I ingen händelse skulle FHF ha kunnat bära förlusterna utan statshjälp. I Snellmans resonemang förefinnes därför inkonsekvenser, som inte lätt kunna förklaras. Räknade han med en statssubvention som en realitet tack vare sitt inflytande, så visade händelserna att han misstagit sig.

De strängar Snellman i detta hänseende spelade på i egenskap av FHF:s direktionsordförande voro,³ att lånet varit en högst olycklig åtgärd ur föreningens synpunkt och att det berett FB fördelar. I så måtto kan uppfattningen även anses vara riktig, att FHF var tvungen att höja sin utlåningsränta från 5 till 5.5 % och minska amorteringen från 3/4 till 1/4 %, varför alltså jordbrukets kredit fördrades. Snellman avsåg dock främst, att då föreningen till banken avstod 8 miljoner av lånet till pari kurs, förlorade den 20 % i finska mark, emedan banken samtidigt noterade kurser, som stodo 20 % över pari. På så sätt slapp FB att betala 1.7 miljoner mark eller lika mycket som FHF år 1877 häftade i skuld. Denna förlust hade föreningen, påstod Snellman, lidit för myntreformen år 1865, landet i dess helhet till nytta och sig själv till skada. FHF:s avsikt var endast att i jordbrukarnas eget intresse säkerställa betalningen av annuiterna på lånet. Inom parentes sagt gjordes dessa transaktioner dock så

¹ Direktionens för FHF skr. till FBD den 24 febr. 1876, anförd i FBD:s prot. den 25 febr. 1876, och FBD:s svar nr 336 den 25 febr. 1876.

² Jfr HD nr 91 den 3 april 1876 och utslaget i HD nr 187 den 13 juli 1876. Processen väckte stort uppseende.

³ Hans uttalande i lantdagen den 19 dec. 1877, R. o. A. prot. 1877—1878, VI, s. 1 553—1 559 och FHF:s ansökan om statsunderstöd.

oskickligt från föreningens sida, att inte ens ett kontrakt uppgjordes, vilket skulle ha förebyggt alla kontroverser. Snellman påstod, att FB i stället hade skördat nyttan av valutorna för sin sedelutgivning, vilken då kunde ske i förhållandet 15/7. Att dessa sedlar även skulle inlösas, vilket från bankens sida påpekades, ansåg han inte förändra saken. Närmast slagordseffekt hade Snellmans temperamentsutbrott: »Banken köpte deremot af andra till samma pris valutor, och dåliga valutor, hvaraf banken fick tillbaka, Gud vet till huru många hundra tusen mark, för att icke säga miljontals mark protesterade vexlar och förlorade alltsammans.»¹ Snellman beklagade, att FHF inte hade pressat sig till ett högre pris för sina valutor, vilket mycket väl kunde ha drivits igenom, emedan reformen år 1865 var beroende av lånet och deponeringen.

Detta värtaliga försök att framhålla FHF som landets ekonomiska välgörare och att få FB att framstå såsom stående i en hedersskuld till föreningen, bottnade mera i en politisk än ekonomisk bedömning och förklaras av att Snellman talade såsom FHF:s ordförande. Övertygande verkar resonemanget inte, och knappast skulle heller Snellman som finanschef ha uttalat sig på samma sätt, vilket Montgomery på bankens vägnar framhöll.² Det var, påpekade Montgomery (vilket även måste anses vara riktigt), alldeles missvisande att påbörda myntreformen år 1865 FHF:s senare olyckor. Tvärtom hade FHF haft ännu mindre chanser att lyckas, ifall myntreformen år 1865 inte blivit av, och föreningen hade skördat minst lika stor nytta som någon annan. Montgomery var inte heller övertygad om lånets nödvändighet för reformen: »Man misstager sig högeligen, om man tror att dessa miljoner voro så viktiga för myntreformen 1865. Myntreformen kunde genomföras derigenom, att banken hade kredit nog att upprätthålla sina sedlar i silfvervärde. Då bankens utlöpande förbindelser på sedlar var ofantligt mycket större än åtta miljoner mark, så var det alldeles klart att bankens förmåga att upprätthålla sina sedlar i silfvervärde alls icke berodde af dessa åtta miljoner.»³ Argumentet att banken med dessa medel skulle ha köpt och sålt växlar med 20 % vinst »kunde inte vilseföra någon», sade han, »ty den tidens finansstyrelse kunde icke varit nog naiv att köpa upp silfver i landet mot sina sedlar efter denna höga kurs för att genast inlösa dem efter al pari kursen».⁴ Hade banken varit i behov av valutor för sedelutgivningen, skulle den

¹ R. o. A. prot. 1877—1878, VI, s. 1 556.

² Montgomerys uttalande, R. o. A. prot. 1877—1878, VI, s. 1 556—1 569 och 1 571—1 572.

³ R. o. A. prot. 1877—1878, VI, s. 1 567.

⁴ *Ibidem*, s. 1 568.

ingalunda upptagit ett lån utomlands för att strax därpå inlösa sedlarna till ett dyrare pris. FHF:s förlust var som förlust betraktad inbillad, ty det hade inte gagnat FHF om den fått 20 % mera för sina valutor, men sedlarna stått 20 % lägre i värde. Då FB alltså förband sig att »ställa annuiteter al pari i silfver», huru än myntreformen komme att utfalla, skedde det till bägge parternas bästa, och banken hade fullgjort sina förpliktelser. Sådan var Bfges ståndpunkt. Den allmänna opinionen trängde inte igenom frågans juridiska aspekter. Den, som vinner, har rätt, sades det. Och banken vann i processen. Moraliskt förelåg dock en viss skyldighet för banken att bispringa FHF, vilket även G. Z. Forsman i Bfge medgav.¹ År 1865 hade nämligen ingen förutsett, huru händelserna skulle gestalta sig, varken Snellman eller Montgomery eller någon annan.

Även om utslaget i processen hade utfallit till FHF:s fördel, skulle föreningen inte ha varit mycket hjälpt därmed, och under förloppet av år 1877 framgick det att föreningen inte med egna medel kunde rädda sig ur situationen. Då det å andra sidan i mitten av maj år 1877 blev klart, att lantdagen skulle antaga guldmyntfotspropositionen oförändrad, vidtog Mechelin skyndsamma åtgärder för att sanera FHF och rädda dess existens. För skyndsamhet talade även den allvarliga splittringen inom FHF och oviljan till samarbete med Snellman samt den omständigheten, att frågan om understöd ur allmänna medel ännu kunde medhinnas, sedan lantdagen förlängts. Planen² var att föreningen skulle bispringas dels

¹ Forsmans yttranden gingo i Bfge stick i stäv mot Montgomerys. I lantdagen yttrade han i frågan: »—— det är en fråga af ganska samhällsviktig natur, och att —— hypoteksföreningens fortfarande bestånd måste ega rum. Jag behöfver icke påminna om annat, än att ständerna stå i garanti för hypoteksföreningens utländska lån och sålunda torde nödgas bära den risk i ganska betydlig grad, som härflyter deraf, att Föreningen blifvit fullkomligt insolvent. Äfven Finlands bank har stått i vissa förbindelser med Hypoteksföreningen, om hvilkens egentliga natur rättegång har egt rum, men som i alla händelser enligt min åsigt innehåller vissa moraliska förpligtelser för Finlands bank». Presteståndets prot. 1877—1878, V, s. 3 052—3 053.

² Mechelins yttrande vid extra bolagsstämman den 16 maj 1877. Subventionen skulle utgå med 150 000 mark per år under 4 år. Såsom han påpekade var den verkliga deficiten 1.4 milj. mark, icke 634 000 som bokföringen utvisade. De grunder, varpå statsunderstödet kunde ansökas, var enligt Mechelin: a) om skuldsättningen fortbestod, kunde utlåningen inte ökas, b) föreningen arbetade inte i lukrativt syfte utan försträckte jordbruket den för denna näringsgren lämpligaste krediten, långa amorteringslån, c) sedan 1865 förefanns en solidaritet mellan föreningen och staten, emedan staten begagnade föreningen för sina länetransaktioner och Finlands bank vann 1.75 milj. mark, d) genom lånet fördröades FHF:s egen kredit till dess låntagare och e) förlusterna hade huvudsakligen vållats genom missväxterna på 1860-talet.

Här gingo således Snellmans och Mechelins åsikter ihop, men förövrigt inte.

genom avskrivning av ett lån om 600 000 mark av FB, dels med en subvention ur statsmedel om lika mycket. För att genomdriva saken samman kallades på initiativ av Mechelin och några andra en extra bolagsstämma den 16 och 19 maj 1877, varvid till behandling togs 1) frågan om kursförlusterna på annuiteterna av utrikeslånet, 2) planen att dela föreningen i en nordlig och en sydlig del samt 3) föreningens affärsställning och frågan om ständernas understöd var erforderligt. Den första frågan kunde på förslag av Mechelin lämnas därhän, då det sedan reformen antagits av lantdagen var klart att föreningen skulle kunna inköpa valutor till pari kurs. För att bereda de bägge andra frågorna, tillsattes en kommitté, bestående av Adolf Törngren, Viktor Öhberg och K. Antell, vilka efter en undersökning även i landsorten skarpt kritiserade föreningens förvaltning och organisation och mot Mechelins och Snellmans åsikt i sitt betänkande föreslog en uppdelning i länsföreningar, vilka skulle finansieras av en centralbank för jordbrukets kredit. Utan att beakta dessa planer eller den anförda kritiken ingick emellertid direktionen med anhållan om understöd av statsmedel och avskrivning av lånet; propositionen därom utarbetades även av senaten.¹ Kritiken i lantdagen gick Snellman emot och ständerna avslog propositionen² med motivering, att FHF inte kunde vara hjälpt därmed, förrän förvaltningen hade omorganiserats. Dock beviljades räntefrihet för lånet, och en ny proposition emotsågs till 1882 års lantdag. Kursförlusterna på lånet från utlandet, obetalda räntor från låntagarnas sida, dryga förvaltningskostnader för de i föreningens ägo befintliga jordegendomarna och förlusterna vid försäljningen av dylika försämrade ytterligare föreningens ställning. Därtill kom att osäkerheten om statsunderstödet hade försämrat kursen på föreningens låneobligationer, varigenom en försäljning av dessa omöjliggjordes. Direktionen ingick därför ånyo i december 1878 till senaten med anhållan om understöd,³ och då statsbudgeten tillät ett sådant, erhöll föreningen i mars 1879 en subvention om 500 000 mark att utbetalas i rater om 100 000 mark per år under 5 års tid, varjämte föreningen tillerkändes en ersättning av de lidna kursförlusterna om 87 000 mark. Då understödet i första hand avsåg jordbrukare i de nordliga länen, skapades genom denna åtgärd förutsättningen för nytt samförstånd inom föreningen. Därtill bidrog även en stadgeändring år 1879,⁴ varigenom en nyinträdande

¹ ED:s prot. den 28 juni 1877. Handlingarna finnes i SS:s akter 1878: 117, hypoteksföreningens anhållan om understöd av statsmedel.

² Handlingar 1877—1877/1878, IV, Prop. nr 48 och Ständernas svar den 29 dec. 1877.

³ SS:s akter 1879: 15 b, Hypoteksföreningens i Finland anhållan om statsunderstöd.

⁴ SS:s akter 1879: 15 a, tillägg till reglementet för Finlands Hypoteksförening.

föreningsmedlem befriades från att delta i de före år 1878 uppkomna förluster, som föreningen hade att stå för. Vid ordförandeskiftet¹ år 1881 sanerades föreningens förvaltning och bokföring, och då år 1882 lånet från FB slutligen avskrevs,² hade jordbrukskreditgivningen bragts på en sund bas i enlighet med Mechelins plan.

Guldmyntfotens införande i vårt land och de därav betingade åtgärderna inom föreningen hade således liksom år 1865 på ett avgörande sätt bidragit till att rädda vår enda kreditinrättning för jordbruket. Hjälpn kom inte enbart i så måtto, att amorteringen av utrikeslånet underlättades och verksamheten radikalt sanerades, utan även på så sätt, att föreningens obligationer åter bragtes upp i pari och kunde avyttras såväl på den inhemska som den utländska kapitalmarknaden.³ Att penningbristen åren 1878—1879 även inom jordbruket var stor kunde inte undvikas, men därtill bidrog en svag skörd år 1878 och den infallande krisen inom trävaruexporten i högre grad än kreditåtstramningen från bankens sida.

¹ Till ordförande valdes överstelöjtnanten Alfred Charpentier, dåvarande verkställande direktören i livförsäkringsbolaget Kaleva, *Schybergson*, Historik öfver Finlands Hypoteksförening 1861—1911, s. 63.

² Handlingar 1882, III, Prop. nr 48; Finlands Ständers skrifvelse nr 4 till bankfullmäktige angående afskrifning af Hypoteksföreningens lån i Finlands bank, den 3 juni 1882, Handlingar 1882, IV. Jfr SS:s akter 1883: 59, subvention av Finlands Hypoteksförening.

³ Jfr *F. Tiderman*, Helsingfors Börs 1912—1937, s. 13—15. Kurserna för FHF:s obligationer i Hamburg kunna följas enligt noteringar i HD årg. 1877—1880.

K a p. X I.

EFTER REFORMEN.

Slutomdöme om devalveringen. De rön, som gjorts i föregående kapitel, ådagalägga, att övergången till guldmyntfot i vårt land inte medförde — eller åtminstone inte kan konstateras ha medfört — något allvarligt men för det ekonomiska framåtskridandet i landet. Då så var fallet kan även ett slutomdöme om konverteringskursen och devalveringsfrågan uttalas: Situationen skulle ha fordrat en devalvering av marken, men de politiska omständigheterna, det praktiska genomförandet och hänsynen till jordbrukskreditens bestånd m. fl. omständigheter fordrade en övergång *al pari*. En dylik konvertering av silvermarken till guldmark medförde icke några allvarliga svårigheter för näringslivet.

Ett drygt decennium senare var L. Mechelin dock beredd att erkänna, att reformen hade fordrat uppoffringar av gäldenärerna. I detta yttrande, som dock är dikterat av politiska motiv heter det: »De myntreformer, som egt rum i Finland 1865 och 1877 hafva icke kunnat genomföras utan stora uppoffringar såväl för statsverket som för enskilda. I synnerhet den förra af dessa reformer, genom hvilka det metalliska myntet åter blef det enda lagliga betalningsmedlet, medförde uppoffringar för alla dem, som upptagit lån under den tid sedlarna till följd af tvångskursen voro deprecierade och nu nödgades betala sina skulder utan reduktion af dess nominella belopp. Öfvergången till guldmyntfot år 1877 hvilken af åtskilliga orsaker måste ske på sådant sätt att guldmarken substituera-des för silfvermarken, ehuru denna senare effektivt hade ett lägre värde, medförde jemväl en betydlig stegring af skuldernas verkliga belopp, om ock denna stegring ej var så stor, som år 1865. Folkets representanter samtyckte dock villigt till dessa myntreformer, emedan man insåg att de uppoffringar reformerna kräfde, snart skulle utplånas genom vunnen ekonomisk trygghet för framtiden».¹

¹ Koncept till skr. till GG år 1890, Mechelinska samlingen, Tidigare senatorstiden.

Andra omdömen om reformen. Någon större uppmärksamhet väckte övergången till guldmyntfot i vårt land inte i utlandet. Finland var avlägset, obekant och betraktades mångenstädes som en del av Ryssland. Helt ouppmärksamman blev reformen dock inte. I Sverige följde Wallenberg med dess olika faser, och då avgörandet hade fallit på hösten 1877, offentliggjorde han med anledning därav en uppmärksamman artikel i Dagens Nyheter. I bankmannakretsar i Sverige betvivlade man, då 1865 års reform genomfördes, att FB överhuvud skulle kunna upprätthålla utväxlingen av silver, och Wallenberg uttalade i sin artikel att det hade erfordrats »båda klokhet och försiktighet». Under de tolv därpåföljande åren stärktes emellertid FB:s ställning, som år 1877 inte ingav någon som helst oro. Ett obestriddigt faktum var, sade Wallenberg, att alla svårigheter voro besegrade, och hans övertygelse var, att man i Finland hade möjligheter att framgångsrikt möta guldväxlingen. Reformen räknade han också som ett betydligt steg framåt för den internationella myntenheten. För Finland betydde reformen »ett så fullständigt och ändamålsenligt myntväsende, att man der icke vidare har anledning att återkomma till denna frågas behandling». Trots kriget hade ingenting uppskjutits för att bringa frågan till en lycklig lösning. I ett brev till Molander i november 1877 uttalade han om reformen, att den var »den fullständigaste som något land kan uppvisa». ¹ I en enda punkt uttalade sig Wallenberg kritiskt; myntningskostnaderna kunde ha varit lägre.

Även i Tyskland, där största delen av våra krediter voro upptagna, följde man med en viss spänning reformens förlopp. Anledning därtill hade man, ty de tyska kapitalisterna hade genom silvervärdets fall gjort betydande förluster på sina krediter, bl.a. till Österrike.

Genom Wallenbergs försorg blev reformen bekantgjord även i Frankrike. I en uppsats i dåtidens mest ansedda ekonomiska tidskrift »L' Économiste français» presenterade han vårt myntsystem, och den internationella ryktbarhet Wallenberg åtnjöt som finansman gav artikeln dess tyngd. Pressen i vårt land skyndade sig även att återge den i översättning. ² »Så-lunda måste nu äfven på det finansiella området det ledsamma ignoreraudet af Finland småningom ge vika» ³ skrev Mechelin till Wallenberg i anledning av artikeln. Till propagandan på utländsk botten bidrog även

¹ A. O. Wallenberg till Herman Molander den 17 november 1877, Stockholms Enskilda Banks arkiv (i koncept).

² Jfr. HD nr 327 den 30 nov. 1877.

³ Leo Mechelin till A. O. Wallenberg den 20 februari 1878, Stockholms Enskilda Banks arkiv.

senaten genom att sända en kollektion guldmynt till världutställningen i Paris år 1879.

Utan att föra fram flere prov på samtida uttalanden kan här konstateras, att den allmänna opinionen inte endast i hemlandet utan även utomlands var synnerligen tillfreds med resultatet. Karakteristiska för stämningen torde Wallenbergs ord till Mechelin vara: »— — — I hafven rätt att vara stolta (öfver Eder stora myntreform) och pligt att känna Eder tacksamma. Ingen vet hvilka pröfningar som stunda, och möjligheten, att ett tu tre få en sådan reform genomförd, står icke till buds hvilken dag som helst». ¹ I samma anda går ett senare omdöme om reformen. Emil Schybergson skriver i sin historik över Finlands Bank: »Det var ett omsorgsfullt arbete, som 1876 års kommitté utförde, och af samtiden vitsordas särskildt det allvar och den omsorg, hvarmed finanschefen Molander bedrifvit saken, hvarigenom han inlade den största förtjänst om dess resultat. Det återstår att hoppas, att resultatet af detta hängifna arbete, trots alla försök att ointetgöra det, dock skall blifva bestående». ²

Till kritiken av tidpunkten för reformen. Då de kritiska anmärkningar reformåtgärderna ge anledning till framförts i samband med diskussionen av problemställningarna föreligger skäl att här observera endast den kritik, som kommit tidpunkten för reformen till del. Snellmans tanke var att reformen fullföljdes i för långsam takt och i ett för sent stadium. Utan tvivel skulle övergången ha kunnat genomföras med mindre förluster för staten, banken och enskilda, om den tidigare kommit till stånd, innan fluktuationerna i silfvervärdet blevo så stora att bankens försök att styra kursen gick om intet. Schybergson ³ stod på samma ståndpunkt, och framhöll att övergången borde ha skett några år tidigare. Emellertid bör observeras, att den nordiska reformen slutfördes först år 1875 och samma år rådde ännu stor osäkerhet i Tyskland om övergången där skulle kunna slutföras till ingången av år 1876. År 1874 hade silfvervärdets fluktuationer ännu inte tagit sådana proportioner, att de väckte större farhåga hos den stora allmänheten i vårt land, och den teoretiska diskussionen om guldmyntfotens och bimetalismens fördelar framom varandra var ännu inte avslutad ute i Europa. ⁴ I vårt land pågick debatten om

¹ A. O. Wallenberg till Leo Mechelin den 25 oktober 1877, Mechelinska samlingen, brev, kart. 6.

² Schybergson, Finlands Bank 1811—1911, s. 239.

³ Ibidem, s. 234.

⁴ Jfr Björkqvist, Om den internationella bimetalismen . . . , s. 30—31.

silverspärningen. Bankpolitiskt och allmänt ekonomiskt förelägo år 1874 visserligen gynnsamma förutsättningar, likaså år 1873, det stora reformåret såväl i Tyskland som i Norden. Något behov av en reform förefanns emellertid icke så länge FBD genom sina kursnoteringar kunde behärska läget. I bankdirektör Florins konservativa regim ingick icke heller att vid första tillfälle kasta 1865 års vinningar överbord. Ej heller i Bfge synes tanken på en övergång ha vaknat före 1874—1875 års diskussioner om silverspärningen. Montgomery bemötte i det längsta FBD:s »silverskräck» med skepsis. Erfarenheterna från år 1865 manade även — i Dagbladets konstitutionella anda — till att reformen skulle genomföras i samverkan mellan regent och ständer i grundlagsenlig ordning. Därmed var också tidpunkten fixerad till den infallande lantdagen åren 1877—1878. Montgomerys initiativ togs i rätt tid med tanke på den. Att man ingenting skulle ha vunnit genom en förberedande administrativ reform enligt Snellmans plan torde stå utom allt tvivel, om man håller svårigheterna i Petersburg för ögonen. Tidpunkten var till året den rätta och enda möjliga.

Vad säsongens lämplighet beträffar kunna meningarna vara delade. Avsikten var att en riklig penningtillgång skulle upprätthållas med tillhjälp av trävaruexportväxlarna. Den infallande lågkonjunkturen drog dock ett allvarligt streck i räkningen, men krisen kunde inte förutses och situationen förbättrades inte nämnvärt längre fram på hösten. Tankbart var att reformen skulle ha genomförts vid ingången av år 1878, med tillämpning av guldplantssystemet. Frågan är, om det psykologiska underlaget härför var tillräckligt. Bankens guldförråd fyllde inte det lagstadgade måttet, om det också kunde anses vara tillräckligt.

Någon tanke på att uppskjuta reformen till följande lantdag framträdde ej. Tvärtom gingo samtliga åtgärder och uttalanden ut på att så vitt möjligt undvika ett uppskov. Händelseförloppet bekräftade även att så var lyckligast. Silvervärdet fluktuerade de närmaste åren på en lägre medelnivå än vid tidpunkten för reformen och skulle ha omöjliggjort en konvertering al pari sedan prisnivån definitivt hade stigit. Därtill var det politiska läget vid 1882 års lantdag otjänligt. Alexander II:s ur vår synpunkt liberala regering hade ändats genom attentatet 1881, Adlerberg och och Stjernvall-Walleen hade erhållit avsked och Alexander III:s reaktionära, allryska politik hade vidtagit.

Vad man vann politiskt och ekonomiskt. Någon tvekan om att övergången till guldmyntfot var den enda och naturliga åtgärden för stabiliseringen av penningvärdet år 1877 kan väl knappast råda. De fördelar,

som nåddes dels på det politiska, dels på det ekonomiska planet kunna schematiskt sammanfattas i följande 10 punkter:

1. Den politiska betydelsen låg i att landets penningväsende frigjordes från det ryska och i att FB:s självständighet räddades, varjämte FB sattes i stånd att som centralbank arbeta enbart till frömma för vårt land. — I kampen mot unifieringssträvandena hade därmed en säker grund skapats;

2. Genom att den metalliska basen bibehölls, erhöll myntreformen av år 1865 en naturlig fortsättning i och med övergången till det värdestabilare guld;

3. Då guld blev enda värdemätare, undgick man bimetallismens alla faror och svårigheter vid upprätthållandet av penningvärdet. Finland saknade resurser att upprätthålla en dubbel myntfot, som i grannskapet av Rysslands på pappersbas fotade penningväsende endast med svårighet skulle ha kunnat praktiskt realiserats. Detsamma gäller om den spärrade myntfotens möjligheter;

4. Genom guldmyntfoten anknöt man Finlands penningväsende till ett guldblock av internationell betydelse och skördade de fördelar ett sådant system medförde;

5. Det träffade valet gav en myntenhet, som vid betalningsförbindelser lätt kunde omräknas till utländska myntsystem, även Rysslands, och gav samtidigt en enkel och praktisk övergångskurs utan tillämpning av devalvering eller rabatträkning;

6. Markvärdet frigjordes från silvervärdets fluktuationer. Om den nya metallen inte hade ett absolut värde, gav den dock större värdestabilitet, som ytterligare stärktes genom den allmänna övergången till guld som värdemätare;

7. Valutakurserna frigjordes från silvervärdets dagsfluktuationer, vilket medförde fördelar inte blott för utrikeshandeln utan även för FB:s centralbankspolitik;

8. Markens inre värde stabiliserades i den mån fluktuationerna i köpkraften förorsakats av kursernas växlingar;

9. Vidare hade reformen ett välgörande inflytande på statens, korporationers och privatföretagares kreditoperationer på utlandet (jfr kap. X);

10. Det stabila penningvärdet efter reformen stimu-

lerade sparverksamheten och kapitalbildningen¹ i vårt land och underlättade på så sätt en ekonomisk expansion av stora mått.

Ytterligare kan tilläggas att i samband med guldmyntfotens införande det penningteoretiska tänkandet i vårt land tog ett betydelsefullt steg framåt och att vidgade vyer öppnades för penningpolitikens betydelse för det ekonomiska framåtskridandet.

Den reala olikheten mellan det ryska och det finländska penningväsendet. Genom myntreformerna år 1865 och åren 1877—1878 skapades följande reala olikhet mellan penningväsendet i Finland och i Ryssland:

a) Marksedeln utgjorde inte lagligt betalningsmedel i Finland. Då den det oaktat mottogs som sådant i den dagliga rörelsen, berodde detta på att FB vid anfordran inlöste den med guld. Sedan år 1853 utgjorde däremot den ryska kreditsedeln lagligt betalningsmedel i Ryssland. Någon olägenhet därav hade man inte i Ryssland, där kreditrubeln gällde enligt parivärdet, men i utrikeshandeln blev deprecieringen kännbar;

b) Marksedeln var en banknot. Kreditsedeln utgjorde däremot en förskrivning på statskrediten, ty sedelemissionen stod helt under inflytande av regeringen;²

c) Ryska riksbanken stod under omedelbart inflytande av regeringen. Däremot stod FB under ständernas omedelbara förvaltning genom Bfge, medan regeringens (senatens) inflytande inskränktes till att jämte kejsaren stadfästa reglementet för banken. Vissa i reglementet angivna frågor underställdes senatens prövning. Kejsaren endast utnämnde bankdirektionens medlemmar.

Det kan synas, att tvångskursen i och för sig inte kunde ha varit en

¹ Jfr *August Hjelt*, Pääoman muodostuksesta Suomessa, s. 194—218, 199—200 ff. Kapitalbildningen enbart i våra bankinrättningar var enligt honom

1881—1890	40.2	mark	per	person
1891—1900	98.6	»	»	»
1901—1910	144.9	»	»	»

vartill kommer placeringar i aktier, försäkringar m.m. Det ställer sig dock svårt att avgöra i vilken mån dessa medel uppkommit genom att äldre in natura hopade sparmedel omvandlats i penningar. Fördelen med det stabila penningvärdet var att allmänheten kunde taga risken av att omsätta realegendom i penningar. En ökning av kapitalets produktivitet var den naturliga följden.

² Jfr *Gerhart v. Schulze-Gävernitz*, Volkswirtschaftliche Studien aus Russland, s. 480—498.

så farlig företeelse. Här spelade dock självförsörjningsprocenten och utrikeshandels storlek sin betydelsefulla roll. Ryssland med dess omätliga resurser, var i långt mindre grad beroende av sin utrikeshandel än Finland. Mechelin angav sålunda, att åren 1885—1887 handelsomsättningen per person i Ryssland utgjorde 9.8 kreditrubel, men i Finland 33.6 kreditrubel (= 84 mk enligt kursen 2.50). Den osäkra och ofördelaktiga växelkursen blev därför mycket kännbarare i vårt land. Före 1865 års reform ansåg man t.o.m. en ekonomisk uppblomstring omöjlig innan kursen stabiliserats. De fördelar den höga kursen erbjöd exportörerna kom endast ett fåtal till godo, medan småproducenterna och konsumenterna kommo att bära tyngden av en prisstegring. I synnerhet då skörden slog fel i vårt land bragtes konsumenterna i trångmål både genom stegrade priser och den ofördelaktiga kursen. Vad myntreformerna åstadkommo för att eliminera det tryck missväxtåren i allmänhet utövade på Finlands ekonomiska framåtskridande får därför inte underskattas. Det är betecknande att den partiella missväxten år 1876 jämte kursfluktuationerna vållade en fullständig förvirring i sädeshandeln och prisnoteringarna, medan 1881 års missväxt inte på långt när blev så ödesdiger som väntas kunde, och detta tack vare ett stabilt penningvärde.

Rysk medgörlighet. Det kan vara ägnat att förvåna, att en så pass stor medgörlighet förefanns på rysk sida, trots att övergången till guldmyntfot fjärrnade Finlands penningväsende från det ryska.

Om kejsar Alexander II:s liberala, konstitutionella¹ och välviliga inställning till vårt land finnes det så många samtida och senare uttalanden och historiska vittnesbörd, att den måste räknas bland de främsta förutsättningarna för reformen. I analysen av de motiv, som lågo bakom hans handlingssätt, äro forskarna även i stort sett eniga. Estlander har dock velat lägga huvudvikten vid de psykologiska moment,² som framkallades av den skarpa kontrasten mellan den strängt konstitutionella evolutionen i Finland och den våldsamma brytningen mellan Alexander och den liberal-nihilistiska rörelsen i Ryssland. Denna schism ledde den 13 mars 1881 till mordet på kejsaren. Mellan Alexander II och Finlands folk rådde åter ett ömsesidigt förtroende. Vid ett av de tillfällen då han

¹ Alexander II:s betydelse som värnare av vårt konstitutionella statsskick är ett problemkomplex varpå här inte kan ingås. Jfr dock *Eirik Hornborg*, Finlands hävder, IV, s. 238, *Erkki K. Osmonsalo*, Perustuslaillisen kehityksen kausi, s. 231—232 och 235, *Palmén*, a.a., II₁, s. 465, II₂, s. 790—791 och 1062 samt *Rein*, J. V. Snellman II, s. 714—717.

² *Bernhard Estlander*, Elva årtionden ur Finlands historia, II, s. 83—84.

besökte vårt land, kejsarbesöket i juli 1876, tog sig endräkten mellan monarken och folket de mest spontana uttryck. Då noterade frågan om guldmyntfoten även en av sina största framgångar.

Samtidigt kan kejsarens medgörlighet förklaras med de utrikespolitiska svårigheterna. Upproret i Herzegovina uppblussade redan på sommaren 1875 och i maj 1876 såg sig Alexander efter långvariga underhandlingar tvungen att gå med på Berlin-memorandumet. Den politiska krisen tillskärptes under sommaren: England stödde Turkiet, bulgarerna gjorde uppror, palatsrevolution inträffade i Turkiet och den 1 juli 1876 förklarade Serbien och Montenegro krig mot Turkiet. Då en rysk general blev överbefälhavare för serberna, var det liktydigt med att ett större krig stod för dörren. Den 8 juli sammanträffade Alexander och Frans Josef i Reichstadt, vid vilket tillfälle gränsdragningen mellan Rysslands och Österrike-Ungerns intressen på Balkan försiggick. Alexander hade därmed försäkrat sig om sin grannes neutralitet för den kommande uppgörelsen på Balkan. Endast några dagar senare inträffade kejsarbesöket i vårt land. Dess ändamål var att kejsaren skulle förvissa sig om trohetsförhållandet (inspektionen på Parola malm) bland trupperna och om stämningen bland befolkningen före den sannolika konflikten, som kunde medföra händelser i vårt land påminnande om Krimkriget. Mot denna bakgrund var kejsarens svar till Molander fullt förklarar. Guldmyntfotens införande var en fråga av underordnad betydelse för Alexander vid detta tillfälle, om ock inte oviktig. O. Seitkari har i sin avhandling om värnpliktslagens tillkomst kommit till samma uppfattning om denna ur rysk synpunkt just då mera brännande fråga. Vid det tillfälle då kejsaren definitivt godkände guldmyntfotsreformen pågick belägringen av Plevna, där de ryska vapnen förföljdes av allvarliga motgångar.

I mångt och mycket kom således det politiska skeendet att använda uppmärksamheten från åtgärderna i vårt land i samband med myntreformen. Paralleller kunna dragas med underhandlingarna år 1865. Både då och senare har historien visat, att eftergifter från rysk sida varit möjliga, då den yttre eller inre politiken i Ryssland mött svårigheter.

Eftersom det första viktiga avgörandet i frågan om guldmyntfotens införande inträffade innan den utrikespolitiska situationen i allvarigare grad hunnit tillspetsa sig (den inrikespolitiska spänningen var dock stor), måste även andra, tydligen mera personliga inflytelser ha gjort sig gällande. Den största betydelsen måste i detta hänseende tillmätas Stjernvall-Walleens insats och hans personliga vänskap med Alexander. Estlander håller före, att Stjernvall-Walleens ställning hos kejsaren var minst lika stark som någonsin Armfelts. Något belägg därför har inte kunnat uppbringas,

men det förefaller dock som om det inte var enbart en tillfällighet att Robert Montgomery tog initiativet till en övergång till guldmyntfot kort efter Armfelts frånfälle och Stjernvall-Walleens utnämning till ministerstatssekreterare. Såsom Pipping har visat, spelade Stjernvall-Walleen en betydelsefull roll även i samband med reformen år 1865.¹

Finansminister von Reuters motiv. Mest förbryllande är von Reuters handlingssätt. Från första början var han positivt inställd till frågan och gav t.o.m. anvisningar hur den lämpligast skulle ordnas utan att väcka anstöt hos ryska politiker. Beaktar man emellertid att von Reutern även under Snellmans reform gick med på de viktigaste avgörandena, ligger det antagandet nära till hands att han uppfattade övergången till guld som en naturlig fortsättning på 1865 års reform.² I ryska finanskommittén yttrade han själv, att Finland nu såg sig tvunget att taga steget fullt ut för att stabilisera penningväsendet. von Reutern insåg också att Rysslands myntväsende inte kunde saneras, innan en liknande åtgärd vidtogs därstädes. Reformplanerna i den vägen hade misslyckats år 1863. Något större voro utsikterna år 1876. Hans plan³ att styra kursen vid dalande silvervärde byggde dock inte på realistisk grund — för vårt land var det ett lärorikt exempel — men en övergång till guldmyntfot låg nära till hands. Kriget kom emellertid och drog ett streck i räkningen. von Reutern, som insåg att denna politik skulle bli ruinerande för de ryska finanserna, lade in sin avskedsansökan.⁴ Det visade sig att han bedömt situationen rätt. Det lyckliga genomförandet av reformen i Finland blev på så sätt en psykologisk framgång för honom och gav bevis för att de ryska finanserna kunde ha utvecklats i en sund riktning om ej kriget för-

¹ Pipping, Myntreformen år 1865, s. 318, och Rein, J. V. Snellman, II, s. 730.

² Pipping, Myntreformen år 1865, s. 308—309; Palmroths minnesteckningar; Schybergson, Finlands Bank 1811—1911, s. 232.

³ I sin artikel med anledning av von Reuters avgång i Mbl nr 175 den 31 juli 1878 (jfr Snellmans Samlade arbeten VI, s. 483) har Snellman gett denne sitt erkännande som finansminister. Det var enligt honom von Reuters plan att genom att upphjälpa kommunikationerna skapa en större export och därmed även metalliska reserver för statsbanken. Omvägen var dock lång och alltför utsatt för krig och kriser. Därtill kom att riksbanken inte intog en självständig ställning, varför reformen i detta avseende saknade grund. von Reutern drog sig dock för en »realisation» av rubeln. »Att försöket 1863 att utan tillräcklig metallisk fond upptaga sedelinlösen al pari var en misslyckad operation, liksom den att 1876 styra den af silfvervärdets fallande rubade kursen, är obestriddigt. Bådadera tyda på någon bristande fasthet i principerna.» Kritisk är också Wittschewsky, a. a., s. 110—116.

⁴ Jfr O. Seitkari, Vuoden 1878 asevelvollisuuslain syntyvaiheet, s. 216.

klarats. I vilken mån von Reutern i vår myntfråga handlade på direktiv av kejsaren eller var i stånd att utöva inflytande är omöjligt att avgöra på grundvalen av tillgängligt material. Fakta voro: kejsaren gav först ett nekande svar; hans vana var att i frågor gemensamma för kejsardömet och Finland överlägga med sina ministrar;¹ myntfrågan hade senare framgång.

Mellan Stjernvall-Walleen och von Reutern rådde ett gott förhållande, och von Reutern överlade beredvilligt med Molander vid audienser, som Stjernvall-Walleen utverkat. Då von Reutern vid en av dessa framförde villkoret för reformens framgång, och då det kort därpå hette att några svårigheter, sedan senaten ändrat sin ursprungliga plan inte längre förelågo, är det rimligt att antaga att von Reutern handlade enligt en mellan honom och kejsaren överenskommen plan. Den friktionsfria behandlingen i ryska finanskommittén bekräftar ett sådant antagande.

Mer än någon annan rysk minister hade von Reutern en klar uppfattning om Finlands säregna politiska ställning. Snellman yttrade vid hans avgång, att »Finland har särskildt att tacka hans upplysta rättskänsla för sitt myntväsendes nuvarande tillstånd».² I motsats till honom betraktade krigsminister Miljutin finländarna med misstroende, och värnpliktsfrågan löstes av kejsaren emot hans i ett tidigare skede av frågan uttalade betänkligheter och inbillade farhågor för den ryska huvudstadens säkerhet.³ von Reuterns direkta försvar för Finlands rättigheter i finanskommittén måste betraktas som det klaraste beviset för hans rätliniga och konstitutionella politik.

Hans finlandsvänliga inställning kunde självfallet inte undgå att väcka kritik. Oppositionen kom i viss mån till synes i finanskommittén, och vid hans avgång innehöll bl.a. Börstidningen (*Birzhevyja Vedomosti*) i Petersburg en besk artikel.⁴ Ryska historiker som företrädde enhetstanken, såsom Borodkin, Mikael Ordin och Mikael Katkov, ha öppet angripit honom för att ha gått randstaternas intressen. Ur vår synpunkt handlade von Reutern enligt lag och rätt i liberal och konstitutionell anda.

Generalguvernör Adlerberg. Den tredje person, som kunde utöva direkt inflytande på kejsaren, var Adlerberg. Han var kejsarens barndomsvän och hade vid en del tillfällen tagit sig an Finlands sak emot ryska ministrar. I likhet med Alexander följde han den linjen, att de olika riks-

¹ *Palmén*, a.a., II₂, s. 1023.

² Mbl nr 175 den 31 juli 1878, Snellmans Samlade arbeten VI, s. 483.

³ *Seitkari*, a.a., s. 219 och framåt. I ett senare skede motsatte sig Miljutin icke.

⁴ Mbl nr 175 den 31 juli 1878, Snellmans Samlade arbeten VI, s. 483.

delarna skulle bibehålla sina kulturella särrettigheter och att den i Finland av kejsaren garanterade rättsordningen¹ skulle upprätthållas. Men å andra sidan vidhöll han principiellt, att Finland nära skulle anslutas till Ryssland.

Ännu år 1872 kunde Stjernvall-Walleen konstatera,² att det rådde det allra bästa samförstånd mellan Adlerberg, Armfelt och honom. Den sjukdom som kort därpå drabbade Adlerberg förändrade dock hans karaktär och rubbade Stjernvall-Walleens inställning till honom, om det också inte kom till en öppen brytning. Sommaren 1876 tavlades Adlerberg, som Stjernvall-Walleen säger, »såväl hos oss som här [i Petersburg] och icke utan orsak» även av sina vänner för sina alltför stora privata intressen och resor främst till sitt gods Arcadia i Polen. Ryska historiker ha anگریپit honom för »oförmåga och slapphet»³ och karakteriserat honom såsom inbilsk och högmodig utan förmåga. Det kan inte bortförklaras, att Adlerberg verkligen tillbragte en stor del av sin tid på resor vid tiden för de stora reformerna under 1877—1878 års lantdag. Något avgörande inflytande utövade han inte i värnpliktsfrågan. Seitkari har konstaterat att han motiverade sin passivitet med att frågan angick honom personligen som arméns befälhavare. Ej heller var han i tillfälle att yttra sig i de kritiska skedena av myntfrågan. Avgörandena föllo i stället på t.f. GG Indrenius.

Om Adlerberg således kan kritiseras för passivitet ligger det inte utom möjligheternas gräns att han bakom kulisserna framlade sin åsikt för kejsaren i en för Finland gynnsam riktning. Bl.a. har E. G. Palmén, dock utan bevis, velat ge honom sitt erkännande.⁴

Unifieringssträvandena. Betydelsen av övergången till guld, och i all synnerhet av att myntlagen av den 9 augusti 1877 kom till i grundlagsenlig ordning i samverkan mellan regent och ständer, visade sig till fullo,

¹ Vid Adlerbergs avgång skrev HD den 4 juni 1881 i nr 149 att Adlerberg mer och mer framstått hos allmänheten »som en vän av vår samhällsordning och en förespråkare inför tronen af hvad den kräfvet».

² Stjernvall-Walleen till Aurore Karamzine den 21 mars 1872: »Jag säger ej att man ej kan finna dem, men valet av en trio, inom hvilken harmoni förefinnes så fullständigt, erbjuder svårigheter», *Törngren*, a.a., s. 235.

³ Jfr Palmén, a.a., II, 2, s. 973, not 2 och Stjernvall-Walleen till Aurore Karamzine den 19 augusti 1876, *Törngren*, a.a., s. 235.

⁴ *Palmén*, a.a., II, 2, s. 974, skriver att Adlerbergs hållning »i frågor sådana som nya lantdagsordningen, guldmyntfoten, Kymölä seminarium och värnpliktslagen vann icke för tiden behörig uppmärksamhet, om ock invigda kretsar förstodo att uppskatta betydelsen af hans upplysta ståndpunkt.»

då de ryska unifieringssträvandena gjorde sig gällande från och med år 1889. Upprinnelsen till denna nya politik är allt för bekant för att här behöva upprepas. På det monetära planet medförde den fortskridande nedgången i silvervärdet från och med år 1887 en nedgång i rubelkursen. Olägenheterna härav kommo bl.a. till synes, då ryska medborgare i vårt land skulle erlägga post-, tull- och andra avgifter eller göra inköp av livsmedel. Inom petersburgssocietetens villabosättning på Karelska näset väckte dessa olägenheter närmast förtret, medan kännbara förluster uppstodo vid den ryska militärens proviantering i Finland. Likaså hade den ryska importen från Finland att bära extra kostnader i anledning av rubelns låga kurs. Därtill kom de ryska industriidkarnas ständiga avundsjuka och konkurrens.

Vår särställning på det monetära området, vilken det gällde att försvara år 1889, antyder även vad man hade vunnit genom 1865 och 1877 års myntreformer. Mechelin sammanfattade vad unifieringen skulle ha krävt av vårt myntväsende: 1) förbud för FB att vidare inväxla sina sedlar med guld; 2) de utelöpande sedlarna skulle bytas ut mot sedlar lydande på rubel i silver eller rubel i guld; och 3) påbud att en skuld om 4 mark i guld kunde gäldas med 1 rubel i sedlar.

Hade dessa åtgärder då genomförts, skulle Finlands solida myntväsende med ett tag ha förintats. De ekonomiska följderna hade blivit:

1) Samtliga sparmedel i landet hade enligt då gällande kurs reducerats med en tredjedel. En dylik tvångsöverföring av privat förmögenhet saknade varje grund såväl rättsligt som ekonomiskt (jfr kap. IX om konverteringskursen).

2) Importhandeln hade som ovan anfördes utsatts för oberäkneliga fluktuationer i rubelkursen (jfr kap. om silverspärningen), varav i synnerhet arbetarklassen hade blivit lidande vid tider av missväxt.

3) Landets kreditanstalter hade utsatts för stora påfrestningar. I synnerhet skulle Finlands Hypoteksförening, vars utländska skuld var baserad på inhemska fordringar, ha lidit svårt (jfr kap. X om reformens ekonomiska verkningar).

4) Om markens stabila värde åter bragts att vackla, hade den på grund av kapitalknappheten i landet såväl för staten som för enskilda utomordentligt viktiga utlandskrediten fördyrats och knappast längre kunnat uppbringas. Landets dyrt förvärvade »goodwill» i detta avseende skulle med ett slag ha gått förlorad.

5) Bristen på kredit och en högst sannolik bankkris hade medfört oöverstigliga investeringssvårigheter och frammanat en svårartad affärs- och produktionskris.

6) Finlands Banks självständighet som centralbank hade rubbats.

I den kommitté, som år 1889 under generalguvernörens och ryska finansministerns ledning med medlemmar i senaten dryftade saken, kom man även till slutsatsen att ekonomiska förutsättningar inte förefunnos att återgå till kreditrubeln som lagligt betalningsmedel och att guldstandarderna måste bibehållas. Däremot föreslogs en förändring av vår myntenhet till en rubel i guld, varigenom den skulle ha blivit fyra gånger så stor som förut. Senaten uttalade sin bestämda gensaga även däremot. Motargumenten voro (formellt), att konventionella prisförhållanden skulle rubbas, att en hög myntenhet vanligen hade en tendens att höja prisnivån och att den ringa kapitaltillgången fordrade en mindre myntenhet. Unifieringstanken skulle i själva verket inte ha förts framåt. Då den finländska guldrubeln hade haft ett högre värde än kreditrubeln, hade nämligen olikheten endast blivit större. Då man (realiter) kunde frukta, att Ryssland vid en planerad övergång till guldmyntfot komme att antaga kreditrubelns värde som enhet, hade inom kort en ny reform blivit nödvändig i Finland. En ändring av myntenheten var vidare förenad med en hel mängd störningar och svårigheter av formell natur, s.s. ändring av priser och taxor samt ommyntning och nytryckning av sedlar. Antogs kreditrubeln som lagligt betalningsmedel fick spekulatören åter fritt spelrum, ty i marknads- och torghandeln skulle det ges tillfälle att prångla ut ryska sedlar i stället för Finlands Banks. Då ryska sedlar därtill föreslogos som lagligt betalningsmedel i likviditet till posten, järnvägen och tullen skulle kreditmyntet spridas mer och mer. Vid tiden för själva förändringen hade inte mindre än tre olika slag av sedlar och skiljemynt förekommit och förvirrat alla.

Nämnda ekonomiska problem hade myntlagen av år 1877 lyckats avvärja. För den händelse rikets allmänna intresse fordrade en unifiering, förelade senaten emellertid ett förslag till lantdagsproposition år 1890. I sitt memorial hade finansministern förutsatt, att ständernas medverkan inte var nödvändig. Senatens orubbliga hållning framgår bäst av dess egna ord: »Men vid bedömandet af denna fråga är det af afgörande betydelse, att Lagen om Finlands mynt af den 9 augusti 1877, genom hvilken guldmyntfoten blef införd, i sin helhet tillkommit under Ständernas medverkan, och att därför intet stadgande i denna lag, vare sig det gäller myntenheten eller skiljemyntet eller annat, kan i administrativ väg förändras. [H.B.]».¹

¹ KS till HKM den 19 juni 1890, s. 5, Särtryck i Mechelinska samlingen, Tidigare senatorstiden, myntfrågan II.

Myntlagen av den 9 augusti 1877 var således ett mäktigt prejudikat att falla tillbaka på. Någon rubbning av guldmyntfoten i vårt land kom inte till stånd, men i fråga om kreditrubelns ställning intog finansministern samma ståndpunkt som majoriteten¹ i kommittén. Då frågan sedan föredrogs för kejsaren, godkände denne förslaget i den formen att alla likvider, som försiggingo enligt av krono-, stads- eller kommunalnrättning fastställd taxa skulle få äga rum i ryskt mynt, om beloppet ej översteg 3 rubel, vilket belopp senaten hade föreslagit. Följderna av förordningen kommo, såsom senaten hade förutsett, till synes i den omtalade spekulationen i samband med kronouppbörderna.

Rubeln jämföras på olaglig väg med marken. Den första stöten hade således avvärijts tack vare att myntlagen 1877 tillkommit i grundlagsenlig ordning och för att Finland hade ett myntväsende baserat på guld. I motsats härtill var det ryska myntväsendet så bristfälligt ordnat, att det inte med bästa vilja kunde antagas i Finland. Beslutet av den 14 augusti år 1890 angavs vara av interimistisk natur, men samtidigt uttalades det tydligt att detta provisorium gällde endast tills en fullständig unifiering kunde åstadkommas.

Basen härför vanns då den ryske finansministern S. J. Witte år 1897 lyckades åvägbringa guldmyntfot även i Ryssland. Då det ryska sedelmyntet liksom det finländska kunde inlösas mot guld i respektive centralbanker, gjordes gällande att guldrubeln borde erhålla samma gångbarhet i Finland som marken. Planen väcktes av Witte och vann kejsarens fulla godkännande. En kommitté för frågans beredning tillsattes följande år. Av politiska orsaker blev dock planen liggande, och t.o.m. Bobrikoff

¹ Mot majoritetens i kommittén förslag inlade finanschefen Molander sin reservation, som avsåg att tillvarataga de enskilda individernas intressen enligt myntlagen. Hans förslag gick ut på, att vid betalning av kronoutskylder kreditrubeln skulle vara lagligt betalningsmedel endast i Viborgs län, där sådant mynt fanns att tillgå, medan i övriga län fara förelåg att uppbördsmännen skulle lockas till spekulation i rubler. På administrativ väg kunde — med frångående av myntlagen — bestämmas, att vid betalningar enligt av kronan fastställda taxor, summan erlades i kreditrubel; sådant kunde däremot inte åläggas kommuner och enskilda. Kursnoteringar två gånger i veckan voro möjliga endast i Viborgs län vid järnvägarna, tullen och vid kronouppbörderna, medan övriga orter skulle erhålla rubelkursen för en längre tid genom finansexpeditionens förmedling. (Vid beräkningen skulle man utgå från 3-månaders växelkursen i Petersburg, varvid ett pund fastställdes till 6 rubel 30.5 kopek i guld. Avista kursen fastställdes enligt Englands banks diskonto. Förekom flere noteringar för dagen i Petersburg skulle aritmetiska medeltalet tagas därav). Senaten uttalade sin bestämda gensaga emot kommitténs förslag och ställde sig på Molanders ståndpunkt.

fann år 1901 för gott att låta saken vila. Emellertid meddelade Witte genom statssekretariatet på hösten 1902, att frågan ånyo skulle tagas upp till behandling och ryskt guldmynt göras till lagligt betalningsmedel i Finland även enskilda emellan. Då förslaget uppenbart stred mot bestämmelserna i 1877 års myntlag och avgörandet kunde fattas endast av ständerna, dröjde senaten i det längsta med svaret. Bfge avstyrkte i alla avseenden. I senaten framhöll man att åtgärden var fullkomligt obehövlig, emedan det ryska myntet i själva verket redan emottogs till parivärdet.

Efter den ryska övergången till guldmyntfot noterade nämligen FBD inköpspriset på rubel liksom på övriga valutor enligt principen parivärdet minskat med myntningsavgiften 1/3 %, och försäljningspriset fastställdes med huvudsyftet att skydda myntbeståndet mot export till Ryssland och utlandet. Den tidigare kursskillnaden inskränktes även, men då den hölls så stor som 2 mark, anmärkte finansminister Witte i oktober 1897, att en dylik notering ledde till guldinlösningsfrågan från Finland till Ryssland. Vid en gemensam överläggning mellan Bfge och FBD enades man om att för undvikande av politiska förvecklingar inköpa det ryska guldmyntet al pari.¹ Genom beslutet erhöles rubeln i själva verket samma ställning som marken vid inväxling till banken.

Mest fruktade senaten att ryssarna ville förmå FB att inlösa även kreditseklarna med guld, såsom fallet var efter myntrealisationen år 1840 (då i silver). Ett sådant stadgande skulle ha varit liktydigt med undergång för Finlands självständiga myntväsende och för FB som centralbank. Än så länge hade rubeln ett fast värde i guld, men ingenting garanterade, att guldinlösningsklausulen upphävdes vid en politisk konflikt, såsom under Krimkriget. Senaten beslöt därför i det längsta motarbete ett accepterande av rubeln. En undfallenhetslinje ansåg att faran inte var så stor, men på bägge hållen framhöll man att lantdagen måste avgöra frågan.

Varken senaten eller lantdagen bereddes vidare tillfälle att uttala sig. Vid kommitténs sammanträde i Petersburg på hösten 1903 avvisades t.o.m. all diskussion om ständernas befogenheter. I sitt utlåtande kom kommittén dock till åsikten, att man inte borde eftersträva en brådstörtad övergång till guldrubel, eftersom Finlands myntenhet beredde landet avsevärda fördelar, men föreslog likväl, att rubeln i guld skulle göras lik-

¹ FBD:s ordförande Charpentier framhöll vid överläggningen, att sedan finansministern en gång fått upp ögonen för saken, komme han inte att nöja sig med mindre än att kreditrubeln noterades al pari. Skedde inte så, förelåg faran, att utbetalningarna till ryska militärer i Finland försiggingo i ryska guldrubler. Emottogos dessa inte till al pari värde av banken fick finansministern anledning att ingripa politiskt. Bfges prot. den 22 okt. 1897.

värdig med marken i alla betalningar även enskilda emellan och silverrubeln likställas med silvermarken. Förslaget berörde således endast det metalliska myntet, inte sedlarna. Bobrikoff och finansministern gävo likalydande utlåtanden och förslaget som föredrogs gemensamt av MS Plehwe och finansminister V. N. Kokovtsoff på våren 1904 fastställdes av kejsaren. Även detta beslut utfärdades som en interimistisk förordning den 9 juni 1904 och upptog delvis bestämmelserna i 1890 och 1893 års förordningar.

Någon praktisk betydelse fick förordningen dock inte. Finansministern dröjde med dess publicering, och kort därpå inträffade Bobrikoffs fall. Den nya generalguvernören fann lämpligt att inte påskynda ärendet. Då lantdagen därpå sammanträdde och stora petitionen ingick till kejsaren nämndes även denna myntförordning bland dem som borde upphävas. I manifestet av den 4 november utlovades detta. Revisionen lät vänta på sig och kom aldrig till stånd. Vid tiden för världskrigets utbrott var förordningen ännu gällande, om ock ej tillämpad.

Guldmyntfotens suspendering år 1914. De farhågor man hade hyst i senaten beträffande rubelns konvertibilitet, besannades vid världskrigets utbrott år 1914. Guldmyntfoten övergavs genast i början av kriget i Ryssland och medförde ett kursfall på rubeln. Till en början åstadkom den sjunkande kursen inga olägenheter för Finland. Tvärtemot vad man kunde ha väntat började ryska guldrubler vandra över till Finland. FB:s guld-förråd växte från 41.0 miljoner mark den 15 augusti 1914 till 43.0 miljoner mark den 31 november samma år. Ökningen berodde på ryska statens inköp av mark för arméns räkning och på att privata placeringar överfördes till Finland. Någon överhängande fara förelåg alltså inte, även om vissa guldinköp från utlänningars sida hade gjorts på höstsidan, då FBD efter att ha begränsat inväxlingssumman i november under intrycket av den allmänna övergången till pappersmyntfot väckte frågan om suspenderingen av guldmyntfoten även i vårt land. Avsikten var att bevara guldkassan. Förr eller senare skulle också ett frångående av guldmyntfoten ha blivit nödvändigt. Någon oenighet rådde inte i detta avseende varken i FBD, Bfge eller senaten, men däremot uppstod betydande meningsolikheter om den formella och juridiska sidan av saken. Då denna sida utförligt blivit utredd på annat håll,¹ kan här endast konstateras att BD:s förslag av den 5 november 1914 innebar att Bfge interimistiskt hade

¹ Lantdagen 1917, Handlingar IV, Bankutskottets betänkande N:o 6, jämte bilagor. Jfr *Paavo Korpisaari*, Suomen markka 1914—1925, s. 7—9.

befullmäktigats att, då situationen så fordrade, upphäva inlösningsplikten, men även att återinföra den då läget så medgav. Då ett sådant beslut skulle ha gett Bfge alltför stora befogenheter, gick senaten inte med därpå, — ja, det påstods t.o.m. att kejsarens maktbefogenheter därigenom skulle inskränkas. Framställningen lämnades därför utan allt avseende på högsta ort, men av egen maktfullkomlighet upphävde kejsaren den 11 april 1915 inlösningsplikten. Faktiskt hade dock banken redan från ingången av 1915 icke inväxlat sina sedlar mot guld.¹

Guldmyntfoten upphävdes således utan vare sig senatens eller lantdagens hörande. Det är dock att märka att lagen av den 9 augusti 1877 icke upphävdes genom kejsarens beslut, utan endast sattes ur kraft interimistiskt. Då guldmyntfoten år 1925 återinfördes fanns därför reala förutsättningar att bygga på den år 1877 lagda basen.

Trots att vårt myntväsende under den ryska tiden utsattes för stora påfrestningar både politiskt och ekonomiskt hade det visat sig kunna stå emot alla angrepp och trygga ett stabilt penningvärde. Övergången till guldmyntfot var således en bestående reform. Som lag överlevde myntlagen av år 1877 även de svåra påfrestningar, som träffade vårt penningväsende under världskrigets dagar.

Det visade sig nämligen att grundförutsättningarna att hålla den ryska kursen oberoende av pappersrubelns fluktuationer inte mer voro för handen, när guldväxlingen hade frångåtts. En icke sinande ström av pappersrubler sökte sig på olika vägar över till vårt land och höjde prisnivån. Med stöd av förordningen av år 1904 kunde man på ryskt håll påtvinga oss ytterligare ryska betalningsmedel, och FB såg sig nödsakad att bevilja ryska staten lån för att kunna frigöra kursen från den ryska. Någon räddning betydde denna utväg dock inte. Pappersmarkens värde försämrades, priserna stego och historiens händelser från tiden för Krimkriget återupprepades. Utvecklingen kunde lätt ha tagit samma vändning år 1877.

Guldmyntfoten en internationell myntfot. Wallenbergs tanke var att det ännu år 1877 fanns förutsättningar för ett internationellt mynt, byggt på femfrancsstycket som enhet och baserat på guld. Det guldmyntfotssystem, som skapades i Europa under slutet av 1800-talet och bestod till världskrigets utbrott, företedde i de olika länderna så pass oväsentliga divergenser, att en internationell myntunion i verkligheten hade åvägbragts även om själva räkneenheten inte var gemensam. Någon väsentlig olägenhet förelåg egentligen inte av de olika myntenheterna annat än vid

¹ Rossi, a.a., s. 76—77.

omräkningen av penningbelopp ifrån det ena myntet till det andra. Myntservisen bereddes även en del fördelar av att myntenheterna inte voro gemensamma. Valutapolitiskt fungerade systemet för övrigt som om en myntunion realiter hade införts (jfr valutaförråd, diskontpolitik, metallströmningar m.fl.). Såsom gemensam värdemätare kunde guld det inte för någon längre period antaga ett högre eller lägre värde i något enskilt land. Även vid import- och exportförbud för guld har utvecklingen visat att guld det förmått kvarhålla ett jämförelsevis enhetligt, om ej oföränderligt värde i världen. Genom övergången till guldmyntfot inleddes Finlands myntväsende således i guldblocket och räddades från att ryckas in i det ryska myntväsendets inflationsvirvel. Vid en internationell guldmyntfot har även guld det självt ett stabilare värde, emedan det utgör en funktion av ett flertal länders nationalinkomst.

A. O. WALLENBERGS FÖRSLAG¹ TILL MYNTLAG FÖR FINLAND:

FÖRSLAG
till
LAG OM FINSKA MYNTET.

Om guldmynt såsom värdemätare.

§ 1.

Finlands myntsystem skall grundas på en Myntenhet af guld, hvilken ensamt skall vara värdemätare inom Storfurstendömet Finland.

§ 2.

En blandning af nio tiondedelar fint guld och en tiondedel koppar kallas Myntguld.

Franska gramvigten varder gällande såsom Myntvigt.

§ 3.

Myntenheten kallas Ducat.

§ 4.

Af en kilogram så beskaffadt Myntguld, som i § 2 säges, utmyntas: trehundra tio stycken Ducater eller etthundra femtio fem dubbla Ducater.

§ 5.

Afvikelserna, öfver eller under här ofvan stadgade halt för myntguldet, få icke öfverstiga 15/10.000 fint guld.

§ 6.

Afvikelserna, öfver eller under här ofvan stadgade vigt för hvarje myntstycke, få icke öfverstiga 20/10.000.

Vid utmyntning af guldmynt må dock iakttagas att afvikelsen i vigt, för hvarje parti af tio kilogram guldmynt, ej får öfverskrida fem gram.

§ 7.

En hvar, som vid Finlands myntverk inlemnar guld till myntning erhåller motsvarande värde i guldmynt mot erläggande, till myntningskostnadens bestridande, af två tiondedels procent af det inlemnade beloppet.

§ 8.

De efter denna Lags föreskrifter präglade fullvigtiga guldmynt äro lagligt betalningsmedel i alla betalningar och till hvilket belopp som helst.

§ 9.

Mom. 1. Guldmynt, som genom åverkan af hvad slag som helst blifvit skadadt, har förlorat sin egenskap af lagligt betalningsmedel.

Mom. 2. Guldmynt upphör att vara lagligt betalningsmedel till Statens kassor, så snart det genom nötning förlorat mer än två procent; men till alla andra, när det förlorat mer än en half procent af dess lagenliga vigt. —

¹ Originalet i Stockholms Enskilda Banks arkiv. Jfr även diverse handlingar i FE enligt specialkatalog 5, VII, 35.

Mom. 3. Guldmynt, som i Statens kassor influitt, må icke i allmänna rörelsen utlemnas i fall det förlorat mer än en half procent af dess lagenliga vigt. —

§ 10.

Vid guldmyntpräglingen skall iakttagas att å alla guldmyntstycken kan läsas »9/10 fint» samt derjemte å Ducaterne »31 = 100 gram» samt å de dubbla Ducaterne »15 1/2 = 100 gram».

Om silfverskiljemynt.

§ 11.

Värdet af Myntenheten (Ducaten) delas i tio lika delar. En sådan del blir R ä k n e n h e t e n, som kallas Mark. Denna indelas i hundra delar som kallas Penniä.

§ 12.

Mom. 1. Af en kilogram Myntsilfver, bestående af nio tiondedelar fint silfver och en tiondedel koppar, utmyntas tvåhundra markstycken, hvilka i all förekommande penningräkning skola såsom R ä k n e n h e t begagnas.

Mom. 2. Af samma slags Myntsilfver skola utmyntas T r e m a r k s t y c k e n till en vigt af 15 gram stycket.

§ 13.

Af en kilogram Myntsilfver, bestående af tre fjerdedelar fint silfver och en fjerdedel koppar, skola utmyntas
f y r a h u n d r a Femtiopenniä stycken eller
å t t a h u n d r a Tjugufempenniä stycken.

§ 14.

Största afvikelserna i halt och vigt bestämmas sålunda:

Silfverskilje- myntet	Bruttovigt Gram	Halt 1/1000	Fin vigt Gram	Största tillåtna afvikelse			
				öfver eller under i halt		i vigt	
				pr stycke 1/1000	pr kilo 1/1000	pr stycke 1/1000	pr kilo 1/1000
3 mark - stycket	15,0	900	13,5	3	2	4	3
1 mark »	5,0	900	4,5	4	3	6	5
50 penniä »	2,5	750	1,875	—	4	—	7
25 penniä »	1,25	750	0,9375	—	5	—	10

Afvikelserna utrönas för markstyckena både för stycke och för kilogram; för penniästyckena endast för kilogram.

§ 15.

Allt silfvermynt är skiljemynt och skall till obegränsadt belopp mottagas vid betalning till Statens kassor, men ingen annan vare pliktig att i e n betalning emottaga sådant till högre summa än tio mark.

Silfvermynt upphör att vara lagligt betalningsmedel, såväl till Statens kassor som till alla andra när pregelns genom nötning blifvit otydlig.

§ 16.

I Finlands Statskontor eger enhvar att, för hvarje der inlemnadt, till tio mark uppgående belopp af silfverskiljemynt, utbekomma en Ducat.

§ 17.

Silfverskiljemynt skall uteslutande för kronans räkning präglas och får ej för enskildes räkning tillverkas.

Om kopparskiljemynt.

§ 18.

Af koppar präglas skiljemynt af följande namnvärden och vigter, nemligen en kilogram koppar utmyntas till

100 st.	Tiopenniä	stycken
200 st.	Fempenniä	»
400 st.	Tvåpenniä	»
800 st.	Enpenniä	»

§ 19.

Kopparskiljemynt präglas uteslutande för statens räkning och emottages till obegränsadt belopp i betalningar till Statens kassor, men ingen annan vare pligtig att i en betalning emottaga sådant till större belopp än ett hundra penniä.

Till det af mig redan aflemnade förslag till Lag om Finska Myntet, ber jag att få föga följande *motiver*.

I alla speciallagar är, för vinnande af klarhet, nödvändigt att begagna allmänt erkända tekniska termer, och att icke tveka upprepa en sådan term, heldre än att genom en omskrifning fördunkla framställningen, under förmenande att uttryckssättet skulle blifva vackrare.

I lagar om myntet är ganska vanligt, att lagskrifvaren förblandat benämningarne Myntenhet och Räkneenhet med hvarandra. Detta är ett stort fel, som väsentligen bidrager till att den stora allmänheten icke kan fatta hvarti skilnaden består. Det må erkännas, att, så länge myntsystem är grundadt på silfver, låter det sig göra att bestämma myntenheten lika med räkneenheten. Men vill man grunda sitt myntsystem på guld, blef räkneenheten för stor, om den skulle sättas i likhet med myntenheten.

Myntenheten bör bestämmas till den storlek att dess värde i guld med noggranhet och lätthet kan finnas, eller omvänt: man bör till myntenhet, värdemätare, antaga en viss vigt myntadt guld, till sin halt bestämdt; och det myntstycke, som skall vara myntenheten, bör aldrig vara så litet, att det möter ringaste svårighet eller öfverdrifven kostnad att verkställa utmyntningen.

Myntenheten bör alltid i stor mängd vara tillgänglig för allmänna rörelsen, och det värdebegrepp, som grundas på myntenheten, bör icke vara representeradt af någon banksedel, utan bör exempelvis, då detta system blifvit genomfördt, banksedlar icke utgifvas i Finland å andra valörer än 5, 20, 50, 100 och 1000 Mark.

Myntenheten bör ega en särskild benämning, och ingen kan för Finland vara lämpligare än ordet Ducat, ty dels erinrar den om grand- duché, dels är den en på guldmynt från äldre tider känd benämning, och slutligen tillkommer, att ingenstädes präglas ducater af guld nu för tiden.

Att till myntguld använda 9/10 fint bjuder klokheten, dels emedan man uttrönt att denna blandning godt motstår nötning, dels emedan den blifvit lagd till grund för alla nyare guldmyntsystem, och värdejemförelsen underlättas betydligt mellan de olika ländernas guldmynt, när halten är densamma, ty man behöfver då endast begagna vigten för att utröna värdeförhållandet.

När en fåtalig nation skall besluta sig för antagandet af en myntenhet, så bör den icke skaffa sig en värdemätare olik alla andra nationers. Sak samma om två eller tre fåtaliga nationer förena sig om en värdemätare, som ej begagnas af någon talrikare nation. Finland är i den lyckliga belägenhet, att det icke bör kunna komma i fråga till myntenhet antaga något annat guldmyntstycke än det, som uppkommer om af en kilogram 9/10 fint myntguld utmyntas trehundredtio stycken. Det har då genast en myntenhet, som är välbekant i hela Europa, och som öfverallt skall röna det bästa emottagande. När det stora kejsarriket beslutar sig öfvergå till guldmyntfot så blir otvifvelaktigt halfimperialen reducerad. Den blir då antagligen till lika med Österrikes nya guldmynt på åtta floriner, Frankrikes, Belgiens, Italiens, Schweiz', och Greklands guldmyntstycken lydande å tjugo francs. Man kan säga, att i Rumänien detta guldmyntstycke är grunden för alla värden, och der cirkulerar en stor mängd tjugo francs stycken. I Spanien är franskt, belgiskt och italienskt guldmynt lagligt betalningsmedel. I Egypten, Mindre Asien och Constantinopel äro tjugo francs styckena de

mest eftersökta. I hela Tyskland betinga samma guldmyntvalörer en kurs motsvarande sina fulla intrinsequa värden och rätt ofta derutöfver. På grund af det anförda är alldeles tydligt att halfva imperialen, eller fem-rubelstycket af guld, framdeles kommer att bestämmas till noggran likhet med tjugofrancis-stycket, emedan en sådan åtgärd helt visst kommer att tillskynda Ryssland många stora fördelar.

Hvarje mynt har ett metallvärde och ett prägelvärde eller namnvärde. Metallvärdet bestämmer sig sjelf, men prägelvärdet beror på den noggranhet, med hvilken utmyntningen skett och på andra omständigheter. Till höjande af prägelvärdet bidraget väsentligen att afvikelserna i halt och vikt icke må tillåtas allt för stora. I detta fall äro bestämmelserna i svenska myntlagen angående guldmynt efterföljansvärda, och erfarenheten har gifvit vid handen att de kunna efterlefvast.

Begäran att å myntstyckena få utsatt så väl deras halt som ett enkelt uttryck för deras vikt, afses att fortare än eljest gifva dem deras rätta plats bland andra guldmynt.

Det ligger stor vikt uppå att sätta myntningskostnaderna så billiga som möjligt, ty derigenom uppmuntras enskilda att indraga guld i landet för att förvandla det till gångbart mynt. En myntningskostnad af två pro mille betäcker mycket väl kostnaden för präglingen och det är alls icke meningen att något myntverk skall göra vinst på guldutmyntningen. Exempelvis ber jag få tillägga att Herr Stas i Bruxelles, en af Europas yppersta myntinspektörer, försäkrat mig, att såväl tio- som tjugofrancis-stycken kunna präglas med en kostnad af 6/10 pro mille, hvare likväl icke ingår kostnaden för myntguldets legering. Enligt 1868 års förordning om präglning af Caroliner blef myntningskostnaden, som af enskilde skulle erläggas, bestämd till 2/10 pro mille. Att, såsom i lagen om rikets mynt af den 30 Maj 1873, bestämma myntningskostnaden för tio-kronestycken till 1/3 procent och för tjugokronestycken till 1/4 procent, och benämna dessa olika myntstycken »tvänne hufvudmynt» är rent af abderitiskt. Hufvudmyntet skall vara *est* och kallas myntenhet. Man kan sedermera låta prägla multipler deraf efter omständigheternas kraf.

Bestämmelserna om gränsen för nötning, hvilka icke kunna öfverskridas, utan att guldmyntet upphör att vara lagligt betalningsmedel, äro grundade på den förutsättning att staten och icke enskilda skall drabbas af den förlust, som uppkommer genom ett årligt, men långvarigt, bruk af guldmyntstyckena. I England lägger man orättvist nog denna förlust på den siste innehafvaren af ett guldmynt, då det kanske under tretio års tid fungerat som lagligt betalningsmedel i mång tusende betalningar.

Beträffande silfverskiljemyntet bör den grundsats antagas, att all sådan myntning sker för statens räkning, och att den derå uppkommande ansemliga vinsten särskildt bokföres och reserveras hos Finlands Statskontor för att deraf må kunna bestridas, dels underhåll och förbättringar af myntverket såsom fabrik betraktadt, dels framdeles behöflig mera allmän ommyntning af silfver- och koppar-skiljemyntet.

Såsom en gifven följd af den grundsats, att vinsten på all skiljemyntspräglning tillfaller staten måste bestämmas, att Statskontoret alltid skall vara pligtigt att mot guld invxla allt skiljemynt i sådana belopp, som uppgå till fulla tio mark.

I afseende på den viktiga punkten om silfverskiljemyntets legering, bör all legering utöfver 1/4 koppar sorgfälligt undvikas; ty det är utrönt, att när man till myntmetall tagit mera koppar, så ingå icke de bägge metallerna silfver och koppar den närmare förening, som är önskvärd i en god myntmetall, hvadan allt silfvermynt, med högre kopparhalt än 1/4, genom nötning förlorar silfrets färg och slutligen antager kopparens.

Att för markstyckena stanna med legeringen vid 1/10 koppar är så mycket större skäl, som den mest vidsträckt erfarenhet gifvit vid handen att denna blandning är ändamålsenlig och att berörda myntstycken icke med onödig koppartillsats böra förtyngas.

Som femtio- och tjugofem-penniästyckena i storlek ligga temligen nära hvarandra, bör i tillämpningen iakttagas, att ett af dem blifver försedt med refflad kant och det andra med slät.

Förslaget att införa tre-markstycken i stället för nu brukliga två markstycken afses lättnader i liqvider och afven den händelse, att ifall Finlands Bank icke skulle utgifva fem-mark sedlar, afståndet då blef mindre emellan största silfvermyntstycket och minsta guldmyntstycket.

Beträffande koppar-skiljemyntet torde skälig anledning saknas att öfvergå till skiljemynt af brons, hvilket faller sig dyrare utan att vara synnerligen bättre. —

Tabell 1. *Värdeförhållandet mellan guld och silver i Hamburg åren 1866—1885.*

Källa: Tabellarische Uebersichten des Hamburgischen Handels im Jahre 1866(—1885).

	1866	1867	1868	1869	1870	1871	1872
Jan.	15.243	15.279	15.448	15.556	15.506	15.515	15.506
Febr.	15.312	15.279	15.446	15.548	15.497	15.506	15.506
Mars	15.387	15.324	15.506	15.556	15.472	15.506	15.512
April	15.347	15.419	15.455	15.556	15.472	15.506	15.552
Maj	15.259	15.387	15.455	15.556	15.472	15.506	15.556
Juni	15.227	15.387	15.455	15.506	15.472	15.571	15.560
Juli	15.180	15.387	15.483	15.506	15.397	15.527	15.556
Aug.	15.171	15.387	15.590	15.506	15.368	15.506	15.556
Sept.	15.216	15.410	15.590	15.523	15.337	15.506	15.556
Okt.	15.243	15.482	15.609	15.506	15.381	15.506	15.556
Nov.	15.306	15.495	15.607	15.506	15.487	15.506	15.672
Dec.	15.284	15.495	15.573	15.506	15.545	15.506	15.638
<i>Året</i>	<i>15.266</i>	<i>15.396</i>	<i>15.518</i>	<i>15.526</i>	<i>15.450</i>	<i>15.514</i>	<i>15.562</i>
I-II kv.	15.293	15.347	15.460	15.547	15.481	15.519	15.533
III-IV »	15.232	15.444	15.575	15.506	15.419	15.509	15.589
	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879
Jan.	..	16.008	16.315	16.944	16.449	17.671	18.687
Febr.	15.770	16.014	16.284	17.267	16.619	17.490	18.780
Mars	15.782	15.948	16.351	17.549	17.130	17.476	18.876
April	15.780	15.998	16.316	17.534	17.449	17.529	18.855
Maj	15.946	15.939	16.403	17.825	17.415	17.756	18.592
Juni	15.923	15.913	16.768	18.176	17.534	17.736	18.034
Juli	15.915	16.004	16.830	19.117	17.470	17.936	18.119
Aug.	15.961	16.028	16.719	18.017	17.461	17.901	18.121
Sept.	15.921	16.108	16.582	18.181	17.430	18.143	18.166
Okt.	16.050	16.201	16.567	17.913	17.171	18.561	18.004
Nov.	16.132	16.202	16.605	17.463	17.358	18.574	17.649
Dec.	16.163	16.252	16.739	16.735	17.509	18.760	17.945
<i>Året</i>	<i>15.948</i>	<i>16.049</i>	<i>16.544</i>	<i>17.718</i>	<i>17.241</i>	<i>17.963</i>	<i>18.311</i>
I-II kv.	15.849	15.967	16.409	17.555	17.090	17.610	18.633
III-IV »	16.020	16.130	16.675	17.885	17.395	18.310	18.004
	1880	1881	1882	1883	1884	1885	
Jan.	17.980	18.345	18.140	18.797	18.564	18.922	
Febr.	18.034	18.109	18.062	18.596	18.368	19.094	
Mars	18.041	17.966	18.092	18.485	18.428	19.174	
April	18.060	18.068	18.066	18.642	18.572	19.167	
Maj	18.028	18.133	18.029	18.716	18.529	19.118	
Juni	17.876	18.254	18.092	18.646	18.505	19.229	
Juli	17.775	18.201	18.176	18.648	18.540	19.260	
Aug.	17.788	18.228	18.106	18.597	18.511	19.393	
Sept.	17.973	18.131	18.107	18.524	18.613	19.795	
Okt.	18.067	18.101	18.187	18.487	18.620	19.975	
Nov.	18.231	18.134	18.319	18.656	18.740	20.043	
Dec.	18.183	18.169	18.720	18.610	18.937	20.141	
<i>Året</i>	<i>18.002</i>	<i>18.151</i>	<i>18.170</i>	<i>18.617</i>	<i>18.577</i>	<i>19.423</i>	
I-II kv.	18.001	18.142	18.081	18.651	18.491	19.113	
III-IV »	18.002	18.163	18.258	18.583	18.662	19.751	

Tabell 2. *Silverpriset i London åren 1865—1885.*

Lägsta och högsta notering i 16-dels pence per ounce fint silver (37/40).

Källa: *Adolf Soetbeer, Materialien . . .*, s. 20—21.

	1865	1866	1867	1868	1869	1870	1871
Jan.	984—986	982—988	974—974	966—974	970—974	968—972	968—970
Febr.	982—984	974—984	972—972	966—968	972—976	966—968	968—970
Mars	976—982	974—976	970—972	968—978	968—972	966—970	966—968
April	970—970	976—984	972—980	968—970	968—970	966—968	963—964
Maj	969—972	976—992	966—972	966—970	960—966	966—969	963—964
Juni	968—972	986—996	966—968	966—966	960—964	966—968	966—969
Juli	968—972	970—988	968—968	966—967	964—965	968—972	968—970
Aug.	972—974	966—970	966—968	962—966	964—966	966—970	970—972
Sept.	970—976	972—976	965—970	962—964	966—968	964—966	970—973
Okt.	978—980	974—976	966—968	964—968	966—968	966—970	964—970
Nov.	980—988	974—976	966—968	966—968	966—968	968—970	970—976
Dec.	985—990	972—974	966—968	972—974	966—970	968—970	968—974
<i>Året</i>	977	978	969	968	967	969	968
	1872	1873	1874	1875	1876	1877	1878
Jan.	970—978	956—959	928—952	920—922	878—898	910—932	856—864
Febr.	972—978	956—959	936—944	918—920	848—878	896—924	863—884
Mars	972—974	956—958	936—950	912—916	840—868	852—898	866—880
April	964—974	956—956	937—948	914—918	856—864	856—880	862—868
Maj	961—968	950—958	936—942	904—912	832—864	858—874	852—862
Juni	960—962	949—952	936—944	888—894	800—832	856—864	840—856
Juli	961—963	949—950	932—936	891—894	748—824	862—872	837—845
Aug.	960—964	941—947	926—930	896—906	804—860	864—868	834—844
Sept.	965—967	941—946	922—928	907—908	818—841	868—884	824—834
Okt.	960—964	936—944	922—925	908—914	832—858	874—890	792—825
Nov.	948—956	926—930	924—932	906—911	850—880	864—880	806—812
Dec.	954—956	928—929	916—924	898—906	884—936	860—868	792—811
<i>Året</i>	965	948	933	910	844	877	841
	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885
Jan.	794—816	836—844	816—828	829—834	800—809	812—816	790—800
Febr.	792—804	832—841	820—846	832—833	806—816	816—822	782—793
Mars	782—804	828—840	832—846	830—833	812—819	811—819	784—787
April	792—802	828—836	832—834	833—837	806—813	808—816	782—792
Maj	800—828	833—836	824—832	834—839	801—806	812—815	784—798
Juni	824—848	835—846	816—827	830—838	801—812	810—815	786—787
Juli	816—834	840—846	814—838	826—832	805—808	811—814	785
Aug.	818—830	840—846	820—830	830—833	807—810	809—814	787
Sept.	822—826	834—842	826—829	828—833	810—815	810—814	781
Okt.	825—860	829—837	829—834	824—831	814—816	807—814	754
Nov.	848—860	826—830	830—832	814—828	808—815	795—807	759
Dec.	838—848	826—832	828—832	800—814	808—816	792—798	754
<i>Året</i>	820	836	827	826	809	810	778

Tabell 3. *Av Finlands Bank tillämpade tremånaders växel (sälj) kurser åren 1865—1885.*

Månads- och årsmedel.

Källa: Finlands Banks kursböcker.

	London			Hamburg			Petersburg			Stockholm			Amsterdam		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
1865															
Nov.	25.35	25.35	25.35	193.0	193.00	193.0	332	329.37	328	147.0	146.88	145.0			
Dec.	25.35	25.35	25.35	193.0	193.00	193.0	331	328.98	328	147.0	147.00	147.0			
1866															
Jan.	25.35	25.35	25.35	193.0	193.00	193.0	330	327.88	326	147.0	147.00	147.0			
Febr.	25.35	25.35	25.35	193.0	192.42	191.0	327	322.13	320	147.0	146.42	145.0			
Mars	25.40	25.37	25.35	191.0	189.60	189.0	324	320.96	318	145.0	143.28	143.0			
April	25.45	25.44	25.40	189.0	189.00	189.0	318	314.13	311	143.0	143.00	143.0			
Maj	25.40	25.40	25.40	189.0	189.00	189.0	312	287.68	276	143.0	143.00	143.0			
Juni	25.40	25.38	25.35	189.0	189.00	189.0	279	275.50	270	143.0	143.00	143.0			
Juli	25.35	25.31	25.30	189.0	189.00	189.0	305	288.58	270	143.0	143.00	143.0			
Aug.	25.35	25.33	25.30	189.0	189.00	189.0	311	307.56	302	143.0	143.00	143.0			
Sept.	25.35	25.35	25.35	189.0	189.00	189.0	323	314.36	310	143.0	143.00	143.0			
Okt.	25.35	25.35	25.35	189.0	189.00	189.0	327	324.63	321	143.0	143.00	143.0			
Nov.	25.35	25.31	25.30	189.0	189.00	189.0	335	331.27	325	143.0	143.00	143.0			
Dec.	25.30	25.30	25.30	189.0	189.00	189.0	337	333.69	327	143.0	143.00	143.0			
Året	25.45	25.35	25.30	193.0	189.65	189.0	337	312.17	270	147.0	143.62	143.0			
1867															
Jan.	25.30	25.30	25.30	189.0	189.00	189.0	345	340.04	338	143.0	143.00	143.0			
Febr.	25.35	25.33	25.30	189.0	189.00	189.0	344	338.75	334	143.0	143.00	143.0			
Mars	25.35	25.34	25.30	189.0	189.00	189.0	337	336.60	335	143.0	143.00	143.0			
April	25.35	25.35	25.35	189.0	189.00	189.0	337	329.04	317	143.0	143.00	143.0			
Maj	25.40	25.35	25.35	189.0	189.00	189.0	341	334.50	328	143.0	143.00	143.0			
Juni	25.40	25.39	25.35	189.0	189.00	189.0	353	346.70	340	143.0	143.00	143.0			
Juli	25.40	25.40	25.40	189.0	189.00	189.0	351	347.15	339	143.0	142.99	142.7			
Aug.	25.45	25.43	25.40	189.0	189.00	189.0	349	346.93	345	142.7	142.53	142.2			
Sept.	25.45	25.45	25.45	189.0	189.00	189.0	352	350.68	349	142.2	142.20	142.2			
Okt.	25.45	25.45	25.45	189.0	189.00	189.0	352	351.37	351	142.2	141.98	141.8			
Nov.	25.45	25.42	25.40	189.0	189.00	189.0	353	350.92	349	141.8	141.80	141.8			
Dec.	25.40	25.40	25.40	189.0	189.00	189.0	350	348.75	347	141.8	141.80	141.8			
Året	25.45	25.38	25.30	189.0	189.00	189.0	353	343.56	317	143.0	142.60	141.8			
1868															
Jan.	25.40	25.40	25.40	189.0	189.00	189.0	351	350.92	350	141.8	141.80	141.8			
Febr.	25.40	25.40	25.40	189.0	189.00	189.0	351	350.96	350	141.8	141.76	141.5			
Mars	25.40	25.40	25.40	189.0	189.00	189.0	350	348.28	345	141.5	141.50	141.5			
April	25.40	25.40	25.40	189.0	189.00	189.0	349	348.21	347	141.5	141.50	141.5	213.0	213.00	213.0
Maj	25.40	25.40	25.40	189.0	189.00	189.0	349	347.96	346	141.5	141.50	141.5	213.0	213.00	213.0
Juni	25.40	25.40	25.40	189.0	189.00	189.0	348	346.80	346	141.5	141.50	141.5	213.0	213.00	213.0
Juli	25.40	25.40	25.40	189.0	189.00	189.0	347	344.89	343	141.5	141.50	141.5	213.0	213.00	213.0
Aug.	25.45	25.43	25.40	189.0	189.00	189.0	347	346.35	346	141.5	141.50	141.5	213.0	213.00	213.0
Sept.	25.45	25.45	25.45	189.0	189.00	189.0	349	346.69	346	141.5	141.50	141.5	213.0	213.00	213.0
Okt.	25.45	25.45	25.40	189.0	189.00	189.0	350	349.81	349	141.5	141.50	141.5	213.0	213.00	213.0
Nov.	25.40	25.40	25.40	189.0	189.00	189.0	351	350.60	350	141.5	141.50	141.5	213.0	213.00	213.0
Dec.	25.40	25.40	25.40	189.0	189.00	189.0	350	348.08	347	141.5	141.50	141.5	213.0	213.00	213.0
Året	25.45	25.41	25.40	189.0	189.00	189.0	351	348.27	343	141.8	141.55	141.5	213.0	213.00	213.0

Noterades icke

Tabell 4. Av Finlands Bank tillämpade diskont (köp) kurser åren 1865—1885.
Månads- och årsmedeltal.

Källa: Finlands Banks kursböcker.

	London			Hamburg			Petersburg			Stockholm			Amsterdam		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
1865															
Nov.	24.85	24.82	24.75	189.2	188.93	188.5	327	324.75	323	141.7	141.42	141.0	209.8	209.38	207.3
Dec.	24.85	24.85	24.85	189.2	189.20	189.2	325	323.91	323	141.7	141.70	141.7	209.8	209.80	209.8
1866															
Jan.	25.10	24.93	24.85	189.9	189.56	189.2	325	322.48	320	142.2	141.96	141.7	210.8	210.32	209.8
Febr.	25.10	25.10	25.10	190.0	189.78	189.0	321	315.79	312	142.5	142.33	142.2	211.0	210.88	210.8
Mars	25.15	25.12	25.10	189.0	187.60	187.0	319	317.24	315	142.5	142.10	142.0	211.0	210.14	210.0
April	25.20	25.20	25.15	187.0	187.00	187.0	315	309.04	303	142.0	142.00	142.0	210.0	210.00	210.0
Maj	25.20	25.20	25.20	187.0	187.00	187.0	308	281.40	270	142.0	142.00	142.0	210.0	210.00	210.0
Juni	25.20	25.18	25.15	187.8	187.39	187.0	273	269.15	263	142.0	142.00	142.0	210.0	210.00	210.0
Juli	25.15	25.08	25.05	187.5	187.28	187.2	300	282.23	264	142.0	142.00	142.0	210.0	210.00	210.0
Aug.	25.10	25.08	25.05	187.2	187.20	187.2	306	302.56	297	142.0	142.00	142.0	210.0	210.00	210.0
Sept.	25.10	25.10	25.10	187.2	187.20	187.2	318	309.36	305	142.0	142.00	142.0	210.0	210.00	210.0
Okt.	25.10	25.10	25.10	187.2	187.20	187.2	322	319.63	316	142.0	142.00	142.0	210.0	210.00	210.0
Nov.	25.10	25.06	25.05	187.2	187.20	187.2	330	326.27	320	142.0	142.00	142.0	210.0	210.00	210.0
Dec.	25.05	25.05	25.05	187.2	187.20	187.2	332	328.69	322	142.0	142.00	142.0	210.0	210.00	210.0
Året	25.20	25.10	24.85	190.0	187.62	187.2	332	306.79	263	142.5	142.03	141.7	211.0	210.11	209.8
1867															
Jan.	25.05	25.05	25.05	187.2	187.20	187.2	340	335.04	333	142.0	142.00	142.0	210.0	210.00	210.0
Febr.	25.10	25.08	25.05	187.2	187.20	187.2	339	333.75	329	142.0	142.00	142.0	210.0	210.00	210.0
Mars	25.10	25.09	25.05	187.2	187.20	187.2	332	331.60	330	142.0	142.00	142.0	210.0	210.00	210.0
April	25.10	25.10	25.10	187.2	187.20	187.2	332	324.04	312	142.0	142.00	142.0	210.0	210.00	210.0
Maj	25.15	25.10	25.10	187.2	187.20	187.2	336	329.50	323	142.0	142.00	142.0	210.0	210.00	210.0
Juni	25.15	25.14	25.10	187.2	187.20	187.2	348	341.70	335	142.0	142.00	142.0	210.0	210.00	210.0
Juli	25.15	25.15	25.15	187.2	187.20	187.2	346	342.15	334	142.0	141.99	141.7	210.0	210.00	210.0
Aug.	25.20	25.18	25.15	187.2	187.20	187.2	344	341.93	340	141.7	141.53	141.2	210.0	210.00	210.0
Sept.	25.20	25.20	25.20	187.2	187.20	187.2	347	345.68	344	141.2	141.20	141.2	210.0	210.00	210.0
Okt.	25.20	25.20	25.20	187.2	187.20	187.2	347	346.37	346	141.2	140.97	140.6	210.0	210.00	210.0
Nov.	25.20	25.17	25.15	187.2	187.20	187.2	348	345.92	344	140.6	140.60	140.6	210.0	210.00	210.0
Dec.	25.15	25.15	25.15	187.2	187.20	187.2	345	343.75	342	140.6	140.60	140.6	210.0	210.00	210.0
Året	25.20	25.13	25.05	187.2	187.20	187.2	348	338.56	312	142.0	141.75	140.6	210.0	210.00	210.0
1868															
Jan.	25.15	25.15	25.15	187.2	187.20	187.2	346	345.92	345	140.6	140.60	140.6	210.0	210.00	210.0
Febr.	25.15	25.15	25.15	187.2	187.20	187.2	346	345.96	345	140.8	140.64	140.5	210.0	210.00	210.0
Mars	25.15	25.15	25.15	187.2	187.20	187.2	345	343.28	340	140.5	140.50	140.5	210.0	210.00	210.0
April	25.15	25.15	25.15	187.2	187.20	187.2	344	343.21	342	140.5	140.50	140.5	211.0	211.00	211.0
Maj	25.15	25.15	25.15	187.2	187.20	187.2	344	342.96	341	140.5	140.50	140.5	211.0	211.00	211.0
Juni	25.15	25.15	25.15	187.2	187.20	187.2	343	341.80	341	140.5	140.50	140.5	211.0	211.00	211.0
Juli	25.15	25.15	25.15	187.2	187.20	187.2	342	339.89	338	140.5	140.50	140.5	211.0	211.00	211.0
Aug.	25.20	25.18	25.15	187.2	187.20	187.2	342	341.35	341	140.5	140.50	140.5	211.0	211.00	211.0
Sept.	25.20	25.20	25.20	187.2	187.20	187.2	344	341.69	341	140.5	140.50	140.5	211.0	211.00	211.0
Okt.	25.20	25.20	25.15	187.2	187.20	187.2	345	344.81	344	140.5	140.50	140.5	211.0	211.00	211.0
Nov.	25.15	25.15	25.15	187.2	187.20	187.2	346	345.60	345	140.5	140.50	140.5	211.0	211.00	211.0
Dec.	25.15	25.15	25.15	187.2	187.20	187.2	345	343.08	342	140.5	140.50	140.5	211.0	211.00	211.0
Året	25.20	25.16	25.15	187.2	187.20	187.2	346	343.27	338	140.8	140.52	140.5	211.0	210.75	210.0

(Tab. 3 forts.)

	London			Hamburg			Petersburg			Stockholm			Amsterdam		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
1869															
Jan.	25.40	25.40	25.40	189.0	189.00	189.0	348	347.96	347	141.5	141.50	141.5	213.0	213.00	213.0
Febr.	25.40	25.40	25.40	189.0	189.00	189.0	347	346.38	344	141.5	141.50	141.5	213.0	213.00	213.0
Mars	25.45	25.42	25.40	189.0	189.00	189.0	344	340.08	335	141.5	141.50	141.5	213.0	213.00	213.0
April	25.45	25.43	25.40	189.0	189.00	189.0	338	334.08	330	141.5	141.50	141.5	213.0	212.54	212.5
Maj	25.45	25.45	25.45	189.0	189.00	189.0	330	325.38	318	141.5	141.50	141.5	212.5	212.50	212.5
Juni	25.45	25.45	25.45	189.0	189.00	189.0	329	324.68	321	141.5	141.50	141.5	212.5	212.50	212.5
Juli	25.45	25.45	25.45	189.0	189.00	189.0	321	317.85	311	141.5	141.50	141.5	212.5	212.50	212.5
Aug.	25.45	25.45	25.45	189.0	189.00	189.0	322	320.12	317	141.5	141.50	141.5	212.5	212.50	212.5
Sept.	25.45	25.45	25.45	189.0	189.00	189.0	321	318.88	316	141.5	141.50	141.5	212.5	212.50	212.5
Okt.	25.45	25.45	25.45	189.0	189.00	189.0	319	317.00	315	141.5	141.50	141.5	212.5	212.42	212.0
Nov.	25.45	25.45	25.45	189.0	189.00	189.0	315	314.65	313	141.5	141.50	141.5	212.0	212.00	212.0
Dec.	25.45	25.45	25.45	189.0	189.00	189.0	313	312.31	310	141.5	141.50	141.5	212.0	212.00	212.0
Året	25.45	25.44	25.40	189.0	189.00	189.0	348	326.24	310	141.5	141.50	141.5	213.0	212.54	212.0
1870															
Jan.	25.45	25.44	25.40	189.0	189.00	189.0	314	312.21	311	141.8	141.55	141.5	212.0	212.00	212.0
Febr.	25.40	25.39	25.35	189.0	188.90	188.5	311	309.50	308	142.0	141.87	141.8	212.0	211.85	211.3
Mars	25.35	25.35	25.35	188.5	188.50	188.5	309	307.62	307	142.0	142.00	142.0	211.3	211.30	211.3
April	25.35	25.35	25.35	188.5	188.50	188.5	309	307.50	306	142.0	142.00	142.0	211.3	211.30	211.3
Maj	25.35	25.35	25.35	188.5	188.50	188.5	311	306.42	305	142.0	142.00	142.0	211.6	211.58	211.3
Juni	25.35	25.35	25.35	188.5	188.50	188.5	334	320.88	312	142.0	142.00	142.0	211.6	211.60	211.6
Juli	25.35	25.35	25.35	188.5	188.50	188.5	323	316.44	305	142.0	142.00	142.0	211.6	211.60	211.6
Aug.	25.35	25.35	25.35	188.5	188.50	188.5	316	310.33	304	142.0	142.00	142.0	211.6	211.60	211.6
Sept.	25.35	25.35	25.35	188.5	188.50	188.5	316	314.35	313	142.0	142.00	142.0	211.6	211.60	211.6
Okt.	25.35	25.35	25.35	188.5	188.50	188.5	327	319.73	316	142.0	142.00	142.0	211.6	211.60	211.6
Nov.	25.35	25.35	25.35	188.5	188.48	188.0	327	322.62	316	142.0	142.00	142.0	211.6	211.60	211.5
Dec.	25.35	25.35	25.35	188.0	188.00	188.0	325	321.35	320	142.0	142.00	142.0	211.5	211.50	211.5
Året	25.45	25.36	25.35	189.0	188.53	188.0	334	314.19	304	142.0	141.49	141.5	212.0	211.59	211.3
1871															
Jan.	25.35	25.35	25.35	188.0	188.00	188.0	324	321.92	320	142.0	142.00	142.0	211.5	211.50	211.5
Febr.	25.35	25.35	25.35	188.0	188.00	188.0	333	330.50	328	142.0	142.00	142.0	211.5	211.50	211.5
Mars	25.35	25.35	25.35	188.0	188.00	188.0	336	332.42	330	142.0	142.00	142.0	211.5	211.50	211.5
April	25.35	25.35	25.35	188.0	188.00	188.0	329	328.57	328	142.0	142.00	142.0	211.5	211.50	211.5
Maj	25.35	25.35	25.35	188.0	187.94	187.5	336	331.38	329	142.0	142.00	142.0	211.5	211.50	211.5
Juni	25.35	25.35	25.35	187.5	187.50	187.5	338	336.92	335	142.0	142.00	142.0	211.5	211.50	211.5
Juli	25.35	25.34	25.30	187.5	187.46	187.3	338	336.04	334	142.0	141.96	141.8	211.5	211.50	211.5
Aug.	25.30	25.30	25.30	187.3	187.30	187.3	338	337.22	335	141.8	141.80	141.8	211.5	211.50	211.5
Sept.	25.30	25.26	25.25	187.3	187.30	187.3	344	340.88	338	141.8	141.80	141.8	211.5	211.50	211.5
Okt.	25.25	25.25	25.25	187.3	187.30	187.3	347	346.08	344	141.8	141.80	141.8	211.5	211.50	211.5
Nov.	25.25	25.25	25.25	187.3	187.30	187.3	346	345.88	345	141.8	141.80	141.8	211.5	211.50	211.5
Dec.	25.25	25.25	25.25	187.3	187.30	187.3	347	346.33	345	141.8	141.80	141.8	211.5	211.50	211.5
Året	25.35	25.31	25.25	188.0	187.61	187.3	347	336.27	320	142.0	141.91	141.8	211.5	211.50	211.5

Av Finlands Bank tillämpade diskontkurser åren 1865—1885.

(Tab. 4 forts.)

	London			Hamburg			Petersburg			Stockholm			Amsterdam		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
1869															
Jan.	25.15	25.15	25.15	187.2	187.20	187.2	343	342.96	342	140.5	140.50	140.5	211.0	211.00	211.0
Febr.	25.15	25.15	25.15	187.2	187.20	187.2	342	341.38	339	140.5	140.50	140.5	211.0	211.00	211.0
Mars	25.20	25.17	25.15	187.2	187.20	187.2	339	335.08	330	140.5	140.50	140.5	211.0	211.00	211.0
April	25.20	25.18	25.15	187.2	187.20	187.2	333	329.08	325	140.5	140.50	140.5	211.0	210.54	210.5
Maj	25.20	25.20	25.20	187.2	187.20	187.2	325	320.38	313	140.5	140.50	140.5	210.5	210.50	210.5
Juni	25.20	25.20	25.20	187.2	187.20	187.2	324	319.68	316	140.5	140.50	140.5	210.5	210.50	210.5
Juli	25.20	25.20	25.20	187.2	187.20	187.2	316	312.85	306	140.5	140.50	140.5	210.5	210.50	210.5
Aug.	25.20	25.20	25.20	187.2	187.20	187.2	317	315.12	312	140.5	140.50	140.5	210.5	210.50	210.5
Sept.	25.20	25.20	25.20	187.2	187.20	187.2	316	313.88	311	140.5	140.50	140.5	210.5	210.50	210.5
Okt.	25.20	25.20	25.20	187.2	187.20	287.2	314	312.00	310	140.5	140.50	140.5	210.5	210.42	210.0
Nov.	25.20	25.20	25.20	187.2	187.20	187.2	310	309.65	308	140.5	140.50	140.5	210.0	210.00	210.0
Dec.	25.20	25.20	25.20	187.2	187.20	187.2	308	307.31	305	140.5	140.50	140.5	210.0	210.00	210.0
Året	25.20	25.19	25.15	187.2	187.20	187.2	343	321.24	305	140.5	140.50	140.5	211.0	210.53	210.0
1870															
Jan.	25.20	25.19	25.15	187.2	187.20	187.2	309	307.21	306	140.8	140.55	140.5	210.0	210.00	210.0
Febr.	25.15	25.15	25.15	187.2	187.16	187.0	306	304.50	303	141.0	140.86	140.8	210.0	209.94	209.7
Mars	25.15	25.15	25.15	187.0	187.00	187.0	304	302.62	302	141.0	141.00	141.0	209.7	209.70	209.7
April	25.15	25.15	25.15	187.0	187.00	187.0	304	302.50	301	141.0	141.00	141.0	209.7	209.70	209.7
Maj	25.15	25.15	25.15	187.0	187.00	187.0	306	301.42	300	141.0	141.00	141.0	210.0	209.98	209.7
Juni	25.15	25.15	25.15	187.0	187.00	187.0	329	315.88	307	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0
Juli	25.15	25.15	25.15	187.0	186.92	186.5	318	310.96	300	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0
Aug.	25.15	25.15	25.15	186.5	186.50	186.5	311	305.33	299	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0
Sept.	25.15	25.15	25.15	186.5	186.50	186.5	311	309.35	308	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0
Okt.	25.15	25.15	25.15	186.5	186.50	186.5	322	314.73	311	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0
Nov.	25.15	25.15	25.15	186.5	186.50	186.5	322	317.62	311	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0
Dec.	25.15	25.15	25.15	186.5	186.50	186.5	320	316.35	315	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0
Året	25.20	25.15	25.15	187.2	186.81	186.5	329	309.15	299	141.0	140.95	140.5	210.0	209.26	209.7
1871															
Jan.	25.15	25.15	25.15	186.5	186.50	186.5	319	316.92	315	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0
Febr.	25.15	25.15	25.15	186.5	186.50	186.5	328	325.50	323	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0
Mars	25.15	25.15	25.15	186.5	186.50	186.5	331	327.42	325	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0
April	25.15	25.15	25.15	186.5	186.50	186.5	324	323.57	323	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0
Maj	25.15	25.15	25.15	186.5	186.44	186.0	331	326.38	324	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0
Juni	25.15	25.15	25.15	186.0	186.00	186.0	333	331.92	330	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0
Juli	25.15	25.15	25.15	186.0	186.00	186.0	333	331.23	330	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0
Aug.	25.15	25.15	25.15	186.0	186.00	186.0	334	333.22	331	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0
Sept.	25.15	25.11	25.10	186.0	186.00	186.0	340	336.88	334	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0
Okt.	25.10	25.10	25.10	186.0	186.00	186.0	343	342.08	340	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0
Nov.	25.10	25.10	25.10	186.0	186.00	186.0	342	341.88	341	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0
Dec.	25.10	25.10	25.10	186.0	186.00	186.0	343	342.33	341	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0
Året	25.15	25.13	25.10	186.5	186.20	186.0	343	331.71	315	141.0	141.00	141.0	210.0	210.00	210.0

Av Finlands Bank tillämpade växelkurser åren 1865—1885.

(Tab. 3 forts.)

	London			Hamburg			Petersburg			Stockholm			Amsterdam		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
1872															
Jan.	25.25	25.24	25.20	187.3	187.30	187.3	347	346.20	345	141.8	141.80	141.8	212.0	211.92	211.5
Febr.	25.20	25.17	25.15	187.3	187.13	187.0	347	346.00	345	141.8	141.69	141.6	212.0	211.63	211.0
Mars	25.15	25.15	25.15	187.0	187.00	187.0	345	345.00	345	141.6	141.60	141.6	211.0	210.58	210.0
April	25.20	25.15	25.15	187.0	186.89	186.7	345	343.32	342	141.6	141.60	141.6	210.2	210.14	210.0
Maj	25.20	25.20	25.20	186.7	186.44	186.4	344	343.20	342	141.6	141.60	141.6	210.2	210.02	210.0
Juni	25.20	25.20	25.20	186.4	186.28	186.2	345	344.38	344	141.6	141.60	141.6	210.0	209.63	209.4
Juli	25.20	25.20	25.20	186.2	186.20	186.2	344	341.63	340	141.6	141.60	141.6	209.4	209.40	209.4
Aug.	25.20	25.20	25.20	186.2	186.20	186.2	341	340.56	340	141.6	141.60	141.6	209.4	209.40	209.4
Sept.	25.20	25.20	25.20	186.2	186.20	186.2	344	341.88	340	141.6	141.60	141.6	209.4	209.40	209.4
Okt.	25.20	25.20	25.20	186.2	186.20	186.2	348	345.70	344	141.6	141.60	141.6	209.4	209.40	209.4
Nov.	25.20	25.20	25.20	186.2	185.95	185.7	346	344.85	343	141.6	141.60	141.6	209.4	209.19	208.7
Dec.	25.20	25.20	25.20	185.7	185.55	185.4	343	342.83	342	141.6	141.60	141.6	208.7	208.49	208.2
Året	25.25	25.19	25.15	187.3	186.44	185.4	348	343.77	340	141.8	141.62	141.6	212.0	209.93	208.2
1873															
Jan.	25.20	25.13	25.10	123.8	123.80	123.8	344	342.16	341	141.6	141.60	141.6	208.2	208.20	208.2
Febr.	25.10	25.10	25.10	123.8	123.80	123.8	342	342.00	342	141.6	141.60	141.6	208.2	208.20	208.2
Mars	25.10	25.10	25.10	123.9	123.82	123.8	342	342.00	342	141.6	141.34	141.3	208.2	208.13	207.8
April	25.10	25.10	25.10	124.0	123.82	123.8	342	353.42	338	141.3	141.30	141.3	207.8	207.80	207.8
Maj	25.10	25.10	25.10	124.0	123.85	123.8	340	338.27	337	141.3	141.02	140.8	207.8	207.77	207.6
Juni	25.10	25.10	25.10	124.0	123.91	123.8	338	337.43	337	140.8	140.80	140.8	207.6	207.32	207.2
Juli	25.10	25.10	25.10	123.8	123.80	123.8	337	335.59	335	140.8	140.54	140.3	207.8	207.38	207.2
Aug.	25.10	25.10	25.10	123.8	123.80	123.8	342	337.69	335	140.3	140.18	140.0	207.8	207.80	207.8
Sept.	25.10	25.10	25.10	123.8	123.80	123.8	341	340.65	340	140.0	140.00	140.0	207.8	207.80	207.8
Okt.	25.10	25.10	25.10	123.8	123.80	123.8	340	339.63	338	140.0	139.93	139.8	207.8	207.80	207.8
Nov.	25.10	25.10	25.10	123.8	123.75	123.6	340	338.00	337	139.8	139.80	139.8	207.8	207.80	207.8
Dec.	25.10	25.10	25.10	123.8	123.77	123.6	340	338.72	338	139.8	139.80	139.8	208.4	207.98	207.8
Året	25.20	25.10	25.10	124.0	123.81	123.6	344	340.38	335	141.6	140.64	139.8	208.4	207.83	207.2
1874															
Jan.	25.10	25.09	25.05	123.8	123.66	123.6	342	340.64	340	139.8	139.80	139.8	208.7	208.56	208.4
Febr.	25.10	25.06	25.05	123.8	123.62	123.4	346	343.46	341	139.8	139.80	139.8	210.0	209.13	208.7
Mars	25.12	25.10	25.10	123.6	123.58	123.4	349	347.48	346	139.8	139.72	139.7	210.0	210.00	210.0
April	25.12	25.12	25.12	123.6	123.58	123.4	350	348.54	345	139.7	139.70	139.7	210.5	210.08	210.0
Maj	25.17	25.12	25.12	123.6	123.49	123.3	347	345.48	344	139.7	139.70	139.7	210.2	210.17	210.0
Juni	25.17	25.17	25.17	123.3	123.30	123.3	350	348.60	346	139.7	139.70	139.7	210.0	210.00	210.0
Juli	25.22	25.21	25.17	123.3	123.30	123.3	352	351.00	350	139.7	139.70	139.7	210.4	210.36	210.0
Aug.	25.22	25.22	25.22	123.3	123.30	123.3	354	352.88	352	139.7	139.70	139.7	210.4	210.40	210.4
Sept.	25.22	25.22	25.22	123.3	123.12	123.0	353	352.12	351	139.7	139.70	139.7	210.6	210.45	210.4
Okt.	25.22	25.22	25.22	123.0	123.00	123.0	353	351.78	351	139.7	139.70	139.7	211.5	210.87	210.6
Nov.	25.22	25.22	25.22	123.2	123.09	123.0	354	352.80	351	139.7	139.70	139.7	212.5	212.18	211.5
Dec.	25.22	25.22	25.22	123.2	123.20	123.2	354	353.40	353	139.7	139.70	139.7	213.0	212.98	212.5
Året	25.22	25.17	25.05	123.8	123.35	123.0	354	349.09	340	139.8	139.72	139.7	213.0	210.43	208.4

Av Finlands Bank tillämpade diskontkurser åren 1865—1885.

(Tab. 4 forts.)

	London			Hamburg			Petersburg			Stockholm			Amsterdam		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
1872															
Jan.	25.10	25.09	25.05	186.0	186.00	186.0	343	342.20	341	141.0	141.00	141.0	210.5	210.42	210.0
Febr.	25.05	25.02	25.00	186.0	185.89	185.8	343	342.56	342	141.0	140.89	140.8	210.5	210.19	209.6
Mars	25.00	25.00	25.00	185.8	185.80	185.8	342	342.00	342	140.8	140.80	140.8	209.6	209.18	208.6
April	25.05	25.01	25.00	185.8	185.69	185.5	342	340.32	339	140.8	140.80	140.8	208.8	208.74	208.6
Maj	25.05	25.05	25.05	185.5	185.24	185.2	341	340.20	339	140.8	140.80	140.8	208.8	208.62	208.6
Juni	25.05	25.05	25.05	185.2	185.08	185.0	342	341.38	341	140.8	140.80	140.8	208.6	208.23	208.0
Juli	25.05	25.05	25.05	185.0	185.00	185.0	341	338.63	337	140.8	140.80	140.8	208.0	208.00	208.0
Aug.	25.05	25.05	25.05	185.0	185.00	185.0	338	337.56	337	140.8	140.80	140.8	208.0	208.00	208.0
Sept.	25.05	25.05	25.05	185.0	185.00	185.0	341	338.88	337	140.8	140.80	140.8	208.0	208.00	208.0
Okt.	25.05	25.05	25.05	185.0	185.00	185.0	345	342.70	341	140.8	140.80	140.8	208.0	208.00	208.0
Nov.	25.05	25.05	25.05	185.0	184.80	184.6	343	341.85	340	140.8	140.80	140.8	208.0	207.89	207.5
Dec.	25.05	25.05	25.05	184.6	184.36	184.2	340	339.83	339	140.8	140.80	140.8	207.5	207.29	207.0
Året	25.10	25.04	25.00	186.0	185.23	184.2	345	340.65	337	141.0	140.82	140.8	210.5	208.55	207.0
1873															
Jan.	25.05	24.98	24.95	123.0	123.00	123.0	340	338.44	338	140.8	140.80	140.8	207.0	207.00	207.0
Febr.	24.95	24.95	24.95	123.0	123.00	123.0	338	338.00	338	140.8	140.80	140.8	207.0	207.00	207.0
Mars	24.95	24.95	24.95	123.1	123.02	123.0	338	338.00	338	140.8	140.54	140.5	207.0	206.93	206.6
April	24.95	24.95	24.95	123.2	123.02	123.0	338	336.24	335	140.5	140.50	140.5	206.6	206.60	206.6
Maj	24.95	24.95	24.95	123.2	123.05	123.0	337	335.27	334	140.5	140.30	140.0	206.6	206.57	206.4
Juni	24.95	24.95	24.95	123.2	123.11	123.0	335	334.43	334	140.0	140.00	140.0	206.4	206.12	206.0
Juli	24.95	24.95	24.95	123.0	123.00	123.0	334	332.59	332	140.0	139.74	139.5	206.6	206.18	206.0
Aug.	24.95	24.95	24.95	123.0	123.00	123.0	339	334.69	332	139.5	139.38	139.2	206.6	206.60	206.6
Sept.	24.95	24.95	24.95	123.0	123.00	123.0	338	337.65	337	139.2	139.20	139.2	206.6	206.60	206.6
Okt.	24.95	24.95	24.95	123.0	123.00	123.0	337	336.63	335	139.2	139.13	139.0	206.6	206.60	206.6
Nov.	24.95	24.95	24.95	123.0	122.95	122.8	337	335.00	334	139.0	139.00	139.0	206.6	206.60	206.6
Dec.	24.95	24.95	24.95	123.0	122.97	122.8	337	335.72	335	139.0	139.00	139.0	207.2	206.78	206.6
Året	25.05	24.95	24.95	123.2	123.01	122.8	340	337.15	332	140.8	139.85	139.0	207.2	205.31	206.0
1874															
Jan.	24.95	24.94	24.90	123.0	122.86	122.8	339	337.64	337	139.0	139.00	139.0	207.5	207.36	207.2
Febr.	24.95	24.91	24.90	123.0	122.82	122.6	343	340.46	338	139.0	139.00	139.0	208.8	207.93	207.5
Mars	25.00	24.99	24.95	123.0	122.94	122.8	346	344.48	343	139.0	139.00	139.0	209.0	208.96	208.8
April	25.00	25.00	25.00	123.0	122.98	122.8	347	345.54	342	139.0	139.00	139.0	209.5	209.08	209.0
Maj	25.05	25.00	25.00	123.0	122.89	122.7	344	342.48	341	139.0	139.00	139.0	209.2	209.17	209.0
Juni	25.05	25.05	25.05	122.7	122.70	122.7	347	345.60	343	139.0	139.00	139.0	209.0	209.00	209.0
Juli	25.10	25.09	25.05	122.7	122.70	122.7	349	348.00	347	139.0	139.00	139.0	209.4	209.35	209.0
Aug.	25.10	25.10	25.10	122.7	122.70	122.7	351	349.88	349	139.0	139.00	139.0	209.4	209.40	209.4
Sept.	25.10	25.10	25.10	122.7	122.52	122.4	350	349.12	348	139.0	139.00	139.0	209.6	209.45	209.4
Okt.	25.10	25.10	25.10	122.4	122.40	122.4	350	348.78	348	139.0	139.00	139.0	210.5	209.87	209.6
Nov.	25.10	25.10	25.10	122.6	122.49	122.4	351	349.80	348	139.0	139.00	139.0	211.5	211.18	210.5
Dec.	25.10	25.10	25.10	122.6	122.60	122.6	351	350.40	350	139.0	139.00	139.0	212.0	211.98	211.5
Året	25.10	25.04	24.90	123.0	122.71	122.4	351	346.09	337	139.0	139.00	139.0	212.0	209.40	207.2

(Tab. 3 forts.)

	London			Hamburg			Petersburg			Stockholm			Amsterdam		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
1875															
Jan.	25.27	25.23	25.22	123.4	123.34	123.2	354	353.29	353	139.7	139.70	139.7	215.5	214.73	213.0
Febr.	25.47	25.36	25.27	124.2	123.71	123.4	356	354.71	353	140.0	139.75	139.7	217.8	216.58	215.5
Mars	25.60	25.51	25.47	124.2	124.20	124.2	356	354.08	353	141.0	140.13	140.0	219.0	218.38	217.8
April	25.60	25.60	25.60	124.4	124.37	124.2	355	354.46	353	141.0	141.00	141.0	219.0	218.33	218.0
Maj	25.65	25.60	25.60	124.4	124.37	124.3	354	353.54	353	141.3	141.03	141.0	218.0	218.00	218.0
Juni	25.80	25.67	25.60	125.2	124.52	124.2	355	353.78	353	142.5	141.78	141.3	218.0	214.74	213.5
Juli	25.80	25.80	25.80	126.1	125.82	125.2	360	356.67	354	142.5	142.50	142.5	215.5	215.28	215.0
Aug.	26.00	25.84	25.80	126.8	126.22	126.0	355	354.52	353	144.5	143.69	143.5	215.2	214.78	214.0
Sept.	26.00	26.00	26.00	127.8	127.39	126.8	354	351.58	346	145.0	144.81	144.5	216.0	215.18	214.5
Okt.	26.30	26.07	26.00	129.0	127.87	127.5	351	346.92	344	147.0	145.40	145.0	218.0	216.17	215.0
Nov.	26.50	26.38	26.30	130.0	129.38	129.0	350	349.06	348	147.5	146.87	146.5	220.2	218.77	218.0
Dec.															
Året	26.50	25.75	25.22	130.0	125.65	123.2	360	353.27	344	147.5	142.53	139.7	220.2	216.33	213.0
1876															
Jan.	27.00	26.77	26.50	132.5	131.33	130.0	352	349.58	343	150.0	148.85	147.5	225.0	222.33	219.5
Febr.	27.55	27.26	27.00	135.0	133.68	132.5	359	355.44	352	152.8	151.33	150.0	228.3	226.58	225.0
Mars	28.30	28.07	27.85	138.2	137.26	136.0	371	366.71	363	156.7	155.75	154.5	233.5	232.20	229.8
April	28.30	28.26	28.20	138.6	138.27	138.0	371	369.98	369	156.7	156.56	156.3	234.5	233.93	233.5
Maj	28.80	28.35	28.20	140.3	138.56	138.2	377	371.92	370	159.5	157.28	156.5	237.0	234.25	233.3
Juni	29.55	29.03	28.80	144.1	141.43	140.3	387	380.15	377	163.8	160.82	159.5	242.9	238.87	237.0
Juli	30.75	30.39	29.35	150.0	148.02	143.0	403	397.79	384	170.1	168.44	162.2	253.5	250.09	241.7
Aug.	29.35	28.45	27.80	143.0	138.53	135.2	384	372.50	364	162.2	157.29	153.6	241.7	233.97	227.8
Sept.	27.80	27.80	27.80	135.6	135.26	135.2	367	364.79	364	153.6	153.60	153.6	229.2	228.36	227.8
Okt.	28.10	27.97	27.80	136.7	136.11	135.6	366	358.73	352	155.5	154.70	153.6	231.3	230.10	228.8
Nov.	28.10	28.10	28.10	137.2	136.82	136.4	356	347.02	335	155.8	155.59	155.5	231.1	230.77	230.3
Dec.	28.10	27.53	27.00	137.2	134.56	131.8	339	333.25	329	155.8	152.60	149.7	230.9	226.35	221.8
Året	30.75	28.18	26.50	150.0	137.60	130.0	403	364.18	329	170.1	156.12	147.5	253.5	232.32	219.5
1877															
Jan.	27.35	27.35	27.35	134.2	133.66	133.1	340	336.24	333	151.7	151.47	151.4	226.5	225.67	225.0
Febr.	27.35	27.35	27.35	133.8	133.44	133.2	341	339.60	338	151.4	151.03	151.0	227.0	226.55	226.2
Mars	28.00	27.56	27.35	137.3	134.49	133.3	347	339.84	337	154.8	152.29	151.0	231.6	228.00	226.0
April	28.00	27.60	27.00	136.4	134.23	130.4	344	320.52	291	154.8	152.55	149.5	231.6	226.90	221.5
Maj	27.00	26.88	26.00	131.9	130.91	126.4	295	290.38	277	149.5	148.82	143.8	223.6	217.65	214.4
Juni	26.00	26.00	26.00	127.0	126.53	126.1	280	277.58	275	143.8	143.80	143.8	214.4	214.18	214.0
Juli	26.00	25.68	25.60	126.9	125.30	124.8	276	268.21	261	143.8	142.02	141.6	214.9	211.54	210.3
Aug.	25.60	25.58	25.55	125.0	124.79	124.5	268	266.67	263	141.6	141.47	141.2	210.8	210.60	210.2
Sept.	25.55	25.55	25.55	124.8	124.49	124.3	265	262.96	258	141.2	141.20	141.2	210.6	210.25	210.0
Okt.	25.55	25.55	25.55	125.7	124.75	124.3	258	249.62	240	141.5	141.38	141.2	212.0	210.57	210.0
Nov.	25.55	25.55	25.55	125.0	124.74	124.5	263	258.00	250	141.5	141.50	141.5	211.0	210.78	210.3
Dec.	25.55	25.55	25.55	125.7	125.23	125.0	265	262.13	256	141.5	141.50	141.5	211.0	210.77	210.5
Året	28.00	26.33	25.55	137.3	128.44	124.3	347	288.54	240	154.8	145.63	141.2	231.6	216.96	210.0

Av Finlands Bank tillämpade diskontkurser åren 1865—1885.

(Tab. 4 forts.)

	London			Hamburg			Petersburg			Stockholm			Amsterdam		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
1875															
Jan.	25.15	25.11	25.10	122.8	122.74	122.6	351	350.29	350	139.0	139.00	139.0	214.5	213.73	212.0
Febr.	25.35	25.24	25.15	123.6	123.11	122.8	353	351.71	350	139.3	139.05	139.0	216.8	215.58	214.5
Mars	25.51	25.40	25.35	123.7	123.62	123.6	353	351.08	350	140.5	139.47	139.3	218.0	217.42	216.8
April	25.51	25.51	25.51	123.9	123.87	123.7	352	351.46	350	140.5	140.50	140.5	218.2	217.53	217.2
Maj	25.56	25.51	25.51	123.9	123.87	123.8	351	350.54	350	140.8	140.53	140.5	217.2	217.20	217.2
Juni	25.71	25.58	25.51	124.7	124.02	123.7	351	350.78	350	142.0	141.28	140.8	217.2	213.09	212.0
Juli	25.71	25.71	25.71	125.6	125.32	124.7	357	353.67	351	142.0	142.00	142.0	213.5	213.28	213.0
Aug.	25.71	25.71	25.71	125.6	125.48	125.3	356	353.77	352	143.0	142.41	142.0	213.5	212.98	212.5
Sept.	25.90	25.75	25.71	126.3	125.72	125.5	352	351.52	350	144.0	143.19	143.0	213.2	212.78	212.0
Okt.	25.90	25.90	25.90	127.3	126.89	126.3	351	348.58	343	144.5	144.31	144.0	214.0	213.18	212.5
Nov.	26.20	25.97	25.90	128.5	127.37	127.0	348	343.92	341	146.5	144.90	144.5	216.0	214.17	213.0
Dec.	26.40	26.28	26.20	129.5	128.88	128.5	347	346.06	345	147.0	146.37	146.0	218.2	216.77	216.0
Året	26.40	25.65	25.10	129.5	125.13	122.6	357	350.27	341	147.0	141.98	139.0	218.2	214.78	212.0
1876															
Jan.	26.90	26.67	26.40	132.0	130.83	129.5	349	346.58	340	149.5	148.35	147.0	224.0	220.42	217.5
Febr.	27.45	27.16	26.90	134.5	133.18	132.0	356	352.44	349	152.3	150.83	149.5	227.3	225.58	224.0
Mars	28.20	27.97	27.75	137.7	136.76	135.5	368	363.71	360	156.2	155.25	154.0	232.5	231.20	228.8
April	28.20	28.16	28.10	138.1	137.77	137.5	368	366.98	366	156.2	156.06	155.8	233.5	232.93	232.5
Maj	28.70	28.25	28.10	139.8	138.06	137.7	374	368.92	367	159.0	156.78	156.0	236.0	233.25	232.3
Juni	29.45	28.93	28.70	143.6	140.93	139.8	384	377.15	374	163.3	160.32	159.0	241.9	237.87	236.0
Juli	30.65	30.26	29.15	149.5	147.42	142.1	400	394.29	379	169.6	167.48	161.1	252.5	249.61	239.7
Aug.	29.15	28.25	27.60	142.1	137.63	134.3	379	367.50	359	161.1	156.19	152.5	239.7	231.97	225.8
Sept.	27.60	27.60	27.60	134.7	134.36	134.3	362	359.79	359	152.5	152.50	152.5	227.2	226.36	225.8
Okt.	28.00	27.79	27.60	136.2	135.35	134.7	361	352.85	346	155.0	153.71	152.5	230.3	229.33	226.8
Nov.	28.00	28.00	28.00	136.7	136.32	135.9	350	341.02	329	155.3	155.09	155.0	230.1	229.77	229.3
Dec.	28.00	27.36	26.80	136.7	133.80	130.9	333	327.25	323	155.3	151.71	148.6	229.9	224.71	219.8
Året	30.65	28.04	26.40	149.5	136.91	129.5	400	360.04	323	169.6	155.40	147.0	252.5	231.15	217.5
1877															
Jan.	27.15	27.15	27.15	133.3	132.76	132.2	334	330.24	327	150.6	150.37	150.3	224.5	223.67	223.0
Febr.	27.15	27.15	27.15	132.9	132.54	132.3	335	333.60	332	150.3	149.93	149.9	225.0	224.55	224.2
Mars	27.70	27.33	27.15	135.9	133.42	132.4	339	333.36	331	153.1	150.99	149.9	228.6	225.71	224.0
April	27.70	27.22	26.50	135.0	132.70	128.0	336	307.85	275	153.1	150.64	146.7	228.6	223.82	217.3
Maj	26.50	26.38	25.50	129.5	128.46	124.0	279	274.34	261	146.7	146.02	141.0	219.4	217.46	210.2
Juni	25.50	25.50	25.50	124.6	124.13	123.7	264	261.58	259	141.0	141.00	141.0	210.2	209.98	209.8
Juli	25.50	25.42	25.40	124.5	124.03	123.8	260	257.06	251	141.0	140.60	140.5	210.7	209.36	208.6
Aug.	25.40	25.40	25.40	124.0	123.86	123.7	258	257.33	253	140.5	140.47	140.4	209.1	208.97	208.7
Sept.	25.40	25.40	25.40	124.0	123.69	123.5	257	254.96	250	140.4	140.40	140.4	209.1	208.75	208.5
Okt.	25.40	25.40	25.40	124.9	123.95	123.5	250	242.39	232	140.7	140.58	140.4	210.5	209.07	208.5
Nov.	25.40	25.40	25.40	124.0	123.76	123.5	253	248.08	241	140.7	140.70	140.7	209.3	209.10	208.8
Dec.	25.40	25.40	25.40	124.7	124.23	124.0	255	252.17	246	140.7	140.70	140.7	209.3	209.07	208.8
Året	27.70	26.08	25.40	135.9	127.19	123.5	339	276.97	232	153.1	144.25	140.4	228.6	214.79	208.5

Av Finlands Bank tillämpade växelkurser åren 1865—1885

(Tab. 3 forts.)

	London			Hamburg			Petersburg			Stockholm			Amsterdam		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
1878															
Jan.	25.55	25.55	25.55	125.4	125.11	125.0	285	266.15	253	141.5	141.50	141.5	210.5	210.26	210.0
Febr.	25.55	25.55	25.55	125.3	125.05	125.0	285	279.00	274	141.5	141.50	141.5	210.4	210.08	210.0
Mars	25.70	25.57	25.55	125.6	125.27	125.0	283	276.04	254	142.0	141.58	141.5	211.0	210.61	210.4
April	25.70	25.70	25.70	126.0	125.70	125.5	262	255.00	250	142.0	142.00	142.0	211.3	211.28	211.0
Maj	25.70	25.54	25.40	126.2	125.48	125.0	264	253.00	243	142.0	141.21	140.4	211.5	210.47	209.2
Juni	25.40	25.29	25.20	124.8	124.08	123.6	265	263.09	259	140.4	139.87	139.3	208.5	208.13	208.0
Juli	25.20	25.20	25.20	123.8	123.72	123.5	272	268.93	262	139.5	139.46	139.3	208.6	208.36	208.0
Aug.	25.20	25.19	25.17	123.7	123.53	123.4	270	267.11	264	139.5	139.43	139.3	208.5	208.36	208.0
Sept.	25.17	25.17	25.17	123.4	123.36	123.3	266	262.52	258	139.3	139.30	139.3	208.0	208.00	208.0
Okt.	25.17	25.17	25.17	123.3	123.30	123.3	258	253.56	252	139.3	139.30	139.3	208.0	208.00	208.0
Nov.	25.17	25.17	25.17	123.3	123.30	123.3	253	249.31	246	139.3	139.30	139.3	208.0	208.00	208.0
Dec.	25.17	25.17	25.17	123.5	123.50	123.3	248	245.50	243	139.5	139.46	139.3	208.0	208.00	208.0
Året	25.70	25.35	25.17	126.2	124.27	123.3	285	261.58	243	142.0	140.31	139.3	211.5	209.13	208.0
1879															
Jan.	25.22	25.18	25.17	123.7	123.68	123.5	250	247.36	243	139.8	139.56	139.5	208.0	208.00	208.0
Febr.	25.22	25.22	25.22	123.7	123.70	123.7	250	244.67	240	139.8	139.80	139.8	208.0	208.00	208.0
Mars	25.22	25.22	25.22	123.7	123.70	123.7	249	247.88	246	139.8	139.80	139.8	208.0	208.00	208.0
April	25.22	25.22	25.22	123.7	123.70	123.7	248	246.42	243	139.8	139.80	139.8	208.0	208.00	208.0
Maj	25.22	25.22	25.22	123.7	123.70	123.7	246	244.38	244	139.8	139.73	139.6	208.0	208.00	208.0
Juni	25.22	25.22	25.22	123.7	123.70	123.7	251	249.70	246	139.6	139.60	139.6	208.0	208.00	208.0
Juli	25.22	25.22	25.22	123.7	123.70	123.7	264	256.19	250	139.6	139.60	139.6	208.0	208.00	208.0
Aug.	25.22	25.22	25.22	123.7	123.70	123.7	270	266.88	262	139.6	139.60	139.6	208.0	208.00	208.0
Sept.	25.22	25.22	25.22	123.7	123.70	123.7	266	265.08	264	139.6	139.60	139.6	208.0	208.00	208.0
Okt.	25.22	25.22	25.22	123.7	123.70	123.7	272	269.67	266	139.6	139.60	139.6	208.0	208.00	208.0
Nov.	25.22	25.22	25.22	123.7	123.70	123.7	270	267.20	265	139.6	139.60	139.6	208.0	208.00	208.0
Dec.	25.22	25.22	25.22	123.7	123.70	123.7	266	265.32	264	139.6	139.60	139.6	208.0	208.00	208.0
Året	25.22	25.22	25.17	123.7	123.70	123.5	272	226.09	240	139.8	139.66	139.5	208.0	208.00	208.0
1880															
Jan.	25.22	25.22	25.22	123.7	123.70	123.7	267	265.68	265	139.6	139.60	139.6	208.0	208.00	208.0
Febr.	25.22	25.22	25.22	123.7	123.70	123.7	273	269.88	267	139.6	139.60	139.6	208.0	208.00	208.0
Mars	25.22	25.22	25.22	123.7	123.70	123.7	268	266.75	265	139.6	139.60	139.6	208.0	208.00	208.0
April	25.22	25.22	25.22	123.7	123.70	123.7	268	266.58	265	139.6	139.60	139.6	208.0	208.00	208.0
Maj	25.22	25.18	25.17	123.7	123.53	123.5	268	266.46	265	139.6	139.43	139.4	208.0	207.56	207.5
Juni	25.17	25.17	25.17	123.5	123.50	123.5	270	268.84	268	139.4	139.31	139.3	207.5	207.50	207.5
Juli	25.17	25.17	25.17	123.5	123.47	123.3	270	267.48	262	139.3	139.30	139.3	207.5	207.50	207.5
Aug.	25.17	25.17	25.17	123.3	123.30	123.3	264	263.31	262	139.3	139.19	139.1	207.5	207.50	207.5
Sept.	25.17	25.17	25.17	123.3	123.30	123.3	264	262.12	259	139.1	139.10	139.1	207.5	207.50	207.5
Okt.	25.17	25.17	25.17	123.3	123.30	123.3	259	254.88	251	139.1	139.10	139.1	207.5	207.50	207.5
Nov.	25.17	25.17	25.17	123.3	123.30	123.3	258	255.96	255	139.1	139.10	139.1	207.5	207.50	207.5
Dec.	25.17	25.17	25.17	123.3	123.30	123.3	260	258.73	257	139.1	139.10	139.1	207.5	207.50	207.5
Året	25.22	25.19	25.17	123.7	123.48	123.3	273	263.80	251	139.6	139.33	139.1	208.0	207.67	207.5

Av Finlands Bank tillämpade diskontkursen åren 1865—1885.

(Tab. 4 forts.)

	London			Hamburg			Petersburg			Stockholm			Amsterdam		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
1878															
Jan.	25.40	25.40	25.40	124.4	124.11	124.0	275	255.78	243	140.7	140.70	140.7	208.8	208.56	208.3
Febr.	25.40	25.40	25.40	124.3	124.05	124.0	275	269.09	264	140.7	140.70	140.7	208.7	208.38	208.3
Mars	25.40	25.40	25.40	124.6	124.19	124.0	273	266.04	244	140.7	140.67	140.5	208.9	208.84	208.0
April	25.40	25.40	25.40	124.5	124.20	124.0	252	245.00	240	140.5	140.50	140.5	208.7	208.70	208.7
Maj	25.40	25.32	25.25	124.7	124.25	124.0	254	243.00	233	140.5	140.08	139.6	208.9	208.36	207.5
Juni	25.25	25.14	25.08	123.8	123.09	122.6	255	253.17	249	139.6	139.07	138.6	206.8	206.44	206.3
Juli	25.08	25.08	25.08	123.1	123.02	122.8	264	260.93	254	138.8	138.76	138.6	207.1	206.86	206.5
Aug.	25.08	25.07	25.05	123.0	122.83	122.7	262	259.11	256	138.8	138.73	138.6	207.1	206.86	206.5
Sept.	25.05	25.05	25.05	122.7	122.66	122.6	258	254.52	250	138.6	138.60	138.6	206.5	206.50	206.5
Okt.	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	250	245.56	244	138.6	138.60	138.6	206.8	206.80	206.8
Nov.	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	245	241.31	238	138.6	138.60	138.6	206.5	206.50	206.5
Dec.	25.05	25.05	25.05	122.8	122.76	122.6	240	237.50	235	138.8	138.76	138.6	206.5	206.50	206.5
Året	25.40	25.20	25.05	124.7	123.36	122.6	275	252.60	233	140.7	139.47	138.6	208.9	207.44	206.3
1879															
Jan.	25.05	25.05	25.05	123.0	122.98	122.8	242	237.92	235	139.0	138.62	138.5	206.5	206.50	206.5
Febr.	25.05	25.05	25.05	123.0	123.00	123.0	242	236.67	232	139.0	139.00	139.0	206.5	206.50	206.5
Mars	25.05	25.05	25.05	123.0	123.00	123.0	241	239.88	238	139.0	139.00	139.0	206.5	206.50	206.5
April	25.05	25.05	25.05	123.0	123.00	123.0	240	238.42	235	139.0	139.00	139.0	206.5	206.50	206.5
Maj	25.05	25.05	25.05	123.0	123.00	123.0	238	236.38	236	139.0	139.00	139.0	206.5	206.50	206.5
Juni	25.05	25.05	25.05	123.0	123.00	123.0	243	241.70	238	139.0	139.00	139.0	206.5	206.50	206.5
Juli	25.05	25.05	25.05	123.0	123.00	123.0	256	248.19	242	139.0	139.00	139.0	206.5	206.50	206.5
Aug.	25.05	25.05	25.05	123.0	123.00	123.0	262	258.89	254	139.0	139.00	139.0	206.5	206.50	206.5
Sept.	25.05	25.05	25.05	123.0	123.00	123.0	258	257.08	256	139.0	139.00	139.0	206.5	206.50	206.5
Okt.	25.05	25.05	25.05	123.0	123.00	123.0	264	261.67	258	139.0	139.00	139.0	206.5	206.50	206.5
Nov.	25.05	25.05	25.05	123.0	123.00	123.0	262	259.20	257	139.0	139.00	139.0	206.5	206.50	206.5
Dec.	25.05	25.05	25.05	123.0	123.00	123.0	258	257.32	256	139.0	139.00	139.0	206.5	206.50	206.5
Året	25.05	25.05	25.05	123.0	123.00	122.8	264	248.01	232	139.0	138.97	138.5	206.5	206.50	206.5
1880															
Jan.	25.05	25.05	25.05	123.0	123.00	123.0	259	257.68	257	139.0	139.00	139.0	206.5	206.50	206.5
Febr.	25.05	25.05	25.05	123.0	123.00	123.0	265	261.88	259	139.0	139.00	139.0	206.5	206.50	206.5
Mars	25.05	25.05	25.05	123.0	123.00	123.0	260	258.50	257	139.0	139.00	139.0	206.5	206.50	206.5
April	25.05	25.05	25.05	123.0	123.00	123.0	260	258.58	257	139.0	139.00	139.0	206.5	206.50	206.5
Maj	25.05	25.01	25.00	123.0	122.83	122.8	260	258.46	257	139.0	138.83	138.8	206.5	206.06	206.0
Juni	25.00	25.00	25.00	122.8	122.80	122.8	262	260.84	260	138.8	138.63	138.6	206.0	206.00	206.0
Juli	25.00	25.00	25.00	122.8	122.77	122.6	262	259.48	254	138.6	138.60	138.6	206.0	206.00	206.0
Aug.	25.00	25.00	25.00	122.6	122.60	122.6	256	255.31	254	138.6	138.47	138.4	206.0	206.00	206.0
Sept.	25.00	25.00	25.00	122.6	122.60	122.6	256	254.12	251	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
Okt.	25.00	25.00	25.00	122.6	122.60	122.6	251	246.89	243	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
Nov.	25.00	25.00	25.00	122.6	122.60	122.6	250	247.96	247	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
Dec.	25.00	25.00	25.00	122.6	122.60	122.6	252	250.73	249	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
Året	25.05	25.02	25.00	123.0	122.78	122.6	265	255.78	243	139.0	138.67	138.4	206.5	206.22	206.0

(Tab. 3 forts.)

	London			Hamburg			Petersburg			Stockholm			Amsterdam		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
1881															
Jan.	25.17	25.17	25.17	123.3	123.30	123.3	265	263.83	263	139.1	139.10	139.1	207.5	207.50	207.5
Febr.	25.17	25.17	25.17	123.3	123.30	123.3	266	265.13	264	139.1	139.10	139.1	207.5	207.50	207.5
Mars	25.17	25.17	25.17	123.3	123.30	123.3	265	262.23	260	139.1	139.10	139.1	207.5	207.50	207.5
April	25.17	25.17	25.17	123.3	123.28	123.2	261	259.71	259	139.1	139.10	139.1	207.5	207.50	207.5
Maj	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	260	257.56	256	139.1	139.09	139.0	207.5	207.50	207.5
Juni	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	258	256.92	256	139.0	139.00	139.0	207.5	207.50	207.5
Juli	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	267	263.15	258	139.0	139.00	139.0	207.5	207.50	207.5
Aug.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	272	270.41	267	139.0	139.00	139.0	207.5	207.50	207.5
Sept.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	275	273.08	271	139.0	139.00	139.0	207.5	207.50	207.5
Okt.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	273	272.62	272	139.1	139.02	139.0	207.5	207.50	207.5
Nov.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	272	270.81	268	139.1	139.10	139.1	207.5	207.50	207.5
Dec.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	268	266.69	265	139.1	139.10	139.1	207.5	207.50	207.5
Året	25.17	25.17	25.17	123.3	123.23	123.2	275	265.32	256	139.1	139.06	139.0	207.5	207.50	207.5
1882															
Jan.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	265	262.48	257	139.3	139.24	139.1	207.5	207.50	207.5
Febr.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	261	258.38	255	139.3	139.30	139.3	207.5	207.50	207.5
Mars	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	257	255.08	253	139.3	139.30	139.3	207.5	207.50	207.5
April	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	257	255.70	254	139.3	139.26	139.2	207.5	207.50	207.5
Maj	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	257	256.44	256	139.2	139.20	139.2	207.5	207.04	207.0
Juni	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	257	255.56	254	139.2	139.20	139.2	207.0	207.00	207.0
Juli	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	255	252.65	251	139.2	139.20	139.2	207.0	207.00	207.0
Aug.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	254	253.26	253	139.2	139.20	139.2	207.0	207.00	207.0
Sept.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	254	253.12	253	139.2	139.20	139.2	207.0	207.00	207.0
Okt.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	255	253.73	253	139.2	139.20	139.2	207.0	207.00	207.0
Nov.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	254	251.85	249	139.2	139.20	139.2	207.0	207.00	207.0
Dec.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	251	249.54	247	139.3	139.30	139.3	207.0	207.00	207.0
Året	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	265	254.78	247	139.3	139.23	139.1	207.5	207.21	207.0
1883															
Jan.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	250	248.96	248	139.3	139.30	139.3	207.0	207.00	207.0
Febr.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	254	250.83	249	139.3	139.30	139.3	207.0	207.00	207.0
Mars	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	254	253.13	252	139.3	139.30	139.3	207.0	207.00	207.0
April	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	252	251.00	250	139.3	139.30	139.3	207.0	207.00	207.0
Maj	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	252	251.52	250	139.3	139.30	139.3	207.0	207.00	207.0
Juni	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	252	249.65	248	139.3	139.21	139.1	207.0	207.00	207.0
Juli	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	250	247.88	248	139.1	139.04	139.0	207.0	207.00	207.0
Aug.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	251	250.11	249	139.1	139.01	139.0	207.0	207.00	207.0
Sept.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	251	250.20	249	139.1	139.10	139.1	207.0	207.00	207.0
Okt.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	249	248.00	246	139.1	139.10	139.1	207.0	207.00	207.0
Nov.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	248	246.00	245	139.1	139.00	139.0	207.0	207.00	207.0
Dec.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	248	246.42	246	139.1	139.06	139.0	207.0	207.00	207.0
Året	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	254	249.45	245	139.3	139.17	139.0	207.0	207.00	207.0

Av Finlands Bank tillämpade diskontkurser åren 1865—1885.

(Tab. 4 forts.)

	London			Hamburg			Petersburg			Stockholm			Amsterdam		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
1881															
Jan.	25.00	25.00	25.00	122.6	122.60	122.6	257	255.83	255	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
Febr.	25.00	25.00	25.00	122.6	122.60	122.6	258	257.13	256	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
Mars	25.00	25.00	25.00	122.6	122.60	122.6	257	254.23	252	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
April	25.00	25.00	25.00	122.6	122.58	122.5	253	251.71	251	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
Maj	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	252	249.56	248	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
Juni	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	250	248.92	248	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
Juli	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	259	255.15	250	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
Aug.	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	264	262.41	259	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
Sept.	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	267	264.96	263	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
Okt.	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	265	264.62	264	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
Nov.	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	264	262.92	260	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
Dec.	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	260	258.69	257	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
<i>Året</i>	<i>25.00</i>	<i>25.00</i>	<i>25.00</i>	<i>122.6</i>	<i>122.53</i>	<i>122.5</i>	<i>267</i>	<i>257.32</i>	<i>248</i>	<i>138.4</i>	<i>138.40</i>	<i>138.4</i>	<i>206.0</i>	<i>206.00</i>	<i>206.0</i>
1882															
Jan.	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	257	254.48	249	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
Febr.	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	253	250.38	247	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
Mars	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	249	247.08	245	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
April	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	249	247.70	246	138.4	138.40	138.4	206.0	206.00	206.0
Maj	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	249	248.56	248	138.4	138.40	138.4	206.0	205.54	205.5
Juni	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	249	247.56	246	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
Juli	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	247	244.65	243	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
Aug.	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	246	245.26	245	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
Sept.	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	246	245.08	245	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
Okt.	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	247	245.73	245	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
Nov.	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	246	243.85	241	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
Dec.	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	243	241.46	239	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
<i>Året</i>	<i>25.00</i>	<i>25.00</i>	<i>25.00</i>	<i>122.5</i>	<i>122.50</i>	<i>122.5</i>	<i>257</i>	<i>246.79</i>	<i>239</i>	<i>138.4</i>	<i>138.40</i>	<i>138.4</i>	<i>206.0</i>	<i>205.67</i>	<i>205.5</i>
1883															
Jan.	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	242	240.96	240	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
Febr.	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	246	242.83	241	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
Mars	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	246	245.00	244	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
April	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	244	243.00	242	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
Maj	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	244	243.44	242	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
Juni	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	244	241.65	240	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
Juli	25.00	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	242	240.35	240	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
Aug.	25.03	25.00	25.00	122.5	122.50	122.5	246	243.11	241	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
Sept.	25.03	25.03	25.03	122.5	122.50	122.5	246	245.20	244	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
Okt.	25.03	25.03	25.03	122.5	122.50	122.5	244	243.00	241	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
Nov.	25.03	25.03	25.03	122.5	122.50	122.5	242	241.00	240	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
Dec.	25.03	25.03	25.03	122.5	122.50	122.5	242	241.33	240	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
<i>Året</i>	<i>25.03</i>	<i>25.01</i>	<i>25.00</i>	<i>122.5</i>	<i>122.50</i>	<i>122.5</i>	<i>246</i>	<i>242.53</i>	<i>240</i>	<i>138.4</i>	<i>138.40</i>	<i>138.4</i>	<i>205.5</i>	<i>205.50</i>	<i>205.5</i>

Av Finlands Bank tillämpade växelkurser åren 1865—1885.

(Tab. 3. forts.)

	London			Hamburg			Petersburg			Stockholm			Amsterdam		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
1884															
Jan.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	247	245.92	245	139.3	139.28	139.1	207.0	207.00	207.0
Febr.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	248	246.20	245	139.3	139.30	139.3	207.0	207.00	207.0
Mars	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	258	252.16	248	139.3	139.30	139.3	207.2	207.06	207.0
April	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	261	259.71	258	139.3	139.30	139.3	207.2	207.20	207.2
Maj	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	259	258.38	257	139.3	139.08	139.0	207.5	207.42	207.0
Juni	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	257	254.78	254	139.0	139.00	139.0	207.5	207.50	207.5
Juli	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	254	253.78	253	139.0	139.00	139.0	207.5	207.50	207.5
Aug.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	257	255.73	254	139.0	139.00	139.0	207.5	207.50	207.5
Sept.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	257	256.85	256	139.0	139.00	139.0	207.5	207.50	207.5
Okt.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	259	257.59	257	139.2	139.07	139.0	207.5	207.50	207.5
Nov.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	262	261.00	259	139.2	139.20	139.2	207.5	207.50	207.5
Dec.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	267	263.92	262	139.2	139.20	139.2	208.0	207.78	207.5
Året	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	267	255.47	245	139.3	139.14	139.0	208.0	207.37	207.0
1885															
Jan.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	266	265.16	264	139.2	139.20	139.2	208.0	208.00	208.0
Febr.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	268	266.83	264	139.2	139.20	139.2	208.5	208.46	208.0
Mars	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	265	262.20	257	139.2	139.20	139.2	208.5	208.50	208.5
April	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	259	250.00	244	139.2	139.20	139.2	208.5	208.50	208.5
Maj	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	259	254.83	243	139.2	139.20	139.2	208.5	208.50	208.5
Juni	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	259	257.40	256	139.2	139.19	139.0	208.5	208.50	208.5
Juli	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	255	252.59	250	139.0	139.00	139.0	208.5	208.50	208.5
Aug.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	253	250.58	249	139.0	139.00	139.0	208.5	208.50	208.5
Sept.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	253	251.27	249	139.0	139.00	139.0	208.5	208.02	208.0
Okt.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	250	249.30	248	139.0	139.00	139.0	208.0	208.00	208.0
Nov.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	250	248.60	247	139.0	139.00	139.0	208.0	208.00	208.0
Dec.	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	250	249.12	248	139.0	139.00	139.0	208.0	208.00	208.0
Året	25.17	25.17	25.17	123.2	123.20	123.2	268	254.72	243	139.2	139.11	139.0	208.5	208.32	208.0

Anm. 1. Noteringarna gälla mark per 1 pund, per 100 hamburger banko mark resp. 100 riksmark, per 100 rubel, per 100 riksdaler riksmünt resp. kronor samt mark per 100 gulden (floriner).

Anm. 2. Andra decimalen i kolumnerna »Högst» och »Lägst» för Hamburg, Stockholm och Amsterdam är 0. Högsta noteringen i jan. 1870 på Stockholm var dock 141.75 och lägsta i febr. 141.75. Lägsta notering i maj 1876 på Petersburg var 369.5, 332.5 i jan. 1877 och 239.5 i okt. 1877, vilken samtidigt var den lägsta för sistnämnda år. Jfr guldmüntfotkommitténs betänkande, tab. III, s. 90—91. Där uträknade medeltal av växelkursen på London och Paris äro tagna av noteringsdagarnas kurser icke, såsom ovan, av de varje bankdag tillämpade.

Av Finlands Bank tillämpade diskontkurser åren 1865—1885.

(Tab. 4 forts.)

	London			Hamburg			Petersburg			Stockholm			Amsterdam		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
1884															
Jan.	25.03	25.03	25.03	122.5	122.50	122.5	242	240.92	240	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
Febr.	25.03	25.03	25.03	122.5	122.50	122.5	243	241.20	240	138.4	138.40	138.4	205.5	205.50	205.5
Mars	25.05	25.04	25.03	122.6	122.54	122.5	254	247.56	243	138.6	138.48	138.4	205.8	205.62	205.5
April	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	257	255.63	254	138.6	138.60	138.6	205.8	205.80	205.8
Maj	25.05	25.05	25.05	122.6	122.59	122.5	255	254.38	253	138.6	138.52	138.5	206.1	206.01	205.5
Juni	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	253	250.78	250	138.5	138.50	138.5	206.1	206.10	206.1
Juli	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	250	249.78	249	138.5	138.50	138.5	206.1	206.10	206.1
Aug.	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	253	251.73	250	138.5	138.50	138.5	206.1	206.10	206.1
Sept.	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	253	252.85	252	138.5	138.50	138.5	206.1	206.10	206.1
Okt.	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	255	253.59	253	138.5	138.50	138.5	206.1	206.07	206.0
Nov.	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	258	257.00	255	138.5	138.50	138.5	206.0	206.00	206.0
Dec.	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	263	259.96	258	138.5	138.50	138.5	206.0	206.00	206.0
Året	25.05	25.05	25.03	122.6	122.58	122.5	263	251.26	240	138.6	138.49	138.4	206.1	205.91	205.5
1885															
Jan.	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	262	261.12	260	138.5	138.50	138.5	206.0	206.00	206.0
Febr.	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	264	262.83	260	138.5	138.50	138.5	206.4	206.37	206.0
Mars	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	261	258.20	253	138.5	138.50	138.5	206.4	206.40	206.4
April	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	255	244.08	236	138.5	138.50	138.5	206.4	206.40	206.4
Maj	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	251	246.88	235	138.5	138.50	138.5	206.4	206.40	206.4
Juni	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	251	249.40	248	138.5	138.50	138.5	206.4	206.40	206.4
Juli	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	249	247.37	245	138.5	138.50	138.5	206.4	206.40	206.4
Aug.	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	248	245.58	244	138.5	138.50	138.5	206.4	206.40	206.4
Sept.	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	248	246.27	244	138.5	138.50	138.5	206.4	206.40	206.4
Okt.	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	245	244.30	243	138.5	138.50	138.5	206.4	206.40	206.4
Nov.	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	245	243.64	242	138.5	138.50	138.5	206.4	206.40	206.4
Dec.	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	245	244.34	243	138.5	138.50	138.5	206.4	206.40	206.4
Året	25.05	25.05	25.05	122.6	122.60	122.6	264	249.37	235	138.5	138.50	138.5	206.4	206.36	206.0

Anm. Andra decimalen i kolumnerna »Högst» och »Lägst» för Hamburg, Stockholm och Amsterdam är 0. Högsta noteringen på Stockholm för jan. 1870 var 140.75 och lägsta för febr. 1870 även 140.75. Högsta notering på Petersburg i aug. 1875 var 355.5 och i okt. 350.5 samt lägsta i maj s.å. 349.5. År 1876 var lägsta notering i mars 367.5 och i sept. 361.5 samt år 1877 i maj 278.5; medan lägsta notering i jan. s.å. var 326.5 och i mars 330.5.

Tabell 5. Rubelkurs i Hamburg och St. Petersburg åren 1866—1885.

Schillingar banko per rubel, och riksmark per 100 rubel.

Källa: Tabellarische Uebersichten . . . , och kurstelegram till FB från St. Petersburg (enligt n. st.).

	1866		1867		1868		1869	
	H:burg	P:burg	H:burg	P:burg	H:burg	P:burg	H:burg	P:burg
Jan.	26.56	27.63	27.81	28.82	29.00	29.90	28.38	29.62
Febr.	26.50	27.23	27.94	28.70	29.19	29.80	28.69	29.45
Mars	26.38	27.26	27.88	28.61	29.19	29.62	28.19	28.92
April	25.38	26.42	26.88	27.97	29.19	29.64	27.75	28.35
Maj	22.94	23.95	28.00	28.64	29.13	29.64	27.06	27.68
Juni	21.94	23.05	28.75	29.68	29.06	29.60	27.19	27.64
Juli	23.50	24.52	28.75	29.67	28.88	29.33	26.69	27.19
Aug.	25.25	26.12	28.69	29.58	28.94	29.55	26.75	27.34
Sept.	25.75	26.84	29.06	29.96	29.13	29.65	26.38	27.15
Okt.	26.50	27.50	28.81	29.87	29.19	29.85	26.19	26.98
Nov.	27.13	28.15	28.75	29.87	29.13	29.82	25.94	26.64
Dec.	27.25	28.24	28.75	29.77	29.00	29.57	25.88	26.47
<i>Året</i>	<i>25.44</i>	<i>26.38</i>	<i>28.38</i>	<i>29.26</i>	<i>29.06</i>	<i>29.66</i>	<i>27.06</i>	<i>27.78</i>
	1870		1871		1872		1873	
	H:burg	P:burg	H:burg	P:burg	H:burg	P:burg	H:burg	P:burg
Jan.	26.00	26.52	26.50	27.63	28.63	29.63	269.19	276.53
Febr.	25.75	26.30	27.19	28.30	28.56	29.59	269.19	276.63
Mars	25.69	26.18	27.38	28.45	28.75	29.51	268.49	276.44
April	25.69	26.17	27.25	28.12	28.69	29.41	264.81	274.04
Maj	25.69	26.18	27.50	28.44	28.75	29.60	262.33	272.74
Juni	25.69	27.35	27.94	28.91	28.75	29.66	263.00	272.28
Juli	25.31	26.69	27.81	28.81	28.63	29.44	263.17	271.22
Aug.	25.31	26.15	27.94	28.84	28.56	29.33	265.31	273.75
Sept.	26.00	26.78	28.19	29.23	28.44	29.43	267.03	275.01
Okt.	26.38	27.37	28.50	29.68	28.69	29.78	265.14	274.47
Nov.	26.63	27.57	28.63	29.57	28.75	29.90	263.16	273.01
Dec.	26.50	27.50	28.69	29.61	28.69	276.74	265.63	274.10
<i>Året</i>	<i>26.00</i>	<i>26.72</i>	<i>27.81</i>	<i>28.80</i>	<i>28.69</i>	<i>29.56</i>	<i>264.97</i>	<i>274.20</i>
	1874		1875		1876		1877	
	H:burg	P:burg	H:burg	P:burg	H:burg	P:burg	H:burg	P:burg
Jan.	267.53	275.91	277.91	285.41	257.75	265.43	242.06	251.72
Febr.	270.59	278.25	278.94	285.73	258.97	265.71	246.44	254.17
Mars	272.83	280.85	278.97	284.75	260.58	267.29	245.91	252.23
April	272.68	281.43	278.31	284.24	259.54	267.27	230.44	234.43
Maj	272.28	280.20	277.47	283.88	260.61	268.42	214.56	220.90
Juni	274.56	282.74	276.67	283.94	260.56	268.69	212.28	218.62
Juli	277.00	284.88	275.44	283.23	258.09	268.74	208.06	214.35
Aug.	279.41	286.48	275.56	283.02	260.42	268.65	206.67	212.32
Sept.	278.58	286.08	273.22	280.57	260.72	269.56	203.19	209.05
Okt.	276.97	285.51	266.86	275.45	253.14	262.44	192.83	198.72
Nov.	277.22	285.88	262.83	270.59	243.19	252.67	199.56	206.00
Dec.	278.06	285.96	261.89	269.36	237.25	248.18	202.21	206.97
<i>Året</i>	<i>274.99</i>	<i>282.95</i>	<i>273.50</i>	<i>276.57</i>	<i>256.10</i>	<i>264.51</i>	<i>216.14</i>	<i>222.64</i>

	1878		1879		1880		1881	
	H:burg	P:burg	H:burg	P:burg	H:burg	P:burg	H:burg	P:burg
Jan.	206.38	210.93	193.03	198.78	207.00	213.80	206.38	213.64
Febr.	215.88	221.91	192.00	197.15	212.16	218.11	208.38	214.72
Mars	209.67	217.05	195.06	199.71	209.12	215.51	206.67	212.73
April	191.63	198.36	193.75	198.46	209.83	215.73	204.62	210.67
Maj	194.22	200.40	192.11	196.81	209.53	215.91	202.78	208.99
Juni	203.31	210.06	196.25	201.62	211.75	218.45	202.50	209.28
Juli	210.50	216.54	200.67	206.75	210.44	216.95	207.06	214.69
Aug.	210.06	215.56	209.22	216.03	208.28	214.74	212.94	219.81
Sept.	205.63	211.63	207.38	214.32	205.16	212.74	213.25	221.83
Okt.	198.33	204.46	209.33	217.46	199.67	206.36	211.56	221.13
Nov.	194.94	200.63	206.88	214.56	199.19	206.92	210.42	219.44
Dec.	192.22	197.72	205.88	213.40	202.28	209.68	207.22	216.19
Året	202.64	206.49	200.17	206.38	206.96	213.64	207.82	215.36

	1882		1883		1884		1885	
	H:burg	P:burg	H:burg	P:burg	H:burg	P:burg	H:burg	P:burg
Jan.	204.22	211.53	193.64	201.21	192.00	198.88	207.47	215.06
Febr.	201.44	209.02	196.50	203.55	192.92	199.61	210.53	216.31
Mars	199.17	205.98	198.69	204.84	198.66	205.27	207.00	213.06
April	201.21	207.50	197.31	203.51	203.56	210.35	194.29	202.27
Maj	201.89	208.30	197.86	203.82	201.50	209.07	199.61	205.79
Juni	199.94	206.99	195.94	202.69	199.31	206.87	201.53	207.44
Juli	198.38	205.61	194.36	201.44	198.42	206.24	198.72	204.01
Aug.	198.67	205.72	195.94	203.79	200.28	207.60	198.28	203.17
Sept.	197.47	205.21	195.81	203.03	201.09	208.12	198.27	203.03
Okt.	197.69	205.68	193.50	201.10	201.22	208.99	196.22	201.42
Nov.	195.25	203.67	191.78	199.31	203.22	211.28	196.21	200.79
Dec.	193.00	201.35	192.32	199.45	206.03	213.76	196.00	200.97
Året	199.06	206.29	195.29	202.29	199.77	207.16	200.51	206.09

Tabell 6. Börsnoteringar av pundet¹ i St. Petersburg åren 1865—1885.

En rubel i engelska pence, månads- och årsmedeltal.

Källa: Till FB ingångna börstelegram (två gånger i veckan) från St. Petersburg. (n. st.).

	1865			1866			1867		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
Jan.				31.38	31.09	30.81	32.88	32.38	32.00
Febr.				30.94	30.37	30.13	32.88	32.11	31.63
Mars				30.69	30.31	29.94	32.06	31.92	31.75
April				29.94	29.52	29.00	31.94	31.05	30.00
Maj				29.19	26.99	26.13	32.25	31.92	31.38
Juni				26.63	26.16	25.75	33.56	32.92	32.31
Juli				29.19	27.63	25.88	33.31	32.89	32.06
Aug.				29.63	29.13	28.25	33.13	32.77	32.50
Sept.				30.88	29.99	29.44	33.25	33.11	32.81
Okt.				31.25	30.87	30.31	33.25	33.06	32.88
Nov.	31.50	31.31	31.25	32.13	31.60	30.94	33.38	33.08	32.69
Dec.	31.44	31.27	31.06	32.19	31.76	30.94	33.13	32.93	32.69
Året				32.19	29.58	25.75	33.56	32.51	30.00

¹ Parivärdet mellan 1 rubel och 1 pund vid värdeförhållandet 1:15.50 mellan silver och guld är, då 1 silvrrubel = 17.99611 g fint silver och 1 pund = 7.32234 g fint guld, 0.15856 eller 1 rubel = 3.1712 sh = 38.0544 pence.

	1868			1869			1870		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
Jan.	33.25	33.14	33.06	32.94	32.79	32.56	29.63	29.46	29.31
Febr.	33.19	33.09	33.00	32.75	32.59	32.38	29.38	29.18	29.00
Mars	33.06	32.85	32.50	32.38	31.93	31.50	29.25	29.08	28.94
April	33.13	32.95	32.75	31.88	31.40	31.00	29.19	29.01	28.88
Maj	33.00	32.83	32.63	31.06	30.60	29.88	29.81	29.11	28.75
Juni	32.88	32.68	32.50	31.00	30.47	30.00	31.69	30.50	29.44
Juli	32.69	32.49	32.25	30.19	29.89	29.13	30.81	29.75	28.63
Aug.	32.81	32.64	32.50	30.19	30.16	29.88	29.75	29.23	28.25
Sept.	33.06	32.69	32.56	30.13	30.02	29.63	30.00	29.72	29.38
Okt.	33.13	32.97	32.81	30.00	29.74	29.56	31.00	30.34	29.75
Nov.	33.19	33.07	33.00	29.81	29.56	29.38	31.06	30.51	29.75
Dec.	33.06	32.78	32.56	29.56	29.37	29.13	30.78	30.41	30.18

Året 33.25 32.85 32.25 32.94 30.70 29.13 31.69 29.68 28.25

	1871			1872			1873		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
Jan.	31.25	30.65	30.31	33.16	32.99	32.81	32.94	32.77	32.69
Febr.	31.63	31.39	31.13	33.00	32.95	32.88	32.78	32.73	32.69
Mars	31.88	31.42	31.00	33.00	32.87	32.72	32.78	32.71	32.63
April	31.19	31.10	31.00	32.94	32.68	32.53	32.69	32.44	32.31
Maj	31.94	31.43	31.13	32.84	32.74	32.56	32.59	32.38	32.19
Juni	32.13	31.92	31.69	32.94	32.80	32.63	32.44	32.27	32.16
Juli	31.97	31.83	31.69	32.66	32.54	32.41	32.22	32.11	32.00
Aug.	32.13	31.98	31.81	32.50	32.41	32.28	32.78	32.35	32.03
Sept.	32.88	32.53	32.00	32.88	32.62	32.28	32.75	32.57	32.25
Okt.	33.13	32.93	32.00	33.25	32.98	32.78	32.69	32.50	32.34
Nov.	33.03	32.94	32.81	33.00	32.83	32.09	32.44	32.26	32.16
Dec.	33.09	33.00	32.75	32.78	32.66	32.53	32.59	32.41	32.28

Året 33.13 31.94 30.31 33.25 32.75 32.09 32.94 32.46 32.00

	1874			1875			1876		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
Jan.	32.91	32.71	32.59	33.59	33.46	33.31	31.56	31.22	30.94
Febr.	33.06	32.89	32.75	33.53	33.42	33.28	31.34	31.25	31.19
Mars	33.34	33.07	32.09	33.41	33.21	32.97	31.47	31.33	31.22
April	33.69	33.31	32.94	33.25	33.15	33.06	31.44	31.38	31.34
Maj	33.13	32.99	32.78	33.13	33.06	32.94	31.63	31.45	31.34
Juni	33.34	33.21	33.00	33.16	33.09	32.84	31.44	31.39	31.34
Juli	33.63	33.41	33.25	33.50	33.05	32.03	31.44	31.41	31.34
Aug.	33.69	33.60	33.56	33.28	33.11	32.94	31.47	31.39	31.34
Sept.	33.63	33.44	33.31	33.03	32.85	32.50	31.66	31.46	31.34
Okt.	33.66	33.43	33.28	32.69	32.49	31.84	31.44	30.62	29.97
Nov.	33.66	33.53	33.44	32.25	31.83	31.06	30.50	29.52	28.50
Dec.	33.66	33.54	33.47	31.97	31.68	31.47	29.75	29.08	28.31

Året 33.69 33.27 32.09 33.59 32.86 31.06 31.66 30.96 28.31

	1877			1878			1879		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
Jan.	29.88	29.51	29.28	26.88	24.87	23.50	23.78	23.34	22.88
Febr.	29.97	29.77	29.63	26.50	26.02	25.25	23.69	23.14	22.63
Mars	29.81	29.56	29.25	26.44	25.64	22.50	23.69	23.40	23.19
April	29.56	27.43	25.81	24.06	23.30	22.50	23.47	23.24	22.88
Maj	26.28	25.83	25.50	24.88	23.47	22.25	23.44	23.05	22.91
Juni	25.78	25.51	25.25	25.00	24.68	24.31	23.94	23.63	23.50
Juli	25.38	24.84	24.31	25.88	25.47	24.94	25.00	24.21	23.56
Aug.	25.03	24.85	24.50	25.63	25.32	25.00	25.56	25.18	24.72
Sept.	24.69	24.49	24.03	25.25	24.82	24.38	25.25	25.05	24.91
Okt.	24.09	23.24	22.38	24.25	24.04	23.94	25.88	25.55	25.31
Nov.	24.56	24.10	23.31	23.91	23.54	23.28	25.56	25.23	25.06
Dec.	24.63	24.29	23.75	23.56	23.19	22.94	25.38	25.13	24.97

Året 29.97 26.09 22.38 26.88 24.57 22.25 25.88 24.20 22.65

	1880			1881			1882		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
Jan.	25.41	25.20	25.00	25.28	25.09	24.97	25.19	24.88	24.41
Febr.	26.13	25.67	25.38	25.31	25.21	25.03	24.84	24.54	24.25
Mars	25.50	25.29	25.19	25.25	24.92	24.59	24.41	24.18	24.00
April	25.47	25.31	25.16	24.81	24.67	24.53	24.53	24.33	24.00
Maj	25.63	25.36	25.22	24.78	24.44	24.25	24.56	24.43	24.34
Juni	25.75	25.56	25.38	24.59	24.45	24.31	24.44	24.25	24.06
Juli	25.69	25.34	24.94	25.44	25.05	24.66	24.25	24.06	23.88
Aug.	25.25	25.10	24.88	25.94	25.70	25.50	24.25	24.11	24.03
Sept.	25.25	24.89	24.50	26.25	25.94	25.75	24.25	24.10	23.97
Okt.	24.75	24.18	23.75	26.03	25.89	25.72	24.31	24.15	24.03
Nov.	24.69	24.33	24.16	25.88	25.72	25.50	24.19	23.95	23.66
Dec.	25.00	24.64	24.50	25.53	25.35	25.16	23.94	23.70	23.44

Året 26.13 25.08 23.75 26.25 25.21 24.25 25.19 24.22 23.44

	1883			1884			1885		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
Jan.	23.84	23.70	23.63	23.56	23.39	23.28	25.41	25.24	25.09
Febr.	24.25	23.90	23.66	23.66	23.43	23.31	25.53	25.37	25.28
Mars	24.31	24.07	23.94	24.56	24.06	23.69	25.38	24.88	24.09
April	24.03	23.91	23.81	24.91	24.67	24.44	24.66	23.50	22.88
Maj	24.06	23.93	23.81	24.69	24.51	24.28	24.44	24.10	23.38
Juni	23.88	23.71	23.56	24.34	24.20	24.00	24.56	24.34	24.09
Juli	23.94	23.62	23.47	24.25	24.16	24.06	24.28	23.95	23.75
Aug.	23.97	23.82	23.66	24.50	24.36	24.16	24.19	23.87	23.63
Sept.	23.94	23.82	23.66	24.56	24.47	24.34	25.75	23.86	23.56
Okt.	23.78	23.59	23.41	24.75	24.58	24.44	23.88	23.70	23.19
Nov.	23.56	23.43	23.31	25.00	24.86	24.69	23.78	23.64	23.50
Dec.	23.53	23.45	23.38	25.31	25.13	24.88	23.88	23.69	23.59

Året 24.31 23.74 23.31 25.31 23.90 23.28 25.75 24.13 22.88

Tabell 7. Börskursen på guldbalvimperialen i St. Petersburg åren 1866—1885.

Månads- och årsmedeltal i kreditrubel.

Källa: Till Finlands Bank ingångna kurstelegram (två gånger i veckan) från St. Petersburg.

	1866			1867			1868		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
Jan.	—	—	—	6.15	6.11	6.00	5.98	5.98	5.98
Febr.	6.48	6.46	6.44	6.18	6.10	6.00	5.98	5.98	5.98
Mars	6.53	6.47	6.40	6.15	6.13	6.11	5.98	5.98	5.98
April	6.70	6.63	6.55	6.50	6.28	6.15	5.98	5.98	5.98
Maj	7.96	7.38	6.73	6.25	6.14	6.04	5.98	5.98	5.98
Juni	7.75	7.61	7.40	6.04	5.95	5.85	5.98	5.98	5.98
Juli	7.60	7.13	6.72	6.11	5.97	5.90	6.07	6.05	6.02
Aug.	6.85	6.70	6.60	5.99	5.97	5.93	6.03	6.02	6.00
Sept.	6.60	6.51	6.38	5.98	5.96	5.89	6.04	6.00	5.98
Okt.	6.40	6.34	6.25	5.98	5.97	5.93	5.98	5.98	5.98
Nov.	6.33	6.21	6.13	5.98	5.98	5.98	5.98	5.98	5.98
Dec.	6.35	6.20	6.13	5.98	5.97	5.93	6.05	6.00	5.98
Året	7.96	6.72	6.13	6.50	6.05	5.85	6.07	5.99	5.98

	1869			1870			1871		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
Jan.	6.07	6.05	6.03	6.67	6.64	6.62	6.52	6.45	6.32
Febr.	6.03	6.00	5.98	6.72	6.68	6.67	6.30	6.25	6.19
Mars	6.20	6.13	6.05	6.74	6.72	6.68	6.26	6.21	6.15
April	6.27	6.21	6.16	6.76	6.74	6.69	6.29	6.28	6.27
Maj	6.45	6.36	6.28	6.79	6.74	6.73	6.27	6.21	6.12
Juni	6.45	6.40	6.30	6.64	6.46	6.20	6.17	6.13	6.09
Juli	6.62	6.53	6.46	7.50	6.70	6.40	6.16	6.14	6.13
Aug.	6.57	6.52	6.50	7.10	6.76	6.58	6.15	6.13	6.10
Sept.	6.60	6.57	6.51	6.68	6.59	6.50	6.15	6.13	6.10
Okt.	6.63	6.61	6.57	6.62	6.52	6.42	6.15	6.14	6.13
Nov.	6.67	6.64	6.60	6.58	6.46	6.40	6.14	6.10	6.06
Dec.	6.70	6.67	6.65	6.53	6.50	6.46	6.06	6.03	6.01
Året	6.70	6.39	5.98	7.50	6.65	6.20	6.52	6.18	6.01

	1872			1873			1874		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
Jan.	6.02	6.01	5.99	6.06	6.05	6.03	6.16	6.11	6.05
Febr.	6.00	6.00	5.99	6.04	6.03	6.02	6.02	5.96	5.94
Mars	6.00	5.99	5.99	6.04	6.03	6.02	5.94	5.91	5.89
April	6.02	6.00	5.99	6.10	6.08	6.05	5.94	5.92	5.88
Maj	6.02	6.00	5.99	6.15	6.12	6.09	5.97	5.94	5.93
Juni	6.02	6.00	5.99	6.15	6.14	6.12	5.94	5.92	5.90
Juli	6.12	6.08	6.03	6.18	6.17	6.15	5.93	5.92	5.91
Aug.	6.13	6.12	6.10	6.15	6.13	6.09	5.93	5.92	5.91
Sept.	6.13	6.12	6.11	6.12	6.09	6.07	5.91	5.90	5.89
Okt.	6.09	6.06	6.03	6.14	6.12	6.10	5.92	5.91	5.90
Nov.	6.09	6.07	6.06	6.17	6.16	6.15	5.94	5.92	5.92
Dec.	6.09	6.07	6.06	6.17	6.16	6.15	5.93	5.92	5.90
<i>Året</i>	<i>6.13</i>	<i>6.04</i>	<i>5.99</i>	<i>6.18</i>	<i>6.10</i>	<i>6.02</i>	<i>6.16</i>	<i>5.94</i>	<i>5.88</i>

	1875			1876			1877		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
Jan.	5.93	5.91	5.90	6.38	6.32	6.26	6.70	6.61	6.23
Febr.	5.91	5.89	5.88	6.31	6.30	6.29	6.60	6.59	6.57
Mars	5.94	5.91	5.89	6.29	6.27	6.25	6.70	6.59	6.24
April	5.93	5.91	5.90	6.28	6.26	6.24	7.55	7.16	6.65
Maj	5.96	5.95	5.94	6.26	6.24	6.20	7.68	7.61	7.48
Juni	5.97	5.94	5.92	6.29	6.24	6.22	7.75	7.70	7.64
Juli	5.98	5.95	5.91	6.34	6.29	6.26	8.12	7.93	7.75
Aug.	5.97	5.95	5.91	6.26	6.25	6.23	7.97	7.93	7.87
Sept.	6.02	5.98	5.96	6.30	6.28	6.25	8.15	8.02	7.95
Okt.	6.20	6.10	6.05	6.60	6.44	6.29	8.78	8.47	8.20
Nov.	6.22	6.18	6.12	6.80	6.63	6.43	8.37	8.14	8.03
Dec.	6.25	6.21	6.17	6.91	6.74	6.63	8.26	8.10	8.00
<i>Året</i>	<i>6.25</i>	<i>5.99</i>	<i>5.88</i>	<i>6.91</i>	<i>6.26</i>	<i>6.20</i>	<i>8.78</i>	<i>7.58</i>	<i>6.23</i>

	1878			1879			1880		
	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst	Högst	Medel	Lägst
Jan.	8.33	7.96	7.35	8.58	8.45	8.32	7.87	7.84	7.81
Febr.	7.60	7.54	7.45	8.67	8.53	8.34	7.79	7.68	7.59
Mars	8.28	7.73	7.46	8.43	8.40	8.37	7.78	7.75	7.66
April	8.72	8.44	8.20	8.52	8.44	8.40	7.78	7.76	7.73
Maj	8.80	8.40	8.08	8.64	8.55	8.50	7.78	7.75	7.73
Juni	8.07	8.01	7.92	8.47	8.42	8.37	7.74	7.74	7.72
Juli	7.91	7.79	7.72	8.38	8.19	7.98	7.84	7.76	7.71
Aug.	7.94	7.86	7.76	7.97	7.78	7.64	7.86	7.84	7.83
Sept.	8.08	7.98	7.92	7.87	7.84	7.78	8.02	7.90	7.82
Okt.	8.23	8.19	8.14	7.78	7.72	7.66	8.21	8.13	7.98
Nov.	8.45	8.38	8.29	7.88	7.84	7.80	8.16	8.13	8.11
Dec.	8.59	8.50	8.38	7.88	7.86	7.83	8.06	8.02	7.95
<i>Året</i>	<i>8.80</i>	<i>8.07</i>	<i>7.35</i>	<i>8.67</i>	<i>8.16</i>	<i>7.64</i>	<i>8.21</i>	<i>7.86</i>	<i>7.59</i>

Tabell 8 a. *Av Finlands Bank och affärsbankerna diskonterade utrikes växlar åren 1866—1885 i 1 000 mark.*

Källor: Finlands Banks årsberättelser, Förenings-Bankens huvudbok, *Felix Heikel*, Finlands bank- och penningväsen, s. 132—134.

År	Finlands Bank	Förenings-Banken	Nordiska Aktiebanken	Wasa Bank	Summa
1866	21 982	3 109	—	—	25 091
1867	18 841	5 652	—	—	24 493
1868	22 546	8 420	—	—	30 966
1869	16 576	9 800	—	—	26 376
1870	19 314	15 300	—	—	34 614
1871	21 442	16 632	—	—	38 074
1872	22 291	18 217	—	—	40 508
1873	31 880	26 633	—	—	58 513
1874	34 078	30 892	14 610	—	79 580
1875	23 759	31 222	20 233	—	75 214
1876	56 131	20 337	12 066	—	88 534
1877	45 018	20 638	11 696	—	77 352
1878	40 812	11 315	13 261	—	65 388
1879	21 866	10 480	13 378	544	46 278
1880	39 519	17 123	21 462	3 245	81 349
1881	22 196	21 086	23 871	3 128	70 281
1882	16 137	23 402	29 567	4 109	73 215
1883	19 570	20 809	25 170	4 679	70 228
1884	18 592	24 124	25 206	4 046	71 968
1885	16 007	22 793	24 872	3 355	67 027

Tabell 8 b. *Diskonteringen av utrikesväxlarna procentuellt åren 1866—1885.*

År	Finlands Bank %	Förenings-Banken %	Nordiska Aktiebanken %	Wasa Bank %	Alla %	Index 1869—1871 = 100
1866	87.6	12.4	—	—	100.0	76
1867	76.9	23.1	—	—	100.0	74
1867	72.8	27.2	—	—	100.0	94
1869	62.9	37.1	—	—	100.0	80
1870	55.8	44.2	—	—	100.0	105
1871	56.3	43.7	—	—	100.0	115
1872	55.0	45.0	—	—	100.0	123
1873	54.5	45.5	—	—	100.0	177
1874	42.8	38.8	18.4	—	100.0	241
1875	31.6	41.5	26.9	—	100.0	220
1876	63.4	23.0	13.6	—	100.0	268
1877	58.2	26.7	15.1	—	100.0	234
1878	62.4	17.3	20.3	—	100.0	198
1879	47.2	22.7	28.9	1.2	100.0	140
1880	48.6	21.0	26.4	4.0	100.0	246
1881	31.5	30.0	34.0	4.5	100.0	213
1882	22.0	32.0	40.4	5.6	100.0	222
1883	27.9	29.6	35.8	6.7	100.0	213
1884	25.8	33.6	35.0	5.6	100.0	218
1885	23.9	34.0	37.1	5.0	100.0	203

Tabell 9. *Av Finlands Bank diskonterade utrikesväxlar åren 1866—1885.*
I 1000 mark.

Källa: Hufvudboken i Finlands Bank.							
	1866	1867	1868	1869	1870	1871	1872
Jan.	846	1 982	940	970	948	1 245	982
Febr.	1 271	570	4 471	731	449	924	913
Mars	1 530	1 916	1 735	622	516	638	1 993
April	1 632	886	2 867	555	1 186	1 450	597
Maj	1 908	1 753	865	920	1 611	1 393	1 889
Juni	1 837	1 144	1 359	1 468	1 410	1 560	1 206
Juli	2 454	2 163	1 632	2 489	3 085	2 840	2 989
Aug.	2 996	2 469	2 365	1 496	1 582	2 256	2 361
Sept.	1 964	2 474	2 433	3 017	3 194	3 816	3 215
Okt.	2 257	1 886	2 205	2 075	2 109	2 388	3 662
Nov.	1 526	973	1 146	1 674	2 062	1 431	1 505
Dec.	1 401	624	528	560	1 162	1 502	891
<i>Summa</i>	<i>21 982</i>	<i>18 841</i>	<i>22 546</i>	<i>16 576</i>	<i>19 314</i>	<i>21 442</i>	<i>22 291</i>
	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879
Jan.	2 811	2 078	2 088	1 191	2 715	3 334	1 944
Febr.	1 935	2 848	1 175	2 318	2 217	2 954	1 278
Mars	2 893	3 464	763	3 595	2 484	4 517	1 966
April	1 175	1 568	1 599	2 908	6 026	2 831	956
Maj	1 860	3 525	1 519	3 183	2 666	4 838	1 259
Juni	2 758	4 408	2 465	4 302	3 260	4 117	2 746
Juli	2 674	3 973	1 972	11 160	4 560	4 916	1 779
Aug.	3 314	3 362	3 527	10 091	4 538	4 289	1 534
Sept.	4 383	3 532	3 326	5 057	5 442	3 059	2 413
Okt.	3 506	2 862	3 196	5 995	5 030	3 319	3 405
Nov.	3 158	1 147	1 231	3 585	3 725	1 601	1 374
Dec.	1 415	1 310	899	2 746	2 356	1 037	1 210
<i>Summa</i>	<i>31 880</i>	<i>34 078</i>	<i>23 759</i>	<i>56 131</i>	<i>45 018</i>	<i>40 812</i>	<i>21 866</i>
	1880	1881	1882	1883	1884	1885	
Jan.	1 160	2 605	639	1 365	828	583	
Febr.	2 803	951	903	1 558	1 294	1 422	
Mars	1 394	939	1 461	1 332	1 421	692	
April	1 508	745	1 526	1 614	919	951	
Maj	5 190	2 293	1 574	1 449	1 696	1 677	
Juni	3 700	1 783	1 291	1 969	2 384	1 686	
Juli	5 818	2 878	1 384	1 404	2 456	1 609	
Aug.	3 808	2 796	1 178	2 458	1 329	1 060	
Sept.	3 933	2 342	2 365	2 983	1 913	3 549	
Okt.	5 261	1 669	1 698	2 108	2 689	1 247	
Nov.	2 798	2 458	1 081	643	539	763	
Dec.	2 147	737	1 039	687	1 125	769	
<i>Summa</i>	<i>39 519</i>	<i>22 196</i>	<i>16 137</i>	<i>19 570</i>	<i>18 592</i>	<i>16 007</i>	

Tabell 10. *Finlands Banks kreditgivning åren 1875—1880.*

Ultimotal i 1 000 mark.

Källa: Finlands Banks månadsbalanser.

	Hypoteks- lån	Utestående kassakreditiv	Diskonterade inrikesväxlar	Hela utlåningen
1875				
Jan.	6 453	1 101	6 734	17 318
Febr.	7 396	1 061	6 964	18 446
Mars	6 778	1 036	7 181	17 981
April	7 286	1 000	7 400	18 656
Maj	7 637	804	7 764	19 166
Juni	7 692	1 559	7 630	19 815
Juli	7 957	1 580	8 213	20 651
Aug.	8 284	1 657	8 253	21 092
Sept.	8 497	1 814	8 978	22 185
Okt.	8 962	1 663	9 436	22 948
Nov.	9 648	1 351	10 224	24 107
Dec.	9 310	1 528	9 932	23 640
1876				
Jan.	9 360	1 288	10 277	23 792
Febr.	9 682	1 639	11 190	25 371
Mars	10 134	1 303	12 676	26 965
April	10 402	879	13 017	27 138
Maj	9 708	1 041	13 453	27 031
Juni	9 209	1 496	13 494	27 015
Juli	8 077	1 205	13 359	25 449
Aug.	7 602	1 284	12 078	23 766
Sept.	7 202	1 312	11 848	23 158
Okt.	7 162	1 504	12 317	23 832
Nov.	7 530	1 515	12 739	24 569
Dec.	8 168	1 568	12 878	25 384
1877				
Jan.	8 162	1 431	12 872	25 231
Febr.	8 211	1 667	15 085	27 722
Mars	8 202	1 599	15 313	27 866
April	8 343	1 469	15 748	28 278
Maj	8 280	1 670	15 795	28 459
Juni	8 363	2 078	16 541	29 685
Juli	8 895	2 406	16 992	30 990
Aug.	8 965	2 673	16 583	30 915
Sept.	9 288	2 720	16 764	31 463
Okt.	9 565	2 706	16 856	31 809
Nov.	9 968	2 650	16 559	31 856
Dec.	9 971	2 591	15 841	31 070

	Hypoteks lån	Utestående kassakreditiv	Diskonterade inrikesväxlar	Hela utlåningen
1878				
Jan.	9 728	2 705	15 788	31 631
Febr.	9 855	2 698	15 740	32 055
Mars	10 033	2 442	15 632	32 943
April	10 107	2 246	15 730	31 800
Maj	9 572	2 551	15 523	31 666
Juni	8 692	2 405	15 245	30 255
Juli	8 211	2 568	14 719	29 265
Aug.	8 347	2 717	14 182	29 095
Sept.	8 588	2 754	13 976	29 154
Okt.	8 869	2 706	14 547	30 240
Nov.	9 885	2 459	14 530	30 776
Dec.	10 244	2 437	14 299	30 416
1879				
Jan.	10 436	2 354	14 098	31 149
Febr.	10 635	2 659	13 970	31 168
Mars	10 738	2 672	13 690	31 303
April	10 618	2 494	13 273	30 553
Maj	10 105	2 465	13 495	31 098
Juni	9 806	2 363	13 402	29 659
Juli	9 190	2 671	13 088	28 667
Aug.	9 093	2 901	12 659	28 402
Sept.	8 960	3 043	12 374	28 148
Okt.	8 961	2 825	12 583	27 883
Nov.	8 686	2 680	12 343	27 057
Dec.	8 858	2 720	10 336	25 302
1880				
Jan.	8 709	2 472	10 042	24 505
Febr.	8 504	2 432	9 921	24 422
Mars	8 643	2 269	9 826	24 422
April	8 497	2 086	9 408	23 721
Maj	7 887	1 973	9 459	24 428
Juni	7 242	2 287	9 090	23 873
Juli	6 524	2 220	8 871	23 481
Aug.	5 916	2 165	8 674	21 964
Sept.	5 750	2 329	8 833	21 919
Okt.	5 423	2 173	9 036	21 726
Nov.	5 345	1 642	9 252	21 030
Dec.	5 507	1 968	9 097	20 867

Tabell 11. Den utelöpande sedelmängden och Finlands Banks sedelutgivningsrätt åren 1866—1885.

	Sedel- utgivnings- rätt	Sedelstock	Olyft belopp på beviljade kassakred.	Obegagnad sedelutgiv- ningsrätt	Utelöpande sedlar
1866					
Jan.	29 355	24 976	24 575
Febr.	31 803	27 269	976	3 558	23 924
Mars	29 589	24 789	272	4 528	23 502
April	29 073	24 383	374	4 316	23 267
Maj	27 637	22 048	810	4 779	21 628
Juni	25 357	21 448	605	3 304	20 998
Juli	23 985	20 266	819	2 900	19 858
Aug.	24 709	21 058	702	2 949	20 780
Sept.	23 835	20 896	1 007	1 932	20 599
Okt.	24 803	23 021	1 294	488	22 004
Nov.	26 446	23 046	1 188	2 212	22 609
Dec.	24 918	22 146	803	1 969	21 857
1867					
Jan.	26 505	22 284	1 062	3 159	21 789
Febr.	26 756	22 924	1 250	4 314	22 058
Mars	25 421	22 426	1 269	1 726	21 788
April	24 572	21 438	1 314	1 820	20 805
Maj	24 492	21 441	1 424	1 627	20 689
Juni	22 350	19 955	1 208	1 187	19 372
Juli	22 775	19 488	1 159	2 128	19 011
Aug.	24 169	20 550	1 176	2 443	19 999
Sept.	22 491	20 295	987	1 209	19 918
Okt.	20 626	20 610	887	— 871	20 172
Nov.	20 792	21 791	904	— 1 903	21 262
Dec.	24 467	24 078	726	— 337	23 705
1868					
Jan.	24 691	23 437	1 326	— 72	22 608
Febr.	28 101	26 745	1 192	164	25 770
Mars	28 601	26 444	1 124	1 033	25 292
April	30 330	28 833	1 201	296	27 494
Maj	29 067	26 398	1 102	1 567	25 383
Juni	29 205	25 908	1 060	2 237	24 991
Juli	30 531	26 336	1 476	2 719	25 324
Aug.	31 909	27 220	1 462	3 227	26 276
Sept.	32 798	28 600	1 170	3 028	27 536
Okt.	34 190	30 072	1 144	2 974	28 021
Nov.	34 708	30 057	1 263	3 388	28 912
Dec.	34 686	29 619	1 101	3 966	28 370
1869					
Jan.	34 761	30 273	1 555	2 933	29 169
Febr.	34 249	30 524	1 503	2 222	28 246
Mars	34 171	29 935	1 337	2 899	28 754
April	33 806	29 238	1 440	3 128	28 302
Maj	34 617	29 594	1 331	3 692	28 923
Juni	35 329	29 921	1 103	4 305	29 288
Juli	36 474	29 950	1 150	5 374	28 402
Aug.	37 059	30 154	1 155	5 750	29 404
Sept.	38 894	31 723	952	6 219	31 019
Okt.	40 015	32 825	1 040	6 150	32 258
Nov.	41 082	33 875	1 198	6 009	32 285
Dec.	40 544	33 698	1 210	5 636	32 900

(Tab. 11 forts.)

	Sedel- utgivnings- rätt	Sedelstock	Olyft belopp på beviljade kassakred.	Obegagnad sedelutgiv- ningsrätt	Utelöpande sedlar
1870					
Jan.	41 014	33 630	1 247	6 137	32 765
Febr.	40 177	32 837	1 271	6 069	31 940
Mars	39 790	32 482	1 236	6 072	31 284
April	40 635	32 815	1 140	6 680	31 791
Maj	41 081	32 668	1 236	7 177	31 712
Juni	40 718	32 598	1 191	6 929	31 651
Juli	43 254	34 296	1 388	7 570	32 497
Aug.	45 313	33 165	1 174	10 974	32 305
Sept.	47 220	35 212	1 199	10 809	34 512
Okt.	48 821	36 007	1 337	11 477	35 622
Nov.	49 759	37 155	1 469	11 135	35 654
Dec.	50 379	37 310	1 343	11 726	36 618
1871					
Jan.	50 566	37 623	1 339	11 604	35 827
Febr.	50 361	37 213	1 149	11 999	36 095
Mars	50 276	37 053	1 244	11 979	35 397
April	51 229	37 409	1 434	12 386	35 742
Maj	51 934	37 648	1 553	12 733	35 954
Juni	52 204	37 016	1 342	13 846	35 965
Juli	56 429	38 713	1 649	16 067	37 932
Aug.	57 154	39 367	1 291	16 496	38 370
Sept.	59 200	41 154	1 336	16 710	40 231
Okt.	60 343	41 718	1 534	17 091	40 613
Nov.	60 614	42 236	1 910	16 468	40 984
Dec.	61 418	43 037	1 705	16 676	42 017
1872					
Jan.	62 503	43 299	1 805	17 399	41 540
Febr.	63 100	43 430	1 766	17 904	41 516
Mars	65 297	44 670	2 257	18 370	40 663
April	65 179	43 849	2 177	19 153	41 858
Maj	65 493	43 331	1 936	20 226	41 331
Juni	65 298	43 302	1 641	20 355	40 942
Juli	67 276	44 471	1 694	21 111	42 321
Aug.	70 399	45 362	1 627	23 410	44 458
Sept.	71 493	47 430	1 728	22 335	46 155
Okt.	73 406	49 301	1 623	22 482	48 338
Nov.	74 224	48 837	1 756	23 631	47 881
Dec.	73 995	50 850	1 674	21 471	49 834
1873					
Jan.	73 411	49 962	1 809	21 640	46 953
Febr.	73 855	50 624	1 506	21 725	49 807
Mars	74 889	51 638	1 282	21 969	50 615
April	74 670	50 613	1 668	22 389	49 707
Maj	74 397	50 762	1 609	22 026	49 815
Juni	76 791	50 673	1 823	24 295	49 827
Juli	80 206	51 669	1 635	26 902	50 746
Aug.	82 090	52 775	1 550	27 765	52 062
Sept.	84 171	57 444	1 418	25 309	56 621
Okt.	87 576	59 439	1 708	26 429	58 581
Nov.	90 841	61 781	1 876	27 184	60 817
Dec.	92 214	61 530	1 957	28 727	60 916

(Tab. 11 forts.)

	Sedel- utgivnings- rätt	Sedelstock	Olyft belopp på beviljade kassakred.	Obegagnad sedelutgiv- ningsrätt	Utelöpande sedlar
1874					
Jan.	91 497	60 859	1 576	29 062	59 524
Febr.	93 957	62 623	1 509	29 825	62 075
Mars	96 405	65 052	2 066	29 287	63 978
April	97 913	66 382	1 813	29 718	65 385
Maj	98 733	68 389	1 846	28 498	67 165
Juni	102 731	73 053	1 587	28 091	72 113
Juli	105 131	74 311	1 417	29 403	72 758
Aug.	110 089	77 108	1 683	31 298	76 214
Sept.	114 271	80 633	1 696	31 942	79 775
Okt.	114 996	81 688	1 840	31 468	80 758
Nov.	113 755	79 370	1 884	32 501	78 892
Dec.	108 760	73 991	1 685	33 084	73 453
1875					
Jan.	107 272	72 551	1 896	32 825	71 821
Febr.	102 593	68 245	839	33 509	67 406
Mars	99 310	65 474	1 620	32 216	64 679
April	97 427	64 741	1 711	30 975	64 156
Maj	94 242	61 849	2 286	30 107	61 075
Juni	93 627	61 902	1 651	30 074	61 323
Juli	92 016	60 815	1 551	29 650	60 181
Aug.	92 510	61 848	1 519	29 143	61 215
Sept.	92 449	62 411	1 362	28 676	61 753
Okt.	91 302	62 873	1 565	26 864	61 898
Nov.	89 560	61 213	1 916	26 431	60 640
Dec.	88 018	57 764	1 631	28 623	57 477
1876					
Jan.	71 038	53 277	1 871	15 890	44 339
Febr.	69 249	53 598	1 589	14 062	45 486
Mars	67 665	54 301	1 791	11 573	46 773
April	68 904	55 075	2 522	11 307	45 234
Maj	68 438	55 758	2 414	10 266	43 965
Juni	68 792	54 856	2 135	11 801	46 773
Juli	74 233	62 301	2 432	9 500	50 558
Aug.	83 305	67 328	2 432	13 545	53 524
Sept.	85 463	67 271	2 157	16 035	54 782
Okt.	80 514	63 985	1 951	14 578	54 255
Nov.	80 207	63 989	2 065	14 153	55 385
Dec.	78 710	61 802	2 047	14 862	52 742
1877					
Jan.	74 368	57 996	2 438	13 934	48 556
Febr.	72 087	58 182	2 220	11 685	49 934
Mars	70 421	56 072	2 138	12 211	49 114
April	70 906	59 022	2 455	9 429	49 951
Maj	69 992	56 457	2 591	10 944	46 225
Juni	67 837	56 874	2 256	10 964	45 131
Juli	66 958	55 619	1 960	9 379	46 585
Aug.	65 610	54 182	1 724	9 704	45 720
Sept.	65 655	54 644	1 765	9 246	46 686
Okt.	65 415	54 549	1 814	9 052	47 278
Nov.	64 110	52 445	1 855	9 810	46 382
Dec.	61 561	49 598	1 875	10 088	44 231

(Tab. 11 forts.)

	Sedel- utgivnings- rätt	Sedelstock	Olyft belopp på beviljade kassakred.	Obegagnad sedelutgiv- ningsrätt	Utelöpande sedlar
1878					
Jan.	62 043	49 519	1 729	10 795	43 616
Febr.	59 735	47 488	1 763	10 484	42 797
Mars	60 551	49 094	2 065	9 392	43 089
April	60 055	47 316	2 280	10 459	42 122
Maj	60 511	47 637	2 016	10 858	41 450
Juni	61 030	46 603	2 168	12 259	41 467
Juli	61 495	45 631	1 992	13 871	40 764
Aug.	63 826	47 744	1 843	14 239	41 591
Sept.	62 092	46 171	1 628	14 294	40 214
Okt.	62 604	47 648	1 597	13 359	41 939
Nov.	60 743	46 658	2 081	12 004	40 472
Dec.	58 493	44 727	2 068	11 698	38 409
1879					
Jan.	56 240	43 662	2 236	10 342	38 327
Febr.	54 942	42 063	1 999	10 880	36 427
Mars	55 355	42 576	2 191	10 588	36 673
April	54 797	41 472	2 236	11 089	34 860
Maj	54 027	41 884	2 306	9 837	32 854
Juni	55 199	41 507	2 462	11 230	33 560
Juli	55 742	40 834	2 133	12 775	32 456
Aug.	55 970	40 628	1 851	13 491	33 499
Sept.	57 726	41 891	1 843	13 992	35 472
Okt.	60 932	44 258	2 064	14 610	37 724
Nov.	62 056	44 686	2 211	15 159	37 602
Dec.	61 966	44 535	2 300	15 131	36 992
1880					
Jan.	61 983	43 705	2 496	15 782	35 857
Febr.	62 920	44 209	2 446	16 265	38 318
Mars	63 655	44 833	2 643	16 179	39 134
April	64 673	45 115	2 798	16 760	38 515
Maj	66 825	48 000	2 943	15 882	40 957
Juni	68 737	49 365	2 470	16 902	40 989
Juli	72 076	51 738	2 437	17 901	40 668
Aug.	75 112	53 224	2 608	19 280	43 768
Sept.	78 179	56 108	2 296	19 776	46 140
Okt.	80 708	58 452	2 435	19 821	48 559
Nov.	81 325	58 353	3 056	19 916	48 242
Dec.	83 229	59 454	2 637	21 138	48 611
1881					
Jan.	82 049	60 317	2 394	19 338	49 060
Febr.	81 864	57 847	2 636	21 381	47 668
Mars	81 898	58 782	2 507	20 609	47 692
April	82 045	57 341	2 487	22 217	45 839
Maj	81 771	58 035	2 030	21 706	45 813
Juni	81 884	57 511	1 761	22 612	44 964
Juli	82 097	57 806	1 885	22 406	44 533
Aug.	82 807	59 049	2 144	21 614	46 687
Sept.	83 027	59 102	1 959	21 966	47 481
Okt.	82 552	58 603	1 881	22 068	47 603
Nov.	80 468	57 461	1 904	21 103	46 448
Dec.	80 322	56 497	2 153	21 672	44 794

(Tab. 11 forts.)

	Sedel- utgivnings- rätt	Sedelstock	Olyft belopp på beviljade kassakred.	Obegagnad sedelutgiv- ningsrätt	Utelöpande sedlar
1882					
Jan.	80 376	55 843	2 096	22 437	43 691
Febr.	79 741	56 151	2 182	21 408	43 030
Mars	78 837	56 468	2 364	20 005	44 427
April	78 217	56 383	2 323	19 511	43 903
Maj	77 794	56 183	2 037	19 574	43 596
Juni	67 844	50 043	2 191	15 610	43 878
Juli	67 898	49 017	2 258	16 623	42 606
Aug.	68 933	48 856	2 357	17 720	42 906
Sept.	68 721	49 847	2 321	16 653	44 295
Okt.	69 716	51 009	2 165	16 542	45 223
Nov.	69 944	51 330	2 307	16 307	45 213
Dec.	75 251	50 766	2 157	22 328	45 071
1883					
Jan.	75 302	50 979	2 250	22 073	44 718
Febr.	75 274	51 256	2 244	21 774	44 763
Mars	75 535	51 322	2 211	22 002	44 686
April	75 814	56 897	2 386	16 531	44 182
Maj	75 969	56 547	2 370	17 052	43 871
Juni	76 090	57 288	2 321	16 481	45 039
Juli	76 325	57 711	2 413	16 201	45 566
Aug.	76 338	58 595	2 452	15 291	46 019
Sept.	77 528	60 889	2 408	14 231	48 222
Okt.	78 074	60 654	2 696	14 724	49 412
Nov.	79 566	59 985	2 627	16 954	48 466
Dec.	79 952	59 009	2 672	18 271	47 149
1884					
Jan.	78 232	58 236	2 608	17 388	45 940
Febr.	76 787	57 058	2 627	17 102	44 885
Mars	77 425	57 412	2 800	17 213	45 187
April	77 074	56 983	2 770	17 321	43 588
Maj	76 278	57 322	2 334	16 622	43 306
Juni	76 998	56 845	2 682	17 471	44 711
Juli	77 345	55 710	2 453	19 182	44 293
Aug.	77 071	56 431	2 468	18 172	43 553
Sept.	76 102	57 859	2 352	15 891	46 010
Okt.	78 477	58 132	2 701	17 644	46 846
Nov.	78 817	57 497	2 427	18 893	46 245
Dec.	78 839	57 042	2 527	19 270	44 969
1885					
Jan.	77 458	56 243	2 202	19 013	44 145
Febr.	76 910	55 660	2 961	18 289	43 783
Mars	76 722	55 703	2 812	18 207	43 419
April	76 358	53 796	2 907	19 655	41 730
Maj	76 395	55 167	2 482	18 746	42 114
Juni	76 107	54 480	3 097	18 530	42 158
Juli	75 449	53 408	3 118	18 923	40 873
Aug.	74 901	52 297	3 208	19 396	40 661
Sept.	75 739	53 147	3 410	19 182	42 324
Okt.	76 270	52 492	3 500	20 278	42 856
Nov.	75 145	50 850	3 382	20 913	41 481
Dec.	74 013	50 121	3 145	20 747	41 048

Tabell 12. *Livsmedelspriser*

Månads- och årsme-

Källa: Till finansexpeditionen månadsvis ingångna

År	1866	1867	1868	1869	1870	1871	1872	1873	1874	1875
Råg, mark per tunna.										
Jan.	28.28	21.50	38.03	30.88	22.10	19.63	25.03	27.34	24.59	27.13
Febr.	28.28	21.77	39.39	31.05	21.99	19.94	25.23	27.58	24.71	27.15
Mars	28.64	21.99	42.01	31.64	21.78	21.34	25.32	27.90	24.90	27.32
April	29.15	22.98	42.60	32.12	21.56	21.22	25.72	27.71	24.96	27.60
Maj	29.46	24.18	41.71	31.89	21.55	22.23	26.27	27.77	25.11	27.64
Juni	28.85	26.69	40.50	31.46	21.71	22.77	26.28	27.49	25.38	27.80
Juli	28.37	28.41	38.88	31.16	21.60	23.83	25.62	26.91	25.84	27.46
Aug.	25.57	30.08	31.11	25.64	19.72	23.16	25.57	23.77	26.05	26.14
Sept.	22.16	31.82	29.91	22.47	19.04	22.36	26.15	23.12	25.97	26.04
Okt.	21.40	34.69	29.66	22.21	18.99	23.48	26.68	23.82	26.73	25.91
Nov.	21.33	34.98	30.13	22.33	19.25	24.07	26.89	24.42	25.73	26.73
Dec.	21.54	36.40	30.77	22.65	19.31	24.85	27.06	24.46	26.97	27.22
<i>Året</i>	<i>26.07</i>	<i>27.85</i>	<i>36.22</i>	<i>28.02</i>	<i>20.72</i>	<i>22.42</i>	<i>25.99</i>	<i>26.02</i>	<i>25.54</i>	<i>27.08</i>
Korn, mark per tunna.										
Jan.	22.24	17.51	27.96	24.94	18.27	15.91	18.97	20.58	20.54	23.04
Febr.	22.53	17.55	29.57	25.28	18.13	16.08	19.08	20.53	20.61	23.36
Mars	23.07	17.85	31.41	26.04	18.00	16.84	19.18	21.38	20.91	23.31
April	23.16	18.52	32.99	26.32	17.75	16.67	19.43	21.33	20.80	23.81
Maj	23.69	19.85	33.59	26.23	17.93	17.18	19.99	21.40	21.05	23.95
Juni	23.66	21.40	32.38	26.02	17.81	17.56	19.98	20.87	21.15	24.12
Juli	23.33	22.46	31.36	25.85	17.86	17.99	19.74	20.91	21.75	23.44
Aug.	21.85	22.67	25.01	22.09	16.92	17.83	19.49	19.74	21.87	22.90
Sept.	18.15	24.32	23.62	18.87	15.98	17.46	19.32	19.12	22.13	22.17
Okt.	17.38	25.78	23.23	18.71	15.69	18.00	19.91	19.86	23.00	22.42
Nov.	17.13	25.91	23.22	18.31	15.85	18.10	20.16	20.17	24.13	22.43
Dec.	17.25	27.50	24.55	18.56	15.82	18.41	20.39	20.42	23.02	23.17
<i>Året</i>	<i>21.11</i>	<i>21.68</i>	<i>28.10</i>	<i>23.16</i>	<i>17.16</i>	<i>17.34</i>	<i>19.64</i>	<i>20.52</i>	<i>21.57</i>	<i>23.19</i>
Havre, mark per tunna.										
Jan.	13.64	10.90	16.52	16.15	11.74	11.42	12.75	13.22	13.62	15.88
Febr.	13.96	11.36	17.18	16.58	11.52	11.95	12.90	13.42	13.76	15.67
Mars	14.26	11.69	18.73	17.42	11.54	12.92	12.23	13.85	14.26	16.43
April	14.68	12.72	19.88	17.70	11.52	12.98	13.45	13.98	14.30	16.71
Maj	15.27	13.28	19.98	17.62	12.06	13.18	13.60	14.28	14.62	17.14
Juni	15.18	14.10	19.33	17.71	12.09	13.64	13.63	14.26	14.75	17.16
Juli	15.24	14.38	17.91	16.98	12.16	13.89	13.53	14.24	15.49	16.82
Aug.	14.43	14.81	15.81	15.02	12.18	13.80	13.26	13.49	15.44	16.20
Sept.	11.46	14.64	14.65	12.46	11.48	12.40	12.65	13.02	15.28	15.10
Okt.	10.81	15.23	14.92	12.04	11.24	12.30	12.73	13.05	15.52	15.51
Nov.	10.73	15.24	15.37	12.06	11.15	12.36	12.86	13.39	15.95	15.43
Dec.	10.91	15.86	15.68	11.91	11.23	12.53	13.13	13.62	15.76	15.53
<i>Året</i>	<i>13.36</i>	<i>13.62</i>	<i>17.07</i>	<i>15.32</i>	<i>11.66</i>	<i>12.79</i>	<i>13.14</i>	<i>13.65</i>	<i>14.82</i>	<i>16.17</i>

i Finland åren 1866—1885.

deltal av minutpriser.

rapporter (1 606 st.) från guvernörerna.

1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885	År
26.66	26.66	24.63	24.10	22.25	28.34	31.33	24.97	22.60	22.98	Jan.
28.07	26.48	24.85	23.97	22.49	28.63	30.47	25.39	22.80	22.98	Febr.
27.03	26.76	25.03	24.01	23.36	29.63	30.33	25.48	23.14	23.16	Mars
28.20	26.53	25.43	24.28	23.92	29.50	30.02	25.53	23.38	23.73	April
29.17	26.56	25.49	24.36	24.27	30.40	28.99	25.46	23.58	24.20	Maj
29.83	27.05	26.23	24.43	24.75	31.52	28.49	25.82	23.80	24.50	Juni
30.17	26.81	25.42	24.55	25.37	32.46	28.00	25.59	23.50	24.32	Juli
30.13	26.69	25.43	23.06	23.87	32.65	25.57	24.14	22.98	23.45	Aug.
27.81	25.61	24.20	22.23	24.61	32.04	24.21	23.40	23.53	22.72	Sept.
27.20	25.34	23.92	21.62	26.96	32.68	24.34	23.19	23.29	22.39	Okt.
26.43	25.35	24.55	21.86	28.07	32.58	25.05	23.10	23.31	22.51	Nov.
26.84	25.18	24.18	22.07	27.80	31.93	25.02	23.15	23.19	22.28	Dec.
27.37	26.24	24.95	23.80	24.64	31.06	27.85	24.19	23.22	23.25	Året
22.01	22.15	20.70	19.33	17.69	21.62	22.75	19.98	19.22	18.93	Jan.
23.86	22.26	20.99	19.28	17.82	21.78	22.80	20.38	19.04	18.94	Febr.
22.59	22.49	21.05	19.45	18.37	21.63	22.72	20.46	19.15	18.88	Mars
23.60	22.35	21.25	19.54	19.83	22.33	22.63	20.69	19.38	19.26	April
24.67	22.23	21.30	19.56	19.29	22.74	22.40	21.10	19.58	19.56	Maj
25.33	22.77	21.60	19.74	19.25	23.30	22.08	21.05	19.54	19.46	Juni
24.83	22.58	21.04	19.67	19.54	23.55	21.92	20.59	19.69	19.59	Juli
24.58	22.57	21.16	18.74	19.29	23.60	20.45	19.90	19.23	19.24	Aug.
23.21	21.85	20.09	17.88	19.62	23.05	19.89	19.57	19.25	18.56	Sept.
22.74	21.37	19.58	17.58	20.31	22.91	19.74	19.21	19.03	18.29	Okt.
21.85	21.44	19.40	17.66	20.86	23.45	19.94	19.08	19.39	18.38	Nov.
22.40	21.26	19.35	17.73	21.44	23.05	19.74	19.13	18.90	18.34	Dec.
22.81	22.10	20.64	18.89	19.44	22.77	21.41	20.04	19.27	18.94	Året
15.36	15.09	13.95	11.57	11.02	13.69	14.63	12.97	12.38	12.13	Jan.
16.00	15.59	14.14	11.44	11.25	13.97	14.82	13.60	12.37	12.29	Febr.
15.81	15.75	14.16	11.71	11.86	14.39	14.83	14.03	12.81	12.48	Mars
17.00	16.05	14.39	11.99	12.38	15.00	14.75	13.94	13.01	12.88	April
16.66	16.57	14.70	12.26	12.69	15.57	14.78	14.45	13.32	13.45	Maj
18.67	16.44	14.74	12.28	13.14	15.99	14.64	14.33	13.24	13.46	Juni
18.67	16.49	14.46	12.40	13.29	16.16	14.58	13.96	13.60	13.47	Juli
16.18	16.34	14.34	11.84	12.93	15.90	13.46	13.86	13.32	13.11	Aug.
15.42	15.77	12.86	11.17	12.46	15.12	12.75	12.93	12.55	12.28	Sept.
15.31	15.17	11.97	10.70	12.94	14.80	12.43	12.39	12.18	11.90	Okt.
15.58	14.73	11.76	10.80	13.33	14.76	12.31	12.39	12.27	11.98	Nov.
15.54	14.73	11.42	10.88	13.69	14.68	12.65	12.26	12.32	11.83	Dec.
15.70	15.72	13.59	11.60	12.58	15.01	13.88	13.36	12.76	12.58	Året

(Tab. 12 forts.)

År	1866	1867	1868	1869	1870	1871	1872	1873	1874	1875
Årter, mark per tunna.										
Jan.	37.41	34.95	43.13	39.20	32.76	30.84	34.06	34.34	34.89	36.24
Febr.	37.72	34.23	43.77	38.02	32.61	31.00	34.59	35.67	34.12	37.14
Mars	38.71	34.74	44.46	38.12	32.46	31.57	34.73	36.36	35.19	36.96
April	38.37	35.08	44.46	39.05	32.09	31.89	35.31	35.66	34.39	38.00
Maj	37.77	36.19	45.09	38.91	33.88	31.58	35.55	35.74	34.61	37.29
Juni	37.95	37.76	43.80	39.48	32.19	31.80	36.29	35.41	34.71	38.60
Juli	37.05	37.32	42.81	39.26	31.38	32.48	35.44	35.73	34.42	37.14
Aug.	36.61	38.12	39.80	37.02	30.53	31.32	35.57	34.84	34.65	38.62
Sept.	34.48	38.40	37.26	34.57	30.78	31.16	34.84	34.60	33.22	39.17
Okt.	35.72	41.16	38.43	33.64	31.92	31.16	34.69	34.49	35.83	38.28
Nov.	33.98	41.82	37.91	36.10	31.24	33.94	34.28	35.29	29.32	38.44
Dec.	34.23	42.48	37.95	33.68	31.32	33.42	33.93	34.64	33.17	39.10
<i>Året</i>	<i>36.68</i>	<i>37.58</i>	<i>41.48</i>	<i>37.25</i>	<i>31.85</i>	<i>31.83</i>	<i>34.94</i>	<i>35.22</i>	<i>34.46</i>	<i>37.90</i>

Potatis, mark per tunna.

Jan.	10.41	8.73	11.35	9.82	8.77	7.32	8.73	7.48	7.85	13.54
Febr.	10.35	9.15	11.85	10.04	8.96	7.45	9.00	7.74	8.67	13.94
Mars	10.68	9.32	13.16	10.30	9.07	7.73	9.35	7.41	9.39	14.27
April	10.78	10.24	13.71	10.57	8.81	7.86	9.68	7.82	9.72	14.79
Maj	10.83	11.18	13.68	10.21	9.25	7.96	9.71	8.06	10.10	14.92
Juni	10.92	12.31	13.83	10.97	9.20	8.40	10.26	8.09	10.62	14.69
Juli	11.23	13.11	14.58	11.19	9.65	8.89	9.78	8.40	12.03	14.58
Aug.	9.72	12.16	11.93	9.44	8.50	8.71	9.14	7.91	12.12	10.17
Sept.	7.63	9.72	9.43	7.64	6.99	7.93	7.04	6.98	11.07	10.21
Okt.	7.40	9.98	9.18	7.81	6.88	8.19	6.80	6.77	11.16	10.49
Nov.	7.90	10.51	9.32	8.52	6.92	7.84	7.01	7.37	12.07	10.80
Dec.	8.53	10.76	9.48	8.66	7.28	8.36	7.35	7.62	12.40	10.72
<i>Året</i>	<i>9.71</i>	<i>10.51</i>	<i>11.74</i>	<i>9.61</i>	<i>8.34</i>	<i>8.06</i>	<i>8.64</i>	<i>7.64</i>	<i>10.49</i>	<i>12.69</i>

Brännvin 6°, mark per kanna.

Jan.	4.48	5.15	5.69	5.55	4.37	4.09	3.72	3.80	3.74	3.92
Febr.	4.72	5.17	5.36	5.41	4.26	3.90	3.67	3.74	3.74	3.98
Mars	4.85	5.15	5.61	5.27	4.20	3.95	3.80	3.68	3.74	3.98
April	5.04	5.30	5.52	5.33	4.09	3.88	3.80	3.70	3.76	3.98
Maj	4.93	5.23	5.47	5.26	4.15	3.92	3.86	3.75	3.80	3.90
Juni	5.17	5.43	5.31	5.49	4.12	3.92	3.80	3.73	3.76	3.91
Juli	5.30	5.44	5.62	5.31	4.12	3.86	3.83	3.78	3.71	3.99
Aug.	5.20	5.36	5.56	5.09	4.19	3.86	3.78	3.76	3.79	4.06
Sept.	5.34	5.34	5.91	5.00	4.10	3.82	3.76	3.72	3.77	4.02
Okt.	5.39	5.50	5.94	4.79	4.13	3.85	3.84	3.66	3.76	4.02
Nov.	5.30	5.60	5.69	4.66	4.08	3.94	3.76	3.74	3.78	4.06
Dec.	5.30	5.58	5.53	4.57	4.04	3.85	3.76	3.74	3.89	3.98
<i>Året</i>	<i>5.07</i>	<i>5.35</i>	<i>5.61</i>	<i>5.15</i>	<i>4.15</i>	<i>3.90</i>	<i>3.78</i>	<i>3.73</i>	<i>3.77</i>	<i>3.98</i>

1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885	År
32.79	36.77	36.62	34.34	30.91	32.65	35.58	32.35	32.79	31.11	Jan.
32.96	36.51	36.76	33.64	31.17	32.59	35.61	34.14	31.61	31.19	Febr.
33.13	35.77	37.03	34.35	32.10	34.17	35.86	31.47	32.00	31.21	Mars
35.00	36.91	36.05	33.80	31.00	33.42	35.70	33.09	32.17	31.32	April
33.50	37.06	37.15	34.40	30.06	32.54	36.33	31.92	32.20	31.74	Maj
33.50	37.28	36.27	34.33	31.56	33.67	30.12	32.50	24.83	31.45	Juni
32.83	37.40	35.41	32.26	31.65	33.88	35.45	33.93	34.00	33.23	Juli
33.10	37.51	37.05	32.35	31.05	33.91	33.98	33.64	32.11	32.83	Aug.
34.34	36.95	35.98	31.32	31.32	35.65	33.40	32.86	31.72	30.78	Sept.
36.63	35.91	35.80	30.67	31.78	35.33	33.44	32.64	31.12	30.21	Okt.
40.58	35.57	35.05	30.92	32.41	35.41	32.68	32.66	31.24	30.32	Nov.
37.40	36.18	34.45	31.02	32.55	35.71	33.50	32.73	31.14	30.13	Dec.
<i>36.15</i>	<i>36.66</i>	<i>36.16</i>	<i>32.87</i>	<i>31.47</i>	<i>34.09</i>	<i>34.22</i>	<i>32.85</i>	<i>31.95</i>	<i>31.23</i>	<i>Året</i>
12.57	7.82	10.16	7.88	8.14	11.11	7.70	8.21	7.15	8.63	Jan.
11.33	7.89	10.12	7.87	8.56	11.33	8.20	7.20	7.81	8.60	Febr.
13.04	8.76	10.04	8.04	9.13	12.12	7.93	7.95	7.83	8.53	Mars
13.80	7.93	9.99	8.51	9.70	11.77	7.89	8.14	8.09	8.75	April
14.50	8.01	9.56	6.67	10.89	12.32	8.23	8.60	8.23	8.79	Maj
13.00	7.33	9.28	9.42	10.62	12.24	8.46	8.71	8.34	8.64	Juni
13.67	8.71	10.38	9.48	11.20	12.23	9.05	8.43	8.55	8.59	Juli
9.35	9.58	9.67	9.09	10.85	10.68	8.37	7.67	8.32	7.89	Aug.
8.33	9.94	7.90	7.04	9.90	7.96	7.11	6.39	7.96	6.83	Sept.
8.13	9.96	7.58	7.20	10.63	7.37	7.05	6.36	8.21	6.34	Okt.
8.11	10.16	7.79	7.60	10.90	7.36	7.17	6.65	8.32	6.37	Nov.
7.87	10.27	8.34	7.93	10.76	7.45	7.69	7.01	8.55	6.49	Dec.
<i>9.81</i>	<i>8.87</i>	<i>9.23</i>	<i>9.59</i>	<i>10.09</i>	<i>10.29</i>	<i>7.89</i>	<i>7.56</i>	<i>8.08</i>	<i>7.85</i>	<i>Året</i>
4.18	4.03	4.04	3.80	3.63	3.67	3.67	3.85	3.62	3.80	Jan.
4.10	4.00	3.88	3.80	3.62	3.71	3.86	3.65	3.83	3.79	Febr.
4.15	4.10	3.94	3.78	3.60	3.73	3.70	3.87	3.85	3.80	Mars
3.93	4.00	3.96	3.78	3.61	3.68	3.70	3.63	3.85	3.84	April
3.93	3.98	3.92	3.77	3.68	3.69	3.70	3.91	3.85	3.84	Maj
4.01	3.99	3.92	3.76	3.59	3.67	3.70	3.91	3.82	3.81	Juni
3.88	4.00	3.85	3.78	3.59	3.65	3.66	3.68	3.81	3.91	Juli
4.33	4.01	3.88	3.75	3.57	3.69	3.72	3.68	3.84	3.82	Aug.
4.16	3.96	3.85	3.68	3.67	3.65	3.69	3.64	3.87	3.88	Sept.
4.05	3.99	3.83	3.65	3.61	3.70	3.70	3.62	3.87	3.83	Okt.
4.04	4.00	3.79	3.65	3.60	3.72	3.72	3.61	3.87	3.83	Nov.
4.06	4.00	3.87	3.62	3.68	3.76	3.72	3.67	3.87	3.65	Dec.
<i>4.09</i>	<i>4.00</i>	<i>3.90</i>	<i>3.74</i>	<i>3.62</i>	<i>3.69</i>	<i>3.71</i>	<i>3.71</i>	<i>3.82</i>	<i>3.82</i>	<i>Året</i>

Tabell 13. Torgpriser i Helsingfors åren 1869—1885.

Månads- och årsmedeltal i penni.

Källa: Helsingfors Dagblad. Noteringar i regeln två gånger i veckan.

År och månad	Havre per tunna	Råg-mjöl per lisp.	Pota-tis per kappe	Skum-mjöl per kannan	Smör per skålp.	Ägg per tjog	Nöt-kött, färskt per lisp.	Salt ström-ming per lisp.	Hö per lisp.	Tall-ved per famn
1869										
Jan.	1 746	236	39	23	99	159	266	185	61	868
Febr.	1 816	238	41	23	93	171	313	185	72	888
Mars	1 763	238	42	20	78	172	346	181	72	929
April	1 846	187	47	22	78	165	404	178	73	921
Maj	1 788	238	43	27	79	105	481	170	69	856
Juni	1 744	234	54	20	69	114	500	154	74	869
Juli	1 700	223	60	21	72	95	428	135	25	822
Aug.	1 454	186	33	24	80	109	457	144	32	763
Sept.	1 118	173	25	27	81	119	407	138	40	771
Okt.	1 129	170	26	31	88	124	410	143	44	804
Nov.	953	183	29	30	92	141	443	152	42	875
Dec.	938	170	29	28	88	175	453	194	40	1 069
<i>Året</i>	<i>1 518</i>	<i>207</i>	<i>40</i>	<i>25</i>	<i>83</i>	<i>136</i>	<i>405</i>	<i>162</i>	<i>56</i>	<i>862</i>
1870										
Jan.	988	171	29	23	91	178	479	217	40	983
Febr.	1 021	166	30	23	85	177	488	198	40	940
Mars	1 039	166	29	17	75	179	450	200	36	908
April	1 113	169	28	16	67	134	463	195	36	969
Maj	1 050	166	27	18	67	95	475	195	38	933
Juni	1 133	168	28	17	68	100	500	168	39	900
Juli	1 313	163	29	20	70	90	500	163	29	913
Aug.	1 200	149	22	26	96	110	522	204	30	944
Sept.	1 150	139	21	30	90	120	488	250	38	1 013
Okt.	1 050	143	18	28	91	135	440	233	36	1 233
Nov.	1 150	147	19	28	93	140	428	223	39	1 400
Dec.	1 150	145	20	28	100	153	438	190	38	1 367
<i>Året</i>	<i>1 097</i>	<i>159</i>	<i>23</i>	<i>22</i>	<i>83</i>	<i>141</i>	<i>470</i>	<i>204</i>	<i>36</i>	<i>1 040</i>
1871										
Jan.	1 186	138	21	22	101	160	429	236	38	1 421
Febr.	1 325	141	24	21	89	181	456	232	39	1 322
Mars	1 465	177	24	17	79	168	488	180	36	1 381
April	1 450	176	25	16	76	148	494	165	44	1 488
Maj	1 457	172	26	19	76	109	489	200	51	1 621
Juni	1 450	176	29	21	84	95	550	165	54	1 470
Juli	1 500	177	25	22	83	95	550	65	43	1 450
Aug.	1 450	176	35	27	97	110	500	107	35	1 483
Sept.	1 167	180	25	29	90	120	450	190	35	1 425
Okt.	1 067	198	32	32	95	129	396	234	41	1 306
Nov.	1 107	203	34	35	107	131	411	224	43	1 321
Dec.	1 138	213	37	31	109	166	408	..	41	1 270
<i>Året</i>	<i>1 280</i>	<i>176</i>	<i>28</i>	<i>25</i>	<i>91</i>	<i>137</i>	<i>460</i>	<i>195</i>	<i>41</i>	<i>1 404</i>

(Tab. 13 forts.)

År och månad	Havre per tunna	Rågmjöl per lisp.	Potatis per kappe	Skummjölk per kanna	Smör per skålp.	Ägg per tjog	Nötkött, färskt per lisp.	Saltströmming per lisp.	Hö per lisp.	Tallved per famn
1872										
Jan.	1 171	197	38	22	112	178	416	240	39	1 225
Febr.	1 300	218	40	24	98	179	459	240	41	1 106
Mars	1 325	223	42	21	88	181	485	240	43	1 135
April	1 331	220	44	18	86	135	488	233	45	1 250
Maj	1 325	238	38	25	75	108	550	240	38	1 050
Juni	1 175	225	..	19	70	108	550	240	35	1 050
Juli	1 256	216	45	29	94	108	513	197	60	1 081
Aug.	1 205	190	26	30	98	125	505	188	64	980
Sept.	1 158	300	25	..	100	122	400	210	75	950
Okt.	1 214	203	19	38	107	135	355	184	78	925
Nov.	1 322	201	23	34	123	151	381	217	76	1 129
Dec.
<i>Året</i>	<i>1 258</i>	<i>213</i>	<i>33</i>	<i>28</i>	<i>102</i>	<i>149</i>	<i>440</i>	<i>210</i>	<i>56</i>	<i>1 091</i>
1873										
Jan.	1 463	203	24	30	128	181	453	246	102	1 305
Febr.	1 400	214	25	24	91	175	447	251	93	1 319
Mars	1 569	191	25	21	96	183	459	236	99	1 231
April	1 517	201	26	23	98	170	517	231	97	1 396
Maj	1 567	201	24	27	92	110	563	213	118	1 333
Juni	1 460	185	27	24	99	112	603	173	79	1 460
Juli	1 464	188	28	29	98	118	617	146	63	1 469
Aug.	1 366	176	28	32	104	121	525	160	61	1 531
Sept.	1 207	177	23	37	108	124	450	181	74	1 528
Okt.	1 338	182	25	35	114	136	400	188	85	1 550
Nov.	1 363	190	30	36	115	154	430	200	78	1 500
Dec.	1 250	190	38	33	113	155	450	..	83	1 425
<i>Året</i>	<i>1 414</i>	<i>188</i>	<i>26</i>	<i>30</i>	<i>105</i>	<i>137</i>	<i>498</i>	<i>194</i>	<i>82</i>	<i>1 446</i>
1874										
Jan.	1 467	188	35	27	143	182	508	258	78	1 717
Febr.	1 500	178	39	27	119	183	521	..	85	1 692
Mars	1 550	189	47	24	118	222	583	265	86	1 633
April	1 642	194	47	20	108	189	586	277	77	1 679
Maj	1 613	193	50	20	98	129	600	260	80	1 713
Juni	1 413	200	53	29	109	130	563	230	100	1 950
Juli	1 850	207	64	28	100	113	467	215	137	1 950
Aug.	1 933	200	53	38	128	140	408	..	118	1 825
Sept.	1 730	207	46	43	119	137	380	250	121	1 780
Okt.	1 683	173	41	65	130	152	429	276	137	1 825
Nov.	1 600	207	65	68	142	161	420	335	138	1 750
Dec.	1 600	205	63	..	137	192	467	380	133	1 750
<i>Året</i>	<i>1 632</i>	<i>193</i>	<i>49</i>	<i>35</i>	<i>122</i>	<i>164</i>	<i>488</i>	<i>281</i>	<i>108</i>	<i>1 759</i>

(Tab. 13 forts.)

År och månad	Havre per tunna	Råg-mjöl per lisp.	Pota-tis per kappe	Skum-mjöl per kann	Smör per skålp.	Ägg per tjog	Nöt-kött, färskt per lisp.	Salt ström-ming per lisp.	Hö per lisp.	Tall-ved per famn
1875										
Jan.	1 625	144	98	42	140	194	575	280	131	1 790
Febr.	1 614	179	103	34	125	200	575	280	130	1 850
Mars	1 655	200	79	34	118	236	620	254	130	1 870
April	1 820	207	87	28	124	204	670	240	139	2 050
Maj	1 760	210	74	35	116	164	700	268	140	2 150
Juni	1 620	210	55	29	119	125	790	244	122	1 850
Juli	1 600	210	57	32	116	140	729	231	84	1 750
Aug.	1 475	190	60	38	116	153	700	225	60	1 675
Sept.	1 400	200	50	38	126	155	650	240	85	1 700
Okt.	1 400	218	35	50	138	175	600	230	75	1 600
Nov.	1 507	228	49	47	139	185	550	225	87	1 614
Dec.	1 500	222	50	36	140	210	525	..	85	1 625
<i>Året</i>	<i>1 597</i>	<i>201</i>	<i>69</i>	<i>36</i>	<i>125</i>	<i>177</i>	<i>643</i>	<i>250</i>	<i>109</i>	<i>1 807</i>
1876										
Jan.	1 603	203	45	31	138	261	632	254	78	1 581
Febr.	1 611	216	48	27	128	251	603	201	83	1 519
Mars	1 669	214	55	24	125	238	616	197	103	1 775
April	1 776	218	52	20	110	215	657	192	103	1 842
Maj	1 754	224	48	23	105	137	698	206	134	1 711
Juni	1 825	226	51	32	120	140	625	204	135	1 538
Juli	2 029	223	50	34	128	134	586	196	145	1 414
Aug.	1 697	221	43	37	128	169	466	214	131	1 419
Sept.	1 471	215	28	47	129	168	440	213	145	1 367
Okt.	1 492	210	24	45	138	180	385	231	150	1 321
Nov.	1 619	202	25	49	146	204	413	249	143	1 400
Dec.	1 635	201	25	40	153	241	495	255	145	1 490
<i>Året</i>	<i>1 681</i>	<i>214</i>	<i>42</i>	<i>34</i>	<i>129</i>	<i>197</i>	<i>552</i>	<i>218</i>	<i>123</i>	<i>1 531</i>
1877										
Jan.	1 617	195	25	35	152	293	511	259	143	1 600
Febr.	1 608	191	24	36	140	338	571	256	138	1 467
Mars	1 764	201	26	29	116	273	607	246	131	1 536
April	1 757	200	25	24	105	227	604	249	149	1 607
Maj	1 870	193	28	29	106	176	740	282	168	1 690
Juni	1 835	207	29	33	114	121	815	232	135	1 480
Juli	1 767	207	23	25	105	115	725	192	125	1 367
Aug.	1 675	206	31	31	111	120	619	186	90	1 400
Sept.	1 610	185	36	42	130	137	594	197	73	1 530
Okt.	1 320	183	27	48	124	157	500	192	89	1 530
Nov.	1 236	180	30	46	130	154	525	211	82	1 571
Dec.	1 150	185	35	37	138	190	572	237	75	1 838
<i>Året</i>	<i>1 582</i>	<i>194</i>	<i>28</i>	<i>34</i>	<i>124</i>	<i>198</i>	<i>608</i>	<i>231</i>	<i>116</i>	<i>1 564</i>

(Tab. 13 forts.)

År och månad	Havre per tunna	Råg-mjöl per lisp.	Pota-tis per kappe	Skum-mjöl per kanna	Smör per skålp.	Ägg per tjog	Nöt-kött, fårskt per lisp.	Salt ström-ming per lisp.	Hö per lisp.	Tall-ved per famn
1878										
Jan.	1 063	173	30	32	134	221	571	242	74	1 679
Febr.	1 154	184	30	28	120	211	600	219	62	1 564
Mars	1 147	186	28	27	115	197	597	197	61	1 506
April	1 253	206	32	21	100	163	613	202	71	1 494
Maj	1 167	209	30	23	88	131	550	172	61	1 444
Juni	1 171	204	34	20	82	119	625	175	51	1 463
Juli	1 067	193	39	23	89	121	656	146	46	1 461
Aug.	1 067	186	38	25	93	132	631	150	25	1 450
Sept.	950	185	29	33	104	139	563	144	30	1 369
Okt.	928	186	31	34	104	138	485	132	30	1 328
Nov.	975	185	32	32	115	190	484	144	33	1 344
Dec.	972	186	33	23	111	210	485	144	29	1 367
<i>Året</i>	<i>1 076</i>	<i>191</i>	<i>32</i>	<i>27</i>	<i>104</i>	<i>163</i>	<i>571</i>	<i>171</i>	<i>47</i>	<i>1 451</i>
1879										
Jan.	1 031	181	32	21	111	172	469	144	29	1 386
Febr.	1 078	175	37	21	96	234	456	142	26	1 331
Mars	1 192	183	36	17	75	203	410	143	27	1 350
April	1 253	189	40	20	72	193	448	153	33	1 425
Maj	1 167	192	47	19	66	121	400	140	45	1 439
Juni	1 164	185	44	18	72	119	430	133	34	1 414
Juli	1 339	184	59	18	64	106	415	112	41	1 244
Aug.	1 169	176	38	23	86	124	481	118	38	1 128
Sept.	1 039	162	26	24	84	131	370	149	38	1 128
Okt.	1 078	161	37	24	92	154	346	144	42	1 231
Nov.	1 113	163	41	29	107	168	326	134	45	1 383
Dec.	1 098	164	40	26	109	204	374	148	40	1 334
<i>Året</i>	<i>1 145</i>	<i>177</i>	<i>40</i>	<i>21</i>	<i>86</i>	<i>160</i>	<i>414</i>	<i>139</i>	<i>36</i>	<i>1 313</i>
1880										
Jan.	1 225	162	45	20	119	227	355	170	42	1 329
Febr.	1 291	171	47	22	93	189	388	162	45	1 256
Mars	1 370	178	48	19	89	181	400	166	49	1 357
April	1 446	190	51	17	89	159	400	201	61	1 431
Maj	1 538	194	52	18	90	130	420	226	69	1 364
Juni	1 518	187	51	23	89	112	415	185	73	1 344
Juli	1 531	192	57	25	86	111	395	190	67	1 306
Aug.	1 350	185	36	26	114	131	343	206	78	1 244
Sept.	1 244	195	31	35	118	148	334	211	94	1 263
Okt.	1 275	217	32	35	123	156	300	231	114	1 338
Nov.	1 328	214	34	36	123	180	313	270	99	1 383
Dec.	1 336	211	34	33	136	203	413	278	101	1 450
<i>Året</i>	<i>1 375</i>	<i>192</i>	<i>43</i>	<i>26</i>	<i>106</i>	<i>160</i>	<i>375</i>	<i>210</i>	<i>75</i>	<i>1 341</i>

(Tab. 13 forts.)

År och månad	Havre per tunna	Råg-mjöl per lisp.	Pota-tis per kappe	Skum-mjöl per kanna	Smör per skälp.	Ägg per tjog	Nöt-kött, färskt per lisp.	Salt ström-ming per lisp.	Hö per lisp.	Tall-ved per famn
1881										
Jan.	1 328	213	37	23	126	233	413	258	99	1 500
Febr.	1 356	215	40	27	121	219	442	268	100	1 519
Mars	1 411	212	41	21	104	218	470	271	106	1 581
April	1 532	218	42	21	99	201	563	286	107	1 813
Maj	1 578	223	43	25	96	146	614	283	109	2 150
Juni	1 521	235	39	30	119	127	559	237	105	1 550
Juli	1 547	245	41	24	111	109	411	203	150	1 625
Aug.	1 561	244	35	28	117	126	329	211	137	1 539
Sept.	1 447	241	22	31	119	147	313	221	129	1 597
Okt.	1 397	249	22	34	121	161	316	220	135	1 613
Nov.	1 428	255	26	36	125	172	314	228	143	1 744
Dec.	1 407	254	28	32	137	215	416	229	138	1 907
<i>Året</i>	<i>1 460</i>	<i>234</i>	<i>35</i>	<i>28</i>	<i>116</i>	<i>172</i>	<i>426</i>	<i>242</i>	<i>122</i>	<i>1 676</i>
1882										
Jan.	1 388	243	32	32	136	234	441	240	130	1 631
Febr.	1 481	220	33	33	138	225	581	231	119	1 563
Mars	1 539	214	31	32	128	198	571	206	119	1 528
April	1 492	216	29	25	125	158	579	207	118	1 367
Maj	1 513	214	26	31	111	144	658	210	132	1 458
Juni	1 422	204	26	29	112	119	711	171	132	1 519
Juli	1 431	192	48	32	114	124	656	158	94	1 463
Aug.	1 236	218	39	35	125	123	609	138	75	1 432
Sept.	1 114	198	28	31	123	151	569	181	84	1 372
Okt.	1 142	189	28	31	116	186	547	217	74	1 367
Nov.	1 175	185	36	36	123	232	539	237	74	1 347
Dec.	1 207	214	39	36	129	231	593	250	70	1 354
<i>Året</i>	<i>1 338</i>	<i>208</i>	<i>33</i>	<i>32</i>	<i>124</i>	<i>178</i>	<i>586</i>	<i>203</i>	<i>101</i>	<i>1 452</i>
1883										
Jan.	1 250	184	38	24	134	258	591	258	84	1 350
Febr.	1 266	187	39	24	120	228	617	230	88	1 272
Mars	1 386	198	41	23	112	193	614	249	90	1 325
April	1 445	194	49	21	101	174	610	276	102	1 390
Maj	1 510	188	44	24	99	135	688	268	111	1 410
Juni	1 457	200	40	22	107	104	680	200	50	1 336
Juli	1 369	185	54	22	100	110	681	160	62	1 300
Aug.	1 414	173	32	26	114	137	650	185	52	1 286
Sept.	1 169	174	30	26	113	150	569	219	73	1 300
Okt.	1 075	170	32	34	110	181	506	229	77	1 313
Nov.	1 172	175	33	41	130	174	513	219	76	1 288
Dec.	1 179	177	40	33	135	201	537	211	66	1 493
<i>Året</i>	<i>1 293</i>	<i>183</i>	<i>39</i>	<i>27</i>	<i>115</i>	<i>172</i>	<i>601</i>	<i>223</i>	<i>76</i>	<i>1 333</i>

(Tab. 13 forts.)

År och månad	Havre per tunna	Rågmjöl per lisp.	Potatis per kappe	Skummjölk per kanna	Smör per skålp.	Ägg per tjog	Nötkött, färskt per lisp.	Saltströmming per lisp.	Hö per lisp.	Tallved per famn
1884										
Jan.	1 175	175	38	27	129	213	538	221	67	1 383
Febr.	1 160	174	38	28	123	197	558	211	71	1 290
Mars	1 168	165	42	27	123	176	581	201	60	1 250
April	1 404	176	44	21	108	143	600	199	63	1 300
Maj	1 393	183	37	23	104	119	646	166	75	1 350
Juni	1 380	185	42	23	117	117	593	149	70	1 330
Juli	1 275	178	66	23	101	105	671	150	49	1 264
Aug.	1 263	179	49	23	105	113	611	149	46	1 250
Sept.	1 038	207	34	30	115	127	484	151	47	1 200
Okt.	1 118	193	34	34	121	157	409	139	55	1 207
Nov.	1 157	192	35	31	133	211	451	154	49	1 279
Dec.	1 203	188	38	24	135	231	453	153	46	1 350
Året	1 229	184	42	26	118	159	547	167	57	1 288
1885										
Jan.	1 193	184	39	24	129	249	444	177	51	1 364
Febr.	1 281	181	39	22	109	215	456	175	49	1 413
Mars	1 325	181	44	18	101	201	491	155	49	1 325
April	1 375	186	38	18	99	169	504	155	45	1 350
Maj	1 414	205	33	18	92	140	512	149	77	1 264
Juni	1 392	205	29	21	89	101	506	142	57	1 250
Juli	1 372	181	46	23	94	106	497	132	51	1 228
Aug.	1 463	187	37	27	111	116	534	134	58	1 263
Sept.	1 350	184	28	28	102	119	431	146	69	1 300
Okt.	1 094	177	26	27	103	133	375	148	70	1 339
Nov.	1 263	173	23	24	110	151	340	149	59	1 325
Dec.	1 321	172	24	28	114	191	368	159	57	1 357
Året	1 318	185	33	23	104	150	452	150	59	1 306

Noter till s. 454:

¹ Källor: Tabellarische Uebersichten . . . , resp. år; *Amark*, a. a., Statistiska översikter 1926: 1; *Kaufman*, Svedenija . . . , och Obzor vnešnei torgovli Rossij, resp. år; samt Bergsintendents berättelser (Industristatistiken) resp. år.

² Medelpriset gäller i Hamburg, England och Sverige mark per 100 kg, i Ryssland mark per tjetvert (= 210 liter) för vere, råg, korn och havre, per matta ör rågmjöl och per pud för övriga varor.

Tabell 14. *Importprisindex*¹ för Finland åren 1865—1885 (1869—1871=100).

År	H a m b u r g								
	Bomulls- varor	Ull	Halvylle tyger	Garn			Råsocker		Candi- socker
				Bomull	Lin	Ull- och halvylle	Brasil	Java	
Vikt→	3	1	1	1	1	1	3	2	2
1865	155	119	138	146	126	197	94	121	85
1866	123	109	141	130	137	133	88	91	77
1867	105	97	134	111	126	118	85	93	75
1868	109	102	119	89	115	108	93	109	87
1869	105	94	107	107	100	101	106	106	90
1870	103	99	97	97	98	88	94	94	103
1871	92	107	96	96	101	111	101	100	107
1872	96	125	104	97	116	125	102	111	108
1873	96	111	108	112	106	125	85	82	102
1874	93	98	108	112	104	121	97	112	103
1875	85	104	104	120	106	45	88	84	100
1876	111	98	109	92	99	118	145	107	116
1877	85	92	99	80	81	100	96	116	105
1878	82	99	89	77	81	89	78	95	96
1879	81	93	85	77	71	83	76	82	77
1880	77	92	93	76	76	89	80	104	81
1881	81	93	97	73	106	80	95	99	83
1882	77	84	92	76	106	78	77	89	84
1883	80	79	94	75	108	80	75	102	80
1884	75	65	94	79	111	77	85	85	66
1885	87	66	90	82	117	74	45	82	58
Bas ²	778.33	380.71	1 054.05	439.90	341.73	740.13	64.11	50.59	109.78

År	H a m b u r g					E n g l a n d			S v e r i g e	
	Arrac	Franska viner	Cham- pagne	Hudar	Kalv- skinn	Kok- solt	Bomull	Stenkol	Tack- järn	Stång- järn
Vikt→	1	1	1	1	1	3	5	1	2	2
1865	84	104	95	87	107	96	193	104	112	119
1866	80	84	102	87	96	120	154	108	109	112
1867	89	101	105	90	99	121	107	108	104	106
1868	99	109	115	100	101	119	103	102	98	99
1869	111	106	98	91	98	101	119	99	91	99
1870	102	91	98	97	98	97	97	100	92	98
1871	87	103	104	112	104	102	84	101	117	103
1872	79	120	103	130	116	138	103	163	197	155
1873	102	136	106	135	117	183	88	214	217	201
1874	127	161	111	128	105	154	77	175	144	170
1875	124	129	111	119	95	145	73	138	144	169
1876	140	132	121	107	84	133	68	124	137	143
1877	132	155	114	101	71	135	63	108	118	109
1878	111	165	102	90	63	130	60	97	108	101
1879	84	160	104	90	69	108	61	89	103	96
1880	96	195	109	100	83	129	66	91	114	120
1881	83	194	112	102	76	135	62	91	104	102
1882	133	168	109	100	76	141	64	83	108	102
1883	69	176	115	100	76	124	56	95	99	102
1884	106	140	106	100	73	113	58	94	100	102
1885	97	148	104	101	74	113	54	91	98	102
Bas ²	85.57	58.49	439.97	143.75	316.84	1.294	2.327	12.25	8.065	20.48

¹ Se s. 453 noter.

Importprisindex för Finland åren 1865—1885 (1869—1871 = 100).

Hamburg									År
Kaffe			Tobak				Frukt		
Java	Brasil	Laguayra	Cuba	Domingo	Portorico	Stänglar	Fikon	Russin	
2	4	2	1	1	1	1	1	1	←Vikt
143	120	130	59	98	69	129	103	94	1865
106	144	115	49	98	54	107	95	123	1866
129	97	104	41	109	53	84	90	116	1867
104	87	94	57	102	64	86	98	97	1868
117	91	103	75	104	101	75	85	86	1869
94	97	98	84	97	104	132	102	111	1870
88	112	99	142	99	96	92	112	102	1871
131	142	130	99	129	95	96	89	99	1872
142	172	157	131	110	100	101	94	110	1873
180	174	165	77	88	85	105	110	115	1874
182	177	164	88	83	90	109	119	129	1875
194	173	162	100	88	99	103	98	117	1876
177	171	163	145	100	89	98	89	94	1877
170	134	136	108	100	150	93	98	71	1878
155	121	124	112	91	130	88	97	90	1879
147	135	120	127	98	103	91	112	104	1880
168	112	105	60	101	92	93	116	118	1881
127	86	93	64	71	79	89	111	111	1882
76	90	97	68	66	89	109	101	92	1883
79	85	92	..	64	..	132	101	78	1884
69	80	87	..	65	82	99	92	97	1885
143.17	122.85	140.71	362.90	129.96	116.35	18.98	57.49	64.96	Bas ²

Ryssland										Total-index	År
Vete	Råg	Korn	Havre	Råg-mjöl	Stång-järn	Tack-järn	Kop-par	Tenn	Ull		
3	6	2	1	7	1	3	1	1	7		
74	82	73	76	105	113	1865
92	83	100	86	88	102	..	108	106	1866
122	121	112	112	152	93	90	110	..	128	110	1867
112	129	112	116	168	97	93	106	..	120	111	1868
101	113	106	110	117	93	96	102	94	97	103	1869
93	92	93	96	91	94	99	95	100	96	96	1870
106	94	102	94	93	112	104	103	106	107	101	1871
121	92	108	96	100	113	121	102	114	129	116	1872
120	92	100	95	99	121	156	110	101	124	122	1873
134	109	111	101	110	120	148	115	76	115	120	1874
116	112	128	103	110	113	152	115	70	120	117	1875
108	115	120	106	104	117	146	119	73	115	119	1876
112	102	93	99	112	95	120	84	60	88	108	1877
87	84	94	90	113	91	113	87	52	81	98	1878
82	75	84	78	91	76	102	74	54	71	89	1879
106	123	107	101	133	88	120	96	70	88	106	1880
113	126	103	104	134	87	89	90	104	1881
93	98	85	92	115	84	85	91	95	1882
85	91	89	88	98	..	101	94	91	1883
76	89	86	91	102	85	100	93	89	1884
70	76	66	93	88	86	93	90	83	1885
38.35	24.59	21.81	15.42	24.93	5.253	2.416	37.15	56.42	76.15	Bas ²	

² Se s. 453 noter.

Tabell 15. *Markegångspriser¹ i Finland åren 1865—1885.*

Källa: Guvernörernas rapporter till finansexpeditionen.

År	Växtnäringsämnen					Fodermedel			Ladugårdsalster	
	Vete per tunna	Råg per tunna	Korn per tunna	Ärtor per tunna	Potatis per tunna	Havre per tunna	Hö per lisp.	Halm per parm.	Smör per lisp.	Ägg per tjog
1865	33.23	25.59	20.07	11.44	0.62	0.78	14.29	1.30
1866	30.81	20.20	16.70	36.68	9.71	9.98	0.44	0.42	11.88	1.13
1867	40.95	30.05	21.34	37.58	10.51	12.38	0.35	0.39	11.13	1.13
1868	36.17	27.70	20.64	41.48	11.74	13.00	0.34	0.39	12.47	1.16
1869	29.84	21.55	17.15	37.25	9.61	11.02	0.34	0.32	12.81	1.07
1870	27.02	18.29	14.95	31.85	8.34	10.27	0.32	0.29	13.39	1.20
1871	29.87	21.81	16.51	31.83	8.06	10.99	0.30	0.29	13.68	1.36
1872	31.84	25.13	18.29	34.94	8.64	11.26	0.44	0.39	13.94	1.25
1873	31.50	23.99	18.16	35.22	7.64	11.67	0.40	0.38	14.88	1.26
1874	34.14	25.16	20.95	34.46	10.49	13.95	0.59	0.44	17.37	1.33
1875	33.43	25.00	20.49	37.90	12.69	13.54	0.67	0.56	16.93	1.39
1876	34.70	25.99	20.75	36.15	9.81	13.80	0.76	0.64	18.30	1.33
1877	32.04	24.30	19.95	36.66	8.87	13.45	0.62	0.63	17.45	1.54
1878	30.07	23.11	18.52	36.16	9.23	10.86	0.39	0.40	12.27	1.46
1879	28.68	20.85	16.67	32.87	9.59	10.04	0.42	0.29	10.98	1.47
1880	30.45	23.85	19.04	31.47	10.09	11.21	0.58	0.41	15.88	1.44
1881	36.78	29.95	21.13	34.09	10.29	12.87	0.78	0.61	16.74	1.48
1882	30.98	23.70	18.57	34.22	7.89	11.02	0.55	0.52	15.92	1.58
1883	30.19	22.47	17.80	32.85	7.56	10.83	0.53	0.48	15.13	1.62
1884	29.89	22.38	17.21	31.95	8.08	10.79	0.44	0.47	15.19	1.59
1885	29.53	21.97	16.87	31.23	7.85	10.51	0.44	0.46	13.78	1.47

År	Textiltråvaror				Metaller			Brännvinstillverkningen		
	Lin per lisp.	Hampa per lisp.	Häcklat lin per lisp.	Lingarn per lisp.	Stångjärn per centner	Koppar per skepp-pund	Tenn per skepp-pund	Malt per tunna	Humle per lisp.	Brännvin 6 ^o per kanna
1865	10.00	7.15	8.90	17.46	..	488.0	536.7	20.46	10.54	..
1866	9.50	6.26	7.70	15.15	..	451.2	489.2	16.36	8.81	5.07
1867	8.28	5.53	7.94	15.05	12.41	455.2	494.8	19.65	8.68	5.35
1868	8.99	6.31	7.65	14.33	12.88	446.3	464.0	23.43	9.04	5.61
1869	8.83	6.07	7.31	14.00	12.33	508.0	552.0	20.65	8.87	5.15
1870	8.99	6.27	8.10	15.00	12.59	513.0	570.3	18.70	9.19	4.15
1871	9.31	6.14	8.00	15.00	14.72	493.8	546.3	18.69	8.80	3.90
1872	8.77	6.46	8.50	15.50	15.30	501.8	467.8	19.92	8.88	3.78
1873	8.25	6.33	8.50	15.50	16.31	492.8	544.8	20.10	9.01	3.73
1874	8.96	6.11	9.25	16.50	16.28	481.8	530.6	21.38	9.11	3.77
1875	9.24	7.03	9.12	18.06	15.28	477.8	528.6	21.68	9.27	3.98
1876	9.23	7.06	8.84	17.97	16.00	493.5	545.8	22.46	9.68	4.09
1877	10.01	7.31	8.94	18.32	13.24	493.5	545.8	20.82	12.00	4.00
1878	8.23	5.68	7.94	16.06	12.08	492.3	542.8	20.21	10.69	3.90
1879	7.89	5.58	7.19	14.69	11.49	492.3	542.8	18.96	10.05	3.74
1880	8.46	5.86	7.94	15.81	11.86	462.1	502.1	21.10	10.83	3.62
1881	8.38	6.06	8.06	15.56	11.75	419.0	463.0	23.77	12.00	3.69
1882	8.59	5.96	7.38	17.13	11.50	407.0	467.0	20.64	11.71	3.71
1883	8.31	5.86	7.12	14.50	11.07	379.2	449.2	19.84	12.44	3.71
1884	8.33	6.12	7.75	14.63	11.38	365.8	499.2	19.80	12.27	3.82
1885	8.27	5.96	7.56	14.38	11.49	378.8	455.0	20.30	11.83	3.82

¹ Anmärkingar s. 463.

Markvegångspriser i Finland åren 1865—1885.

Kött och slakt					Fisk			Bränsle och lyse				År
Torrkött per lisp.	Rökt fläsk per lisp.	Oxe per st.	Får per st.	Höns per st.	Saltström-ming/tunna	Saltlax = 16 lisp./tunna	Fjällfisk per tunna	Björkved per famn	Granved per famn	Blandved per famn	Talg-ljus per lisp.	
4.11	9.54	49.14	7.50	0.76	31.90	8.52	..	8.15	5.49	8.64	13.42	1865
4.60	8.83	48.71	7.54	0.76	30.03	6.92	3.75	8.12	5.18	8.88	12.29	1866
4.17	8.68	52.14	7.95	0.80	22.80	7.12	2.63	6.43	4.31	6.63	12.50	1867
4.02	8.75	51.18	7.44	0.89	22.79	7.99	2.20	7.12	4.65	6.60	12.28	1868
4.57	9.03	64.14	8.26	0.81	19.90	7.94	2.49	7.00	4.62	6.81	12.82	1869
5.76	10.52	77.64	10.04	0.83	26.42	7.46	2.48	7.23	5.15	6.92	13.27	1870
5.72	10.57	83.64	10.17	0.81	29.71	6.88	2.93	8.50	6.21	7.04	12.97	1871
5.92	10.55	72.43	8.95	0.80	28.52	6.89	2.68	8.58	5.96	7.19	12.54	1872
5.33	11.08	77.38	9.50	0.86	28.13	7.29	2.78	10.42	7.29	7.11	12.65	1873
5.54	11.46	79.76	9.64	0.89	32.76	8.70	3.17	11.55	8.00	8.77	13.02	1874
5.53	11.05	77.14	9.29	0.95	28.24	8.70	3.35	11.90	7.55	9.54	12.89	1875
5.46	11.17	79.75	9.33	0.97	29.96	10.60	3.40	11.90	7.55	9.02	12.84	1876
6.24	11.67	96.62	10.67	0.93	29.87	10.78	3.27	12.58	8.35	9.36	12.15	1877
5.22	10.57	87.00	9.86	0.88	21.88	9.65	2.68	9.97	7.00	7.93	10.98	1878
5.20	10.08	78.00	9.12	0.83	22.38	10.49	2.96	8.54	6.15	7.31	10.16	1879
5.50	10.21	77.14	9.33	0.90	27.14	10.92	2.89	8.39	5.81	7.29	10.23	1880
5.35	10.40	71.00	8.67	0.88	30.96	11.25	3.12	9.75	6.75	7.46	9.89	1881
5.55	10.76	81.67	9.53	0.90	29.93	11.10	3.23	9.42	6.39	7.44	10.37	1882
6.05	11.09	76.56	9.53	0.94	27.70	11.80	3.12	9.39	6.42	7.30	10.20	1883
6.14	10.82	71.00	9.40	0.91	24.32	10.20	2.88	9.49	6.65	7.17	10.25	1884
5.80	10.38	67.11	8.33	0.96	23.74	8.70	2.88	10.70	7.53	7.17	10.02	1885

Papper	Oljor och fett				Byggnadsmaterial			År
	Tidningspapper per centner	Tjära per tunna	Talg per lisp.	Sålsäck per lisp.	Tran per lisp.	Timmerstock per st.	Plankor per red. toltf 16 fot ³	
..	11.38	9.22	7.50	8.67	4.08	1865
..	9.58	9.16	7.33	8.12	3.86	1866
..	9.18	8.75	6.12	6.92	3.06	1867
..	10.23	9.21	6.45	6.98	2.84	1868
..	13.15	9.43	6.61	7.42	3.44	1869
..	13.50	9.77	6.89	7.65	3.48	1870
..	15.17	9.51	6.46	7.20	3.62	1871
..	17.21	9.41	7.10	7.62	3.81	1872
..	20.00	9.41	7.17	7.50	4.28	1873
40.0	19.00	9.72	6.80	7.21	4.46	1874
39.0	14.60	9.65	6.95	7.19	4.15	1875
38.0	16.30	9.48	6.74	7.15	4.16	(25.62)	(12.34)	1876
38.0	15.92	9.22	7.68	8.57	4.57	18.58	11.20	1877
35.0	13.71	8.11	6.91	7.46	4.00	14.69	9.05	1878
34.0	12.29	7.33	6.62	7.17	3.51	15.51	9.23	1879
34.0	12.96	7.68	7.53	8.17	3.71	16.81	9.64	1880
34.0	14.77	7.47	7.25	7.85	3.30	16.28	10.67	1881
34.0	15.08	7.64	7.00	7.83	3.43	17.61	11.67	1882
34.0	17.10	7.60	6.99	7.77	3.31	17.01	11.24	1883
33.0	18.54	7.74	6.94	7.85	3.45	16.83	11.50	1884
32.0	16.04	7.41	7.05	7.68	3.18	16.94	11.50	1885

Tabell 16. *Markgångsindextal åren 1865—1885.*

År	Växtnäringsämnen 101					Fodermedel 50			Ladugårds- produkter 59	
	Vete	Råg	Korn	Ärter	Pota- tis	Havre	Hö	Halm	Smör	Ägg
Vikt→	1	55	21	12	22	22	23	5	48	1
1865	115	125	124	106	193	153	107	107
1866	107	98	103	109	112	93	138	140	89	93
1867	141	146	132	112	122	115	109	130	84	93
1868	125	135	127	124	136	120	106	130	94	96
1869	103	105	106	111	111	102	106	107	96	88
1870	93	89	92	95	96	95	100	97	101	99
1871	103	106	102	95	93	102	94	97	103	112
1872	110	122	113	104	100	105	138	130	105	103
1873	109	117	112	105	88	108	125	127	112	104
1874	118	122	129	102	121	130	184	147	131	110
1875	116	122	126	113	147	126	209	187	127	115
1876	120	126	128	108	113	129	238	213	138	110
1877	111	118	123	109	103	125	194	203	131	127
1878	104	112	114	108	107	101	122	133	92	121
1879	99	102	103	98	110	93	131	97	82	122
1880	105	116	117	94	117	104	181	137	119	119
1881	127	146	130	102	119	120	244	203	126	122
1882	107	115	115	103	91	102	172	173	120	131
1883	104	109	110	98	87	101	166	160	114	134
1884	103	109	106	95	93	100	138	157	114	131
1885	102	107	104	93	91	98	138	153	104	122
1869—1871 = 100	28.99	20.55	16.21	33.57	8.65	10.76	0.32	0.30	13.30	1.21

År	Textilråvaror 5				Metaller 8			Spritdrycker 12		
	Lin	Ham- pa	Häck- lat lin	Lin- garn	Stång- järn	Kop- par	Tenn	Malt	Hum- la	Bränn- vin
Vikt→	3	2	3	4	10	1	1	3	0.1	10
1865	111	116	114	119	..	97	97	106	118	..
1866	105	101	99	103	..	90	88	85	98	117
1867	92	90	102	102	94	90	89	102	97	123
1868	99	102	98	97	98	89	84	122	101	129
1869	98	99	94	95	93	101	99	107	99	118
1870	99	102	104	102	95	102	103	97	103	95
1871	103	100	102	102	111	98	98	97	98	90
1872	98	105	109	105	116	99	84	104	99	87
1873	91	103	109	105	123	98	98	105	101	86
1874	99	99	118	112	123	96	96	111	102	87
1875	102	114	117	123	116	95	95	113	104	91
1876	102	115	113	122	121	98	98	117	108	94
1877	111	119	115	125	100	98	98	108	134	92
1878	91	92	102	109	91	98	98	105	120	90
1879	87	91	92	100	87	98	98	99	112	86
1880	94	95	102	108	90	92	90	110	121	83
1881	93	98	103	106	89	83	83	124	134	85
1882	95	97	95	117	87	81	84	107	131	85
1883	92	95	93	99	84	75	81	103	139	85
1884	92	99	99	100	86	73	90	103	137	88
1885	92	97	97	98	87	75	80	106	132	88
1869—1871 = 100	9.04	6.16	7.81	14.71	13.21	503.8	555.2	19.22	8.95	4.35

Markegångsindextal åren 1865—1885.

Kött och slakt 40					Fisk 10			Bränsle och lyse 24				År
Torrkött	Rökt fläsk	Oxe	Får	Höns	Salt-Ström ming	Salt lax	Fjäll-fisk	Björk-ved	Gran-ved	Bland-ved	Talg-ljus	
12	10	6	3	1	6	1	3	9.5	6.6	7.4	1	←Vikt
77	95	65	79	94	126	115	..	108	104	125	103	1865
86	88	65	80	94	119	93	143	108	98	128	94	1866
78	87	69	84	99	90	96	100	85	82	96	96	1867
75	87	68	78	110	90	108	84	94	88	95	94	1868
85	90	85	87	100	79	107	94	92	87	98	98	1869
108	105	103	106	102	104	100	94	96	97	100	102	1870
107	105	111	107	100	117	93	112	113	117	102	100	1871
111	105	96	94	99	113	93	102	114	113	104	96	1972
100	110	103	100	106	111	98	106	138	138	103	97	1873
104	114	106	102	110	129	117	121	153	151	127	100	1874
103	110	103	98	117	111	117	128	158	143	138	99	1875
102	111	106	98	120	118	144	130	158	143	130	99	1876
117	116	129	112	115	118	145	125	167	158	135	93	1877
98	105	116	104	109	86	130	102	132	132	115	84	1878
97	100	104	96	103	88	141	113	114	116	106	78	1879
103	102	103	98	111	107	147	110	111	110	105	79	1880
100	104	95	91	109	122	151	120	129	127	108	76	1881
104	107	109	100	111	118	149	123	125	120	108	80	1882
113	111	102	100	116	109	159	119	124	121	105	78	1883
115	108	95	99	112	96	137	110	126	126	104	79	1884
108	103	89	88	119	94	117	110	142	142	104	77	1885
5.35	10.04	75.14	9.49	0.81	25.34	7.43	2.62	7.55	5.30	6.92	13.02	1869-71 = 100

Papper ⁵⁾ Tidnings-papper ¹⁾	Oljor och fett 7				Byggnadsmaterial 20			Total index	År
	Tjära	Talg	Säl-späck	Tran	Timmer stock	Plankor ¹⁾	Bräder ¹⁾		
1	3	2	1	1	2	1	1		←Vikt
..	82	96	113	117	116	116	1865
..	69	96	110	109	110	102	1866
..	66	91	92	93	87	106	1867
..	74	96	97	94	81	107	1868
..	95	99	99	100	98	100	1869
..	97	102	104	103	99	98	1870
..	109	99	97	97	103	102	1871
..	124	98	107	102	109	110	1872
..	144	98	108	101	122	112	1873
118	137	102	102	97	127	127	1874
115	105	101	105	97	118	129	1875
112	117	99	101	96	119	159	133	133	1876
112	115	96	115	115	131	120	121	128	1877
103	99	85	104	100	114	95	98	106	1878
100	88	77	100	96	100	100	100	99	1879
100	93	80	113	110	106	108	104	114	1880
100	106	78	109	106	94	105	116	128	1881
100	108	80	105	105	98	114	126	114	1882
100	123	79	105	104	94	110	122	112	1883
97	133	81	104	106	98	109	125	109	1884
94	115	77	106	103	91	109	125	106	1885
34.0	13.91	9.57	6.65	7.44	3.51	15.51	9.23		1869-1871 = 100

¹⁾ År 1879 = 100

Tabell 17. *Exportpriser¹ åren 1865—1885.*

År	Trävaror						Tjära			Smör	
	Rosenlew medelpris mk/ standard	Hackman & Co		Hako- kögäs medelpris mk/ standard	Board of Trades medelpris mk/ standard	Tyskland rundvirke mk/famn	Ham- burg mk/ 100 kg	Uleå- borg mk/ tunna	Vasa län mk/ tunna	Ham- burg mk/ 10 kg	Viborgs län mk/ lisp.
		medelpris 2½ × 7"	medelpris 3 × 9"								
1865	129.04	12.00	11.38	..	16.75
1866	119.45	227.80	19.81	13.88	9.50	9.58	24.00	14.74
1867	113.38	215.62	18.89	14.44	9.13	9.18	23.21	13.71
1868	115.16	211.73	18.30	15.55	9.75	10.23	23.72	14.12
1869	106.13	211.99	18.52	17.40	13.63	13.15	25.12	14.57
1870	130.90	163.48	163.48	..	214.96	18.88	19.58	13.63	13.50	24.72	15.07
1871	150.27	163.35	163.35	..	189.09	17.86	20.16	14.63	15.17	24.45	15.45
1872	157.25	162.76	169.02	153.45	203.28	19.40	23.08	16.75	17.21	24.69	15.47
1873	189.87	205.84	205.84	151.29	253.61	24.82	25.02	23.00	20.00	25.69	16.56
1874	213.08	206.58	212.84	207.50	269.38	25.11	24.93	20.00	19.00	29.49	18.38
1875	163.84	211.61	218.03	134.29	236.15	26.11	22.57	14.00	14.60	29.80	18.08
1876	170.87	231.33	245.35	156.70	258.75	26.14	23.47	15.50	16.30	34.77	19.17
1877	177.73	221.68	221.68	171.39	247.86	21.91	21.19	14.00	15.92	30.01	17.93
1878	132.29	189.00	207.90	117.36	207.08	19.50	17.84	13.75	13.71	26.89	14.50
1879	104.28	181.61	197.39	107.27	179.39	19.58	17.98	11.00	12.29	24.60	12.07
1880	134.78	162.63	212.67	140.87	213.84	17.64	17.96	13.50	12.96	27.18	17.21
1881	137.36	175.00	225.00	129.31	206.25	15.06	17.89	16.00	14.77	27.66	17.82
1882	153.83	187.50	231.25	152.69	219.45	14.50	18.60	16.50	15.08	26.69	17.10
1883	126.90	150.06	212.59	140.93	205.49	16.97	18.57	19.25	17.10	26.14	16.42
1884	128.73	150.30	194.14	135.13	193.45	16.87	15.60	18.75	18.54	26.34	16.13
1885	136.50	141.03	187.88	118.58	191.80	16.66	21.68	15.25	16.04	23.95	14.71

Tabell 18. *Exportprisindex åren 1865—1885.*

År	Trävaror 45						Tjära 2.3			Smör 10.0		
	Rosenlew medelpris	Hackman & Co		Hako- kögäs medelpris	Board of Trades medelpr.	Tysk- land rund- virke	Ham- burg	Uleå- borg	Vasa län	Ham- burg	Viborgs län	Stock- holm
		medelpris 2½ × 7"	medelpris 3 × 9"									
Vikt→	3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2
1865	98	77	76	..	106	..
1866	91	113	116	76	61	64	92	94	98
1867	86	107	110	79	59	61	89	87	89
1868	87	105	107	85	63	68	91	90	90
1869	81	105	108	95	88	87	96	93	103
1870	99	98	78	..	106	110	107	88	90	94	96	97
1871	114	98	78	..	94	104	110	94	101	93	98	108
1872	119	97	81	118	101	113	126	108	114	94	98	103
1873	144	123	99	116	125	145	137	148	133	98	105	109
1874	162	124	102	159	133	147	136	129	126	113	117	126
1875	124	127	105	103	117	153	124	90	97	114	115	125
1876	122	138	118	120	128	153	128	100	108	133	122	134
1877	135	133	106	132	123	128	116	90	106	115	114	122
1878	100	113	100	90	102	114	98	89	91	103	92	97
1879	79	109	95	82	89	115	98	71	82	94	77	92
1880	102	97	102	108	106	103	98	87	86	104	109	105
1881	104	105	108	99	102	88	98	103	98	106	113	111
1882	117	112	111	117	109	85	102	106	100	102	109	106
1883	96	90	102	108	102	99	102	124	114	100	104	96
1884	98	90	93	104	96	99	85	121	123	101	102	97
1885	104	84	90	91	95	97	119	98	107	91	93	95
1878-85 = 100	131.83	167.14	208.60	130.27	202.09	17.10	18.27	15.50	15.06	26.18	15.75	23.02

¹ Källor: jfr s. 463—464.

Exportpriser åren 1865—1885.

Smör	Metaller				Säd		Papp	Ved	Fisk	Kreatur	År
	Petersburg		Riga	Riga-Reval	Sverige	England	Kymmene	Ved	Salt	Slakt-	
	Tack-järn	Stång-järn	Stång-järn	Knipp-järn	Råg	Havre	Ab	mk/	fisk	oxe	
10 kg	mk/centner	mk/centner	mk/centner	mk/centner	10 kg	ton	Glättad	famn	mk/lisp.	mk/st.	
..	16.03	8.64	4.56	49.14	1865
22.58	12.10	..	1.83	218.1	..	8.88	4.49	48.71	1866
20.39	5.53	12.41	13.63	..	2.60	230.9	..	6.63	3.86	52.14	1867
20.80	5.69	12.88	11.65	..	2.83	249.6	..	6.60	3.98	51.18	1868
23.74	5.84	12.33	9.53	..	2.15	231.5	15.19	6.81	4.08	64.14	1869
22.27	6.10	12.59	12.14	..	1.79	203.7	14.64	6.92	3.90	77.64	1870
24.96	6.31	14.72	13.21	..	1.89	223.4	19.15	7.04	3.77	83.64	1871
23.80	7.50	15.30	14.51	..	1.92	205.1	20.74	7.19	3.98	72.43	1872
25.16	9.68	16.31	15.00	21.00	2.09	224.1	22.63	7.11	3.95	77.38	1873
29.05	9.20	16.28	17.00	21.90	2.24	255.2	18.97	8.77	4.32	79.76	1874
28.82	9.46	15.28	16.78	..	2.04	259.8	17.63	9.54	4.48	77.14	1875
30.92	9.16	16.00	17.10	20.10	2.21	260.2	18.12	9.02	4.79	79.75	1876
27.98	7.68	13.24	12.35	16.68	2.14	238.9	15.98	9.36	5.31	96.62	1877
22.44	6.92	12.08	12.20	14.10	1.83	216.7	14.27	7.93	4.95	87.00	1878
21.12	7.09	11.49	11.90	13.70	1.70	192.6	14.76	7.31	4.34	78.00	1879
24.27	7.42	11.86	13.50	14.72	2.06	204.2	16.35	7.29	4.11	77.14	1880
25.47	5.55	11.75	13.15	15.24	2.32	192.3	17.63	7.46	4.08	71.00	1881
24.50	5.37	11.50	12.87	14.22	1.90	193.0	18.06	7.44	4.60	81.67	1882
22.14	6.30	11.07	12.60	14.15	1.81	189.3	15.13	7.30	3.92	76.56	1883
22.30	6.23	11.38	12.00	14.40	1.66	179.4	13.60	7.17	4.10	71.00	1884
21.88	5.81	11.49	12.15	..	1.53	182.1	10.49	7.17	3.90	67.11	1885

Exportprisindex åren 1865—1885.

Metaller				Säd		Papp	Ved	Fisk	Kreatur	Total index	År
6.7				4.0		2.0	2.0	2.0	3.0		
P:burg Tack-järn	P:burg Stång-järn	Riga Stång-järn	Riga-Reval Knipp-järn	Sverige Råg	England Havre	Kymmene Ab Glättad	Ved	Salt-fiske	Slakt-oxe		
1	3	2	1	1	2	1	1	1	1		← Vikt
..	..	128	117	107	64		1865
..	..	96	..	99	113	..	120	106	64	97	1866
87	107	109	..	141	119	..	90	91	68	94	1867
90	111	93	..	153	129	..	89	94	67	95	1868
92	106	76	..	116	120	101	92	96	84	95	1869
96	109	97	..	97	105	97	94	92	102	98	1870
100	127	105	..	102	115	127	95	89	110	104	1871
118	132	116	..	104	106	138	97	94	95	108	1872
151	141	120	146	113	116	150	96	93	100	124	1873
145	141	135	153	121	132	126	119	102	105	135	1874
149	132	134	..	110	134	117	129	105	101	122	1875
144	138	136	140	119	134	120	122	113	105	128	1876
121	114	98	116	116	123	106	127	125	127	124	1877
109	104	97	98	99	112	95	107	116	114	103	1878
112	99	95	95	92	99	98	99	102	102	93	1879
117	102	108	103	111	105	109	99	97	101	103	1880
88	101	105	106	125	99	117	101	96	93	103	1881
85	99	103	99	103	100	120	101	108	107	108	1882
99	96	100	99	98	98	101	99	92	100	99	1883
98	98	96	100	90	93	90	97	96	93	97	1884
91	99	97	..	83	94	70	97	92	88	94	1885
6.34	11.58	12.55	14.36	1.85	193.7	15.04	7.38	4.25	76.19		1878—85 = 100

Tabell 19. *Lönutvecklingen åren 1865—1885.*

a. Mansdagsverke Källa: Guvernörsrapporter till finansexpeditionen.

År	Nylands län	Å-B län	Tav. län	St. M. län	Viborgs län	Kuopio län	Vasa län	Uleå- borgs län	Vägd medel- lön	Index 1869-1871 = 100
Vikt→	3	5	4	3	5	4	6	3		1.37
1865	1.64	1.63	1.45	1.39	1.72	1.49	1.44	1.78	1.55	114
1866	1.53	1.46	1.33	1.30	1.62	1.40	1.34	1.65	1.45	105
1867	1.26	1.18	0.98	1.19	1.33	1.19	1.00	1.45	1.18	86
1868	1.19	1.18	1.13	1.25	1.26	1.21	1.22	1.42	1.19	86
1869	1.25	1.24	1.25	1.20	1.41	1.28	1.25	1.41	1.29	94
1870	1.43	1.41	1.42	1.29	1.48	1.31	1.32	1.43	1.39	101
1871	1.61	1.44	1.40	1.28	1.73	1.28	1.37	1.46	1.45	106
1872	1.43	1.46	1.49	1.24	1.69	1.38	1.50	1.57	1.48	108
1873	1.88	1.81	1.50	1.41	1.88	1.49	1.82	1.80	1.72	125
1874	2.23	2.26	2.02	1.67	2.10	1.80	2.04	2.04	2.03	148
1875	2.12	1.95	1.76	1.62	2.07	1.78	1.91	2.11	1.92	140
1876	2.39	1.81	1.78	1.69	2.17	1.87	1.82	2.15	1.94	141
1877	2.21	1.89	1.60	1.51	2.22	1.42	1.92	2.18	1.87	136
1878	1.86	1.47	1.33	1.42	1.78	1.33	1.58	1.57	1.54	112
1879	1.53	1.33	1.27	1.38	1.64	1.23	1.44	1.46	1.41	103
1880	1.52	1.36	1.45	1.33	1.74	1.28	1.45	1.57	1.47	107
1881	1.57	1.44	1.40	1.28	1.75	1.29	1.58	1.67	1.51	109
1882	1.61	1.48	1.31	1.39	1.82	1.46	1.60	1.72	1.56	113
1883	1.67	1.50	1.38	1.34	1.80	1.48	1.70	1.90	1.60	117
1884	1.72	1.49	1.35	1.30	1.88	1.38	1.71	1.59	1.57	114
1885	1.69	1.59	1.21	1.23	1.79	1.29	1.68	1.65	1.54	112

b. Hästdagsverke

År	Nylands län	Å-B län	Tav. län	St. M. län	Viborgs län	Kuopio län	Vasa län	Uleå- borgs län	Vägd medel- lön	Index 1869-1871 = 100
Vikt→	5	8	6	4	7	5	8	4		2.73
1865	3.51	3.22	2.87	2.71	3.44	3.00	2.77	3.32	3.10	114
1866	3.09	2.94	2.65	2.51	3.44	2.80	2.58	3.22	2.90	106
1867	2.70	2.36	1.92	2.24	2.78	2.41	1.94	2.84	2.37	87
1868	2.54	2.49	2.23	2.29	2.61	2.44	2.29	2.72	2.44	90
1869	2.66	2.53	2.50	2.40	2.90	2.53	2.45	2.75	2.58	95
1870	2.99	2.70	2.75	2.50	2.98	2.64	2.53	2.80	2.74	100
1871	3.29	2.84	2.68	2.47	3.50	2.55	2.62	2.79	2.86	105
1872	2.85	2.84	2.92	2.40	3.36	2.73	2.76	2.97	2.88	105
1873	3.91	3.44	2.89	2.74	3.63	2.94	3.21	3.34	3.29	120
1874	4.78	4.33	3.69	3.27	4.05	3.45	3.77	3.81	3.93	144
1875	4.53	3.72	3.46	3.17	3.97	3.50	3.50	4.02	3.73	137
1876	4.34	3.35	3.47	3.35	4.33	3.63	3.34	4.17	3.71	136
1877	4.09	3.73	2.98	2.96	4.93	2.82	3.54	4.23	3.70	136
1878	3.91	2.99	2.58	2.62	3.65	2.74	3.11	3.08	3.10	114
1879	3.17	2.74	2.49	2.63	3.27	2.48	2.81	2.84	2.82	103
1880	3.10	2.83	2.88	2.49	3.58	2.63	2.74	3.05	2.93	107
1881	3.22	2.93	2.87	2.54	3.47	2.64	3.17	3.23	3.04	111
1882	3.17	2.98	2.55	2.67	3.67	3.03	3.12	3.36	3.08	113
1883	3.50	3.05	2.68	2.63	3.53	3.09	3.35	3.32	3.16	116
1884	3.61	3.01	2.84	2.47	3.66	2.85	3.30	2.95	3.13	115
1885	3.56	3.21	2.44	2.40	3.54	2.67	3.36	3.04	3.08	113

Vägning: a) manliga folkmängden i resp. län 31 dec. 1880, b) hästbeståndet 1878—1885 i medeltal.

Anmärkingar till tabell 15:

Vete: Vägt medelpris för Nylands-, Åbo- och Björneborgs-, Tavastehus- samt Viborgs län. Vägning enligt värdet av medelskörden 1878—1885 till samma års medelpris.

Råg, korn och havre: Vägt riksmedeltal av samtliga läns medelpriser. Vägning som vetet.

Ärter och potatis: Enligt tabell 12.

Hö: Länsindex-talen för St. Michels- och Viborgs län sammanvägda enligt antalet nödenheter per tunnland åker och äng åren 1880—1885.

Halm: Viborgs län.

Smör: Vägt riksmedeltal av länsmedeltalen. Vägning enligt medelbeståndet mjölk-kor åren 1878—1885. Produktionen satt till 2 lisp. per ko och år.

Ägg: Viborgs län.

Röket fiäsk torrt kött, oxen, får och höns: Viborgs län.

Salt strömming: Vägt medelpris för Nylands, Åbo- och Björneborgs- samt Viborgs län. Vägning enligt uppgivna fångsten 1880 och 1885 till 1878—1885 års medelpris.

Salt lax: Uleåborgs län.

Fjällfisk: Åbo- och Björneborgs län.

Björkved och granved: Vasalän.

Blandved: Viborgs län.

Talgjuns: Medelpris (ovägt) för Vasalän, Åbo- och Björneborgs- samt Viborgs län.

Lin: Viborgs län.

Hampa: Aritmetiska medeltal av noteringarna i Kuopio och Viborgs län.

Häcklat lin och lingarn: Kuopio län.

Stångjärn: Enligt bergsintendentens berättelser och industristatistiken.

Koppar: Viborgs län.

Tenn: Viborgs län.

Malt och humle: Viborgs län.

Brännvin: Enligt tabell 12.

Tidningspapper: Fakturapriser för leveranser från Kymmene Ab till Helsingfors Dagblad, årsmedeltal uträknade av H.B. Materialet i Dahlströmska arkivet i Åbo.

Tjära: Vasalän.

Talg: Vägt riksmedeltal för samtliga län.

Sälspäck: Vägt medeltal för Åbo- och Björneborgs samt Viborgs län. Vägning enligt fångsten 1880—1885.

Tran: Viborgs län.

Timmerstock: Viborgs län.

Plankor och bräder: FOS. II 4—5. Riksmedeltal.

Anmärkingar till tabell 17:

Rosenlews medelpriser: Rinne, a.a., s. 319.

Hackmans medelpriser: Enligt en rapport till Finska Sågverksägareföreningen.

Hakoköngäs medelpriser: Meinander, a.a., s. 260. Medelpriserna för åren 1883—1884 interpolerade enligt markegångspriser för Uleåborgs län (primäruppgifterna).

Bord of Trades medelpriser: Statistiska översikter 1926: 1, s. 27.

Rundvirke, Tyskland: Sonderhefte des Instituts für Konjunkturforschung, Nr. 37, s. 72—73.

Tjärna, Hamburg: Tabellarische Uebersichten . . . , resp. år.

Tjärna, Uleåborg: *Meinander*, a.a., s. 257—258, medeltal av sommar- och höstpris vid inköp.

Tjärna, Vasa län: Markegångspriser, aritmetiskt medeltal av primäruppgifterna.

Smör, Hamburg: Tabellarische Uebersichten . . . , resp. år.

Smör, Viborgs län: Markegångspriser, aritmetiskt medeltal av primäruppgifterna.

Smör, Stockholm: *Gunnar Myrdal*, *The Cost of Living in Sweden 1830—1930*, s. 234—235.

Metaller: Bergsintendentens berättelse 1882, s. 67 och 1883, s. 16 samt industristatistiken åren 1884—1885.

Råg, Sverige: Medeltal för Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands, Gävleborgs, Uppsala och Stockholms län enligt *Myrdal*, a.a., s. 210—211.

Havre, England: Statistiska översikter 1926: 1, s. 26.

Papp, Kymmene Ab: Exportpriser på St. Petersburg, årsmedeltal av faktura priser uträknade av H.B., materialet i Dahlströmska arkivet, Åbo.

Ved, fisk och kreatur: Markegångspriser för Viborgs län.

SUMMARY.

When Finland was incorporated in the Russian Empire in 1809 her monetary system was based on silver, similar to the rouble, but the paper standard was operated in practice. When Russian paper money fell in value owing to the Crimean war Finland succeeded in severing her monetary system from the Russian by establishing in 1862 her own monetary unit in marks and pennis. The monetary reform of 1865 made the Finnish mark convertible into silver and the value of money was thus stabilized. However, silver began to deteriorate in value at the beginning of the 1870's and the value of the mark deteriorated in terms of foreign exchange. This coincided with a general adoption of gold as a standard of value in Europe, which encouraged Finland to follow suit. These circumstances together with the difficulties facing foreign trade and the wish completely to free the Finnish monetary system politically from the Russian monetary mechanism were the reasons enforcing the adoption of the gold standard in Finland in 1877—1878.

The author discusses these questions in an introductory chapter and takes a stand against Cassel's opinion that the general price fall in Europe from 1873 was due first and foremost to a too limited production of gold in the world. Using the opinions expressed by Wicksell and Davidson and statistical data, he indicates that Cassel's view cannot account satisfactorily for the above-mentioned price decline which must in the first place be ascribed to increasing productivity and other non-monetary factors. Finland's transition to the gold standard is judged thereafter on the basis of this interpretation. It seems that the Bank's exchange rate policy was an effective medium in the struggle against the deterioration of the value of the Finnish mark. This question, hitherto neglected by economic literature, is analysed and the author demonstrates that the Board of Management of the Bank, notwithstanding the fact that the discount rate was fixed at 6 per cent, were able to eliminate the effects of the fluctuations in the value of silver and to prevent effectively all speculation in the Bank's supply of foreign currency and silver. The thesis refutes the prevalent notion that the discount policy is regulated more or less automatically under the metallic currency arrangement. Besides by its exchange policy, the Bank of Finland tried to restrict the importation of silver by legislation on the wearing out of silver coins. At the same time the question arose of stopping completely the coining of silver. A similar measure had been effected almost simultaneously in Holland. The lively discussion of these questions at the Bank, in the Senate and by the press is touched upon partly in the present thesis, partly in an independent article published in *»Ekonomiska Samfundets Tidskrift 1953»*. The author also deals in these papers with the relationship between international bimetalism and the monetary problems topical in Finland in the 1870's. As the disastrous fall in the price of silver in 1876 made the adoption of the gold standard an unavoidable necessity a committee was appointed in the spring to examine the problem. The thesis reconstructs the work of the committee in its ideological and historical context. It also establishes that for expert assistance from abroad the committee availed itself of the services of

Mr. A. O. Wallenberg, governor of Stockholms Enskilda Bank, who had practical experience of the Swedish transition to the gold standard in 1873. The conclusions reached by the Committee on the Gold Standard were that the international bimetallicism should be abandoned as impracticable and that the gold standard should be introduced on the basis of the franc system. A so-called par rate of conversion was recommended, so that the value of the mark in terms of silver should be equal to that of the franc, at the silver:gold ratio of 1:15.50. However, the proposed reform, which met with refusal by the Russian Czar when first put forward, faced political opposition by the Russian Pan-Slavists but found a supporter in the Russian Minister of Finance, von Reutern, who supported the reform project in Finland although he failed in 1876 to effect the convertibility of the paper rouble in Russia. The Russian side demanded nevertheless that the silver rouble should also be considered legal tender in Finland after the reform, though this was to apply to small sums and only in payments to the State. The reformers, chief among them the Head of the Economic Department of the Senate Herman Molander, Senator Leo Mechelin and the Chairman of Bank Supervisors, Robert Montgomery, did not succeed in eliminating the rouble completely. The lengthy diplomatic negotiations on these questions are recounted historically from primary archive records. The successful realization of the reform was guaranteed from the point of view of banking policy by the relatively large foreign currency and gold reserves accumulated by the Bank of Finland during the preceding boom.

However, the reform was complicated by the swing from an international boom to a depression which affected the marketing of Finnish timber in 1875. This resulted in turn in the draining of the foreign exchange reserve. But in 1876 timber exporters were compensated to a certain extent by the raising of exchange rates, forced on the Bank of Finland in the same year. The effect of the business cycle swings on the foreign currency situation and the Bank of Finland's expedients for effecting the reform have been reviewed on the basis of primary material from the records of the Bank. It is shown that in connection with the monetary reform the Board of Management of the Bank and the Bank Supervisors took an appreciable step towards modernizing the policy of the central bank in that they pursued a flexible domestic credit policy and aimed at improved liquidity with the support of credit balances abroad (invested in part in silver). In conformity with these more modern principles the older contingent system gave way to the quota system in 1876 with regard to regulations governing the cover for notes. The express view advanced on the monetary reform was that it should be carried out when the supply of money was as generous as possible. The money reform also gave the question of the replenishment of the stock of gold and some other issues of banking policy topical importance.

In order to throw light upon the most important question, whether the adoption of the gold standard should be accompanied by devaluation or not, the author has accumulated extensive price material from which three different price index series have been calculated: (1) an import price index based on price data in selling countries and converted into Finnish marks according to averages of the selling rates quoted by the Bank of Finland; (2) a home market price index based on prices applied in natura on tax assessment (*markegångspriser*); (3) an export price index based on price quotations in purchasing countries and converted into Finnish marks according to averages of the purchasing rates quoted by the Bank of Finland. These index series have been combined into an overall index covering a total of 100 items. A business cycle analysis for

the period 1870—1879 reveals from the price material that the cyclical development in Finland differed essentially from that in England and Germany. This divergence is ascribed to the dependence of the Finnish price level on timber exports to England and on export conditions in the Russian market, and on the fall in the rate of exchange of the Russian paper rouble due to the 1877—1878 war. The deterioration of the mark is assessed with the aid of the price indices, of figures calculated by the author himself and of those by Adolf Soetbeer for the fall in the value of silver in the London and Hamburg markets. This makes it possible to prove that the deterioration by 1876 was 23 per cent according to the price index, 15 per cent in terms of silver and 12 per cent according to the rates of exchange of Bank of Finland. Furthermore, the purchasing power of the mark in the domestic market is gauged according to price data (from archive material) of the most important foodstuffs, partly in the country as a whole and partly in Helsingfors. Index series illustrating the development of wages have also been calculated. An endeavour has been made in this analysis to keep the monetary price increase separate from the cyclical climb. The result shows that the monetary deterioration corresponds on the whole to the fall in the value of silver. The problems are illustrated by means of diagrams.

The established upsurge of prices should have led to a devaluation of the mark in connection with the reform. The theoretical speculations as to the different courses open and the consequences of some form of devaluation are commented on with reference to available sources. The problem is also examined in the light of its historical context. The conclusion reached in the discussion is that devaluation would have been the most correct method of dealing with the situation but that it was complicated by the economic crisis and by war. Consideration of Finland's possibilities of obtaining foreign credit, the maintenance of agricultural credit at home and the circumstances conditioned by the political situation made it more practicable to raise the value of the mark. As it was not possible to defend such a conversion of old debts in terms of silver into new ones in terms of gold from the theoretical point of view, and as it could even be condemned to a certain extent since exports suffered in some degree from the lowering of the exchange rate, the author reviews the effect of the reform on commerce and industry. The economic disruptions in Finland caused by the 1877—1878 war and the economic crisis in 1878—1879 and by the fall in the rouble exchange rate were strong enough to obscure the drawbacks of the reform. In point of fact the exchange losses incurred by export operations were more than offset by the stabilization of the value of the Finnish mark which resulted from the reform. Agricultural credit also appeared to derive distinct benefit from it. The thesis further outlines the course of the monetary situation in Finland after the reform and lists the results that accompanied the reform in Finland. This is done partly from the standpoint of monetary policy and partly from the political aspect.

KÄLLFÖRTECKNING.

OTRYCKTA KÄLLOR.

Finlands Riksarkiv.

Senatens arkiv.

Kejsrerliga senatens pleniprotokoll och sekreta handlingar.

Senatens allmänna kansli: till senaten ingångna skrivelser, allmänna kansliets akter, konceptexpeditioner och brevdia-rier (AKBD).

Ekonomicdepartementet: brevdia-rier (BD), supplikdia-rier (SD), kejsrerliga re- skript, protokoll, brevakter (åren 1865—1885 systematiskt) och supplikakter.

Finansexpeditionen: brevdia-rier (FEBD), supplikdia-rier (FESD), brevlister (av- gående brevdia-rium), brev- och supplikakter (åren 1865—1885 systema- tiskt), brevkoncepter, protokollskoncepter, senatens protokollsutdrag, »di- verse akter» (»Valtiovarainministeriön rautakirstusta löytyneitä asiakir- joja») och postböcker.

Finanskontoret: brevdia-rier (FKBD), supplikdia-rier (FKSD), brevlister, brev- koncepter, brev- och supplikakter, utanordningskoncepter och memorial- böcker och protokollsutdrag.

Statssekretariatets arkiv.

Alfabetiskt register över statssekretariatets akter, kommitténs för finska ärenden protokoll, föredragningsnoter och beslutlister, statssekretariatets akter, brev- koncepter, brevdia-rier, expeditionsböcker, dia-rier förda vid kommittén för finska ärenden, postböcker och brevbiljetter.

Generalguvernörskansliet.

Dia-rier, akter, brevkoncept, katalog över och generalguvernörskansliets sekreta handlingar.

Bergsstyrelsen.

Dia-rier och brevböcker, ingångna och utgående expeditioner, bergsintenden- tens berättelser, övermasmästarens relationer och till bergsintendenten Furu- hjelm ingångna brev.

Manufakturstyrelsen.

Dia-rier, akter, brevkoncept och statistik.

Privata samlingar.

A. Florin, Robert Hermanson, Aurore Karamzine, von Kothen, Leo Mechelin, Robert Montgomery, Casimir Palmroth, J. V. Snellman, A. F. Soldan, Stjernvall-Walleen, Emil Streng, Julius Thilén och S. W. von Troil.

Finlands Banks arkiv.

Bankfullmäktige.

Protokoll och brevkoncept (åren 1870-1880 systematiskt), till bankfullmäkti- ge ingångna brev och handlingar och bankfullmäktiges konceptprotokoll.

Finlands Bank.

Direktionens protokoll, brevkoncept, ingångna och utgående skrivelser, inkom- mande och utgående telegram, kurstelegram (åren 1874—1878 systematiskt

bearbetade), kursnoteringar (1865—1885 systematiskt bearbetade), Finlands Banks kurstablå, Finlands Banks månadsförslag 1865—1885, memorialer, konkursförteckningar, bokföringsböcker, obligationsböcker, förteckningar över sedlar, guldplantsar och silver samt verifikationer.

Finlands statskontors arkiv.

Konceptprotokoll.

Finansministeriets arkiv.

Till finanskontoret ingångna skrivelser, finanskontorets protokollsutdrag, m.m.

Nylands läns länsarkiv (för åren 1865—1870 i RA).

Allmänna kansliets brevdia-rier och brevakter 1871—1885, brevdia-rier för landskontorets andra avdelning jämte brevakter 1871—1885, Nylands läns Landsbok 1876 och verifikationer.

Landsarkiv.

Korrespondensuppgifter från Landsarkivet i Åbo, Länsarkivet i Åbo- och Björneborgs län, Landsarkivet i Vasa, Landsarkivet i Savolax-Karlen (Vasa), Landsarkivet i Tavastehus och Landsarkivet i Uleåborg.

Helsingfors Universitetsbibliotek.

J. V. Snellmans papper och brev.

Åbo Akademis bibliotek.

N. K. Nordenskiölds brevsamling, Wredeska samlingen och Diverse brev.

Humanistiska fakultetens vid Åbo Akademi arkiv.

Dahlströmska arkivet (Kymmenebolaget, Aura Sockerbruk m.m.)

Helsingfors stads arkiv.

Stadsfullmäktiges protokoll, magistratens handlingar och byggnadskontorets räkenskaper.

Åbo stadsarkiv.

Stadsfullmäktiges protokoll.

Firmaarkiv.

Stockholms Enskilda Banks arkiv:

A. O. Wallenbergs korrespondens med Mechelin, Montgomery, Molander, von Haartman och von Frenckell; manuskript, motioner, betänkanden, förslag till myntlag för Finland m.m.

Nordiska Föreningsbankens arkiv: bokföringsböcker och diverse anteckningar. Hackmanska arkivet (Strängnäs, Sverige): utgående korrespondens.

P. C. Rettig & Co: prisuppgifter.

Rosenlewska arkivet: utrikeskorrespondensen.

Barker-Littoinen Oy: prisuppgifter.

Nokia Aktiebolags arkiv: direktionens årsberättelser, bokföringsböcker, inventarieförteckningar, Finska Trämassa & Pappföreningens Copiebok m.m.

Uppgifter har meddelats från följande firmor: Vasa Bomull Ab, Vasa; Tako Oy (Serlachius), Tammerfors; Tammerfors Linne- och Jernmanufaktur Ab., Tammerfors; Finska Socker Ab, Aura bruk, Åbo; Arabia, Helsingfors; Ahlström, Norrmark; Finska Sägverksägareföreningen och Churchill et Sim, London.

Samlingar i privat ägo:

Castrénska brevsamlingen, professor Gunnar Castrén, Helsingfors.

Herman Molanders brevsamling, familjen A. Lindeberg, Helsingfors.

Holger Grönfeldts (material) samling, direktör. C. J. Grönfeldt, Helsingfors.

TRYCKTA ARBETEN.

- Annala, Vilho*, Tervakosken paperitehtaan historia. Helsinki 1950.
- Asp, Thore*, Die Geschichte des finländischen Bank- und Münzwesens bis 1865. Diss. Strassburg 1898.
- Bagebot, Walter*, Lombard Street. New Ed. London 1919.
- Bagge, Gösta* — *Lundberg, Erik* — *Svennilson, Ingoar*, Wages in Sweden 1860—1930. Part 1—2. Stockholm Economic Studies No. 3 a—b. Stockholm 1935.
- Bamberger, Ludwig*, Reichsgold. 3. Aufl. Leipzig 1876.
- Bergsintendentens underdåniga berättelse för år 1872—1883. Helsingfors 1873—1884.
- Bericht der Handelskammer zu Lübeck über das Jahr 1872(—1885). Lübeck 1873—1886.
- Betänkande angående Sveriges öfvergång till ett nytt myntsytstem med guld såsom värde-mätare afgifvet af dertill i nåder förordnade kommitterade den 13 augusti 1870. Bihang till Riksdagens protokoll vid lagtima riksdagen i Stockholm år 1871. saml. 6: 2, Komité-Betänkanden. Stockholm 1871 (cit.: Betänkande 1870, i kap. I. Kommittébetänkandet 1870).
- Betänkande från Komitén för uppgörande af förslag om guldmyntfots infö-rande i Finland. Helsingfors 1876 (cit.: Guldmyntfotskommitténs betänkande). Lagberedningens betänkande angående ombildning af den direkta beskatt-ningen, Helsingfors 1898.
- Björkqvist, Heimer*, Om den internationella bimetallismens och inflationismens uppkomst och återverkningarna i Finland på 1870-talet. Ekonomiska Samfundets Tid-skrift. Tredje Serien. Årg. 6 (1953). Helsingfors.
- »— En kulturhistorisk resa. Finsk Tidskrift, tom 152, 1952. Åbo.
- Blanqui, M.*, Histoire de l'économie politique en Europe I—II. 3 éd. Paris 1945.
- Bonn, Max J.*, Die Vorgänge am Edelmetallmarkte in den Jahren 1870—1873. Mün-chener Volkswirtschaftliche Studien 40. Stuttgart 1900.
- Borodkin, M.*, Istorija Finljandii, Vremja imperatora Alexandra II. S.-Peterburg 1908.
- Brisman, Sven*, Den stora reformperioden 1860—1904. Sveriges Riksbank IV. Stock-holm 1931.
- »— Sveriges affärsbanker I—II. Stockholm 1924, 1934.
- Broch, O. J.*, Beretning angaaende den i Paris afholdte internationale Myntkonferents. Storthings Forhandlingler 1868—1869. Femte Deel. O. N:o 45. Om Mynt-wæsenet. Christiania.
- »— Om Overgang fra Sølvmynt- till Guldmyntfod. Udtalelse til Kongl. Finants- og Told-Departementet. Storthings Forhandlingler 1868—1869. Femte Deel. O. N:o 45. Om Myntvæsenet. Christiania.
- Bulletin russe de statistique financière et de législation, No. 3—4, 1886. St-Petersbourg. (cit.: Bulletin russe . . . 1896.)
- Burns, Arthur F.*, and *Mitchell, Wesley C.*, Measuring Business Cycles. Studies in Business Cycles No. 2. New York 1946.

- Cassel, Gustav*, Om kriser och dåliga tider. Ekonomisk Tidskrift, årg. 6 (1904). Stockholm.
 —»— Om förändringar i den allmänna prisnivån. Ekonomisk Tidskrift, årg. 6 (1904). Stockholm.
- »— Dyrtid och sedelöfverflöd. Stockholm 1917.
- »— Teoretisk socialekonomi. Stockholm 1938.
- Castrén, Gunnar*, Robert Castrén en representant för liberalismen i Finland. Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland CCCXX, Historiska och litteraturohistoriska studier 24. Helsingfors 1949.
- Castrén, Robert*, Det politiska studiet. Finsk Tidskrift, tom 5 (1878). Helsingfors.
- Chevalier, Michel*, Om Myntet. Afhandling i politisk ekonomi. Övers. från andra uppl. av O. S. Rydberg. Stockholm 1867.
- Cohnstaedt, Ludwig*, Zur Silberfrage. Frankfurt am Main 1876.
- Davidson, David*, Guldmyntfotens rationalisering. Uppsala.
- Ekman, Karl*, Nokia Bruk 1868—1928. Helsingfors 1929.
- »— Ett gammalt herrgårdsbruks historia. Tykö Bruk 1686—1936. Helsingfors 1937.
- Estlander, Bernb.*, Elva årtionden ur Finlands historia II. 1878—1898. Helsingfors 1921.
- Final Report of the Royal Commission appointed to inquire into the recent Changes in the relative Values of the Precious Metals, presented to both Houses of Parliament, 1888. Ed. by *Ralph Robey*, The Monetary Problem Gold and Silver. New York 1936. (cit.: Final Report.)
- Finlands Officiella Statistik.
- I. 1—7. Öfversigt af Finlands utrikes sjöfart och handel 1856—1885. Helsingfors 1866—1886.
- II. 1. Sammandrag af Guvernörernas femårsberättelser för åren 1861—1865. Helsingfors 1868.
- II. 2—5. Öfversigt af Finlands ekonomiska tillstånd åren 1866—1885. Helsingfors 1875—1886.
- III. 2. Jordbruksenqueten i Nylands län år 1876. Helsingfors 1879.
- VI. 5. Finlands folkmängd den 31 December 1875 samt öfversigt af folkmängdsförändringarne åren 1875—1877. Helsingfors 1880.
- VII. Öfversigt af sparbankerna i Finland 1870—1872. Helsingfors 1874.
- XVIII. Industri-Statistik 1—2. Helsingfors 1885, 1886—87
- Fisher, Irving*, Die Kaufkraft des Geldes. Ihre Bestimmung und ihre Beziehung zu Kredit, Zins und Krisen. Übers. von Ida Stecker. Berlin 1916.
- Földes (Weisz), Béla*, Beiträge zur Frage über Ursachen und Wirkungen des Agios. Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, Neue Folge, Bd 4. Jena 1882.
- »— = B.F., Beiträge zur Statistik des Agios. Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, Neue Folge, Bd 4, Miscellen. Jena 1882.
- Goldmann, W.*, Das russische Papiergeld. Riga 1866.
- »— Zur Reform des russischen Geldsystems. St. Petersburg 1879.
- Goschen, George J.*, Läran om utländska växelkurser. Öfvers. af L. Heckscher. Stockholm 1892.
- Granfelt, G.*, Förenings-Banken i Finland 1862—1912. Helsingfors 1912.
- Grénman, Julius*, Stabiliseringen av valutan och återgång till guldmyntfot. Ekonomiska Samfundets Tidskrift, Ny serie II (1924). Helsingfors.

- Greul, Robert*, Die Lateinische Münz-Union. Völkerrechtsfragen, Heft. 16. Berlin 1926.
- Gripenberg, Lennart*, Wärtsilä bruk, dess tillkomst och utveckling intill närvarande tid. Helsingfors 1922.
- »— Aktiebolaget W. Gutzeit & Co. 1872—1922. Helsingfors 1924.
- Grote, H.*, Der Uebergang zur Goldwährung. Eine Sammlung von Preisschriften, herausgegeben v. d. bleibenden Ausschuss des deutschen Handelstages. Berlin 1868.
- Grottenfelt, Gösta*, Bidrag till kännedom af mjölkhushållningens utveckling i Finland. Kuopio 1906.
- Grunderna för Finlands partiprisindex. Statistiska översikter, årg. 1 (1924). Helsingfors.
- Guldmyntfotkommitténs betänkande, se Betänkande.
- Gylling, Edv.*, Karl Mannelin, Finlands smörexport (recension). Yhteiskuntataloudellinen Aikakauskirja, vuosik. 8 (1912). Helsinki.
- Gårdlund, Torsten*, Svensk industrifinansiering under genombrottsskedet 1830—1913. Stockholm 1947.
- Handlingar tillkomna vid landtdagen i Helsingfors år 1872 1—2, 1877—1878 I—V, 1882 I—IV, 1885 IV och 1917 IV. Helsingfors 1873, 1878, 1883, 1886 och 1917. (Cit.: Handlingar.)
- Handwörterbuch der Staatswissenschaften. 3. Aufl. Jena 1909—1911.
- Hansard, Luke*, On the Prices of Some Commodities during the Decade 1874—83. Journal of the Institute of Bankers, January 1885, Vol. VI, Part I. London.
- Harmaja, Leo*, Suomen tullipolitiikka Venäjän vallan aikana 1. Taloudellisia Tutkimuksia. Helsinki 1925.
- Hawtrey, R. G.*, The Gold Standard in Theory and Practice. 5. Ed. London 1947.
- »— A Century of Bank Rate. Oxford 1938.
- »— R. G., The Currency and Credit. 4. Ed. Aberdeen 1950.
- Heckscher, Eli F.*, Nyordningen av Finlands penningväsende. Helsingfors 1923.
- Heikel, Felix*, Finlands bank- och penningväsen. Helsingfors 1888.
- »— Nordiska Aktiebanken för Handel och Industri 1872—1919. Helsingfors 1922.
- Heikkilä, T.*, Sahatukien hintain kallistuminen. Forstlig Tidskrift, Huvudupplagan 1917, häfte 1. Helsingfors.
- Helffferich, Karl*, Das Geld. Leipzig 1903.
- Hjelt, August*, Pääoman muodostuksesta Suomessa. Yhteiskuntataloudellinen Aikakauskirja, vuosik. 8 (1912). Helsinki.
- Horn, A. E.*, Wechselcours des Rubels an der St. Petersburger Börse in den letzten acht Jahren. St. Petersburger Kalender für das Jahr 1868, II. St. Petersburg.
- Hornborg, Eirik*, Finlands hävder IV. Helsingfors 1933.
- Hynninen, Emil*, Ulkotyöväen palkkasuhteen kehitys Suomen suurimmissa kaupungeissa 19. vuosisadalla ennen elinkeinovapautta. Taloustieteellisiä Tutkimuksia 30. Diss. Helsingfors 1924.
- Ignatius, K. E. F.*, Statistisk handbok för Finland. Helsingfors 1890.
- Jacobs, Alfred und Richter, Hans*, Die Grosshandelspreise in Deutschland von 1792 bis 1934. Sonderhefte des Instituts für Konjunkturforschung, Nr. 37. Berlin 1935.
- Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, Neue Folge, Bd. 12, Jena 1886.
- Jakimowits, A.*, Reforma monetnoj sistemy v Finljandii (1857—77). Russkij Vestnik, Tom 304, Juli 1906. S.-Peterburg 1906.
- Jevons, Stanley W.*, Money and the Mechanism of Exchange. 25. Ed. The International Scientific Series 17. London 1923.

- Jobanson, W. F.*, Finlands agrarpolitiska historia I—II. Lantbruksvetenskapliga Samfundets i Finland Meddelanden, Häfte N:o 13 och 13 B. Helsingfors 1924—1926.
—»— Markegångspris i Finland 1731—1870 I—III. Statistiska översikter 1926: 7—8. Helsingfors.
- Kalender för Första allmänna Kyrkomötet, juni 1876. Åbo.
- Kalbborn, Konrad*, Die Bewegung der Holzpreise in Deutschland vom Ende des Weltkrieges bis Herbst 1923. Neudamm 1924.
- Kalliala, Kaarlo J.*, Markvärdets stabilisering. Helsingfors 1924.
- Kansallinen Elämäkerrasto I—V. Porvoo 1927—1934.
- Kantorowicz, Franz*, Rubelkurs und russische Getreideausfuhr. Staatswissenschaftliche Studien, Bd 6: 3. Jena 1896.
- Karmarsch, C.*, Beiträge zur Technik des Münzwesens. Hannover 1856.
- Kaufman, I. I.*, Svedenija o međunarodnoi hlebnoi trgovli. Vremennik Central'nogo statističeskogo komiteta, Nr. 5. 1889. S.-Peterburg.
—»— Vekel'nye kursy Rossii za 50 let. 1841—90. Vremennik Central'nogo statističeskogo komiteta, Nr. 22, 1892. S.-Peterburg.
- Kaukovalta, K. V.*, Forssan Puuvillatehtaan historia 1847—1934. Hämeenlinna 1934.
- Keilbau, Wilhelm*, Übergang til ny pengeenhet. Oslo 1933.
- Kennerer, E. W.*, Gold and the Gold Standard. New York 1944.
- Key, Helmer, A. O. Wallenberg*. Stockholm 1916.
- Keynes, J. M.*, Indian Currency and Finance. London 1913.
—»— A Tract on Monetary Reform. London 1923.
—»— A Treatise on Money I—II. London 1930.
—»— Sysselsättningsproblemet. Övers. av *Leif Björk* och *Tord Parlander*. Stockholm 1945.
- Kitschin, J.*, The Supply of Gold compared with Prises of Commodities. Interim Report of the Gold Delegation of the Financial Committee of the League of Nations, Document C. 375. M. 16, September 1930 (stencilerat).
- Kivialho, K.*, Maatalouskiinteistöjen omistajanvaihdokset ja hinnanmuodostus Halikon tuomiokunnassa 1851—1910. Taloustieteellisiä Tutkimuksia 35. Diss. Helsinki 1927.
- Knapp, Georg Friedrich*, Staatliche Theorie des Geldes. 3. Aufl. München 1921.
- Knies, Karl*, Geld und Kredit I—II. Berlin 1873—1879.
- Kommittébetänkande rörande frågan om befarad öfverafverkning i Finlands skogar. Helsingfors 1874.
—»— med förslag till ny allmän skogslag för Finland. Helsingfors 1879.
—»— för afgifvande af utlåtande i skogslagsfrågan etc. Helsingfors 1883.
—»— ifrån komitén för undersökning af de privata skogarna i landet. Helsingfors 1900.
- Kommittébetänkandet 1870, se Betänkande angående Sveriges öfvergång . . .
- Korpisaari, Paavo*, Suomen markka 1914—1925. Taloustieteellisiä Tutkimuksia 34. Porvoo 1926.
- Koskikallio, O.*, Maatalouskiinteistöjen eläkerasituksesta Pirkkalan ja Ruoveden tuomiokunnassa vuosina 1800—1913. Diss. Helsinki 1927.

- Lagus, H.*, W. Rosenlew & Co Aktiebolag 1853—1928. Björneborg 1928.
- Laine, Eevert*, Suomen vuoritoimi 1809—1884 II Ruukit. Historiallisia Tutkimuksia 31, 2. Helsinki 1948.
- Laughlin, J. L.*, The Principles of Money. London 1919.
- Laurila, Eino H.*, Finlands nationalinkomst åren 1926—1949. Statistiska översikter 1949. Helsingfors.
- von Laveleye, Emil*, Die Doppelwährung. Nördlingen 1876.
- Lavonius, W. A.*, Utvecklingen av den finska markens värde sedan frihetskriget. Ekonomiska Samfundets Tidskrift, årg. 7 (1920—21). Helsingfors 1922.
- »— Valikoima taloudellisia kirjoituksia. Helsinki 1934.
- Layton, Walter T. and Crowther, Geoffrey*, An Introduction to the Study of Prices. 2. Ed. 1935. London 1935.
- Lebr, Julius*, Beiträge zur Statistik der Preise insbesondere des Geldes und des Holzes. Frankfurt a. M. 1885.
- Lindahl, Erik — Dahlgren, Einar — Kock, Karin*, The National Income of Sweden 1861—1930. Part 1—2. Stockholm Economic Studies 5. London (printed in Stockholm) 1937.
- Linder, Ernst*, Afhandlingar i Nationalekonomiska ämnen. I. Om Penningar och Banker. Helsingfors 1866.
- Lindfors, Gustav V.*, Finlayson-fabrikerna i Tammerfors I. 1820—1907. Helsingfors 1938.
- Lukas, Eduard*, Aufgaben des Geldes. Stuttgart und Berlin 1937.
- Lydecken & Harling*, Jahresbericht für 1866(—1885). Wiborg 1867—1886.
- Mannelin, Karl*, Finlands smörexport. Akad. avh. Helsingfors 1912.
- Materialy po voprom ob ustroistvce deneznoj i bankovoj sistemy v Finljandii*. S.-Peterburg 1905.
- Meddelanden från industristyrelsen i Finland*. Häfte 1. Helsingfors 1886.
- Meinander, Nils*, Virkeshushållning och sågverksrörelse i Torne, Kemi och Simo äldalar intill första världskriget. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk 94, n:o 2. Akad. avh. Helsingfors 1950.
- Modeen, Gunnar*, Rakennustoiminta kaupungeissa vuosina 1921—28. Taloudellisen neuvottelukunnan julkaisuja 5. Helsinki 1950.
- Mork, R.*, Det norske smørmarked. Produksjon og Omsetning- Priser og Forbruk. Melding No. 20 fra Norges Landsbrukshøgskoles Meieriavdelning. Oslo 1942.
- Mulball, M. G.*, Prices and Gold Supply. The Contemporary Review, July-December, Vol. 48. London 1885.
- Myrdal, Gunnar*, The Cost of Living in Sweden 1830—1930. Stockholm Economic Studies. 2. London (printed in Stockholm) 1933.
- Neovius, Frith.*, Handelsförhållandena emellan Finland och Ryssland. Helsingfors 1890.
- »— Ett skede i vår myntfrågas öden. Från brytningstider I. Helsingfors 1913.
- Neuwirth, Joseph*, Der Kampf um die Währung. Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, Neue Folge, Bd 2. Jena 1881.
- Nevanlinna, E.*, Suomen raha-asiat vuosina 1863—1904. Taloustietellisiä Tutkimuksia V. Helsingfors 1907.
- Nielsen, Axel*, Bankpolitik. Anden Del. Laeren. København 1950.
- Nikander, Gabriel*, Fiskars bruks historia I—II. Åbo 1929.
- »— Lumpappersfabrikationen i Finland (manuskript).

- Nobach, Friedrich*, Münz-, Maass- und Gewichtsbuch II. 2 Aufl. Leipzig 1877.
- Nordenstrem, S., L. Mechelin*. Hans statsmannagärning och politiska personlighet. I. Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland CCLII. Helsingfors 1936.
- Norrmén, P. H.*, Mänttä Bruk 1868—1928. Helsingfors 1928.
- Nussbaum, Arthur*, Das Geld in Theorie und Praxis des deutschen und ausländischen Rechts. Tübingen 1925.
- Obzor vnešnei torgovli Rossii za 1870(—1885). Torgovlja po evropeiskoi granice. S.-Peterburg 1871.
- Olin, C. E.*, Trävaruproduktion och trävaruhandel. Akad. avh. Åbo 1933.
- Ordin, K. F.*, Sobranie sočinenij po finljandskomu voprosu. Tom 1. S.-Peterburg 1908.
- Osmonsalo, Erkki K.*, Perustuslaillisen kehityksen kausi. Suomen historian käsikirja, II (Suomen Tiedettä N:o 1.2). Porvoo 1949.
- Palmén, E. G.*, Till hundraårsminnet af Johan Philip Palmén 1911 31/X 1811, II, 1—2. Helsingfors 1917.
- Pipping, Hugo E.*, Myntreformen år 1865. Bidrag till kändedomen af Finlands natur och folk, H. 82. Akad. avh. Helsingfors 1928.
- »— Jean Cronstedt 1832 11/11 1932. Helsingfors 1932.
- »— Guldmyntfotsproblem. Ekonomiska Samfundets Tidskrift, Ny serie, Häfte 33 (1935). Helsingfors 1936.
- Prager, Max*, Die Währungsfrage in den Vereinigten Staaten von Nordamerika. Münchener Volkswirtschaftliche Studien 23. Stuttgart 1897.
- Protokoll,
- Bihang till Riksdagens Protokoll vid lagtima riksdagen i Stockholm år
1869, Motioner i Första Kammaren, N:o 30, Stockholm 1869
1870, Motioner i Första Kammaren, N:o 73. Stockholm 1870.
1873, Bankoutskottets Utlåtanden och Memorial, saml. 6:2. Stockholm 1873.
- Protokoll fördt hos Finlands Ridderskap och Adel vid landtdagen år 1877 I—V. Helsingfors 1878—1879 (cit.: R. o. A. prot.).
- Presteståndets protokoll vid landtdagen i Helsingfors år 1877—1878 I—V, Helsingfors 1897—1898 (cit.: Presteståndets prot.).
- Borgareståndets protokoll vid landtdagen i Helsingfors åren 1877—1878 I—V; 1882 I-III. Helsingfors 1902, 1909 (cit.: Borgareståndets prot.).
- Protokoll vid Första Finska Kyrkomötet i Åbo. Tavastehus 1877.
- Rein, Th.*, Johan Vilhelm Snellman I—II. Helsingfors 1895.
- »— Leo Mechelin. Helsingfors 1915.
- Renwall, Heikki*, Suomen metsäntuotteiden vienti kansantaloudelliselta kannalta. Helsinki 1940.
- Report from the Select Committee on the Depreciation of Silver. London 1876.
- Rinne, Harry A.*, Trävaruproduktion och trävaruhandel i Björneborgs distrikt 1856—1900. Akad. avh. Vammala 1952.
- Robey, Ralph*, The Monetary Problem Gold and Silver. New York 1936 (Se Final Report).

- Robinson, Herbert W.*, The Economics of Building. London 1939.
- Rossi, Reino*, Suomen Pankin korkopolitiikka vuosina 1914—1938. Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja, Sarja B. 12. Diss. Helsinki 1951.
- Russisches Münzreform-Projekt von 1896. Leipzig 1896.
- Saari, Eino*, Sahapuun kantohinta ja menekki Suomen valtionmetsissä vv. 1913—1922. Acta forestalia fennica 27: 2. Helsinki 1923.
- Samling af Stadganden angående Finlands Bank. Helsingfors 1871.
- Sauerbeck, Augustus*, Prices of Commodities and the Precious Metals. Journal of the Royal Statistical Society 1886, Vol. 49. London.
- von Savigny, Friedrich Carl*, Das Obligationenrecht I—II. Berlin 1951—1853.
- Schmidt, F.*, Internationaler Zahlungsverkehr und Wechselkurse. Leipzig 1919.
- Schnitz, Otto*, Die Bewegung der Warenpreise in Deutschland von 1851 bis 1902. Berlin 1903.
- von Schulze-Gävernitz, Gerhart*, Volkswirtschaftliche Studien aus Russland. Leipzig 1899.
- Schumpeter, Joseph A.*, Business Cycles I—II. London 1939.
- Schybergson, Emil*, Finlands Bank 1811—1911. Helsingfors 1914.
- » Historik öfver Finlands Hypoteksförenings femtioåriga verksamhet 1861—1911. Helsingfors 1911.
- Seitkari, O.*, Vuoden 1878 asecollisuuslain syntyvaiheet. Diss. Helsinki 1951.
- Seyd, Ernest*, The Decline of Prosperity; its Insidious Cause and Obvious Remedy. London 1879.
- Simonen, Setto*, Lypsykarjatalousvaltainen maataloudellinen tuotantojärjestelmä Suomessa. Diss. Helsinki 1949.
- Simonson, Albert*, Ueber Giro- und Chequeverkehr in Deutschland. Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reich, Neue Folge, Jahrg. 8 (1884). Leipzig.
- Snellman, Johan Vilhelm*, Samlade arbeten. Bd 1—10. Helsingfors 1894—1898.
- Soetbeer, Adolf*, Uebersicht der Litteratur über die deutsche Münzfrage, in den Jahren 1869—1871. Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Rechtspflege des Deutschen Reichs, Jahrg. 2 (1873). Leipzig.
- » Edelmetall-Produktion und Werthverhältniss zwischen Gold und Silber seit der Entdeckung Amerika's bis zur Gegenwart. A. Petermann's Mittheilungen aus Justus Perthes' geographischer Anstalt, Ergänzungsband XIII, 1879—1880, N:o 57. Gotha 1880.
- » Materialien zur Erläuterung und Beurtheilung der wirtschaftlichen Edelmetallverhältnisse und der Währungsfrage. Verein zur Wahrung der wirtschaftlichen Interessen von Handel und Gewerbe, No. 9. Berlin 1885. (Cit.: Materialien . . .)
- » Deutsche Münzverfassung. Erlangen 1881.
- » Zur Statistik der Edelmetalle in den Jahren 1876—1880. Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, Neue Folge. Bd 2. Jena 1881.
- » Litteraturnachweis über Geld und Münzwesen insbesondere über Währungsstreit 1871—91. Berlin 1892.
- » Wirkungen der Silberentwertung. Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, Neue Folge. Bd 8. Jena 1884.
- Soldan, Aug. F.*, Om Finlands tjäruindustri och dess möjliga förbättring. Helsingfors 1861.

- Sourander, Ingwald* och *Solitander, Erik*, Finska Träsliperiföreningen 1892—1942. Helsingfors 1943.
- Sourander, Ingwald*, Kangas Pappersbruk (manuskript).
- Stadius, Odal*, Om regelbundenheten i konjunkturväxlingarnas återkomst. Akad. avh. Helsingfors 1937.
- Statistisk Årsbok för Finland.
- Statistisk översikt av det svenska näringslivets utveckling åren 1870—1915. Statistiska Meddelanden, Ser. A. bd III: 1. Stockholm 1919.
- Statistiska Tabeller 1668—1924, Sveriges Riksbank V: 1. Stockholm 1931. (cit.: Sveriges Riksbank, Statistiska Tabeller).
- Statistiska översikter 1926: 1. Helsingfors.
- Statistiske Meddelelser 1866—1885. Kjöbenhavn 1867—1886.
- Storfurstendömet Finlands Författnings-Samling.
- Sundbärg, Gustav*, Aperçus Statistiques Internationaux. 11e année. Stockholm 1908.
- »— Betänkande i utvandringsfrågan och därmed sammanhängande spörsmål. (Emigrationsutredningen.) Stockholm 1913.
- Swiranta, Br.*, Kultakatteen muodolliset tchätävät. Kansantaloudellinen Aikakauskirja, vuosik. 6 (1934). Helsinki.
- »— Penningteori och penningpolitik. Ekonomiska Samfundets Tidskrift, Ny Serie 30, Helsingfors 1934.
- Svedlin, Thure*, Dalsbruks Järnverk och brukspatroner 1686—1936. Helsingfors 1936.
- Sveriges Officiella Statistik. F. Utrikes Handel och Sjöfart. Commerce Collegii underdåniga Berättelse för år 1866 (till 1885). Stockholm 1867—1887.
- Swoboda, Otto*, Das Bankgeschäft. 2. Aufl. Berlin 1884.
- Söderholm, Karl*, I Finland gällande delar av Sveriges rikets lag. Helsingfors 1932.
- Söderlund, Ernst* — *Hallberg, Annagreta* — *Sandin, Jan*, Svensk trävaruexport under hundra år. Stockholm 1951.
- Tabellarische Uebersichten des Hamburgischen Handels im Jahre 1866 (— 1885) zusammengestellt von dem handelsstatistischen Bureau. Hamburg 1867—1886.
- Tabellarische Uebersichten des Lübeckischen Handels im Jahre 1865, 1870, 1871—1885. Lübeck 1866, 1871, 1872—1886.
- Tallqvist, J. V.*, I valutafrågan. Ekonomiska samfundets Tidskrift, Ny serie II. Helsingfors 1924.
- »— Om den inverkan missväxterna på 1860-talet utöfvade på den ekonomiska företagsamheten i landet. Ekonomiska Samfundets i Finland föredrag och förhandlingar, bd 1: 3. Helsingfors 1898.
- »— En blick på Finlands Banks utlåningspolitik sedan 1868. Bidrag till kännedom af Finlands natur och Folk 60. Helsingfors 1900.
- »— De stora vågrörelserna i prisens historia. Kap. I—V i Ekonomiska Samfundets Tidskrift 1920—1921, årg. 7. Helsingfors 1922. Kap. VI—VII i Ekonomiska Samfundets Tidskrift, Ny serie I. Helsingfors 1923.
- Tamminen, Mikko*, Suomen kaupunkien asuntotuotannon vaihtelut ja niiden syyt itseensäyden aikana. Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja, Sarja B: 4. Diss. Helsinki 1945.
- »— Valuuttakurssit ja valuuttapolitiikka I. Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja, Sarja B: 9. Helsinki 1948.
- Thesleff, Rolf*, Den finska penningemarknaden 1879—1903. Helsingfors 1909.
- Thomsen, Frederick Lundy*, Agricultural Prices. New York 1936.

- Tiderman, F.*, Helsingfors Börs 1912—1937. Helsingfors 1937.
- Tigerstedt, Örnulf*, Huset Hackman, En wiburgensisk patriciersläkts öden 1849—1879 II. Helsingfors 1952.
- Tudeer, A. E.*, Finlands Bank 1912—1936. Helsingfors 1939.
- Törnngren, Adolf*, Ur friherre Emil Stjernvall-Walleens brev till Aurore Karamzine, *Törnngren, Ralf*, Finska Pappersföreningen 1892—1918. Helsingfors 1937.
- Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland CCLXXV. Historiska och litteraturhistoriska studier 15. Helsingfors 1939.
- Törnqvist, Leo*, Levnadskostnadsindexerna i Finland och Sverige, deras tillförlitlighet och jämförbarhet. Ekonomiska Samfundets Tidskrift, Ny serie, Häfte 38. Helsingfors 1937.
- Wagner, Adolf*, Sozialökonomischer Theorie des Geldes und Geldwesens. Theoretische Sozialökonomi II, 2. Leipzig 1909.
- Wallenberg, A. O.*, Berättelse om förhandlingarna vid den internationela myntkonferensen i Paris år 1867 samt deraf föranledda framställningar. Stockholm 1867.
- »— La question monétaire en Suède, en Allemagne et en France. Journal des Economistes, 3 série, 11e année (1876). Paris.
- Warren, George F. and Pearson, Frank A.*, Gold and Prices. New York 1935.
- »— World Prices and the Building Industry. New York 1937.
- Wegelin, Th.*, Förenings-Banken i Finland 1912—1919. Helsingfors 1922.
- Weibezahn, Hermann*, Kritische Umschau auf dem Gebiete der Vorschläge zur deutschen Münz-Reform. Köln und Leipzig 1870.
- Vessélowsky, A.*, Annuaire des finances russes I—IX. St. Pétersbourg 1871—1883.
- Wicksell, Knut*, Framtidens myntproblem. Ekonomisk Tidskrift, årg. 6 (1904). Stockholm.
- »— Professor Cassels nationalekonomiska system. Ekonomisk Tidskrift. årg. 21 (1919), del I. Uppsala & Stockholm.
- »— Föreläsningar i nationalekonomi. Teoretisk Nationalekonomi II. 4. uppl. Lund 1937.
- Wittschebowsky, Valentin*, Russlands Handels-, Zoll- und Industriepolitik von Peter dem Grossen bis auf die Gegenwart. Berlin 1905.
- Xeller, Friedrich*, Zur Frage der deutschen Münzreform. Stuttgart 1871.
- Zieliński, Ludwik*, Der Rubel jetzt und vor 100 Jahren. Diss. Jena 1898.
- Åmark, Karl*, En svensk prisindex för åren 1860—1913. Kommersiella Meddelanden 1921: 18. Stockholm 1921.

Årsberättelser

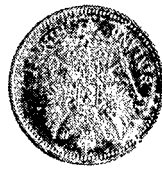
- Berättelse om förvaltningen af Finlands Bank 1866—1885. Helsingfors 1867—1886.

TIDNINGAR

- Finlands Allmänna Tidning, Helsingfors Dagblad (årg. 1866—1885 systematiskt genomgångna), Hufvudstadsbladet, Kaiku, Karjalatar, Kirjallinen Kuukauslehti, Landtmannen, Morgonbladet, Nya Pressen, Pohjois-Suomi, Uusi Suometar, Wasabladet, Wiborgs Tidning, Åbo Underrättelser, Östra Finland. Dagens Nyheter, The Economist.

RÄTTELSE.

Sid	32	not	3	står	Gold Standard	bör vara	the Gold Standard
»	39	»	2	»	a.a.	»	»
»	58	»	1	»	<i>Ludwig</i>	»	»
»	59	»	1	»	Rysslands	»	»
»	207	»	2	»	<i>Ordin</i> , a.a.	»	»
							<i>K. F. Ordin</i> , Sobranie sočinenij po finljandskomu voprošu
»	207	»	3	och	2, notsiffrorna byta plats		
»	236	»	1	»	1865	»	»
»	237	»	4	»	utlåningspolitik	»	»
»	271	»	1	står	prisernas	»	»
»	273	»	1	»	Suomen Metsätuotteiden vienti	»	»
							Suomen metsätuotteiden vienti kansantaloudelliselta kannalta
»	283	»	1	rad	2 nedifrån står Statistiska översikter	»	»
»	355	»	3	står	<i>Ingvar</i>	»	»
»	366	»	2	»	kaupungeissa 1921—1928	»	»
							kaupungeissa vuosina 1921—1928
»	373	»	1	»	a.a.	»	»
							Om den inverkan missväxterna på 1860-talet utövade på den ekonomiska företagsamheten i landet

Finlands första guldmunt.
(1878)

Av Finlands Bank tillämpade kurser på riksmarken åren 1874—1878 och markens metallvärde enligt dagsfluktuationerna i silverpriset.

Enligt: Tabell 3—4 och till Finlands Bank ingångna kurstelegram från Hamburg.

